

ឯកសារគម្ពីរព្រះទ័ត្របិដកស្កាននេះ
ត្រូវបានថតចេញពី ច្បាប់គម្ពីរព្រះទ័ត្របិដកជប៉ុន ។

ឯកសារគម្ពីរព្រះទ័ត្របិដកនេះ ចាប់ពីភាគ៥១ ដល់ ភាគ១១០
ត្រូវបានរៀបចំធ្វើឡើងដោយ គេហទំព័រ៥០០០ឆ្នាំ ឬជា
ចំពោះព្រះពុទ្ធសាសនា សម្រាប់ជាធម្មទាន ។

ផ្តល់សេវាទំនាក់ទំនងគម្ពីរព្រះទ័ត្របិដកសម្រាប់ការងារ
ដោយ ឧបាសិកា កាំង ហ៊ិចទ័ណ ។

គ្រប់គ្រងគម្រោង (ទូទៅ និងផ្នែកបច្ចេកទេស)
ដោយ ឧបាសក ស្រុង-ចាន់ណា ។

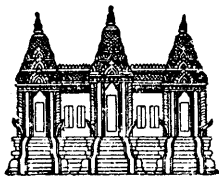
ត្រួតពិនិត្យឡើងវិញ
ដោយ ចន-ស្រីស្រស់ ។

ថតស្កានដោយ
ប៊ុនប្រុស ម៉ាន់ សាន់រ៉េត

ក្រោមការឧបត្ថម្ភយ៉ាងច្រើនលែងអំពី៖

- ឧបាសិកា កាំង ហ្គិចទ័ណ (ភ្នំពេញ)
- ឧបាសក ជុត លីស្រុង និង ឧបាសិកា លី សុខា ព្រមទាំងបុត្រ (ភ្នំពេញ)
- ឧបាសក សរ ចន និង ឧបាសិកា អ៊ូច សារ៉េង ព្រមទាំងបុត្រ (បាត់ដំបង)
- ឧបាសក ជា ស៊ីវត្តានា និងឧបាសិកា យុន ស៊ីម៉ា ព្រមទាំងបុត្រី ជា សុមេធាធីតា (ស.វ.អ)
- លោក ជឹម-ជា និងលោកស្រី រតន៍ ស្រីម៉ុំ (ភ្នំពេញ)
- ឧបាសក ទីផង យេឡីន (កូរ៉េ)
- លោក ស៊ុក ចាន់សេរី (បន្ទាយមានជ័យ)
- ឧបាសិកា យ៉ា វ៉ានី (បន្ទាយមានជ័យ)
- ប្អូនស្រី យ៉ា សុភ័ក្ត្រ (បន្ទាយមានជ័យ)
- ឧបាសិកា កោ សេង (ភ្នំពេញ)
- លោកស្រី ប៊ាន សុគន្ធានីន និងស្វាមី ព្រមទាំងបុត្រ (ភ្នំពេញ)
- ឧបាសក ស្រុង ចាន់ណា និង ឧបាសិកា ចន ស្រីស្រស់ ព្រមទាំងបុត្រ ចាន់ណា សុធានីនាដ, ចាន់ណា សុធានីនាធរ (ភ្នំពេញ)
- លោកស្រី ស្រុង ចាន់រស្មី និង ស្វាមី ព្រមទាំងបុត្រ (ភ្នំពេញ)
- កញ្ញា ស្រុង ចាន់រតនា (ភ្នំពេញ)
- លោក ស្រុង យូហេង (ភ្នំពេញ)
- លោក នង សុផល (កូរ៉េ)
- ប្អូនស្រី សុខ អេង (កំពង់ចាម)
- កញ្ញា ចន កក្កដា (បាត់ដំបង)
- លោកស្រី ចន សត្យា និងលោក ទួត សេរីស័ក ព្រមទាំងបុត្រ (ភ្នំពេញ)
- លោក ចន រចនា (បាត់ដំបង)
- កញ្ញា ទីស សុផានី (បាត់ដំបង)
- កញ្ញា យេឡីម សុផានី (បាត់ដំបង)
- លោក ម៉ៅ គន្ធា និងលោកស្រី ធៀង សេដ្ឋា (បាត់ដំបង)
- លោក សៅ សាន់ម (បាត់ដំបង)
- ព្រះតេជព្រះគុណ ជុំ សារៈ (ព្រះចៅអធិការវត្ត សម សាន្ត ខេត្តបាត់ដំបង)

ព្រះ
ព្រះបិតាបិតា
នៃប្រជាជនកម្ពុជា
និង
សេចក្តីប្រកាសនៃ
អង្គការប្រជាជន
កម្ពុជា គ្រឹះស្ថាន
សេដ្ឋកិច្ច

ព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា ភ្នំពេញ

ព, ស, ២៥០៨

ឧទ្ទិសកថា

យើងខ្ញុំ សូមផ្តល់ស្មារតីសូត្រព្រះធម៌ឧទ្ទិសជូនជនជាតិខ្មែរ ។

ឥឡូវ យើងខ្ញុំអាចជូនគម្ពីរព្រះត្រៃបិដកនេះ ទៅអ្នកកាន់ព្រះពុទ្ធសាសនាជនជាតិខ្មែរបានហើយ ។

ព្រះធម៌នៃព្រះពុទ្ធជាម្ចាស់នេះ ត្រូវបានសូត្រចេញពីជម្រៅជួងចិត្តនៃអ្នកកាន់ព្រះពុទ្ធសាសនា
ជនជាតិជប៉ុន ។

このカンボジア版南伝大蔵経を
カンボジアの佛教徒へ
贈ることができることに感謝します。
これが日本の佛教徒の心です。

It is with a deep sense of gratitude that I present the translation of the complete TRIPITAKA to Cambodian Buddhists on behalf of the Japanese Buddhist community.

អារម្ភកថា

ជូនចំពោះជនជាតិខ្មែរ ជាមីរាមរាស !

ជូនចំពោះជនជាតិខ្មែរដែលកាន់ព្រះពុទ្ធសាសនា ជាមីគោរព !

គម្ពីរព្រះត្រៃបិដកខ្មែរនេះ ត្រូវបាន " ក្រុមជំនុំព្រះត្រៃបិដក " នៃពុទ្ធសាសនបណ្ឌិត្យ នៅភ្នំពេញ ចកប្រៃតិភាសាបាលីមកជាភាសាខ្មែរ តាំងពីឆ្នាំ ១៩៣០ ទៅឆ្នាំ ១៩៦៨ គឺត្រូវចំណាយ ពេល ៣៩ ឆ្នាំ ទើបបានសម្រេចហើយសព្វគ្រប់ ។ នេះពិតជាកំណប់ព្រះធម៌របស់ព្រះពុទ្ធសាសនា ខ្មែរ ហើយក៏ជាកំណប់វប្បធម៌មាឌផ្នែកបោះពុម្ពរបស់ជនជាតិខ្មែរផងដែរ ។ យើងខ្ញុំ ពុទ្ធសាសនិក ជាតិជប៉ុន មានសន្តានចិត្តរីករាយនឹងបោះពុម្ពជាថ្មីឡើងវិញ ដោយសង្ឃឹមថា ព្រះពុទ្ធសាសនាខ្មែរ ក៏នឹងរុងរឿងឡើងវិញដែរ ។

នេះគឺជាអំណោយពីជម្រកដួងចិត្ត ជូនទៅដល់ជនជាតិខ្មែរទាំងអស់ ព្រមទាំង មនុស្សជាតិទូទៅ នៅក្នុងពិភពលោកនេះ ដែលមានចិត្តស្រឡាញ់សន្តិភាព ។

ខ្មែរបានរងសោកនាដកម្មដែលមិនធ្លាប់មានពីមុនមក ។ ម្យ៉ាងទៀត ព្រះពុទ្ធសាសនា ខ្មែរ ក៏ត្រូវអន្តរាយយ៉ាងខ្លាំង ក៏ប៉ុន្តែឥឡូវនេះ យើងទាំងអស់គ្នា បានឃើញដឹងកន្លងផុតពីសេចក្តី ទុក្ខសោកដ៏ធ្ងន់ធ្ងរនេះ ចាកផុតពីអំពើឃោរឃៅ បញ្ចប់គំនុំគុំគួន ដើរតាមពុទ្ធដីកាព្រះបរមគ្រូ មិតមំព្យាយាមធ្វើឱ្យមានសន្តិភាពក្នុងពិភពលោក ។

ការណ៍ដែលយើងខ្ញុំជូនគម្ពីរព្រះត្រៃបិដកពេលនេះ គឺជានិមិត្តរូបនៃការប្តេជ្ញាចិត្ត របស់អ្នកកាន់ព្រះពុទ្ធសាសនាជនជាតិជប៉ុនថា យើងខ្ញុំធ្វើសហប្រតិបត្តិការដើម្បីសន្តិភាព ក្នុងពិភពលោក ដើម្បីទុកជាភស្តុតាងនៃចំណងមេត្រីភាព និងមិត្តភាពរវាងប្រជាជាតិជប៉ុន និង ប្រជាជាតិខ្មែរ ។

ថ្ងៃនក្ខត្តប្បក្ស កក្កដា ឆ្នាំ ១៩៩៤

សមាគមជំនួយដល់ការបោះពុម្ពព្រះត្រៃបិដកឡើងវិញ

អ្នកតំណាងចាត់ការ The Rev. Seikyo Muchaku

ប្រធានការិយាល័យ The Rev. Eiitsu Shinohara

អ្នកចាត់ការ

The Rev. Zendo Matsunaga The Rev. Jitsujo Arima The Rev. Yoshimichi It
The Rev. Keiichi Watai The Rev. Gijun Sugitani The Rev. Shincho Shigeta
The Rev. Risho Maeda The Rev. Kyoshi Nakajima Mr. Rokusuke Ei

『トリピタカ』復刻進呈にあたって

親愛なるカンボジアの皆さん！

敬愛するカンボジアの仏教徒の皆さん！

カンボジア版『トリピタカ』は、プノンペン市の仏教研究所が、仏教界の英知を集め、1930年から1968年まで、39年の歳月をかけて翻訳し、分類し、集大成して完成されました。まさにカンボジア仏教の法宝であると共に、カンボジア出版文化の至宝です。日本仏教徒の有志は、カンボジア仏教の復興再生を願いつつ、これを復刻刊行し、贈らせていただきます。

これはカンボジア仏教徒のみならず、カンボジア全人民、否、平和を愛する地球上のすべての人々への、心からの贈り物です。

カンボジアは、古今未曾有の悲劇を体験しました。カンボジア仏教もこの受難の時代に壊滅的な打撃を受けました。しかし、今はその悲しみを乗り越え、曠りを離れ、怨みを恕し、ブッダの教えに従い、世界平和の実現に努力するときです。

この本の贈呈は、日本の仏教徒も共々に、世界平和のために努力することを誓うしるしであり、相互の連帯と友情の証なのです。

合掌

1994年7月吉日

カンボジア版トリピタカ（南伝大蔵経）復刻救援委員会

世話人代表 無着 成恭
事務局長 篠原 鋭一

世話人 松永 然道 有馬 実成
伊藤 佳通 渡井 奎一
杉谷 義純 茂田 真澄
前田 利勝 中島 教之
永 六輔

Acknowledgment

Dear Cambodian friends and respected members of the Cambodian Buddhist community,

It is a matter of great joy that the translation into Cambodian of the Pali Tripitaka has been completed and published. The Tripitaka Commission of the Buddhist Institute, Phnom Penh, launched the translation project in 1930 and completed the translation, after 39 years of effort, in 1968.

The Cambodian translation of this great work will not only become a cherished treasure of the Cambodian Buddhist community but will also be an important milestone in the history of publication in Cambodia.

The revival and prosperity of Buddhism in Cambodia are the ardent wish of the Japanese Buddhist community, it is in this spirit that we have completed this important project and now present the entire work to the Cambodian Buddhist community, it is a gift not only to the Buddhist community in Cambodia but also to all Cambodian people and all peace-loving people in the world.

Cambodia experienced great tragedies in modern times, and the Cambodian Buddhist community also underwent severe trials and suffered crushing blows during this period. But now a time has come to surmount grief and anger, to forgive, and to start working again for world peace.

This great work is a symbol of the Japanese Buddhist community's resolve to work with our Cambodian brothers and sisters toward world peace and is a testimony to the friendship between our people.

With hands joined in reverence.
July 1994

TRIPITAKA PUBLISHING SUPPORT COMMITTEE

Project Manager: The Rev. Seikyo Muchaku

Secretary General: The Rev. Eiitsu Shinohara

Management Team:

The Rev. Zendo Matsunaga The Rev. Jitsujo Arima The Rev. Yoshimichi Ito

The Rev. Keiichi Watai The Rev. Gijun Sugitani The Rev. Shincho Shigeta

The Rev. Risho Maeda The Rev. Kyoshi Nakajima Mr. Rokusuke Ei

អភិជម្ពប័ជ ក

វិក័ដ្ឋ ទុតិយ ភាគ

៨១

ព.ស. ២៥០៨

អភិធម្មបិដកេ

វិភង្គស្ស ទុតិយោ ភាគោ

បច្ចយាការវិភង្គោ

[១] អវិជ្ជា បច្ចុយា សង្ខារា សង្ខារប្បច្ចុយា
វិញ្ញាណំ វិញ្ញាណាប្បច្ចុយា ធាម្រុបំ ធាម្រុបប្បច្ចុយា
សន្និទ្ធិយា ធាម្រុបប្បច្ចុយា ជសេន្តា ជសេន្តាប្ប-
ច្ចុយា វេទនា វេទនាប្បច្ចុយា តណ្ហា តណ្ហាប្បច្ចុយា
ឧបាទានំ ឧបាទានប្បច្ចុយា ភវេ ភវប្បច្ចុយា ជាតិ
ជាតិប្បច្ចុយា ជរាមរណំ សោកបរិទេវទុក្ខនោមន-
ស្សនាយាសា សម្មវត្ថុំ ឯវេមតស្ស កេវលស្ស
ទុក្ខក្ខន្ធស្ស សមុទយោ ហោតិ ។

[២] តត្ថ កតមា អវិជ្ជា ។ ទុក្ខេ អញ្ញាណំ
ទុក្ខសមុទយេ អញ្ញាណំ ទុក្ខនិរោធ�េ អញ្ញាណំ
ទុក្ខនិរោធកាមិនិយា បដិបទាយ អញ្ញាណំ អយំ
វច្ឆតិ អវិជ្ជា ។

អភិធម្មបិដក

វិភង្គ ទុតិយភាគ

បច្ចយាការវិភង្គ

[១] សង្ខារទាំងឡាយ កើតមាន ព្រោះអវិជ្ជាជាបច្ច័យ វិញ្ញាណ
 កើតមាន ព្រោះសង្ខារជាបច្ច័យ នាមរូប កើតមាន ព្រោះវិញ្ញាណជា
 បច្ច័យ សឡាយតនៈ កើតមាន ព្រោះនាមរូបជាបច្ច័យ ផស្សៈ កើតមាន
 ព្រោះសឡាយតនៈជាបច្ច័យ វេទនា កើតមាន ព្រោះផស្សៈជាបច្ច័យ
 តណ្ហា កើតមាន ព្រោះវេទនាជាបច្ច័យ ទុក្ខទាន កើតមាន ព្រោះ
 តណ្ហាជាបច្ច័យ ភព កើតមាន ព្រោះទុក្ខទានជាបច្ច័យ ជាតិ កើតមាន
 ព្រោះភពជាបច្ច័យ ជរាមរណៈ សោកៈ បរិទេវៈ ទុក្ខៈ ទោមនស្សៈ
 ទុក្ខាយាសៈ កើតមាន ព្រោះជាតិជាបច្ច័យ ហេតុជាទីកើតឡើងនៃកងទុក្ខ
 ទាំងអស់នេះ រមែងមាន ដោយអាការយ៉ាងនេះឯង ។

[២] បណ្តាបច្ចយាការទាំងនោះ អវិជ្ជា តើដូចម្តេច ។
 ការមិនដឹងកងទុក្ខ ការមិនដឹងកងហេតុជាទីកើតឡើងនៃទុក្ខ ការមិនដឹង
 កងធម៌ជាទីរលត់ទៅនៃទុក្ខ ការមិនដឹងកងបដិបទា ជាដំណើរទៅកាន់
 ទីរលត់ទុក្ខ នេះហៅថា អវិជ្ជា ។

អភិធម្មបិដកេ វិរាដ្ឋោ

[៣] តត្ថ កតមេ អវិជ្ជាបច្ចុយា សង្ខារ ។
 បុញ្ញាភិសង្ខារោ អបុញ្ញាភិសង្ខារោ អាណេញ្ញាភិស-
 ង្ខារោ កាយសង្ខារោ វេទិសង្ខារោ ចិត្តសង្ខារោ ។
 តត្ថ កតមោ បុញ្ញាភិសង្ខារោ ។ កុសលា ចេ-
 តនា កាមាវចរា រូចាវចរា នានមយា សីលមយា
 ភាវនាមយា អយំ វុច្ឆតិ បុញ្ញាភិសង្ខារោ ។ តត្ថ
 កតមោ អបុញ្ញាភិសង្ខារោ ។ អកុសលា ចេតនា
 កាមាវចរា អយំ វុច្ឆតិ អបុញ្ញាភិសង្ខារោ ។ តត្ថ
 កតមោ អាណេញ្ញាភិសង្ខារោ ។ កុសលា ចេតនា
 អរូចាវចរា អយំ វុច្ឆតិ អាណេញ្ញាភិសង្ខារោ ។ តត្ថ
 កតមោ កាយសង្ខារោ ។ កាយសញ្ចេតនា កាយ-
 សង្ខារោ វេទិសញ្ចេតនា វេទិសង្ខារោ មនោសញ្ចេតនា
 ចិត្តសង្ខារោ ។ ឥមេ វុច្ឆន្តិ អវិជ្ជាបច្ចុយា សង្ខារ ។

[៤] តត្ថ កតមំ សង្ខារប្បច្ចុយា វិញ្ញាណំ ។
 ចក្កវិញ្ញាណំ សោតវិញ្ញាណំ យានវិញ្ញាណំ ជីវិវិញ្ញា-
 ណំ កាយវិញ្ញាណំ មនោវិញ្ញាណំ ឥទំ វុច្ឆតិ សង្ខារ-
 ប្បច្ចុយា វិញ្ញាណំ ។

អភិធម្មបិដក វិភង្គ

[៣] បណ្តាបច្ចយាការទាំងនោះ សង្ខារទាំងឡាយ កើតមាន ព្រោះអវិជ្ជាជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ បញ្ចកិសង្ខារ អប្បញ្ចកិសង្ខារ អានេញ្ចកិសង្ខារ កាយសង្ខារ វិប័សង្ខារ បិត្តសង្ខារ ។ បណ្តាសង្ខារ ទាំងនោះ បុញ្ញកិសង្ខារ តើដូចម្តេច ។ ចេតនាជាកុសល ជាកាមាវចរ និន្ទុប្បាវចរ ដែលសម្រេចដោយទាន សម្រេចដោយសីល សម្រេចដោយការនា នេះហៅថា បុញ្ញកិសង្ខារ ។ បណ្តាសង្ខារទាំង នោះ អប្បញ្ញកិសង្ខារ តើដូចម្តេច ។ ចេតនាជាអកុសល ជាកាមាវចរ នេះហៅថា អប្បញ្ញកិសង្ខារ ។ បណ្តាសង្ខារទាំងនោះ អានេញ្ចកិសង្ខារ តើដូចម្តេច ។ ចេតនាជាកុសល ជាអនុប្បាវចរ នេះហៅថា អានេញ្ចកិសង្ខារ ។ បណ្តាសង្ខារទាំងនោះ កាយសង្ខារ តើដូចម្តេច ។ កាយសញ្ចេតនា ឈ្មោះថា កាយសង្ខារ វិប័សញ្ចេតនា ឈ្មោះថា វិប័សង្ខារ មនោសញ្ចេតនា ឈ្មោះថា បិត្តសង្ខារ ។ ធម៌ទាំងនេះ ហៅថា សង្ខារទាំងឡាយ កើតមាន ព្រោះអវិជ្ជាជាបច្ច័យ ។

[៤] បណ្តាបច្ចយាការទាំងនោះ វិញ្ញាណ កើតមាន ព្រោះ សង្ខារជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ ចក្ខុវិញ្ញាណ សោតវិញ្ញាណ ឃានវិញ្ញាណ ដីវិញ្ញាណ កាយវិញ្ញាណ មនោវិញ្ញាណ នេះហៅថា វិញ្ញាណ កើតមាន ព្រោះសង្ខារជាបច្ច័យ ។

បច្ចយាការវិក្កេ សុត្តន្តភិដ្ឋយំ

[៥] តត្ថ កតមំ វិញ្ញាណាប្បច្ចយា នាមរូបំ ។
 អត្ថំ នាមំ អត្ថំ រូបំ ។ តត្ថ កតមំ នាមំ ។ វេទនា
 សញ្ញា ចេតនា ជស្សោ មនសិការោ ឥទំ វុច្ចតិ
 នាមំ^(១) ។ តត្ថ កតមំ រូបំ ។ ចត្តារោ ច មហា-
 ក្ខតា ចតុន្ទញ្ច មហាក្ខតានំ ឧបាទាយ រូបំ ឥទំ
 វុច្ចតិ រូបំ ។ ឥតិ ឥន្ទញ្ច នាមំ ឥន្ទញ្ច រូបំ ឥទំ វុច្ចតិ
 វិញ្ញាណាប្បច្ចយា នាមរូបំ ។

[៦] តត្ថ កតមំ នាមរូបប្បច្ចយា សឡាយតនំ ។
 ចក្កាយតនំ សោតាយតនំ យានាយតនំ ជីវ្ហាយតនំ
 កាយាយតនំ មនាយតនំ ឥទំ វុច្ចតិ នាមរូបប្ប-
 ច្ចយា សឡាយតនំ ។

[៧] តត្ថ កតមោ សឡាយតនប្បច្ចយា
 ជស្សោ ។ ចក្កសម្មស្សោ សោតសម្មស្សោ យាន-
 សម្មស្សោ ជីវ្ហសម្មស្សោ កាយសម្មស្សោ មនោ-
 សម្មស្សោ អយំ វុច្ចតិ សឡាយតនប្បច្ចយា ជស្សោ ។

១ ឧ. ម. តត្ថ កតមំ នាមំ វេទនាវត្ថោ សញ្ញាវត្ថោ សង្ខារវត្ថោ វិទំ វុច្ចតិ នាមន្តិ
 វិមេ បាវ្ហំ វិស្សន្តិ ។

បច្ចុយាការវិភង្គ សុត្តន្តភាជនីយ

[៥] បណ្ណាបច្ចុយាការទាំងនោះ នាមរូប កើតមាន ព្រោះ
 វិញ្ញាណជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ នាមក៏មាន រូបក៏មាន ។ បណ្ណានាម
 និន្ទរូបនោះ នាម តើដូចម្តេច ។ វេទនា សញ្ញា ចេតនា ផស្សៈ
 មនសិការៈ នេះហៅថា នាម ។ បណ្ណានាមនិន្ទរូបនោះ រូប តើ
 ដូចម្តេច ។ មហាក្ខត្ររូប ៤ និន្ទរូបដែល អាស្រ័យមហាក្ខត្រទាំង ៤
 នេះហៅថា រូប ។ នាមនេះផង រូបនេះផង នេះហៅថា នាម
 និន្ទរូប កើតមាន ព្រោះវិញ្ញាណជាបច្ច័យ ដោយប្រការដូច្នោះ ។

[៦] បណ្ណាបច្ចុយាការទាំងនោះ សឡាយតនៈ កើតមាន
 ព្រោះនាមនិន្ទរូបជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ ចក្ខុយតនៈ សោតាយតនៈ
 យានាយតនៈ ជីវ្ហយតនៈ កាយាយតនៈ មនាយតនៈ នេះហៅថា
 សឡាយតនៈ កើតមាន ព្រោះនាមនិន្ទរូបជាបច្ច័យ ។

[៧] បណ្ណាបច្ចុយាការទាំងនោះ ផស្សៈ កើតមាន ព្រោះ
 សឡាយតនៈ ជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ ចក្ខុសម្ព័ស្ស សោតសម្ព័ស្ស យាន-
 សម្ព័ស្ស ជីវ្ហសម្ព័ស្ស កាយសម្ព័ស្ស មនោសម្ព័ស្ស នេះហៅថា ផស្សៈ
 កើតមាន ព្រោះសឡាយតនៈ ជាបច្ច័យ ។

អភិធម្មបិដកេ វិវាដោ

[៨] តត្ថ កតមា ដស្សប្បច្ចយា វេទនា ។ ចក្ក-
សម្មស្សជា វេទនា សោតសម្មស្សជា វេទនា យាន-
សម្មស្សជា វេទនា ជីវិតសម្មស្សជា វេទនា កាយ-
សម្មស្សជា វេទនា មនោសម្មស្សជា វេទនា អយំ
វុច្ចតិ ដស្សប្បច្ចយា វេទនា ។

[៧] តត្ថ កតមា វេទនាបច្ចយា តណ្ហា ។ រូប-
តណ្ហា សទ្ធិតណ្ហា កន្ធិតណ្ហា រសតណ្ហា ដោជ្ជត្រ-
តណ្ហា ធម្មតណ្ហា អយំ វុច្ចតិ វេទនាបច្ចយា តណ្ហា ។

[១០] តត្ថ កតមំ តណ្ហាបច្ចយា ឧបាទានំ ។
កាម្មបាទានំ ទិដ្ឋបាទានំ សីលត្រតាទានំ អត្តវា-
ទិបាទានំ ឥទំ វុច្ចតិ តណ្ហាបច្ចយា ឧបាទានំ ។

[១១] តត្ថ កតមោ ឧបាទានប្បច្ចយា ករោ ។
ទិវិជេន ករោ អត្ថិ កម្មករោ អត្ថិ ឧបបត្តិករោ ។
តត្ថ កតមោ កម្មករោ ។ បញ្ញាកិសង្ការោ អ-
បញ្ញាកិសង្ការោ អានេញ្ញាកិសង្ការោ អយំ វុច្ចតិ
កម្មករោ សព្វប្បំ កវតាបិកប្បំ កម្មករោ ។

អភិធម្មបិដក វិវាដ

[៨] បណ្ណាបច្ចយាការទាំងនោះ វេទនា កើតមាន ព្រោះផស្សៈ ជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ វេទនា កើតអំពីចក្ខុសម្ព័ន្ធស្ស វេទនា កើតអំពី សោតសម្ព័ន្ធស្ស វេទនា កើតអំពីយានសម្ព័ន្ធស្ស វេទនា កើតអំពី ជីវ្ហសម្ព័ន្ធស្ស វេទនា កើតអំពីកាយសម្ព័ន្ធស្ស វេទនា កើតអំពីមនោសម្ព័ន្ធស្ស នេះហៅថា វេទនា កើតមាន ព្រោះផស្សៈជាបច្ច័យ ។

[៩] បណ្ណាបច្ចយាការទាំងនោះ តណ្ហា កើតមាន ព្រោះវេទនា ជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ រូបតណ្ហា សទ្ធិតណ្ហា គន្ធិតណ្ហា រសតណ្ហា ផោដ្ឋតណ្ហា ធម្មតណ្ហា នេះហៅថា តណ្ហា កើតមាន ព្រោះវេទនា ជាបច្ច័យ ។

[១០] បណ្ណាបច្ចយាការទាំងនោះ ទុបាទាន កើតមាន ព្រោះ តណ្ហា ជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ កាមុបាទាន ទិដ្ឋុបាទាន សីលព្យុតុបាទាន អត្តវេទុបាទាន នេះហៅថា ទុបាទាន កើតមាន ព្រោះតណ្ហា ជាបច្ច័យ ។

[១១] បណ្ណាបច្ចយាការទាំងនោះ ភព កើតមាន ព្រោះទុបាទាន ជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ ភពមាន ២ គឺកម្មភពក៏មាន ទបបត្តិភពក៏មាន ។ បណ្ណាភពទាំងនោះ កម្មភព តើដូចម្តេច ។ បញ្ញាកិសង្ការ អបញ្ញាកិសង្ការ អានេញ្ញាកិសង្ការ នេះហៅថា កម្មភព សូម្បីកម្ម ទាំងអស់ ដែលជាដំណើរទៅកាន់ភព ក៏ឈ្មោះថា កម្មភពដែរ ។

បច្ចយាការិកន្តេ សុត្តន្តភិដ្ឋានំ

តត្ថ កតតមោ ឧបបត្តិករោ ។ កាមករោ រូបករោ អរូប-
 ករោ សញ្ញាករោ អសញ្ញាករោ ទេវសញ្ញា នាសញ្ញាករោ
 ឯករោ កាវករោ ចតុរោ កាវករោ បញ្ចរោ កាវករោ
 អយំ វុច្ចតិ ឧបបត្តិករោ ។ ឥតិ អយញ្ញ កម្មករោ
 អយញ្ញ ឧបបត្តិករោ អយំ វុច្ចតិ ឧបាទានប្បដ្ឋយា
 ករោ ។

[១២] តត្ថ កតតមោ កវប្បដ្ឋយា ជាតិ ។ យា តេសំ
 តេសំ សត្តានំ តម្មំ តម្មំ សត្តនិកាយេ ជាតិ សញ្ញាតិ
 ឌីក្កន្តំ អភិទិត្តំ ទដ្ឋានំ ទាតុការោ អាយតនានំ
 បដិលាភោ អយំ វុច្ចតិ កវប្បដ្ឋយា ជាតិ ។

[១៣] តត្ថ កតតមំ ជាតិប្បដ្ឋយា ជរាមរណំ ។
 អត្ថំ ជរា អត្ថំ មរណំ ។ តត្ថ កតតមោ ជរា ។

បច្ចុយាការវិវត្ត សុត្តន្តភាជនីយ

បណ្តាកតទាំងនោះ ទបបត្តិភព តើដូចម្តេច ។ កាមភព រូបភព អរូបភព
សញ្ញាភព អសញ្ញាភព នេវសញ្ញានាវសញ្ញាភព ឯកវេកា(១)ភព
ចតុវេកា(២)ភព បញ្ចវេកា(៣)ភព នេះហៅថា ទបបត្តិភព ។
កម្មភពនេះផង ទបបត្តិភពនេះផង នេះហៅថា ភព កើតមាន ព្រោះ
ទបាទានជាបច្ច័យ ដោយប្រការដូចច្នោះ ។

[១២] បណ្តាបច្ចុយាការទាំងនោះ ជាតិ កើតមាន ព្រោះភពជា
បច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ ការកើត ការកើតព្រម ការចាប់អំណើត ការ
កើតចំពោះ ការកើតប្រាកដនៃខន្ធទាំងឡាយ ការបានចំពោះនូវអាយតនៈ
ទាំងឡាយ ណា របស់សត្វទាំងឡាយនោះ ។ កងសក្កនិកាយនោះ ។
នេះហៅថា ជាតិ កើតមាន ព្រោះភពជាបច្ច័យ ។

[១៣] បណ្តាបច្ចុយាការទាំងនោះ ដកនិវមរណៈកើតមាន ព្រោះជាតិ
ជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ ដកនិវមរណៈក៏មាន ។ បណ្តាដកនិវមរណៈ

១ ភពមានខន្ធទ ១ គឺអសញ្ញាភព ។ ២ ភពនោះមានខន្ធទ ៤ គឺអរូបភព ។ ៣ ភពមាន
ខន្ធទ ៥ គឺភពដ៏សេសប្រាសពីភព ២ ប្រការនេះ ។ អដ្ឋិកថា (ព្រះសូត្រ) ។

អភិធម្មបិដកេ វិវាដោ

យា តេសំ តេសំ សត្តានំ តម្ហំ តម្ហំ សត្តានិកាយេ
 ជរា ជីវណាតា ខណ្ឌិច្ចំ ចាលិច្ចំ វលិត្តតតា អាយុនោ
 សំហានិ ឥន្ទ្រិយានំ បរិចារកោ អយំ វុច្ចតិ ជរា ។
 តត្ថ កតមំ បរណំ ។ យា តេសំ តេសំ សត្តានំ
 តម្ហា តម្ហា សត្តានិកាយា ចុតិ ចវនតា កេនោ
 អន្តរាជានំ មច្ចុ បរណំ កាលកិរិយា ខន្ធានំ
 កេនោ កខ្ស្រវាស្សុ និក្ខេបោ ជីវិតិទ្រិយស្សុ
 ខុបច្ឆេនោ ឥទំ វុច្ចតិ បរណំ ។ ឥតិ អយព្វា ជរា
 ឥទព្វា បរណំ ឥទំ វុច្ចតិ ជាតិប្បច្ចយា ជរាបរណំ ។

(១២) តត្ថ កតមោ សោកោ ។

ញាតិព្យសនេន វា ដុដ្ឋស្សុ ភោគព្យសនេន វា
 ដុដ្ឋស្សុ រោគព្យសនេន វា ដុដ្ឋស្សុ សីលព្យសនេន
 វា ដុដ្ឋស្សុ ទិដ្ឋិព្យសនេន វា ដុដ្ឋស្សុ អញ្ញាតព្យសនេន
 ព្យសនេន សមន្មាតតស្សុ អញ្ញាតព្យសនេន ទិក្ខុជ-
 ប្បនេ ដុដ្ឋស្សុ សោកោ សោចណា សោចិត្តំ អ-
 ន្តោសោកោ អន្តោបរិសោកោ ចេតសោ បរិជ្ឈាយ-
 ណា ទោមនស្សំ សោកសល្យំ អយំ វុច្ចតិ សោកោ ។

អភិធម្មបិដក វិភង្គ

នោះ ជព តើដូចម្តេច ។ សេចក្តីចាស់គ្រាំគ្រា ធ្មេញបាក់ សក់ស្កូវ
 ស្បែកជ្រួញជ្រើវ ការរួញថយនៃអាយុ ការចាស់ទុំនៃឥន្ទ្រិយទាំងឡាយ
 ណា របស់សត្វទាំងឡាយនោះ ។ កងសត្តនិកាយនោះ ។ នេះហៅថា
 ជព ។ បណ្តាជវនិមមរណៈនោះ មរណៈ តើដូចម្តេច ។ ការច្យុត
 ការឃ្នាត ការបែកធ្លាយ ការបាត់បង់ មច្ចុ មរណៈ កាលកិរិយា
 ការបែកធ្លាយនៃខន្ធទាំងឡាយ ការដាក់ចុះនូវសាកសព ការផ្តាច់ផ្តួល
 នូវជីវិតន្ទ្រិយ ណា ចាកសត្តនិកាយនោះ ។ របស់សត្វទាំងឡាយ
 នោះ ។ នេះហៅថា មរណៈ ។ ជពនេះឯង មរណៈនេះឯង នេះហៅថា
 ជវនិមមរណៈ កើតមាន ព្រោះជាតិជាបច្ច័យ ដោយប្រការដូច្នោះ ។

(១៤) បណ្តាបច្ចយាការទាំងនោះ សោកៈ តើដូចម្តេច ។

សេចក្តីសោក អាការសោក ភាពនៃសេចក្តីសោក ការស្នូតស្នប់ខាង
 កង ការក្រៀមក្រំខាងកង ការជ្រប់ស្រពោននៃចិត្ត ការតូចចិត្ត សរតី
 សេចក្តីសោក របស់បុគ្គលដែលត្រូវសេចក្តីវិនាសញាតិ ប៉ះពាល់ក្តី
 ត្រូវសេចក្តីវិនាសភោគៈ ប៉ះពាល់ក្តី ត្រូវសេចក្តីវិនាស គឺរោគប៉ះពាល់ក្តី
 ត្រូវសេចក្តីវិនាសសីលប៉ះពាល់ក្តី ត្រូវសេចក្តីវិនាសគឺទិដ្ឋិប៉ះពាល់ក្តី ឬប្រ
 កបដោយសេចក្តីវិនាសណាមួយ ឬត្រូវទុក្ខធម៌ណាមួយប៉ះពាល់ហើយ
 នេះហៅថា សោកៈ ។

បច្ចយាការីវង្ខេ សុត្តន្តភាជីយំ

[១៥] តត្ថ កតមោ បរិទេវោ ។ ញាតិព្យ-
 សនេន វា ដុដ្ឋស្ស កោកព្យសនេន វា ដុដ្ឋស្ស
 រោកព្យសនេន វា ដុដ្ឋស្ស សីលព្យសនេន វា
 ដុដ្ឋស្ស ទិដ្ឋិព្យសនេន វា ដុដ្ឋស្ស អញ្ញញ្ញញ្ញ
 ព្យសនេន សមម្ពាទតស្ស អញ្ញញ្ញញ្ញ ទុក្ខ-
 ធម្មេន ដុដ្ឋស្ស អាទេវោ បរិទេវោ អាទេវេនា បរិ-
 ទេវេនា អាទេវិតត្តំ បរិទេវិតត្តំ វាចា បលាទោ វិប្ប-
 លាទោ លាលទោ លាលបទា លាលបិតត្តំ អយំ
 វុច្ចតិ បរិទេវោ ។

[១៦] តត្ថ កតមំ ទុក្ខំ ។ យំ កាយិកំ
 អសាតំ កាយិកំ ទុក្ខំ កាយសម្មស្សជំ អសាតំ
 វេទយិតំ កាយសម្មស្សជា អសាតា ទុក្ខា វេទនា
 ឥទំ វុច្ចតិ ទុក្ខំ ។

[១៧] តត្ថ កតមំ ទោមនស្សំ ។ យំ ចេត-
 សិកំ អសាតំ ចេតសិកំ ទុក្ខំ ចេតោសម្មស្សជំ
 អសាតំ ទុក្ខំ វេទយិតំ ចេតោសម្មស្សជា អសាតា
 ទុក្ខា វេទនា ឥទំ វុច្ចតិ ទោមនស្សំ ។

បញ្ចយាការវិក្កុ សុត្តន្តភាជនីយ

(១៥) បណ្តាបច្ចយាការទាំងនោះ បរិទេវៈ តើដូចម្តេច ។
 សេចក្តីខ្សឹកខ្សួល ការទូញយំ អាការខ្សឹកខ្សួល អាការទូញយំ ភាព
 ខ្សឹកខ្សួល ភាពទូញយំ ការពោល ការយំរៀបរាប់ ការយំអណ្តើត
 អណ្តក ការពោលដែល ។ អាការពោលដែល ។ ភាពពោលដដែល ។
 របស់បុគ្គលដែលត្រូវសេចក្តីវិនាសញាតិ ប៉ះពាល់ក្តី ត្រូវសេចក្តីវិនាស
 ភោគៈប៉ះពាល់ក្តី ត្រូវសេចក្តីវិនាសគឺភោគប៉ះពាល់ក្តី ត្រូវសេចក្តីវិនាស
 សីលប៉ះពាល់ក្តី ត្រូវសេចក្តីវិនាសគឺទិដ្ឋិប៉ះពាល់ក្តី ឬប្រកបដោយសេចក្តី
 វិនាសណាមួយ ឬក៏ត្រូវទុក្ខធម៌ណាមួយប៉ះពាល់ហើយ នេះហៅថា
 បរិទេវៈ ។

(១៦) បណ្តាបច្ចយាការទាំងនោះ ទុក្ខៈ តើដូចម្តេច ។ សេចក្តី
 មិនត្រេកអរប្រព្រឹត្តទៅក្នុងកាយ ទុក្ខប្រព្រឹត្តទៅក្នុងកាយ ការទទួល
 អារម្មណ៍មិនជាទីត្រេកអរ ដែលកើតអំពីកាយសម្ផស្ស វេទនា មិនជា
 ទីត្រេកអរ ជាទុក្ខដែលកើតអំពីកាយសម្ផស្ស ណា នេះហៅថា ទុក្ខៈ ។

(១៧) បណ្តាបច្ចយាការទាំងនោះ ទោមនស្សៈ តើដូចម្តេច ។
 សេចក្តីមិនត្រេកអរប្រព្រឹត្តទៅក្នុងចិត្ត ទុក្ខប្រព្រឹត្តទៅក្នុងចិត្ត ការទទួល
 អារម្មណ៍មិនជាទីត្រេកអរ ជាទុក្ខដែលកើតអំពីចេតនាសម្ផស្ស វេទនាមិនជាទី
 ត្រេកអរ ជាទុក្ខដែលកើតអំពីចេតនាសម្ផស្សណា នេះហៅថា ទោមនស្ស ។

អរិយបុត្រិកោ វិភង្គោ

[១៨] តត្ថ តតតោ ឧទាយាសោ ។ ប្រាតិព្យ-
សានេន វា ឝុឝស្ស កោតព្យសានេន វា ឝុឝស្ស ហេត-
ព្យសានេន វា ឝុឝស្ស សីលព្យសានេន វា ឝុឝស្ស
ទិឝិព្យសានេន វា ឝុឝស្ស អត្ថត្ថត្ថត្ថត្ថ ព្យសានេន
សមប្បាតតស្ស អត្ថត្ថត្ថត្ថត្ថ ទុក្ខត្ថត្ថត្ថ ឝុឝស្ស
អាយាសោ ឧទាយាសោ អាយាសីតត្ថំ ឧទាយា-
សីតត្ថំ អយំ វុច្ឆតិ ឧទាយាសោ ។

[១៩] ឃរេវេតស្ស កេវេលស្ស ទុក្ខក្ខត្ថស្ស
សមុទយោ ហោតីតិ ឃរេវេតស្ស កេវេលស្ស
ទុក្ខក្ខត្ថស្ស សម្ពតិ ហោតិ សមាគមោ ហោតិ
សមោធានំ ហោតិ ទាតុភារេ ហោតិ តេន វុច្ឆតិ
ឃរេវេតស្ស កេវេលស្ស ទុក្ខក្ខត្ថស្ស សមុទយោ
ហោតីតិ ។

សុត្តន្តបិដកេ ។

[២០] អវិជ្ជាបច្ចយា សង្ខារោ សង្ខារប្បច្ចយា
វិញ្ញាណំ វិញ្ញាណប្បច្ចយា ធាមំ ធាមប្បច្ចយា ធញ-
ដាយតនំ ធញដាយតនប្បច្ចយា ជស្សោ ជស្សប្បច្ចយា

អភិធម្មបិដក វិវាដ្ឋ

[១៨] បណ្ណាបច្ចុយាការទាំងនោះ ទុបាយាសៈ តើដូចម្តេច ។

សេចក្តីតានតឹងចិត្ត ភាពតានតឹងចិត្ត ភាពចង្អៀតចង្អល់ចិត្ត របស់
បុគ្គលដែលត្រូវសេចក្តីវិនាសញាតិប៉ះពាល់ក្តី ត្រូវសេចក្តីវិនាសភោគៈប៉ះ
ពាល់ក្តី ត្រូវសេចក្តីវិនាសគឺរោគប៉ះពាល់ក្តី ត្រូវសេចក្តីវិនាសសីលប៉ះ
ពាល់ក្តី ត្រូវសេចក្តីវិនាសគឺទិដ្ឋិប៉ះពាល់ក្តី ឬប្រកបដោយសេចក្តី
វិនាសណាមួយ ឬក៏ត្រូវទុក្ខធម៌ណាមួយ ប៉ះពាល់ហើយ នេះហៅថា
ទុបាយាសៈ ។

[១៩] ត្រង់ពាក្យថា ហេតុជាទីកើតឡើង នៃកងទុក្ខទាំងអស់
នេះ រមែងមាន ដោយអាការយ៉ាងនេះ គឺការជួបជុំ ការមូលមក ការ
ប្រជុំចុះ ការកើតប្រាកដ នៃកងទុក្ខទាំងអស់នេះ រមែងមាន ដោយ
អាការយ៉ាងនេះ ព្រោះហេតុនោះ ទើបលោកពោលថា ហេតុជាទីកើត
ឡើង នៃកងទុក្ខទាំងអស់នេះ រមែងមាន ដោយអាការយ៉ាងនេះឯង ។

ចប់ សុត្តន្តភាជនីយ ។

[២០] សង្ខារ កើតមាន ព្រោះអវិជ្ជាជាបច្ច័យ វិញ្ញាណ កើតមាន
ព្រោះសង្ខារជាបច្ច័យ នាម កើតមាន ព្រោះវិញ្ញាណជាបច្ច័យ អាយតនៈទី៦
កើតមាន ព្រោះនាមជាបច្ច័យ ផស្សៈកើតមាន ព្រោះអាយតនៈទី ៦ ជា

បច្ចុប្បន្នការវិវត្ត សុត្តន្តបិដក

វេទនា វេទនាបច្ចុយា តណ្ហា តណ្ហាបច្ចុយា ឧតានានិ
ឧតានានប្បច្ចុយា ករោ កវប្បច្ចុយា ជាតិ ជាតិប្បច្ចុយា
ជរាមរណំ ឃវេសស្ស កេវលស្ស ទុក្ខក្ខន្ធស្ស
សមុទយោ ហោតិ ។

(២០) អវិជ្ជាបច្ចុយា សម្ពារោ សម្ពារប្បច្ចុយា
វិញ្ញាណំ វិញ្ញាណប្បច្ចុយា ធាមំ ធាមប្បច្ចុយា
ដស្សោ ដស្សប្បច្ចុយា វេទនា វេទនាបច្ចុយា
តណ្ហា តណ្ហាបច្ចុយា ឧតានានិ ឧតានានប្បច្ចុយា
ករោ កវប្បច្ចុយា ជាតិ ជាតិប្បច្ចុយា ជរាមរណំ ឃវេស-
ស្ស កេវលស្ស ទុក្ខក្ខន្ធស្ស សមុទយោ ហោតិ ។

(២២) អវិជ្ជាបច្ចុយា សម្ពារោ សម្ពារ-
ប្បច្ចុយា វិញ្ញាណំ វិញ្ញាណប្បច្ចុយា ធាម្រូបំ
ធាម្រូបប្បច្ចុយា ឆដ្ឋាយតនំ ឆដ្ឋាយតនប្បច្ចុយា
ដស្សោ ដស្សប្បច្ចុយា វេទនា វេទនាបច្ចុយា

បច្ច័យាការវិភង្គ សុត្តន្តភាជនីយ

បច្ច័យ វេទនា កើតមាន ព្រោះផស្សៈជាបច្ច័យ តណ្ហា កើតមាន
ព្រោះវេទនាជាបច្ច័យ ឧបាទាន កើតមាន ព្រោះតណ្ហាជាបច្ច័យ ភព
កើតមាន ព្រោះឧបាទានជាបច្ច័យ ជាតិ កើតមាន ព្រោះភពជាបច្ច័យ
ជរានិមរណៈ កើតមាន ព្រោះជាតិជាបច្ច័យ ហេតុជាទីកើតឡើង
នៃកងទុក្ខទាំងអស់⁺ រមែងមាន ដោយអាការយ៉ាងនេះ ។

[២១] សង្ខារកើតមាន ព្រោះអវិជ្ជាជាបច្ច័យ វិញ្ញាណ កើតមាន
ព្រោះសង្ខារជាបច្ច័យ នាម កើតមាន ព្រោះវិញ្ញាណជាបច្ច័យ ផស្សៈ
កើតមាន ព្រោះនាមជាបច្ច័យ វេទនា កើតមាន ព្រោះផស្សៈជាបច្ច័យ
តណ្ហា កើតមាន ព្រោះវេទនាជាបច្ច័យ ឧបាទាន កើតមាន ព្រោះតណ្ហា
ជាបច្ច័យ ភព កើតមាន ព្រោះឧបាទានជាបច្ច័យ ជាតិ កើតមាន ព្រោះ
ភពជាបច្ច័យ ជរានិមរណៈ កើតមាន ព្រោះជាតិជាបច្ច័យ ហេតុជាទី
កើតឡើង នៃកងទុក្ខទាំងអស់⁺ រមែងមាន ដោយអាការយ៉ាងនេះ ។

[២២] សង្ខារ កើតមាន ព្រោះអវិជ្ជាជាបច្ច័យ វិញ្ញាណ កើត
មាន ព្រោះសង្ខារជាបច្ច័យ នាមនិរូប កើតមាន ព្រោះវិញ្ញាណជាបច្ច័យ
អាយតនៈទី ៦ កើតមាន ព្រោះនាមនិរូបជាបច្ច័យ ផស្សៈ កើតមាន
ព្រោះអាយតនៈទី ៦ ជាបច្ច័យ វេទនា កើតមាន ព្រោះផស្សៈជាបច្ច័យ

អភិធម្មបិដកេ វិវាដោ

តណ្ហា តណ្ហាបច្ចយា ឧទានានំ ឧទានានប្បច្ចយា ករោ
កវប្បច្ចយា ជាតិ ជាតិប្បច្ចយា ជរាមរណំ ឃរមេតស្ស
គេវលស្ស ទុក្ខក្ខន្ធស្ស សមុទយោ ហោតិ ។

[២៣] អវិជ្ជាបច្ចយា សម្ពារោ សម្ពារប្បច្ចយា
វិញ្ញាណំ វិញ្ញាណាប្បច្ចយា ធាម្របំ ធាម្រប-
ប្បច្ចយា សន្នាយតនំ សន្នាយតនប្បច្ចយា
ដស្សោ ដស្សប្បច្ចយា វេទនា វេទនាបច្ចយោ តណ្ហា
តណ្ហាបច្ចយា ឧទានានំ ឧទានានប្បច្ចយា ករោ
កវប្បច្ចយា ជាតិ ជាតិប្បច្ចយា ជរាមរណំ ឃរ-
មេតស្ស គេវលស្ស ទុក្ខក្ខន្ធស្ស សមុទយោ
ហោតិ ។

បច្ចយបក្កំ ។

[២៤] អវិជ្ជាបច្ចយា សម្ពារោ អវិជ្ជាហេតុកោ
សម្ពារប្បច្ចយា វិញ្ញាណំ សម្ពារហេតុកំ វិញ្ញា-
ណាប្បច្ចយា ធាមំ វិញ្ញាណាហេតុកំ ធាមប្បច្ចយា
ធម្មាយតនំ ធាមហេតុកំ ធម្មាយតនប្បច្ចយា

អភិធម្មប័ណ្ណ វិភង្គ

តណ្ហា កើតមាន ព្រោះវេទនាជាបច្ច័យ ទុក្ខទាន កើតមាន ព្រោះតណ្ហា
ជាបច្ច័យ ភព កើតមាន ព្រោះទុក្ខទានជាបច្ច័យ ជាតិ កើតមាន ព្រោះ
ភពជាបច្ច័យ ជរានិមរណៈ កើតមាន ព្រោះជាតិជាបច្ច័យ ហេតុជាទី
កើតឡើង នៃកងទុក្ខទាំងអស់នេះ រមែងមាន ដោយអាការយ៉ាងនេះ ។

(២៣) សង្ខារ កើតមាន ព្រោះអវិជ្ជាជាបច្ច័យ វិញ្ញាណ កើត
មាន ព្រោះសង្ខារជាបច្ច័យ នាមនិងរូប កើតមាន ព្រោះវិញ្ញាណជា
បច្ច័យ អាយតនៈ ៦ កើតមាន ព្រោះនាមនិងរូបជាបច្ច័យ ផស្សៈ កើត
មាន ព្រោះអាយតនៈ ៦ ជាបច្ច័យ វេទនា កើតមាន ព្រោះផស្សៈជា
បច្ច័យ តណ្ហា កើតមាន ព្រោះវេទនាជាបច្ច័យ ទុក្ខទាន កើតមាន
ព្រោះតណ្ហាជាបច្ច័យ ភព កើតមាន ព្រោះទុក្ខទានជាបច្ច័យ ជាតិ
កើតមាន ព្រោះភពជាបច្ច័យ ជរានិមរណៈ កើតមាន ព្រោះជាតិជា
បច្ច័យ ហេតុជាទីកើតឡើង នៃកងទុក្ខទាំងអស់នេះ រមែងមាន ដោយ
អាការយ៉ាងនេះ ។

ចប់ បច្ច័យវត្ថុត្ថៈ ។

(២៤) សង្ខារមានអវិជ្ជាជាហេតុ កើតមាន ព្រោះអវិជ្ជាជាបច្ច័យ
វិញ្ញាណមានសង្ខារជាហេតុ កើតមាន ព្រោះសង្ខារជាបច្ច័យ នាមមាន
វិញ្ញាណជាហេតុ កើតមាន ព្រោះវិញ្ញាណជាបច្ច័យ អាយតនៈទី ៦ មាន
នាមជាហេតុ កើតមាន ព្រោះនាមជាបច្ច័យ ផស្សៈ មានអាយតនៈទី ៦

បច្ចយាការវិវត្ត អភិធម្មមាតិកា

ដស្ស្សា និដ្ឋាយតនេហេតុកោ ដស្ស្សប្បច្ចយា វេទនា
 ដស្ស្សេហេតុកោ វេទនាបច្ចយា តណ្ហា វេទនាហេតុ-
 កោ តណ្ហាបច្ចយា ឧបាទានំ តណ្ហាហេតុកំ ឧបា-
 នាបច្ចយា ករោ កវប្បច្ចយា ជាតិ ជាតិប្បច្ច-
 យា ជរាមរណំ ឃីមេតស្ស កេវលស្ស ទុក្ខក្ខ-
 ន្ធស្ស សមុទយោ ហោតិ ។

(២៥) អភិជ្ជាបច្ចយា សម្ពារោ អភិជ្ជាហេតុកោ
 សម្ពារប្បច្ចយា វិញ្ញាណំ សម្ពារហេតុកំ វិញ្ញាណា-
 ប្បច្ចយា នាមំ វិញ្ញាណាហេតុកំ នាមបច្ចយា
 ដស្ស្សា នាមហេតុកោ ដស្ស្សប្បច្ចយា វេទនា
 ដស្ស្សេហេតុកោ វេទនាបច្ចយា តណ្ហា វេទនាហេតុកោ
 តណ្ហាបច្ចយា ឧបាទានំ តណ្ហាហេតុកំ ឧបាទា-
 នបច្ចយា ករោ កវប្បច្ចយា ជាតិ ជាតិប្បច្ចយា
 ជរាមរណំ ឃីមេតស្ស កេវលស្ស ទុក្ខក្ខន្ធស្ស
 សមុទយោ ហោតិ ។

បច្ចុប្បន្ន អភិធម្មមាតិកា

ជាហេតុ កើតមាន ព្រោះអាយតនៈទី ៦ ជាបច្ច័យ វេទនាមានផស្សៈ
 ជាហេតុ កើតមាន ព្រោះផស្សៈជាបច្ច័យ តណ្ហាមានវេទនាជាហេតុ
 កើតមាន ព្រោះវេទនាជាបច្ច័យ ឧបាទាន មានតណ្ហាជាហេតុ កើត
 មាន ព្រោះតណ្ហាជាបច្ច័យ ភព កើតមាន ព្រោះឧបាទានជាបច្ច័យ ជាតិ
 កើតមាន ព្រោះភពជាបច្ច័យ ជរានិមរណៈ កើតមាន ព្រោះជាតិជា
 បច្ច័យ ហេតុជាទីកើតឡើង នៃកងទុក្ខទាំងអស់នេះ រមែងមាន ដោយ
 អាការយ៉ាងនេះ ។

[២៥] សង្ខារ មានអវិជ្ជាជាហេតុ កើតមាន ព្រោះអវិជ្ជាជា
 បច្ច័យ វិញ្ញាណមានសង្ខារជាហេតុ កើតមាន ព្រោះសង្ខារជាបច្ច័យ
 នាមមានវិញ្ញាណជាហេតុ កើតមាន ព្រោះវិញ្ញាណជាបច្ច័យ ផស្សៈមាន
 នាម ជាហេតុ កើតមាន ព្រោះនាមជាបច្ច័យ វេទនាមានផស្សៈជាហេតុ
 កើតមាន ព្រោះផស្សៈជាបច្ច័យ តណ្ហាមានវេទនាជាហេតុ កើតមាន
 ព្រោះវេទនាជាបច្ច័យ ឧបាទាន មានតណ្ហាជាហេតុ កើតមាន ព្រោះ
 តណ្ហាជាបច្ច័យ ភព កើតមាន ព្រោះឧបាទានជាបច្ច័យ ជាតិ កើតមាន
 ព្រោះភពជាបច្ច័យ ជរានិមរណៈ កើតមាន ព្រោះជាតិជាបច្ច័យ
 ហេតុជាទីកើតឡើង នៃកងទុក្ខទាំងអស់នេះ រមែងមាន ដោយអាការ
 យ៉ាងនេះ ។

អភិធម្មបិដកេ វិភង្គោ

[២៦] អវិជ្ជាបច្ចុយា សម្ព័រោ អវិជ្ជាហេតុកោ
 សម្ព័រាប្បច្ចុយា វិញ្ញាណំ សម្ព័រាហេតុកំ វិញ្ញាណាប្ប-
 ច្ចុយា ជាម្រូបំ វិញ្ញាណាហេតុកំ ជាម្រូបប្បច្ចុយា
 ធម្មាយតនំ ជាម្រូបហេតុកំ ធម្មាយតនប្បច្ចុយា
 ជស្សោ ធម្មាយតនហេតុកោ ជស្សប្បច្ចុយា វេទនា
 ជស្សហេតុកា វេទនាបច្ចុយា តណ្ហា វេទនាហេតុ-
 កា តណ្ហាបច្ចុយា ឧបាទានំ តណ្ហាហេតុកំ ឧបា-
 ទានប្បច្ចុយា ករោ កវប្បច្ចុយា ជាតិ ជាតិប្ប-
 ច្ចុយា ជរាមរណំ ឃុំមេតស្ស កេវលស្ស ទុក្ខក្ខ-
 ន្ធស្ស សមុទយោ ហោតិ ។

[២៧] អវិជ្ជាបច្ចុយា សម្ព័រោ អវិជ្ជាហេតុកោ
 សម្ព័រាប្បច្ចុយា វិញ្ញាណំ សម្ព័រាហេតុកំ វិញ្ញាណា-
 ប្បច្ចុយា ជាម្រូបំ វិញ្ញាណាហេតុកំ ជាម្រូប-
 ប្បច្ចុយា សឡាយតនំ ជាម្រូបហេតុកំ សឡាយ-
 តនប្បច្ចុយា ជស្សោ សឡាយតនហេតុកោ ជស្ស-
 ប្បច្ចុយា វេទនា ជស្សហេតុកា វេទនាបច្ចុយា

អភិធម្មបិដក វិវាទ

[២៦] សង្ខារមានអវិជ្ជាជាហេតុ កើតមាន ព្រោះអវិជ្ជាជាបច្ច័យ
 វិញ្ញាណ មានសង្ខារជាហេតុ កើតមាន ព្រោះសង្ខារជាបច្ច័យ នាមនិង
 រូប មានវិញ្ញាណជាហេតុ កើតមាន ព្រោះវិញ្ញាណជាបច្ច័យ អាយតនៈ
 ទី ៦ មាននាមនិងរូបជាហេតុ កើតមាន ព្រោះនាមនិងរូបជាបច្ច័យ ផស្សៈ
 មានអាយតនៈទី ៦ ជាហេតុ កើតមាន ព្រោះអាយតនៈទី ៦ ជាបច្ច័យ
 វេទនា មានផស្សៈជាហេតុ កើតមាន ព្រោះផស្សៈជាបច្ច័យ តណ្ហា
 មានវេទនាជាហេតុ កើតមាន ព្រោះវេទនាជាបច្ច័យ ឧបាទាន មានតណ្ហា
 ជាហេតុ កើតមាន ព្រោះតណ្ហាជាបច្ច័យ ភព កើតមាន ព្រោះឧបាទាន
 ជាបច្ច័យ ជាតិ កើតមាន ព្រោះភពជាបច្ច័យ ជរានិងមរណៈ កើតមាន
 ព្រោះជាតិជាបច្ច័យ ហេតុជាទីកើតឡើង នៃកងទុក្ខទាំងអស់នេះ រមែង
 មាន ដោយអាការយ៉ាងនេះ ។

[២៧] សង្ខារ មានអវិជ្ជាជាហេតុ កើតមាន ព្រោះអវិជ្ជាជា
 បច្ច័យ វិញ្ញាណ មានសង្ខារជាហេតុ កើតមាន ព្រោះសង្ខារជាបច្ច័យ
 នាមនិងរូប មានវិញ្ញាណជាហេតុ កើតមាន ព្រោះវិញ្ញាណជាបច្ច័យ
 អាយតនៈ ៦ មាននាមនិងរូបជាហេតុ កើតមាន ព្រោះនាមនិងរូបជា
 បច្ច័យ ផស្សៈ មានអាយតនៈ ៦ ជាហេតុ កើតមាន ព្រោះអាយតនៈ
 ៦ ជាបច្ច័យ វេទនា មានផស្សៈជាហេតុ កើតមាន ព្រោះផស្សៈជាបច្ច័យ

បច្ចយាការវិរត្តំ អភិធម្មមាតិកា

វិញ្ញាណំ វេទនាបោតុកោ វិញ្ញាណំ បច្ចយា ឧបាទានំ
វិញ្ញាណំ បោតុកំ ឧបាទានំ បច្ចយា ករោ កវច្ចយា
ជាតិ ជាតិបច្ចយា ជរាមរណំ ឃីវេតស្ស កេវលស្ស
ទុក្ខក្ខន្ធស្ស សមុទយោ ហោតិ ។

ហេតុបញ្ញំ ។

[២៨] អវិជ្ជាបច្ចយា សម្មារោ អវិជ្ជាសម្មយុត្តោ
សម្មារបច្ចយា វិញ្ញាណំ សម្មារសម្មយុត្តំ វិញ្ញាណា-
បច្ចយា នាមំ វិញ្ញាណសម្មយុត្តំ នាមបច្ចយា ធម្មា-
យតនំ នាមសម្មយុត្តំ ធម្មាយតនបច្ចយា ជស្សា
ធម្មាយតនសម្មយុត្តោ ជស្សបច្ចយា វេទនា ជស្ស-
សម្មយុត្តោ វេទនាបច្ចយា វិញ្ញាណំ វេទនាសម្ម-
យុត្តោ វិញ្ញាណំ បច្ចយា ឧបាទានំ វិញ្ញាណំ សម្មយុត្តំ
ឧបាទានំ បច្ចយា ករោ កវច្ចយា ជាតិ ជាតិប-
ច្ចយា ជរាមរណំ ឃីវេតស្ស កេវលស្ស ទុក្ខក្ខ-
ន្ធស្ស សមុទយោ ហោតិ ។

បច្ចុប្បន្ន អភិធម្មមាតិកា

តណ្ហា មានវេទនាជាហេតុ កើតមាន ព្រោះវេទនាជាបច្ច័យ ទុប្បាទាន
មានតណ្ហាជាហេតុ កើតមាន ព្រោះតណ្ហាជាបច្ច័យ ភព កើតមាន
ព្រោះទុប្បាទានជាបច្ច័យ ជាតិ កើតមាន ព្រោះភពជាបច្ច័យ ជរាមរណ៍
មរណៈ កើតមាន ព្រោះជាតិជាបច្ច័យ ហេតុជាទីកើតឡើង នៃកង
ទុក្ខទាំងអស់នេះ រមែងមាន ដោយអាការយ៉ាងនេះ ។

ចប់ ហេតុបញ្ចក្កៈ ។

(២៨) សន្តិកា ប្រកបដោយអវិជ្ជា កើតមាន ព្រោះអវិជ្ជាជា
បច្ច័យ វិញ្ញាណប្រកបដោយសន្តិកា កើតមាន ព្រោះសន្តិកាជាបច្ច័យ
នាមប្រកបដោយវិញ្ញាណ កើតមាន ព្រោះវិញ្ញាណជាបច្ច័យ អាយតនៈ
ទី ៦ ប្រកបដោយនាម កើតមាន ព្រោះនាមជាបច្ច័យ ផស្សៈប្រកបដោយ
អាយតនៈទី ៦ កើតមាន ព្រោះអាយតនៈទី ៦ ជាបច្ច័យ វេទនាប្រកប
ដោយផស្សៈ កើតមាន ព្រោះផស្សៈជាបច្ច័យ តណ្ហាប្រកបដោយវេទនា
កើតមាន ព្រោះវេទនាជាបច្ច័យ ទុប្បាទានប្រកបដោយតណ្ហា កើតមាន
ព្រោះតណ្ហាជាបច្ច័យ ភព កើតមាន ព្រោះទុប្បាទានជាបច្ច័យ ជាតិ កើត
មានព្រោះភពជាបច្ច័យ ជរាមរណៈកើតមាន ព្រោះជាតិជាបច្ច័យ ហេតុ
ជាទីកើតឡើង នៃកងទុក្ខទាំងអស់នេះ រមែងមានដោយអាការយ៉ាងនេះ ។

អភិធម្មបិដកេ វិវត្តោ

[២៧] អភិជ្ជាបច្ចយា សម្ពុទ្ធា អភិជ្ជាសម្មយុត្តោ
 សម្ពុទ្ធាប្បច្ចយា វិញ្ញាណំ សម្ពុទ្ធាសម្មយុត្តំ វិញ្ញាណា-
 ប្បច្ចយា នាម វិញ្ញាណសម្មយុត្តំ នាមប្បច្ចយា ជសេស្ឋា
 នាមសម្មយុត្តោ ជសេស្ឋប្បច្ចយា វេទនា ជសេស្ឋសម្ម-
 យុត្តោ វេទនាបច្ចយា តណ្ហា វេទនាសម្មយុត្តោ
 តណ្ហាបច្ចយា ឧបាទានំ តណ្ហាសម្មយុត្តំ ឧបាទា-
 នប្បច្ចយា ករោ ករៈប្បច្ចយា ជាតិ ជាតិប្បច្ចយា
 ជរាមរណំ ឃុំមេតស្ស កេវលស្ស ទុក្ខក្ខន្ធស្ស
 សមុទយោ ហោតិ ។

[៣០] អភិជ្ជាបច្ចយា សម្ពុទ្ធា អភិជ្ជាសម្មយុ-
 ត្តោ សម្ពុទ្ធាប្បច្ចយា វិញ្ញាណំ សម្ពុទ្ធាសម្មយុត្តំ វិញ្ញា-
 ណាប្បច្ចយា នាមរូបំ វិញ្ញាណសម្មយុត្តំ នាមរូប-
 ប្បច្ចយា ធម្មាយតនំ នាមរូបសម្មយុត្តំ ធម្មាយត-
 នប្បច្ចយា ជសេស្ឋា ធម្មាយតនសម្មយុត្តោ ជសេស្ឋ-
 ប្បច្ចយា វេទនា ជសេស្ឋសម្មយុត្តោ វេទនាបច្ចយា
 តណ្ហា វេទនាសម្មយុត្តោ តណ្ហាបច្ចយា ឧបាទានំ
 តណ្ហាសម្មយុត្តំ ឧបាទានប្បច្ចយា ករោ ករៈប្បច្ចយា

អភិធម្មបិដក វិវាដ្ឋ

(២៧) សង្ខារប្រកបដោយអវិជ្ជា កើតមាន ព្រោះអវិជ្ជាជាបច្ច័យ
 វិញ្ញាណប្រកបដោយសង្ខារ កើតមាន ព្រោះសង្ខារជាបច្ច័យ នាមប្រកប
 ដោយវិញ្ញាណ កើតមាន ព្រោះវិញ្ញាណជាបច្ច័យ ផស្សៈប្រកបដោយ
 នាម កើតមាន ព្រោះនាមជាបច្ច័យ វេទនាប្រកបដោយផស្សៈ កើត
 មាន ព្រោះផស្សៈជាបច្ច័យ តណ្ហាប្រកបដោយវេទនា កើតមាន ព្រោះ
 វេទនាជាបច្ច័យ ឧបាទានប្រកបដោយតណ្ហា កើតមាន ព្រោះតណ្ហាជា
 បច្ច័យ ភព កើតមាន ព្រោះឧបាទានជាបច្ច័យ ជាតិ កើតមាន ព្រោះ
 ភពជាបច្ច័យ ជវានិធមរណៈ កើតមាន ព្រោះជាតិជាបច្ច័យ ហេតុជាទី
 កើតឡើង នៃកងទុក្ខទាំងអស់នេះ រមែងមាន ដោយអាការយ៉ាងនេះ ។

(៣០) សង្ខារប្រកបដោយអវិជ្ជា កើតមាន ព្រោះអវិជ្ជាជាបច្ច័យ
 វិញ្ញាណប្រកបដោយសង្ខារ កើតមាន ព្រោះសង្ខារជាបច្ច័យ នាមនិង
 រូបប្រកបដោយវិញ្ញាណ កើតមាន ព្រោះវិញ្ញាណជាបច្ច័យ អាយតនៈ
 ទី ៦ ប្រកបដោយនាមនិងរូប កើតមាន ព្រោះនាមនិងរូបជាបច្ច័យ ផស្សៈ
 ប្រកបដោយអាយតនៈទី ៦ កើតមាន ព្រោះអាយតនៈទី ៦ ជាបច្ច័យ វេទនា
 ប្រកបដោយផស្សៈ កើតមាន ព្រោះផស្សៈជាបច្ច័យ តណ្ហាប្រកបដោយ
 វេទនា កើតមាន ព្រោះវេទនាជាបច្ច័យ ឧបាទានប្រកបដោយតណ្ហា
 កើតមាន ព្រោះតណ្ហាជាបច្ច័យ ភព កើតមាន ព្រោះឧបាទានជាបច្ច័យ

បក្សយាការីរតន្ត្រី អភិធម្មមាតិកា

ជាតិ ជាតិប្បដ្ឋយា ជពហរណំ ឃវមេតស្ស គេ-
វលស្ស ទុក្ខក្ខន្ធស្ស សមុទយោ ហោតិ ។

[៣០] អវិជ្ជាបដ្ឋយា សម្ពារោ អវិជ្ជាសម្បយុត្តា
សម្ពារប្បដ្ឋយា វិញ្ញាណំ សម្ពារសម្បយុត្តំ វិញ្ញាណ-
ប្បដ្ឋយា ធាតុបំ វិញ្ញាណសម្បយុត្តំ ធាមិ ធាតុ-
ប្បដ្ឋយា សន្យាយតនំ ធាតុសម្បយុត្តំ សន្យា-
យតនប្បដ្ឋយា ជស្សា សន្យាយតនសម្បយុត្តា
ជស្សប្បដ្ឋយា វេទនា ជស្សសម្បយុត្តា វេទនាបដ្ឋ-
យា តណ្ហា វេទនាសម្បយុត្តា តណ្ហាបដ្ឋយា ឧទា-
ណនំ តណ្ហាសម្បយុត្តំ ឧទាណនប្បដ្ឋយា ករោ ករ-
ប្បដ្ឋយា ជាតិ ជាតិប្បដ្ឋយា ជពហរណំ ឃវមេតស្ស
គេវលស្ស ទុក្ខក្ខន្ធស្ស សមុទយោ ហោតិ ។

សម្បយុត្តបញ្ញំ ។

[៣២] អវិជ្ជាបដ្ឋយា សម្ពារោ សម្ពារប្បដ្ឋយា បិ
អវិជ្ជា សម្ពារប្បដ្ឋយា វិញ្ញាណំ វិញ្ញាណប្បដ្ឋយា បិ
សម្ពារោ វិញ្ញាណប្បដ្ឋយា ធាមិ ធាតុប្បដ្ឋយា បិ

បច្ចយាការវិវត្ត អភិធម្មមាតិកា

ជាតិ កើតមាន ព្រោះភពជាបច្ច័យ ជវានិមរណៈ កើតមាន ព្រោះជាតិ
ជាបច្ច័យ ហេតុជាទីកើតឡើង នៃកងទុក្ខទាំងអស់នេះ រមែងមាន ដោយ
អាការយ៉ាងនេះ ។

[៣១] សង្ខារប្រកបដោយអវិជ្ជា កើតមាន ព្រោះអវិជ្ជាជា
បច្ច័យ វិញ្ញាណប្រកបដោយសង្ខារ កើតមាន ព្រោះសង្ខារជាបច្ច័យ
នាមនិងរូបប្រកបដោយវិញ្ញាណ កើតមាន ព្រោះវិញ្ញាណជាបច្ច័យ នាម
និងអាយតនៈ ៦ ប្រកបដោយនាម កើតមាន ព្រោះនាមនិងរូបជាបច្ច័យ
ផស្សៈប្រកបដោយអាយតនៈ ៦ កើតមាន ព្រោះអាយតនៈ ៦ ជាបច្ច័យ
វេទនា ប្រកបដោយផស្សៈ កើតមាន ព្រោះផស្សៈជាបច្ច័យ តណ្ហាប្រកប
ដោយវេទនា កើតមាន ព្រោះវេទនាជាបច្ច័យ ឧបាទានប្រកបដោយ
តណ្ហា កើតមាន ព្រោះតណ្ហាជាបច្ច័យ ភព កើតមាន ព្រោះឧបាទាន
ជាបច្ច័យ ជាតិ កើតមាន ព្រោះភពជាបច្ច័យ ជវានិមរណៈ កើតមាន
ព្រោះជាតិជាបច្ច័យ ហេតុជាទីកើតឡើង នៃកងទុក្ខទាំងអស់នេះ រមែង
មាន ដោយអាការយ៉ាងនេះ ។

ចប់ សម្មយុត្តបត្តក្ក ។

[៣២] សង្ខារ កើតមាន ព្រោះអវិជ្ជាជាបច្ច័យ អវិជ្ជា កើតមាន
ព្រោះសង្ខារជាបច្ច័យ វិញ្ញាណ កើតមាន ព្រោះសង្ខារជាបច្ច័យ សង្ខារ
កើតមាន ព្រោះវិញ្ញាណជាបច្ច័យ នាម កើតមាន ព្រោះវិញ្ញាណជាបច្ច័យ

អភិធម្មបិដកេ វិរាដ្ឋោ

វិញ្ញាណំ នាមប្បត្តយា ធម្មាយានំ ធម្មាយានប្បត្ត-
 យាបិ នាមំ ធម្មាយានប្បត្តយា ដស្សោ ដស្សប្បត្តយាបិ
 ធម្មាយានំ ដស្សប្បត្តយា វេទនា វេទនាបច្ចយាបិ
 ដស្សោ វេទនាបច្ចយា តណ្ហា តណ្ហាបច្ចយាបិ
 វេទនា តណ្ហាបច្ចយា ឧទានានំ ឧទានានប្បត្តយាបិ
 តណ្ហា ឧទានានប្បត្តយា ករោ កវប្បត្តយា ជាតិ
 ជាតិប្បត្តយា ជរាមរណំ ឃុំចេតស្ស កេតវលស្ស
 ទុក្ខក្ខន្ធស្ស សមុទយោ ហោតិ ។

[៣៣] អវិជ្ជាបច្ចយា សង្ខារោ សង្ខារប្ប-
 ត្តយាបិ អវិជ្ជា សង្ខារប្បត្តយា វិញ្ញាណំ វិញ្ញា-
 ណាប្បត្តយាបិ សង្ខារោ វិញ្ញាណាប្បត្តយា នាមំ
 នាមប្បត្តយាបិ វិញ្ញាណំ នាមប្បត្តយា ដស្សោ
 ដស្សប្បត្តយាបិ នាមំ ដស្សប្បត្តយា វេទនា
 វេទនាបច្ចយាបិ ដស្សោ វេទនាបច្ចយា តណ្ហា
 តណ្ហាបច្ចយាបិ វេទនា តណ្ហាបច្ចយា ឧទានានំ

អភិធម្មបិដក វិវាដ្ឋ

វិញ្ញាណ កើតមាន ព្រោះនាមជាបច្ច័យ អាយតនៈទី ៦ កើតមាន
 ព្រោះនាមជាបច្ច័យ នាម កើតមាន ព្រោះអាយតនៈទី ៦ ជាបច្ច័យ ផស្សៈ
 កើតមាន ព្រោះអាយតនៈទី ៦ ជាបច្ច័យ អាយតនៈទី ៦ កើតមាន ព្រោះ
 ផស្សៈ ជាបច្ច័យ វេទនា កើតមាន ព្រោះផស្សៈជាបច្ច័យ ផស្សៈ កើត
 មាន ព្រោះវេទនាជាបច្ច័យ តណ្ហា កើតមាន ព្រោះវេទនាជាបច្ច័យ
 វេទនា កើតមាន ព្រោះតណ្ហាជាបច្ច័យ ឧបាទាន កើតមាន ព្រោះ
 តណ្ហាជាបច្ច័យ តណ្ហា កើតមាន ព្រោះឧបាទានជាបច្ច័យ ភព កើត
 មាន ព្រោះឧបាទានជាបច្ច័យ ជាតិ កើតមាន ព្រោះភពជាបច្ច័យ ជព
 និម្មវណៈ កើតមាន ព្រោះជាតិជាបច្ច័យ ហេតុជាទីកើតឡើង នៃកង
 ទុក្ខទាំងអស់នេះ រមែងមាន ដោយអាការយ៉ាងនេះ ។

[៣៣] សង្ខារ កើតមាន ព្រោះអវិជ្ជាជាបច្ច័យ អវិជ្ជា កើតមាន
 ព្រោះសង្ខារជាបច្ច័យ វិញ្ញាណ កើតមាន ព្រោះសង្ខារជាបច្ច័យ សង្ខារ
 កើតមាន ព្រោះវិញ្ញាណជាបច្ច័យ នាម កើតមាន ព្រោះវិញ្ញាណជាបច្ច័យ
 វិញ្ញាណ កើតមាន ព្រោះនាមជាបច្ច័យ ផស្សៈ កើតមាន ព្រោះនាមជា
 បច្ច័យ នាម កើតមាន ព្រោះផស្សៈជាបច្ច័យ វេទនា កើតមាន ព្រោះផស្សៈ
 ជាបច្ច័យ ផស្សៈ កើតមាន ព្រោះវេទនាជាបច្ច័យ តណ្ហា កើតមាន ព្រោះ
 វេទនាជាបច្ច័យ វេទនា កើតមាន ព្រោះតណ្ហាជាបច្ច័យ ឧបាទាន កើតមាន

បច្ចយាការវិកង្កេ អភិប្បមាតិកា

ឧទានានប្បច្ចយាបិ តត្តោ ឧទានានប្បច្ចយា កកោ
កវប្បច្ចយា ជាតិ ជាតិប្បច្ចយា ជរាមរណំ ឃីមេតស្ស
កេវលស្ស ទុក្ខក្ខន្ធស្ស សមុទយោ ហោតិ ។

(៣២) អវិជ្ជាបច្ចយា សង្ខារោ សង្ខារប្បច្ចយាបិ
អវិជ្ជា សង្ខារប្បច្ចយា វិញ្ញណំ វិញ្ញណាប្បច្ចយាបិ
សង្ខារោ វិញ្ញណាប្បច្ចយា ធាម្រូបំ ធាម្រូបប្បច្ចយាបិ
វិញ្ញណំ ធាម្រូបប្បច្ចយា ធន្នាយតនំ ធន្នាយតនប្ប-
ច្ចយាបិ ធាម្រូបំ ធន្នាយតនប្បច្ចយា ជសេណ ជស្ស-
ប្បច្ចយាបិ ធន្នាយតនំ ជស្សប្បច្ចយា វេទនា វេទ-
នាបច្ចយាបិ ជសេណ វេទនាបច្ចយា តត្តោ តត្តា-
បច្ចយាបិ វេទនា តត្តោបច្ចយា ឧទានានំ ឧទា-
នានប្បច្ចយាបិ តត្តោ ឧទានានប្បច្ចយា កកោ កវ-
ប្បច្ចយា ជាតិ ជាតិប្បច្ចយា ជរាមរណំ ឃីមេតស្ស
កេវលស្ស ទុក្ខក្ខន្ធស្ស សមុទយោ ហោតិ ។

បច្ចយាការវិរុទ្តេ អភិធម្មមាតិកា

ព្រោះតណ្ហាជាបច្ច័យ តណ្ហា កើតមាន ព្រោះឧបាទានជាបច្ច័យ ភព
កើតមាន ព្រោះឧបាទានជាបច្ច័យ ជាតិ កើតមាន ព្រោះភពជាបច្ច័យ
ជរានិមរណៈ កើតមាន ព្រោះជាតិជាបច្ច័យ ហេតុជាទីកើតឡើង
នៃកងទុក្ខទាំងអស់នេះ រមែងមាន ដោយអាការយ៉ាងនេះ ។

(៣៤) សង្ខារ កើតមាន ព្រោះអវិជ្ជាជាបច្ច័យ អវិជ្ជា កើតមាន
ព្រោះសង្ខារជាបច្ច័យ វិញ្ញាណ កើតមាន ព្រោះសង្ខារជាបច្ច័យ សង្ខារ
កើតមាន ព្រោះវិញ្ញាណជាបច្ច័យ នាមនិរូប កើតមាន ព្រោះវិញ្ញាណ
ជាបច្ច័យ វិញ្ញាណ កើតមាន ព្រោះនាមនិរូបជាបច្ច័យ អាយតនៈទី
៦ កើតមាន ព្រោះនាមនិរូបជាបច្ច័យ នាមនិរូបកើតមាន ព្រោះ
អាយតនៈទី៦ ជាបច្ច័យ ផស្សៈ កើតមាន ព្រោះអាយតនៈទី៦ ជាបច្ច័យ
អាយតនៈទី៦ កើតមាន ព្រោះផស្សៈជាបច្ច័យ វេទនា កើតមាន ព្រោះ
ផស្សៈ ជាបច្ច័យ ផស្សៈ កើតមាន ព្រោះវេទនាជាបច្ច័យ តណ្ហា
កើតមាន ព្រោះវេទនាជាបច្ច័យ វេទនា កើតមាន ព្រោះតណ្ហាជាបច្ច័យ
ឧបាទាន កើតមាន ព្រោះតណ្ហាជាបច្ច័យ តណ្ហា កើតមាន ព្រោះឧបា-
ទានជាបច្ច័យ ភព កើតមាន ព្រោះឧបាទានជាបច្ច័យ ជាតិ កើតមាន
ព្រោះភពជាបច្ច័យ ជរានិមរណៈ កើតមាន ព្រោះជាតិជាបច្ច័យ ហេតុជា
ទីកើតឡើង នៃកងទុក្ខទាំងអស់នេះ រមែងមាន ដោយអាការយ៉ាងនេះ ។

អភិធម្មបិដកេ វិវត្តោ

(៣៥) អភិជ្ជាបច្ចុយា សម្មារោ សម្មារប្បច្ចុយា បិ
 អភិជ្ជា សម្មារប្បច្ចុយា វិញ្ញាណំ វិញ្ញាណាប្បច្ចុយា បិ
 សម្មារោ វិញ្ញាណាប្បច្ចុយា ជាមរ្យមំ ជាមរ្យបប្បច្ចុ-
 យា បិ វិញ្ញាណំ ជាមរ្យបប្បច្ចុយា សឡាយតនំ សឡា-
 យតនប្បច្ចុយា បិ ជាមរ្យមំ សឡាយតនប្បច្ចុយា
 ដស្សោ ដស្សប្បច្ចុយា បិ សឡាយតនំ ដស្សប្បច្ចុ-
 យា វេទនា វេទនាបច្ចុយា បិ ដស្សោ វេទនាបច្ចុយា
 តណ្ហា តណ្ហាបច្ចុយា បិ វេទនា តណ្ហាបច្ចុយា ឧបា-
 នានំ ឧបាទានប្បច្ចុយា បិ តណ្ហា ឧបាទានប្បច្ចុយា
 ករោ ករៈប្បច្ចុយា ជាតិ ជាតិប្បច្ចុយា ជរាមរណំ
 ឯវមេតស្ស តេវលស្ស ទុក្ខក្ខន្ធស្ស សមុទយោ
 ហោតិ ។

អញ្ញមញ្ញបត្តកំ ។

(៣៦) សម្មារប្បច្ចុយា អភិជ្ជា ។ បេ ។ វិញ្ញាណា-
 ប្បច្ចុយា អភិជ្ជា ។ បេ ។ ជាមរ្យប្បច្ចុយា អភិជ្ជា
 ។ បេ ។ ធម្មាយតនប្បច្ចុយា អភិជ្ជា ។ បេ ។

អភ័យប្បដិក វិវាទ

(៣៥) សង្ខារ កើតមាន ព្រោះអវិជ្ជាជាបច្ច័យ អវិជ្ជា កើតមាន ព្រោះសង្ខារជាបច្ច័យ វិញ្ញាណ កើតមាន ព្រោះសង្ខារជាបច្ច័យ សង្ខារ កើតមាន ព្រោះវិញ្ញាណជាបច្ច័យ នាមនិងរូប កើតមាន ព្រោះវិញ្ញាណ ជាបច្ច័យ វិញ្ញាណ កើតមាន ព្រោះនាមនិងរូបជាបច្ច័យ អាយតនៈ ៦ កើតមាន ព្រោះនាមនិងរូបជាបច្ច័យ នាមនិងរូប កើតមាន ព្រោះអាយតនៈ ៦ ជាបច្ច័យ ផស្សៈ កើតមាន ព្រោះអាយតនៈ ៦ ជាបច្ច័យ អាយតនៈ ៦ កើតមាន ព្រោះផស្សៈ ជាបច្ច័យ វេទនា កើតមាន ព្រោះផស្សៈ ជាបច្ច័យ ផស្សៈ កើតមាន ព្រោះវេទនា ជាបច្ច័យ តណ្ហា កើតមាន ព្រោះ វេទនា ជាបច្ច័យ វេទនា កើតមាន ព្រោះតណ្ហា ជាបច្ច័យ ឧបាទាន កើត មាន ព្រោះតណ្ហា ជាបច្ច័យ តណ្ហា កើតមាន ព្រោះឧបាទាន ជាបច្ច័យ ភពកើតមាន ព្រោះឧបាទាន ជាបច្ច័យ ជាតិ កើតមាន ព្រោះភព ជាបច្ច័យ ជពនិងមរណៈ កើតមាន ព្រោះជាតិ ជាបច្ច័យ ហេតុជាទីកើតឡើង នៃកង ទុក្ខទាំងអស់នេះ រមែងមាន ដោយអាការយ៉ាងនេះ ។

ចប់ អព្វមញ្ញបត្តក្កៈ ។

(៣៦) អវិជ្ជា កើតមាន ព្រោះសង្ខារជាបច្ច័យ ។ បេ ។ អវិជ្ជា កើតមាន ព្រោះវិញ្ញាណ ជាបច្ច័យ ។ បេ ។ អវិជ្ជា កើតមាន ព្រោះនាម ជា បច្ច័យ ។ បេ ។ អវិជ្ជា កើតមាន ព្រោះអាយតនៈ ៦ ជាបច្ច័យ ។ បេ ។

បច្ចយាការវិកង្កេ អកុសលនិទ្ទេសោ

ជស្សប្បច្ចយា អវិជ្ជា ។ បេ ។ វេទនាបច្ចយា អវិជ្ជា
 ។ បេ ។ តណ្ហាបច្ចយា អវិជ្ជា ។ បេ ។ ឧទានានប្បច្ចយា
 អវិជ្ជា ។ បេ ។ អវិជ្ជាបច្ចយា សម្ព័រោ សម្ព័រាប្បច្ចយា
 វិញ្ញាណំ វិញ្ញាណាប្បច្ចយា នាមរូបំ នាមរូបប្បច្ចយា
 សឡាយតនំ សឡាយតនប្បច្ចយា ជស្សោ ជស្ស-
 ប្បច្ចយា វេទនា វេទនាបច្ចយា តណ្ហា តណ្ហាបច្ចយា
 ឧទានានំ ឧទានានប្បច្ចយា ករោ ករាប្បច្ចយា ជាតិ
 ជាតិប្បច្ចយា ជរាមរណំ ឃ្រៃមេតស្ស កេវលស្ស
 ទុក្ខក្ខន្ធស្ស សមុទយោ ហោតិ ។

មាតិកា ។

(៣៧) កតមេ ធម្មា អកុសលា ។ យស្មី សមយេ
 អកុសលំ ចិត្តំ ឧប្បន្នំ ហោតិ សោមនស្សសហគតំ
 ទិដ្ឋិកតសម្បយុត្តំ រូទារម្មណំ វា សទ្ធារម្មណំ វា កត្តា-
 រម្មណំ វា រសារម្មណំ វា ដោដ្ឋញ្ញារម្មណំ វា ធម្មារម្មណំ
 វា យំ យំ វា បនារត្ត តស្មី សមយេ អវិជ្ជាបច្ចយា
 សម្ព័រោ សម្ព័រាប្បច្ចយា វិញ្ញាណំ វិញ្ញាណាប្បច្ចយា

បច្ចយាការីវង្គ អកុសលនិទ្ទេស

អវិជ្ជា កើតមាន ព្រោះផស្សៈជាបច្ច័យ ។ បេ ។ អវិជ្ជា កើតមាន
 ព្រោះវេទនាជាបច្ច័យ ។ បេ ។ អវិជ្ជា កើតមាន ព្រោះតណ្ហាជាបច្ច័យ
 ។ បេ ។ អវិជ្ជា កើតមាន ព្រោះទុបាទានជាបច្ច័យ ។ បេ ។ សង្ខារ
 កើតមាន ព្រោះអវិជ្ជាជាបច្ច័យ វិញ្ញាណ កើតមាន ព្រោះសង្ខារជា
 បច្ច័យ នាមនិរុប កើតមាន ព្រោះវិញ្ញាណជាបច្ច័យ អាយតនៈ៦ កើត
 មាន ព្រោះនាមនិរុបជាបច្ច័យ ផស្សៈ កើតមាន ព្រោះអាយតនៈ៦
 ជាបច្ច័យ វេទនា កើតមាន ព្រោះផស្សៈជាបច្ច័យ តណ្ហា កើតមាន
 ព្រោះវេទនាជាបច្ច័យ ទុបាទាន កើតមាន ព្រោះតណ្ហាជាបច្ច័យ ភត
 កើតមាន ព្រោះទុបាទានជាបច្ច័យ ជាតិ កើតមាន ព្រោះភតជាបច្ច័យ
 ជរានិមរណៈ កើតមាន ព្រោះជាតិជាបច្ច័យ ហេតុជាទីកើតឡើង
 នៃកងទុក្ខទាំងអស់នេះ រមែងមាន ដោយអាការយ៉ាងនេះ ។

ចប់ មាតិកា ។

(៣៧) ធម៌ទាំងឡាយ ជាអកុសល តើដូចម្តេច ។ កង
 សម័យណា អកុសលចិត្ត ដែលប្រឡំដោយសោមនស្ស ប្រកបដោយ
 ទិដ្ឋិ មានរូបជាអារម្មណ៍ក្តី មានសម្លេងជាអារម្មណ៍ក្តី មានក្លិនជាអារម្មណ៍
 ក្តី មានរសជាអារម្មណ៍ក្តី មានផ្សព្វជាអារម្មណ៍ក្តី មានធម៌ជាអារម្មណ៍ក្តី
 ឬក៏ប្រារព្ធនូវអារម្មណ៍ណាៗហើយកើតឡើង កងសម័យនោះ សង្ខារ
 កើតមាន ព្រោះអវិជ្ជាជាបច្ច័យ វិញ្ញាណ កើតមាន ព្រោះសង្ខារជាបច្ច័យ

អភិធម្មបំណែក វិកតោ

នាមំ នាមបច្ឆប្បដ្ឋយា ធម្មាយតនំ ធម្មាយតនបច្ឆប្បដ្ឋយា
សស្សោ ជស្សបច្ឆប្បដ្ឋយា វេទនា វេទនាបច្ឆប្បដ្ឋយា តណ្ហា
តណ្ហាបច្ឆប្បដ្ឋយា ឧទានំ ឧទានាបច្ឆប្បដ្ឋយា ករោ ករ-
បច្ឆប្បដ្ឋយា ជាតិ ជាតិបច្ឆប្បដ្ឋយា ជរាមណំ ឃុំបេតស្ស
កេវលស្ស ទុក្ខក្ខន្ធស្ស សមុទយោ ហោតិ ។

[៣៨] តត្ថ កតមា អវិជ្ជា ។ យំ អញ្ញាលំ
អនស្សនំ ។ បេ ។ អវិជ្ជាលន្តិ មោហោ អកុសល-
ម្មលំ អយំ វុច្ចតិ អវិជ្ជា ។

[៣៩] តត្ថ កតមោ អវិជ្ជាបច្ឆប្បដ្ឋយា សម្មារោ ។
យា បេតនា សញ្ចេតនា សញ្ចេតយិតត្តំ អយំ វុច្ចតិ
អវិជ្ជាបច្ឆប្បដ្ឋយា សម្មារោ ។

[៤០] តត្ថ កតមំ សម្មារបច្ឆប្បដ្ឋយា វិញ្ញាលំ ។
យំ ចិត្តំ មនោ មាណសំ ហធិយំ ចណ្ណំ មនោ
មនាយតនំ មនិទ្រ្តយំ វិញ្ញាលំ វិញ្ញាលាក្ខន្ធនោ
តជ្ជា មនោវិញ្ញាលាជានុ ឥទំ វុច្ចតិ សម្មារបច្ឆប្បដ្ឋយា
វិញ្ញាលំ ។

អធិធម្មប័ដិក វិក្កង

នាម កើតមាន ព្រោះវិញ្ញាណជាបច្ច័យ ពាយតនៈទី ៦ កើតមាន
 ព្រោះនាមជាបច្ច័យ ផស្សៈ កើតមាន ព្រោះអាយតនៈទី ៦ ជាបច្ច័យ
 វេទនា កើតមាន ព្រោះផស្សៈជាបច្ច័យ តណ្ហា កើតមាន ព្រោះវេទនា
 ជាបច្ច័យ ឧបាទាន កើតមាន ព្រោះតណ្ហាជាបច្ច័យ ភព កើតមាន
 ព្រោះឧបាទានជាបច្ច័យ ជាតិ កើតមាន ព្រោះភពជាបច្ច័យ ជកនិង
 មរណៈ កើតមាន ព្រោះជាតិជាបច្ច័យ ហេតុជាទីកើតឡើង នៃកងទុក្ខ
 ទាំងអស់នេះ រមែងមាន ដោយអាការយ៉ាងនេះ ។

[៣៨] បណ្តាបច្ច័យាការទាំងនោះ អវិជ្ជា តើដូចម្តេច ។
 ការមិនដឹង មិនឃើញ ។ បេ ។ គន្លឹះគឺអវិជ្ជា មោហៈជាអកុសលមូល
 ណា នេះហៅថា អវិជ្ជា ។

[៣៩] បណ្តាបច្ច័យាការទាំងនោះ សង្ខារ កើតមាន ព្រោះអវិជ្ជា
 ជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ ចេតនា ការសន្សំ ភាពនៃការសន្សំ (នូវ
 អារម្មណ៍) ណា នេះហៅថា សង្ខារ កើតមាន ព្រោះអវិជ្ជាជាបច្ច័យ ។

[៤០] បណ្តាបច្ច័យាការទាំងនោះ វិញ្ញាណ កើតមាន ព្រោះសង្ខារ
 ជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ ចិត្តៈ សេចក្តីដឹងអារម្មណ៍ សេចក្តីប្រាថ្នា
 ហឫទៈ ធម្មជាតិដ៏ផ្លូវផង (គឺកវ័ន្តចិត្ត) ហៅថាមនោ មនោយតនៈ មន្ត្រីនិយ
 វិញ្ញាណ វិញ្ញាណកូន មនោវិញ្ញាណធាតុ ដែលកើតអំពីវិញ្ញាណនោះ
 ណា នេះហៅថា វិញ្ញាណ កើតមាន ព្រោះសង្ខារជាបច្ច័យ ។

បច្ចយាការវិកង្កេ អកុសលនិទ្ទេសោ

[២០] តត្ថ កតមំ វិញ្ញាណប្បច្ចយា ធាមំ ។
វេទនាខន្ទោ សត្តាខន្ទោ សម្ព័រាត្តន្ទោ ឥទំ វុច្ចតិ
វិញ្ញាណប្បច្ចយា ធាមំ ។

[២២] តត្ថ កតមំ ធាមប្បច្ចយា ធម្មាយ-
តនំ ។ យំ ចិត្តំ មនោ មាណសំ ហនយំ បណ្ណារំ
មនោ មនាយតនំ មនិទ្រ្តិយំ វិញ្ញាណំ វិញ្ញាណត្តន្ទោ
តជ្ជា មនោវិញ្ញាណាតត្ថ ឥទំ វុច្ចតិ ធាមប្បច្ចយា
ធម្មាយតនំ ។

[២៣] តត្ថ កតមោ ធម្មាយតនប្បច្ចយា
ជស្សោ ។ យោ ជស្សោ ជុសនា សម្ពុសនា
សម្ពុសិតត្តំ អយំ វុច្ចតិ ធម្មាយតនប្បច្ចយា
ជស្សោ ។

[២៤] តត្ថ កតមោ ជស្សប្បច្ចយា វេទនា ។
យំ ចេតសិកំ សាតំ ចេតសិកំ សុខំ ចេតា-
សម្ពុស្សដំ សាតំ សុខំ វេទយតំ ចេតោសម្ពុស្ស-
ជា សាតា សុខា វេទនា អយំ វុច្ចតិ ជស្សប្បច្ចយា
វេទនា ។

បច្ចុយាការវិវត្ត អកុសលនិទ្ទេស

(៤១) បណ្ណាបច្ចុយាការទាំងនោះ នាម កើតមាន ព្រោះ វិញ្ញាណជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ វេទនាខន្ធ សញ្ញាខន្ធ សង្ខារ- ក្ខន្ធ នេះហៅថា នាម កើតមាន ព្រោះវិញ្ញាណជាបច្ច័យ ។

(៤២) បណ្ណាបច្ចុយាការទាំងនោះ អាយតនៈទី ៦ កើតមាន ព្រោះនាមជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ ចិត្តៈ សេចក្តីដឹងអារម្មណ៍ សេចក្តី ប្រាថ្នា ហឫទ័យៈ ធម្មជាតិដ៏ផ្លូវផង (គឺកវិន្តចិត្ត) ហៅថា មនាយតនៈ មនិ- ទ្រ័យ វិញ្ញាណ វិញ្ញាណក្ខន្ធ មនោវិញ្ញាណធាតុ ដែលកើតអំពីវិញ្ញាណ នោះ ណា នេះហៅថា អាយតនៈទី ៦ កើតមាន ព្រោះនាមជាបច្ច័យ ។

(៤៣) បណ្ណាបច្ចុយាការទាំងនោះ ផស្សៈ កើតមាន ព្រោះ អាយតនៈទី ៦ ជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ ផស្សៈ ការពាល់ត្រូវ ការ ប៉ះពាល់ ការទង្កឹកទង្កិច ណា នេះហៅថា ផស្សៈ កើតមាន ព្រោះ អាយតនៈទី ៦ ជាបច្ច័យ ។

(៤៤) បណ្ណាបច្ចុយាការទាំងនោះ វេទនា កើតមាន ព្រោះផស្សៈជា បច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ សេចក្តីឆ្ងាញ់ពីសារ ប្រព្រឹត្តទៅក្នុងចិត្ត សេចក្តី សុខ ប្រព្រឹត្តទៅក្នុងចិត្ត ការទទួលអារម្មណ៍ដ៏ឆ្ងាញ់ពីសារ ជាសុខ ដែល កើតអំពីចេតោសម្ព័ស្ស វេទនា ដ៏ឆ្ងាញ់ពីសារ ជាសុខ ដែលកើតអំពីចេ- តោសម្ព័ស្ស ណា នេះហៅថា វេទនាកើតមាន ព្រោះផស្សៈជាបច្ច័យ ។

អភិធម្មបិដកេ វិវាដោ

(២៥) តត្ថ កតតមា វេទនាបច្ចុយា តណ្ហា ។
យោ រាគា សារាគា អនុនយោ អនុរោគោ នន្ទិ
នន្ទិរាគោ ចិត្តស្ស សារាគោ អយំ វុច្ចតិ វេទនា-
បច្ចុយា តណ្ហា ។

(២៦) តត្ថ កតមំ តណ្ហាបច្ចុយា ឧបាទានំ ។
យា និដ្ឋំ និដ្ឋកតំ ។ បេ ។ តិត្តាយតនំ វិបរិយេ-
សត្តាយោ ឥទំ វុច្ចតិ តណ្ហាបច្ចុយា ឧបាទានំ ។

(២៧) តត្ថ កតមោ ឧបាទានប្បច្ចុយា ករោ ។
វេបេត្វា ឧបាទានំ វេទនាខន្ទោ សញ្ញាខន្ទោ សន្ទ្រា-
រក្ខន្ទោ វិញ្ញាណក្ខន្ទោ អយំ វុច្ចតិ ឧបាទាន-
ប្បច្ចុយា ករោ ។

(២៨) តត្ថ កតមា កវប្បច្ចុយា ជាតិ ។
យា តេសំ ធម្មានំ ជាតិ សញ្ញាតិ និព្វតិ អភិនិព្វតិ
នាតុការោ អយំ វុច្ចតិ កវប្បច្ចុយា ជាតិ ។

អភិធម្មចំណែក វិភង្គ

[៤៥] បណ្តាបច្ច័យាការទាំងនោះ តណ្ហា កើតមាន ព្រោះវេទនា ជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ តម្រេក តម្រេកខ្ចាំង ការត្រេកអរ ការ ក្នុងកាន់ ការរីករាយ ការស្រើបស្រាល តម្រេកដ៏ខ្ចាំង ណា នៃចិត្ត នេះហៅថា តណ្ហា កើតមាន ព្រោះវេទនាជាបច្ច័យ ។

[៤៦] បណ្តាបច្ច័យាការទាំងនោះ ទុបាទាន កើតមាន ព្រោះ តណ្ហាជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ ទិដ្ឋិ ដំណើរគឺទិដ្ឋិ ។ បេ ។ លទ្ធិ ដូចជាកំពង់គឺទិដ្ឋិ ការប្រកាន់ក្នុងការវិស្វនិរកខុស ណា នេះហៅថា ទុបាទាន កើតមាន ព្រោះតណ្ហាជាបច្ច័យ ។

[៤៧] បណ្តាបច្ច័យាការទាំងនោះ ភព កើតមាន ព្រោះទុបា- ទានជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ វេទនាខន្ធ សញ្ញាខន្ធ សង្ខារកុន្ធ វិញ្ញាណកុន្ធ រៀរវៃលងតែទុបាទានចេញ នេះហៅថា ភព កើតមាន ព្រោះទុបាទានជាបច្ច័យ ។

[៤៨] បណ្តាបច្ច័យាការទាំងនោះ ជាតិ កើតមាន ព្រោះភព ជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ ការកើត ការកើតព្រម ការផ្តួចផ្តើម ការ កើតចំពោះ ការកើតប្រាកដ ណា នៃធម៌ទាំងឡាយនោះ នេះហៅថា ជាតិ កើតមាន ព្រោះភពជាបច្ច័យ ។

បច្ចយាការវិក្កុ អកុសលនិទ្ទេស

[២៧] តត្ថ តតមំ ជាតិប្បច្ចយា ជរាមរណំ ។
 អត្ថំ ជរា អត្ថំ មរណំ ។ តត្ថ តតមា ជរា ។
 យា តេសំ ធម្មានំ ជរា ជីវណាតា អាយុនោ សំ-
 ហានិ អយំ វុច្ចតិ ជរា ។ តត្ថ តតមំ មរណំ ។
 យោ តេសំ ធម្មានំ ឡយោ វាយោ កេនោ បរិ-
 កេនោ អនិច្ចតា អន្តរជានំ ឥទំ វុច្ចតិ មរណំ ។
 ឥតិ អយញ្ច ជរា ឥទញ្ច មរណំ ឥទំ វុច្ចតិ
 ជាតិប្បច្ចយា ជរាមរណំ ។

[២៨] ឃរមេតស្ស កេវលស្ស ទុក្ខក្ខន្ធស្ស
 សមុទយោ ហោតីតិ ឃរមេតស្ស កេវលស្ស ទុក្ខ-
 ក្ខន្ធស្ស សង្កតិ ហោតិ សមាគមោ ហោតិ
 សមោជានំ ហោតិ ទាតុការោ ហោតិ តេន វុច្ចតិ
 ឃរមេតស្ស កេវលស្ស ទុក្ខក្ខន្ធស្ស សមុទយោ
 ហោតីតិ ។

[២៩] តស្មី សមយេ អវិជ្ជាបច្ចយា សម្ពាទេ ស-
 ម្ពាទប្បច្ចយា វិញ្ញាណំ វិញ្ញាណាប្បច្ចយា នាមំ នាមប្បច្ច-
 យា វេស្សា វេស្សប្បច្ចយា វេទនា វេទនាបច្ចយា តណ្ហា

បច្ចយាការីក្តី អកុសលនិទ្ទេស

(៤៧) បណ្តាបច្ចយាការទាំងនោះ ដរាបនឹងមរណៈ កើតមាន
 ព្រោះជាតិជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ ដរាបក៏មាន មរណៈក៏មាន ។
 បណ្តាដរាបនឹងមរណៈនោះ ដរា តើដូចម្តេច ។ ការចាស់គ្រាំគ្រា ការ
 រួញថយទៅនៃអាយុ ណា នៃធម៌ទាំងឡាយនោះ នេះហៅថា ដរា ។
 បណ្តាដរាបនឹងមរណៈនោះ មរណៈតើដូចម្តេច ។ ការអស់ទៅ ការសូន្យ
 ទៅ ការបែកធ្លាយ ការបែកខ្ចាត់ខ្ចាយ ការមិនទៀង ការបាត់បង់
 ណា នៃធម៌ទាំងឡាយនោះ នេះហៅថា មរណៈ ។ ដរានេះផង
 មរណៈនេះផង នេះហៅថា ដរាបនឹងមរណៈ កើតមាន ព្រោះជាតិជា
 បច្ច័យ ដោយប្រការដូច្នោះ ។

(៤៨) ត្រង់ពាក្យថា ហេតុជាទីកើតឡើង នៃកងទុក្ខទាំងអស់នេះ⁺
 រមែងមាន ដោយអាការយ៉ាងនេះ គឺការជួបជុំ ការមូលមក ការប្រជុំចុះ
 ការកើតប្រាកដ នៃកងទុក្ខទាំងអស់នេះ⁺ រមែងមានដោយអាការយ៉ាងនេះ
 ព្រោះហេតុនោះ ទើបលោកពោលថា ហេតុជាទីកើតឡើង នៃកងទុក្ខ
 ទាំងអស់នេះ⁺ រមែងមាន ដោយអាការយ៉ាងនេះ ។

(៤៩) កងសម័យនោះ សង្ខារ កើតមាន ព្រោះអវិជ្ជាជាបច្ច័យ
 វិញ្ញាណ កើតមាន ព្រោះសង្ខារជាបច្ច័យ នាម កើតមាន ព្រោះ
 វិញ្ញាណជាបច្ច័យ ផស្សៈ កើតមាន ព្រោះនាមជាបច្ច័យ វេទនា កើត
 មាន ព្រោះផស្សៈជាបច្ច័យ តណ្ហា កើតមាន ព្រោះវេទនាជាបច្ច័យ

អភិធម្មបិដកេ វិវត្តោ

តណ្ហា បច្ចយា ទុច្ចានានំ ទុច្ចានានប្បច្ចយា កកេ កក-
ប្បច្ចយា ជាតិ ជាតិប្បច្ចយា ជនបរណំ ឃុំមេតស្ស
កេវលស្ស ទុក្ខក្ខន្ធស្ស សប្បនយោ ហោតិ ។

(៤២) តត្ថ កកមា អវិជ្ជា ។ យំ អញ្ញាលំ
អនស្សនំ ។ បេ។ អវិជ្ជាលង្កី មោហោ អកុសល-
ម្បលំ អយំ វុច្ចតិ អវិជ្ជា ។ តត្ថ កកមា អវិ-
ជ្ជា បច្ចយា សង្ខារោ ។ យា ចេតនា សញ្ញេតនា
សញ្ញេតយិតតំ អយំ វុច្ចតិ អវិជ្ជា បច្ចយា សង្ខា-
រោ ។ តត្ថ កកមំ សង្ខារប្បច្ចយា វិញ្ញាលំ ។
យំ ចិត្តំ មនោ មានសំ ។ បេ។ តជ្ជា មនោវិញ្ញា-
ណាតត្ថ ឥទំ វុច្ចតិ សង្ខារប្បច្ចយា វិញ្ញាលំ ។ តត្ថ
កកមំ វិញ្ញាលា ប្បច្ចយា នាមំ ។ វេទនា ខន្ធា
សញ្ញា ខន្ធា សង្ខារក្ខន្ធា ឥទំ វុច្ចតិ វិញ្ញាលា ប្ប-
ច្ចយា នាមំ ។ នាមប្បច្ចយា ជស្សតិ តត្ថ កកមំ
នាមំ ។ វេយត្ថា ជស្សំ វេទនា ខន្ធា សញ្ញា ខន្ធា
សង្ខារក្ខន្ធា វិញ្ញាលាក្ខន្ធា ឥទំ វុច្ចតិ នាមំ ។

អភិធម្មបិដក វិវាដ្ឋ

ទុប្បាទាន កើតមាន ព្រោះតណ្ហាជាបច្ច័យ ភព កើតមាន ព្រោះទុប្បាទាន
ជាបច្ច័យ ជាតិ កើតមាន ព្រោះភពជាបច្ច័យ ជវានិធិមរណៈ កើតមាន
ព្រោះជាតិជាបច្ច័យ ហេតុជាតិកើតឡើងនៃកងទុក្ខទាំងអស់នេះ រមែងមាន
ដោយអាការយ៉ាងនេះ ។

(៥២) បណ្តាបច្ច័យាការទាំងនោះ អវិជ្ជា តើដូចម្តេច ។ ការ
មិនដឹង ការមិនឃើញ ។ បេ ។ គន្លឹះ គឺអវិជ្ជា មោហៈ ជាអកុសល-
មូល ណា នេះហៅថា អវិជ្ជា ។ បណ្តាបច្ច័យាការទាំងនោះ សង្ខារ
កើតមាន ព្រោះអវិជ្ជាជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ ចេតនា ការសន្សំ
ភាពនៃការសន្សំ (នូវអារម្មណ៍) ណា នេះហៅថា សង្ខារ កើតមាន
ព្រោះអវិជ្ជាជាបច្ច័យ ។ បណ្តាបច្ច័យាការទាំងនោះ វិញ្ញាណ កើត
មាន ព្រោះសង្ខារជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ ចិត្តៈ សេចក្តីដឹងអារម្មណ៍
សេចក្តីប្រាថ្នា ។ បេ ។ មនោវិញ្ញាណធាតុ ដែលកើតអំពីវិញ្ញាណ
នោះ ណា នេះហៅថា វិញ្ញាណ កើតមាន ព្រោះសង្ខារជាបច្ច័យ ។
បណ្តាបច្ច័យាការទាំងនោះ នាម កើតមាន ព្រោះវិញ្ញាណជាបច្ច័យ តើ
ដូចម្តេច ។ វេទនាខន្ធ សញ្ញាខន្ធ សង្ខារក្ខន្ធ នេះហៅថា នាម កើត
មាន ព្រោះវិញ្ញាណជាបច្ច័យ ។ អធិប្បាយត្រង់ពាក្យថា ផស្សៈ កើត
មាន ព្រោះនាមជាបច្ច័យ ។ ចុះបណ្តាធម៌ទាំងនោះ នាម តើដូចម្តេច ។

បច្ចយាការីកង្កែ អកុសលធម្មសោ

តត្ថ តតតេហ ជាមប្បច្ចយា ដស្ស្សា ។ យោ
 ដស្ស្សា ដុស្សា សុម្មសា នា សុម្មសិវត្តិ អយំ វុច្ចតិ
 ជាមប្បច្ចយា ដស្ស្សា ។ បេ ។ តេន វុច្ចតិ ឯវមេតស្ស
 កេវលស្ស ទុក្ខក្ខន្ធស្ស សមុទយោ ហោតិ ។

(៥៣) តស្មី សមយេ អវិជ្ជាបច្ចយា សង្ខារោ
 សង្ខារប្បច្ចយា វិញ្ញាណំ វិញ្ញាណប្បច្ចយា នាមរូបំ
 នាមរូបប្បច្ចយា ធលាយតនំ ធលាយតនប្បច្ចយា
 ដស្ស្សា ដស្ស្សប្បច្ចយា វេទនា វេទនាបច្ចយា តណ្ហា
 តណ្ហាបច្ចយា ឧទានានំ ឧទានានប្បច្ចយា ករោ
 កវប្បច្ចយា ជាតិ ជាតិប្បច្ចយា ជរាមរណំ ឯវមេតស្ស
 កេវលស្ស ទុក្ខក្ខន្ធស្ស សមុទយោ ហោតិ ។

(៥៤) តត្ថ តតតេហ អវិជ្ជា ។ អយំ អញ្ញាណំ
 អនុស្សនំ ។ បេ ។ អវិជ្ជាលង្កំ មោហោ អកុសលសម្បត្តិ

បច្ចុយាការវិវត្ត អកុសលនិទ្ទេស

វេទនាខន្ធ សញ្ញាខន្ធ សង្ខារកុន វិញ្ញាណកុន លើកលែងតែផស្សៈ
ចេញ នេះហៅថា នាម ។ បណ្តាបច្ចុយាការទាំងនោះ ផស្សៈ កើត
មាន ព្រោះនាមជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ផស្សៈការពាល់ត្រូវ ការប៉ះ
ពាល់ ការទង្គិកទង្គិច ណា នេះហៅថា ផស្សៈកើតមាន ព្រោះនាម
ជាបច្ច័យ ។ បេ ។ ព្រោះហេតុនោះ ទើបលោកហៅថា ហេតុជាទី
កើតឡើង នៃកងទុក្ខទាំងអស់⁺នេះ រមែងមាន ដោយអាការយ៉ាងនេះ ។

(៥៣) កងសម័យនោះ សង្ខារ កើតមាន ព្រោះអវិជ្ជាជាបច្ច័យ
វិញ្ញាណ កើតមាន ព្រោះសង្ខារជាបច្ច័យ នាមនិងរូប កើតមាន ព្រោះ
វិញ្ញាណជាបច្ច័យ អាយតនៈទី៦ កើតមាន ព្រោះនាមនិងរូបជាបច្ច័យ
ផស្សៈ កើតមាន ព្រោះអាយតនៈទី៦ ជាបច្ច័យ វេទនា កើតមាន ព្រោះ
ផស្សៈជាបច្ច័យ តណ្ហា កើតមាន ព្រោះវេទនាជាបច្ច័យ ឧបាទាន
កើតមាន ព្រោះតណ្ហាជាបច្ច័យ ភព កើតមាន ព្រោះឧបាទានជាបច្ច័យ
ជាតិ កើតមាន ព្រោះភពជាបច្ច័យ ជរានិងមរណៈ កើតមាន ព្រោះ
ជាតិជាបច្ច័យ ហេតុជាទីកើតឡើង នៃកងទុក្ខទាំងអស់⁺នេះ រមែងមាន
ដោយអាការយ៉ាងនេះ ។

(៥៤) បណ្តាបច្ចុយាការទាំងនោះ អវិជ្ជា តើដូចម្តេច ។ ការ
មិនដឹង ការមិនឃើញ ។ បេ ។ គន្លឹះគឺអវិជ្ជា មោហៈ ជាអកុសលមូល

អភិធម្មបិដកេ វិកង្កោ

អយំ វុច្ចតិ អវិជ្ជា ។ តត្ថ កកតហោ អវិជ្ជាបច្ចយា សម្មា-
 រោ ។ យា ចេតនា សញ្ញេតនា សញ្ញេតយិតត្តំ អយំ
 វុច្ចតិ អវិជ្ជាបច្ចយា សម្មារោ ។ តត្ថ កកតមំ សម្មារប្ប-
 ច្ចយា វិញ្ញាណំ ។ យំ ចិត្តំ មនោ មាណសំ ។ បេ ។ តជ្ជា
 មនោវិញ្ញាណាតត្ថ ឥទំ វុច្ចតិ សម្មារប្បច្ចយា វិញ្ញា-
 ណំ ។ តត្ថ កកតមំ វិញ្ញាណាប្បច្ចយា នាមរូបំ ។ អត្ថ
 នាមំ អត្ថំ រូបំ ។ តត្ថ កកតមំ នាមំ ។ វេទនាខន្ធា
 សញ្ញាខន្ធា សម្មារក្ខន្ធា ឥទំ វុច្ចតិ នាមំ ។ តត្ថ
 កកតមំ រូបំ ។ ចក្ខាយតនស្ស ឧបថយោ សោ-
 តាយតនស្ស ឧបថយោ យានាយតនស្ស ឧបថ-
 យោ ជីវាយតនស្ស ឧបថយោ កាយាយតនស្ស
 ឧបថយោ យំ វា បនញ្ញម្បិ អត្ថំ រូបំ ចិត្តជំ ចិត្ត-
 ហេតុកំ ចិត្តសម្មជ្ជាជំ ឥទំ វុច្ចតិ រូបំ ។ ឥតិ ឥទញ្ញ
 នាមំ ឥទញ្ញ រូបំ ឥទំ វុច្ចតិ វិញ្ញាណាប្បច្ចយា
 នាមរូបំ ។ នាមរូបប្បច្ចយា ធម្មាយតនន្តិ អត្ថំ នាមំ

អភិធម្មបំណិន វិវត្ត

ណា នេះហៅថា អវិជ្ជា ។ បណ្តាបច្ចុយាការទាំងនោះ សង្ខារ
 កើតមាន ព្រោះអវិជ្ជាជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ ចេតនា ការសន្សំ
 ភាពនៃការសន្សំ (នូវអារម្មណ៍) ណា នេះហៅថា សង្ខារ កើត
 មាន ព្រោះអវិជ្ជាជាបច្ច័យ ។ បណ្តាបច្ចុយាការទាំងនោះ វិញ្ញាណ
 កើតមាន ព្រោះសង្ខារជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ ចិត្តៈ សេចក្តីដឹង
 អារម្មណ៍ សេចក្តីប្រាថ្នា ។ បេ ។ មនោវិញ្ញាណធាតុ ដែលកើត
 អំពីវិញ្ញាណនោះ ណា នេះហៅថា វិញ្ញាណ កើតមាន ព្រោះសង្ខារ
 ជាបច្ច័យ ។ បណ្តាបច្ចុយាការទាំងនោះ នាមនិងរូប កើតមាន ព្រោះ
 វិញ្ញាណជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ នាមក៏មាន រូបក៏មាន ។ បណ្តានាម
 និងរូបទាំងនោះ នាម តើដូចម្តេច ។ វេទនាខន្ធ សញ្ញាខន្ធ សង្ខារខន្ធ
 នេះហៅថា នាម ។ បណ្តានាមនិងរូបទាំងនោះ រូប តើដូចម្តេច ។
 ការសន្សំនៃចក្ខុយានៈ ការសន្សំនៃសោតាយានៈ ការសន្សំនៃយា-
 នាយានៈ ការសន្សំនៃជីវ្ហយានៈ ការសន្សំនៃកាយាយានៈ ឬក៏រូប
 ដទៃណា ដែលកើតអំពីចិត្ត មានចិត្តជាហេតុ មានចិត្តជាសម្បជាន
 នេះហៅថា រូប ។ នាមនេះផង រូបនេះផង នេះហៅថា នាមនិងរូប
 កើតមាន ព្រោះវិញ្ញាណជាបច្ច័យ ដោយប្រការដូច្នោះ ។ អធិប្បាយត្រង់
 ពាក្យថា អាយតនៈទី៦ កើតមាន ព្រោះនាមនិងរូបជាបច្ច័យ នាមក៏មាន

បច្ចយាការវិក្កេ អកុសលនិទ្ទេសោ

អត្ថំ រូបំ ។ តត្ថ កកតមំ នាមំ ។ វេទនា ខន្ធលោ សញ្ញា-
 ខន្ធលោ សម្ព័រក្ខន្ធលោ ឥទំ វុច្ចតិ នាមំ ។ តត្ថ កកតមំ
 រូបំ ។ យំ រូបំ និស្សាយ មនោវិញ្ញាណាទតុ វត្ថតិ
 ឥទំ វុច្ចតិ រូបំ ។ ឥតិ ឥទញ្ច នាមំ ឥទញ្ច រូបំ ឥទំ វុច្ចតិ
 នាមរូបំ ។ តត្ថ កកតមំ នាមរូបប្បដ្ឋយា ធម្មាយតន-
 នំ ។ យំ ចិត្តំ មនោ មាទសំ ។ បេ ។ តុដ្ឋា មនោ-
 វិញ្ញាណាទតុ ឥទំ វុច្ចតិ នាមរូបប្បដ្ឋយា ធម្មាយតនំ ។
 តត្ថ កកតមោ ធម្មាយតនប្បដ្ឋយា ជស្សោ ។ យោ
 ជស្សោ ដុស្សនា សម្មសនា សម្មសិទ្ធកំ អយំ វុច្ចតិ
 ធម្មាយតនប្បដ្ឋយា ជស្សោ ។ បេ ។ តេន វុច្ចតិ
 ឯវមេតស្ស កេវលស្ស ទុក្ខក្ខន្ធស្ស សមុទយោ
 ហោតីតិ ។

(៥៥) តស្មី សមយេ អវិជ្ជាបដ្ឋយា សម្ព័រោ
 សម្ព័រប្បដ្ឋយា វិញ្ញាណំ វិញ្ញាណប្បដ្ឋយា នាមរូបំ
 នាមរូបប្បដ្ឋយា សទ្សាយតនំ សទ្សាយតនប្បដ្ឋយា
 ជស្សោ ជស្សប្បដ្ឋយា វេទនា វេទនាបដ្ឋយា តណ្ហា

បច្ចុប្បន្ន អកុសលនិទ្ទេស

រូបក៏មាន ។ បណ្តានាម និង រូបនោះ នាម តើដូចម្តេច ។ វេទនាខន្ធ
សញ្ញាខន្ធ សង្ខារកុន្ធ នេះហៅថា នាម ។ បណ្តានាមនិងរូបនោះ
រូប តើដូចម្តេច ។ មនោវិញ្ញាណធាតុ ប្រព្រឹត្តទៅ ព្រោះអាស្រ័យ
នូវរូបណា នេះហៅថា រូប ។ នាមនេះឯង រូបនេះឯង នេះហៅ
ថា នាមនិងរូប ។ បណ្តាបច្ចុប្បន្នការទាំងនោះ អាយតនៈទី ៦ កើតមាន
ព្រោះនាមនិងរូបជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ ចិត្តៈ សេចក្តីដឹងអារម្មណ៍
សេចក្តីប្រាថ្នា ។ ចេ ។ មនោវិញ្ញាណធាតុ ដែលកើតអំពីវិញ្ញាណនោះ
ណា នេះហៅថា អាយតនៈទី ៦ កើតមាន ព្រោះនាមនិងរូបជាបច្ច័យ ។
បណ្តាបច្ចុប្បន្នការទាំងនោះ ផស្សៈ កើតមាន ព្រោះអាយតនៈទី ៦ ជា
បច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ ផស្សៈ ការពាល់ត្រូវ ការប៉ះពាល់ ការទង្គិកទង្គិច
ណា នេះហៅថា ផស្សៈ កើតមាន ព្រោះអាយតនៈ ៦ ជាបច្ច័យ ។ ចេ ។
ព្រោះហេតុនោះ ទើបលោកថា ហេតុជាទីកើតឡើង នៃកងទុក្ខទាំង
អស់នេះ រមែងមាន ដោយអាការយ៉ាងនេះ ។

(៥៥) កងសម័យនោះ សង្ខារ កើតមាន ព្រោះអវិជ្ជាជាបច្ច័យ
វិញ្ញាណ កើតមាន ព្រោះសង្ខារជាបច្ច័យ នាមនិងរូប កើតមាន ព្រោះ
វិញ្ញាណជាបច្ច័យ អាយតនៈ ៦ កើតមាន ព្រោះនាមនិងរូបជាបច្ច័យ
ផស្សៈ កើតមាន ព្រោះអាយតនៈ ៦ ជាបច្ច័យ វេទនា កើតមាន
ព្រោះផស្សៈ ជាបច្ច័យ តណ្ហា កើតមាន ព្រោះវេទនាជាបច្ច័យ

អភិធម្មប៊ីដិកោ វិរាដ្ឋោ

តណ្ហា បច្ចុយា ឧបាទានំ ឧបាទានប្បច្ចុយា ករោ
កវប្បច្ចុយា ជាតិ ជាតិប្បច្ចុយា ជរាមរណំ ឃុំខេតស្ស
កេវលស្ស ទុក្ខក្ខន្ធស្ស សប្បទយោ ហោតិ ។

(២៦) តត្ថ កតមា អវិជ្ជា ។ យំ អញ្ញាលំ
អទស្សនំ ។ បេ ។ អវិជ្ជាលង្កំ មោហោ អកុសល-
ម្បលំ អយំ វុច្ចតិ អវិជ្ជា ។ តត្ថ កតមា អវិជ្ជា-
បច្ចុយា សម្មារោ ។ យា ចេតនា សញ្ញេតនា
សញ្ញេតយិតតំ អយំ វុច្ចតិ អវិជ្ជាបច្ចុយា សម្មារោ ។
តត្ថ កតមំ សម្មារប្បច្ចុយា វិញ្ញាណំ ។ យំ
ចិត្តំ មនោ មាណសំ ។ បេ ។ តជ្ជា មនោវិញ្ញាណា-
នាតុ ឥទំ វុច្ចតិ សម្មារប្បច្ចុយា វិញ្ញាណំ ។ តត្ថ
កតមំ វិញ្ញាណាប្បច្ចុយា នាមរូបំ ។ អត្ថំ នាមំ
អត្ថំ រូបំ ។ តត្ថ កតមំ នាមំ ។ វេទនាខន្ធនោ
សញ្ញាខន្ធនោ សម្មារក្ខន្ធនោ ឥទំ វុច្ចតិ នាមំ ។ តត្ថ
កតមំ រូបំ ។ ចក្ខាយតនស្ស ឧបបាយោ ។ បេ ។

អភិធម្មប័ណ្ណ វិភង្គ

ឧបាទាន កើតមាន ព្រោះតណ្ហាជាបច្ច័យ ភព កើតមាន ព្រោះឧបាទាន
ជាបច្ច័យ ជាតិ កើតមាន ព្រោះភពជាបច្ច័យ ជរានិមរណៈ កើត
មាន ព្រោះជាតិជាបច្ច័យ ហេតុជាទីកើតឡើង នៃកងទុក្ខទាំងអស់នេះ
រមែងមាន ដោយអាការយ៉ាងនេះ ។

(៥៦) បណ្តាបច្ចយាការទាំងនោះ អវិជ្ជា តើដូចម្តេច ។ ការ
មិនដឹង ការមិនឃើញ ។ បេ ។ គន្លឹះគឺអវិជ្ជា មោហៈ ជាអកុសល-
មូល ណា នេះហៅថា អវិជ្ជា ។ បណ្តាបច្ចយាការទាំងនោះ
សង្ខារ កើតមាន ព្រោះអវិជ្ជាជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ ចេតនា ការសន្សំ
ភាពនៃការសន្សំ (នូវអារម្មណ៍) ណា នេះហៅថា សង្ខារ កើតមាន
ព្រោះអវិជ្ជាជាបច្ច័យ ។ បណ្តាបច្ចយាការទាំងនោះ វិញ្ញាណ កើតមាន
ព្រោះសង្ខារជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ ចិត្តៈ សេចក្តីដឹងអារម្មណ៍ សេចក្តី
ប្រាថ្នា ។ បេ ។ មនោវិញ្ញាណធាតុ ដែលកើតអំពីវិញ្ញាណនោះ នេះហៅ
ថា វិញ្ញាណ កើតមាន ព្រោះសង្ខារជាបច្ច័យ ។ បណ្តាបច្ចយាការទាំង
នោះ នាមនិរុប កើតមាន ព្រោះវិញ្ញាណជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។
នាមក៏មាន រូបក៏មាន ។ បណ្តានាមនិរុបទាំងនោះ នាម តើដូចម្តេច ។
វេទនាខន្ធ សញ្ញាខន្ធ សង្ខារកុន្ធ នេះហៅថា នាម ។ បណ្តានាម
និរុបទាំងនោះ រូប តើដូចម្តេច ។ ការសន្សំនៃចក្ខុយតនៈ ។ បេ ។

បច្ចយាការវិភង្គេ អកុសលនិទ្ទេសោ

កាយាយតននស្ស ឧបថយោ យំ វា បនព្វាម្បិ
 អត្ថំ រូបំ ចិត្តនំ ចិត្តហេតុកំ ចិត្តសមុដ្ឋានំ
 ឥទំ វុច្ចតិ រូបំ ។ ឥតិ ឥទព្វា នាមិ
 ឥទព្វា រូបំ ឥទំ វុច្ចតិ វិញ្ញាណប្បដ្ឋយា នាម-
 រូបំ ។ នាមរូបប្បដ្ឋយា សឡាយតននិ អត្ថំ នាមិ
 អត្ថំ រូបំ ។ តត្ថ កតមិ នាមិ ។ វេទនាខន្ទោ
 សញ្ញាខន្ទោ សម្មាសត្តន្ទោ ឥទំ វុច្ចតិ នាមិ ។
 តត្ថ កតមិ រូបំ ។ ចត្តារោ ច បហាក្កតា
 យព្វា រូបំ និស្សាយ បនោវិញ្ញាណាតុ វុច្ចតិ
 ឥទំ វុច្ចតិ រូបំ ។ ឥតិ ឥទព្វា នាមិ ឥទព្វា
 រូបំ ឥទំ វុច្ចតិ នាមរូបំ ។ តត្ថ កតមិ នាម-
 រូបប្បដ្ឋយា សឡាយតនំ ។ ចក្កាយតនំ សោតា-
 យតនំ យានាយតនំ ជីវ្ហាយតនំ កាយាយតនំ ប-
 នាយតនំ ឥទំ វុច្ចតិ នាមរូបប្បដ្ឋយា សឡាយត-
 នំ ។ តត្ថ កតមោ សឡាយតនប្បដ្ឋយា ជស្សោ ។
 យោ ជស្សោ ជុសនា សម្មសនា សម្មសិតតិ
 អយំ វុច្ចតិ សឡាយតនប្បដ្ឋយា ជស្សោ ។ បេ ។

បច្ចុយាការវិភង្គ អកុសលនិទ្ទេស

ការសន្សំនៃកាយាយតនៈ ឬក៏រូបដវៃណា ដែលកើតអំពីចិត្ត មានចិត្ត
 ជាហេតុ មានចិត្តជាសមុជាន នេះហៅថា រូប ។ នាមនេះផង
 រូបនេះផង នេះហៅថា នាមនិងរូប កើតមាន ព្រោះវិញ្ញាណជា
 បច្ច័យ ដោយប្រការដូច្នោះ ។ អធិប្បាយត្រង់ពាក្យថា អាយតនៈ ៦
 កើតមាន ព្រោះនាមនិងរូបជាបច្ច័យ ។ នាមក៏មាន រូបក៏មាន ។
 បណ្តានាមនិងរូបនោះ នាម តើដូចម្តេច ។ វេទនាខន្ធ សញ្ញាខន្ធ
 សង្ខារកុន្ធ នេះហៅថា នាម ។ បណ្តានាមនិងរូបទាំងនោះ រូប
 តើដូចម្តេច ។ មហាកូតរូបទាំង ៤ ក្តី មនោវិញ្ញាណធាតុ ប្រព្រឹត្ត
 ទៅ ព្រោះអស្រ័យន្ទរូបណាក្តី នេះហៅថា រូប ។ នាមនេះផង
 រូបនេះផង នេះហៅថា នាមនិងរូប ដោយប្រការដូច្នោះ ។ បណ្តា
 បច្ចុយាការទាំងនោះ អាយតនៈ ៦ កើតមាន ព្រោះនាមនិងរូបជាបច្ច័យ
 តើដូចម្តេច ។ ចក្ខុយតនៈ ១ សោតាយតនៈ ១ ឃានាយតនៈ ១
 ជីវ្ហាយតនៈ ១ កាយាយតនៈ ១ មនាយតនៈ ១ នេះហៅថា អាយតនៈ
 ៦ កើតមាន ព្រោះនាមនិងរូបជាបច្ច័យ ។ បណ្តាបច្ចុយាការទាំងនោះ
 ផស្សៈ កើតមាន ព្រោះសឡាយតនៈជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។
 ផស្សៈ ការពាល់ត្រូវ ការប៉ះពាល់ ការទង្គិកទង្គិច ណា នេះហៅ
 ថា ផស្សៈ កើតមាន ព្រោះ អាយតនៈ ៦ ជាបច្ច័យ ។ បេ ។

អភិធម្មបិដកេ វិរត្តោ

តេន វុច្ចតិ ឃុំមេតស្ស កេវលស្ស ទុក្ខក្ខន្ធស្ស
សមុទយោ ហោតិ ។

បច្ចយបក្កំ ។

[៥៧] តស្មី សមយេ អវិជ្ជាបច្ចយា សង្ខារោ ។
អវិជ្ជាហេតុកោ សង្ខារប្បច្ចយា វិញ្ញាណំ សង្ខារ-
ហេតុកំ វិញ្ញាណប្បច្ចយា នាមំ វិញ្ញាណហេតុកំ
នាមប្បច្ចយា ធម្មាយតនំ នាមហេតុកំ ធម្មាយតន-
ប្បច្ចយា ជស្សោ ធម្មាយតនហេតុកោ ជស្សប្បច្ចយា
វេទនា ជស្សហេតុកោ វេទនាបច្ចយា តណ្ហា វេទនា-
ហេតុកោ តណ្ហាបច្ចយា ឧបាទានំ តណ្ហាហេតុកំ
ឧបាទានប្បច្ចយា ករោ កវប្បច្ចយា ជាតិ ជាតិ-
ប្បច្ចយា ជរាមរណំ ឃុំមេតស្ស កេវលស្ស ទុក្ខ-
ក្ខន្ធស្ស សមុទយោ ហោតិ ។

[៥៨] តត្ថ កតមា អវិជ្ជា ។ យំ អញ្ញាណំ
អនុស្សនំ ។ បេ ។ អវិជ្ជាលង្កិ មោហោ អកុសល-
មូលំ អយំ វុច្ចតិ អវិជ្ជា ។ តត្ថ កតមោ
អវិជ្ជាបច្ចយា សង្ខារោ អវិជ្ជាហេតុកោ ។

អភិធម្មបិដក វិវាដ្ឋ

ព្រោះហេតុនោះ ទើបលោកពោលថា ហេតុជាទីកើតឡើង នៃកងទុក្ខ
ទាំងអស់នេះ រមែងមាន ដោយអាការយ៉ាងនេះ ។

ចប់ បច្ចុយចតុត្ថ ។

(៥៧) ក្នុងសម័យនោះ សង្ខារមានអវិជ្ជាជាហេតុ កើតមាន
ព្រោះអវិជ្ជាជាបច្ច័យ វិញ្ញាណមានសង្ខារជាហេតុ កើតមាន ព្រោះ
សង្ខារជាបច្ច័យ នាមមានវិញ្ញាណជាហេតុ កើតមាន ព្រោះវិញ្ញាណ
ជាបច្ច័យ អាយតនៈទី ៦ មាននាមជាហេតុ កើតមាន ព្រោះនាមជា
បច្ច័យ ផស្សៈមានអាយតនៈទី ៦ ជាហេតុ កើតមាន ព្រោះអាយតនៈ
ទី ៦ ជាបច្ច័យ វេទនាមានផស្សៈជាហេតុ កើតមាន ព្រោះផស្សៈជា
បច្ច័យ តណ្ហាមានវេទនាជាហេតុ កើតមាន ព្រោះវេទនាជាបច្ច័យ
ឧបាទានមានតណ្ហាជាហេតុ កើតមាន ព្រោះតណ្ហាជាបច្ច័យ ភព កើត
មាន ព្រោះឧបាទានជាបច្ច័យ ជាតិ កើតមាន ព្រោះភពជាបច្ច័យ ជរា
និងមរណៈ កើតមាន ព្រោះជាតិជាបច្ច័យ ហេតុជាទីកើតឡើង នៃកង
ទុក្ខទាំងអស់នេះ រមែងមាន ដោយអាការយ៉ាងនេះ ។

(៥៨) បណ្តាបច្ចុយាការទាំងនោះ អវិជ្ជា តើដូចម្តេច ។ ការ
មិនដឹង ការមិនឃើញ ។ ចេ ។ គន្លឹះគឺអវិជ្ជា មោហៈ ជាអកុសល-
មូល ណា នេះហៅថា អវិជ្ជា ។ បណ្តាបច្ចុយាការទាំងនោះ សង្ខារ
មានអវិជ្ជាជាហេតុ កើតមាន ព្រោះអវិជ្ជាជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។

បច្ចយាការវិកង្កេ អរុសយនិទ្ទេសោ

យា ចេតនា សញ្ញាតនា សញ្ញាតយិតត្តំ អយំ វុច្ចតិ
 អវិជ្ជាបច្ចយា សម្មារោ អវិជ្ជាហេតុកា ។ តត្ថ
 កតមំ សម្មារប្បច្ចយា វិញ្ញាណំ សម្មារហេតុកំ ។ យំ
 ចិត្តំ មនោ មាណសំ ។ បេ ។ តត្ថា មនោវិញ្ញាណាតត្ថ
 ឥទំ វុច្ចតិ សម្មារប្បច្ចយា វិញ្ញាណំ សម្មារហេតុកំ ។
 តត្ថ កតមំ វិញ្ញាណាប្បច្ចយា នាមំ វិញ្ញាណា-
 ហេតុកំ ។ វេទនាខន្ធា សញ្ញាខន្ធា សម្មារក្ខន្ធា
 ឥទំ វុច្ចតិ វិញ្ញាណាប្បច្ចយា នាមំ វិញ្ញាណាហេតុ-
 កំ ។ តត្ថ កតមំ នាមប្បច្ចយា ធម្មាយតនំ នាម-
 ហេតុកំ ។ យំ ចិត្តំ មនោ មាណសំ ។ បេ ។ តត្ថា
 មនោវិញ្ញាណាតត្ថ ឥទំ វុច្ចតិ នាមប្បច្ចយា ធម្មា-
 យតនំ នាមហេតុកំ ។ តត្ថ កតមោ ធម្មាយត-
 នប្បច្ចយា ជស្សោ ធម្មាយតនហេតុកា ។ យោ
 ជស្សោ ដុសនា សម្មុសនា សម្មុសិតត្តំ អយំ វុច្ចតិ
 ធម្មាយតនប្បច្ចយា ជស្សោ ធម្មាយតនហេតុកា ។

បច្ចយាការវិភង្គ អកុសលនិទ្ទេស

បេតនា ការសន្សំ ភាពនៃការសន្សំ (នូវអារម្មណ៍) ណា នេះហៅ
 ថា សង្ខារមានអវិជ្ជាជាហេតុ កើតមាន ព្រោះអវិជ្ជាជាបច្ច័យ ។
 បណ្តាបច្ចយាការទាំងនោះ វិញ្ញាណមានសង្ខារជាហេតុ កើតមាន
 ព្រោះសង្ខារជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ ចិត្ត សេចក្តីដឹងអារម្មណ៍
 សេចក្តីប្រាថ្នា ។ បេ ។ មនោវិញ្ញាណធាតុ ដែលកើតអំពីវិញ្ញាណ
 នោះ ណា នេះហៅថា វិញ្ញាណមានសង្ខារជាហេតុ កើតមាន
 ព្រោះសង្ខារជាបច្ច័យ ។ បណ្តាបច្ចយាការទាំងនោះ នាមមានវិញ្ញាណ
 ជាហេតុ កើតមាន ព្រោះវិញ្ញាណជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ វេទនា-
 ខន្ធ សញ្ញាខន្ធ សង្ខារខន្ធ នេះហៅថា នាមមានវិញ្ញាណជាហេតុ
 កើតមាន ព្រោះវិញ្ញាណជាបច្ច័យ ។ បណ្តាបច្ចយាការទាំងនោះ
 អាយតនៈទី ៦ មាននាមជាហេតុ កើតមាន ព្រោះនាមជាបច្ច័យ តើដូច
 ម្តេច ។ ចិត្ត សេចក្តីដឹងអារម្មណ៍ សេចក្តីប្រាថ្នា ។ បេ ។ មនោ-
 វិញ្ញាណធាតុ ដែលកើតអំពីវិញ្ញាណនោះ ណា នេះហៅថា អាយតនៈ
 ទី ៦ មាននាមជាហេតុ កើតមាន ព្រោះនាមជាបច្ច័យ ។ បណ្តាបច្ច-
 យាការទាំងនោះ ផស្សៈមានអាយតនៈទី ៦ ជាហេតុ កើតមាន ព្រោះ
 អាយតនៈទី ៦ ជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ ផស្សៈ ការពាល់ត្រូវ ការ
 ប៉ះពាល់ ការទង្គិកទង្គិច ណា នេះហៅថា ផស្សៈមានអាយតនៈទី
 ៦ ជាហេតុ កើតមាន ព្រោះអាយតនៈទី ៦ ជាបច្ច័យ ។

អភិធម្មបំណែក វិរាដ្ឋោ

តត្ថ កតតមា ធម្មស្សប្បដ្ឋយា វេទនា ធម្មស្សហេតុកា ។
 យំ ចេតសិកំ សាតំ ចេតសិកំ សុខំ ចេតាស-
 ម្មស្សជំ សាតំ សុខំ វេទយិតំ ចេតាសម្មស្សជា
 សាតា សុខា វេទនា អយំ វុច្ចតិ ធម្មស្សប្បដ្ឋយា
 វេទនា ធម្មស្សហេតុកា ។ តត្ថ កតតមា វេទនា-
 បដ្ឋយា តណ្ហា វេទនាហេតុកា ។ យោ វាតោ
 សាវាតោ ។ បេ ។ ចិត្តស្ស សាវាតោ អយំ វុច្ចតិ
 វេទនាបដ្ឋយា តណ្ហា វេទនាហេតុកា ។ តត្ថ កត-
 តមំ តណ្ហាបដ្ឋយា ឧបាទានំ តណ្ហាហេតុកំ ។ យា
 ទិដ្ឋិ ទិដ្ឋិកតំ ទិដ្ឋិកហនំ ទិដ្ឋិកត្តារោ ទិដ្ឋិវិស្សកាយិកំ
 ទិដ្ឋិវិប្បន្តំ ទិដ្ឋិសញ្ញាជនំ តាហោ បដិគ្គាហោ អភិ-
 នវេសោ បរាមាសោ កម្មតោ មិច្ឆាបថោ មិច្ឆតំ
 តិគ្គាយតនំ វិបរិយេសត្តាហោ ឥទំ វុច្ចតិ តណ្ហាប-
 ដ្ឋយា ឧបាទានំ តណ្ហាហេតុកំ ។ បេ ។ តេន វុច្ច-
 តិ ឯវមេតស្ស កេវលស្ស ទុក្ខក្ខន្ធស្ស សម្មទិ-
 យោ ហោតីតិ ។

អភិធម្មបិដក វិភង្គ

បណ្តាបច្ចុយាការទាំងនោះ វេទនាមានផស្សៈជាហេតុ កើតមាន ព្រោះ
 ផស្សៈជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ សេចក្តីត្រេកអរ ប្រព្រឹត្តទៅក្នុងចិត្ត
 សេចក្តីសុខ ប្រព្រឹត្តទៅក្នុងចិត្ត ការទទួលនូវអារម្មណ៍ ជាទីត្រេកអរ
 ជាសុខ កើតអំពីចេតោសម្មស្ស វេទនា ជាទីត្រេកអរ ជាសុខ ដែលកើត
 អំពីចេតោសម្មស្ស ណា នេះហៅថា វេទនាមានផស្សៈជាហេតុ កើត
 មាន ព្រោះផស្សៈជាបច្ច័យ ។ បណ្តាបច្ចុយាការទាំងនោះ តណ្ហាមាន
 វេទនាជាហេតុ កើតមាន ព្រោះវេទនាជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ តម្រេក
 តម្រេកខ្លាំង ។ បេ ។ តម្រេកខ្លាំង ណា នៃចិត្ត នេះហៅថា តណ្ហា
 មានវេទនាជាហេតុ កើតមាន ព្រោះវេទនាជាបច្ច័យ ។ បណ្តាបច្ចុ-
 យាការទាំងនោះ ឧបាទានមានតណ្ហាជាហេតុ កើតមាន ព្រោះតណ្ហា
 ជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ ទិដ្ឋិ ដំណើរគឺទិដ្ឋិ ព្រៃស្សាតគឺទិដ្ឋិ
 ផ្លូវឆ្ងាយគឺទិដ្ឋិ ចម្រួលគឺទិដ្ឋិ សេចក្តីញាប់ញ័រគឺទិដ្ឋិ សញ្ញាជនៈគឺទិដ្ឋិ
 ការប្រកាន់ ការប្រកាន់មាំ ការជាប់ចំពាក់ ការស្តាប់អង្អែល ផ្លូវ
 អាក្រក់ ផ្លូវខុស សភាពខុស លទ្ធិដូចជាកំពង់ ការប្រកាន់ក្នុងការវិស្វន៍
 រកខុស ណា នេះហៅថា ឧបាទាន មានតណ្ហាជាហេតុ កើតមាន
 ព្រោះតណ្ហាជាបច្ច័យ ។ បេ ។ ព្រោះហេតុនោះ ទើបលោកពោល
 ថា ហេតុជាទីកើតឡើង នៃកងទុក្ខទាំងអស់នេះ រមែងមាន ដោយ
 អា ការយ៉ាងនេះ ។

បច្ចយាការវិកត្តេ អកុសលនិទ្ទេសោ

(៥៧) តស្មី សមយេ អវិជ្ជាបច្ចយា សង្ខារោ
 អវិជ្ជាហេតុកោ សង្ខារប្បច្ចយា វិញ្ញាណំ សង្ខារហេ-
 តុកំ វិញ្ញាណាប្បច្ចយា នាមំ វិញ្ញាណហេតុកំ នាមប្ប-
 ច្ចយា ជស្សោ នាមហេតុកោ ជស្សប្បច្ចយា វេទនា
 ជស្សហេតុកោ វេទនាបច្ចយា តណ្ហា វេទនាហេតុកោ
 តណ្ហាបច្ចយា ឧបាទានំ តណ្ហាហេតុកំ ឧបាទានប្ប-
 ច្ចយា ភវេ ភវប្បច្ចយា ជាតិ ជាតិប្បច្ចយា ជរាមរណំ
 ឃរោតស្ស កេវលស្ស ទុក្ខក្ខន្ធស្ស សមុទយោ
 ហោតិ ។

(៦០) តត្ថ កតមា អវិជ្ជា ។ យំ អញ្ញាណំ
 អនិស្សន្តំ ។ មេ ។ អវិជ្ជាលន្តិ មោហោ អកុសលម្បលំ
 អយំ វុច្ចតិ អវិជ្ជា ។ តត្ថ កតមា អវិជ្ជាបច្ចយា
 សង្ខារោ អវិជ្ជាហេតុកោ ។ យា ចេតនា សញ្ញេតនា
 សញ្ញេតយិតតំ អយំ វុច្ចតិ អវិជ្ជាបច្ចយា សង្ខារោ អ-
 វិជ្ជាហេតុកោ ។ តត្ថ កតមំ សង្ខារប្បច្ចយា វិញ្ញាណំ
 សង្ខារហេតុកំ ។ យំ ចិត្តំ មនោ មាណសំ ។ មេ ។

បច្ចយាការវិក្កង អកុសលនិទ្ទេស

[៥៧] កងសម័យនោះ សង្ខារ មានអវិជ្ជាជាហេតុ កើតមាន
 ព្រោះអវិជ្ជាជាបច្ច័យ វិញ្ញាណ មានសង្ខារជាហេតុ កើតមាន ព្រោះ
 សង្ខារជាបច្ច័យ នាម មានវិញ្ញាណជាហេតុ កើតមាន ព្រោះវិញ្ញាណជា
 បច្ច័យ ផស្សៈ មាននាមជាហេតុ កើតមាន ព្រោះនាមជាបច្ច័យ
 វេទនា មានផស្សៈជាហេតុ កើតមាន ព្រោះផស្សៈជាបច្ច័យ តណ្ហា
 មានវេទនាជាហេតុ កើតមាន ព្រោះវេទនាជាបច្ច័យ ឧបាទាន មាន
 តណ្ហាជាហេតុ កើតមាន ព្រោះតណ្ហាជាបច្ច័យ ភព កើតមាន ព្រោះ
 ឧបាទានជាបច្ច័យ ជាតិ កើតមាន ព្រោះភពជាបច្ច័យ ជវានិវរណៈ
 កើតមាន ព្រោះជាតិជាបច្ច័យ ហេតុជាទីកើតឡើង នៃកងទុក្ខទាំងអស់⁺
 រមែងមាន ដោយអាការយ៉ាងនេះ ។

[៦០] បណ្តាបច្ចយាការទាំងនោះ អវិជ្ជា តើដូចម្តេច ។ ការ
 មិនដឹង ការមិនឃើញ ។ បេ ។ គន្លឹះគឺអវិជ្ជា មោហៈ ជាអកុសលមូល
 ណា នេះហៅថា អវិជ្ជា ។ បណ្តាបច្ចយាការទាំងនោះ សង្ខារមាន
 អវិជ្ជាជាហេតុ កើតមាន ព្រោះអវិជ្ជាជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ ចេតនា
 ការសន្សំ ភាពនៃការសន្សំ (នូវអារម្មណ៍) ណា នេះហៅថា សង្ខារ
 មានអវិជ្ជាជាហេតុ កើតមាន ព្រោះអវិជ្ជាជាបច្ច័យ ។ បណ្តាបច្ចយា-
 ការទាំងនោះ វិញ្ញាណ មានសង្ខារជាហេតុ កើតមាន ព្រោះសង្ខារជា
 បច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ ចិត្ត សេចក្តីដឹងអារម្មណ៍ សេចក្តីប្រាថ្នា ។ បេ ។

អភិធម្មបិដកេ វិវត្តោ

តជ្ជា មនោវិញ្ញាណោ ធាតុ ឥទំ វុច្ចតិ សម្មារប្បច្ចយា
 វិញ្ញាណំ សម្មារហេតុកំ ។ តត្ថ កតមំ វិញ្ញាណាប្ប-
 ច្ចយា នាមំ វិញ្ញាណាហេតុកំ ។ វេទនាខន្ធា សញ្ញា-
 ខន្ធា សម្មារក្ខន្ធា ឥទំ វុច្ចតិ វិញ្ញាណាប្បច្ចយា នាមំ
 វិញ្ញាណាហេតុកំ ។ នាមប្បច្ចយា ដស្សា នាមហេតុ-
 កោតិ តត្ថ កតមំ នាមំ ។ វេយត្វា ដស្សំ វេ-
 ទនាខន្ធា សញ្ញាខន្ធា សម្មារក្ខន្ធា វិញ្ញាណក្ខន្ធា
 ឥទំ វុច្ចតិ នាមំ ។ តត្ថ កតមោ នាមប្បច្ចយា
 ដស្សា នាមហេតុកោ ។ យោ ដស្សា ធម្មសនា
 សម្មសនា សម្មសីតតំ អយំ វុច្ចតិ នាមប្បច្ចយា
 ដស្សា នាមហេតុកោ ។ បេ ។ តេន វុច្ចតិ ឃវេម-
 តស្ស កេវលស្ស ទិក្ខុក្ខន្ធស្ស សមុទយោ ហោតតិ ។

(៦១) តស្មី សមយេ អវិជ្ជាបច្ចយា សម្មារោ
 អវិជ្ជាហេតុកោ សម្មារប្បច្ចយា វិញ្ញាណំ សម្មារ-
 ហេតុកំ វិញ្ញាណាប្បច្ចយា នាមរូបំ វិញ្ញាណាហេតុ-
 កំ នាមរូបប្បច្ចយា ធម្មាយតនំ នាមរូបហេតុកំ

អភិធម្មបំណិន វិភង្គ

មនោវិញ្ញាណជាតុ ដែលកើតអំពីវិញ្ញាណនោះ ណា នេះហៅថា វិញ្ញាណ
 មានសង្ខារជាហេតុ កើតមាន ព្រោះសង្ខារជាបច្ច័យ បណ្តាបច្ច័យ-
 ការទាំងនោះ នាម មានវិញ្ញាណជាហេតុ កើតមាន ព្រោះវិញ្ញាណ
 ជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ វេទនាខន្ធ សញ្ញាខន្ធ សង្ខារកុន្ធ នេះ
 ហៅថា នាមមានវិញ្ញាណជាហេតុ កើតមាន ព្រោះវិញ្ញាណជាបច្ច័យ ។
 អធិប្បាយត្រង់ពាក្យថា ផស្សៈ មាននាមជាហេតុ កើតមាន ព្រោះ
 នាមជាបច្ច័យ ។ បណ្តាបច្ច័យការទាំងនោះ នាម តើដូចម្តេច ។
 វេទនាខន្ធ សញ្ញាខន្ធ សង្ខារកុន្ធ វិញ្ញាណកុន្ធ លើកលែងតែផស្សៈ
 ចេញ នេះហៅថា នាម ។ បណ្តាបច្ច័យការទាំងនោះ ផស្សៈមាន
 នាមជាហេតុ កើតមាន ព្រោះនាមជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ ផស្សៈ
 ការពាល់ត្រូវ ការប៉ះពាល់ ការទង្គិកទង្គិច ណា នេះហៅថា ផស្សៈ
 មាននាមជាហេតុ កើតមាន ព្រោះនាមជាបច្ច័យ ។ ព្រោះហេតុនោះ
 ទើបលោកពោលថា ហេតុជាទីកើតឡើង នៃកងទុក្ខទាំងអស់នេះ រមែង
 មាន ដោយអាការយ៉ាងនេះ ។

[៦១] កងសម័យនោះ សង្ខារមានអវិជ្ជាជាហេតុ កើតមាន
 ព្រោះអវិជ្ជាជាបច្ច័យ វិញ្ញាណមានសង្ខារជាហេតុ កើតមាន ព្រោះសង្ខារ
 ជាបច្ច័យ នាមនិងរូបមានវិញ្ញាណជាហេតុ កើតមាន ព្រោះវិញ្ញាណជា
 បច្ច័យ អាយតនៈទី ៦ មាននាមនិងរូបជាហេតុ កើតមាន ព្រោះនាមនិងរូប

បច្ចយាការីកង្កេ អកុសលនិទ្ទេសោ

ធម្មាយតនប្បដ្ឋយា ដស្សា ធម្មាយតនហេតុកោ
 ដស្សប្បដ្ឋយា វេទនា ដស្សហេតុកោ វេទនា-
 បដ្ឋយា តណ្ហា វេទនាហេតុកោ តណ្ហាបដ្ឋយា
 ឧបាទានំ តណ្ហាហេតុកំ ឧបាទានប្បដ្ឋយា ករោ
 កវប្បដ្ឋយា ជាតិ ជាតិប្បដ្ឋយា ជរាមរណំ ឃវមេតស្ស
 កេវលស្ស ទិក្ខុក្ខន្ធស្ស សមុទយោ ហោតិ ។

(៦២) តត្ថ កតមា អវិជ្ជា ។ យំ អញ្ញាណំ
 អនិស្សន្ទំ ។ បេ ។ អវិជ្ជាលន្តិ មោហោ អកុសល-
 មូលំ អយំ វុច្ចតិ អវិជ្ជា ។ តត្ថ កតមា អវិជ្ជា-
 បដ្ឋយា សម្ពារោ អវិជ្ជាហេតុកោ ។ យា ចេតនា
 សញ្ញេតនា សញ្ញេតយិតតំ អយំ វុច្ចតិ អវិជ្ជាបដ្ឋយា
 សម្ពារោ អវិជ្ជាហេតុកោ ។ តត្ថ កតមំ សម្ពា-
 រប្បដ្ឋយា វិញ្ញាណំ សម្ពារហេតុកំ ។ យំ ចិត្តំ
 មនោ មាណសំ ។ បេ ។ តជ្ជា មនោវិញ្ញាណាតតុ ឥទ្ធិ
 វុច្ចតិ សម្ពារប្បដ្ឋយា វិញ្ញាណំ សម្ពារហេតុកំ ។

បច្ចុយាការវិក្ក អកុសលនិទ្ទេស

ជាបច្ច័យ ផស្សៈ មានរាយគនៈទី ៦ ជាហេតុ កើតមាន ព្រោះ
 រាយគនៈទី ៦ ជាបច្ច័យ វេទនាមានផស្សៈជាហេតុ កើតមាន ព្រោះ
 ផស្សៈជាបច្ច័យ តណ្ហាមានវេទនាជាហេតុ កើតមាន ព្រោះវេទនាជា
 បច្ច័យ ឧបាទានមានតណ្ហាជាហេតុ កើតមាន ព្រោះតណ្ហាជាបច្ច័យ
 ភព កើតមាន ព្រោះឧបាទានជាបច្ច័យ ជាតិ កើតមាន ព្រោះភពជា
 បច្ច័យ ជកនិងមរណៈ កើតមាន ព្រោះជាតិជាបច្ច័យ ហេតុជាទី
 កើតឡើង នៃកងទុក្ខទាំងអស់នេះ រមែងមាន ដោយអាការយ៉ាងនេះ ។

[៦២] បណ្តាបច្ចុយាការទាំងនោះ អវិជ្ជា តើដូចម្តេច ។
 ការមិនដឹង ការមិនឃើញ ។ បេ ។ គន្លឹះគឺអវិជ្ជា មោហៈ ជា
 អកុសលមូល ណា នេះហៅថា អវិជ្ជា ។ បណ្តាបច្ចុយាការទាំងនោះ
 សង្ខារមានអវិជ្ជាជាហេតុ កើតមាន ព្រោះអវិជ្ជាជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។
 ចេតនា ការសន្សំ ភាពនៃការសន្សំ (នូវអារម្មណ៍) ណា នេះហៅថា
 សង្ខារមានអវិជ្ជាជាហេតុ កើតមាន ព្រោះអវិជ្ជាជាបច្ច័យ ។ បណ្តា
 បច្ចុយាការទាំងនោះ វិញ្ញាណមានសង្ខារជាហេតុ កើតមាន ព្រោះ
 សង្ខារជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ ចិត្ត សេចក្តីដឹងអារម្មណ៍ សេចក្តីប្រាថ្នា
 ។ បេ ។ មនោវិញ្ញាណធាតុ ដែលកើតអំពីវិញ្ញាណនោះ ណា នេះហៅ
 ថា វិញ្ញាណមានសង្ខារជាហេតុ កើតមាន ព្រោះសង្ខារជាបច្ច័យ ។

អភិធម្មបិដកេ វិវត្តោ

តត្ថ កកតមំ វិញ្ញាណាប្បដ្ឋយា នាមរូបំ វិញ្ញាណា-
 ហេតុកំ ។ អត្ថំ នាមំ អត្ថំ រូបំ ។ តត្ថ កកតមំ
 នាមំ ។ វេទនាខន្ធលោ សញ្ញាខន្ធលោ សម្ពារក្ខន្ធលោ
 ឥទំ វុច្ចតិ នាមំ ។ តត្ថ កកតមំ រូបំ ។ ចក្កា-
 យតនស្ស ឧបថយោ ។ បេ ។ កាយាយតនស្ស
 ឧបថយោ យំ វា បនព្វាម្បិ អត្ថំ រូបំ ចិត្តនំ
 ចិត្តហេតុកំ ចិត្តសម្មជានំ ឥទំ វុច្ចតិ រូបំ ។ ឥតិ
 ឥទញ្ច នាមំ ឥទញ្ច រូបំ ឥទំ វុច្ចតិ វិញ្ញាណាប្ប-
 ដ្ឋយា នាមរូបំ វិញ្ញាណាហេតុកំ ។ នាមរូបប្បដ្ឋយា
 ធម្មាយតនំ នាមរូបហេតុកន្តិ អត្ថំ នាមំ អត្ថំ រូបំ ។
 តត្ថ កកតមំ នាមំ ។ វេទនាខន្ធលោ សញ្ញាខន្ធលោ
 សម្ពារក្ខន្ធលោ ឥទំ វុច្ចតិ នាមំ ។ តត្ថ កកតមំ
 រូបំ ។ យំ រូបំ និស្សាយ បរោវិញ្ញាណាជាតុ វុត្តតិ
 ឥទំ វុច្ចតិ រូបំ ។ ឥតិ ឥទញ្ច នាមំ ឥទញ្ច រូបំ
 ឥទំ វុច្ចតិ នាមរូបំ ។ តត្ថ កកតមំ នាមរូបប្បដ្ឋយា
 ធម្មាយតនំ នាមរូបហេតុកំ ។ យំ ចិត្តំ បរោ
 មាទសំ ។ បេ ។ តដ្ឋា បរោវិញ្ញាណាជាតុ ឥទំ វុច្ចតិ

អភិធម្មបិដក វិរាដ្ឋ

បណ្តាបច្ចុយាការទាំងនោះ នាមនិរុប មានវិញ្ញាណជាហេតុ កើតមាន
 ព្រោះវិញ្ញាណជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ នាមក៏មាន រូបក៏មាន ។
 បណ្តានាមនិរុបនោះ នាម តើដូចម្តេច ។ វេទនាខន្ធ សញ្ញាខន្ធ
 សង្ខារកុន្ធ នេះហៅថា នាម ។ បណ្តានាមនិរុបនោះ រូប តើ
 ដូចម្តេច ។ ការសន្សំ នៃចក្ខុយានៈ ។ បេ ។ ការសន្សំនៃ
 កាយានៈ ឬក៏រូបដទៃណា ដែលកើតអំពីចិត្ត មានចិត្តជាហេតុ មាន
 ចិត្តជាសម្បជាន នេះហៅថា រូប ។ នាមនេះផង រូបនេះផង នេះ
 ហៅថា នាមនិរុប មានវិញ្ញាណជាហេតុ កើតមាន ព្រោះវិញ្ញាណជា
 បច្ច័យ ដោយប្រការដូច្នោះ ។ អធិប្បាយត្រង់ពាក្យថា អាយតនៈ
 ទី ៦ មាននាមនិរុបជាហេតុ កើតមាន ព្រោះនាមនិរុបជាបច្ច័យ ។
 នាមក៏មាន រូបក៏មាន ។ បណ្តានាមនិរុបទាំងនោះ នាម តើដូចម្តេច ។
 វេទនាខន្ធ សញ្ញាខន្ធ សង្ខារកុន្ធ នេះហៅថា នាម ។ បណ្តានាមនិរុប
 ទាំងនោះ រូប តើដូចម្តេច ។ មនោវិញ្ញាណធាតុ ប្រព្រឹត្តទៅ ព្រោះ
 អាស្រ័យនូវរូប ណា នេះហៅថា រូប ។ នាមនេះផង រូបនេះផង នេះ
 ហៅថា នាមនិរុប ដោយប្រការដូច្នោះ ។ បណ្តាបច្ចុយាការទាំងនោះ
 អាយតនៈទី ៦ មាននាមនិរុបជាហេតុ កើតមាន ព្រោះនាមនិរុបជា
 បច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ ចិត្ត សេចក្តីដឹងអារម្មណ៍ សេចក្តីប្រាថ្នា ។ បេ ។
 មនោវិញ្ញាណធាតុ ដែលកើតអំពីវិញ្ញាណនោះ ណា នេះហៅថា

បច្ចយាការវិកង្កេ អកុសលនិទ្ទេសោ

នាមរូបប្បដ្ឋយា នដ្ឋាយតនំ នាមរូបហេតុកំ ។
 តត្ថ កតហោ នដ្ឋាយតនប្បដ្ឋយា ដស្សោ នដ្ឋាយ-
 តនហេតុកោ ។ យោ ដស្សោ ដុសនា សម្មសនា
 សម្មសីតតំ អយំ វុត្តតិ នដ្ឋាយតនប្បដ្ឋយា ដស្សោ
 នដ្ឋាយតនហេតុកោ ។ បេ។ តេន វុត្តតិ ឃុំមេតស្ស
 កេវលស្ស ទិក្ខុក្ខន្ធស្ស សម្មទយោ ហោតិ ។

[៦៣] តស្មី សមយេ អវិជ្ជាបច្ចយា សង្ខារោ
 អវិជ្ជាហេតុកោ សង្ខារប្បដ្ឋយា វិញ្ញាណំ សង្ខារ-
 ហេតុកំ វិញ្ញាណប្បដ្ឋយា នាមរូបំ វិញ្ញាណហេតុ-
 កំ នាមរូបប្បដ្ឋយា សឡាយតនំ នាមរូបហេតុកំ
 សឡាយតនប្បដ្ឋយា ដស្សោ សឡាយតនហេតុកោ
 ដស្សប្បដ្ឋយា វេទនា ដស្សហេតុកោ វេទនាបច្ចយា
 តណ្ហា វេទនាហេតុកោ តណ្ហាបច្ចយា ឧបាទានំ
 តណ្ហាហេតុកំ ឧបាទានប្បដ្ឋយា ភវេ ភវប្បដ្ឋយា
 ជាតិ ជាតិប្បដ្ឋយា ជរាមរណំ ឃុំមេតស្ស កេវ-
 លស្ស ទិក្ខុក្ខន្ធស្ស សម្មទយោ ហោតិ ។

បច្ចយាការីក្នុង អកុសលនិទ្ទេស

អាយតនៈទី ៦ មាននាមនិរូបជាហេតុ កើតមាន ព្រោះនាមនិរូបជា
 បច្ច័យ ។ បណ្តាបច្ចយាការទាំងនោះ ផស្សៈមានអាយតនៈទី ៦ ជាហេតុ
 កើតមាន ព្រោះអាយតនៈទី ៦ ជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ ផស្សៈ ការ
 ពាល់ត្រូវ ការប៉ះពាល់ ការទង្គិកទង្គិច ណា នេះហៅថា ផស្សៈមាន
 អាយតនៈទី ៦ ជាហេតុ កើតមាន ព្រោះអាយតនៈទី ៦ ជាបច្ច័យ ។ បេ ។
 ព្រោះហេតុនោះ ទើបលោកពោលថា ហេតុជាទីកើតឡើង នៃកងទុក្ខ
 ទាំងអស់នេះ រមែងមាន ដោយអាការយ៉ាងនេះ ។

[៦៣] ក្នុងសម័យនោះ សង្ខារមានអវិជ្ជាជាហេតុ កើតមាន
 ព្រោះអវិជ្ជាជាបច្ច័យ វិញ្ញាណមានសង្ខារជាហេតុ កើតមាន ព្រោះសង្ខារ
 ជាបច្ច័យ នាមនិរូប មានវិញ្ញាណជាហេតុ កើតមាន ព្រោះវិញ្ញាណ
 ជាបច្ច័យ អាយតនៈ ៦ មាននាមនិរូបជាហេតុ កើតមាន ព្រោះនាម
 និរូបជាបច្ច័យ ផស្សៈ មានអាយតនៈ ៦ ជាហេតុ កើតមាន ព្រោះ
 អាយតនៈ ៦ ជាបច្ច័យ វេទនាមានផស្សៈជាហេតុ កើតមាន ព្រោះ
 ផស្សៈជាបច្ច័យ តណ្ហាមានវេទនាជាហេតុ កើតមាន ព្រោះវេទនាជា
 បច្ច័យ ឧបាទាន មានតណ្ហាជាហេតុ កើតមាន ព្រោះតណ្ហាជាបច្ច័យ
 ភព កើតមាន ព្រោះឧបាទានជាបច្ច័យ ជាតិ កើតមាន ព្រោះភព
 ជាបច្ច័យ ជរានិមមរណៈ កើតមាន ព្រោះជាតិជាបច្ច័យ ហេតុជាទី
 កើតឡើង នៃកងទុក្ខទាំងអស់នេះ រមែងមាន ដោយអាការយ៉ាងនេះ ។

អភិធម្មបិដកេ វិរាដ្ឋោ

(៦៤) តត្ថ កតមា អវិជ្ជា ។ យំ អញ្ញាលំ
 អនិស្សនំ ។ បេ។ អវិជ្ជាលន្តិ មោហោ អកុសល-
 ម្មលំ អយំ វុច្ចតិ អវិជ្ជា ។ តត្ថ កតមោ អវិជ្ជា-
 បច្ចយា សង្ខារោ អវិជ្ជាហេតុកោ ។ យា បេតនា
 សញ្ញេតនា សញ្ញេតយិតតំ អយំ វុច្ចតិ អវិជ្ជាប-
 ច្ចយា សង្ខារោ អវិជ្ជាហេតុកោ ។ តត្ថ កតមំ
 សង្ខារប្បច្ចយា វិញ្ញាលំ សង្ខារហេតុកំ ។ យំ
 ចិត្តំ មនោ មាណសំ ។ បេ។ តជ្ជា មនោវិញ្ញាលា-
 ណតុ ឥទំ វុច្ចតិ សង្ខារប្បច្ចយា វិញ្ញាលំ សង្ខារ-
 ហេតុកំ ។ តត្ថ កតមំ វិញ្ញាលាប្បច្ចយា នាម-
 រូបំ វិញ្ញាលាហេតុកំ ។ អត្ថំ នាមំ អត្ថំ រូបំ ។
 តត្ថ កតមំ នាមំ ។ វេទនាខន្ធនោ សញ្ញាខន្ធនោ
 សង្ខារក្ខន្ធនោ ឥទំ វុច្ចតិ នាមំ ។ តត្ថ កតមំ រូបំ ។
 ចក្ខាយតនិស្សនំ ឧបចាយោ ។ បេ។ កាយាយតនិស្សនំ
 ឧបចាយោ យំ វា បនព្វាម្បិ អត្ថំ រូបំ ចិត្តនំ
 ចិត្តហេតុកំ ចិត្តសមុជ្ឈានំ ឥទំ វុច្ចតិ រូបំ ។
 ឥតិ ឥនព្វា នាមំ ឥនព្វា រូបំ ឥទំ វុច្ចតិ

អភិធម្មបិដក វិវាដ

[៦៤] បណ្តាបច្ចយាការទាំងនោះ អវិជ្ជា តើដូចម្តេច ។
 ការមិនដឹង ការមិនឃើញ ។ បេ ។ គន្លឹះគឺអវិជ្ជា មោហាៈ ជា
 អកុសលមូល ណា នេះហៅថា អវិជ្ជា ។ បណ្តាបច្ចយាការទាំង
 នោះ សង្ខារមានអវិជ្ជាជាហេតុ កើតមាន ព្រោះអវិជ្ជាជាបច្ច័យ តើ
 ដូចម្តេច ។ ចេតនា ការសន្សំ ភាពនៃការសន្សំ (ន្ទវការម្មណ៍) ណា
 នេះហៅថា សង្ខារមានអវិជ្ជាជាហេតុ កើតមាន ព្រោះអវិជ្ជាជាបច្ច័យ ។
 បណ្តាបច្ចយាការទាំងនោះ វិញ្ញាណ មានសង្ខារជាហេតុ កើតមាន ព្រោះ
 សង្ខារជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ ចិត្ត សេចក្តីដឹងការម្មណ៍ សេចក្តី
 ប្រាថ្នា ។ បេ ។ មនោវិញ្ញាណធាតុ ដែលកើតអំពីវិញ្ញាណនោះ ណា
 នេះហៅថា វិញ្ញាណមានសង្ខារជាហេតុ កើតមាន ព្រោះសង្ខារជាបច្ច័យ ។
 បណ្តាបច្ចយាការទាំងនោះ នាមនិងរូប មានវិញ្ញាណជាហេតុ កើតមាន
 ព្រោះវិញ្ញាណជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ នាមក៏មាន រូបក៏មាន ។
 បណ្តានាមនិងរូបទាំងនោះ នាម តើដូចម្តេច ។ វេទនាខន្ធ សញ្ញាខន្ធ
 សង្ខារក្ខន្ធ នេះហៅថា នាម ។ បណ្តានាមនិងរូបទាំងនោះ រូប តើ
 ដូចម្តេច ។ ការសន្សំ នៃចក្ខុយតនៈ ។ បេ ។ ការសន្សំ នៃកាយា-
 យតនៈ ឬក៏រូបដទៃណា ដែលកើតអំពីចិត្ត មានចិត្តជាហេតុ មាន
 ចិត្តជាសមជាន នេះហៅថា រូប ។ នាមនេះផង រូបនេះផង នេះហៅថា

បច្ចយាការីវង្គ អកុសលនិទ្ទេសោ

វិញ្ញាណាប្បដ្ឋយា នាមរូបំ វិញ្ញាណាហេតុកំ ។ នាម-
 រូបប្បដ្ឋយា សន្នាយតនំ នាមរូបហេតុកន្តំ អត្តិ
 នាមំ អត្តិ រូបំ ។ តត្ថ កតមំ នាមំ ។ វេទនាខន្ធា
 សញ្ញាខន្ធា សម្ព័ន្ធកុន្ធា ឥទំ វុច្ឆតិ នាមំ ។
 តត្ថ កតមំ រូបំ ។ ចត្តារោ ច បរាភូតា យញ្ញ
 រូបំ និស្សាយ មនោវិញ្ញាណាជានុ វត្តតិ ឥទំ
 វុច្ឆតិ រូបំ ។ ឥតិ ឥទញ្ញ នាមំ ឥទញ្ញ រូបំ ឥទំ
 វុច្ឆតិ នាមរូបំ ។ តត្ថ កតមំ នាមរូបប្បដ្ឋយា
 សន្នាយតនំ នាមរូបហេតុកំ ។ ចក្ខាយតនំ ។ បេ។
 មនាយតនំ ឥទំ វុច្ឆតិ នាមរូបប្បដ្ឋយា សន្នាយ-
 តនំ នាមរូបហេតុកំ ។ តត្ថ កតមោ សន្នាយ-
 តនប្បដ្ឋយា ដស្សា សន្នាយតនហេតុកោ ។
 យោ ដស្សា ដុសនា សម្មសនា សម្មសិទ្ធត្ត
 អយំ វុច្ឆតិ សន្នាយតនប្បដ្ឋយា ដស្សា សន្នាយ-
 តនហេតុកោ ។ បេ។ តន វុច្ឆតិ ឃមេតស្ស កេ-
 វលស្ស ទិក្ខុក្ខន្ធស្ស សម្មទយោ ហោតីតិ ។

ហេតុបញ្ញំ ។

បច្ចុយាការវិភង្គ អកុសលនិទ្ទេស

នាមនិងរូប មានវិញ្ញាណជាហេតុ កើតមាន ព្រោះវិញ្ញាណជាបច្ច័យ
 ដោយប្រការដូច្នោះ ។ អធិប្បាយត្រង់ពាក្យថា អាយតនៈ៦ មាននាមនិង
 រូបជាហេតុ កើតមាន ព្រោះនាមនិងរូបជាបច្ច័យ ។ នាមក៏មាន រូបក៏
 មាន ។ បណ្តានាមនិងរូបទាំងនោះ នាម តើដូចម្តេច ។ វេទនាខន្ធ
 សញ្ញាខន្ធ សង្ខារខន្ធ នេះហៅថា នាម ។ បណ្តានាមនិងរូបទាំងនោះ
 រូប តើដូចម្តេច ។ មហាកូត្ររូបទាំង ៤ និងមនោវិញ្ញាណជាតុ ប្រព្រឹត្ត
 ទៅ ព្រោះអាស្រ័យនូវរូបណា នេះហៅថា រូប ។ នាមនេះផង រូបនេះ
 ផង នេះហៅថា នាមនិងរូប ដោយប្រការដូច្នោះ ។ បណ្តាបច្ចុយា-
 ការទាំងនោះ អាយតនៈ ៦ មាននាមនិងរូបជាហេតុ កើតមាន ព្រោះ
 នាមនិងរូបជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ ចក្ខុយតនៈ ។ បេ ។ មនាយ-
 តនៈ នេះហៅថា អាយតនៈ មាននាមនិងរូបជាហេតុ កើតមាន
 ព្រោះនាមនិងរូបជាបច្ច័យ ។ បណ្តាបច្ចុយាការទាំងនោះ ផស្សៈមាន
 អាយតនៈ ៦ ជាហេតុ កើតមាន ព្រោះអាយតនៈ៦ ជាបច្ច័យ តើដូច
 ម្តេច ។ ផស្សៈ ការពាល់ត្រូវ ការប៉ះពាល់ សេចក្តីទង្គិកទង្គិច ណា
 នេះហៅថា ផស្សៈមានអាយតនៈ ៦ ជាហេតុ កើតមាន ព្រោះអាយតនៈ
 ៦ ជាបច្ច័យ ។ បេ ។ ព្រោះហេតុនោះ លោកទើបពោលថា ហេតុជា
 ទីកើតឡើង នៃកងទុក្ខទាំងអស់នេះ រមែងមាន ដោយអាការយ៉ាងនេះ ។

ចប់ ហេតុបញ្ចក្កៈ

អភិធម្មបិដកេ វិវាដោ

[៦៥] តស្មី សមយេ អវិជ្ជាបច្ចយា សង្ខារោ
 អវិជ្ជាសម្បយុត្តោ សង្ខារប្បច្ចយា វិញ្ញាណំ សង្ខារ-
 សម្បយុត្តំ វិញ្ញាណប្បច្ចយា ធាមំ វិញ្ញាណសម្បយុត្តំ
 ធាមប្បច្ចយា ធម្មាយតនំ ធាមសម្បយុត្តំ ធម្មាយ-
 តនប្បច្ចយា ដស្សោ ធម្មាយតនសម្បយុត្តោ ដស្ស-
 ប្បច្ចយា វេទនា ដស្សសម្បយុត្តោ វេទនាបច្ចយា
 តណ្ហា វេទនាសម្បយុត្តោ តណ្ហាបច្ចយា ឧទានានំ
 តណ្ហាសម្បយុត្តំ ឧទានានប្បច្ចយា ភវេ ភវប្ប-
 ច្ចយា ជាតិ ជាតិប្បច្ចយា ជរាមរណំ ឃុំមេតស្ស
 កេវលស្ស ទុក្ខក្ខន្ធស្ស សមុទយោ ហោតិ ។

[៦៦] តត្ថ កតមា អវិជ្ជា ។ យំ អញ្ញាណំ
 អទស្សនំ ។ បេ ។ អវិជ្ជាលង្គំ មោហោ អក្ក-
 សលម្មលំ អយំ វុច្ចតិ អវិជ្ជា ។ តត្ថ កតមា
 អវិជ្ជាបច្ចយា សង្ខារោ អវិជ្ជាសម្បយុត្តោ ។ យា
 បេតនា សញ្ចេតនា សញ្ចេតយិត្តំ អយំ វុច្ចតិ
 អវិជ្ជាបច្ចយា សង្ខារោ អវិជ្ជាសម្បយុត្តោ ។

អភិធម្មបិដក វិវាដ្ត

[៦៥] ក្នុងសម័យនោះ សង្ខារប្រកបដោយអវិជ្ជា កើតមាន ព្រោះអវិជ្ជាជាបច្ច័យ វិញ្ញាណប្រកបដោយសង្ខារ កើតមាន ព្រោះ សង្ខារជាបច្ច័យ នាមប្រកបដោយវិញ្ញាណ កើតមាន ព្រោះវិញ្ញាណ ជាបច្ច័យ អាយតនៈទី ៦ ប្រកបដោយនាម កើតមាន ព្រោះនាមជា បច្ច័យ ផស្សៈប្រកបដោយអាយតនៈទី ៦ កើតមាន ព្រោះអាយតនៈ ទី ៦ ជាបច្ច័យ វេទនាប្រកបដោយផស្សៈ កើតមាន ព្រោះផស្សៈជា បច្ច័យ តណ្ហាប្រកបដោយវេទនា កើតមាន ព្រោះវេទនាជាបច្ច័យ ឧបាទានប្រកបដោយតណ្ហា កើតមាន ព្រោះតណ្ហាជាបច្ច័យ ភព កើត មាន ព្រោះឧបាទានជាបច្ច័យ ជាតិ កើតមាន ព្រោះភពជាបច្ច័យ ជរាជំនឺមរណៈ កើតមាន ព្រោះជាតិជាបច្ច័យ ហេតុជាទីកើតឡើង នៃ កងទុក្ខទាំងអស់នេះ រមែងមាន ដោយអាការយ៉ាងនេះ ។

[៦៦] បណ្តាបច្ច័យការទាំងនោះ អវិជ្ជា តើដូចម្តេច ។ ការមិនដឹង ការមិនឃើញ ។ បេ ។ គន្លឹះគឺអវិជ្ជា មោហៈ ជាអកុសលមូល ណា នេះហៅថា អវិជ្ជា ។ បណ្តាបច្ច័យការទាំង នោះ សង្ខារប្រកបដោយអវិជ្ជា កើតមាន ព្រោះអវិជ្ជាជាបច្ច័យ តើដូច ម្តេច ។ ចេតនា ការសន្សំ ភាពនៃការសន្សំ (នូវអារម្មណ៍) ណា នេះហៅថា សង្ខារប្រកបដោយអវិជ្ជា កើតមាន ព្រោះអវិជ្ជាជាបច្ច័យ ។

បច្ចយាការវិកង្កេ អកុសលនិទ្ទេសោ

តត្ថ កតមំ សង្ខារប្បដ្ឋយា វិញ្ញាណំ សង្ខារសម្ប-
 យុត្តំ ។ យំ ចិត្តំ មនោ មានសំ ។ បេ ។ តដ្ឋា មនោ-
 វិញ្ញាណាធាតុ ឥទំ វុច្ចតិ សង្ខារប្បដ្ឋយា វិញ្ញាណំ
 សង្ខារសម្បយុត្តំ ។ តត្ថ កតមំ វិញ្ញាណាប្បដ្ឋយា ធាមំ
 វិញ្ញាណាសម្បយុត្តំ ។ វេទនាខន្ធភ្នេ សញ្ញាខន្ធភ្នេ សង្ខា-
 រក្ខន្ធភ្នេ ឥទំ វុច្ចតិ វិញ្ញាណាប្បដ្ឋយា ធាមំ វិញ្ញាណា-
 សម្បយុត្តំ ។ តត្ថ កតមំ នាមប្បដ្ឋយា ធម្មាយតនំ
 នាមសម្បយុត្តំ ។ យំ ចិត្តំ មនោ មានសំ ។ បេ ។
 តដ្ឋា មនោវិញ្ញាណាធាតុ ឥទំ វុច្ចតិ នាមប្បដ្ឋយា
 ធម្មាយតនំ នាមសម្បយុត្តំ ។ តត្ថ កតមោ ធម្មាយ-
 តនប្បដ្ឋយា ជស្សោ ធម្មាយតនសម្បយុត្តោ ។ យោ
 ជស្សោ ធម្មសនា សម្មសង្ការា សម្មសិតត្តំ អយំ វុច្ចតិ
 ធម្មាយតនប្បដ្ឋយា ជស្សោ ធម្មាយតនសម្បយុត្តោ ។
 តត្ថ កតមោ ជស្សប្បដ្ឋយា វេទនា ជស្សសម្បយុត្តោ ។

បច្ចយាការវិវាទ អកុសលនិទ្ទេស

បណ្តាបច្ចយាការទាំងនោះ វិញ្ញាណប្រកបដោយសង្ខារ កើតមាន
 ព្រោះសង្ខារជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ ចិត្ត សេចក្តីដឹងអារម្មណ៍
 សេចក្តីប្រាថ្នា ។ បេ ។ មនោវិញ្ញាណធាតុ ដែលកើតអំពីវិញ្ញាណ
 នោះ ណា នេះហៅថា វិញ្ញាណប្រកបដោយសង្ខារ កើតមាន
 ព្រោះសង្ខារជាបច្ច័យ ។ បណ្តាបច្ចយាការទាំងនោះ នាមប្រកបដោយ
 វិញ្ញាណ កើតមាន ព្រោះវិញ្ញាណជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។
 វេទនាខន្ធ សញ្ញាខន្ធ សង្ខារកុន នេះហៅថា នាមប្រកបដោយ
 វិញ្ញាណ កើតមាន ព្រោះវិញ្ញាណជាបច្ច័យ ។ បណ្តាបច្ចយាការ
 ទាំងនោះ អាយតនៈទី៦ ប្រកបដោយនាម កើតមាន ព្រោះនាមជា
 បច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ ចិត្ត សេចក្តីដឹងអារម្មណ៍ សេចក្តីប្រាថ្នា
 ។ បេ ។ មនោវិញ្ញាណធាតុ ដែលកើតអំពីវិញ្ញាណនោះ ណា នេះហៅ
 ថា អាយតនៈទី៦ ប្រកបដោយនាម កើតមាន ព្រោះនាមជាបច្ច័យ ។
 បណ្តាបច្ចយាការទាំងនោះ ផស្សៈប្រកបដោយអាយតនៈទី៦ កើតមាន
 ព្រោះអាយតនៈទី៦ជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ ផស្សៈ ការពាល់ត្រូវ ការប៉ះ
 ពាល់ ការទង្គិកទង្គិច ណា នេះហៅថា ផស្សៈប្រកបដោយអាយតនៈទី
 ៦ កើតមាន ព្រោះអាយតនៈទី៦ ជាបច្ច័យ ។ បណ្តាបច្ចយាការទាំងនោះ
 វេទនាប្រកបដោយផស្សៈ កើតមាន ព្រោះផស្សៈជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។

អភិធម្មបិដកេ វិវត្តោ

យំ បេតសិកំ សាតំ បេតសិកំ សុខំ បេតោស-
 ម្មស្សដំ សាតំ សុខំ វេទយំតំ បេតោសម្មស្សដា
 សាតា សុខា វេទនា អយំ វុច្ចតិ ដស្សប្បច្ចយា
 វេទនា ដស្សសម្បយុត្តា ។ តត្ថ កតតមា វេទនា-
 បច្ចយា តណ្ហា វេទនាសម្បយុត្តា ។ យោ វាតោ
 សាវាតោ ។ បេ ។ ចិត្តស្ស សាវាតោ អយំ វុច្ចតិ
 វេទនាបច្ចយា តណ្ហា វេទនាសម្បយុត្តា ។ តត្ថ
 កតតមំ តណ្ហាបច្ចយា ឧបាទានំ តណ្ហាសម្ប-
 យុត្តំ ។ យា ទិដ្ឋំ ទិដ្ឋិតតំ ។ បេ ។ តិត្តាយតនំ
 វិបរិយេសត្តាហោ វេទំ វុច្ចតិ តណ្ហាបច្ចយា ឧបាទានំ
 តណ្ហាសម្បយុត្តំ ។ បេ ។ តេន វុច្ចតិ ឯវេមេតស្ស
 កេវលស្ស ទុក្ខក្ខន្ធស្ស សមុទយោ ហោតិ ។

(៦៧) តស្មី សមយេ អវិជ្ជាបច្ចយា សម្ព័រោ
 អវិជ្ជាសម្បយុត្តោ សម្ព័រាប្បច្ចយា វិញ្ញាណំ ស-
 ម្ព័រាសម្បយុត្តំ វិញ្ញាណាប្បច្ចយា នាមំ វិញ្ញាណ-
 សម្បយុត្តំ នាមប្បច្ចយា ដស្សា នាមសម្បយុត្តោ

អភិធម្មបិដក វិវាដ្ឋ

សេចក្តីត្រេកអរ ប្រព្រឹត្តទៅក្នុងចិត្ត សេចក្តីសុខ ប្រព្រឹត្តទៅក្នុងចិត្ត ការ
 ទទួលអារម្មណ៍ ជាទីត្រេកអរ ជាសុខ ដែលកើតអំពីចេតនាសម្ផស្ស វេទនា
 ជាទីត្រេកអរ ជាសុខ ដែលកើតអំពីចេតនាសម្ផស្ស នេះហៅថា វេទនា
 ប្រកបដោយផស្សៈ កើតមាន ព្រោះផស្សៈជាបច្ច័យ ។ បណ្តាបច្ច័យាការ
 ទាំងនោះ តណ្ហាប្រកបដោយវេទនា កើតមាន ព្រោះវេទនាជាបច្ច័យ
 តើដូចម្តេច ។ តម្រេក តម្រេកខ្លាំង ។ បេ ។ តម្រេកខ្លាំង ណា នៃចិត្ត
 នេះហៅថា តណ្ហាប្រកបដោយវេទនា កើតមាន ព្រោះវេទនាជាបច្ច័យ ។
 បណ្តាបច្ច័យាការទាំងនោះ ។ បុព្វាទានប្រកបដោយតណ្ហា កើតមាន
 ព្រោះតណ្ហាជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ ទិដ្ឋិ ដំណើរគឺទិដ្ឋិ ។ បេ ។
 លទ្ធិដូចជាកំពង់ ការប្រកាន់ក្នុងការវិស្វន័រកខុស ណា នេះហៅថា
 ។ បុព្វាទានប្រកបដោយតណ្ហា កើតមាន ព្រោះតណ្ហាជាបច្ច័យ ។ បេ ។
 ព្រោះហេតុនោះ ទើបលោកពោលថា ហេតុជាទីកើតឡើង នៃកងទុក្ខ
 ទាំងអស់នេះ រមែងមាន ដោយអាការយ៉ាងនេះ ។

[៦៧] ក្នុងសម័យនោះ សង្ខារប្រកបដោយអវិជ្ជា កើតមាន
 ព្រោះអវិជ្ជាជាបច្ច័យ វិញ្ញាណប្រកបដោយសង្ខារ កើតមាន ព្រោះ
 សង្ខារជាបច្ច័យ នាមប្រកបដោយវិញ្ញាណ កើតមាន ព្រោះវិញ្ញាណ
 ជាបច្ច័យ ផស្សៈប្រកបដោយនាម កើតមាន ព្រោះនាមជាបច្ច័យ

បច្ចយាការវិក្កេ អកុសលនិទ្ទេសោ

ធម្មស្សប្បច្ចយា វេទនា ធម្មស្សសប្បយុត្តា វេទនាបច្ចយា
 តណ្ហា វេទនាសប្បយុត្តា តណ្ហាបច្ចយា ឧទាដានិ
 តណ្ហាសប្បយុត្តំ ឧទាដានប្បច្ចយា កថា កវីប្ប-
 ច្ចយា ជាតិ ជាតិប្បច្ចយា ជពបរណំ ឯវមេតស្ស
 កេវលស្ស ទុក្ខក្ខន្ធស្ស សមុទយោ ហោតិ ។

(៦៨) តត្ថ កតមា អវិជ្ជា ។ យំ អញ្ញាណំ
 អទស្សនំ ។ បេ ។ អវិជ្ជាលម្អំ មោហោ អកុសល-
 ម្ហូលំ អយំ វុច្ចតិ អវិជ្ជា ។ តត្ថ កតមា អវិជ្ជា-
 បច្ចយា សម្ពារោ អវិជ្ជាសប្បយុត្តា ។ យា បេតនា
 សញ្ចេតនា សញ្ចេតយិត្តំ អយំ វុច្ចតិ អវិជ្ជា-
 បច្ចយា សម្ពារោ អវិជ្ជាសប្បយុត្តា ។ តត្ថ កតមំ
 សម្ពារប្បច្ចយា វិញ្ញាណំ សម្ពារសប្បយុត្តំ ។ យំ ចិត្តំ
 បរោ មានសំ ។ បេ ។ តជ្ជា បរោវិញ្ញាណាជាតុ វេទិ
 វុច្ចតិ សម្ពារប្បច្ចយា វិញ្ញាណំ សម្ពារសប្បយុត្តំ ។ តត្ថ
 កតមំ វិញ្ញាណាប្បច្ចយា នាមំ វិញ្ញាណសប្បយុត្តំ ។

បច្ចុយាការវិវត្ត អកុសលនិទ្ទេស

វេទនាប្រកបដោយផស្សៈ កើតមាន ព្រោះផស្សៈជាបច្ច័យ តណ្ហា
ប្រកបដោយវេទនា កើតមាន ព្រោះវេទនាជាបច្ច័យ ឧបាទានប្រកប
ដោយតណ្ហា កើតមាន ព្រោះតណ្ហាជាបច្ច័យ ភព កើតមាន ព្រោះ
ឧបាទានជាបច្ច័យ ជាតិ កើតមាន ព្រោះភពជាបច្ច័យ ដរាងនឹងមរណៈ
កើតមាន ព្រោះជាតិជាបច្ច័យ ហេតុជាទីកើតឡើង នៃកងទុក្ខទាំង
អស់នេះ រមែងមាន ដោយអាការយ៉ាងនេះ ។

[៦៨] បណ្តាបច្ចុយាការទាំងនោះ អវិជ្ជា តើដូចម្តេច ។
ការមិនដឹង ការមិនឃើញ ។ បេ ។ គន្លឹះគឺអវិជ្ជា មោហៈ
ជាអកុសលមូល ណា នេះហៅថា អវិជ្ជា ។ បណ្តាបច្ចុយាការ
ទាំងនោះ សង្ខារប្រកបដោយអវិជ្ជា កើតមាន ព្រោះអវិជ្ជាជាបច្ច័យ
តើដូចម្តេច ។ ចេតនា ការសន្សំ ភាពនៃការសន្សំ ណា នេះ
ហៅថា សង្ខារប្រកបដោយអវិជ្ជា កើតមាន ព្រោះអវិជ្ជាជាបច្ច័យ ។
បណ្តាបច្ចុយាការទាំងនោះ វិញ្ញាណប្រកបដោយសង្ខារ កើតមាន
ព្រោះសង្ខារជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ ចិត្ត សេចក្តីដឹង អារម្មណ៍
សេចក្តីប្រាថ្នា ។ បេ ។ មនោវិញ្ញាណធាតុ ដែលកើតអំពីវិញ្ញាណ
នោះ ណា នេះហៅថា វិញ្ញាណប្រកបដោយសង្ខារ កើតមាន
ព្រោះសង្ខារជាបច្ច័យ ។ បណ្តាបច្ចុយាការទាំងនោះ នាមប្រកប
ដោយវិញ្ញាណ កើតមាន ព្រោះវិញ្ញាណជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។

អភិធម្មបិដកេ វិវាដោ

វេទនាខន្ទោ សញ្ញាខន្ទោ សម្មារក្ខន្ទោ វេទំ វុច្ឆតិ
 វិញ្ញាណាប្បច្ចយា នាមំ វិញ្ញាណាសម្បយុត្តំ ។ នាម-
 ប្បច្ចយា ដស្សោ នាមសម្បយុត្តោតិ តត្ថ កតតបំ
 នាមំ ។ វេយត្វា ដស្សំ វេទនាខន្ទោ សញ្ញាខន្ទោ
 សម្មារក្ខន្ទោ វិញ្ញាណាគ្គន្ទោ វេទំ វុច្ឆតិ នាមំ ។ តត្ថ
 កតតមោ នាមប្បច្ចយា ដស្សោ នាមសម្បយុត្តោ ។
 យោ ដស្សោ ដុសនា សម្មុសនា សម្មុសិតតំ អយំ
 វុច្ឆតិ នាមប្បច្ចយា ដស្សោ នាមសម្បយុត្តោ ។ បេ ។
 តេន វុច្ឆតិ ឃវេមតស្ស កេវលស្ស ទិក្ខុក្ខន្ធស្ស
 សម្មុទយោ ហោតតិ ។

(៦៧) តស្មី សមយេ អវិជ្ជាបច្ចយា សម្មារោ អវិជ្ជា-
 សម្បយុត្តោ សម្មារប្បច្ចយា វិញ្ញាណំ សម្មារសម្បយុត្តំ
 វិញ្ញាណាប្បច្ចយា នាមរូបំ វិញ្ញាណាសម្បយុត្តំ នាមំ នាម-
 រូបប្បច្ចយា ធម្មាយតនំ នាមសម្បយុត្តំ ធម្មាយតន-
 ប្បច្ចយា ដស្សោ ធម្មាយតនសម្បយុត្តោ ដស្សប្បច្ចយា
 វេទនា ដស្សសម្បយុត្តោ វេទនាបច្ចយា តណ្ហា វេទនា-
 សម្បយុត្តោ តណ្ហាបច្ចយា ឧបាទានំ តណ្ហាសម្បយុត្តំ

អភិធម្មបិដក វិវាដ

វេទនាខន្ធ សញ្ញាខន្ធ សន្តិវិទ្យាខន្ធ នេះហៅថា នាមប្រកបដោយ
 វិញ្ញាណ កើតមាន ព្រោះវិញ្ញាណជាបច្ច័យ ។ អសិប្បាយត្រង់ពាក្យថា
 ផស្សៈប្រកបដោយនាម កើតមាន ព្រោះនាមជាបច្ច័យ ។ បណ្តាបច្ច័-
 យាការទាំងនោះ នាម តើដូចម្តេច ។ វេទនាខន្ធ សញ្ញាខន្ធ សន្តិវិទ្យាខន្ធ
 វិញ្ញាណខន្ធ លើកតែផស្សៈចេញ នេះហៅថា នាម ។ បណ្តាបច្ច័យ-
 ាការទាំងនោះ ផស្សៈប្រកបដោយនាម កើតមាន ព្រោះនាមជាបច្ច័យ
 តើដូចម្តេច ។ ផស្សៈ ការពាល់ត្រូវ ការប៉ះពាល់ ការទង្គិកទង្គិច
 ណា នេះហៅថា ផស្សៈប្រកបដោយនាម កើតមាន ព្រោះនាម
 ជាបច្ច័យ ។ ចេ។ ព្រោះហេតុនោះ ទើបលោកពោលថា ហេតុជាទីកើត
 ឡើងនៃកងទុក្ខទាំងអស់នេះ រមែងមាន ដោយអាការយ៉ាងនេះ ។

(៦៧) កងសម័យនោះ សន្តិវិទ្យាប្រកបដោយអវិជ្ជា កើតមាន
 ព្រោះអវិជ្ជាជាបច្ច័យ វិញ្ញាណប្រកបដោយសង្ខារ កើតមាន ព្រោះ
 សង្ខារជាបច្ច័យ នាមនិរុប ជានាមប្រកបដោយវិញ្ញាណ កើតមាន
 ព្រោះវិញ្ញាណជាបច្ច័យ អាយតនៈទី ៦ ប្រកបដោយនាម កើតមាន
 ព្រោះនាមនិរុបជាបច្ច័យ ផស្សៈប្រកបដោយអាយតនៈទី ៦ កើតមាន
 ព្រោះអាយតនៈទី ៦ ជាបច្ច័យ វេទនាប្រកបដោយផស្សៈ កើតមាន
 ព្រោះផស្សៈជាបច្ច័យ តណ្ហាប្រកបដោយវេទនា កើតមាន ព្រោះវេទនា
 ជាបច្ច័យ ឧបាទានប្រកបដោយតណ្ហា កើតមាន ព្រោះតណ្ហាជាបច្ច័យ

បច្ចយាការវិកង្កេ អកុសលនិទ្ទេសោ

ឧបាទានប្បច្ចយា ករោ កវប្បច្ចយា ជាតិ ជាតិប្ប-
ច្ចយា ជរាមរណំ ឃុំវេទតស្ស កេវលស្ស ទុក្ខ-
ក្ខន្ធស្ស សមុទយោ ហោតិ ។

[៧០] តត្ថ កតមា អវិជ្ជា ។ យំ អញ្ញាណំ
អនិច្ចារិ ។ បេ ។ អវិជ្ជាលង្កិ ហោហោ អកុសល-
មូលំ អយំ វុច្ចតិ អវិជ្ជា ។ តត្ថ កតមា អវិជ្ជា-
បច្ចយា សង្ខារោ អវិជ្ជាសម្បយុត្តោ ។ យា តេតនា
សញ្ញេតនា សញ្ញេតយិតតំ អយំ វុច្ចតិ អវិជ្ជាបច្ច-
យា សង្ខារោ អវិជ្ជាសម្បយុត្តោ ។ តត្ថ កតមំ
សង្ខារប្បច្ចយា វិញ្ញាណំ សង្ខារសម្បយុត្តំ ។ យំ ចិត្តំ
បរោ មាទសំ ។ បេ ។ តជ្ជា បរោវិញ្ញាណាតតុ
វេទំ វុច្ចតិ សង្ខារប្បច្ចយា វិញ្ញាណំ សង្ខារសម្ប-
យុត្តំ ។ តត្ថ កតមំ វិញ្ញាណាប្បច្ចយា នាមរូបំ
វិញ្ញាណាសម្បយុត្តំ នាមំ ។ អត្តំ នាមំ អត្តំ
រូបំ ។ តត្ថ កតមំ នាមំ ។ វេទនាខន្ធភ្លោ
សញ្ញាខន្ធភ្លោ សង្ខារក្ខន្ធភ្លោ វេទំ វុច្ចតិ នាមំ ។

បច្ចុប្បការវិញ្ញាណ អកុសលនិទ្ទេស

ភព កើតមាន ព្រោះឧបាទានជាបច្ច័យ ជាតិ កើតមាន ព្រោះភពជា
បច្ច័យ ជរានិមរណៈ កើតមាន ព្រោះជាតិជាបច្ច័យ ហេតុជាទីកើត
ឡើង នៃកងទុក្ខទាំងអស់នេះ រមែងមាន ដោយអាការយ៉ាងនេះ ។

(៧០) បណ្តាបច្ចុយាការទាំងនោះ អវិជ្ជា តើដូចម្តេច ។
ការមិនដឹង ការមិនឃើញ ។ ចេ ។ គន្លឹះគឺអវិជ្ជា មោហៈ
ជាអកុសលមូល ណា នេះហៅថា អវិជ្ជា ។ បណ្តាបច្ចុយាការទាំង
នោះ សង្ខារប្រកបដោយអវិជ្ជា កើតមាន ព្រោះអវិជ្ជាជាបច្ច័យ តើ
ដូចម្តេច ។ ចេតនា ការសន្សំ ភាពនៃការសន្សំ (នូវអារម្មណ៍)
ណា នេះហៅថា សង្ខារប្រកបដោយអវិជ្ជា កើតមាន ព្រោះអវិជ្ជា
ជាបច្ច័យ ។ បណ្តាបច្ចុយាការទាំងនោះ វិញ្ញាណប្រកបដោយសង្ខារ
កើតមាន ព្រោះសង្ខារជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ ចិត្ត សេចក្តីដឹង
អារម្មណ៍ សេចក្តីប្រាថ្នា ។ ចេ ។ មនោវិញ្ញាណធាតុ ដែលកើត
អំពីវិញ្ញាណនោះ ណា នេះហៅថា វិញ្ញាណប្រកបដោយសង្ខារ កើត
មាន ព្រោះសង្ខារជាបច្ច័យ ។ បណ្តាបច្ចុយាការទាំងនោះ នាមនិង
រូប ជានាមប្រកបដោយវិញ្ញាណ កើតមាន ព្រោះវិញ្ញាណជាបច្ច័យ តើ
ដូចម្តេច ។ នាមក៏មាន រូបក៏មាន ។ បណ្តា នាមនិងរូបនោះ នាម
តើដូចម្តេច ។ វេទនាខន្ធ សញ្ញាខន្ធ សង្ខារកុន្ធ នេះហៅថា នាម ។

អភិធម្មបិដក វិវត្តោ

តត្ថ កកតមំ រូបំ ។ ចក្ខោយតនស្ស ឧបចាយោ ។ បេ ។
 កោយាយតនស្ស ឧបចាយោ យំ វា បនព្វាម្បិ អត្ថំ រូបំ
 ចិត្តំ ចិត្តិយោតុកំ ចិត្តសម្មជ្ជានំ ឥទំ វុច្ឆតិ រូបំ ។
 ឥតិ ឥទព្វា នាមំ ឥទព្វា រូបំ ឥទំ វុច្ឆតិ វិញ្ញា-
 ណាប្បច្ចយា នាមរូបំ វិញ្ញាណសម្មយុត្តំ នាមំ ។
 នាមរូបប្បច្ចយា ធម្មាយតនំ នាមសម្មយុត្តន្តំ អត្ថំ
 នាមំ អត្ថំ រូបំ ។ តត្ថ កកតមំ នាមំ ។ វេទនា-
 ខន្ទោ សញ្ញាខន្ទោ សម្ពុរក្ខន្ទោ ឥទំ វុច្ឆតិ នាមំ ។
 តត្ថ កកតមំ រូបំ ។ យំ រូបំ និស្សាយ មនោវិ-
 ញ្ញាណាជាតុ វុច្ឆតិ ឥទំ វុច្ឆតិ រូបំ ។ ឥតិ ឥទព្វា
 នាមំ ឥទព្វា រូបំ ឥទំ វុច្ឆតិ នាមរូបំ ។ តត្ថ
 កកតមំ នាមរូបប្បច្ចយា ធម្មាយតនំ នាមសម្មយុ-
 ត្តំ ។ យំ ចិត្តំ មនោ មាណសំ ។ បេ ។ តត្ថ
 មនោវិញ្ញាណាជាតុ ឥទំ វុច្ឆតិ នាមរូបប្បច្ចយា
 ធម្មាយតនំ នាមសម្មយុត្តំ ។ តត្ថ កកតមោ
 ធម្មាយតនប្បច្ចយា ជន្ស្សា ធម្មាយតនសម្មយុត្តោ ។

អភិធម្មបិដក វិភង្គ

បណ្តានាមនិងរូបនោះ រូប តើដូចម្តេច ។ ការសន្សំ នៃចក្ខុយតនៈ
 ។ បេ ។ ការសន្សំ នៃកាយាតយនៈ ឬក៏ រូបដទៃណា ដែលកើតអំពីចិត្ត
 មានចិត្តជាហេតុ មានចិត្តជាសម្បជ្ជាន នេះហៅថា រូប ។ នាមនេះ
 ផង រូបនេះផង នេះហៅថា នាមនិងរូប ជានាមប្រកបដោយវិញ្ញាណ
 កើតមាន ព្រោះវិញ្ញាណជាបច្ច័យ ។ អធិប្បាយត្រង់ពាក្យថា អាយតនៈ
 ទី ៦ ប្រកបដោយនាម កើតមាន ព្រោះនាមនិងរូបជាបច្ច័យ ។ នាម
 ក៏មាន រូបក៏មាន ។ បណ្តានាមនិងរូបនោះ នាម តើដូចម្តេច ។ វេទនា-
 ខន្ធ សញ្ញាខន្ធ សង្ហារក្ខន្ធ នេះហៅថា នាម ។ បណ្តានាមនិង
 រូបនោះ រូប តើដូចម្តេច ។ មនោវិញ្ញាណធាតុ ប្រព្រឹត្តទៅ ព្រោះ
 អាស្រ័យនូវរូប ណា នេះហៅថា រូប ។ នាមនេះផង រូបនេះផង
 នេះហៅថា នាមនិងរូប ដោយប្រការដូច្នោះ ។ បណ្តាបច្ច័យការ
 ទាំងនោះ អាយតនៈទី ៦ ប្រកបដោយនាម កើតមាន ព្រោះនាមនិង
 រូបជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ ចិត្ត សេចក្តីដឹងអារម្មណ៍ សេចក្តី
 ប្រាថ្នា ។ បេ ។ មនោវិញ្ញាណធាតុ ដែលកើតអំពីវិញ្ញាណនោះ ណា
 នេះហៅថា អាយតនៈទី ៦ ប្រកបដោយនាម កើតមាន ព្រោះនាម
 និងរូបជាបច្ច័យ ។ បណ្តាបច្ច័យការទាំងនោះ ផស្សៈប្រកបដោយ
 អាយតនៈទី ៦ កើតមាន ព្រោះអាយតនៈទី ៦ ជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។

បច្ចយាការីរត្តោ អកុសលនិទ្ទេសោ

យោ ជស្សោ ធម្មសនា សម្មសនា សម្មសិទ្ធិតំ
អយំ វុច្ចតិ ធម្មាយតនប្បច្ចយា ជស្សោ ធម្មាយ-
តនសម្មយុត្តោ ។ បេ ។ តន វុច្ចតិ ឃុំមេតស្ស
កេវលស្ស ទុក្ខក្ខន្ធស្ស សម្មទយោ ហោតិ ។

(៧០) តស្មី សមយេ អវិជ្ជាបច្ចយា សម្មារា
អវិជ្ជាសម្មយុត្តោ សម្មារប្បច្ចយា វិញ្ញាណំ សម្មា-
រសម្មយុត្តំ វិញ្ញាណប្បច្ចយា នាមរូបំ វិញ្ញាណស-
ម្មយុត្តំ នាមំ នាមរូបប្បច្ចយា សន្យាយតនំ នាម-
សម្មយុត្តំ សន្យាយនប្បច្ចយា ជស្សោ សន្យាយត-
នសម្មយុត្តោ ជស្សប្បច្ចយា វេទនា ជស្សសម្ម-
យុត្តោ វេទនាបច្ចយា តណ្ហា វេទនាសម្មយុត្តោ
តណ្ហាបច្ចយា ឧបាទានំ តណ្ហាសម្មយុត្តំ ឧបា-
ទានប្បច្ចយា ករោ កវប្បច្ចយា ជាតិ ជាតិប្បច្ច-
យា ជរាមរណំ ឃុំមេតស្ស កេវលស្ស ទុក្ខក្ខន្ធស្ស
សម្មទយោ ហោតិ ។

(៧២) តត្ថ កតមា អវិជ្ជា ។ យំ អញ្ញាណំ
អនិស្សន្តំ ។ បេ ។ អវិជ្ជាលង្គំ មោហោ អកុសលម្បុលំ

បច្ចុយាការវិភង្គ អកុសលនិទ្ទេស

ផស្សៈ ការពាល'ត្រូវ ការប៉ះពាល' ការទង្កឹកទង្កីប ណា នេះហៅ
ថា ផស្សៈប្រកបដោយអាយតនៈទី ៦ កើតមាន ព្រោះអាយតនៈទី៦
ជាបច្ច័យ ។ បេ ។ ព្រោះហេតុនោះ ទើបលោកពោលថា ហេតុជាទីកើត
ឡើង នៃកងទុក្ខទាំងអស់នេះ រមែងមាន ដោយអាការយ៉ាងនេះ ។

[៧១] កងសម័យនោះ សង្ខារប្រកបដោយអវិជ្ជា កើតមាន
ព្រោះអវិជ្ជាជាបច្ច័យ វិញ្ញាណប្រកបដោយសង្ខារ កើតមាន ព្រោះ
សង្ខារជាបច្ច័យ នាមនិងរូប ជានាមប្រកបដោយវិញ្ញាណ កើតមាន
ព្រោះវិញ្ញាណជាបច្ច័យ អាយតនៈ ៦ ប្រកបដោយនាម កើតមាន
ព្រោះនាមនិងរូបជាបច្ច័យ ផស្សៈប្រកបដោយអាយតនៈ ៦ កើតមាន
ព្រោះអាយតនៈ ៦ ជាបច្ច័យ វេទនាប្រកបដោយផស្សៈ កើតមាន
ព្រោះផស្សៈជាបច្ច័យ តណ្ហាប្រកបដោយវេទនា កើតមាន ព្រោះ
វេទនាជាបច្ច័យ ឧបាទានប្រកបដោយតណ្ហា កើតមាន ព្រោះតណ្ហា
ជាបច្ច័យ ភព កើតមាន ព្រោះឧបាទានជាបច្ច័យ ជាតិ កើតមាន ព្រោះ
ភពជាបច្ច័យ ជវននិមរណៈ កើតមាន ព្រោះជាតិជាបច្ច័យ ហេតុជាទី
កើតឡើង នៃកងទុក្ខទាំងអស់នេះ រមែងមាន ដោយអាការយ៉ាងនេះ ។

[៧២] បណ្តាបច្ចុយាការទាំងនោះ អវិជ្ជា តើដូចម្តេច ។ ការ
មិនដឹង ការមិនឃើញ ។ បេ ។ គន្លឹះគឺអវិជ្ជា មោហាៈ អកុសលមូល

អភិធម្មបិដកេ វិរាដ្ឋោ

អយំ វុច្ចតិ អវិជ្ជា ។ តត្ថ កកតលោ អវិជ្ជាបច្ចយោ
 សង្ខារោ អវិជ្ជាសម្បយុត្តោ ។ យា ចេតនា សញ្ញា-
 តនា សញ្ញាតយិ តត្ថំ អយំ វុច្ចតិ អវិជ្ជាបច្ចយោ
 សង្ខារោ អវិជ្ជាសម្បយុត្តោ ។ តត្ថ កកតមំ
 សង្ខារប្បច្ចយា វិញ្ញាណំ សង្ខារសម្បយុត្តំ ។ យំ
 ចិត្តំ មនោ មាណសំ ។ បេ ។ តជ្ជា មនោវិញ្ញាណា-
 នាតុ ឥទំ វុច្ចតិ សង្ខារប្បច្ចយា វិញ្ញាណំ សង្ខា-
 រសម្បយុត្តំ ។ តត្ថ កកតមំ វិញ្ញាណប្បច្ចយា ជា-
 មរូបំ វិញ្ញាណសម្បយុត្តំ ជាមំ ។ អត្ថំ ជាមំ
 អត្ថំ រូបំ ។ តត្ថ កកតមំ ជាមំ ។ វេទនាខន្ធា
 សញ្ញាខន្ធា សង្ខារក្ខន្ធា ឥទំ វុច្ចតិ ជាមំ ។ តត្ថ
 កកតមំ រូបំ ។ ចក្ខាយតនស្ស ឧបថយោ ។ បេ ។
 កាយាយតនស្ស ឧបថយោ យំ វា បនព្វាម្បិ អត្ថិ
 រូបំ ចិត្តជំ ចិត្តហេតុកំ ចិត្តសម្បជានំ ឥទំ វុច្ចតិ
 រូបំ ។ ឥតិ ឥទញ្ច ជាមំ ឥទញ្ច រូបំ ឥទំ វុច្ចតិ
 វិញ្ញាណប្បច្ចយា ជាមរូបំ វិញ្ញាណសម្បយុត្តំ ជាមំ ។

អភិធម្មបិដក វិក័ត្ត

ណា នេះហៅថា អវិជ្ជា ។ បណ្តាបច្ចយាការទាំងនោះ សង្ខារ
 ប្រកបដោយអវិជ្ជា កើតមាន ព្រោះអវិជ្ជាជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។
 ចេតនា ការសន្សំ ភាពនៃការសន្សំ (នូវអារម្មណ៍) ណា នេះហៅថា
 សង្ខារប្រកបដោយអវិជ្ជា កើតមាន ព្រោះអវិជ្ជាជាបច្ច័យ ។ បណ្តា
 បច្ចយាការទាំងនោះ វិញ្ញាណប្រកបដោយសង្ខារ កើតមាន ព្រោះ
 សង្ខារជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ ចិត្ត សេចក្តីដឹងអារម្មណ៍ សេចក្តី
 ប្រាថ្នា ។ បេ ។ មនោវិញ្ញាណធាតុ ដែលកើតអំពីវិញ្ញាណនោះ ណា
 នេះហៅថា វិញ្ញាណប្រកបដោយសង្ខារ កើតមាន ព្រោះសង្ខារជា
 បច្ច័យ ។ បណ្តាបច្ចយាការទាំងនោះ នាមនិរុប ជានាមប្រកប
 ដោយវិញ្ញាណ កើតមាន ព្រោះវិញ្ញាណជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។
 នាមក៏មាន រូបក៏មាន ។ បណ្តានាមនិរុបនោះ នាម តើដូចម្តេច ។
 វេទនាខន្ធ សញ្ញាខន្ធ សង្ខារក្ខន្ធ នេះហៅថា នាម ។ បណ្តា
 នាមនិរុបនោះ រូប តើដូចម្តេច ។ ការសន្សំ នៃចក្ខុយតនៈ ។ បេ ។
 ការសន្សំ នៃកាយាយតនៈ ឬក៏ រូបដវៃ ណា ដែលកើតអំពីចិត្ត មាន
 ចិត្តជាហេតុ មានចិត្តជាសមុជ្ឈាន នេះហៅថា រូប ។ នាមនេះផង រូប
 នេះផង នេះហៅថា នាមនិរុប ជានាមប្រកបដោយវិញ្ញាណ កើត
 មាន ព្រោះវិញ្ញាណជាបច្ច័យ ដោយប្រការដូច្នោះ ។ អធិប្បាយ

បច្ចយោកាវិរោធិ៍ អកុសលនិទ្ទេសោ

ជាមន្ត្រីបច្ចុប្បន្នយា សឡាយតនំ ជាមសម្បយុត្តន្តិ អត្តិ
 ជាមិ អត្តិ រូបំ ។ តត្ថ កតមិ ជាមិ ។ វេទនា-
 ខន្ធា សញ្ញាខន្ធា សម្ពុត្តន្ធា ឥទំ វុច្ឆតិ ជាមិ ។
 តត្ថ កតមិ រូបំ ។ ចត្តារោ ច មហាក្ខតា យញ្ញ រូបំ
 និស្សាយ មនោវិញ្ញាណានតុ វុត្តតិ ឥទំ វុច្ឆតិ រូបំ ។
 ឥតិ ឥទញ្ញ ជាមិ ឥទញ្ញ រូបំ ឥទំ វុច្ឆតិ ជាមន្ត្រី ។
 តត្ថ កតមិ ជាមន្ត្រីបច្ចុប្បន្នយា សឡាយតនំ ជាម-
 សម្បយុត្តិ ។ ចត្តាយតនំ ។ បេ ។ មនាយតនំ
 ឥទំ វុច្ឆតិ ជាមន្ត្រីបច្ចុប្បន្នយា សឡាយតនំ ជាមស-
 ម្បយុត្តិ ។ តត្ថ កតមោ សឡាយតនបច្ចុប្បន្នយា
 ជនេស្សា សឡាយតនសម្បយុត្តោ ។ យោ ជនេស្សា
 ធុសនា សម្ពុសនា សម្ពុសិត្តិ អយំ វុច្ឆតិ ស-
 ឡាយតនបច្ចុប្បន្នយា ជនេស្សា សឡាយតនសម្បយុត្តោ
 ។ បេ ។ តេន វុច្ឆតិ ឯវមេតស្ស កេវលស្ស ទុក្ខ-
 ក្ខន្ធស្ស សម្មទយោ ហោតិ ។

សម្បយុត្តបក្កំ ។

បច្ចយាការវិភង្គ អកុសលនិទ្ទេស

ត្រង់ពាក្យថា អាយតនៈ ៦ ប្រកបដោយនាម កើតមាន ព្រោះនាមនិង
 រូបជាបច្ច័យ ។ នាមក៏មាន រូបក៏មាន ។ បណ្តានាមនិងរូបនោះ
 នាម តើដូចម្តេច ។ វេទនាខន្ធ សញ្ញាខន្ធ សង្ខារខន្ធ នេះហៅ
 ថា នាម ។ បណ្តានាមនិងរូបនោះ រូប តើដូចម្តេច ។ មហាក្ខត-
 រូប ៤ នឹងមនោវិញ្ញាណធាតុ ប្រព្រឹត្តទៅ ព្រោះអាស្រ័យនូវរូប ណា
 នេះហៅថា រូប ។ នាមនេះផង រូបនេះផង នេះហៅថា នាមនិងរូប
 ដោយប្រការដូច្នោះ ។ បណ្តាបច្ចយាការទាំងនោះ អាយតនៈ ៦ ប្រកប
 ដោយនាម កើតមាន ព្រោះនាមនិងរូបជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។
 ចក្ខុយតនៈ ។ បេ ។ មនាយតនៈ នេះហៅថា អាយតនៈ ៦ ប្រកប
 ដោយនាម កើតមាន ព្រោះនាមនិងរូបជាបច្ច័យ ។ បណ្តាបច្ចយា-
 ការទាំងនោះ ផស្សៈប្រកបដោយអាយតនៈ ៦ កើតមាន ព្រោះអាយ-
 តនៈ ៦ ជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ ផស្សៈ ការពាលត្រូវ ការប៉ះពាល់
 ការទង្គិកទង្គិច ណា នេះហៅថា ផស្សៈប្រកបដោយអាយតនៈ ៦
 កើតមាន ព្រោះអាយតនៈ ៦ ជាបច្ច័យ ។ បេ ។ ព្រោះហេតុនោះ
 ទើបពោលថា ហេតុជាទីកើតឡើង នៃកងទុក្ខទាំងអស់នេះ រមែងមាន
 ដោយអាការយ៉ាងនេះ ។

ចប់ សម្បយុត្តបត្តក្កៈ ។

អភិធម្មប័ដិកោ វិវាដោ

(៧៣) តស្មី សមយេ អវិជ្ជាបច្ចយា សង្ខារោ
 សង្ខារប្បច្ចយាបិ អវិជ្ជា សង្ខារប្បច្ចយា វិញ្ញាណំ
 វិញ្ញាណប្បច្ចយាបិ សង្ខារោ វិញ្ញាណប្បច្ចយា នាមំ
 នាមប្បច្ចយាបិ វិញ្ញាណំ នាមប្បច្ចយោ ធម្មាយតនំ
 ធម្មាយតនប្បច្ចយាបិ នាមំ ធម្មាយតនប្បច្ចយោ ជ-
 សេដ្ឋា ជស្សប្បច្ចយាបិ ធម្មាយតនំ ជស្សប្បច្ចយា
 វេទនា វេទនាបច្ចយាបិ ជសេដ្ឋា វេទនាបច្ចយា
 តណ្ហា តណ្ហាបច្ចយាបិ វេទនា តណ្ហាបច្ចយា ឧ-
 ទានានំ ឧទានាប្បច្ចយាបិ តណ្ហា ឧទានាប្បច្ច-
 យា ករោ កវប្បច្ចយោ ជាតិ ជាតិប្បច្ចយោ ជរាម-
 រណំ ឃ្រោមេតស្ស កេវលស្ស ទុក្ខក្ខត្តស្ស សម្មយោ
 ហោតិ ។

(៧៤) តត្ថ កតតមា អវិជ្ជា ។ យំ អញ្ញា-
 ណំ អទស្សនំ ។ បេ។ អវិជ្ជាលដ្ឋំ មោហោ អ-
 ត្យសលម្មលំ អយំ វុច្ចតិ អវិជ្ជា ។

អភិធម្មបិដក វិភង្គ

[៧៣] ក្នុងសម័យនោះ សង្ខារកើតមាន ព្រោះអវិជ្ជាជាបច្ច័យ
 អវិជ្ជា កើតមាន ព្រោះសង្ខារជាបច្ច័យ វិញ្ញាណ កើតមាន ព្រោះសង្ខារ
 ជាបច្ច័យ សង្ខារ កើតមាន ព្រោះវិញ្ញាណជាបច្ច័យ នាម កើតមាន
 ព្រោះវិញ្ញាណជាបច្ច័យ វិញ្ញាណ កើតមាន ព្រោះនាមជាបច្ច័យ អាយ-
 តនៈទី៦ កើតមាន ព្រោះនាមជាបច្ច័យ នាម កើតមាន ព្រោះអាយតនៈ
 ទី៦ ជាបច្ច័យ ផស្សៈ កើតមាន ព្រោះអាយតនៈទី៦ ជាបច្ច័យ អាយត-
 នៈ៦ កើតមាន ព្រោះផស្សៈជាបច្ច័យ វេទនា កើតមាន ព្រោះផស្សៈជា
 បច្ច័យ ផស្សៈ កើតមាន ព្រោះវេទនាជាបច្ច័យ តណ្ហា កើតមាន ព្រោះ
 វេទនាជាបច្ច័យ វេទនា កើតមាន ព្រោះតណ្ហាជាបច្ច័យ ឧបាទាន កើត
 មាន ព្រោះតណ្ហាជាបច្ច័យ តណ្ហា កើតមាន ព្រោះឧបាទានជាបច្ច័យ
 ភព្វ កើតមាន ព្រោះឧបាទានជាបច្ច័យ ជាតិ កើតមាន ព្រោះភព្វជា
 បច្ច័យ ជកានិមរណៈ កើតមាន ព្រោះជាតិជាបច្ច័យ ហេតុជាទីកើត
 ឡើង នៃកងទុក្ខទាំងអស់នេះ រមែងមាន ដោយអាការយ៉ាងនេះ ។

[៧៤] បណ្តាបច្ចយាការទាំងនោះ អវិជ្ជា តើដូចម្តេច ។
 ការមិនដឹង ការមិនឃើញ ។ បេ ។ គន្លឹះគឺអវិជ្ជា មោហៈ
 អកុសលមូល ណា នេះហៅថា អវិជ្ជា ។

បច្ចយាការវិរត្តេ អកុសលនិទ្ទេសោ

[៧៥] តត្ថ កតមោ អវិជ្ជាបច្ចយា សម្មា-
 រោ ។ យា ចេតនា សញ្ញាតនា សញ្ញាតយំ តត្ថ
 អយំ វុច្ចតិ អវិជ្ជាបច្ចយា សម្មារោ ។ តត្ថ
 កតមា សម្មារប្បច្ចយាបិ អវិជ្ជា ។ យំ
 អញ្ញាលំ អនិស្សន្តំ ។ បេ ។ អវិជ្ជាលន្តិ មោហោ
 អកុសលមូលំ អយំ វុច្ចតិ សម្មារប្បច្ចយាបិ
 អវិជ្ជា ។

[៧៦] តត្ថ កតមំ សម្មារប្បច្ចយា វិញ្ញាលំ ។
 យំ ចិត្តំ បដោ មាណសំ ។ បេ ។ តត្ថា បដោវិញ្ញា-
 ណាណតុ វេទំ វុច្ចតិ សម្មារប្បច្ចយា វិញ្ញាលំ ។
 តត្ថ កតមោ វិញ្ញាលាប្បច្ចយាបិ សម្មារោ ។
 យា ចេតនា សញ្ញាតនា សញ្ញាតយំ តត្ថ អយំ
 វុច្ចតិ វិញ្ញាលាប្បច្ចយាបិ សម្មារោ ។

[៧៧] តត្ថ កតមំ វិញ្ញាលាប្បច្ចយា ធាមំ ។
 វេទនាខន្ទោ សញ្ញាខន្ទោ សម្មារក្ខន្ទោ វេទំ វុច្ចតិ

បច្ចយាការវិភង្គ អកុសលនិទ្ទេស

[៧៥] បណ្តាបច្ចយាការទាំងនោះ សង្ខារកើតមាន ព្រោះ
 អវិជ្ជាជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ ចេតនា ការសន្សំ ភាពនៃការសន្សំ
 (នូវអារម្មណ៍) ណា នេះហៅថា សង្ខារកើតមាន ព្រោះអវិជ្ជាជាបច្ច័យ ។
 បណ្តាបច្ចយាការទាំងនោះ អវិជ្ជាកើតមាន ព្រោះសង្ខារជាបច្ច័យ តើ
 ដូចម្តេច ។ ការមិនដឹង ការមិនឃើញ ។ បេ ។ គន្លឹះគឺអវិជ្ជា មោហៈ
 អកុសលមូល ណា នេះហៅថា អវិជ្ជាកើតមាន ព្រោះសង្ខារជា
 បច្ច័យ ។

[៧៦] បណ្តាបច្ចយាការទាំងនោះ វិញ្ញាណកើតមាន ព្រោះ
 សង្ខារជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ ចិត្ត សេចក្តីដឹងអារម្មណ៍ សេចក្តី
 ប្រាថ្នា ។ បេ ។ មនោវិញ្ញាណធាតុ ដែលកើតអំពីវិញ្ញាណនោះ ណា
 នេះហៅថា វិញ្ញាណកើតមាន ព្រោះសង្ខារជាបច្ច័យ ។ បណ្តាបច្ច-
 យាការទាំងនោះ សង្ខារកើតមាន ព្រោះវិញ្ញាណជាបច្ច័យ តើដូច
 ម្តេច ។ ចេតនា ការសន្សំ ភាពនៃការសន្សំ (នូវអារម្មណ៍ ណា
 នេះហៅថា សង្ខារកើតមាន ព្រោះវិញ្ញាណជាបច្ច័យ ។

[៧៧] បណ្តាបច្ចយាការទាំងនោះ នាម កើតមាន ព្រោះវិញ្ញាណ
 ជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ វេទនាខន្ធ សញ្ញាខន្ធ សង្ខារកុន នេះហៅថា

អភិធម្មបិដកេ វិរាត្តោ

វិញ្ញាណប្បច្ចយា នាមំ ។ តត្ថ កតមំ នាមប្បច្ច-
យាមិ វិញ្ញាណំ ។ យំ ចិត្តំ មនោ មានសំ
។ បេ។ តជ្ជា មនោវិញ្ញាណានតុ ឥទំ វុច្ចតិ នា-
មប្បច្ចយាមិ វិញ្ញាណំ ។

(៧៨) តត្ថ កតមំ នាមប្បច្ចយា ធម្មាយត-
នំ ។ យំ ចិត្តំ មនោ មានសំ ។ បេ។ តជ្ជា
មនោវិញ្ញាណានតុ ឥទំ វុច្ចតិ នាមប្បច្ចយា ធម-
ដ្ឋាយតនំ ។ តត្ថ កតមំ ធម្មាយតនប្បច្ចយាមិ
នាមំ ។ វេទនាខន្ធោ សញ្ញាខន្ធោ សម្ពាសន្ធោ
ឥទំ វុច្ចតិ ធម្មាយតនប្បច្ចយាមិ នាមំ ។

(៧៩) តត្ថ កតមោ ធម្មាយតនប្បច្ចយា ជ-
ស្សោ ។ យោ ជស្សោ ជុសនា សម្ពុសនា
សម្ពុសិតតំ មយំ វុច្ចតិ ធម្មាយតនប្បច្ចយា ជ-
ស្សោ ។ តត្ថ កតមំ ជស្សប្បច្ចយាមិ ធម្មាយ-
តនំ ។ យំ ចិត្តំ មនោ មានសំ ។ បេ។ តជ្ជា
មនោវិញ្ញាណានតុ ឥទំ វុច្ចតិ ជស្សប្បច្ចយាមិ
ធម្មាយតនំ ។

អភិធម្មបិដក វិវាដ្ឋ

នាម កើតមាន ព្រោះវិញ្ញាណជាបច្ច័យ ។ បណ្តាបច្ច័យ ការទាំងនោះ
វិញ្ញាណ កើតមាន ព្រោះនាមជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ ចិត្ត សេចក្តី
ដឹងអារម្មណ៍ សេចក្តីប្រាថ្នា ។ បេ ។ មនោវិញ្ញាណធាតុ ដែលកើតអំពី
វិញ្ញាណនោះ ណា នេះហៅថា វិញ្ញាណកើតមាន ព្រោះនាមជាបច្ច័យ ។

[៧៨] បណ្តាបច្ច័យ ការទាំងនោះ អាយតនៈទី ៦ កើតមាន
ព្រោះនាមជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ ចិត្ត សេចក្តីដឹងអារម្មណ៍ សេចក្តី
ប្រាថ្នា ។ បេ ។ មនោវិញ្ញាណធាតុ ដែលកើតអំពីវិញ្ញាណនោះ ណា
នេះហៅថា អាយតនៈទី ៦ កើតមាន ព្រោះនាមជាបច្ច័យ ។ បណ្តា
បច្ច័យ ការទាំងនោះ នាម កើតមាន ព្រោះអាយតនៈទី ៦ ជាបច្ច័យ តើ
ដូចម្តេច ។ វេទនាខន្ធ សញ្ញាខន្ធ សង្ខារកុន្ធ នេះហៅថា នាម
កើតមាន ព្រោះអាយតនៈទី ៦ ជាបច្ច័យ ។

[៧៩] បណ្តាបច្ច័យ ការទាំងនោះ ផស្សៈ កើតមាន ព្រោះ
អាយតនៈទី ៦ ជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ ផស្សៈ ការពាល់ត្រូវ ការ
ប៉ះពាល់ ការទង្កកទង្កិច ណា នេះហៅថា ផស្សៈ កើតមាន ព្រោះអាយ-
តនៈទី ៦ ជាបច្ច័យ ។ បណ្តាបច្ច័យ ការទាំងនោះ អាយតនៈទី ៦ កើតមាន
ព្រោះផស្សៈជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ ចិត្ត សេចក្តីដឹងអារម្មណ៍
សេចក្តីប្រាថ្នា ។ បេ ។ មនោវិញ្ញាណធាតុ ដែលកើតអំពីវិញ្ញាណនោះ
ណា នេះហៅថា អាយតនៈទី ៦ កើតមាន ព្រោះផស្សៈជាបច្ច័យ ។

បច្ចយាការវិកត្តេ អកុសលនិទ្ទេសោ

[៧០] តត្ថ កតតមា ដស្សប្បច្ចយា វេទនា ។
 យំ ចេតសិកំ សាតំ ចេតសិកំ សុខំ ចេតោ-
 សម្មស្សដំ សាតំ សុខំ វេទយិនំ ចេតោសម្មស្ស-
 ជា សាតា សុខា វេទនា អយំ វុច្ចតិ ដស្សប្ប-
 ច្ចយា វេទនា ។ តត្ថ កតតមោ វេទនាបច្ចយា
 បិ ដស្សា ។ យោ ដស្សា ដុសនា សម្មសនា
 សម្មសិកត្តំ អយំ វុច្ចតិ វេទនាបច្ចយាបិ ដស្សា ។

[៨០] តត្ថ កតតមា វេទនាបច្ចយា តណ្ហា ។
 យោ រាតោ សារាតោ ។ បេ ។ ចិត្តស្ស សារាតោ
 អយំ វុច្ចតិ វេទនាបច្ចយា តណ្ហា ។ តត្ថ កតត-
 មា តណ្ហាបច្ចយាបិ វេទនា ។ យំ ចេតសិកំ
 សាតំ ចេតសិកំ សុខំ ចេតោសម្មស្សដំ សាតំ
 សុខំ វេទយិនំ ចេតោសម្មស្សជា សាតា សុខា
 វេទនា អយំ វុច្ចតិ តណ្ហាបច្ចយាបិ វេទនា ។

បច្ចុយាការវិភង្គ អកុសលនិទ្ទេស

(៨០) បណ្តាបច្ចុយាការទាំងនោះ វេទនា កើតមាន ព្រោះ ផស្សៈជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ សេចក្តីត្រេកអរ ប្រព្រឹត្តទៅក្នុងចិត្ត សេចក្តីសុខ ប្រព្រឹត្តទៅក្នុងចិត្ត ការទទួលអារម្មណ៍ ជាទីត្រេកអរ ជា សុខ ដែលកើតអំពីចេតោសម្ព័ស្សៈ វេទនាជាទីត្រេកអរ ជាសុខ ដែល កើតអំពីចេតោសម្ព័ស្សៈ នេះហៅថា វេទនាកើតមាន ព្រោះផស្សៈជា បច្ច័យ ។ បណ្តាបច្ចុយាការទាំងនោះ ផស្សៈកើតមាន ព្រោះវេទនា ជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ ផស្សៈ ការពាល់ត្រូវ ការប៉ះពាល់ ការ ទង្កកទង្កិច ណា នេះហៅថា ផស្សៈកើតមាន ព្រោះវេទនាជាបច្ច័យ ។

(៨១) បណ្តាបច្ចុយាការទាំងនោះ តណ្ហាកើតមាន ព្រោះ វេទនាជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ តម្រេក តម្រេកខ្លាំង ។ បេ ។ តម្រេក ខ្លាំង ណា នៃចិត្ត នេះហៅថា តណ្ហា កើតមាន ព្រោះវេទនាជា បច្ច័យ ។ បណ្តាបច្ចុយាការទាំងនោះ វេទនា កើតមាន ព្រោះតណ្ហា ជា បច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ សេចក្តីត្រេកអរ ប្រព្រឹត្តទៅក្នុងចិត្ត សេចក្តី សុខ ប្រព្រឹត្តទៅក្នុងចិត្ត ការទទួលអារម្មណ៍ ជាទីត្រេកអរ ជាសុខ ដែលកើតអំពីចេតោសម្ព័ស្សៈ វេទនា ជាទីត្រេកអរ ជាសុខ ដែលកើត អំពីចេតោសម្ព័ស្សៈ ណា នេះហៅថា វេទនា កើតមាន ព្រោះតណ្ហា ជាបច្ច័យ ។

អភិធម្មបិដកេ វិវាដោ

[៨២] តត្ថ កកតមំ តណ្ហាបច្ឆយា ឧបាទានំ ។
 យា ទិដ្ឋំ ទិដ្ឋកតំ ។ បេ ។ តិក្កាយតនំ វិបរិយេ-
 សត្តាហោ តទំ វុច្ចតិ តណ្ហាបច្ឆយា ឧបាទានំ ។
 តត្ថ កកតមា ឧបាទានប្បច្ឆយាបិ តណ្ហា ។ យោ
 វាតោ សារាតោ ។ បេ ។ ចិត្តស្ស សារាតោ អយំ
 វុច្ចតិ ឧបាទានប្បច្ឆយាបិ តណ្ហា ។

[៨៣] តត្ថ កកតមោ ឧបាទានប្បច្ឆយា ករោ ។
 បេត្រា ឧបាទានំ វេទនាខន្ធា សញ្ញាខន្ធា ស-
 ម្មារក្ខន្ធា វិញ្ញាណក្ខន្ធា អយំ វុច្ចតិ ឧបាទាន-
 ប្បច្ឆយា ករោ ។

[៨៤] តត្ថ កកតមា កវប្បច្ឆយា ជាតិ ។
 យា តេសំ ធម្មានំ ជាតិ សញ្ញាតិ និព្វតិ អភិ-
 ព្វតិ បាតុការោ អយំ វុច្ចតិ កវប្បច្ឆយា ជាតិ ។

[៨៥] តត្ថ កកតមំ ជាតិប្បច្ឆយា ជរាមរណំ ។
 អត្ថំ ជរា អត្ថំ មរណំ ។ តត្ថ កកតមា ជរា ។

អភិធម្មបិដក វិវាដ្ឋ

[៨២] បណ្តាបច្ចយាការទាំងនោះ ទុប្បាទានកើតមាន ព្រោះតណ្ហា
 ជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ ទិដ្ឋិ ដំណើរគឺទិដ្ឋិ ។ បេ ។ លទ្ធិដូច
 ជាកំពង់ ការប្រកាន់កងការស្វែងរកខុស ណា នេះហៅថា ទុប្បា-
 ទាន កើតមាន ព្រោះតណ្ហា ជាបច្ច័យ ។ បណ្តាបច្ចយាការទាំងនោះ
 តណ្ហា កើតមាន ព្រោះទុប្បាទានជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ តម្រេក
 តម្រេកខ្លាំង ។ បេ ។ តម្រេកខ្លាំង ណា នៃចិត្ត នេះហៅថា តណ្ហា
 កើតមាន ព្រោះទុប្បាទានជាបច្ច័យ ។

[៨៣] បណ្តាបច្ចយាការទាំងនេះ ភព កើតមាន ព្រោះទុប្បា-
 ទានជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ វេទនាខន្ធ សញ្ញាខន្ធ សង្ខារកុន វិញ្ញាណ-
 កុន លើកតែទុប្បាទានបេញ នេះហៅថា ភព កើតមាន ព្រោះទុប្បា-
 ទានជាបច្ច័យ ។

[៨៤] បណ្តាបច្ចយាការទាំងនោះ ជាតិ កើតមាន ព្រោះភព
 ជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ ជាតិ ការកើតព្រម ការផ្តួចផ្តើមឡើង
 ការកើតបំពោះ ការកើតប្រាកដ ណា នៃធម៌ទាំងឡាយនោះ នេះ
 ហៅថា ជាតិ កើតមាន ព្រោះភពជាបច្ច័យ ។

[៨៥] បណ្តាបច្ចយាការទាំងនោះ ជវនិធិមរណៈ កើត
 មាន ព្រោះជាតិជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ ជវក៏មាន មរណៈ
 ក៏មាន ។ បណ្តាជវនិធិមរណៈទាំងនោះ ជវ តើដូចម្តេច ។

បច្ចយាការវិកង្កេ អកុសលនិទ្ទេសោ

យោ តេសំ ធម្មានំ ជរា ជីវណាតា អាយុនោ សំ-
 ហានិ អយំ វុច្ចតិ ជរា ។ តត្ថ កតមំ មរណំ ។
 យោ តេសំ ធម្មានំ ខយោ វយោ កេនោ បរិកេ-
 នោ អនិច្ចតា អន្តរជានំ ឥទំ វុច្ចតិ មរណំ ។
 ឥតិ អយញ្ច ជរា ឥទញ្ច មរណំ ឥទំ វុច្ចតិ ជា-
 តិប្បច្ចយា ជរាមរណំ ។

[៨៦] ឃុំមេតស្ស កេវលស្ស ទុក្ខក្ខន្ធស្ស
 សម្មទយោ ហោតីតិ ឃុំមេតស្ស កេវលស្ស
 ទុក្ខក្ខន្ធស្ស សង្កតិ ហោតិ សមាគមោ ហោតិ
 សមោជានំ ហោតិ ទាតុការោ ហោតិ តេន វុច្ចតិ
 ឃុំមេតស្ស កេវលស្ស ទុក្ខក្ខន្ធស្ស សម្មទយោ
 ហោតីតិ ។

[៨៧] តស្មី សមយេ អវិជ្ជាបច្ចយា សង្ខា-
 រោ សង្ខារប្បច្ចយា បិ អវិជ្ជា សង្ខារប្បច្ចយោ
 វិញ្ញាណំ វិញ្ញាណាប្បច្ចយា បិ សង្ខារោ វិញ្ញាណា-
 ប្បច្ចយា ធាមំ ធាមប្បច្ចយា បិ វិញ្ញាណំ
 ធាមប្បច្ចយា ជស្សោ ជស្សប្បច្ចយា បិ ធាមំ

បច្ចុយាការវិវត្ត អកុសលនិទ្ទេស

ការចាស់ ការគ្រាំគ្រា ការរួញថយអាយុ ណា នៃធម៌ទាំងឡាយនោះ
 នេះហៅថា ជរា ។ បណ្តាជរានិងមរណៈនោះ មរណៈ តើដូចម្តេច ។
 ការអស់ ការសូន្យ ការបែកធ្លាយ ការខ្ចាត់ខ្ចាយ ការមិនទៀង
 ការបាត់បង់ ណា នៃធម៌ទាំងឡាយនោះ នេះហៅថា មរណៈ ។
 ជរានេះផង មរណៈនេះផង នេះហៅថា ជរានិងមរណៈ កើតមាន
 ព្រោះជាតិជាបច្ច័យ ដោយប្រការដូច្នោះ ។

[៨៦] សេចក្តីត្រង់ពាក្យថា ហេតុជាទីកើតឡើង នៃកងទុក្ខ
 ទាំងអស់⁺នេះ រមែងមាន ដោយអាការយ៉ាងនេះ ដូចតទៅនេះ ។ ការច្នៃដុំ
 ការមូលមក ការប្រជុំចុះ ការកើតប្រាកដ នៃកងទុក្ខទាំងអស់⁺នេះ រមែង
 មាន ដោយអាការយ៉ាងនេះ ព្រោះហេតុនោះ ទើបពោលថា ហេតុ
 ជាទីកើតឡើង នៃកងទុក្ខទាំងអស់⁺នេះ រមែងមាន ដោយអាការយ៉ាង
 នេះ ។

[៨៧] ក្នុងសម័យនោះ សង្ខារ កើតមាន ព្រោះអវិជ្ជាជាបច្ច័យ
 អវិជ្ជា កើតមាន ព្រោះសង្ខារជាបច្ច័យ វិញ្ញាណ កើតមាន ព្រោះសង្ខារ
 ជាបច្ច័យ សង្ខារ កើតមាន ព្រោះវិញ្ញាណជាបច្ច័យ នាម កើតមាន
 ព្រោះវិញ្ញាណជាបច្ច័យ វិញ្ញាណ កើតមាន ព្រោះនាមជាបច្ច័យ ផស្សៈ
 កើតមាន ព្រោះនាមជាបច្ច័យ នាម កើតមាន ព្រោះផស្សៈជាបច្ច័យ

អភិធម្មបិដកេ វិរាត្តោ

ដស្សប្បច្ចយា វេទនា វេទនាបច្ចយាបិ ដស្សា
 វេទនាបច្ចយា តណ្ហា តណ្ហាបច្ចយាបិ វេទនា
 តណ្ហាបច្ចយា ឧទានានំ ឧទានានប្បច្ចយាបិ តណ្ហា
 ឧទានានប្បច្ចយា ករោ កវប្បច្ចយា ជាតិ ជាតិ-
 ប្បច្ចយា ជរាមរណំ ឃុំមេតស្ស កេវលស្ស
 ទិក្ខុក្ខុទ្ធិស្ស សមុទយោ ហោតិ ។

(៨៨) តត្ថ កតមា អវិជ្ជា ។ យំ អញ្ញាណំ
 អនស្សនំ ។ បេ ។ អវិជ្ជាលង្គំ មោហោ អកុស-
 លម្បលំ អយំ វុច្ចតិ អវិជ្ជា ។ តត្ថ កតមា
 អវិជ្ជាបច្ចយា សង្ខារោ ។ យា ចេតនា សញ្ញាត-
 នា សញ្ញាតយិតតំ អយំ វុច្ចតិ អវិជ្ជាបច្ចយា សង្ខា-
 រោ ។ តត្ថ កតមា សង្ខារប្បច្ចយាបិ អវិជ្ជា ។ យំ
 អញ្ញាណំ អនស្សនំ ។ បេ ។ អវិជ្ជាលង្គំ មោហោ
 អកុសលម្បលំ អយំ វុច្ចតិ សង្ខារប្បច្ចយាបិ អវិ-
 ជ្ជា ។ តត្ថ កតមំ សង្ខារប្បច្ចយា វិញ្ញាណំ ។

អភិធម្មបិដក វិវត្ត

វេទនា កើតមាន ព្រោះផស្សៈជាបច្ច័យ ផស្សៈ កើតមាន ព្រោះវេទនា
 ជាបច្ច័យ តណ្ហា កើតមាន ព្រោះវេទនាជាបច្ច័យ វេទនា កើតមាន
 ព្រោះតណ្ហាជាបច្ច័យ ឧបាទាន កើតមាន ព្រោះតណ្ហាជាបច្ច័យ តណ្ហា
 កើតមាន ព្រោះឧបាទានជាបច្ច័យ ភព កើតមាន ព្រោះឧបាទានជា
 បច្ច័យ ជាតិ កើតមាន ព្រោះភពជាបច្ច័យ ជរានិវបរណៈ កើតមាន
 ព្រោះជាតិជាបច្ច័យ ហេតុជាទីកើតឡើង នៃកងទុក្ខទាំងអស់នេះ រមែង
 មាន ដោយអាការយ៉ាងនេះ ។

(៨៨) បណ្តាបច្ច័យាការទាំងនោះ អវិជ្ជា តើដូចម្តេច ។
 ការមិនដឹង ការមិនឃើញ ។ បេ ។ គន្លឹះគឺអវិជ្ជា មោហាៈ អកុ-
 សលមូល ណា នេះហៅថា អវិជ្ជា ។ បណ្តាបច្ច័យាការទាំងនោះ
 សង្ខារ កើតមាន ព្រោះអវិជ្ជាជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ ចេតនា ការ
 សន្សំ ភាពនៃការសន្សំ (ន្ទវៈអារម្មណ៍) ណា នេះហៅថា សង្ខារ
 កើតមាន ព្រោះអវិជ្ជាជាបច្ច័យ ។ បណ្តាបច្ច័យាការទាំងនោះ
 អវិជ្ជា កើតមាន ព្រោះសង្ខារជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ ការមិនដឹង
 ការមិនឃើញ ។ បេ ។ គន្លឹះគឺអវិជ្ជា មោហាៈ អកុសលមូល ណា
 នេះហៅថា អវិជ្ជា កើតមាន ព្រោះសង្ខារជាបច្ច័យ ។ បណ្តាបច្ច័យាការ
 ទាំងនោះ វិញ្ញាណ កើតមាន ព្រោះសង្ខារជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។

មច្ចុយាការវិវត្តោ អកុសលនិទ្ទេសោ

យំ ចិត្តំ មនោ មានសំ ។ បេ ។ តជ្ជា មនោវិញ្ញាណាធាតុ ឥទំ វុច្ឆតិ សម្មារម្មណ្ណយា វិញ្ញាណំ ។

តត្ថ កតមោ វិញ្ញាណារម្មណ្ណយា បិ សម្មារោ ។ យា ចេតនា សញ្ញេតនា សញ្ញេតយិត្តំ អយំ វុច្ឆតិ វិញ្ញាណារម្មណ្ណយា បិ សម្មារោ ។ តត្ថ កតមំ វិញ្ញាណារម្មណ្ណយា ធាមំ ។ វេទនាខន្ធភ្នេ សញ្ញាខន្ធភ្នេ សម្មារក្ខន្ធភ្នេ ឥទំ វុច្ឆតិ វិញ្ញាណារម្មណ្ណយា ធាមំ ។

តត្ថ កតមំ ធាមរម្មណ្ណយា បិ វិញ្ញាណំ ។ យំ ចិត្តំ មនោ មានសំ ។ បេ ។ តជ្ជា មនោវិញ្ញាណាធាតុ ឥទំ វុច្ឆតិ ធាមរម្មណ្ណយា បិ វិញ្ញាណំ ។

ធាមរម្មណ្ណយា ជស្ស្នតិ តត្ថ កតមំ ធាមំ ។ វេបេត្តា ជស្ស្នំ វេទនាខន្ធភ្នេ សញ្ញាខន្ធភ្នេ សម្មារក្ខន្ធភ្នេ វិញ្ញាណារក្ខន្ធភ្នេ ឥទំ វុច្ឆតិ ធាមំ ។ តត្ថ កតមោ ធាមរម្មណ្ណយា ជស្ស្នា ។ យោ ជស្ស្នា ធម្មសនា សម្មសនា សម្មសិត្តំ អយំ វុច្ឆតិ

បច្ចយាការវិភង្គ អកុសលនិទ្ទេស

ចិត្ត សេចក្តីដឹងអារម្មណ៍ សេចក្តីប្រាថ្នា ។ បេ ។ មនោវិញ្ញាណធាតុ
 ដែលកើតអំពីវិញ្ញាណនោះ ណា នេះហៅថា វិញ្ញាណ កើតមាន
 ព្រោះសង្ខារជាបច្ច័យ ។ បណ្តាបច្ចយាការទាំងនោះ សង្ខារ កើត
 មាន ព្រោះវិញ្ញាណជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ ចេតនា ការសន្សំ
 ភាពនៃការសន្សំ (នូវអារម្មណ៍) ណា នេះហៅថា សង្ខារ
 កើតមាន ព្រោះវិញ្ញាណជាបច្ច័យ ។ បណ្តាបច្ចយាការទាំងនោះ
 នាម កើតមាន ព្រោះវិញ្ញាណជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ វេទនាខន្ធ
 សញ្ញាខន្ធ សង្ខារកុន្ធ នេះហៅថា នាម កើតមាន ព្រោះវិញ្ញាណជា
 បច្ច័យ ។ បណ្តាបច្ចយាការទាំងនោះ វិញ្ញាណ កើតមាន ព្រោះនាម
 ជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ ចិត្ត សេចក្តីដឹងអារម្មណ៍ សេចក្តីប្រាថ្នា
 ។ បេ ។ មនោវិញ្ញាណធាតុ ដែលកើតអំពីវិញ្ញាណនោះ ណា នេះ
 ហៅថា វិញ្ញាណ កើតមាន ព្រោះនាមជាបច្ច័យ ។ អធិប្បាយត្រង់ពាក្យ
 ថា ផស្សៈ កើតមាន ព្រោះនាមជាបច្ច័យ ។ បណ្តាធម៌ទាំងនោះ
 នាម តើដូចម្តេច ។ វេទនាខន្ធ សញ្ញាខន្ធ សង្ខារកុន្ធ វិញ្ញាណ-
 កុន្ធ លើកវត្ថុផស្សៈចេញ នេះហៅថា នាម ។ បណ្តាបច្ចយាការទាំង
 នោះ ផស្សៈ កើតមាន ព្រោះនាមជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ ផស្សៈ
 ការពាល់ត្រូវ ការប៉ះពាល់ ការទង្គិកទង្គិច ណា នេះហៅថា

អភិធម្មបិដកេ វិវត្តោ

នាមប្បដ្ឋយា ជស្សោ ។ តត្ថ កតមំ ជស្សប្បដ្ឋយា បិ
 នាមំ ។ វេទនាខន្ទោ សញ្ញាខន្ទោ សម្ព័រក្កន្ទោ
 វិញ្ញាណក្កន្ទោ ឥទំ វុច្ចតិ ជស្សប្បដ្ឋយា បិ នាមំ
 ។ បេ ។ តេន វុច្ចតិ ឃុំវេតស្ស កេវលស្ស
 ទុក្កក្កស្ស សមុទយោ ហោតិ ។

[៨៧] តស្មី សមយេ អវិជ្ជាបច្ចយា សម្ព័រោ
 សម្ព័រប្បដ្ឋយា បិ អវិជ្ជា សម្ព័រប្បដ្ឋយា វិញ្ញាណំ
 វិញ្ញាណប្បដ្ឋយា បិ សម្ព័រោ វិញ្ញាណប្បដ្ឋយា នាម-
 រូបំ នាមរូបប្បដ្ឋយា បិ វិញ្ញាណំ នាមរូបប្បដ្ឋយា
 ធម្មាយតនំ ធម្មាយតនប្បដ្ឋយា បិ នាមរូបំ ធម្មា-
 យតនប្បដ្ឋយា ជស្សោ ជស្សប្បដ្ឋយា បិ ធម្មាយតនំ
 ជស្សប្បដ្ឋយា វេទនា វេទនាបច្ចយា បិ ជស្សោ
 វេទនាបច្ចយា តណ្ហា តណ្ហាបច្ចយា បិ វេទនា
 តណ្ហាបច្ចយា ឧបាទានំ ឧបាទានប្បដ្ឋយា បិ តណ្ហា
 ឧបាទានប្បដ្ឋយា កកេ កវប្បដ្ឋយា ជាតិ ជាតិ-
 ប្បដ្ឋយា ជរាមរណំ ឃុំវេតស្ស កេវលស្ស
 ទុក្កក្កស្ស សមុទយោ ហោតិ ។

អវិជ្ជាប្បដិក វិភង្គ

ផស្សៈ កើតមាន ព្រោះនាមជាបច្ច័យ ។ បណ្តាបច្ច័យាការទាំងនោះ
នាម កើតមាន ព្រោះផស្សៈជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ វេទនាខន្ធ
សញ្ញាខន្ធ សង្ខារខន្ធ វិញ្ញាណខន្ធ នេះហៅថា នាម កើតមាន ព្រោះ
ផស្សៈជាបច្ច័យ ។ បេ ។ ព្រោះហេតុនោះ ទើបពោលថា ហេតុជា
ទីកើតឡើង នៃកងទុក្ខទាំងអស់នេះ រមែងមាន ដោយអាការយ៉ាងនេះ ។

[៨៧] កងសម័យនោះ សង្ខារ កើតមាន ព្រោះអវិជ្ជាជាបច្ច័យ
អវិជ្ជា កើតមាន ព្រោះសង្ខារជាបច្ច័យ វិញ្ញាណ កើតមាន ព្រោះសង្ខារ
ជាបច្ច័យ សង្ខារ កើតមាន ព្រោះវិញ្ញាណជាបច្ច័យ នាមនិរុប កើតមាន
ព្រោះវិញ្ញាណជាបច្ច័យ វិញ្ញាណ កើតមាន ព្រោះនាមនិរុបជាបច្ច័យ
អាយតនៈទី៦ កើតមាន ព្រោះនាមនិរុបជាបច្ច័យ នាមនិរុប កើតមាន
ព្រោះអាយតនៈទី ៦ ជាបច្ច័យ ផស្សៈ កើតមាន ព្រោះអាយតនៈទី ៦ ជា
បច្ច័យ អាយតនៈទី ៦ កើតមាន ព្រោះផស្សៈជាបច្ច័យ វេទនា កើតមាន
ព្រោះផស្សៈជាបច្ច័យ ផស្សៈ កើតមាន ព្រោះវេទនាជាបច្ច័យ តណ្ហា
កើតមាន ព្រោះវេទនាជាបច្ច័យ វេទនា កើតមាន ព្រោះតណ្ហាជាបច្ច័យ
ឧបាទាន កើតមាន ព្រោះតណ្ហាជាបច្ច័យ តណ្ហា កើតមាន ព្រោះឧបាទាន
ជាបច្ច័យ ភព កើតមាន ព្រោះឧបាទានជាបច្ច័យ ជាតិ កើតមាន ព្រោះ
ភពជាបច្ច័យ ជរានិម្មរណៈ កើតមាន ព្រោះជាតិជាបច្ច័យ ហេតុជា
ទីកើតឡើង នៃកងទុក្ខទាំងអស់នេះ រមែងមាន ដោយអាការយ៉ាងនេះ ។

បច្ចយាការវិកង្កេ អកុសលនិទ្ទេសោ

(៧០) តត្ថ កតតមា អវិជ្ជា ។ យំ អញ្ញាណំ អនិស្សន្ទំ ។ បេ ។ អវិជ្ជាលង្កិ មោហោ អកុសលម្បលំ អយំ វុច្ចតិ អវិជ្ជា ។ តត្ថ កតតមោ អវិជ្ជាបច្ចយា សម្ព័រោ ។ យំ ចេតនា សញ្ញេតនា សញ្ញេតយិតតំ អយំ វុច្ចតិ អវិជ្ជាបច្ចយា សម្ព័រោ ។ តត្ថ កតតមា សម្ព័រាប្បច្ចយាបិ អវិជ្ជា ។ យំ អញ្ញាណំ អនិស្សន្ទំ ។ បេ ។ អវិជ្ជាលង្កិ មោហោ អកុសលម្បលំ អយំ វុច្ចតិ សម្ព័រាប្បច្ចយាបិ អវិជ្ជា ។ តត្ថ កតតមំ សម្ព័រាប្បច្ចយា វិញ្ញាណំ ។ យំ ចិត្តំ មនោ មាណសំ ។ បេ ។ តដ្ឋាមនោវិញ្ញាណាតតុ ភំទំ វុច្ចតិ សម្ព័រាប្បច្ចយា វិញ្ញាណំ ។ តត្ថ កតតមោ វិញ្ញាណាប្បច្ចយាបិ សម្ព័រោ ។ យា ចេតនា សញ្ញេតនា សញ្ញេតយិតតំ អយំ វុច្ចតិ វិញ្ញាណាប្បច្ចយាបិ សម្ព័រោ ។ តត្ថ កតតមំ វិញ្ញាណាប្បច្ចយា ជាមរូបំ ។ អត្តំ ជាមំ អត្តំ រូបំ ។ តត្ថ កតតមំ ជាមំ ។ វេទនាខន្ទោ សញ្ញាខន្ទោ

បច្ចយាការវិវត្ត អកុសលនិទ្ទេស

[៧០] បណ្តាបច្ចយាការទាំងនោះ អវិជ្ជា តើដូចម្តេច ។
 ការមិនដឹង ការមិនឃើញ ។ បេ ។ គន្លឹះគឺអវិជ្ជា មោហាៈ
 អកុសលមូល ណា នេះហៅថា អវិជ្ជា ។ បណ្តាបច្ចយាការទាំង
 នោះ សង្ខារ កើតមាន ព្រោះអវិជ្ជាជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ ចេតនា
 ការសន្សំ ភាពនៃការសន្សំ (នូវអារម្មណ៍) ណា នេះហៅថា
 សង្ខារ កើតមាន ព្រោះអវិជ្ជាជាបច្ច័យ ។ បណ្តាបច្ចយាការទាំងនោះ
 អវិជ្ជា កើតមាន ព្រោះសង្ខារជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ ការមិនដឹង
 ការមិនឃើញ ។ បេ ។ គន្លឹះគឺអវិជ្ជា មោហាៈ អកុសលមូល ណា
 នេះហៅថា អវិជ្ជា កើតមាន ព្រោះសង្ខារជាបច្ច័យ ។ បណ្តាបច្ចយា-
 ការទាំងនោះ វិញ្ញាណ កើតមាន ព្រោះសង្ខារជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។
 ចិត្ត សេចក្តីដឹងអារម្មណ៍ សេចក្តីប្រាថ្នា ។ បេ ។ មនោវិញ្ញាណធាតុ
 ដែលកើតអំពីវិញ្ញាណនោះ ណា នេះហៅថា វិញ្ញាណ កើតមាន ព្រោះ
 សង្ខារជាបច្ច័យ ។ បណ្តាបច្ចយាការទាំងនោះ សង្ខារ កើតមាន
 ព្រោះវិញ្ញាណជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ ចេតនា ការសន្សំ ភាពនៃ
 ការសន្សំ (នូវអារម្មណ៍) ណា នេះហៅថា សង្ខារ កើតមាន ព្រោះ
 វិញ្ញាណជាបច្ច័យ ។ បណ្តាបច្ចយាការទាំងនោះ នាមនិងរូប កើតមាន
 ព្រោះវិញ្ញាណជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ នាមក៏មាន រូបក៏មាន ។
 បណ្តានាមនិងរូបនោះ នាម តើដូចម្តេច ។ វេទនាខន្ធ សញ្ញាខន្ធ

អភិធម្មបំណែក វិវាទោ

សុត្តន្តបិដក ឧទ្ទិស វិញ្ញាណ ធាតុ ។ តត្ថ កកតម៌
 រូបំ ។ ចក្ខុយាននស្ស ឧបថយោ ។ បេ ។ កា-
 យាយាននស្ស ឧបថយោ យំ វា បនព្វាម្បិ អត្ថិ
 រូបំ ចិត្តជំ ចិត្តហេតុកំ ចិត្តសមុដ្ឋានំ ឥទំ វិញ្ញាណ
 រូបំ ។ ឥតិ ឥទញ្ច ធាតុំ ឥទញ្ច រូបំ ឥទំ
 វិញ្ញាណ ធាតុយា ធាតុរូបំ ។ ធាតុរូបប្ប-
 ច្ចយាបិ វិញ្ញាណនិ អត្ថិ ធាតុំ អត្ថិ រូបំ ។
 តត្ថ កកតម៌ ធាតុំ ។ វេទនាខន្ធភ្នេ សញ្ញាខន្ធភ្នេ
 សុត្តន្តបិដក ឧទ្ទិស វិញ្ញាណ ធាតុ ។ តត្ថ កកតម៌
 រូបំ ។ យំ រូបំ ធិស្សាយ បដោវិញ្ញាណធាតុ វត្តតិ
 ឥទំ វិញ្ញាណ រូបំ ។ ឥតិ ឥទញ្ច ធាតុំ ឥទញ្ច
 រូបំ ឥទំ វិញ្ញាណ ធាតុរូបំ ។ តត្ថ កកតម៌ ធាតុរូបប្ប-
 ច្ចយាបិ វិញ្ញាណំ ។ យំ ចិត្តំ បដោ មានសំ ។ បេ ។
 តត្ថា បដោវិញ្ញាណធាតុ ឥទំ វិញ្ញាណ ធាតុរូបប្ប-
 ច្ចយាបិ វិញ្ញាណំ ធាតុរូបប្បច្ចយា ធិដ្ឋាយានននិ អត្ថិ
 ធាតុំ អត្ថិ រូបំ ។ តត្ថ កកតម៌ ធាតុំ ។ វេទនាខ-
 ន្ធភ្នេ សញ្ញាខន្ធភ្នេ សុត្តន្តបិដក ឧទ្ទិស វិញ្ញាណ ធាតុ ។

អភិធម្មបិដក វិក័ត្ត

សង្ខារក្ខន្ធ នេះហៅថា នាម ។ បណ្តានាមនិងរូបនោះ រូប តើដូច
 ម្តេច ។ ការសន្សំ នៃចក្ខុយានៈ ។ បេ ។ ការសន្សំ នៃកាយាយានៈ
 ឬក៏ រូបដទៃ ណា ដែលកើតអំពីចិត្ត មានចិត្តជាហេតុ មានចិត្តជាសមុជ្ឈាន
 នេះហៅថា រូប ។ នាមនេះផង រូបនេះផង នេះហៅថា នាមនិងរូប
 កើតមាន ព្រោះវិញ្ញាណជាបច្ច័យ ដោយប្រការដូច្នោះ ។ សេចក្តីត្រង់
 ពាក្យថា វិញ្ញាណ កើតមាន ព្រោះនាមនិងរូបជាបច្ច័យ ដូចតទៅនេះ ។
 នាមក៏មាន រូបក៏មាន ។ បណ្តានាមនិងរូបនោះ នាម តើដូចម្តេច ។
 វេទនាខន្ធ សញ្ញាខន្ធ សង្ខារក្ខន្ធ នេះហៅថា នាម ។ បណ្តានាមនិង
 រូបនោះ រូប តើដូចម្តេច ។ មនោវិញ្ញាណធាតុ ប្រព្រឹត្តតទៅ ព្រោះ
 អាស្រ័យនូវរូប ណា នេះហៅថា រូប ។ នាមនេះផង រូបនេះផង នេះហៅ
 ថា នាមនិងរូប ដោយប្រការដូច្នោះ ។ បណ្តាបច្ច័យាការទាំងនោះ វិញ្ញាណ
 កើតមាន ព្រោះនាមនិងរូបជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ ចិត្ត សេចក្តីដឹង
 អារម្មណ៍ សេចក្តីប្រាថ្នា ។ បេ ។ មនោវិញ្ញាណធាតុ ដែលកើតអំពី
 វិញ្ញាណនោះ ណា នេះហៅថា វិញ្ញាណ កើតមាន ព្រោះនាមនិងរូបជា
 បច្ច័យ ។ សេចក្តីត្រង់ពាក្យថា អាយតនៈទី ៦ កើតមាន ព្រោះនាមនិងរូប
 ជាបច្ច័យ ដូចតទៅនេះ ។ នាមក៏មាន រូបក៏មាន ។ បណ្តានាមនិងរូបនោះ
 នាម តើដូចម្តេច ។ វេទនាខន្ធ សញ្ញាខន្ធ សង្ខារក្ខន្ធ នេះហៅថា នាម ។

បច្ចុប្បន្ន អកុសលនិទ្ទេស

បណ្តានាមនិងរូបនោះ រូប តើដូចម្តេច ។ មនោវិញ្ញាណធាតុ ប្រព្រឹត្ត
 ទៅ ព្រោះអាស្រ័យនូវរូបណា នេះហៅថា រូប ។ នាមនេះផង រូបនេះ
 ផង នេះហៅថា នាមនិងរូប ដោយប្រការដូច្នោះ ។ បណ្តាបច្ចុប្ប-
 ការទាំងនោះ អាយតនៈទី ៦ កើតមាន ព្រោះនាមនិងរូបជាបច្ច័យ តើ
 ដូចម្តេច ។ ចិត្ត សេចក្តីដឹងអារម្មណ៍ សេចក្តីប្រាថ្នា ។ បេ ។ មនោ-
 វិញ្ញាណធាតុ ដែលកើតអំពីវិញ្ញាណនោះ ណា នេះហៅថា អាយ-
 តនៈទី ៦ កើតមាន ព្រោះនាមនិងរូបជាបច្ច័យ ។ បណ្តាបច្ចុប្បការ
 ទាំងនោះ នាមនិងរូប កើតមាន ព្រោះអាយតនៈទី ៦ ជាបច្ច័យ តើដូច
 ម្តេច ។ នាមក៏មាន រូបក៏មាន ។ បណ្តានាមនិងរូបនោះ នាម
 តើដូចម្តេច ។ វេទនាខន្ធ សញ្ញាខន្ធ សង្ខារខន្ធ នេះហៅថា នាម ។
 បណ្តានាមនិងរូបនោះ រូប តើដូចម្តេច ។ ការសន្សំ នៃចក្ខុយតនៈ
 ។ បេ ។ ការសន្សំ នៃកាយាយតនៈ ឬក៏ រូបវន្តណា ដែលកើតអំពីចិត្ត
 មានចិត្តជាហេតុ មានចិត្តជាសម្បជាន នេះហៅថា រូប ។ នាមនេះ
 ផង រូបនេះផង នេះហៅថា នាមនិងរូប កើតមាន ព្រោះអាយតនៈ
 ទី ៦ ជាបច្ច័យ ដោយប្រការដូច្នោះ ។ បណ្តាបច្ចុប្បការទាំងនោះ
 ផស្សៈ កើតមាន ព្រោះអាយតនៈទី ៦ ជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ ផស្សៈ
 ការពាល់ត្រូវ ការប៉ះពាល់ ការទង្គិកទង្គិច ណា នេះហៅថា ផស្សៈ
 កើតមាន ព្រោះអាយតនៈទី ៦ ជាបច្ច័យ ។ បណ្តាបច្ចុប្បការទាំង

អភិធម្មបិដក វិវដ្តោ

ធម្មប្បដ្ឋយាមិ ធម្មាយតនំ ។ យំ ចិត្តំ បរោ
 មាទសំ ។ បេ។ តជ្ជា បរោវិញ្ញាណានុ ឥទំ វុត្តតិ
 ធម្មប្បដ្ឋយាមិ ធម្មាយតនំ ។ បេ។ តេន វុត្តតិ
 ឃរមេតស្ស កេវលស្ស ទុក្ខក្ខន្ធស្ស សមុទយោ
 ហោតតិ ។

(៧០) តស្មី សមយេ អវិជ្ជាបច្ចយា សង្ខារោ
 សង្ខារប្បដ្ឋយាមិ អវិជ្ជា សង្ខារប្បដ្ឋយា វិញ្ញាណំ
 វិញ្ញាណប្បដ្ឋយាមិ សង្ខារោ វិញ្ញាណប្បដ្ឋយា
 តាមរូបំ តាមរូបប្បដ្ឋយាមិ វិញ្ញាណំ តាមរូបប្បដ្ឋយា
 សឡាយតនំ សឡាយតនប្បដ្ឋយាមិ តាមរូបំ ស-
 ឡាយតនប្បដ្ឋយា ធម្មស្ស ធម្មប្បដ្ឋយាមិ ស-
 ឡាយតនំ ធម្មប្បដ្ឋយា វេទនា វេទនាបច្ចយាមិ
 ធម្មស្ស វេទនាបច្ចយា តណ្ហា តណ្ហាបច្ចយាមិ
 វេទនា តណ្ហាបច្ចយា ឧបាទានំ ឧបាទានប្បដ្ឋយាមិ
 តណ្ហា ឧបាទានប្បដ្ឋយា ករោ ករវប្បដ្ឋយា ជាតិ
 ជាតិប្បដ្ឋយា ជរាមរណំ ឃរមេតស្ស កេវលស្ស
 ទុក្ខក្ខន្ធស្ស សមុទយោ ហោតតិ ។

អភិធម្មបិដក វិភង្គ

នោះ អាយតនៈទី ៦ កើតមាន ព្រោះផស្សៈជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។
ចិត្ត សេចក្តីដឹងអារម្មណ៍ សេចក្តីប្រាថ្នា ។ បេ ។ មនោវិញ្ញាណធាតុ
ដែលកើតអំពីវិញ្ញាណនោះ ណា នេះហៅថា អាយតនៈទី ៦ កើតមាន
ព្រោះផស្សៈជាបច្ច័យ ។ បេ ។ ព្រោះហេតុនោះ ទើបពោលថា ហេតុ
ជាទីកើតឡើង នៃកងទុក្ខទាំងអស់នេះ រមែងមាន ដោយអាការយ៉ាងនេះ ។

[៧១] កងសម័យនោះ សង្ខារ កើតមាន ព្រោះអវិជ្ជាជាបច្ច័យ
អវិជ្ជា កើតមាន ព្រោះសង្ខារជាបច្ច័យ វិញ្ញាណ កើតមាន ព្រោះសង្ខារ
ជាបច្ច័យ សង្ខារ កើតមាន ព្រោះវិញ្ញាណជាបច្ច័យ នាមនិងរូប កើតមាន
ព្រោះវិញ្ញាណជាបច្ច័យ វិញ្ញាណ កើតមាន ព្រោះនាមនិងរូបជាបច្ច័យ
អាយតនៈ ៦ កើតមាន ព្រោះនាមនិងរូបជាបច្ច័យ នាមនិងរូប កើតមាន
ព្រោះអាយតនៈ ៦ ជាបច្ច័យ ផស្សៈ កើតមាន ព្រោះអាយតនៈ ៦ ជា
បច្ច័យ អាយតនៈ ៦ កើតមាន ព្រោះផស្សៈជាបច្ច័យ វេទនា កើត
មាន ព្រោះផស្សៈជាបច្ច័យ ផស្សៈ កើតមាន ព្រោះវេទនាជាបច្ច័យ
តណ្ហា កើតមាន ព្រោះវេទនាជាបច្ច័យ វេទនា កើតមាន ព្រោះតណ្ហាជា
បច្ច័យ ឧបាទាន កើតមាន ព្រោះតណ្ហាជាបច្ច័យ តណ្ហា កើតមាន ព្រោះ
ឧបាទានជាបច្ច័យ ភព កើតមាន ព្រោះឧបាទានជាបច្ច័យ ជាតិ កើតមាន
ព្រោះភពជាបច្ច័យ ជរានិងមរណៈ កើតមាន ព្រោះជាតិជាបច្ច័យ ហេតុ
ជាទីកើតឡើង នៃកងទុក្ខទាំងអស់នេះ រមែងមាន ដោយអាការយ៉ាងនេះ ។

បច្ចយាការវិកង្កេ អកុសលនិទ្ទេសោ

(៧២) តត្ថ កកតមា អវិជ្ជា ។ យំ អញ្ញាណំ
អនុស្សនំ ។ បេ ។ អវិជ្ជាលង្កិ មោហោ អកុសល-
ម្បលំ អយំ វុច្ចតិ អវិជ្ជា ។ តត្ថ កកតមោ
អវិជ្ជាបច្ចយា សង្ខារោ ។ យា ចេតនា សញ្ញា-
តនា សញ្ញាតយិតតំ អយំ វុច្ចតិ អវិជ្ជា-
បច្ចយា សង្ខារោ ។ តត្ថ កកតមា សង្ខារប្បច្ចយា បិ
អវិជ្ជា ។ យំ អញ្ញាណំ អនុស្សនំ ។ បេ ។
អវិជ្ជាលង្កិ មោហោ អកុសលម្បលំ អយំ វុច្ចតិ
សង្ខារប្បច្ចយា បិ អវិជ្ជា ។ តត្ថ កកតមំ សង្ខា-
រប្បច្ចយា វិញ្ញាណំ ។ យំ ចិត្តំ មនោ មាណសំ
។ បេ ។ តត្ថា មនោវិញ្ញាណាទត្ថ ឥទំ វុច្ចតិ
សង្ខារប្បច្ចយា វិញ្ញាណំ ។ តត្ថ កកតមោ វិញ្ញា-
ណាប្បច្ចយា បិ សង្ខារោ ។ យា ចេតនា សញ្ញាតនា
សញ្ញាតយិតតំ អយំ វុច្ចតិ វិញ្ញាណាប្បច្ចយា បិ
សង្ខារោ ។ តត្ថ កកតមំ វិញ្ញាណាប្បច្ចយា ទាមរូបំ ។
អត្តំ ទាមំ អត្តំ រូបំ ។ តត្ថ កកតមំ ទាមំ ។
វេទនាខន្ធោ សញ្ញាខន្ធោ សង្ខារកុន្ធោ ឥទំ វុច្ចតិ

បច្ចយាការវិភង្គ អកុសលនិទ្ទេស

(៧២) បណ្តាបច្ចយាការទាំងនោះ អវិជ្ជា តើដូចម្តេច ។ ការ
មិនដឹង ការមិនឃើញ ។ បេ ។ គន្លឹះគឺអវិជ្ជា មោហាៈ អកុសល
មូល ណា នេះហៅថា អវិជ្ជា ។ បណ្តាបច្ចយាការទាំងនោះ សង្ខារ
កើតមាន ព្រោះអវិជ្ជាជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ ចេតនា ការសន្សំ
ភាពនៃការសន្សំ ណា នេះហៅថា សង្ខារ កើតមាន ព្រោះអវិជ្ជាជា
បច្ច័យ ។ បណ្តាបច្ចយាការទាំងនោះ អវិជ្ជា កើតមាន ព្រោះសង្ខារ
ជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ ការមិនដឹង ការមិនឃើញ ។ បេ ។
គន្លឹះគឺអវិជ្ជា មោហាៈ អកុសលមូល ណា នេះហៅថា អវិជ្ជា
កើតមាន ព្រោះសង្ខារជាបច្ច័យ ។ បណ្តាបច្ចយាការទាំងនោះ
វិញ្ញាណ កើតមាន ព្រោះសង្ខារជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ ចិត្ត សេចក្តី
ដឹង អារម្មណ៍ សេចក្តីប្រាថ្នា ។ បេ ។ មនោវិញ្ញាណធាតុ ដែលកើត
អំពីវិញ្ញាណនោះ ណា នេះហៅថា វិញ្ញាណ កើតមាន ព្រោះសង្ខារ
ជាបច្ច័យ ។ បណ្តាបច្ចយាការទាំងនោះ សង្ខារ កើតមាន ព្រោះវិញ្ញាណ
ជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ ចេតនា ការសន្សំ ភាពនៃការសន្សំ
ណា នេះហៅថា សង្ខារ កើតមាន ព្រោះវិញ្ញាណជាបច្ច័យ ។ បណ្តា
បច្ចយាការទាំងនោះ នាមនិរូប កើតមាន ព្រោះវិញ្ញាណជាបច្ច័យ
តើដូចម្តេច ។ នាមក៏មាន រូបក៏មាន ។ បណ្តានាមនិរូបនោះ
នាម តើដូចម្តេច ។ វេទនាខន្ធ សញ្ញាខន្ធ សង្ខារកុន នេះហៅថា

អភិធម្មបិដកេ វិវត្តោ

ធាមំ ។ តត្ថ កកតមំ រូបំ ។ ចក្ខាយតននស្ស
 ឧបចយោ ។ បេ ។ កាយាយតននស្ស ឧបចយោ
 យំ វា បនពាម្បិ អត្ថិ រូបំ ចិត្តំ ចិត្តហេតុកំ
 ចិត្តសមុដ្ឋានំ ឥទំ វុច្ចតិ រូបំ ។ ឥតិ ឥទព្វ
 ធាមំ ឥទព្វ រូបំ ឥទំ វុច្ចតិ វិញ្ញាណប្បច្ចយា
 ធាមរូបំ ។ ធាមរូបប្បច្ចយាបិ វិញ្ញាណន្តិ អត្ថិ ធាមំ
 អត្ថិ រូបំ ។ តត្ថ កកតមំ ធាមំ ។ វេទនាខន្ទោ
 សញ្ញាខន្ទោ សម្មារក្ខន្ទោ ឥទំ វុច្ចតិ ធាមំ ។
 តត្ថ កកតមំ រូបំ ។ យំ រូបំ និស្សាយ មនោ-
 វិញ្ញាណធាតុ វុច្ចតិ ឥទំ វុច្ចតិ រូបំ ។ ឥតិ
 ឥទព្វ ធាមំ ឥទព្វ រូបំ ឥទំ វុច្ចតិ ធាមរូបំ ។
 តត្ថ កកតមំ ធាមរូបប្បច្ចយាបិ វិញ្ញាណំ ។ យំ
 ចិត្តំ មនោ មាណសំ ។ បេ ។ តជ្ជា មនោវិញ្ញាណ-
 ធាតុ ឥទំ វុច្ចតិ ធាមរូបប្បច្ចយាបិ វិញ្ញាណំ ។
 ធាមរូបប្បច្ចយា សន្យាយតនន្តិ អត្ថិ ធាមំ អត្ថិ
 រូបំ ។ តត្ថ កកតមំ ធាមំ ។ វេទនាខន្ទោ
 សញ្ញាខន្ទោ សម្មារក្ខន្ទោ ឥទំ វុច្ចតិ ធាមំ ។

អភិធម្មបិដក វិវាដ្ត

នាម ។ បណ្ណានាមនិរូបនោះ រូប តើដូចម្តេច ។ ការ
សន្សំ នៃចក្ខុយានៈ ។ បេ ។ ការសន្សំ នៃកាយាយានៈ ឬក៏ រូប
ដទៃ ណា ដែលកើតអំពីចិត្ត មានចិត្តជាហេតុ មានចិត្តជាសម្បជាន
នេះហៅថា រូប ។ នាមនេះផង រូបនេះផង នេះហៅថា នាម
និរូប កើតមាន ព្រោះវិញ្ញាណជាបច្ច័យ ។ អធិប្បាយត្រង់ពាក្យ
ថា វិញ្ញាណ កើតមាន ព្រោះនាមនិរូបជាបច្ច័យ ។ នាមក៏មាន
រូបក៏មាន ។ បណ្ណានាមនិរូបនោះ នាម តើដូចម្តេច ។ វេទនាខន្ធ
សញ្ញាខន្ធ សង្ខារកុន្ធ នេះហៅថា នាម ។ បណ្ណានាមនិរូបទាំង
នោះ រូប តើដូចម្តេច ។ មនោវិញ្ញាណធាតុ ប្រព្រឹត្តទៅ ព្រោះ
អាស្រ័យនូវរូប ណា នេះហៅថា រូប ។ នាមនេះផង រូបនេះផង
នេះហៅថា នាមនិរូប ដោយប្រការដូច្នោះ ។ បណ្ណាបច្ចុយាការទាំង
នោះ វិញ្ញាណ កើតមាន ព្រោះនាមនិរូបជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។
ចិត្ត សេចក្តីដឹងអារម្មណ៍ សេចក្តីប្រាថ្នា ។ បេ ។ មនោវិញ្ញាណ-
ធាតុ ដែលកើតអំពីវិញ្ញាណនោះ ណា នេះហៅថា វិញ្ញាណ កើត
មាន ព្រោះនាមនិរូបជាបច្ច័យ ។ សេចក្តីត្រង់ពាក្យថា អាយតនៈ ៦
កើតមាន ព្រោះនាមនិរូបជាបច្ច័យ ដូចគ្នានេះ ។ នាមក៏មាន
រូបក៏មាន ។ បណ្ណានាមនិរូបទាំងនោះ នាម តើដូចម្តេច ។
វេទនាខន្ធ សញ្ញាខន្ធ សង្ខារកុន្ធ នេះហៅថា នាម ។

បច្ចយាការវិរដ្ឋេ អកុសលនិទ្ទេសោ

តត្ថ កកតមំ រូបំ ។ ចក្ការោ ច បហា ភូតា
 យញ្ច រូបំ និស្សាយ បរោសិញ្ញាណាទតុ វត្ថុតិ
 ឥទំ វុច្ឆតិ រូបំ ។ ឥតិ ឥទញ្ច ធាមំ ឥទញ្ច
 រូបំ ឥទំ វុច្ឆតិ ធាមរូបំ ។ តត្ថ កកតមំ ធាម-
 រូបប្បច្ចយា សឡាយតនំ ។ ចក្កាយតនំ ។ បេ ។
 បនាយតនំ ឥទំ វុច្ឆតិ ធាមរូបប្បច្ចយា សឡាយ-
 តនំ ។ តត្ថ កកតមំ សឡាយតនប្បច្ចយាបិ
 ធាមរូបំ ។ អត្ថិ ធាមំ អត្ថិ រូបំ ។ តត្ថ កកតមំ
 ធាមំ ។ វេទនាខន្ធា សញ្ញាខន្ធា សម្ព័រក្កន្ធា ឥទំ
 វុច្ឆតិ ធាមំ ។ តត្ថ កកតមំ រូបំ ។ ចក្កាយត-
 នស្ស ឧបថយោ ។ បេ ។ កាយាយតនស្ស
 ឧបថយោ យំ វា បនញ្ញាម្បិ អត្ថិ រូបំ ចិត្តជំ ចិត្ត-
 ហេតុកំ ចិត្តសម្មជ្ឈានំ ឥទំ វុច្ឆតិ រូបំ ។ ឥតិ ឥទញ្ច
 ធាមំ ឥទញ្ច រូបំ ឥទំ វុច្ឆតិ សឡាយតនប្ប-
 ច្ចយាបិ ធាមរូបំ ។ តត្ថ កកតមោ សឡាយតនប្ប-
 ច្ចយា ជស្សោ ។ យោ ជស្សោ ធម្មសនា សម្មស-
 នា សម្មសិទ្ធកំ អយំ វុច្ឆតិ សឡាយតនប្បច្ចយា
 ជស្សោ ។ តត្ថ កកតមំ ជស្សប្បច្ចយាបិ សឡាយតនំ ។

បច្ចុយាការវិរង្គ អកុសលនិទ្ទេស

បណ្តានាមនិងរូបទាំងនោះ រូប តើដូចម្តេច ។ មហាក្ខត្រូប ៤ និង
មនោវិញ្ញាណធាតុ ប្រព្រឹត្តទៅ ព្រោះអាស្រ័យនូវរូប ណា នេះហៅថា
រូប ។ នាមនេះផង រូបនេះផង នេះហៅថា នាមនិងរូប ដោយប្រការ
ដូច្នោះ ។ បណ្តាបច្ចុយាការទាំងនោះ អាយតនៈ ៦ កើតមាន ព្រោះនាម
និងរូបជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ ចក្ខុយតនៈ ។ លេ ។ មនាយតនៈ នេះ
ហៅថា អាយតនៈ ៦ កើតមាន ព្រោះនាមនិងរូបជាបច្ច័យ ។ បណ្តា
បច្ចុយាការទាំងនោះ នាមនិងរូប កើតមាន ក៏ព្រោះអាយតនៈ ៦ ជាបច្ច័យ
តើដូចម្តេច ។ នាមក៏មាន រូបក៏មាន ។ បណ្តានាមនិងរូបទាំងនោះ
នាម តើដូចម្តេច ។ វេទនាខន្ធ សញ្ញាខន្ធ សង្ខារកុដ្ឋ នេះហៅ
ថា នាម ។ បណ្តានាមនិងរូបនោះ រូប តើដូចម្តេច ។ ការ
សន្សំ នៃចក្ខុយតនៈ ។ លេ ។ ការសន្សំ នៃកាយាយតនៈ ឬក៏ រូបដទៃ
ណា ដែលកើតអំពីចិត្ត មានចិត្តជាហេតុ មានចិត្តជាសមុដ្ឋាន នេះ
ហៅថា រូប ។ នាមនេះផង រូបនេះផង នេះហៅថា នាមនិងរូប
កើតមាន ព្រោះអាយតនៈ ៦ ជាបច្ច័យ ដោយប្រការដូច្នោះ ។ បណ្តា
បច្ចុយាការទាំងនោះ ផស្សៈ កើតមាន ព្រោះអាយតនៈ ៦ ជាបច្ច័យ តើដូច
ម្តេច ។ ផស្សៈ ការពាលត្រូវ ការប៉ះពាល់ ការទង្គកទង្គិច ណា នេះហៅ
ថា ផស្សៈ កើតមាន ព្រោះអាយតនៈ ៦ ជាបច្ច័យ ។ បណ្តាបច្ចុយាការ
ទាំងនោះ អាយតនៈ ៦ កើតមាន ព្រោះផស្សៈ ជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។

អភិធម្មបិដកេ វិរាដ្ឋោ

ចក្ខោយុតនំ ។ បេ ។ បនាយុតនំ តំទំ វុច្ចតិ វស្សប្ប-
ច្ចយាបិ សន្យាយុតនំ ។ បេ ។ តេន វុច្ចតិ ឃីវេតស្ស
កេវលស្ស ទិក្ខុក្ខន្ធស្ស សមុទយោ ហោតិ ។

អញ្ញមញ្ញបុគ្គំ ។

(៧៣) កតបេ ធម្មា អកុសលា ។ យស្មី
សមយេ អកុសលំ ចិត្តំ ឧប្បន្នំ ហោតិ សោ-
មនស្សសហគតំ ទិដ្ឋិកតសប្បយុត្តំ សសម្ពាទេ
។ បេ ។ សោមនស្សសហគតំ ទិដ្ឋិកតវិប្បយុត្តំ ។ បេ ។
សោមនស្សសហគតំ ទិដ្ឋិកតវិប្បយុត្តំ សសម្ពាទេ
រូចារម្មណំ វា ។ បេ ។ ធម្មារម្មណំ វា យំ យំ វា
បនារព្វ តស្មី សមយេ អវិជ្ជាបច្ចយា សម្ពាទេ
សម្ពាប្បច្ចយា វិញ្ញាណំ វិញ្ញាណាប្បច្ចយា នាមិ
នាមប្បច្ចយា ធម្មាយុតនំ ធម្មាយុតនប្បច្ចយា
វស្សា វស្សប្បច្ចយា វេទនា វេទនាបច្ចយា តណ្ហា
តណ្ហាបច្ចយា អធិមោក្ខោ អធិមោក្ខាប្បច្ចយា ករោ
កវប្បច្ចយា ជាតិ ជាតិប្បច្ចយា ជរាមរណំ ឃីវេតស្ស
កេវលស្ស ទិក្ខុក្ខន្ធស្ស សមុទយោ ហោតិ ។

អភិធម្មប័ណ្ណ វិវាទ

ចកាយតនៈ ។ បេ ។ មនាយតនៈ នេះហៅថា អាយតនៈ ៦ កើតមាន
ព្រោះផស្សៈជាបច្ច័យ ។ បេ ។ ព្រោះហេតុនោះ ទើបពោលថា ហេតុ
ជាទីកើតឡើង នៃកងទុក្ខទាំងអស់⁺ រមែងមាន ដោយអាការយ៉ាងនេះ ។

ចប់អញ្ញមញ្ញចតុត្តៈ

(៧៣) ពួកធម៌ជាអកុសល តើដូចម្តេច ។ កងសម័យណា
អកុសលចិត្ត ច្រឡំដោយសោមនស្ស ប្រកបដោយទិដ្ឋិ ប្រកបដោយ
សង្ខារ ។ បេ ។ ច្រឡំដោយសោមនស្ស ប្រាសចាកទិដ្ឋិ ។ បេ ។
ច្រឡំដោយសោមនស្ស ប្រាសចាកទិដ្ឋិ ប្រកបដោយសង្ខារ មានរូប
ជាអារម្មណ៍ក្តី ។ បេ ។ មានធម៌ជាអារម្មណ៍ក្តី ឬក៏ ប្រាវធូនរូអារម្មណ៍
ណា ។ ហើយកើតឡើង កងសម័យនោះ សង្ខារ កើតមាន ព្រោះ
អវិជ្ជាជាបច្ច័យ វិញ្ញាណ កើតមាន ព្រោះសង្ខារជាបច្ច័យ នាម កើតមាន
ព្រោះវិញ្ញាណជាបច្ច័យ អាយតនៈទី៦ កើតមាន ព្រោះនាមជាបច្ច័យ
ផស្សៈ កើតមាន ព្រោះអាយតនៈទី៦ជាបច្ច័យ វេទនា កើតមាន ព្រោះ
ផស្សៈជាបច្ច័យ តណ្ហា កើតមាន ព្រោះវេទនាជាបច្ច័យ អធិមោក្ខ
(ការចុះចិត្តស៊ប់) កើតមាន ព្រោះតណ្ហាជាបច្ច័យ ភព កើតមាន ព្រោះ
អធិមោក្ខជាបច្ច័យ ជាតិ កើតមាន ព្រោះភពជាបច្ច័យ ជរានិមរណៈ
កើតមាន ព្រោះជាតិជាបច្ច័យ ហេតុជាទីកើតឡើង នៃកងទុក្ខទាំង
អស់⁺ រមែងមាន ដោយអាការយ៉ាងនេះ ។

បច្ចយាការីរត្តេ អកុសលនិទ្ទេសោ

(៧៤) តត្ថ កតមា អវិជ្ជា ។ យំ អញ្ញាណំ
 អនិច្ចន្តំ ។ បេ ។ អវិជ្ជាលន្តិ មោហោ អកុសលមូលំ
 អយំ វុច្ចតិ អវិជ្ជា ។ តត្ថ កតមោ អវិជ្ជាបច្ចយា
 សង្ខារោ ។ យោ ចេតនា សញ្ញេតនា សញ្ញេត-
 យិតតំ អយំ វុច្ចតិ អវិជ្ជាបច្ចយា សង្ខារោ ។ បេ ។
 តត្ថ កតមោ តណ្ហាបច្ចយា អដិមោក្ខា ។ យោ
 ចិត្តិស្ស អដិមោក្ខា អដិប្បដិមា តទដិប្បត្តតា
 អយំ វុច្ចតិ តណ្ហាបច្ចយា អដិមោក្ខា ។ តត្ថ
 កតមោ អដិមោក្ខប្បច្ចយា ករោ ។ វេ បេត្វា អដិ-
 មោក្ខំ វេទនាឡោ សញ្ញាឡោ សង្ខារក្ខេត្វោ
 វិញ្ញាណក្ខេត្វោ អយំ វុច្ចតិ អដិមោក្ខប្បច្ចយា
 ករោ ។ បេ ។ តេន វុច្ចតិ ឯវេមេតស្ស កេវលស្ស
 ទុក្ខក្ខន្ធស្ស សមុទយោ ហោតីតិ ។ បេ ។

(៧៥) កតមេ ធម្មា អកុសលា ។ យស្មី
 សមយេ អកុសលំ ចិត្តំ ឧប្បន្នំ ហោតិ
 ឧបេក្ខាសហគតំ ទិដ្ឋិកតសម្បយុត្តំ រូបារម្មណំ
 វា ។ បេ ។ ធម្មារម្មណំ វា យំ យំ វា បដានត្រ

បច្ចុប្បន្ន អកុសលនិទ្ទេស

[៧៤] បណ្តាបច្ចុប្បាយាការទាំងនោះ អវិជ្ជា តើដូចម្តេច ។
 ការមិនដឹង ការមិនឃើញ ។ បេ ។ គន្លឹះគឺអវិជ្ជា មោហាៈ អកុ-
 សលមូល ណា នេះហៅថា អវិជ្ជា ។ បណ្តាបច្ចុប្បាយាការទាំងនោះ
 សង្ខារ កើតមាន ព្រោះអវិជ្ជាជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ ចេតនា ការ
 សន្សំ ភាពនៃការសន្សំ (នូវអារម្មណ៍) ណា នេះហៅថា សង្ខារ
 កើតមាន ព្រោះអវិជ្ជាជាបច្ច័យ ។ បេ ។ បណ្តាបច្ចុប្បាយាការទាំងនោះ
 អធិមោក្ខ កើតមាន ព្រោះតណ្ហាជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ ការចុះស៊ប់
 អាការចុះស៊ប់ ភាពចុះស៊ប់នៃចិត្តក្នុងអារម្មណ៍នោះ ណា នេះហៅថា
 អធិមោក្ខ កើតមាន ព្រោះតណ្ហាជាបច្ច័យ ។ បណ្តាបច្ចុប្បាយាការទាំងនោះ
 ភត កើតមាន ព្រោះអធិមោក្ខជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ វេទនាខន្ធ
 សញ្ញាខន្ធ សង្ខារក្ខន្ធ វិញ្ញាណក្ខន្ធ លើកវត្តអធិមោក្ខចេញ នេះហៅថា
 ភត កើតមាន ព្រោះអធិមោក្ខជាបច្ច័យ ។ បេ ។ ព្រោះហេតុនោះ ទើប
 ពោលថា ហេតុជាទីកើតឡើង នៃកងទុក្ខទាំងអស់នេះ រមែងមាន ដោយ
 អាការយ៉ាងនេះ ។ បេ ។

[៧៥] ពួកធម៌ជាអកុសល តើដូចម្តេច ។ ក្នុងសម័យណា
 អកុសលចិត្ត ប្រឡំដោយឧបេក្ខា ប្រកបដោយទិដ្ឋិ មានរូបជាអារម្មណ៍
 ក្តី ។ បេ ។ មានធម៌ជាអារម្មណ៍ក្តី ឬក៏ ប្រារព្ធនូវអារម្មណ៍ ណា ។

អភិធម្មបិដកេ វិភង្កោ

តស្មី សមយេ អវិជ្ជាបច្ចយា សម្ព័ន្ធារោ សម្ព័ន្ធវច្ច-
 ច្ចយា វិញ្ញាណំ វិញ្ញាណាប្បច្ចយា នាមំ នាមប្បច្ចយា
 ធម្មាយតនំ ធម្មាយតនប្បច្ចយា ដស្សោ ដស្សប្បច្ចយា
 វេទនា វេទនាបច្ចយា តណ្ហា តណ្ហាបច្ចយា ឧទានានំ
 ឧទានាប្បច្ចយា ករោ កវប្បច្ចយា ជាតិ ជាតិ-
 ប្បច្ចយា ជរាមរណំ ឃ្លីមេតស្ស កេវលស្ស
 ទុក្ខក្ខន្ធស្ស សមុទយោ ហោតិ ។

(៧៦) តត្ថ កតមា អវិជ្ជា ។ យំ អញ្ញាណំ
 អនស្សនំ ។ បេ។ អវិជ្ជាលន្តិ ហោហោ អកុសលម្ធុលំ
 អយំ វុច្ចតិ អវិជ្ជា ។ បេ។ តត្ថ កតមា ដស្សប្ប-
 ច្ចយា វេទនា ។ យំ មេតសីកំ នេវ សាតិ
 ណសាតិ មេតាសម្មស្សនំ អទុក្ខមស្សំ វេទយំតិ
 មេតាសម្មស្សនា អទុក្ខមស្សា វេទនា អយំ វុច្ចតិ
 ដស្សប្បច្ចយា វេទនា ។ បេ។ តេន វុច្ចតិ ឃ្លីមេ-
 តស្ស កេវលស្ស ទុក្ខក្ខន្ធស្ស សមុទយោ ហោតិ
 ។ បេ។

អភិធម្មបិដក វិរាដ្ឋ

ហើយកើតឡើង ក្នុងសម័យនោះ សង្ខារ កើតមាន ព្រោះអវិជ្ជាជាបច្ច័យ
 វិញ្ញាណ កើតមាន ព្រោះសង្ខារជាបច្ច័យ នាម កើតមាន ព្រោះវិញ្ញាណ
 ជាបច្ច័យ អាយតនៈទី ៦ កើតមាន ព្រោះនាមជាបច្ច័យ ផស្សៈ កើត
 មាន ព្រោះអាយតនៈទី ៦ ជាបច្ច័យ វេទនា កើតមាន ព្រោះផស្សៈជាបច្ច័យ
 តណ្ហា កើតមាន ព្រោះវេទនាជាបច្ច័យ ឧបាទាន កើតមាន ព្រោះ
 តណ្ហាជាបច្ច័យ ភព កើតមាន ព្រោះឧបាទានជាបច្ច័យ ជាតិ កើតមាន
 ព្រោះភពជាបច្ច័យ ជំពនឹងមរណៈ កើតមាន ព្រោះជាតិជាបច្ច័យ ហេតុ
 ជាទីកើតឡើង នៃកងទុក្ខទាំងអស់នេះ រមែងមាន ដោយអាការយ៉ាងនេះ ។

(៧៦) បណ្តាបច្ច័យាការទាំងនោះ អវិជ្ជា តើដូចម្តេច ។
 ការមិនដឹង ការមិនឃើញ ។ បេ ។ គន្លឹះគឺអវិជ្ជា មោហាៈ អកុ-
 សលមូល ណា នេះហៅថា អវិជ្ជា ។ បេ ។ បណ្តាបច្ច័យាការទាំង
 នោះ វេទនា កើតមាន ព្រោះផស្សៈជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។
 សេចក្តីត្រេកអរក៏មិនមែន សេចក្តីមិនត្រេកអរក៏មិនមែន ដែលប្រព្រឹត្តទៅ
 ក្នុងចិត្ត ការទទួលនូវអារម្មណ៍មិនមែនទុក្ខមិនមែនសុខ ដែលកើតអំពី
 បេតាសម្ព័ស្ស អទុក្ខមសុខវេទនា ដែលកើតអំពីបេតាសម្ព័ស្ស ណា
 នេះហៅថា វេទនា កើតមាន ព្រោះផស្សៈជាបច្ច័យ ។ បេ ។ ព្រោះ
 ហេតុនោះ ទើបពោលថា ហេតុជាទីកើតឡើង នៃកងទុក្ខទាំងអស់នេះ
 រមែងមាន ដោយអាការយ៉ាងនេះ ។ បេ ។

បច្ចយាការវិរត្តោ អកុសលនិទ្ទេសោ

[៧៧] កតមេ ធម្មា អកុសលា ។ យស្មី
 សមយេ អកុសលំ ចិត្តំ ឧប្បន្នំ ហោតិ ឧបេក្ខា-
 សហគតំ ទិដ្ឋិកតសប្បយុត្តំ សសម្ពារោន ។ បេ ។
 ឧបេក្ខា សហគតំ ទិដ្ឋិកតវប្បយុត្តំ ។ បេ ។ ឧបេក្ខា-
 សហគតំ ទិដ្ឋិកតវប្បយុត្តំ សសម្ពារោន រូចារម្មណំ វា
 ។ បេ ។ ធម្មារម្មណំ វា យំ យំ វា បដារត្ត តស្មី
 សមយេ អវិជ្ជាបច្ចយា សម្ពារោ សម្ពារប្បច្ចយា
 វិញ្ញាណំ វិញ្ញាណាប្បច្ចយា នាមំ នាមប្បច្ចយា
 ធម្មាយតនំ ធម្មាយតនប្បច្ចយា ជស្សោ ជស្សប្ប-
 ច្ចយា វេទនា វេទនាបច្ចយា តណ្ហា តណ្ហាបច្ចយា
 អដិមោក្ខោ អដិមោក្ខប្បច្ចយា ករោ កវប្បច្ចយា
 ជាតិ ជាតិប្បច្ចយា ជរាមរណំ ឯវមេតស្ស កេវ-
 លស្ស ទិក្ខុក្ខន្ធស្ស សមុទយោ ហោតិ ។ បេ ។

[៧៨] កតមេ ធម្មា អកុសលា ។ យស្មី
 សមយេ អកុសលំ ចិត្តំ ឧប្បន្នំ ហោតិ
 ណោមនស្សសហគតំ បដិយសប្បយុត្តំ ។ បេ ។
 ណោមនស្សសហគតំ បដិយសប្បយុត្តំ សសម្ពារោន

បច្ចយាការវិភង្គ អកុសលនិទ្ទេស

[៧៧] ពួកធម៌ជាអកុសល តើដូចម្តេច ។ កង្កសម័យ ណា
អកុសលចិត្ត ប្រឡំដោយទុក្ខោ ប្រកបដោយទិដ្ឋិ ប្រកបដោយសង្ខារ
។ បេ ។ ប្រឡំដោយទុក្ខោ ប្រាសចាកទិដ្ឋិ ។ បេ ។ ប្រឡំដោយ
ទុក្ខោ ប្រាសចាកទិដ្ឋិ ប្រកបដោយសង្ខារ មានរូបជាអារម្មណ៍ក្តី
។ បេ ។ មានធម៌ជាអារម្មណ៍ក្តី ឬក៏ ប្រាវព្រួញអារម្មណ៍ណា ។ ហើយ
កើតឡើង កង្កសម័យនោះ សង្ខារ កើតមាន ព្រោះអវិជ្ជាជាបច្ច័យ
វិញ្ញាណ កើតមាន ព្រោះសង្ខារជាបច្ច័យ នាម កើតមាន ព្រោះវិញ្ញាណ
ជាបច្ច័យ អាយតនៈទី៦ កើតមាន ព្រោះនាមជាបច្ច័យ ផស្សៈ កើតមាន
ព្រោះអាយតនៈទី៦ ជាបច្ច័យ វេទនា កើតមាន ព្រោះផស្សៈជាបច្ច័យ
តណ្ហា កើតមាន ព្រោះវេទនាជាបច្ច័យ អធិមោក្ខ កើតមាន ព្រោះ
តណ្ហាជាបច្ច័យ ភព កើតមាន ព្រោះអធិមោក្ខជាបច្ច័យ ជាតិ កើតមាន
ព្រោះភពជាបច្ច័យ ជរានិងមរណៈ កើតមាន ព្រោះជាតិជាបច្ច័យ ហេតុ
ជាទីកើតឡើង នៃកងទុក្ខទាំងអស់នេះ រមែងមាន ដោយអាការយ៉ាង
នេះ ។ បេ ។

[៧៨] ពួកធម៌ជាអកុសល តើដូចម្តេច ។ កង្កសម័យ ណា
អកុសលចិត្ត ប្រឡំដោយទោមនស្ស ប្រកបដោយបដិមៈ ។ បេ ។
ប្រឡំដោយទោមនស្ស ប្រកបដោយបដិមៈ ប្រកបដោយសង្ខារ

អភិធម្មបិដកេ វិវត្តោ

រុទ្ធាវច្ឆណំ វា ។ បេ ។ ធម្មាវច្ឆណំ វា យំ យំ
 វា បធាវត្ត តស្មី សមយេ អវិជ្ជាបច្ចយា សង្ខារោ
 សង្ខារប្បច្ចយា វិញ្ញាណំ វិញ្ញាណាប្បច្ចយា ធាមំ
 ធាមប្បច្ចយា ធម្មាយតនំ ធម្មាយតនប្បច្ចយា
 ជស្សោ ជស្សប្បច្ចយា វេទនា វេទនាបច្ចយា
 បដិយំ បដិយប្បច្ចយា អដិមោក្ខោ អដិមោក្ខ-
 ប្បច្ចយា ករោ កវប្បច្ចយា ជាតិ ជាតិប្បច្ចយា
 ជរាមរណំ ឃរមេតស្ស កេវលស្ស ទុក្ខក្ខន្ធស្ស
 សមុទយោ ហោតិ ។

(៧៧) តត្ថ កតតមា អវិជ្ជា ។ យំ អញ្ញាណំ
 អនុស្សនំ ។ បេ ។ អវិជ្ជាលង្កំ មោហោ អកុស-
 លម្បលំ អយំ វុច្ចតិ អវិជ្ជា ។ បេ ។ តត្ថ កតតមា
 ជស្សប្បច្ចយា វេទនា ។ យំ ចេតសិកំ អសាតិ
 ចេតសិកំ ទុក្ខំ ចេតោសម្មស្សជំ អសាតិ ទុក្ខំ
 វេទយិតំ ចេតោសម្មស្សជា អសាតា ទុក្ខោ វេទនា
 អយំ វុច្ចតិ ជស្សប្បច្ចយា វេទនា ។ តត្ថ កតតមំ

អភិធម្មបិដក វិវាដ្ឋ

មានរូបជាអារម្មណ៍ក្តី ។ បេ ។ មានធម៌ជាអារម្មណ៍ក្តី ឬក៏ ប្រាសាទនូវ
 អារម្មណ៍ណា ។ ហើយកើតឡើង ក្នុងសម័យនោះ សង្ខារ កើតមាន
 ព្រោះអវិជ្ជាជាបច្ច័យ វិញ្ញាណ កើតមាន ព្រោះសង្ខារជាបច្ច័យ នាម
 កើតមាន ព្រោះវិញ្ញាណជាបច្ច័យ រាជ្យតនៈទី៦ កើតមាន ព្រោះនាម
 ជាបច្ច័យ ផស្សៈ កើតមាន ព្រោះរាជ្យតនៈទី៦ជាបច្ច័យ វេទនា កើត
 មាន ព្រោះផស្សៈជាបច្ច័យ បដិមៈ កើតមាន ព្រោះវេទនាជាបច្ច័យ
 អធិមោក្ខ កើតមាន ព្រោះបដិមៈជាបច្ច័យ ភព កើតមាន ព្រោះអធិ-
 មោក្ខជាបច្ច័យ ជាតិ កើតមាន ព្រោះភពជាបច្ច័យ ជរានិមរណៈ
 កើតមាន ព្រោះជាតិជាបច្ច័យ ហេតុជាទីកើតឡើង នៃកងទុក្ខទាំង
 អស់នេះ រឺមែនមាន ដោយអាការយ៉ាងនេះ ។

(៧៧) បណ្តាបច្ច័យការទាំងនោះ អវិជ្ជា តើដូចម្តេច ។
 ការមិនដឹង ការមិនឃើញ ។ បេ ។ គន្លឹះគឺអវិជ្ជា មោហៈ អកុ-
 សលមូល ណា នេះហៅថា អវិជ្ជា ។ បេ ។ បណ្តាបច្ច័យការ
 ទាំងនោះ វេទនា កើតមាន ព្រោះផស្សៈជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។
 សេចក្តីមិនត្រេកអរ ប្រព្រឹត្តទៅក្នុងបិត្ត សេចក្តីទុក្ខ ប្រព្រឹត្តទៅក្នុងបិត្ត
 ការទទួលអារម្មណ៍ មិនជាទីត្រេកអរ ជាទុក្ខ ដែលកើតអំពីចេតោសម្ព័ស្សៈ
 វេទនា មិនជាទីត្រេកអរ ជាទុក្ខ ដែលកើតអំពីចេតោសម្ព័ស្សៈ ណា
 នេះហៅថា វេទនាកើតមាន ព្រោះផស្សៈជាបច្ច័យ ។ បណ្តាបច្ច័យការ

បច្ចយាការីវង្ខេ អកុសលនិទ្ទេសោ

វេទនាបច្ចយា បដិយំ ។ យោ ចិត្តស្ស អាហារតោ
 បដិយារតោ ។ បេ ។ ចណ្ឌិកំ អសុណោទោ^(១) អនត្ត-
 មនតា ចិត្តស្ស ឥទំ វុច្ចតិ វេទនាបច្ចយា បដិយំ ។
 តត្ថ កតមោ បដិយប្បច្ចយា អធិមោក្ខោ ។ យោ
 ចិត្តស្ស អធិមោក្ខោ អធិមុច្ចនា តទធិមុត្តតា អយំ
 វុច្ចតិ បដិយប្បច្ចយា អធិមោក្ខោ ។ តត្ថ កតមោ
 អធិមោក្ខប្បច្ចយា ករោ ។ វេបេត្វា អធិមោក្ខំ
 វេទនាខន្ទោ សញ្ញាខន្ទោ សម្ពារក្ខន្ទោ វិញ្ញាណ-
 ក្ខន្ទោ អយំ វុច្ចតិ អធិមោក្ខប្បច្ចយា ករោ ។ បេ ។
 តេន វុច្ចតិ វេទនាស្ស កេវលស្ស ទិក្ខុក្ខន្ធស្ស
 សមុទយោ ហោតីតិ ។ បេ ។

[១០០] កតមេ ធម្មា អកុសលា ។ យស្មី សម-
 យេ អកុសលំ ចិត្តំ ឧប្បន្នំ ហោតិ ឧបេក្ខាសហគតំ
 វិចីកិញ្ញាសម្បយុត្តំ រូចារម្មណំ វា ។ បេ ។ ធម្មារម្មណំ
 វា យំ យំ វា បណាត្ត តស្មី សមយេ អវិជ្ជាបច្ចយា ស-
 ម្ពារេ សម្ពារប្បច្ចយា វិញ្ញាណំ វិញ្ញាណប្បច្ចយា តាមិ

១ ឱ. ម. អសុរោ ។

បច្ចុប្បាការវិវត្ត អកុសលនិទ្ទេស

ទាំងនោះ បដិឃៈ កើតមាន ព្រោះវេទនាជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។
 ការចង្រៀតចង្រួល ការបាំងបាក់ នៃចិត្ត ។ បេ ។ ភាពកាច
 ការមិនស្រស់ស្រាយ ភាពនៃសេចក្តីមិនត្រេកអរ ណា នៃចិត្ត
 នេះហៅថា បដិឃៈ កើតមាន ព្រោះវេទនាជាបច្ច័យ ។ បណ្តាបច្ចុ-
 យាការទាំងនោះ អធិមោក្ខ កើតមាន ព្រោះបដិឃៈជាបច្ច័យ តើដូច
 ម្តេច ។ ការចុះស៊ប់ អាការចុះស៊ប់ ភាពនៃការចុះស៊ប់ នៃចិត្តក្នុង
 អារម្មណ៍នោះ ណា នេះហៅថា អធិមោក្ខ កើតមាន ព្រោះបដិឃៈ
 ជាបច្ច័យ ។ បណ្តាបច្ចុយាការទាំងនោះ ភព កើតមាន ព្រោះអធិ-
 មោក្ខជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ វេទនាខន្ធ សញ្ញាខន្ធ សង្ខារកន្ធ
 វិញ្ញាណកន្ធ លើកវត្ថុអធិមោក្ខចេញ នេះហៅថា ភព កើតមាន ព្រោះ
 អធិមោក្ខជាបច្ច័យ ។ បេ ។ ព្រោះហេតុនោះ ទើបពោលថា ហេតុ
 ជាទីកើតឡើង នៃកងទុក្ខទាំងអស់នេះ វែមងមាន ដោយអាការយ៉ាង
 នេះ ។ បេ ។

(១០០) ពួកធម៌អកុសល តើដូចម្តេច ។ កងសម័យណា
 អកុសលចិត្ត ប្រឡំដោយទរេក្ខា ប្រកបដោយវិចិកិត្តា មានរូបជាអា-
 រម្មណ៍ក្តី ។ បេ ។ មានធម៌អារម្មណ៍ក្តី ឬក៏ ប្រាវពន្ធវិវាទអារម្មណ៍ណាៗ
 ហើយកើតឡើង កងសម័យនោះ សង្ខារ កើតមាន ព្រោះអវិជ្ជាជាបច្ច័យ
 វិញ្ញាណ កើតមាន ព្រោះសង្ខារជាបច្ច័យ នាម កើតមាន ព្រោះវិញ្ញាណ

អភិធម្មបិដកេ វិរាដ្ឋោ

នាមប្បដ្ឋយា ឆដ្ឋាយតនំ ឆដ្ឋាយតនប្បដ្ឋយា ធម្មស្សា
 ធម្មស្សប្បដ្ឋយា វេទនា វេទនាបដ្ឋយា វិចិត្តិក្ខា
 វិចិត្តិក្ខាបដ្ឋយា ករោ កវប្បដ្ឋយា ជាតិ ជាតិប្បដ្ឋយា
 ជរាមរណំ ឃរោតស្ស កេវលស្ស ទុក្ខក្ខន្ធស្ស
 សមុទយោ ហោតិ ។

[១០១] តត្ថ កតតមា អវិជ្ជា ។ យំ អញ្ញាលំ
 អនស្សនំ ។ បេ។ អវិជ្ជាលង្គំ មោហោ អកុសល-
 មូលំ អយំ វុត្ថតិ អវិជ្ជា ។ បេ។ តត្ថ កតតមា
 ធម្មស្សប្បដ្ឋយា វេទនា ។ យំ ចេតសិកំ នេវ សាតិ
 ណសាតិ ចេតោសម្មស្សជំ អទុក្ខមស្សទំ វេទយំតិ
 ចេតោសម្មស្សជា អទុក្ខមស្សខា វេទនា អយំ វុត្ថតិ
 ធម្មស្សប្បដ្ឋយា វេទនា ។ តត្ថ កតតមា វេទនាបដ្ឋយា
 វិចិត្តិក្ខា ។ យា កត្តា កត្តាយនា កត្តាយិត្តតំ
 វិមតិ វិចិត្តិក្ខា ទ្វេឡកំ ទ្វេណបថោ សំសយោ
 អនេកំសត្តាហោ អាសប្បនា បរិសប្បនា អបរិ-
 យោតាហនា ឧត្តិតត្តំ ចិត្តស្ស មនោវិលេខា

អភិធម្មបិដក វិវាដ

ជាបច្ច័យ អាយតនៈទី៦ កើតមាន ព្រោះនាមជាបច្ច័យ ផស្សៈ កើតមាន
 ព្រោះអាយតនៈទី ៦ ជាបច្ច័យ វេទនា កើតមាន ព្រោះផស្សៈជាបច្ច័យ
 វិចិក្ខុចា កើតមាន ព្រោះវេទនាជាបច្ច័យ ភព កើតមាន ព្រោះវិចិក្ខុចា
 ជាបច្ច័យ ជាតិ កើតមាន ព្រោះភពជាបច្ច័យ ជរានិវរណៈ កើតមាន
 ព្រោះជាតិជាបច្ច័យ ហេតុជាទីកើតឡើង នៃកងទុក្ខទាំងអស់នេះ រមែង
 មាន ដោយអាការយ៉ាងនេះ ។

(១០១) បណ្តាបច្ចយាការទាំងនោះ អវិជ្ជា តើដូចម្តេច ។ ការមិន
 ដឹង ការមិនឃើញ ។ បេ ។ គន្លឹះគឺអវិជ្ជា មោហាៈ អកុសលមូល ណា
 នេះហៅថា អវិជ្ជា ។ បេ ។ បណ្តាបច្ចយាការទាំងនោះ វេទនា កើតមាន
 ព្រោះផស្សៈជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ សេចក្តីត្រេកអរ ក៏មិនមែន សេចក្តី
 មិនត្រេកអរ ក៏មិនមែន ដែលប្រព្រឹត្តទៅក្នុងចិត្ត ការទទួលអារម្មណ៍
 មិនមែនទុក្ខ មិនមែនសុខ ដែលកើតអំពីចេតោសម្ព័ស្ស អទុក្ខមសុខ-
 វេទនា ដែលកើតអំពីចេតោសម្ព័ស្ស នេះហៅថា វេទនា កើតមាន
 ព្រោះផស្សៈជាបច្ច័យ ។ បណ្តាបច្ចយាការទាំងនោះ វិចិក្ខុចា កើតមាន
 ព្រោះវេទនាជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ ការងឿងឆ្ងល់ អាការងឿងឆ្ងល់
 ភាពងឿងឆ្ងល់ ការប្រាសចាកបញ្ញា ការតេជភាវិនិច្ឆ័យ ការបែកគំនិត
 ជាពីរ ផ្លូវពីរ ការសង្ស័យ ការកាន់យកចំណែកច្រើន ការអង្កើតអង្កើត ការ
 អល់អែក ការមិនចុះចិត្តស៊ប់ ភពវិនិរុស ការរសេមរសាម ណា នៃចិត្ត

បច្ចយាការវិក្កេ អកុសលនិទ្ទេសោ

អយំ វុច្ចតិ វេទនាបច្ចុយា វិចិត្តិន្ទា ។ តត្ថ តតតោ
 វិចិត្តិន្ទាបច្ចុយា ករោ ។ វេបេត្វា វិចិត្តិន្ទំ វេទនាខន្ទោ
 សញ្ញាខន្ទោ សង្ខារក្ខន្ទោ វិញ្ញាណក្ខន្ទោ អយំ
 វុច្ចតិ វិចិត្តិន្ទាបច្ចុយា ករោ ។ បេ ។ តេន វុច្ចតិ
 ឯវេមតស្ស កេវលស្ស ទុក្ខក្ខន្ធស្ស សមុទយោ
 ហោតីតិ ។ បេ ។

(១០២) តតមេ ធម្មា អកុសលា ។ យស្មី
 សបយេ អកុសលំ ចិត្តំ ឧប្បន្នំ ហោតិ ឧបេក្ខា-
 សហតតំ ឧទ្ធច្ចុសប្បយុត្តំ រូចារម្មណំ វា ។ បេ ។
 ធម្មារម្មណំ វា យំ យំ វា បណារត្ត តស្មី សម-
 យេ អវិជ្ជាបច្ចុយា សង្ខារោ សង្ខារប្បច្ចុយា វិញ្ញា-
 ណំ វិញ្ញាណប្បច្ចុយា នាមំ នាមប្បច្ចុយា ធម្មា-
 យតនំ ធម្មាយតនប្បច្ចុយា ជស្សោ ជស្សប្បច្ចុយា
 វេទនា វេទនាបច្ចុយា ឧទ្ធច្ចំ ឧទ្ធច្ចប្បច្ចុយា អធិមោ-
 ក្ខោ អធិមោក្ខប្បច្ចុយា ករោ កវប្បច្ចុយា ជាតិ
 ជាតិប្បច្ចុយា ជរាមរណំ ឯវេមតស្ស កេវលស្ស
 ទុក្ខក្ខន្ធស្ស សមុទយោ ហោតិ ។

បច្ចយាការវិវត្ត អកុសលនិទ្ទេស

នេះហៅថា វិចិត្រា កើតមាន ព្រោះវេទនាជាបច្ច័យ ។ បណ្តាបច្ចយាការ
 ទាំងនោះ ភព កើតមាន ព្រោះវិចិត្រាជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។
 វេទនាខន្ធ សញ្ញាខន្ធ សង្ខារកុន វិញ្ញាណកុន លើកវត្ថុវិចិត្រាចេញ
 នេះហៅថា ភព កើតមាន ព្រោះវិចិត្រាជាបច្ច័យ ។ បេ ។ ព្រោះ
 ហេតុនោះ ទើបពោលថា ហេតុជាទីកើតឡើង នៃកងទុក្ខទាំងអស់នេះ⁺
 រមែងមាន ដោយអាការយ៉ាងនេះ ។ បេ ។

(១០២) ពួកធម៌អកុសល តើដូចម្តេច ។ ក្នុងសម័យណា
 អកុសលចិត្ត ប្រឡំដោយទុក្ខ ប្រកបដោយទុទ្ធច្នះ មានរូបជាតា-
 រម្មណ៍ក្តី ។ បេ ។ មានធម៌ជាតារម្មណ៍ក្តី ឬក៏ ប្រាវព្រួញវិការម្មណ៍ណា ។
 ហើយកើតឡើង ក្នុងសម័យនោះ សង្ខារ កើតមាន ព្រោះអវិជ្ជាជា
 បច្ច័យ វិញ្ញាណ កើតមាន ព្រោះសង្ខារជាបច្ច័យ នាម កើតមាន ព្រោះ
 វិញ្ញាណជាបច្ច័យ អាយតនៈទី ៦ កើតមាន ព្រោះនាមជាបច្ច័យ ផស្សៈ
 កើតមាន ព្រោះអាយតនៈទី ៦ ជាបច្ច័យ វេទនា កើតមាន ព្រោះ
 ផស្សៈជាបច្ច័យ ទុទ្ធច្នះ កើតមាន ព្រោះវេទនាជាបច្ច័យ អធិមោក្ខ
 កើតមាន ព្រោះទុទ្ធច្នះជាបច្ច័យ ភព កើតមាន ព្រោះអធិមោក្ខជាបច្ច័យ
 ជាតិ កើតមាន ព្រោះភពជាបច្ច័យ ជរានិមរណៈ កើតមាន ព្រោះ
 ជាតិជាបច្ច័យ ហេតុជាទីកើតឡើង នៃកងទុក្ខទាំងអស់នេះ⁺ រមែងមាន
 ដោយអាការយ៉ាងនេះ ។

អភិធម្មបិដកេ វិវាដោ

(១០៣) តត្ថ កតមា អវិជ្ជា ។ យំ អណ្ណាណិ
អនិច្ចារិ ។ បេ ។ អវិជ្ជាលន្តិ មោហោ អកុស-
លម្បលំ អយំ វុច្ចតិ អវិជ្ជា ។ បេ ។ តត្ថ កតមា
ធម្មប្បច្ចយា វេទនា ។ យំ ចេតសិកំ នេវ សាតិ
នាសាតិ ចេតោសម្មស្សនិ អនិក្ខមស្សទិ វេទយិវិ
ចេតោសម្មស្សនា អនិក្ខមស្សទា វេទនា អយំ វុច្ចតិ
ធម្មប្បច្ចយា វេទនា ។ តត្ថ កតមិ វេទនាបច្ចយា
ឧទ្ធច្ចំ ។ យំ ចិត្តស្ស ឧទ្ធច្ចំ អរូបសមោ ចេត-
សោ វិក្ខេបោ កន្តតំ ចិត្តស្ស ឥទំ វុច្ចតិ វេទនា-
បច្ចយា ឧទ្ធច្ចំ ។ តត្ថ កតមោ ឧទ្ធច្ចប្បច្ចយា
អដិមោក្ខោ ។ យោ ចិត្តស្ស អដិមោក្ខោ អដិ-
ម្បត្តនា តទដិម្បត្តនា អយំ វុច្ចតិ ឧទ្ធច្ចប្បច្ចយា
អដិមោក្ខោ ។ តត្ថ កតមោ អដិមោក្ខប្បច្ចយា
ករោ ។ វេបេត្វា អដិមោក្ខំ វេទនាខន្ធលោ សណ្ណា-
ខន្ធលោ សម្មារក្ខន្ធលោ វិញ្ញាណក្ខន្ធលោ អយំ វុច្ចតិ
អដិមោក្ខប្បច្ចយា ករោ ។ បេ ។ តេន វុច្ចតិ

អភិធម្មបិដក វិវាដ

[១០៣] បណ្តាបច្ចុយាការទាំងនោះ អវិជ្ជា តើដូចម្តេច ។
 ការមិនដឹង ការមិនឃើញ ។ បេ ។ គន្លឹះគឺអវិជ្ជា មោហាៈ អកុសល-
 មូល ណា នេះហៅថា អវិជ្ជា ។ បេ ។ បណ្តាបច្ចុយាការទាំង
 នោះ វេទនា កើតមាន ព្រោះផស្សៈជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ សេចក្តី
 ត្រេកអរ ក៏មិនមែន សេចក្តីមិនត្រេកអរ ក៏មិនមែន ដែលប្រព្រឹត្តទៅក្នុង
 ចិត្ត ការទទួលអារម្មណ៍ មិនមែនទុកមិនមែនសុខ ដែលកើតអំពីចេតា-
 សម្ព័ស្ស អទុកមសុខវេទនា ដែលតើតអំពីចេតាសម្ព័ស្សៈ ណា នេះ
 ហៅថា វេទនា កើតមាន ព្រោះផស្សៈជាបច្ច័យ ។ បណ្តាបច្ចុយា-
 ការទាំងនោះ ទទួច្ចៈ កើតមាន ព្រោះវេទនាជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។
 ការរើរវាយនៃចិត្ត ការមិនស្ងប់ ការរាយមាយចិត្ត ភាពនៃចិត្តភ្ញាក់
 ផ្អើល ណា នេះហៅថា ទទួច្ចៈ កើតមាន ព្រោះវេទនាជាបច្ច័យ ។
 បណ្តាបច្ចុយាការទាំងនោះ អធិមោក្ខ កើតមាន ព្រោះទទួច្ចៈជាបច្ច័យ
 តើដូចម្តេច ។ ការចុះស្រប់ អាការចុះស្រប់ ភាពចុះស្រប់នៃចិត្ត ក្នុង
 អារម្មណ៍នោះ ណា នេះហៅថា អធិមោក្ខ កើតមាន ព្រោះទទួច្ចៈ
 ជាបច្ច័យ ។ បណ្តាបច្ចុយាការទាំងនោះ ភព កើតមាន ព្រោះអធិ-
 មោក្ខជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ វេទនាខន្ធ សញ្ញាខន្ធ សង្ខារកន្ធ
 វិញ្ញាណកន្ធ លើកតែអធិមោក្ខចេញ នេះហៅថា ភព កើតមាន
 ព្រោះអធិមោក្ខជាបច្ច័យ ។ បេ ។ ព្រោះហេតុនោះ ទើបពោលថា

បច្ចយាការវិកង្កេ កុសលនីទ្ទេសោ

ឃ្រាចេតស្ស កេវលស្ស ទុក្ខក្ខន្ធស្ស សមុទយោ
ហោតីតិ ។ បេ ។

អកុសលនីទ្ទេសោ ។

[១០៤] កតមេ ធម្មា កុសលា ។ យស្មី
សមយេ កាមាវចំ កុសលំ ចិត្តំ ឧប្បន្នំ ហោតិ
សោមនស្សសហគតំ ញ្ញាណាសច្ចយុត្តំ វុទ្ធាវម្មណំ
វា ។ បេ ។ ធម្មាវម្មណំ វា យំ យំ វា បដានត្ត
តស្មី សមយេ កុសលម្បលប្បច្ចយា សម្ព័រោ
សម្ព័រាប្បច្ចយា វិញ្ញាណំ វិញ្ញាណាប្បច្ចយា នាមិ
នាមប្បច្ចយា ធម្មាយតនំ ធម្មាយតនប្បច្ចយា ជស្សោ
ជស្សប្បច្ចយា វេទនា វេទនាប្បច្ចយា បសាទោ
បសាទប្បច្ចយា អធិមោក្ខោ អធិមោក្ខប្បច្ចយា ករោ
កវប្បច្ចយា ជាតិ ជាតិប្បច្ចយា ជរាមរណំ ឃ្រាចេ-
តស្ស កេវលស្ស ទុក្ខក្ខន្ធស្ស សមុទយោ
ហោតិ ។

[១០៥] តត្ថ កតមេ កុសលម្បលា ។ អលោកោ
អនោសោ អមោហោ ។ តត្ថ កតមោ អលោកោ ។

បច្ចុយាការវិកង្កោ កុសលនិទ្ទេស

ហេតុជាទីកើតឡើង នៃកងទុក្ខទាំងអស់នេះ រមែងមាន ដោយអាការ
យ៉ាងនេះ ។ បេ ។

ចប់ អកុសលនិទ្ទេស ។

[១០៤] ពួកធម៌ជាកុសល តើដូចម្តេច ។ កងសម័យ ណា
កាមាចរកុសលចិត្ត ប្រឡំដោយសោមនស្ស ប្រកបដោយញ្ញាណ
មានរូបជាអារម្មណ៍ក្តី ។ បេ ។ មានធម៌ជាអារម្មណ៍ក្តី ឬក៏ ប្រាវព្នន្ធរ
អារម្មណ៍ ណា ហើយកើតឡើង កងសម័យនោះ សង្ខារ កើតមាន
ព្រោះកុសលមូលជាបច្ច័យ វិញ្ញាណ កើតមាន ព្រោះសង្ខារជាបច្ច័យ
នាម កើតមាន ព្រោះវិញ្ញាណជាបច្ច័យ អាយតនៈទី ៦ កើតមាន
ព្រោះនាមជាបច្ច័យ ផស្សៈ កើតមាន ព្រោះអាយតនៈទី ៦ ជាបច្ច័យ
វេទនា កើតមាន ព្រោះផស្សៈជាបច្ច័យ បសាទៈ (សេចក្តីជ្រះថ្លា)
កើតមាន ព្រោះវេទនាជាបច្ច័យ អធិមោក្ខ កើតមាន ព្រោះបសាទៈ
ជាបច្ច័យ ភព កើតមាន ព្រោះអធិមោក្ខជាបច្ច័យ ជាតិ កើតមាន
ព្រោះភពជាបច្ច័យ ជរានិមរណៈ កើតមាន ព្រោះជាតិជាបច្ច័យ
ហេតុជាទីកើតឡើង នៃកងទុក្ខទាំងអស់នេះ រមែងមាន ដោយអាការ
យ៉ាងនេះ ។

[១០៥] បណ្តាធម៌ទាំងនោះ កុសលមូល តើដូចម្តេច ។
អលោភៈ អទោសៈ អមោហៈ ។ បណ្តាកុសលមូលទាំងនោះ អលោភៈ

អភិធម្មបិដកេ វិវត្តោ

យោ អលោកោ អលុត្តនា អលុត្តិតតំ អសារកោ
 អសារដ្ឋនា អសារដ្ឋិតតំ អនភិជ្ឈោ អលោកោ កុ-
 សលម្បុលំ អយំ វុច្ចតិ អលោកោ ។ តត្ថ កតមោ
 អនោសោ ។ យោ អនោសោ អទ្ធិសនា អទ្ធិ-
 សិតតំ អព្យាមាណោ អព្យាបដ្ឋោ^(១) អនោសោ កុ-
 សលម្បុលំ អយំ វុច្ចតិ អនោសោ ។ តត្ថ កតមោ
 អមោហោ ។ យា បញ្ចា បដាវនា ។ បេ។ អ-
 មោហោ ធម្មវិចយោ សម្មាទិដ្ឋិ អយំ វុច្ចតិ អមោ-
 ហោ ។ ឥមេ វុច្ចន្តិ កុសលម្បុលា ។ តត្ថ កតមោ
 កុសលម្បុលប្បច្ចយា សម្មារោ ។ យា ចេតនា
 សញ្ចេតនា សញ្ចេតយិតតំ អយំ វុច្ចតិ កុសល-
 ម្បុលប្បច្ចយា សម្មារោ ។ បេ។ តត្ថ កតមោ ធម្ម-
 ប្បច្ចយា វេទនា ។ យំ ចេតសិកំ សាតំ ចេត-
 សិកំ សុខំ ចេតោសម្មស្សដំ សាតំ សុខំ វេទ-
 យិតំ ចេតោសម្មស្សជា សាតោ សុខា វេទនា
 អយំ វុច្ចតិ ធម្មប្បច្ចយា វេទនា ។ តត្ថ កតមោ

១ ឱ. អវិបាកោ អវិបាកំ ។

អភិធម្មបិដក វិវាដ្ឋ

តើដូចម្តេច ។ ការមិនលោភ អាការមិនលោភ ភាពមិនលោភ ការ
មិនត្រេកអរខ្លាំង អាការមិនត្រេកអរ ភាពមិនត្រេកអរ ការមិនវៃពេ
(ចំពោះទ្រព្យអ្នកដទៃ) អលោភៈ កុសលមូល ណា នេះហៅថា
អលោភៈ ។ បណ្តាកុសលមូលទាំងនោះ អទោសៈ តើដូចម្តេច ។
ការមិនប្រឡូស អាការមិនប្រឡូស ភាពមិនប្រឡូស ការមិនព្យាបាទ
ការមិនគុក្ខន អទោសៈ កុសលមូល ណា នេះហៅថា អទោសៈ ។
បណ្តាកុសលទាំងមូលទាំងនោះ អមោហៈ តើដូចម្តេច ។ បញ្ច
ការដឹងច្បាស់ ។ បេ ។ សេចក្តីមិនវង្វេង ការពិចារណាធម៌ ការ
ឃើញដោយប្រវៃព ណា នេះហៅថា អមោហៈ ។ នេះហៅថា
កុសលមូល ។ បណ្តាបច្ចយាការទាំងនោះ សង្ខារ កើតមាន ព្រោះ
កុសលមូលជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ ចេតនា ការសន្សំ ភាពនៃ
ការសន្សំ (នូវអារម្មណ៍) ណា នេះហៅថា សង្ខារ កើតមាន
ព្រោះកុសលមូលជាបច្ច័យ ។ បេ ។ បណ្តាបច្ចយាការទាំងនោះ វេទនា
កើតមាន ព្រោះផស្សៈជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ សេចក្តីត្រេកអរ
ប្រព្រឹត្តទៅក្នុងចិត្ត សេចក្តីសុខ ប្រព្រឹត្តទៅក្នុងចិត្ត ការទទួល
អារម្មណ៍ជាទីត្រេកអរ ជាសុខ ដែលកើតអំពីចេតោសម្ម័ស្ស សុខវេទនា
ជាទីត្រេកអរ ដែលកើតអំពីចេតោសម្ម័ស្ស ណា នេះហៅថា
វេទនា កើតមាន ព្រោះផស្សៈជាបច្ច័យ ។ បណ្តាធម៌ទាំងនោះ

បច្ចយាការីវិភង្គេ កុសលនិទ្ទេសោ

វេទនាបច្ចយា បសាដោ ។ យា សុទ្ធា សុទ្ធិបាដោ
 ធុកប្បដោ អភិប្បសាដោ អយំ វុច្ចតិ វេទនាបច្ចយា
 បសាដោ ។ តត្ថ កតមោ បសាទប្បច្ចយា អនិ-
 មោក្ខោ ។ យោ ចិត្តស្ស អនិមោក្ខោ អនិមុច្ចនា
 តទនិមុត្តតា អយំ វុច្ចតិ បសាទប្បច្ចយា អនិមោ-
 ក្ខោ ។ តត្ថ កតមោ អនិមោក្ខប្បច្ចយា ករោ ។
 វេបេត្វា អនិមោក្ខំ វេទនាខន្ធា សញ្ញាខន្ធា
 សម្ព័រក្ខន្ធា វិញ្ញាណក្ខន្ធា អយំ វុច្ចតិ អនិមោ-
 ក្ខប្បច្ចយា ករោ ។ បេ ។ តេន វុច្ចតិ វេបេតស្ស
 កេវលស្ស ទិក្ខុក្ខន្ធស្ស សមុទយោ ហោតិ ។

(១០៦) កតមេ ធម្មា កុសលា ។ យស្មី
 សមយេ កាមាវចំ កុសលំ ចិត្តំ ឧប្បន្នំ ហោតិ
 សោមនស្សសហគតំ ញ្ញាណាសម្បយុត្តំ សសម្ព័រេន
 ។ បេ ។ សោមនស្សសហគតំ ញ្ញាណាវិប្បយុត្តំ ។ បេ ។
 សោមនស្សសហគតំ ញ្ញាណាវិប្បយុត្តំ សសម្ព័រេន
 រូបារម្មណំ វា ។ បេ ។ ធម្មារម្មណំ វា យំ យំ វា បដា-
 រព្វ តស្មី សមយេ កុសលម្បលប្បច្ចយា សម្ព័រេន

បច្ចុប្បការវិវត្ត កុសលនិទ្ទេស

បសាទៈ កើតមាន ព្រោះវេទនាជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ សុទ្ធា ការ
 ជឿ ការជឿជាក់ សេចក្តីជ្រះថ្លា ក្រែកលែង ណា នេះហៅថា បសាទៈ
 កើតមាន ព្រោះវេទនាជាបច្ច័យ ។ បណ្តាធម៌ទាំងនោះ អធិមោក្ខ
 កើតមាន ព្រោះបសាទៈជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ ការចុះស៊ីប អា-
 ការចុះស៊ីប ភាពចុះស៊ីបនៃចិត្ត ក្នុងអារម្មណ៍នោះ ណា នេះហៅថា
 អធិមោក្ខ កើតមាន ព្រោះបសាទៈជាបច្ច័យ ។ បណ្តាបច្ចុយាការទាំង
 នោះ ភព កើតមាន ព្រោះអធិមោក្ខជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។
 វេទនាខន្ធ សញ្ញាខន្ធ សង្ខារខន្ធ លើកលែងតែអធិមោក្ខចេញ នេះ
 ហៅថា ភព កើតមាន ព្រោះអធិមោក្ខជាបច្ច័យ ។ បេ ។ ព្រោះ
 ហេតុនោះ ទើបហៅថា ហេតុជាទីកើតឡើង នៃកងទុក្ខទាំងអស់នេះ រមែង
 មាន ដោយអាការយ៉ាងនេះ ។

(១០៦) ពួកធម៌ជាកុសល តើដូចម្តេច ។ ក្នុងសម័យ ណា
 កាមាវចរកុសលចិត្ត ច្រឡំដោយសោមនស្ស ប្រកបដោយញាណ
 ប្រកបដោយសង្ខារ ។ បេ ។ ច្រឡំដោយសោមនស្ស ប្រាសចាក
 ញាណ ។ បេ ។ ច្រឡំដោយសោមនស្ស ប្រាសចាកញាណ
 ប្រកបដោយសង្ខារ មានរូបជាអារម្មណ៍ក្តី ។ បេ ។ មានធម៌ជា
 អារម្មណ៍ក្តី ឬក៏ ប្រាវត្តនូវអារម្មណ៍ ណា ។ ហើយកើតឡើង
 ក្នុងសម័យនោះ សង្ខារ កើតមាន ព្រោះកុសលមូលជាបច្ច័យ

អភិធម្មបិដកេ វិរត្តោ

សង្ខារប្បដ្ឋយា វិញ្ញាណំ វិញ្ញាណប្បដ្ឋយា នាមិ
 នាមប្បដ្ឋយា ធម្មាយតនំ ធម្មាយតនប្បដ្ឋយា ធម្មេស្ស
 ធម្មេស្សប្បដ្ឋយា វេទនា វេទនាប្បដ្ឋយា បសាទោ
 បសាទប្បដ្ឋយា អធិមោក្ខោ អធិមោក្ខប្បដ្ឋយា
 ករោ ករេប្បដ្ឋយា ជាតិ ជាតិប្បដ្ឋយា ជរាមរណំ
 ឯវេទនស្ស កេវលស្ស ទុក្ខក្ខន្ធស្ស សមុទយោ
 ហោតិ ។

[១០៧] តត្ថ កតមេ កុសលម្បលា ។

អលោកោ អនោសោ ។ តត្ថ កតមោ អលោ-
 កោ ។ យោ អលោកោ អលុត្តនា អលុត្តិតត្តិ
 អសារកោ អសារជ្ជនា អសារជ្ជិតត្តិ អនភិជ្ជា
 អលោកោ កុសលម្បលំ អយំ វុច្ចតិ អលោកោ ។
 តត្ថ កតមោ អនោសោ ។ យោ អនោសោ
 អទ្ធិសនា អទ្ធិសិតត្តិ អព្យាទានោ អព្យាបជ្ជោ
 អនោសោ កុសលម្បលំ អយំ វុច្ចតិ អនោសោ ។
 ឥវេ វុច្ចន្តិ កុសលម្បលា ។ តត្ថ កតមោ

អភិធម្មបិដក វិវត្ត

វិញ្ញាណ កើតមាន ព្រោះសង្ខារជាបច្ច័យ នាម កើតមាន ព្រោះ
 វិញ្ញាណជាបច្ច័យ អាយតនៈទី ៦ កើតមាន ព្រោះនាមជាបច្ច័យ ផស្សៈ
 កើតមាន ព្រោះអាយតនៈទី ៦ ជាបច្ច័យ វេទនា កើតមាន ព្រោះ
 ផស្សៈជាបច្ច័យ បសាទៈ កើតមាន ព្រោះវេទនាជាបច្ច័យ អធិមោក្ខ
 កើតមាន ព្រោះបសាទៈជាបច្ច័យ ភព កើតមាន ព្រោះអធិមោក្ខជា
 បច្ច័យ ជាតិ កើតមាន ព្រោះភពជាបច្ច័យ ជរានិមរណៈ កើតមាន
 ព្រោះជាតិជាបច្ច័យ ហេតុជាទីកើតឡើង នៃកងទុក្ខទាំងអស់នេះ រមែង
 មាន ដោយអាការយ៉ាងនេះ ។

[១០៧] បណ្ណាធម៌ទាំងនោះ ពួកកុសលមូល តើដូចម្តេច ។
 អលោកៈ អទោសៈ ។ បណ្ណាកុសលមូលទាំងនោះ អលោកៈ តើ
 ដូចម្តេច ។ ការមិនលោក អាការមិនលោក ភាពមិនលោក ការ
 មិនត្រេកអរខ្លាំង អាការមិនត្រេកអរ ភាពមិនត្រេកអរ ការមិនរំពៃ
 (ចំពោះទ្រព្យអ្នកដទៃ) អលោកៈ កុសលមូល ណា នេះហៅថា
 អលោកៈ ។ បណ្ណាធម៌ទាំងនោះ អទោសៈ តើដូចម្តេច ។ ការ
 មិនប្រមូល អាការមិនប្រមូល ភាពមិនប្រមូល ការមិនព្យាបាទ ការ
 មិនគំគុំ អទោសៈ កុសលមូល ណា នេះហៅថា អទោសៈ ។
 នេះហៅថា កុសលមូល ។ បណ្ណាបច្ច័យាការទាំងនោះ

បច្ចយាការីរត្តេ កុសលនិទ្ទេសោ

កុសលម្ចូលប្បដ្ឋយា សង្ខារោ ។ យា ចេតនា
សញ្ញេតនា យញ្ញេតយិតតំ អយំ វុច្ចតិ កុសល-
ម្ចូលប្បដ្ឋយា សង្ខារោ ។ បេ ។ តេន វុច្ចតិ ឃុំមេ-
តស្ស កេវលស្ស ទិក្ខុក្ខន្ធស្ស សម្មទាយោ
ហោតិ ។

(១០៨) កតមេ ធម្មា កុសលា ។ យស្មី
សមយេ កាមាវចំ កុសលំ ចិត្តំ ឱប្បន្នំ ហោតិ
ឱបេក្ខាសហគតំ ញ្ញាណសម្បយុត្តំ ។ បេ ។
ឱបេក្ខាសហគតំ ញ្ញាណសម្បយុត្តំ សសង្ខារេន
រូចារម្មណំ វា ។ បេ ។ ធម្មារម្មណំ វា យំ យំ
វា បនារត្ត តស្មី សមយេ កុសលម្ចូលប្បដ្ឋយា
សង្ខារោ សង្ខារប្បដ្ឋយា វិញ្ញាណំ វិញ្ញាណប្បដ្ឋយា
នាមំ នាមប្បដ្ឋយា ធម្មាយតនំ ធម្មាយតនប្បដ្ឋយា
ធិស្ស ធិស្សប្បដ្ឋយា វេទនា វេទនាបដ្ឋយា
បសាទោ បសាទប្បដ្ឋយា អនិមេត្តោ អនិមេត្ត-
ប្បដ្ឋយា ករោ កវប្បដ្ឋយា ជាតិ ជាតិប្បដ្ឋយា
ជរាមរណំ ឃុំមេតស្ស កេវលស្ស ទិក្ខុក្ខន្ធស្ស
សម្មទាយោ ហោតិ ។

បច្ចយាការវិក្កុ កុសលនិទ្ទេស

សង្ខារ កើតមាន ព្រោះកុសលមូលជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ ចេតនា
ការសន្សំ ភាពនៃការសន្សំ (នូវអារម្មណ៍) ណា នេះហៅថា សង្ខារ
កើតមាន ព្រោះកុសលមូលជាបច្ច័យ ។ បេ ។ ព្រោះហេតុនោះ
ទើបពោលថា ហេតុជាទីកើតឡើង នៃកងទុក្ខទាំងអស់នេះ រមែងមាន
ដោយអាការយ៉ាងនេះ ។

[១០៨] ពួកធម៌ជាកុសល តើដូចម្តេច ។ ក្នុងសម័យ ណា
កាមាចរកុសលចិត្ត ប្រឡំដោយឧបេក្ខា ប្រកបដោយញ្ញាណ ។ បេ ។
ប្រឡំដោយឧបេក្ខា ប្រកបដោយញ្ញាណ ប្រកបដោយសង្ខារ មាន
រូបជាអារម្មណ៍ក្តី ។ បេ ។ មានធម៌ជារម្មណ៍ក្តី ឬក៏ ប្រាវព្រួនវិញ្ញាណ
ណាៗ ហើយកើតឡើង ក្នុងសម័យនោះ សង្ខារ កើតមាន ព្រោះ
កុសលមូលជាបច្ច័យ វិញ្ញាណ កើតមាន ព្រោះសង្ខារជាបច្ច័យ នាម
កើតមាន ព្រោះវិញ្ញាណជាបច្ច័យ អាយតនៈទី៦ កើតមាន ព្រោះ
នាមជាបច្ច័យ ផស្សៈ កើតមាន ព្រោះអាយតនៈទី ៦ ជាបច្ច័យ វេទ-
នា កើតមាន ព្រោះផស្សៈជាបច្ច័យ បសាទៈ កើតមាន ព្រោះវេ-
ទនាជាបច្ច័យ អធិមោក្ខ កើតមាន ព្រោះបសាទៈជាបច្ច័យ ភព
កើតមាន ព្រោះអធិមោក្ខជាបច្ច័យ ជាតិ កើតមាន ព្រោះភពជាបច្ច័យ
ជវានិធិមរណៈ កើតមាន ព្រោះជាតិជាបច្ច័យ ហេតុជាទីកើតឡើង
នៃកងទុក្ខទាំងអស់នេះ រមែងមាន ដោយអាការយ៉ាងនេះ ។

អភិធម្មបិដកេ វិវត្តោ

[១០៧] តត្ថ កតមេ កុសលម្ពណ ។
 អលោកោ អនោសោ អមោហោ ។ បេ ។ ឥមេ
 វុច្ចន្តិ កុលលម្ពណ ។ តត្ថ កតមោ កុសល-
 ម្ពលប្បច្ចយា សង្ខារោ ។ យោ ចេតនា សញ្ញេតនា
 សញ្ញេតយិត្តំ អយំ វុច្ចតិ កុសលម្ពលប្បច្ចយា
 សង្ខារោ ។ បេ ។ តត្ថ កតមា ជស្សប្បច្ចយា
 វេទនា ។ យំ ចេតសិកំ នេវ សាតំ នាសាតំ
 ចោតាសម្មស្សជំ អទិក្ខមសុខំ វេទយិតំ ចោតា-
 សម្មស្សជា អទិក្ខមសុខា វេទនា អយំ វុច្ចតិ
 ជស្សប្បច្ចយា វេទនា ។ បេ ។ តេន វុច្ចតិ ឃុ-
 បេតស្ស កេវលស្ស ទិក្ខុក្ខន្ធស្ស សមុទយោ
 ហោតិ ។

[១១០] កតមេ ធម្មា កុសលា ។ យស្មី
 សមយេ កាមាវចរំ កុសលំ ចិត្តំ ឧប្បន្នំ ហោតិ
 ឧបេក្ខាសហគតំ ញាណាវិប្បយុត្តំ ។ បេ ។ ឧបេក្ខា-
 សហគតំ ញាណាវិប្បយុត្តំ សសង្ខារេន រូបារម្មណំ
 វា ។ បេ ។ ធម្មារម្មណំ វា យំ យំ វា បដារព្រ
 ក

អភិធម្មបិដក វិវាដ

[១០៧] បណ្ណាធម៌ទាំងនោះ កុសលមូល តើដូចម្តេច ។
 អលោភៈ អទោសៈ អមោហៈ ។ បេ ។ នេះហៅថា កុសលមូល ។
 បណ្ណាបច្ចយាការទាំងនោះ សង្ខារ កើតមាន ព្រោះកុសលមូល ជា
 បច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ ចេតនា កាសន្យំ ភាពនៃការសន្យំ (នូវ
 អារម្មណ៍) ណា នេះហៅថា សង្ខារ កើតមាន ព្រោះកុសលមូល
 ជាបច្ច័យ ។ បេ ។ បណ្ណាបច្ចយាការទាំងនោះ វេទនា កើតមាន
 ព្រោះផស្សៈជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ សេចក្តីត្រេកអរក៏មិនមែន សេចក្តី
 មិនត្រេកអរក៏មិនមែន ដែលប្រព្រឹត្តទៅក្នុងចិត្ត គឺការទទួលអារម្មណ៍
 មិនជាទុក្ខ មិនជាសុខ ដែលកើតអំពីចេតោសម្ព័ស្ស អទុក្ខមសុខវេទនា
 ដែលកើតអំពីចេតោសម្ព័ស្ស ណា នេះហៅថា វេទនា កើតមាន ព្រោះ
 ផស្សៈជាបច្ច័យ ។ បេ ។ ព្រោះហេតុនោះ ទើបពោលថា ហេតុជា
 ទីកើតឡើង នៃកងទុក្ខទាំងអស់នេះ រមែងមាន ដោយអាការយ៉ាងនេះ ។

[១១០] ពួកធម៌ជាកុសល តើដូចម្តេច ។ ក្នុងសម័យណា
 ភាវាវចរកុសលចិត្ត ច្រឡំដោយទុបេក្ខា ប្រាសចាកញ្ញាណ ។ បេ ។
 ច្រឡំដោយទុបេក្ខា ប្រាសចាកញ្ញាណ ប្រកបដោយសង្ខារ មានរូបជា
 អារម្មណ៍ក៏ ។ បេ ។ មានធម៌ជាអារម្មណ៍ក៏ ឬក៏ ប្រាវព្រួញអារម្មណ៍ ណា ។

បច្ចយោការវិវត្តេ កុសលនិទ្ទេសោ

តស្មី សបយេ កុសលម្ភុលប្បច្ចយា សម្ព័រោ
 សម្ព័រប្បច្ចយា វិញ្ញាណំ វិញ្ញាណប្បច្ចយា នាបំ
 នាមប្បច្ចយា ឆដ្ឋាយនំ ឆដ្ឋាយនប្បច្ចយា
 ជស្សោ ជស្សប្បច្ចយា វេទនា វេទនាប្បច្ចយា
 បសាទោ បសាទប្បច្ចយា អធិប្រោក្ខោ អធិប្រោក្ខ-
 ប្បច្ចយា ករោ ករប្បច្ចយា ជាតិ ជាតិប្បច្ចយា
 ជរាមរណំ ឃុំមេតស្ស កេវលស្ស ទុក្ខក្ខន្ធស្ស
 សមុទយោ ហោតិ ។

[១១១] តត្ថ កតមេ កុសលម្ភុលា ។
 អណោកោ អនោសោ ។ បេ ។ ឥមេ វុច្ចន្តិ
 កុសលម្ភុលា ។ តត្ថ កតមោ កុសលម្ភុលប្បច្ចយា
 សម្ព័រោ ។ យា ចេតនា សញ្ចេតនា សញ្ចេត-
 យិតត្តំ អយំ វុច្ចតិ កុសលម្ភុលប្បច្ចយា សម្ព័រោ
 ។ បេ ។ តេន វុច្ចតិ ឃុំមេតស្ស កេវលស្ស
 ទុក្ខក្ខន្ធស្ស សមុទយោ ហោតិ ។

បច្ចយាការវិភង្គ កុសលនិទ្ទេស

ហើយកើតឡើង ក្នុងសម័យនោះ សង្ខារ កើតមាន ព្រោះកុសល-
 មូលជាបច្ច័យ វិញ្ញាណ កើតមាន ព្រោះសង្ខារជាបច្ច័យ នាម
 កើតមាន ព្រោះវិញ្ញាណជាបច្ច័យ អាយតនៈទី ៦ កើតមាន ព្រោះ
 នាមជាបច្ច័យ ផស្សៈ កើតមាន ព្រោះអាយតនៈទី ៦ ជាបច្ច័យ វេ-
 ទនា កើតមាន ព្រោះផស្សៈជាបច្ច័យ បសាទៈ កើតមាន ព្រោះ
 វេទនាជាបច្ច័យ អធិមោក្ខ កើតមាន ព្រោះបសាទៈជាបច្ច័យ ភព
 កើតមាន ព្រោះអធិមោក្ខជាបច្ច័យ ជាតិ កើតមាន ព្រោះភពជា
 បច្ច័យ ជរានិមរណៈ កើតមាន ព្រោះជាតិជាបច្ច័យ ហេតុជាទីកើត
 ឡើង នៃកងទុក្ខទាំងអស់⁺ រមែងមាន ដោយអាការយ៉ាងនេះ ។

[១១១] បណ្ណាធម៌ទាំងនោះ ពួកកុសលមូល តើដូចម្តេច ។

អលោភៈ អទោសៈ ។ បេ ។ នេះហៅថា កុសលមូល ។

បណ្ណាបច្ចយាការទាំងនោះ សង្ខារ កើតមាន ព្រោះកុសលមូលជាបច្ច័យ
 តើដូចម្តេច ។ ចេតនា ការសន្សំ ភាពនៃការសន្សំ (នូវអារម្មណ៍)
 ណា នេះហៅថា សង្ខារ កើតមាន ព្រោះកុសលមូលជាបច្ច័យ
 ។ បេ ។ ព្រោះហេតុនោះ ទើបពោលថា ហេតុជាទីកើតឡើង នៃ
 កងទុក្ខទាំងអស់⁺ រមែងមាន ដោយអាការយ៉ាងនេះ ។

អភិធម្មបិដកេ វិវាដ្តោ

[១១២] កតមេ ធម្មា កុសលា ។ យស្មី
 សមយេ រូបបតិយា មក្កំ ភាវេតិ វិវិច្ឆេ កាមេ-
 ហិ ។ បេ ។ បឋមំ ណាទំ ឧបសម្បជ្ឈ វិហារតិ
 បឋវីកសិណំ តស្មី សមយេ កុសលម្បលប្បច្ចយា
 សម្ពារោ សម្ពារប្បច្ចយា វិញ្ញាណំ វិញ្ញាណាប្បច្ចយា
 នាមំ នាមប្បច្ចយា ធម្មាយតនំ ធម្មាយតនប្បច្ចយា
 ជស្សោ ជស្សប្បច្ចយា វេទនា វេទនាប្បច្ចយា
 បសាទោ បសាទប្បច្ចយា អធិមោក្ខោ អធិមោក្ខ-
 ប្បច្ចយា ករោ ករវប្បច្ចយា ជាតិ ជាតិប្បច្ចយា
 ជរាមរណំ ឯវមេតស្ស កេវលស្ស ទិក្ខុក្ខន្ធស្ស
 សមុទយោ ហោតិ ។

[១១៣] តត្ថ កតមេ កុសលម្បលា ។
 អលោកោ អនោសោ អមោហោ ។ បេ ។ ឥមេ វុច្ចន្តិ
 កុសលម្បលា ។ តត្ថ កតមោ កុសលម្បលប្បច្ចយា
 សម្ពារោ ។ យា ចេតនា សញ្ចេតនា សញ្ចេតយិតត្ថំ
 អយំ វុច្ចន្តិ កុសលម្បលប្បច្ចយា សម្ពារោ ។ បេ ។

អភ័ធម្មប័ដិក វិក្កង្គ

(១១២) ពួកធម៌ជាកុសល តើដូចម្តេច ។ ក្នុងសម័យណា
 បុគ្គលចំរើននូវមគ្គ ដើម្បីកើតក្នុងរូបភព ស្ងប់ស្ងាត់ចាកកាយទាំងឡាយ
 ។ បេ ។ ច្បួលកាន់បឋមជ្ឈាន មានបឋវិកសិណ (ជាអារម្មណ៍)
 ក្នុងសម័យនោះ សង្ខារ កើតមាន ព្រោះកុសលមូលជាបច្ច័យ វិញ្ញាណ
 កើតមាន ព្រោះសង្ខារជាបច្ច័យ អាយតនៈទី ៦ កើតមាន ព្រោះនាម
 ជាបច្ច័យ ផស្សៈ កើតមាន ព្រោះអាយតនៈទី ៦ ជាបច្ច័យ វេទនា
 កើតមាន ព្រោះផស្សៈជាបច្ច័យ បសាទៈ កើតមាន ព្រោះវេទនា
 ជាបច្ច័យ អធិមោក្ខ កើតមាន ព្រោះបសាទៈជាបច្ច័យ ភព កើត
 មាន ព្រោះអធិមោក្ខជាបច្ច័យ ជាតិ កើតមាន ព្រោះភពជាបច្ច័យ
 ជរានិងមរណៈ កើតមាន ព្រោះជាតិជាបច្ច័យ ហេតុជាទីកើតឡើង
 នៃកងទុក្ខទាំងអស់នេះ រមែងមាន ដោយអាការយ៉ាងនេះ ។

(១១៣) បណ្តាធម៌ទាំងនោះ ពួកកុសលមូល តើដូចម្តេច ។
 អលោភៈ អទោសៈ អមោហៈ ។ បេ ។ នេះហៅថា កុសលមូល ។
 បណ្តាបច្ច័យាការទាំងនោះ សង្ខារ កើតមាន ព្រោះកុសលមូលជាបច្ច័យ
 តើដូចម្តេច ។ ចេតនា ការសន្សំ ភាពនៃការសន្សំ (នូវអារម្មណ៍)
 ណា នេះហៅថា សង្ខារ កើតមាន ព្រោះកុសលមូលជាបច្ច័យ ។ បេ ។

បច្ចយាការវិភង្គេ កុសលនំទ្កេសោ

តេន វុច្ចតិ ឯវមេតស្ស កេវលស្ស ទុក្ខក្ខន្ធស្ស
សមុទយោ ហោតីតិ^(១) ។

[១១២] កតមេ ធម្មា កុសលា ។ យស្មី
សមយេ អវុច្ចបថតិយា មក្កំ ភាវេតិ សព្វសោ អាភិញ្ចា-
ណាយតនំ សមតិកុម្មំ លេវសញ្ញា នាសញ្ញាយតនស-
ញ្ញា សហគតំ សុខស្ស ច បហានា ។ បេ។ ចតុតំ ឈា-
នំ ឧបសម្បជ្ឈំ វិហារតិ តស្មី សមយេ កុសលម្ហ-
លប្បច្ចយា សង្ខារោ សង្ខារប្បច្ចយា វិញ្ញណំ វិញ្ញា-
ណប្បច្ចយា នាមំ នាមប្បច្ចយា ធម្មាយតនំ ធម្មា-
យតនប្បច្ចយា ជស្សោ ជស្សប្បច្ចយា វេទនា
វេទនាបច្ចយា បសាទោ បសាទប្បច្ចយា អធិមោ-
ក្ខោ អធិមោក្ខប្បច្ចយា ភវោ ភវប្បច្ចយា ជាតិ

១ ខ. តតោ បរំ កតមេ ធម្មា កុសលា ។ យស្មី សមយេ រូបបច្ចយា មក្កំ
ភាវេតិ វិតក្កវិបារាមំ វិបសមា ទុតិយំ ឈានំ... តតិយំ ឈានំ... ចក្កំ ឈានំ...
បបមំ ឈានំ... បក្ខមំ ឈានំ ឧបសម្បជ្ឈំ វិហារតិ បបរីកសិណំ តស្មី សមយេ
កុសលមូលប្បច្ចយា សង្ខារោ សង្ខារប្បច្ចយា វិញ្ញណំ វិញ្ញណប្បច្ចយា នាមំ នាម-
ប្បច្ចយា ធម្មាយតនំ ធម្មាយតនប្បច្ចយា ជស្សោ ជស្សប្បច្ចយា វេទនា វេទនាបច្ចយា
បសាទោ បសាទប្បច្ចយា អធិមោក្ខោ អធិមោក្ខប្បច្ចយា ភវោ ភវប្បច្ចយា ជាតិ ជាតិ-
ប្បច្ចយា ជកមណំ ។ បេ។ តេន វុច្ចតិ ឯវមេតស្ស កេវលស្ស ទុក្ខក្ខន្ធស្ស សមុទ-
យោ ហោតីតិ... តតិ ធមេ បាវា ទិស្សន្តិ ។

បច្ចយាការវិភង្គ កុសលនិទ្ទេស

ព្រោះហេតុនោះ ទើបពោលថា ហេតុជាទីកើតឡើង នៃកងទុក្ខទាំង
អស់នេះ រមែងមាន ដោយអាការយ៉ាងនេះ ។

(១១៤) ពួកធម៌ជាកុសល តើដូចម្តេច ។ កងសម័យ

ណា បុគ្គលបំរើនូវមគ្គ ដើម្បីកើតកងអរូបភព កន្លងនូវអាកិញ្ចញ្ញា-

យតនៈ ដែលប្រឡំដោយនៅសញ្ញានាសញ្ញាយតនៈសញ្ញា ដោយ

ប្រការទាំងពួង ព្រោះលះបង់សុខផង ។ បេ ។ ហើយចូលកាន់ចតុ-

ត្ថជ្ឈាន កងសម័យនោះ សង្ខារ កើតមាន ព្រោះកុសលមូលជា

បច្ច័យ វិញ្ញាណ កើតមាន ព្រោះសង្ខារជាបច្ច័យ នាម កើតមាន

ព្រោះវិញ្ញាណជាបច្ច័យ អាយតនៈទី៦ កើតមាន ព្រោះនាមជាបច្ច័យ

ផស្សៈ កើតមាន ព្រោះអាយតនៈទី៦ ជាបច្ច័យ វេទនា កើតមាន

ព្រោះផស្សៈជាបច្ច័យ បសាទៈ កើតមាន ព្រោះវេទនាជាបច្ច័យ

អធិមោក្ខ កើតមាន ព្រោះបសាទៈជាបច្ច័យ ភព កើតមាន

ព្រោះអធិមោក្ខជាបច្ច័យ ជាតិ កើតមាន ព្រោះភពជាបច្ច័យ

អភិធម្មប្បដិកេ វិរាត្តោ

ជាតិប្បដ្ឋយា ជនមរណំ ឯវមេតស្ស កេវលស្ស
ទិក្ខុក្ខន្ធស្ស សមុទយោ ហោតិ ។

[១១៥] តត្ថ កតមេ អកុសលម្ពលា ។
អលោកោ អនោសោ អមោហោ ។ បេ ។ ឥមេ
វុច្ឆន្តិ កុសលម្ពលា ។ តត្ថ កតមោ កុសល-
ម្ពលប្បដ្ឋយា សម្ពារោ ។ យា បេតនា សញ្ជេត-
នា សញ្ជេតយិត្តំ អយំ វុច្ឆតិ កុសលម្ពលប្បដ្ឋយា
សម្ពារោ ។ បេ ។ តត្ថ កតមា ជស្សប្បដ្ឋយា
វេទនា ។ យំ បេតសិកំ នេវ សាតំ នាសាតំ
បេតោសម្មស្សដំ អទិក្ខមស្សទំ វេទយិតំ បេតោ-
សម្មស្សជា អទិក្ខមស្សខា វេទនា^(១) អយំ វុច្ឆតិ
ជស្សប្បដ្ឋយា វេទនា ។ បេ ។ តេន វុច្ឆតិ ឯវ-
មេតស្ស កេវលស្ស ទិក្ខុក្ខន្ធស្ស សមុទយោ
ហោតិ ។

[១១៦] កតមេ ធម្មា កុសលា ។ យស្មី សមយេ

១ ម. យំ បេតសិកំ សាតំ បេតសិកំ សុទំ បេតោសម្មស្សដំ សាតំ សុទំ វេទ-
យិតំ បេតោសម្មស្សជា សាតា សុខា វេទនាតិ ឥមេ បាវា ទិស្សន្តិ ។

អភិធម្មប័ណ្ណ វិភង្គ

ជវានិមរណៈ កើតមាន ព្រោះជាតិជាបច្ច័យ ហេតុជាទីកើតឡើង
នៃកងទុក្ខទាំងអស់នេះ រមែងមាន ដោយអាការយ៉ាងនេះ ។

[១១៥] បណ្ណាធម៌ទាំងនោះ ពួកកុសលមូល តើដូចម្តេច ។
អលោភៈ អទោសៈ អមោហៈ ។ បេ ។ នេះហៅថា កុសលមូល ។
បណ្ណាបច្ចយាការទាំងនោះ សង្ខារ កើតមាន ព្រោះកុសលមូលជាបច្ច័យ
តើដូចម្តេច ។ ចេតនា ការសន្សំ ភាពនៃការសន្សំ (នូវអារម្មណ៍)
ណា នេះហៅថា សង្ខារ កើតមាន ព្រោះកុសលមូល ជាបច្ច័យ
។ បេ ។ បណ្ណាបច្ចយាការទាំងនោះ វេទនា កើតមាន ព្រោះផស្សៈ
ជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ សេចក្តីត្រេកអរក៏មិនមែន សេចក្តីមិនត្រេក-
អរក៏មិនមែន ដែលប្រព្រឹត្តទៅក្នុងចិត្ត ការទទួលនូវអារម្មណ៍ មិន
ជាទុក្ខ មិនជាសុខ ដែលកើតអំពីចេតោសម្ព័ស្ស អទុក្ខមសុខវេទនា
ដែលកើតអំពីចេតោសម្ព័ស្ស ណា នេះហៅថា វេទនា កើតមាន
ព្រោះផស្សៈជាបច្ច័យ ។ បេ ។ ព្រោះហេតុនោះ ទើបពោលថា
ហេតុជាទីកើតឡើង នៃកងទុក្ខទាំងអស់នេះ រមែងមាន ដោយអាការ
យ៉ាងនេះ ។

[១១៦] ពួកធម៌ជាកុសល តើដូចម្តេច ។ ក្នុងសម័យណា

បច្ចយាការវិកង្កេ កុសលនិទ្ទេសោ

លោកុត្តរំ ឈានំ កោវេតិ និយ្យានិកំ អបប-
 យតាមំ ធិដ្ឋិតតានំ បហានាយ បវមាយ
 ក្ខមិយា បត្តិយា វិវិច្ឆេវ កោមេហិ ។ បេ ។ បវមិ
 ឈានំ ឧបសម្បជ្ឈ វិហារតិ ទុក្ខាបដិបទំ ទន្ធាភិញ្ញ
 តស្មី សបាយ កុសលមូលប្បច្ចយា សម្ព័រោ
 សម្ព័រប្បច្ចយា វិញ្ញាណំ វិញ្ញាណាប្បច្ចយា នាមិ
 នាមប្បច្ចយា ធម្មាយតនំ ធម្មាយតនប្បច្ចយា ដស្សា
 ដស្សប្បច្ចយា វេទនា វេទនាបច្ចយា បសាទោ ប-
 សានប្បច្ចយា អធិមោក្ខោ អធិមោក្ខប្បច្ចយា ករោ
 ករប្បច្ចយា ជាតិ ជាតិប្បច្ចយា ជរាមរណំ ឃីមេ-
 តេសំ ធម្មានំ សមុទយោ ហោតិ ។

(១១៧) តត្ថ កតមេ កុសលមូលា ។ អ-
 លោកោ អនោសោ អមោហោ ។ បេ ។ តត្ថ
 កតមោ អមោហោ ។ យា បញ្ញា បដាននា
 ។ បេ ។ អមោហោ ធម្មវិចយោ សម្មាទិដ្ឋិ ធម្មវិច-
 យសម្ពោជ្ឈន្តោ បក្កនំ បក្កបរិយាបនំ អយំ វុច្ចតិ
 អមោហោ ។ វេ បេ វុច្ចនិ កុសលមូលា ។

បច្ចយាការវិភង្គ កុសលនិទ្ទេស

បុគ្គលចំរើននូវលោកុត្តរជ្ជាន ជានិយ្យានិកធម៌ ជាធម្មជាតិដល់ នូវ
 ការមិនសន្សំ (នូវភិលេសវដ្តៈ) ដើម្បីលះនូវទិដ្ឋិទាំងឡាយ ដើម្បី
 ដល់នូវបឋមភូមិ ស្ងាត់ចាកកាមទាំងឡាយ ។ បេ ។ ហើយចូលកាន់
 បឋមជ្ជាន ជាទុក្ខាបដិបទា ទន្ទាភិញ្ញា កង្កីសម័យនោះ សង្ខារ កើត
 មាន ព្រោះកុសលមូលជាបច្ច័យ វិញ្ញាណ កើតមាន ព្រោះសង្ខារ
 ជាបច្ច័យ នាម កើតមាន ព្រោះវិញ្ញាណជាបច្ច័យ អាយតនៈទី៦
 កើតមាន ព្រោះនាមជាបច្ច័យ ផស្សៈ កើតមាន ព្រោះអាយតនៈទី
 ៦ ជាបច្ច័យ វេទនា កើតមាន ព្រោះផស្សៈជាបច្ច័យ បសាទៈ កើត
 មាន ព្រោះវេទនាជាបច្ច័យ អធិមោក្ខ កើតមាន ព្រោះបសាទៈជា
 បច្ច័យ ភព កើតមាន ព្រោះអធិមោក្ខជាបច្ច័យ ជាតិ កើតមាន
 ព្រោះភពជាបច្ច័យ ជរានិមរណៈ កើតមាន ព្រោះជាតិជាបច្ច័យ ហេតុ
 ជាទីកើតឡើង នៃធម៌ទាំងនេះ រមែងមាន ដោយអាការយ៉ាងនេះ ។

(១១៧) បណ្ណាធម៌ទាំងនោះ ពួកធម៌ជាកុសលមូល តើដូច
 ម្តេច ។ អលោកៈ អទោសៈ អហេហៈ ។ បេ ។ បណ្ណាកុសល-
 មូលទាំងនោះ អហេហៈ តើដូចម្តេច ។ បញ្ញា ការដឹងច្បាស់
 ។ បេ ។ សេចក្តីមិនវង្វេង ការពិចារណានូវធម៌ ការឃើញដោយ
 ប្រពៃ ធម្មវិចយសមោជ្ឈន៍ ជាអង្គមគ្គ រាប់បញ្ចូលកងមគ្គ ណា
 នេះហៅថា អហេហៈ ។ នេះហៅថា កុសលមូល ។

អភិធម្មបិដកេ វិរាដ្ឋោ

តត្ថ កតមោ ក្យសលម្ភលប្បច្ចយា សង្ខារោ ។ យា
 ចេតនា សញ្ញេតនា សញ្ញេតយិតត្ថំ អយំ វុច្ចតិ
 ក្យសលម្ភលប្បច្ចយា សង្ខារោ ។ បេ ។ តត្ថ កត-
 មោ ជស្សប្បច្ចយា វេទនា ។ យំ ចេតសិកំ
 សាតំ ចេតសិកំ សុខំ ចេតោសម្មស្សដំ សាតំ
 សុខំ វេទយិតំ ចេតោសម្មស្សជា សាតា សុខា
 វេទនា អយំ វុច្ចតិ ជស្សប្បច្ចយា វេទនា ។ តត្ថ
 កតមោ វេទនាបច្ចយា បសាទោ ។ យា សន្ធា
 សន្ធិហនា ឌីកប្បនា អភិប្បសាទោ អយំ វុច្ចតិ
 វេទនាបច្ចយា បសាទោ ។ តត្ថ កតមោ ប-
 សាទប្បច្ចយា អធិមោក្ខោ ។ យោ ចិត្តស្ស អធិ-
 មោក្ខោ អធិម្ភតនា តទធិម្ភតតា អយំ វុច្ចតិ
 បសាទប្បច្ចយា អធិមោក្ខោ ។ តត្ថ កត-
 មោ អធិមោក្ខប្បច្ចយា ករោ ។ វេបត្វា អធិ-
 មោក្ខំ វេទនាខន្តោ សញ្ញាខន្តោ សង្ខារក្ខន្តោ

អភិធម្មបិដក វិវាដ

បណ្តាបច្ចុយាការទាំងនោះ សង្ខារ កើតមាន ព្រោះកុសលមូលជាបច្ច័យ
 តើដូចម្តេច ។ ចេតនា ការសន្សំ ភាពនៃការសន្សំ (នូវអារម្មណ៍)
 ណា នេះហៅថា សង្ខារ កើតមាន ព្រោះកុសលមូល ជាបច្ច័យ
 ។ បេ ។ បណ្តាបច្ចុយាការទាំងនោះ វេទនា កើតមាន ព្រោះផស្សៈ
 ជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ សេចក្តីត្រេកអរ ប្រព្រឹត្តទៅក្នុងចិត្ត សេចក្តី
 សុខ ប្រព្រឹត្តទៅក្នុងចិត្ត ការទទួលអារម្មណ៍ ជាទីត្រេកអរ ជាសុខ
 ដែលកើតអំពីចេតោសម្ព័ស្ស វេទនាជាទីត្រេកអរ ជាសុខ ដែលកើត
 អំពីចេតោសម្ព័ស្ស ណា នេះហៅថា វេទនា កើតមាន ព្រោះ
 ផស្សៈជាបច្ច័យ ។ បណ្តាធម៌ទាំងនោះ បសាទៈ កើតមាន ព្រោះ
 វេទនាជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ សទ្ធា ការជឿ ការជឿជាក់ សេចក្តី
 ជ្រះថ្លាដ៏ក្រៃលែង ណា នេះហៅថា បសាទៈ កើតមាន ព្រោះវេទ-
 នាជាបច្ច័យ ។ បណ្តាធម៌ទាំងនោះ អធិមោក្ខ កើតមាន ព្រោះ
 បសាទៈជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ ការចុះសីប៍ អាការចុះសីប៍ ភាពចុះ
 សីប៍នៃចិត្ត ក្នុងអារម្មណ៍នោះ នេះហៅថា អធិមោក្ខ កើតមាន ព្រោះ
 បសាទៈជាបច្ច័យ ។ បណ្តាបច្ចុយាការទាំងនោះ ភត កើតមាន ព្រោះ
 អធិមោក្ខជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ វេទនាខន្ធ សញ្ញាខន្ធ សង្ខារកុន
 ១ ១១ ១២ ១៣ ១៤ ១៥ ១៦ ១៧ ១៨ ១៩ ២០ ២១ ២២ ២៣ ២៤ ២៥ ២៦ ២៧ ២៨ ២៩ ៣០ ៣១ ៣២ ៣៣ ៣៤ ៣៥ ៣៦ ៣៧ ៣៨ ៣៩ ៤០ ៤១ ៤២ ៤៣ ៤៤ ៤៥ ៤៦ ៤៧ ៤៨ ៤៩ ៥០ ៥១ ៥២ ៥៣ ៥៤ ៥៥ ៥៦ ៥៧ ៥៨ ៥៩ ៦០ ៦១ ៦២ ៦៣ ៦៤ ៦៥ ៦៦ ៦៧ ៦៨ ៦៩ ៧០ ៧១ ៧២ ៧៣ ៧៤ ៧៥ ៧៦ ៧៧ ៧៨ ៧៩ ៨០ ៨១ ៨២ ៨៣ ៨៤ ៨៥ ៨៦ ៨៧ ៨៨ ៨៩ ៩០ ៩១ ៩២ ៩៣ ៩៤ ៩៥ ៩៦ ៩៧ ៩៨ ៩៩ ១០០

បច្ចយាការីវិកង្គេ អព្យាកតនិទ្ទេសោ

វិញ្ញាណក្ខន្ធា អយំ វុច្ចតិ អនិមោក្ខប្បច្ចយា
 ករោ ។ បេ ។ ឯវមេតេសំ ធម្មានំ សមុទយោ
 ហោតិ ឯវមេតេសំ ធម្មានំ សង្កតិ ហោតិ
 សមាគមោ ហោតិ សមោធានំ ហោតិ វាតុករោ
 ហោតិ តេន វុច្ចតិ ឯវមេតេសំ ធម្មានំ សមុទយោ
 ហោតិ ។

កុសលនិទ្ទេសោ(១) ។

[១១៨] កតមេ ធម្មា អព្យាកតា ។ យស្មី
 សមយេ កាមាវចរស្ស កុសលស្ស កម្មស្ស កតត្តា
 ឧបចិតត្តា វិនាកំ ចក្កវិញ្ញាណំ ឧប្បន្នំ ហោតិ
 ឧបេក្ខាសមាគតំ រូបាវច្ចុណំ តស្មី សមយេ
 សង្ការប្បច្ចយា វិណាណំ វិញ្ញាណប្បច្ចយា ធាមំ
 ធាមប្បច្ចយា ធម្មាយតនំ ធម្មាយតនប្បច្ចយា ជស្សោ
 ជស្សប្បច្ចយា វេទនា វេទាបច្ចយា ករោ កវប្បច្ច-
 យា ជាតិ ជាតិប្បច្ចយា ជរាមរណំ ឯវមេតេស្ស
 កេវលស្ស ទុក្ខក្ខន្ធស្ស សមុទយោ ហោតិ ។

១ ឱ. កុសលមូលំ និដ្ឋិតំ ។

បច្ចយាការវិវត្ត កុសលនិទ្ទេស

វិញ្ញាណក្ខន្ធ លើកតែអធិមោក្ខបេញ នេះហៅថា ភព កើត
 មាន ព្រោះអធិមោក្ខជាបច្ច័យ ។ បេ ។ អធិប្បាយត្រង់ពាក្យថា ហេតុ
 ជាទីកើតឡើង នៃធម៌ទាំងនេះ រមែងមាន ដោយប្រការដូច្នោះ
 ដូចតទៅនេះ ។ ការដួបដុំ ការមូលមក ការប្រដុំចុះ ការកើត
 ប្រាកដ នៃធម៌ទាំងនេះ រមែងមានយ៉ាងនេះ ព្រោះហេតុនោះ ទើប
 ពោលថា ហេតុជាទីកើតឡើង នៃធម៌ទាំងនេះ រមែងមាន ដោយ
 អាការយ៉ាងនេះឯង ។

ចប់ កុសលនិទ្ទេស ។

[១១៨] ពួកធម៌ជាអព្យាក្រឹត តើដូចម្តេច ។ ក្នុងសម័យណា
 ចក្ខុវិញ្ញាណជាវិបាក ប្រឡំដោយទេវតា មានរូបជាអារម្មណ៍ កើត
 ឡើង ព្រោះភាពនៃកាមាវចរកុសលកម្ម ដែលសត្វធ្វើហើយ សន្សំ
 ហើយ ក្នុងសម័យនោះ វិញ្ញាណ កើតមាន ព្រោះសង្ខារជាបច្ច័យ
 នាម កើតមាន ព្រោះវិញ្ញាណជាបច្ច័យ អាយតនៈទី ៦ កើតមាន
 ព្រោះនាមជាបច្ច័យ ផស្សៈ កើតមាន ព្រោះអាយតនៈទី ៦ ជាបច្ច័យ
 វេទនា កើតមាន ព្រោះផស្សៈជាបច្ច័យ ភព កើតមាន ព្រោះ
 វេទនាជាបច្ច័យ ជាតិ កើតមាន ព្រោះភពជាបច្ច័យ ជវានិមមរណៈ
 កើតមាន ព្រោះជាតិជាបច្ច័យ ហេតុជាទីកើតឡើង នៃកងទុក្ខទាំង
 អស់នេះ រមែងមាន ដោយអាការយ៉ាងនេះ ។

អភិធម្មបិដកេ វិវត្តោ

(១១៧) តត្ថ កកតមោ សុត្តារោ ។ យោ

ចេតនា សញ្ញាតនា សញ្ញាតយំតត្ថំ អយំ វុច្ចតិ

សុត្តារោ ។ តត្ថ កកតមំ សុត្តារប្បច្ចយា វិញ្ញាណំ ។

យំ ចិត្តំ មនោ មាណសំ ។ បេ ។ តជ្ជា ចក្កវិញ្ញា-

ណាណត្ថំ ឥទំ វុច្ចតិ សុត្តារប្បច្ចយា វិញ្ញាណំ ។

តត្ថ កកតមំ វិញ្ញាណាប្បច្ចយា នាមំ ។ វេទនាខន្ធា

សញ្ញាខន្ធា សុត្តារត្តិខន្ធា ឥទំ វុច្ចតិ វិញ្ញាណាប្ប-

ច្ចយា នាមំ ។ តត្ថ កកតមំ នាមប្បច្ចយា ធម្មា-

យតនំ ។ យំ ចិត្តំ មនោ មាណសំ ។ បេ ។ តជ្ជា

ចក្កវិញ្ញាណាណត្ថំ ឥទំ វុច្ចតិ នាមប្បច្ចយា ធម្មា-

យតនំ ។ តត្ថ កកតមោ ធម្មាយតនប្បច្ចយា

ជស្សោ ។ យោ ជស្សោ ជុសនា សម្មុសនា

សម្មុសិតត្ថំ អយំ វុច្ចតិ ធម្មាយតនប្បច្ចយា

ជស្សោ ។ តត្ថ កកតមោ ជស្សប្បច្ចយា វេទនា ។

អភិធម្មបិដក វិវាដ

[១១៧] បណ្តាបច្ចយាការទាំងនោះ សង្ខារ តើដូចម្តេច ។
 ចេតនា ការសន្សំ ភាពនៃការសន្សំ (នូវអារម្មណ៍) ណា នេះ
 ហៅថា សង្ខារ ។ បណ្តាបច្ចយាការទាំងនោះ វិញ្ញាណ កើត
 មាន ព្រោះសង្ខារជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ ចិត្ត សេចក្តីដឹងអា-
 រម្មណ៍ សេចក្តីប្រាថ្នា ។ បេ ។ ចក្ខុវិញ្ញាណធាតុ ដែលកើតអំពីវិញ្ញាណ
 នោះ ណា នេះហៅថា វិញ្ញាណ កើតមាន ព្រោះសង្ខារជាបច្ច័យ ។
 បណ្តាបច្ចយាការទាំងនោះ នាម កើតមាន ព្រោះវិញ្ញាណជាបច្ច័យ
 តើដូចម្តេច ។ វេទនាខន្ធ សញ្ញាខន្ធ សង្ខារក្ខន្ធ នេះហៅថា នាម
 កើតមាន ព្រោះវិញ្ញាណជាបច្ច័យ ។ បណ្តាបច្ចយាការទាំងនោះ
 អាយតនៈទី ៦ កើតមាន ព្រោះនាមជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ ចិត្ត
 សេចក្តីដឹងអារម្មណ៍ សេចក្តីប្រាថ្នា ។ បេ ។ ចក្ខុវិញ្ញាណធាតុ ដែល
 កើតអំពីវិញ្ញាណនោះ ណា នេះហៅថា អាយតនៈទី ៦ កើតមាន
 ព្រោះនាមជាបច្ច័យ ។ បណ្តាបច្ចយាការទាំងនោះ ផស្សៈ កើត
 មាន ព្រោះអាយតនៈទី ៦ ជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ ផស្សៈ ការ
 ពាល់គ្រូ ការប៉ះពាល់ ការទង្គិកទង្គិច ណា នេះហៅថា ផស្សៈ
 កើតមាន ព្រោះអាយតនៈទី ៦ ជាបច្ច័យ ។ បណ្តាបច្ចយាការទាំង
 នោះ វេទនា កើតមាន ព្រោះផស្សៈជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។

បច្ចយាការវិវត្តេ អព្យាកតិទ្កេសោ

យំ ចេតសីកំ នេវ សាតិ នាសាតិ ចេតោសម្មស្សនំ
 អនុក្ខមស្សនំ វេទយិតំ ចេតោសម្មស្សនា អនុក្ខមស្ស-
 ខា វេទនា អយំ វុត្តតិ ធម្មប្បច្ចយា វេទនា ។ តត
 កតមោ វេទនាបច្ចយា ករោ ។ វេបេត្វា វេទនំ
 សញ្ញាខន្ធនោ សម្ពាទ្ធក្នា វិញ្ញាណក្នា អយំ
 វុត្តតិ វេទនាបច្ចយា ករោ ។ បេ ។ តេន វុត្តតិ
 ឃវមេតស្ស កេវលស្ស ទុក្ខក្ខន្ធស្ស សមុទយោ
 ហោតីតិ ។

[១២០] តស្មី សមយេ សម្ពាទ្ធក្នា
 វិញ្ញាណំ សម្ពាទ្ធក្នា វិញ្ញាណប្បច្ចយា នាមំ
 វិញ្ញាណបេតុកំ នាមប្បច្ចយា ធម្មាយតនំ នាម-
 បេតុកំ ធម្មាយតនប្បច្ចយា ធម្មាយតន-
 បេតុកោ ធម្មប្បច្ចយា វេទនា ធម្មបេតុកោ
 វេទនាបច្ចយា ករោ កវប្បច្ចយា ជាតិ ជាតិប្បច្ចយា
 ជរាមរណំ ឃវមេតស្ស កេវលស្ស ទុក្ខក្ខន្ធស្ស
 សមុទយោ ហោតិ ។

បច្ចុយាការវិវត្ត អព្យាករណ៍ទ្រុស

សេចក្តីត្រេកអរ ក៏មិនមែន សេចក្តីមិនត្រេកអរ ក៏មិនមែន ដែល
 ប្រព្រឹត្តទៅក្នុងចិត្ត ការទទួលអារម្មណ៍ មិនជាទុក្ខ មិនជាសុខ ដែល
 កើតអំពីចេតោសម្មស្ស អទុក្ខមសុខវេទនា ដែលកើតអំពីចេតោសម្មស្ស
 ណា នេះហៅថា វេទនា កើតមាន ព្រោះផស្សៈជាបច្ច័យ ។ បណ្តា
 បច្ចុយាការទាំងនោះ ភព កើតមាន ព្រោះវេទនាជាបច្ច័យ តើដូច
 មេច ។ សញ្ញាខន្ធ សង្ខារកន្ធ វិញ្ញាណកន្ធ លើកតែវេទនា
 ចេញ នេះហៅថា ភព កើតមាន ព្រោះវេទនាជាបច្ច័យ ។ បេ ។
 ព្រោះហេតុនោះ ទើបពោលថា ហេតុជាទីកើតឡើង នៃកងទុក្ខទាំង
 អស់នេះ រមែងមាន ដោយអាការយ៉ាងនេះ ។

(១២០) ក្នុងសម័យនោះ វិញ្ញាណមានសង្ខារជាហេតុ កើត
 មាន ព្រោះសង្ខារជាបច្ច័យ នាមមានវិញ្ញាណជាហេតុ កើតមាន
 ព្រោះវិញ្ញាណជាបច្ច័យ អាយតនៈទី ៦ មាននាមជាហេតុ កើតមាន
 ព្រោះនាមជាបច្ច័យ ផស្សៈមានអាយតនៈទី ៦ ជាហេតុ កើតមាន ព្រោះ
 អាយតនៈទី ៦ ជាបច្ច័យ វេទនាមានផស្សៈជាហេតុ កើតមាន ព្រោះ
 ផស្សៈជាបច្ច័យ ភព កើតមាន ព្រោះវេទនាជាបច្ច័យ ជាតិ កើត
 មាន ព្រោះភពជាបច្ច័យ ជរានិមរណៈ កើតមាន ព្រោះជាតិជា
 បច្ច័យ ហេតុជាទីកើតឡើង នៃកងទុក្ខទាំងអស់នេះ រមែងមាន ដោយ
 អាការយ៉ាងនេះ ។

អភ័ន្តប្រជុំពេ វិវត្តោ

[១២១] តស្មី សមយេ សម្ព័ន្ធភ័យ្យោ វិញ្ញាណំ
 សម្ព័ន្ធសម្ពយុត្តំ វិញ្ញាណាប្បច្ចយា នាមំ វិញ្ញាណា-
 សម្ពយុត្តំ នាមប្បច្ចយា ធម្មាយតនំ នាមសម្ពយុត្តំ
 ធម្មាយតនប្បច្ចយា ធម្មាយតនសម្ពយុត្តំ
 ធម្មាយតនប្បច្ចយា វេទនា ធម្មាយតនសម្ពយុត្តំ វេទនាប្ប-
 ច្ចយា ករោ ករៈប្បច្ចយា ជាតិ ជាតិប្បច្ចយា ជរាមរណំ
 ឃ្លីមេតស្ស កេវលស្ស ទុក្ខក្ខន្ធស្ស សមុទយោ
 ហោតិ ។

[១២២] តស្មី សមយេ សម្ព័ន្ធភ័យ្យោ វិញ្ញាណំ
 វិញ្ញាណាប្បច្ចយា ធម្មាយតនំ សម្ព័ន្ធភ័យ្យោ វិញ្ញាណាប្បច្ចយា នាមំ
 នាមប្បច្ចយា ធម្មាយតនំ វិញ្ញាណំ នាមប្បច្ចយា ធម្មាយតន-
 ំ ធម្មាយតនប្បច្ចយា ធម្មាយតនំ នាមំ ធម្មាយតនប្បច្ចយា
 ធម្មាយតនប្បច្ចយា ធម្មាយតនំ ធម្មាយតនប្បច្ចយា
 វេទនា វេទនាប្បច្ចយា ធម្មាយតនំ ធម្មាយតនប្បច្ចយា ករោ
 ករៈប្បច្ចយា ជាតិ ជាតិប្បច្ចយា ជរាមរណំ ឃ្លីមេ-
 តស្ស កេវលស្ស ទុក្ខក្ខន្ធស្ស សមុទយោ
 ហោតិ ។

អភិធម្មបំណិក វិក្កង

[១២១] ក្នុងសម័យនោះ វិញ្ញាណប្រកបដោយសង្ខារ កើតមាន ព្រោះសង្ខារជាបច្ច័យ នាមប្រកបដោយវិញ្ញាណ កើតមាន ព្រោះ វិញ្ញាណជាបច្ច័យ អាយតនៈទី ៦ ប្រកបដោយនាម កើតមាន ព្រោះនាម ជាបច្ច័យ ផស្សៈប្រកបដោយអាយតនៈទី ៦ កើតមាន ព្រោះអាយតនៈ ទី ៦ ជាបច្ច័យ វេទនាប្រកបដោយផស្សៈ កើតមាន ព្រោះផស្សៈជាបច្ច័យ ភព កើតមាន ព្រោះវេទនាជាបច្ច័យ ជាតិ កើតមាន ព្រោះភព ជាបច្ច័យ ជរានិម្មរណៈ កើតមាន ព្រោះជាតិជាបច្ច័យ ហេតុជាទី កើតឡើង នៃកងទុក្ខទាំងអស់នេះ រមែងមាន ដោយអាការយ៉ាងនេះ ។

[១២២] ក្នុងសម័យនោះ វិញ្ញាណ កើតមាន ព្រោះសង្ខារជា បច្ច័យ សង្ខារ កើតមាន ព្រោះវិញ្ញាណជាបច្ច័យ នាម កើតមាន ព្រោះវិញ្ញាណជាបច្ច័យ វិញ្ញាណ កើតមាន ព្រោះនាមជាបច្ច័យ អាយតនៈទី ៦ កើតមាន ព្រោះនាមជាបច្ច័យ នាម កើតមាន ព្រោះ អាយតនៈទី ៦ ជាបច្ច័យ ផស្សៈ កើតមាន ព្រោះអាយតនៈទី ៦ ជា បច្ច័យ អាយតនៈទី ៦ កើតមាន ព្រោះផស្សៈជាបច្ច័យ វេទនា កើតមាន ព្រោះផស្សៈជាបច្ច័យ ផស្សៈ កើតមាន ព្រោះវេទនាជា បច្ច័យ ភព កើតមាន ព្រោះវេទនាជាបច្ច័យ ជាតិ កើតមាន ព្រោះភព ជាបច្ច័យ ជរានិម្មរណៈ កើតមាន ព្រោះជាតិជាបច្ច័យ ហេតុជាទី កើតឡើង នៃកងទុក្ខទាំងអស់នេះ រមែងមាន ដោយអាការយ៉ាងនេះ ។

បច្ចយាការវិរង្គេ អព្យាកតនិទ្ទេសោ

[១២៣] កតមេ ធម្មា អព្យាកតតា ។ យស្មី
 សមយេ កាមាវចរស្ស កុសលស្ស កម្មស្ស កត-
 ត្តតា ឧបចិតត្តា វិហាកំ ។ សោតវិញ្ញាណំ ឧប្បន្នំ
 ហោតិ ឧបេក្ខាសហគតំ ។ សទ្ធារម្មណំ ។ បេ ។
 យានវិញ្ញាណំ ឧប្បន្នំ ហោតិ ឧបេក្ខាសហគតំ
 ។ បេ ។ ជិវិតវិញ្ញាណំ ឧប្បន្នំ ហោតិ ឧបេក្ខា-
 សហគតំ ។ សារម្មណំ ។ បេ ។ កាយវិញ្ញាណំ
 ឧប្បន្នំ ហោតិ សុខសហគតំ ដោជ្ជញ្ញារម្មណំ តស្មី
 សមយេ សទ្ធាវប្បច្ចយា វិញ្ញាណំ វិញ្ញាណាប្បច្ចយា
 ធាមិ ធាមប្បច្ចយា ធម្មាយតនំ ធម្មាយតនប្បច្ចយា
 ជស្សោ ជស្សប្បច្ចយា វេទនា វេទនាបច្ចយា កកេ
 កវប្បច្ចយា ជាតិ ជាតិប្បច្ចយា ជរាមរណំ ឯវមេ-
 តស្ស កេវលស្ស ទុក្ខក្ខន្ធស្ស សម្មទយោ
 ហោតិ ។

[១២៤] តត្ថ កតមោ សទ្ធារេ ។ យ
 បេតនា សញ្ចេតនា សញ្ចេតយិតតំ អយំ វុច្ចតិ

បច្ចុយាការវិវត្ត អព្យាកតនិទ្ទេស

(១២៣) ពួកធម៌ជាអព្យាក្រឹត តើដូចម្តេច ។ ក្នុងសម័យ
ណា សោតវិញ្ញាណ ជាវិបាក ច្រឡំដោយឧបេក្ខា មានសម្លេងជា
អារម្មណ៍ កើតឡើង ព្រោះភាពនៃការវិបាកសុលកម្ម ដែលសត្វធ្វើ
ហើយ សន្សំហើយ ។ បេ ។ យានវិញ្ញាណ ច្រឡំដោយឧបេក្ខា
កើតឡើង ។ បេ ។ ជីវិតវិញ្ញាណ ច្រឡំដោយឧបេក្ខា មានរសជាអារម្មណ៍
កើតឡើង ។ បេ ។ កាយវិញ្ញាណ ច្រឡំដោយសុខ មានផ្សព្វជាអារម្មណ៍
កើតឡើង ក្នុងសម័យនោះ វិញ្ញាណ កើតមាន ព្រោះសង្ខារជា
បច្ច័យ នាម កើតមាន ព្រោះវិញ្ញាណជាបច្ច័យ អាយតនៈទី ៦
កើតមាន ព្រោះនាមជាបច្ច័យ ផស្សៈ កើតមាន ព្រោះអាយតនៈទី ៦
ជាបច្ច័យ វេទនា កើតមាន ព្រោះផស្សៈជាបច្ច័យ ភព កើតមាន
ព្រោះវេទនាជាបច្ច័យ ជាតិ កើតមាន ព្រោះភពជាបច្ច័យ ជរានិវ
មរណៈ កើតមាន ព្រោះជាតិជាបច្ច័យ ហេតុជាទីកើតឡើង នៃកង
ទុក្ខទាំងអស់នេះ រមែងមាន ដោយអាការយ៉ាងនេះ ។

(១២៤) បណ្តាបច្ចុយាការទាំងនោះ សង្ខារ តើដូចម្តេច ។
ចេតនា ការសន្សំ ភាពនៃការសន្សំ (នូវអារម្មណ៍) ណា នេះហៅថា

អភិធម្មប្បដិកេ វិរាត្តោ

សុត្តំ ។ បេ ។ តត្ថ កតតោ ដស្សប្បច្ចយា
 វេទនា ។ យំ កាយិកំ សាតិំ កាយិកំ
 សុខំ កាយសម្មស្សជំ សាតិំ សុខំ វេទយិតិ
 កាយសម្មស្សជា សាតា សុខា វេទនា អយំ
 វុច្ចតិ ដស្សប្បច្ចយា វេទនា ។ តត្ថ កតតោ
 វេទនាបច្ចយា ករោ ។ វេយត្វា វេទនំ សញ្ញា ១-
 ត្រោ សុត្តារក្ខត្រោ វិញ្ញាណក្ខត្រោ អយំ វុច្ចតិ
 វេទនាបច្ចយា ករោ ។ បេ ។ តេន វុច្ចតិ ឯវេម-
 តស្ស កេវលស្ស ទិក្ខុក្ខុទ្ធស្ស សមុទយោ
 ហោតិ ។

(១២៥) កតតោ ធម្មា អព្យាកតតា ។ យស្មី
 សមយេ កាមាវចរស្ស កុសលស្ស កម្មស្ស
 កតតា ឧបចិតតា វិហាកា មនោទាតុ ឧប្បន្នា
 ហោតិ ឧបេក្ខាសហកតា វុច្ចារម្ពណា វា ។ បេ ។
 ដោដ្ឋញ្ញារម្ពណា វា យំ យំ វា បណារត្ត តស្មី
 សមយេ សុត្តារប្បច្ចយា វិញ្ញាណំ វិញ្ញាណា-
 ប្បច្ចយា ទាមំ ទាមប្បច្ចយា ធម្មាយតនំ ធម្មា-
 យតនប្បច្ចយា ដស្សោ ដស្សប្បច្ចយា វេទនា

អភិធម្មបិដក វិវាដ្ឋ

សង្ខារ ។ បេ ។ បណ្តាបច្ចយាការទាំងនោះ វេទនា កើតមាន
 ព្រោះផស្សៈជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ សេចក្តីត្រេកអរ ប្រព្រឹត្តទៅ
 ក្នុងកាយ សេចក្តីសុខ ប្រព្រឹត្តទៅក្នុងកាយ ការទទួលអារម្មណ៍ ជា
 ទីត្រេកអរ ជាសុខ ដែលកើតអំពីកាយសម្ផស្ស សុខវេទនា ជាទី
 ត្រេកអរ ដែលកើតអំពីកាយសម្ផស្ស នេះហៅថា វេទនា កើតមាន
 ព្រោះផស្សៈជាបច្ច័យ ។ បណ្តាបច្ចយាការទាំងនោះ ភព កើតមាន
 ព្រោះវេទនាជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ សញ្ញាខន្ធ សង្ខារខន្ធ វិញ្ញា-
 ណខន្ធ លើកតែវេទនាចេញ នេះហៅថា ភព កើតមាន ព្រោះ
 វេទនាជាបច្ច័យ ។ បេ ។ ព្រោះហេតុនោះ ទើបពោលថា ហេតុជា
 ទីកើតឡើង នៃកងទុក្ខទាំងអស់នេះ រមែងមាន ដោយអាការយ៉ាងនេះ ។

(១២៥) ពួកធម៌ជាអព្យក្រឹត តើដូចម្តេច ។ ក្នុងសម័យ
 ណា មនោធាតុ ជាវិបាក ប្រឡំដោយឧបេក្ខា មានរូបជាអារម្មណ៍ក៏
 ។ បេ ។ មានផ្សំគ្នាជាអារម្មណ៍ក៏ ឬក៏ ប្រាវត្ត នូវអារម្មណ៍ណា
 មួយ ហើយកើតឡើង ព្រោះភាពនៃកាមាវចរកុសលកម្ម ដែលសត្វ
 ធ្វើហើយ សន្សំហើយ ក្នុងសម័យនោះ វិញ្ញាណ កើតមាន ព្រោះ
 សង្ខារជាបច្ច័យ នាម កើតមាន ព្រោះវិញ្ញាណជាបច្ច័យ អាយតនៈ
 ទី ៦ កើតមាន ព្រោះនាមជាបច្ច័យ ផស្សៈ កើតមាន ព្រោះ
 អាយតនៈទី ៦ ជាបច្ច័យ វេទនា កើតមាន ព្រោះផស្សៈជាបច្ច័យ

បច្ចយាការវិកង្កេ អព្យាគន្ធិទ្ទេសោ

វេទនាបច្ចយា អដិមោក្ខោ អដិមោក្ខុប្បច្ចយា ករោ
កវប្បច្ចយា ជាតិ ជាតិប្បច្ចយា ជរាមរណំ ឃុំមេតស្ស
កេវលស្ស ទុក្ខក្ខត្តស្ស សមុទយោ យោតិ ។

[១២៦] តត្ថ កតមោ សម្ព័រោ ។ យ

ចេតនា សញ្ចេតនា សញ្ចេតយិតត្តំ អយំ វុច្ចតិ
សម្ព័រោ ។ តត្ថ កតមំ សម្ព័រាប្បច្ចយា វិញ្ញាណំ ។
យំ ចិត្តំ មនោ មាណសំ ។ បេ ។ តជ្ជា មនោ-
ណត្ថ ឥទំ វុច្ចតិ សម្ព័រាប្បច្ចយា វិញ្ញាណំ ។ បេ ។
តត្ថ កតមោ ជស្សប្បច្ចយា វេទនា ។ យំ ចេត-
សិកំ នេវ សាតិ នាសាតិ ចេតោសម្មស្សជំ អ-
ទុក្ខមស្សខំ វេទយិតិ ចេតោសម្មស្សជា អទុក្ខម-
ស្សខា វេទនា អយំ វុច្ចតិ ជស្សប្បច្ចយា វេទនា ។
តត្ថ កតមោ វេទនាបច្ចយា អដិមោក្ខោ ។
យោ ចិត្តស្ស អដិមោក្ខោ អដិមុច្ចនា តទដិមុត្តនា

បច្ចយាការវិភង្គ អព្យករនិទ្ទេស

អធិហេតុ កើតមាន ព្រោះវេទនាជាបច្ច័យ ភព កើតមាន ព្រោះ
អធិហេតុជាបច្ច័យ ជាតិ កើតមាន ព្រោះភពជាបច្ច័យ ដរាងនិងមរណៈ
កើតមាន ព្រោះជាតិជាបច្ច័យ ហេតុជាទីកើតឡើង នៃកងទុក្ខទាំង
អស់នេះ វេមនីមាន ដោយអាការយ៉ាងនេះ ។

[១២៦] បណ្តាបច្ចយាការទាំងនោះ សង្ខារ តើដូចម្តេច ។
ចេតនា ការសន្សំ ភាពនៃការសន្សំ (នូវអារម្មណ៍) ណា នេះហៅ
ថា សង្ខារ ។ បណ្តាបច្ចយាការទាំងនោះ វិញ្ញាណ កើតមាន ព្រោះ
សង្ខារជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ ចិត្ត សេចក្តីដឹងអារម្មណ៍ សេចក្តី
ប្រាថ្នា ។ បេ ។ មនោធាតុ ដែលកើតអំពីវិញ្ញាណនោះ ណា នេះ
ហៅថា វិញ្ញាណ កើតមាន ព្រោះសង្ខារជាបច្ច័យ ។ បេ ។ បណ្តា
បច្ចយាការទាំងនោះ វេទនា កើតមាន ព្រោះផស្សៈជាបច្ច័យ តើដូច
ម្តេច ។ សេចក្តីត្រេកអរ ក៏មិនមែន សេចក្តីមិនត្រេកអរក៏មិនមែន ដែល
ប្រព្រឹត្តទៅក្នុងចិត្ត ការទទួលអារម្មណ៍ មិនជាទុក្ខ មិនជាសុខ ដែល
កើតអំពីចេតោសម្ផស្ស អទុក្ខមសុខវេទនា ដែលកើតអំពីចេតោសម្ផស្ស
ណា នេះហៅថា វេទនា កើតមាន ព្រោះផស្សៈជាបច្ច័យ ។ បណ្តា
ធម៌ទាំងនោះ អធិហេតុ កើតមាន ព្រោះវេទនាជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។
ការចុះស្រប់ អាការចុះស្រប់ ភាពចុះស្រប់ នៃចិត្តកងអារម្មណ៍នោះ ណា

អភិធម្មបិដកេ វិរាដ្ឋោ

អយំ វុច្ចតិ វេទនាបច្ចយា អនិមោក្ខោ ។ តត
 កតមោ អនិមោក្ខប្បច្ចយា ភវេ ។ វេយ្យា
 អនិមោក្ខំ វេទនាខន្ធា សញ្ញាខន្ធា សន្ទារក្ខន្ធា
 វិញ្ញាណក្ខន្ធា អយំ វុច្ចតិ អនិមោក្ខប្បច្ចយា ភវេ
 ។ បេ ។ តេន វុច្ចតិ ឃុំមេតស្ស កេវលស្ស
 ទុក្ខក្ខន្ធស្ស សមុទយោ ហោតិ ។

[១២៧] កតមេ ធម្មា អត្យាកតា ។ យស្មី
 សមយេ កាមាវចរស្ស កុសលស្ស កម្មស្ស កតត្តា
 ឧបចិតត្តា វិចាកោ មនោវិញ្ញាណធាតុ ឧប្បដ្ឋា
 ហោតិ សោមនស្សសហគតា រូចារម្មណា វា ។ បេ ។
 ធម្មារម្មណា វា យំ យំ វា បដារត្ត តស្មី សមយេ
 សន្ទារប្បច្ចយា វិញ្ញាណំ វិញ្ញាណប្បច្ចយា ធាមិ
 ធាមប្បច្ចយា ធម្មាយតនំ ធម្មាយតនប្បច្ចយា ជស្សោ
 ជស្សប្បច្ចយា វេទនា វេទនាបច្ចយា អនិមោក្ខោ
 អនិមោក្ខប្បច្ចយា ភវេ ភវប្បច្ចយា ជាតិ ជាតិ
 ប្បច្ចយា ជរាមរណំ ឃុំមេតស្ស កេវលស្ស ទុក្ខ-
 ក្ខន្ធស្ស សមុទយោ ហោតិ ។

អភិធម្មបិដក វិវង្គ

នេះហៅថា អធិមោក្ខ កើតមាន ព្រោះវេទនាជាបច្ច័យ ។ បណ្តា
បច្ចុយាការទាំងនោះ ភព កើតមាន ព្រោះអធិមោក្ខជាបច្ច័យ តើដូច
ម្តេច ។ វេទនាខន្ធ សញ្ញាខន្ធ សង្ខារកុន វិញ្ញាណកុន លើក
តែអធិមោក្ខចេញ នេះហៅថា ភព កើតមាន ព្រោះអធិមោក្ខ
ជាបច្ច័យ ។ បេ ។ ព្រោះហេតុនោះ ទើបពោលថា ហេតុជាទីកើត
ឡើង នៃកងទុក្ខទាំងអស់នុ៎ះ រមែងមាន ដោយអាការយ៉ាងនេះ ។

(១២៧) ពួកធម៌ជាអព្យក្រឹត តើដូចម្តេច ។ ក្នុងសម័យណា
មនៅវិញ្ញាណធាតុ ជាវិបាក ប្រឡំដោយសោមនស្ស មានរូបជាអារម្មណ៍
ក្តី ។ បេ ។ មានធម៌ជាអារម្មណ៍ក្តី ឬក៏ ប្រាវព្រួញវិអារម្មណ៍ណាមួយ
ហើយកើតឡើង ព្រោះភាពនៃកាមាវចរកុសលកម្ម ដែលសត្វធ្វើហើយ
សន្សំហើយ ក្នុងសម័យនោះ វិញ្ញាណ កើតមាន ព្រោះសង្ខារជាបច្ច័យ
នាម កើតមាន ព្រោះវិញ្ញាណជាបច្ច័យ អាយតនៈទី ៦ កើតមាន
ព្រោះនាមជាបច្ច័យ ផស្សៈ កើតមាន ព្រោះអាយតនៈទី ៦ ជាបច្ច័យ
វេទនា កើតមាន ព្រោះផស្សៈជាបច្ច័យ អធិមោក្ខ កើតមាន
ព្រោះវេទនាជាបច្ច័យ ភព កើតមាន ព្រោះអធិមោក្ខជាបច្ច័យ ជាតិ
កើតមាន ព្រោះភពជាបច្ច័យ ជរានិមរណៈ កើតមាន ព្រោះជាតិ
ជាបច្ច័យ ហេតុជាទីកើតឡើង នៃកងទុក្ខទាំងអស់នុ៎ះ រមែងមាន ដោយ
អាការយ៉ាងនេះ ។

បច្ចយាការវិរត្តោ អព្យាកតិទ្កេសោ

[១២៨] តត្ថ កកតមោ សម្ព័រោ ។ យា
 ចេតនា សញ្ញតនា សញ្ញតយិតតំ អយំ វុច្ចតិ
 សម្ព័រោ ។ តត្ថ កកតមំ សម្ព័រាប្បច្ចយា វិញ្ញា-
 ណំ ។ យំ ចិត្តំ មនោ មាណសំ ។ បេ ។ តត្ថ
 មនោវិញ្ញាណាតតុ ឥទំ វុច្ចតិ សម្ព័រាប្បច្ចយា វិញ្ញា-
 ណំ ។ បេ ។ តត្ថ កកតមា ជស្សប្បច្ចយា វេទនា ។
 យំ ចេតសិកំ សាតិ ចេតសិកំ សុខំ ចេតោ-
 សម្មស្សជំ សាតិ សុខំ វេទយិតំ ចេតោសម្មស្សជា
 សាតា សុខា វេទនា អយំ វុច្ចតិ ជស្សប្បច្ចយា
 វេទនា ។ តត្ថ កកតមោ វេទនាបច្ចយា អធិមោក្ខោ ។
 យោ ចិត្តស្ស អធិមោក្ខោ អធិមុច្ចនា តទធិមុត្តតា
 អយំ វុច្ចតិ វេទនាបច្ចយា អធិមោក្ខោ ។ តត្ថ
 កកតមោ អធិមោក្ខប្បច្ចយា ករោ ។ វេបត្វា អធិ-
 មោក្ខំ វេទនាខន្ទោ សញ្ញាខន្ទោ សម្ព័រាក្ខន្ទោ
 វិញ្ញាណាក្ខន្ទោ អយំ វុច្ចតិ អធិមោក្ខប្បច្ចយា
 ករោ ។ បេ ។ តទ វុច្ចតិ ឃុំមេតស្ស កេវលស្ស
 ទិក្ខុក្ខុទ្ធស្ស សមុទយោ ហោតិ ។

បច្ចុយាការវិវត្ត អព្យាករណ៍ស្រុក

(១២៨) បណ្តាបច្ចុយាការទាំងនោះ សង្ខារ តើដូចម្តេច ។ ចេតនា
 ការសន្សំ ភាពនៃការសន្សំ (នូវអារម្មណ៍) ណា នេះហៅថា សង្ខារ ។
 បណ្តាបច្ចុយាការទាំងនោះ វិញ្ញាណ កើតមាន ព្រោះសង្ខារជាបច្ច័យ តើ
 ដូចម្តេច ។ ចិត្ត សេចក្តីដឹងអារម្មណ៍ សេចក្តីប្រាថ្នា ។ បេ ។ មនោ-
 វិញ្ញាណធាតុ ដែលកើតអំពីវិញ្ញាណនោះ ណា នេះហៅថា វិញ្ញាណ
 កើតមាន ព្រោះសង្ខារជាបច្ច័យ ។ បេ ។ បណ្តាបច្ចុយាការទាំងនោះ វេទនា
 កើតមាន ព្រោះផស្សៈជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ សេចក្តីត្រេកអរ ប្រព្រឹត្ត
 ទៅក្នុងចិត្ត សេចក្តីសុខ ប្រព្រឹត្តទៅក្នុងចិត្ត ការទទួលអារម្មណ៍ ជាទី
 ត្រេកអរ ជាសុខ ដែលកើតអំពីចេតោសម្ព័ស្ស សុខវេទនា ជាទីត្រេកអរ
 ដែលកើតអំពីចេតោសម្ព័ស្ស ណា នេះហៅថា វេទនា កើតមាន ព្រោះ
 ផស្សៈជាបច្ច័យ ។ បណ្តាធម៌ទាំងនោះ អធិមោក្ខ កើតមាន ព្រោះវេទនា
 ជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ ការចុះស៊ប់ អាការចុះស៊ប់ ភាពចុះស៊ប់ នៃចិត្ត
 ក្នុងអារម្មណ៍នោះ ណា នេះហៅថា អធិមោក្ខ កើតមាន ព្រោះវេទនា
 ជាបច្ច័យ ។ បណ្តាបច្ចុយាការទាំងនោះ ភព កើតមាន ព្រោះអធិមោក្ខ
 ជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច វេទនាខន្ធ សញ្ញាខន្ធ សង្ខារក្ខន្ធ វិញ្ញាណក្ខន្ធ
 លើកតែអធិមោក្ខចេញ នេះហៅថា ភព កើតមាន ព្រោះអធិមោក្ខ
 ជាបច្ច័យ ។ បេ ។ ព្រោះហេតុនោះ ទើបពោលថា ហេតុជាទីកើតឡើង
 នៃកងទុក្ខទាំងអស់នេះ រមែងមាន ដោយអាការយ៉ាងនេះ ។

អភិធម្មបិដក វិវត្តោ

[១២៧] កតមេ ធម្មា អព្យាកតតា ។ យស្មី

សតយេ កាមាវចរស្ស កុសលស្ស កម្មស្ស
 កតត្តា ឧបចិតត្តា វិបាកា មណេវិញ្ញាណាណត្ត
 ឧប្បដ្ឋា ហោតិ ឧបេក្ខាសហគតា រូបាវច្ចណា វា
 ។ បេ ។ ធម្មាវច្ចណា វា យំ យំ វា បណាវត្ត តស្មី
 សតយេ សម្ពាវច្ចយា វិញ្ញាណំ វិញ្ញាណាប្បច្ចយា
 ធាមំ ធាមប្បច្ចយា ធម្មាយតនំ ធម្មាយតនប្បច្ចយា
 ដស្ស ដស្សប្បច្ចយា វេទនា វេទនាបច្ចយា អ-
 ធិមោក្ខា អធិមោក្ខប្បច្ចយា ករោ កវប្បច្ចយា
 ជាតិ ជាតិប្បច្ចយា ជរាមរណំ ឯវេតស្ស កេវ-
 លស្ស ទុក្ខក្ខន្ធស្ស សមុទយោ ហោតិ ។

[១៣០] តត្ថ កតមោ សម្ពាវោ ។ យា

ចេតនា សញ្ញេតនា សញ្ញេតយិតត្ថំ អយំ វុច្ចតិ
 សម្ពាវោ ។ តត្ថ កតមំ សម្ពាវច្ចយា វិញ្ញាណំ ។
 យំ ចិត្តំ មណេ មាណសំ ។ បេ ។ តជ្ជា មណេវិញ្ញា-
 ណាណត្ត ឥទំ វុច្ចតិ សម្ពាវច្ចយា វិញ្ញាណំ ។ បេ ។

អភិធម្មបិដក វិវត្ត

[១២៧] ពួកធម៌ជាវត្សក្រឹត តើដូចម្តេច ។ ក្នុងសម័យណាមនោវិញ្ញាណធាតុ ជាវិបាក ប្រឡំដោយទម្រង់ មានរូបជាអារម្មណ៍ក្តី ។ បេ ។ មានធម៌ជាអារម្មណ៍ក្តី ឬក៏ ប្រាវត្តនូវអារម្មណ៍ណាមួយ ហើយកើតឡើង ព្រោះភាពនៃកាមាវចរកុសលកម្ម ដែលសត្វធ្វើហើយ សន្សំហើយ ក្នុងសម័យនោះ វិញ្ញាណ កើតមាន ព្រោះសង្ខារជាបច្ច័យ នាម កើតមាន ព្រោះវិញ្ញាណជាបច្ច័យ អាយតនៈទី៦ កើតមាន ព្រោះនាមជាបច្ច័យ ផស្សៈ កើតមាន ព្រោះអាយតនៈទី ៦ ជាបច្ច័យ វេទនា កើតមាន ព្រោះផស្សៈជាបច្ច័យ អធិមោក្ខ កើតមាន ព្រោះវេទនាជាបច្ច័យ ភព កើតមាន ព្រោះអធិមោក្ខជាបច្ច័យ ជាតិ កើតមាន ព្រោះភពជាបច្ច័យ ជរានិមរណៈ កើតមាន ព្រោះជាតិជាបច្ច័យ ហេតុជាទីកើតឡើង នៃកងទុក្ខទាំងអស់នេះ រមែងមាន ដោយអាការយ៉ាងនេះ ។

[១៣០] បណ្តាបច្ច័យាការទាំងនោះ សង្ខារ តើដូចម្តេច ។ ចេតនា ការសន្សំ ភាពនៃការសន្សំ (នូវអារម្មណ៍) ណា នេះហៅថា សង្ខារ ។ បណ្តាបច្ច័យាការទាំងនោះ វិញ្ញាណ កើតមាន ព្រោះសង្ខារជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ ចិត្ត សេចក្តីដឹងអារម្មណ៍ សេចក្តីប្រាថ្នា ។ បេ ។ មនោវិញ្ញាណធាតុ ដែលកើតអំពីវិញ្ញាណនោះ ណា នេះហៅថា វិញ្ញាណ កើតមាន ព្រោះសង្ខារជាបច្ច័យ ។ បេ ។

បច្ចុយាការវិភង្កេ អព្យាកតនិទ្ទេសោ

តត្ថ កតហ ជស្សប្បច្ចយា វេទនា ។ យំ
 ចេតសិកំ នេវ សានំ នាសានំ ចេតោសម្មស្សជំ
 អទិក្ខេតស្មំ វេទយិនំ ចេតោសម្មស្សជា អទិ-
 ក្ខេតស្មំ វេទនា អយំ វុច្ចតិ ជស្សប្បច្ចយា
 វេទនា ។ តត្ថ កតមោ វេទនាបច្ចយា អនិមោ-
 ក្ខោ ។ យោ ចិត្តស្ស អនិមោក្ខោ អនិម្មត្តនា
 តទនិម្មត្តតា អយំ វុច្ចតិ វេទនាបច្ចយា អនិមោ-
 ក្ខោ ។ តត្ថ កតមោ អនិមោក្ខប្បច្ចយា ករោ ។
 វេយ្យា អនិមោក្ខំ វេទនាខន្តោ សញ្ញាខន្តោ
 សម្មារក្ខន្តោ វិញ្ញាណក្ខន្តោ អយំ វុច្ចតិ អនិមោ-
 ក្ខប្បច្ចយា ករោ ។ បេ ។ តេន វុច្ចតិ ឯវេយ្យតស្ស
 កេវលស្ស ទិក្ខុក្ខុទ្ធស្ស សម្មទយោ ហោតិ ។

[១៣១] កតមេ ធម្មា អព្យាកតតា ។ យស្មី
 សមយេ កាមាវចរស្ស ក្កសលស្ស កម្មស្ស
 កតត្តា ឧបចិត្តត្តា វិហាកា មនោវិញ្ញាណនា
 ឧប្បត្តា ហោតិ សោមនស្សសហគតា ញាណសម្ម-
 យត្តា ។ បេ ។ សោមនស្សសហគតា ញាណសម្មយត្តា

បច្ចយាការវិវត្ត អព្យាកតនិទ្ទេស

បណ្តាបច្ចយាការទាំងនោះ វេទនា កើតមាន ព្រោះផស្សៈជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ សេចក្តីត្រេកអរក៏មិនមែន សេចក្តីមិនត្រេកអរក៏មិនមែន ដែលប្រព្រឹត្តទៅក្នុងចិត្ត ការទទួល អារម្មណ៍ មិនជាទុក្ខ មិនជាសុខ ដែល កើតអំពីចេតោសម្ផស្ស អទុកមសុខវេទនា ដែលកើតអំពីចេតោសម្ផស្ស ណា នេះហៅថា វេទនា កើតមាន ព្រោះផស្សៈ ជាបច្ច័យ ។

បណ្តាធម៌ទាំងនោះ អធិមោក្ខ កើតមាន ព្រោះវេទនាជាបច្ច័យ តើ ដូចម្តេច ។ ការចុះស៊ប់ អាការចុះស៊ប់ ភាពចុះស៊ប់នៃចិត្ត ក្នុង អារម្មណ៍នោះ ណា នេះហៅថា អធិមោក្ខ កើតមាន ព្រោះវេទ- នាជាបច្ច័យ ។ បណ្តាបច្ចយាការទាំងនោះ ភព កើតមាន ព្រោះ អធិមោក្ខជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ វេទនាខន្ធ សញ្ញាខន្ធ សង្ខារ- កន្ធ វិញ្ញាណកន្ធ លើកតែអធិមោក្ខចេញ នេះហៅថា ភព កើតមាន ព្រោះអធិមោក្ខជាបច្ច័យ ។ បេ ។ ព្រោះហេតុនោះ ទើប ពោលថា ហេតុជាទីកើតឡើងនៃកងទុក្ខទាំងអស់នេះ វមែនមាន ដោយ អាការយ៉ាងនេះ ។

(១៣១) ពួកធម៌ជាអព្យាក្រឹត តើដូចម្តេច ។ ក្នុងសម័យណា មនោវិញ្ញាណធាតុ ជាវិបាក ប្រឡំដោយសោមនស្ស ប្រកបដោយ ញ្ញាណកើតឡើង ព្រោះភាពនៃកាមាវចរកុសលកម្ម ដែលសត្វធ្វើ ហើយ សន្សំហើយ ។ បេ ។ ប្រឡំដោយសោមនស្ស ប្រកបដោយញ្ញាណ

អភិធម្មប្បដិកេ វិវាដោ

សសង្ខារេន ។ បេ ។ សោមនស្សសហគតា ញាណា-
 វិប្បយុត្តា ។ បេ ។ សោមនស្សសហគតា ញាណា-
 វិប្បយុត្តា សសង្ខារេន ។ បេ ។ ឧបេក្ខាសហគតា
 ញាណាសម្មយុត្តា ។ បេ ។ ឧបេក្ខាសហគតា
 ញាណាសម្មយុត្តា សសង្ខារេន ។ បេ ។ ឧបេក្ខា-
 សហគតា ញាណាវិប្បយុត្តា ។ បេ ។ ឧបេក្ខាស-
 ហគតា ញាណាវិប្បយុត្តា សសង្ខារេន រូចារម្មណា វា
 ។ បេ ។ ធម្មារម្មណា វា យំ យំ វា បទារត្ត តស្មី
 សមយេ សង្ខារប្បច្ចយា វិញ្ញាណំ វិញ្ញាណាប្បច្ចយា
 នាមំ នាមប្បច្ចយា ធម្មាយតនំ ធម្មាយតនប្បច្ចយា
 ជស្សោ ជស្សប្បច្ចយា វេទនា វេទនាប្បច្ចយា
 បសាទោ បសាទប្បច្ចយា អដិមោក្ខោ អដិមោក្ខ-
 ប្បច្ចយា កកេ កកប្បច្ចយា ជាតិ ជាតិប្បច្ចយា
 ជរាមរណំ ឯវេទេតស្ស កេវលស្ស ទិក្ខុក្ខុទ្ធស្ស
 សមុទយោ ហោតិ ។

អភិធម្មបិដក វិភង្គ

ប្រកបដោយសង្ខារ ។ បេ ។ ប្រឡំដោយសោមនស្ស ប្រាសចាក
 ញាណ ។ បេ ។ ប្រឡំដោយសោមនស្ស ប្រាសចាកញាណ
 ប្រកបដោយសង្ខារ ។ បេ ។ ប្រឡំដោយឧបេក្ខា ប្រកប
 ដោយញាណ ។ បេ ។ ប្រឡំដោយឧបេក្ខា ប្រកបដោយញាណ
 ប្រកបដោយសង្ខារ ។ បេ ។ ប្រឡំដោយឧបេក្ខា ប្រាសចាកញាណ
 ។ បេ ។ ប្រឡំដោយឧបេក្ខា ប្រាសចាកញាណ ប្រកបដោយសង្ខារ
 មានរូបជាអារម្មណ៍ក្តី ។ បេ ។ មានធម៌ជាអារម្មណ៍ក្តី ឬក៏ ប្រាវព្វនូវ
 អារម្មណ៍ណាមួយ ហើយកើតឡើង ក្នុងសម័យនោះ វិញ្ញាណ កើត
 មាន ព្រោះសង្ខារជាបច្ច័យ នាម កើតមាន ព្រោះវិញ្ញាណជាបច្ច័យ
 អាយតនៈទី ៦ កើតមាន ព្រោះនាមជាបច្ច័យ ផស្សៈ កើតមាន ព្រោះ
 អាយតនៈទី ៦ ជាបច្ច័យ វេទនា កើតមាន ព្រោះផស្សៈជាបច្ច័យ
 បសាទៈ កើតមាន ព្រោះវេទនាជាបច្ច័យ អធិមោក្ខ កើតមាន ព្រោះ
 បសាទៈជាបច្ច័យ ភព កើតមាន ព្រោះអធិមោក្ខជាបច្ច័យ ជាតិ
 កើតមាន ព្រោះភពជាបច្ច័យ ជកនិលមរណៈ កើតមាន ព្រោះជាតិ
 ជាបច្ច័យ ហេតុជាទីកើតឡើង នៃកងទុក្ខទាំងអស់នេះ រមែងមាន
 ដោយអា ការយ៉ាង ។

បច្ចយាការីវិភង្កេ អព្យាកតតំទ្កេសោ

[១៣២] តត្ថ កតមោ សម្មារោ ។ យា
 ចេតនា សញ្ញតនា សញ្ញតយិតតំ អយំ វុច្ចតិ
 សម្មារោ ។ តត្ថ កតមំ សម្មារប្បច្ចយា វិញ្ញាណំ ។
 យំ ចិត្តំ មនោ មាណសំ ។ បេ ។ តជ្ជា មនោវិញ្ញាណា-
 នាតុ ភំ វុច្ចតិ សម្មារប្បច្ចយា វិញ្ញាណំ ។ បេ ។
 តត្ថ កតមោ វេទនាបច្ចយា បសាទោ ។ យា
 សទ្ធា សទ្ធិហនា ឌីកប្បនា អភិប្បសាទោ អយំ
 វុច្ចតិ វេទនាបច្ចយា បសាទោ ។ តត្ថ កតមោ
 បសាទប្បច្ចយា អធិមោក្ខោ ។ យោ ចិត្តស្ស
 អធិមោក្ខោ អធិប្បច្ចនា តទទិប្បត្តតា អយំ វុច្ចតិ
 បសាទប្បច្ចយា អធិមោក្ខោ ។ តត្ថ កតមោ
 អធិមោក្ខប្បច្ចយា ករោ ។ វេបេត្វា អធិមោក្ខំ
 វេទនាខន្ធា សញ្ញាខន្ធា សម្មារក្ខន្ធា វិញ្ញាណា-
 ក្ខន្ធា អយំ វុច្ចតិ អធិមោក្ខប្បច្ចយា ករោ
 ។ បេ ។ តេន វុច្ចតិ ឃិមេតស្ស កេវលស្ស
 ទិក្ខុក្ខិទ្ធស្ស សម្មទាយោ ហោតិ ។

បច្ចយាការវិរុត្ត អព្យាកតនិទ្ទេស

[១៣២] បណ្តាបច្ចយាការទាំងនោះ សង្ខារ តើដូចម្តេច ។
 ចេតនា ការសន្សំ ភាពនៃការសន្សំ (នូវអារម្មណ៍) ណា នេះហៅថា
 សង្ខារ ។ បណ្តាបច្ចយាការទាំងនោះ វិញ្ញាណ កើតមាន ព្រោះ
 សង្ខារជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ ចិត្ត សេចក្តីដឹងអារម្មណ៍ សេចក្តី
 ប្រាថ្នា ។ បេ ។ មនោវិញ្ញាណធាតុ ដែលកើតអំពីវិញ្ញាណនោះ ណា
 នេះហៅថា វិញ្ញាណ កើតមាន ព្រោះសង្ខារជាបច្ច័យ ។ បេ ។
 បណ្តាធម៌ទាំងនោះ បសាទៈ កើតមាន ព្រោះវេទនាជាបច្ច័យ តើដូច
 ម្តេច ។ សុទ្ធា ការជឿ ការជឿជាក់ សេចក្តីជ្រះថ្លាដ៏ក្រៃលែង ណា
 នេះហៅថា បសាទៈ កើតមាន ព្រោះវេទនាជាបច្ច័យ ។ បណ្តា
 ធម៌ទាំងនោះ អធិមោក្ខ កើតមាន ព្រោះបសាទៈជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។
 ការចុះស៊ប់ អាការចុះស៊ប់ ភាពចុះស៊ប់ នៃចិត្ត ក្នុងអារម្មណ៍នោះ
 ណា នេះហៅថា អធិមោក្ខ កើតមាន ព្រោះបសាទៈជាបច្ច័យ ។
 បណ្តាបច្ចយាការទាំងនោះ ភព កើតមាន ព្រោះអធិមោក្ខជាបច្ច័យ
 តើដូចម្តេច ។ វេទនាខន្ធ សញ្ញាខន្ធ សង្ខារកុន្ធ វិញ្ញាណកុន្ធ លើក
 តែអធិមោក្ខចេញ នេះហៅថា ភព កើតមាន ព្រោះអធិមោក្ខ
 ជាបច្ច័យ ។ បេ ។ ព្រោះហេតុនោះ ទើបពោលថា ហេតុជាទីកើត
 ឡើង នៃកងទុក្ខទាំងអស់នេះ រមែងមាន ដោយអាការយ៉ាងនេះ ។

អភិធម្មបំណែក វិវត្តោ

[១៣៣] កតមេ ធម្មា អត្យា កតតា ។ យស្មី
សមយេ រូប្មបតតិយា មក្កំ កាវេតិ វិវិច្ឆេវ កាមេ-
ហិ ។ បេ ។ បឋមំ ឈានំ ឧបសម្បជ្ជ វិហារតិ
បឋវីកសិណំ តស្មី សមយេ ជស្សោ ហោតិ
។ បេ ។ អវិក្ខេទោ ហោតិ ឥមេ ធម្មា កុសលា
តស្សេវ រូបាវចរស្ស កុសលស្ស កម្មស្ស កតតតា
ឧបចិតតតា វិនាកំ វិវិច្ឆេវ កាមេហិ ។ បេ ។
បឋមំ ឈានំ ឧបសម្បជ្ជ វិហារតិ បឋវីកសិណំ
តស្មី សមយេ សម្ពាវច្ឆយា វិញ្ញាណំ វិញ្ញាណ-
ប្បច្ឆយា ធាមំ ធាមប្បច្ឆយា ធម្មាយតនំ ធម្មាយ-
តនប្បច្ឆយា ជស្សោ ជស្សប្បច្ឆយា វេទនា វេទ-
នាបច្ឆយា បសាទោ បសាទប្បច្ឆយា អធិមោក្ខោ
អធិមោក្ខប្បច្ឆយា កវោ កវប្បច្ឆយា ជាតិ ជាតិ-
ប្បច្ឆយា ជរាមរណំ ឯវមេតស្ស កេវលស្ស
ទុក្ខក្ខត្តស្ស សមុទយោ ហោតិ^(១) ។

១ ឧ. ឥតោ បរិ កតមេ ធម្មា កុសលា ។ យស្មី សមយេ រូប្មបតតិយា មក្កំ
ភាវេតិ វិតក្កវិចារានំ រូបសមា ទុតិយំ ឈានំ . . . តតិយំ ឈានំ . . . បក្កត្តំ
ឈានំ . . . បឋមំ ឈានំ . . . បញ្ចមំ ឈានំ ឧបសម្បជ្ជ វិហារតិ បឋវីកសិណំ
តស្មី សមយេ កុសលមូលប្បច្ឆយា សង្ខារោ សង្ខារប្បច្ឆយា វិញ្ញាណំ ។ បេ។ តេន វុច្ឆតិ
ឯវមេតស្ស កេវលស្ស ទុក្ខក្ខត្តស្ស សមុទយោ ហោតីតិ . . . ឥតិ ឥមេ ជាថា ទិស្សត្តិ។

អភិធម្មបិដក វិវាដ្ឋ

(១៣៣) ពួកធម៌ជាអព្យាក្រឹត តើដូចម្តេច ។ ក្នុងសម័យណា
 បុគ្គលបំរើនូវមគ្គ ដើម្បីកើតក្នុងរូបភព ស្ងាត់ចាកកាមទាំងឡាយ
 ។ បេ ។ ហើយចូលកាន់បឋមជ្ឈាន មានបបរិកសិណ (ជាអារម្មណ៍)
 ក្នុងសម័យនោះ ផស្សៈ ក៏មាន ។ បេ ។ អវិក្ខេបៈ (សេចក្តី
 មិនរាយមាយ) ក៏មាន ធម៌ទាំងនេះ ជាកុសល បុគ្គលស្ងាត់
 ចាកកាមទាំងឡាយ ។ បេ ។ ហើយចូលកាន់បឋមជ្ឈាន មានបបរិ-
 កសិណ (ជាអារម្មណ៍) ជាវិបាក ព្រោះភាពនៃរូបារុបរកុសលកម្ម
 នោះឯង ដែលខ្លួនធ្វើហើយ សន្សំហើយ ក្នុងសម័យនោះ វិញ្ញាណ
 កើតមាន ព្រោះសង្ខារជាបច្ច័យ នាម កើតមាន ព្រោះវិញ្ញាណជា
 បច្ច័យ អាយតនៈទី ៦ កើតមាន ព្រោះនាមជាបច្ច័យ ផស្សៈ កើត
 មាន ព្រោះអាយតនៈទី ៦ ជាបច្ច័យ វេទនា កើតមាន ព្រោះផស្សៈ
 ជាបច្ច័យ បសាទៈ កើតមាន ព្រោះវេទនាជាបច្ច័យ អធិមោក្ខ
 កើតមាន ព្រោះបសាទៈជាបច្ច័យ ភព កើតមាន ព្រោះអធិមោក្ខ
 ជាបច្ច័យ ជាតិ កើតមាន ព្រោះភពជាបច្ច័យ ជវានិមរណៈ កើតមាន
 ព្រោះជាតិជាបច្ច័យ ហេតុជាទីកើតឡើង នៃកងទុក្ខទាំងអស់នេះ រមែង
 មាន ដោយអាការយ៉ាងនេះ ។

បច្ចយាការវិរុទ្ត អព្យាកតនិទ្ទេសោ

[១៣៤] កតមេ ធម្មា អព្យាកតតា ។ យស្មី
សមយេ អរូប្មបត្តិយា បក្កំ ភាវេតិ សព្វសោ
អាតិញ្ចញ្ញាយតនំ សមតិក្កម្ម លេវ សញ្ញាណ-
សញ្ញាយតននសញ្ញាសហគតំ សុខស្ស ច បហាណ
។ បេ ។ ចតុត្ថំ ឈានំ ឧបសម្មជ្ឈ វិហារតិ តស្មី
សមយេ ជស្សោ ហោតិ ។ បេ ។ អវិក្ខេបោ ហោតិ
តមេ ធម្មា កុសលា តស្សេវ អរូចាវចរស្ស
កុសលស្ស កម្មស្ស កតត្តា ឧបតិតត្តា វិទាកំ
សព្វសោ អាតិញ្ចញ្ញាយតនំ សមតិក្កម្ម លេវ
សញ្ញាណសញ្ញាយតននសញ្ញាសហគតំ សុខស្ស ច
បហាណ ។ បេ ។ ចតុត្ថំ ឈានំ ឧបសម្មជ្ឈ
វិហារតិ តស្មី សមយេ សម្ពាស្សយា វិញ្ញាណំ
វិញ្ញាណប្បច្ចយា ធាមំ ធាមប្បច្ចយា ធម្មាយតនំ
ធម្មាយតនប្បច្ចយា ជស្សោ ជស្សប្បច្ចយា វេទនា
វេទនាប្បច្ចយា បសាទោ បសាទប្បច្ចយា អធិ-
មោក្ខោ អធិមោក្ខប្បច្ចយា ករោ កវប្បច្ចយា ជាតិ
ជាតិប្បច្ចយា ជរាមរណំ ឃីមេតស្ស កេវលស្ស
ទុក្ខក្ខន្ធស្ស សមុទយោ ហោតិ ។

បច្ចយាការវិភង្គ អព្យាគតិទ្ទេស

(១៣៤) ពួកធម៌ជាអព្យាគ្រឹត តើដូចម្តេច ។ ក្នុងសម័យ
ណា បុគ្គលចំរើននូវមគ្គ ដើម្បីកើតក្នុងអរូបតក កន្លងនូវអាភិញ្ញាណ-
យតនៈ ដោយប្រការទាំងពួង ដែលប្រឡំដោយនេវសញ្ញានាសញ្ញា-
យតនសញ្ញា ព្រោះលះបង់សុខផង ។ បេ ។ ចូលកាន់បត្តតជ្ឈាន
ក្នុងសម័យនោះ ផស្សៈ ក៏កើតមាន ។ បេ ។ អវិក្ខេបៈ ក៏កើតមាន
ធម៌ទាំងនេះ ជាកុសល បុគ្គលកន្លងនូវអាភិញ្ញាណយតនៈ ជាវិបាក
ព្រោះភាពនៃអរូបាវចរកុសលកម្មនោះឯង ដែលសត្វធ្វើហើយ សន្សំ
ហើយ ដោយប្រការទាំងពួង ដែលប្រឡំដោយនេវសញ្ញានាសញ្ញា-
យតនសញ្ញា ព្រោះលះបង់សុខផង ។ បេ ។ ចូលកាន់បត្តតជ្ឈាន
ក្នុងសម័យនោះ វិញ្ញាណ កើតមាន ព្រោះសង្ខារជាបច្ច័យ នាម
កើតមាន ព្រោះវិញ្ញាណជាបច្ច័យ អាយតនៈទី ៦ កើតមាន ព្រោះ
នាមជាបច្ច័យ ផស្សៈ កើតមាន ព្រោះអាយតនៈទី ៦ ជាបច្ច័យ វេទនា
កើតមាន ព្រោះផស្សៈជាបច្ច័យ បសាទៈ កើតមាន ព្រោះវេទនាជាបច្ច័យ
អធិមោក្ខ កើតមាន ព្រោះបសាទៈជាបច្ច័យ ភព កើតមាន ព្រោះ
អធិមោក្ខជាបច្ច័យ ជាតិ កើតមាន ព្រោះភពជាបច្ច័យ ជរានិមរណៈ
កើតមាន ព្រោះជាតិជាបច្ច័យ ហេតុជាទីកើតឡើង នៃកងទុក្ខទាំងអស់
+
នៈ រមែងមាន ដោយអាការយ៉ាងនេះ ។

អភិធម្មបិដកេ វិវត្តោ

[១៣៥] កតមេ ធម្មា អព្យាកតា ។ យស្មី
សមយេ លោកុត្តរំ ឈានំ ភាវេតិ និយ្យានិកំ
អបចយតាមី ទិដ្ឋិតានំ បហា នាយ បវមាយ
ភ្លមិយោ បតិយា វិវិច្ឆេ កាមេហិ ។ បេ ។ បវ-
មំ ឈានំ ឧបសម្ពុជ្ឈ វិហារតិ ទុក្ខាបដិបទំ
ទន្ធកិញ្ញំ តស្មី សមយេ ជស្សោ ហោតិ ។ បេ ។
អវិក្ខោចោ ហោតិ ឥមេ ធម្មា កុសលា តស្សេវ
លោកុត្តរស្ស កុសលស្ស ឈានស្ស កតត្តា
ភាវិតត្តា វិទាកំ វិវិច្ឆេ កាមេហិ ។ បេ ។
បវមំ ឈានំ ឧបសម្ពុជ្ឈ វិហារតិ ទុក្ខាបដិបទំ
ទន្ធកិញ្ញំ សុញ្ញតំ^(១) តស្មី សមយេ សម្មាសម្ពុ-
ត្តយា វិញ្ញាណំ វិញ្ញាណប្បត្តយា នាមំ នាមប្ប-
ត្តយា ធម្មាយតនំ ធម្មាយតនប្បត្តយា ជស្សោ
ជស្សប្បត្តយា វេទនា វេទនាបត្តយា បសាទោ
បសាទប្បត្តយា អដិមោក្ខោ អដិមោក្ខប្បត្តយា
ករោ កវប្បត្តយា ជាតិ ជាតិប្បត្តយា ជរាមរណំ
ឯវមេតេសំ ធម្មានំ សមុទយោ ហោតិ ។

១ ម. សុញ្ញត្តំ បាយេ ភត្តិ ។

អភិធម្មបិដក វិវាដ្ឋ

[១៣៥] ពួកធម៌ជាអព្យាក្រឹត តើដូចម្តេច ។ ក្នុងសម័យណា
 បុគ្គលចំរើននូវលោកុត្តរជ្ជាន ជានិយ្យានិកៈ ជាគ្រឿងដល់នូវការ
 មិនសន្សំ ដើម្បីលះបង់នូវទិដ្ឋិទាំងឡាយ ដើម្បីដល់នូវបឋមភូមិ ស្ងាត់ចាក
 កាមទាំងឡាយ ។ បេ ។ ចូលកាន់បឋមជ្ជាន ជាទុក្ខាបដិបទា នន្ទាភិញ្ញា
 ក្នុងសម័យនោះ ផស្សៈក៏មាន ។ បេ ។ អវិក្ខេបៈក៏មាន ធម៌ទាំងនេះ ជា
 កុសល បុគ្គលស្ងាត់ចាកកាមទាំងឡាយ ។ បេ ។ ចូលកាន់បឋមជ្ជាន
 ជាវិបាក ជាទុក្ខាបដិបទា នន្ទាភិញ្ញា ជាសុញ្ញាតៈ ព្រោះភាពនៃ
 លោកុត្តរកុសលជ្ជាននោះឯង ដែលខ្លួនធ្វើហើយ ចំរើនហើយ ក្នុង
 សម័យនោះ វិញ្ញាណ កើតមាន ព្រោះសង្ខារជាបច្ច័យ នាម កើត
 មាន ព្រោះវិញ្ញាណជាបច្ច័យ អាយតនៈទី ៦ កើតមាន ព្រោះនាម
 ជាបច្ច័យ ផស្សៈ កើតមាន ព្រោះអាយតនៈទី ៦ ជាបច្ច័យ វេទនា
 កើតមាន ព្រោះផស្សៈជាបច្ច័យ បសាទៈ កើតមាន ព្រោះវេទនា
 ជាបច្ច័យ អធិមោក្ខ កើតមាន ព្រោះបសាទៈជាបច្ច័យ ភព កើត
 មាន ព្រោះអធិមោក្ខជាបច្ច័យ ជាតិ កើតមាន ព្រោះភពជាបច្ច័យ
 ជរានិវរណៈ កើតមាន ព្រោះជាតិជាបច្ច័យ ហេតុជាទីកើតឡើង
 នៃធម៌ទាំងនេះ រមែងមាន ដោយអាការយ៉ាងនេះ ។

បច្ចយាការវិវត្តេ អព្យាកតនំទ្វេសោ

[១៣៦] កតមេ ធម្មា អព្យាកតា ។ យស្មី
សមយេ អក្កសលស្ស កម្មស្ស កតត្តា ឧបច្ចិ-
តត្តា វិបាកំ ធក្កវិញ្ញាណំ ឧប្បន្នំ ហោតិ ឧបេ-
ក្កាសហកតំ រុទ្ធារម្មណំ ។ បេ ។ សោតវិញ្ញាណំ
ឧប្បន្នំ ហោតិ ឧបេក្កាសហកតំ សន្ធារម្មណំ
។ បេ ។ យានវិញ្ញាណំ ឧប្បន្នំ ហោតិ ឧបេក្កាស-
ហកតំ កន្ធារម្មណំ ។ បេ ។ ជីវិតវិញ្ញាណំ ឧប្បន្នំ
ហោតិ ឧបេក្កាសហកតំ រសារម្មណំ ។ បេ ។
កាយវិញ្ញាណំ ឧប្បន្នំ ហោតិ ធិក្កសហកតំ ដោជ្ជ-
ញ្ញារម្មណំ តស្មី សមយេ សម្ពាស្សប្បច្ចយា វិញ្ញាណំ
វិញ្ញាណាប្បច្ចយា ធាមំ ធាមប្បច្ចយា ធរដ្ឋាយតនំ
ធរដ្ឋាយតនប្បច្ចយា ដស្សោ ដស្សប្បច្ចយា វេទនា
វេទនាបច្ចយា ករោ កវប្បច្ចយា ជាតិ ជាតិប្បច្ចយា
ជរាមរណំ ឃុំមេតស្ស កេវលស្ស ធិក្កក្កន្ធស្ស
សមុទយោ ហោតិ ។

[១៣៧] តត្ថ កតមោ សម្ពាស្ស ។ យា
បេតនា សញ្ចេតនា សញ្ចេតយិតតំ អយំ វុច្ចតិ

បច្ចយាការវិវត្ត អព្យាកតនិទ្ទេស

[១៣៦] ពួកធម៌ជាអព្យាក្រឹត តើដូចម្តេច ។ ក្នុងសម័យណា
 ចក្ខុវិញ្ញាណជាវិបាក ប្រឡំដោយទេវេត្តា មានរូបជាអារម្មណ៍ កើត
 ឡើងហើយ ព្រោះភាពនៃអកុសលកម្ម ដែលសត្វធ្វើហើយ សន្សំហើយ
 ។ បេ ។ សោតវិញ្ញាណ ប្រឡំដោយទេវេត្តា មានសម្លេងជាអារ-
 ម្មណ៍កើតឡើង ។ បេ ។ ឃានវិញ្ញាណ ប្រឡំដោយទេវេត្តា មាន
 ក្លិនជាអារម្មណ៍កើតឡើង ។ បេ ។ ដំហូរវិញ្ញាណ ប្រឡំដោយទេវេត្តា
 មានរសជាអារម្មណ៍កើតឡើង ។ បេ ។ កាយវិញ្ញាណ ប្រឡំដោយ
 ទុក្ខ មានផ្សព្វជាអារម្មណ៍កើតឡើង ក្នុងសម័យនោះ វិញ្ញាណ កើត
 មាន ព្រោះសង្ខារជាបច្ច័យ នាម កើតមាន ព្រោះវិញ្ញាណជាបច្ច័យ
 អាយតនៈទី ៦ កើតមាន ព្រោះនាមជាបច្ច័យ ផស្សៈ កើតមាន ព្រោះ
 អាយតនៈទី ៦ ជាបច្ច័យ វេទនា កើតមាន ព្រោះផស្សៈជាបច្ច័យ
 ភព កើតមាន ព្រោះវេទនាជាបច្ច័យ ជាតិ កើតមាន ព្រោះភព
 ជាបច្ច័យ ជរានិងមរណៈ កើតមាន ព្រោះជាតិជាបច្ច័យ ហេតុជាទី
 កើតឡើង នៃកងទុក្ខទាំងអស់នេះ រមែងមាន ដោយអាការយ៉ាងនេះ ។

[១៣៧] បណ្តាបច្ចយាការទាំងនោះ សង្ខារ តើដូចម្តេច ។
 បេតនា ការសន្សំ ភាពនៃការសន្សំ (នូវអារម្មណ៍) ណា នេះហៅថា

អភិធម្មបិដកេ វិរាដ្ឋោ

សង្ខារោ ។ តត្ថ កតតមំ សង្ខារប្បច្ចយា វិញ្ញាណំ ។
 យំ ចិត្តំ មនោ មាណសំ ។ បេ ។ តជ្ជា កាយ-
 វិញ្ញាណាណតុ ឥទំ វុច្ចតិ សង្ខារប្បច្ចយា វិញ្ញាណំ
 ។ បេ ។ តត្ថ កតតមា ជស្សប្បច្ចយា វេទនា ។
 យំ កាយិកំ អសាតំ កាយិកំ ទុក្ខំ កាយស-
 ច្ចស្សជំ អសាតំ ទុក្ខំ វេទយិតំ កាយសច្ចស្សជា
 អសាតា ទុក្ខា វេទនា អយំ វុច្ចតិ ជស្សប្បច្ចយា
 វេទនា ។ តត្ថ កតតមោ វេទនាបច្ចយា ករោ ។
 វេបេត្តា វេទនំ សញ្ញាត្តោ សង្ខារត្តោ វិញ្ញាណ-
 ត្តោ អយំ វុច្ចតិ វេទនាបច្ចយា ករោ ។ បេ ។
 តេន វុច្ចតិ ឃរមេតស្ស កេវលស្ស ទុក្ខត្តន្ធស្ស
 សមុទយោ ហោតីតិ ។

[១៣៨] កតតម ធម្មា អព្យាកតតា ។ យស្មី
 សមយេ អកុសលស្ស កម្មស្ស កតតតា ឧបចិ-
 តត្តា វិចារកា មនោណតុ ឧប្បដ្ឋា ហោតិ ឧបេត្តា-
 សហគតា វុច្ចាត្តណា វា ។ បេ ។ ជាដញ្ញាម្ម-
 ណា វា យំ យំ វា បណាត្ត តស្មី សមយេ

អភិធម្មបិដក វិវាទ

សង្ខារ ។ បណ្តាបច្ចយាការទាំងនោះ វិញ្ញាណ កើតមាន ព្រោះ
 សង្ខារជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ ចិត្ត សេចក្តីដឹងអារម្មណ៍ សេចក្តី
 ប្រាថ្នា ។ បេ ។ កាយវិញ្ញាណធាតុ ដែលកើតអំពីវិញ្ញាណនោះ
 ណា នេះហៅថា វិញ្ញាណ កើតមាន ព្រោះសង្ខារជាបច្ច័យ ។ បេ ។
 បណ្តាបច្ចយាការទាំងនោះ វេទនា កើតមាន ព្រោះផស្សៈជាបច្ច័យ
 តើដូចម្តេច ។ សេចក្តីមិនត្រេកអរ ប្រព្រឹត្តទៅក្នុងកាយ សេចក្តីទុក
 ប្រព្រឹត្តទៅក្នុងកាយ ការទទួលអារម្មណ៍ មិនជាទីត្រេកអរ ជាទុក្ខ
 ដែលកើតអំពីកាយសម្ផស្ស ទុកវេទនា មិនជាទីត្រេកអរ ដែលកើត
 អំពីកាយសម្ផស្ស ណា នេះហៅថា វេទនា កើតមាន ព្រោះផស្សៈ
 ជាបច្ច័យ ។ បណ្តាបច្ចយាការទាំងនោះ ភព កើតមាន ព្រោះវេទនា
 ជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ សញ្ញាខន្ធ សង្ខារកន្ធ វិញ្ញាណកន្ធ លើក
 តែវេទនាចេញ នេះហៅថា ភព កើតមាន ព្រោះវេទនាជាបច្ច័យ ។ បេ ។
 ព្រោះហេតុនោះ ទើបពោលថា ហេតុជាទីកើតឡើង នៃកងទុក្ខទាំង
 អស់នេះ រមែងមាន ដោយអាការយ៉ាងនេះ ។

[១៣៨] ពួកធម៌ ជាអព្យាក្រឹត តើដូចម្តេច ។ ក្នុងសម័យ ណា
 មនោធាតុជាវិបាក ប្រឡំដោយទេវតា មានរូបជាអារម្មណ៍ក្តី ។ បេ ។
 មានផ្សំជាអារម្មណ៍ក្តី ឬក៏ ប្រាព្វនូវអារម្មណ៍ណាៗ ហើយកើតឡើង
 ព្រោះភាពនៃអកុសលកម្ម ដែលសត្វធ្វើហើយ សន្សំហើយ ក្នុងសម័យ

បច្ចយការវិវត្ត អព្យាករណ៍ទ្រព្យ

សង្ខារប្បដ្ឋយោ វិញ្ញាណំ វិញ្ញាណប្បដ្ឋយោ នាមំ
 នាមប្បដ្ឋយោ ធម្មាយតនំ ធម្មាយតនប្បដ្ឋយោ ជស្សោ
 ជស្សប្បដ្ឋយោ វេទនា វេទនាបច្ចយោ អធិមោក្ខា
 អធិមោក្ខប្បដ្ឋយោ ភវេ ភវប្បដ្ឋយោ ជាតិ ជាតិ-
 ប្បដ្ឋយោ ជរាមរណំ ឃ្លីមេតស្ស កេវលស្ស
 ទុក្ខក្ខន្ធស្ស សមុទយោ ហោតិ ។

[១៣៧] តត្ថ កតមោ សង្ខារោ ។ យា
 ចេតនា សញ្ញេតនា សញ្ញេតយិតត្ថំ អយំ វុច្ចតិ
 សង្ខារោ ។ តត្ថ កតមំ សង្ខារប្បដ្ឋយោ វិញ្ញាណំ ។
 យំ ចិត្តំ មនោ មាណសំ ។ បេ ។ តជ្ជា មនោ-
 ណាតុ^(១) វេទំ វុច្ចតិ សង្ខារប្បដ្ឋយោ វិញ្ញាណំ ។ បេ ។
 តត្ថ កតមា ជស្សប្បដ្ឋយោ វេទនា ។ យំ ចេតសីកំ
 លេវ សាតិ នាសាតិ ចេតោសម្មស្សជំ អទុក្ខមសុខំ
 វេទយិតិ ចេតោសម្មស្សជា អទុក្ខមសុខា វេទនា
 អយំ វុច្ចតិ ជស្សប្បដ្ឋយោ វេទនា ។ តត្ថ កតមោ

១ ឱ. មនោវិញ្ញាណាតុ ។

បច្ចុយាការវិក្ក អព្យកតិទ្កេស

នោះ វិញ្ញាណ កើតមាន ព្រោះសង្ខារជាបច្ច័យ នាម កើតមាន
 ព្រោះវិញ្ញាណជាបច្ច័យ អាយតនៈទី ៦ កើតមាន ព្រោះនាមជាបច្ច័យ
 ផស្សៈ កើតមាន ព្រោះអាយតនៈទី ៦ ជាបច្ច័យ វេទនា កើតមាន
 ព្រោះផស្សៈជាបច្ច័យ អធិមោក្ខ កើតមាន ព្រោះវេទនាជាបច្ច័យ
 ភព កើតមាន ព្រោះអធិមោក្ខជាបច្ច័យ ជាតិ កើតមាន ព្រោះភព
 ជាបច្ច័យ ជរានិមរណៈ កើតមាន ព្រោះជាតិជាបច្ច័យ ហេតុជាទី
 កើតឡើង នៃកងទុក្ខទាំងអស់នេះ រមែងមាន ដោយអាការយ៉ាងនេះ ។

(១៣៧) បណ្តាបច្ចុយាការទាំងនោះ សង្ខារ តើដូចម្តេច ។
 ចេតនា ការសន្សំ ភាពនៃការសន្សំ (នូវអារម្មណ៍) ណា នេះ
 ហៅថា សង្ខារ ។ បណ្តាបច្ចុយាការទាំងនោះ វិញ្ញាណ កើតមាន
 ព្រោះសង្ខារជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ ចិត្ត សេចក្តីដឹងអារម្មណ៍ សេចក្តី
 ប្រាថ្នា ។ បេ ។ មនោធាតុ ដែលកើតអំពីវិញ្ញាណនោះ ណា នេះហៅ
 ថា វិញ្ញាណ កើតមាន ព្រោះសង្ខារជាបច្ច័យ ។ បេ ។ បណ្តាបច្ចុយាការ
 ទាំងនោះ វេទនា កើតមាន ព្រោះផស្សៈជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ សេចក្តី
 ត្រេកអរ ក៏មិនមែន សេចក្តីមិនត្រេកអរ ក៏មិនមែន ដែលប្រព្រឹត្តទៅក្នុង
 ចិត្ត ការទទួលអារម្មណ៍ មិនជាទុក្ខ មិនជាសុខ ដែលកើតអំពីចេតនា-
 សម្ផស្ស អទុក្ខមសុខវេទនា ដែលកើតអំពីចេតនាសម្ផស្ស ណា នេះហៅ
 ថា វេទនា កើតមាន ព្រោះផស្សៈជាបច្ច័យ ។ បណ្តាធម៌ទាំងនោះ

អភិធម្មបិដក វិវាដ្ឋាន

វេទនាបច្ចុយា អធិមោក្ខា ។ យោ ចិត្តស្ម័
 អធិមោក្ខា អធិម្បត្តនា វេទនិម្បត្តនា អយំ វុច្ចតិ
 វេទនាបច្ចុយា អធិមោក្ខា ។ វេទនា កតមោ
 អធិមោក្ខប្បច្ចុយា កថា ។ វេទនា អធិមោក្ខំ
 វេទនាខន្ទោ សញ្ញាខន្ទោ សង្ខារក្ខន្ទោ វិញ្ញាណា-
 ក្ខន្ទោ អយំ វុច្ចតិ អធិមោក្ខប្បច្ចុយា កថា ។ បេ ។
 វេទនា វុច្ចតិ វេទនាស្ម័ កេវលស្ម័ ធិក្ខន្ធិស្ម័
 សម្បទាយោ ហោតិ ។

[១៤០] កតមេ ធម្មា អត្យាកតា ។ យស្ម័
 សមយេ អក្កសលស្ម័ កម្មស្ម័ កតត្តា ឧបចិ-
 តត្តា វិបាកា មនោវិញ្ញាណាទត្ថ ឧប្បន្នា ហោតិ
 ឧបេក្ខាសហកតា វុច្ឆារម្ពណា វា ។ បេ ។ ធម្មា-
 រម្ពណា វា យំ យំ វា បនាវត្ត តស្ម័ សមយេ
 សង្ខារប្បច្ចុយា វិញ្ញាណំ វិញ្ញាណាប្បច្ចុយា ណាម
 ណាមប្បច្ចុយា ធម្មាយតនំ ធម្មាយតនប្បច្ចុយា ជស្សា
 ជស្សប្បច្ចុយា វេទនា វេទនាបច្ចុយា អធិមោក្ខា

អភិធម្មប័ណ្ណ វិវាទ

អធិមោក្ខ កើតមាន ព្រោះវេទនាជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ ការ
 ចុះសីបំ អាការចុះសីបំ ភាពចុះសីបំ នៃចិត្ត ក្នុងអារម្មណ៍នោះ ណា
 នេះហៅថា អធិមោក្ខ កើតមាន ព្រោះវេទនាជាបច្ច័យ ។ បណ្តា
 បច្ច័យាការទាំងនោះ ភព កើតមាន ព្រោះអធិមោក្ខជាបច្ច័យ តើ
 ដូចម្តេច ។ វេទនាខន្ធ សញ្ញាខន្ធ សង្ខារកុន វិញ្ញាណកុន លើក
 តែអធិមោក្ខចេញ នេះហៅថា ភព កើតមាន ព្រោះអធិមោក្ខជា
 បច្ច័យ ។ បេ ។ ព្រោះហេតុនោះ ទើបពោលថា ហេតុជាទីកើតឡើង
 នៃកងទុក្ខទាំងអស់នេះ រមែងមាន ដោយអាការយ៉ាងនេះ ។

[១៤០] ពួកធម៌ជាអព្យាក្រឹត តើដូចម្តេច ។ ក្នុងសម័យ ណា
 មនោវិញ្ញាណធាតុ ជាវិបាក ប្រឡំដោយឧបេក្ខា មានរូបជាអារម្មណ៍
 ក្តី ។ បេ ។ មានធម៌ជាអារម្មណ៍ក្តី ឬក៏ ប្រាវពន្យល់អារម្មណ៍ណា ។
 ហើយកើតឡើង ព្រោះភាពនៃអកុសលកម្ម ដែលសត្វធ្វើហើយ សន្សំ
 ហើយ ក្នុងសម័យនោះ វិញ្ញាណ កើតមាន ព្រោះសង្ខារជាបច្ច័យ នាម
 កើតមាន ព្រោះវិញ្ញាណជាបច្ច័យ អាយតនៈទី ៦ កើតមាន ព្រោះនាម
 ជាបច្ច័យ ផស្សៈ កើតមាន ព្រោះអាយតនៈទី ៦ ជាបច្ច័យ វេទនា កើត
 មាន ព្រោះផស្សៈជាបច្ច័យ អធិមោក្ខ កើតមាន ព្រោះវេទនាជាបច្ច័យ

បច្ចយាការវិវត្តេ អព្យាកតិទ្កេសោ

អធិយោត្តច្ឆយា ករោ កវច្ឆយា ជាតិ ជាតិ-
ច្ឆយា ជវាបរណំ ឃវមេតស្ស កេវលស្ស ទុក្ខ-
ក្ខន្ធស្ស សមុទយោ ហោតិ ។

[១៤១] តត្ថ កតមោ សម្ពារោ ។ យា
ចេតនា សញ្ចេតនា សញ្ចេតយិតតំ អយំ វុច្ឆតិ
សម្ពារោ ។ តត្ថ កតមំ សម្ពារច្ឆយា វិញ្ញាណំ ។
យំ ចិត្តំ មនោ មាណសំ ។ បេ ។ តជ្ជា មនោ-
វិញ្ញាណាធាតុ ឥទំ វុច្ឆតិ សម្ពារច្ឆយា វិញ្ញាណំ
។ បេ ។ តេន វុច្ឆតិ ឃវមេតស្ស កេវលស្ស ទុក្ខ-
ក្ខន្ធស្ស សមុទយោ ហោតិតិ ។

[១៤២] កតមេ ធម្មា អព្យាកតា ។ យស្មី
សមយេ មនោធាតុ ឧប្បន្នា ហោតិ កិរិយា នេវ
កុសលា ធាកុសលា ន ច កម្មវិទាកា ឧបេក្ខា-
សហគតា វុច្ឆារម្មណា វា ។ បេ ។ ដោដ្ឋញ្ញារម្មណា
វា យំ យំ វា បដារត្ត ។ បេ ។ មនោវិញ្ញាណាធាតុ
ឧប្បន្នា ហោតិ កិរិយា នេវ កុសលា ធាកុ-
សលា ន ច កម្មវិទាកា សោមនស្សសហគតា

បច្ចុយាការវិវត្ត អព្យាកតនិទ្ទេស

ភត កើតមាន ព្រោះអធិមោក្ខជាបច្ច័យ ជាតិ កើតមាន ព្រោះ
ភតជាបច្ច័យ ជរានិមមរណៈ កើតមាន ព្រោះជាតិជាបច្ច័យ ហេតុ
ជាទីកើតឡើង នៃកងទុក្ខ ទាំងអស់នេះ រមែងមាន ដោយអាការ
យាំងនេះ ។

[១៤១] បណ្តាបច្ចុយាការទាំងនោះ សង្ខារ តើដូចម្តេច ។
ចេតនា ការសន្សំ ភាពនៃការសន្សំ (នូវអារម្មណ៍) ណា នេះហៅ
ថា សង្ខារ ។ បណ្តាបច្ចុយាការទាំងនោះ វិញ្ញាណ កើតមាន ព្រោះ
សង្ខារជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ ចិត្ត សេចក្តីដឹងអារម្មណ៍ សេចក្តី
ប្រាថ្នា ។ បេ ។ មនោវិញ្ញាណធាតុ ដែលកើតអំពីវិញ្ញាណនោះ ណា
នេះហៅថា វិញ្ញាណ កើតមាន ព្រោះសង្ខារជាបច្ច័យ ។ បេ ។
ព្រោះហេតុនោះ ទើបពោលថា ហេតុជាទីកើតឡើង នៃកងទុក្ខទាំង
អស់នេះ រមែងមាន ដោយអាការយាំងនេះ ។

[១៤២] ពួកធម៌ជាអព្យាក្រឹត តើដូចម្តេច ។ កងសម័យ ណា
មនោធាតុ គ្រាន់តែជាកិរិយា មិនមែនកុសល មិនមែនអកុសល ទាំង
មិនមែនកម្មវិបាក ប្រឡំដោយឧបេក្ខា មានរូបជាអារម្មណ៍ក្តី ។ បេ ។
មានផ្សព្វជាអារម្មណ៍ក្តី ឬក៏ ប្រារព្ធនូវអារម្មណ៍ណាមួយ ហើយកើត
ឡើង ។ បេ ។ មនោវិញ្ញាណធាតុ គ្រាន់តែជាកិរិយា មិនមែនកុសល
មិនមែនអកុសល ទាំងមិនមែនកម្មវិបាក ប្រឡំដោយសោមនស្ស

អភិធម្មបិដកេ វិវត្តោ

រូបារម្មណា វា ។ បេ ។ ធម្មារម្មណា វា យំ យំ
 វា បនារត្ត ។ បេ ។ មនោវិញ្ញាណាណាតុ ឧប្បដ្ឋា
 ហោតិ កិរិយា នេវ កុសលា នាកុសលា ន
 ច កម្មវិចារកា ឧបេក្ខាសហគតា រូបារម្មណា វា
 ។ បេ ។ ធម្មារម្មណា វា យំ យំ វា បនារត្ត
 តស្មី សមយេ សង្ខារប្បច្ចយា វិញ្ញាណំ វិញ្ញាណា-
 ប្បច្ចយា នាមំ នាមប្បច្ចយា ធម្មាយតនំ ធម្មាយត-
 នប្បច្ចយា ជស្សោ ជស្សប្បច្ចយា វេទនា វេទនា-
 ប្បច្ចយា អធិមោក្ខា អធិមោក្ខប្បច្ចយា ករោ
 កវប្បច្ចយា ជាតិ ជាតិប្បច្ចយា ជរាមរណំ វិវេ-
 តស្សី កេវលស្សី ទុក្ខក្ខន្ធស្សី សមុទយោ ហោតិ ។

(១៤៣) កតមេ ធម្មា អត្យាកតា ។ យស្មី
 សមយេ មនោវិញ្ញាណាណាតុ ឧប្បដ្ឋា ហោតិ
 កិរិយា នេវ កុសលា នាកុសលា ន ច កម្ម-
 វិចារកា សោមនស្សសហគតា ញាណាសម្បយុត្តា
 ។ បេ ។ សោមនស្សសហគតា ញាណាសម្បយុត្តា
 សសង្ខារេន ។ បេ ។ សោមនស្សសហគតា

អភិធម្មបិដក វិវាដ

មានរូបជាអារម្មណ៍ក្តី ។ បេ ។ មានធម៌ជាអារម្មណ៍ក្តី ឬក៏
 ប្រាសាទអារម្មណ៍ណាៗ ហើយកើតឡើង ។ បេ ។ មនោវិញ្ញាណធាតុ
 គ្រាន់តែជាកិរិយា មិនមែនកុសល មិនមែនអកុសល ទាំងមិនមែនកម្ម-
 វិបាក ច្រឡំដោយឧបេក្ខា មានរូបជាអារម្មណ៍ក្តី ។ បេ ។ មានធម៌ជា
 អារម្មណ៍ក្តី ឬក៏ ប្រាសាទអារម្មណ៍ណាៗ ហើយកើតឡើង ក្នុងសម័យ
 នោះ វិញ្ញាណ កើតមាន ព្រោះសង្ខារជាបច្ច័យ នាម កើតមាន
 ព្រោះវិញ្ញាណជាបច្ច័យ អាយតនៈទី ៦ កើតមាន ព្រោះនាមជាបច្ច័យ
 ផស្សៈ កើតមាន ព្រោះអាយតនៈទី ៦ ជាបច្ច័យ វេទនា កើតមាន
 ព្រោះផស្សៈជាបច្ច័យ អធិមោក្ខ កើតមាន ព្រោះវេទនាជាបច្ច័យ ភព
 កើតមាន ព្រោះអធិមោក្ខជាបច្ច័យ ជាតិ កើតមាន ព្រោះភពជាបច្ច័យ
 ជរានិមរណៈ កើតមាន ព្រោះជាតិជាបច្ច័យ ហេតុជាទីកើតឡើង
 នៃកងទុក្ខទាំងអស់នេះ រមែងមាន ដោយអាការយ៉ាងនេះ ។

(១៤៣) ពួកធម៌ជាអព្យាក្រឹត តើដូចម្តេច ។ ក្នុងសម័យ
 ណា មនោវិញ្ញាណធាតុ គ្រាន់តែជាកិរិយា មិនមែនកុសល មិនមែន
 អកុសល ទាំងមិនមែនកម្មវិបាក ច្រឡំដោយសោមនស្ស ប្រកបដោយ
 ញាណ កើតឡើង ។ បេ ។ ច្រឡំដោយសោមនស្ស ប្រកបដោយ
 ញាណ ប្រកបដោយសង្ខារ ។ បេ ។ ច្រឡំដោយសោមនស្ស

បច្ចយាការវិវត្តេ អព្យាករណ៍ធម្មសោ

ញាណាវិប្បយុត្តា ។ បេ ។ សោមនស្សសហគតា
 ញាណាវិប្បយុត្តា សសង្ខារេន ។ បេ ។ ឧបេក្ខាស-
 ហគតា ញាណាសម្បយុត្តា ។ បេ ។ ឧបេក្ខាស-
 ហគតា ញាណាសម្បយុត្តា សសង្ខារេន ។ បេ ។
 ឧបេក្ខាសហគតា ញាណាវិប្បយុត្តា ។ បេ ។
 ឧបេក្ខាសហគតា ញាណាវិប្បយុត្តា សសង្ខារេន
 រូបារម្មណា វា ។ បេ ។ ធម្មារម្មណា វា យំ
 យំ វា បដារត្ត តស្មី សមយេ សង្ខារប្បដ្ឋយា
 វិញ្ញាណំ វិញ្ញាណាប្បដ្ឋយា នាមំ នាមប្បដ្ឋយា
 ធលាយតនំ ធលាយតនប្បដ្ឋយា ជស្សោ ជស្សប្ប-
 ដ្ឋយា វេទនា វេទនាប្បដ្ឋយា បសាទោ បសាទ-
 ប្បដ្ឋយា អដិមោក្ខោ អដិមោក្ខប្បដ្ឋយា ករោ
 កវប្បដ្ឋយា ជាតិ ជាតិប្បដ្ឋយា ជរាមរណំ ឃុ-
 បេតស្ស កេវលស្ស ទិក្ខុក្ខុទ្ធស្ស សមុទយោ
 ហោតិ ។

[១៤៤] តតបេ ធម្មា អព្យាកតា ។ យស្មី

បច្ចយោការវិភង្គ អដ្ឋកថតិទ្ថេស

ប្រាសចាកញ្ញាណ ។ លេ ។ ច្រឡំដោយសោមនស្ស ប្រាសចាក
ញ្ញាណ ប្រកបដោយសង្ខារ ។ លេ ។ ច្រឡំដោយទល្ឆោតា ប្រកប
ដោយញ្ញាណ ។ លេ ។ ច្រឡំដោយទល្ឆោតា ប្រកបដោយញ្ញាណ
ប្រកបដោយសង្ខារ ។ លេ ។ ច្រឡំដោយទល្ឆោតា ប្រាសចាកញ្ញាណ
។ លេ ។ ច្រឡំដោយទល្ឆោតា ប្រាសចាកញ្ញាណ ប្រកបដោយសង្ខារ
មានរូបជាអារម្មណ៍ក្តី ។ លេ ។ មានធម៌ជាអារម្មណ៍ក្តី ឬក៏ ប្រាវព្វនូវ
អារម្មណ៍ណាៗ ហើយកើតឡើង ក្នុងសម័យនោះ វិញ្ញាណ កើត
មាន ព្រោះសង្ខារជាបច្ច័យ នាម កើតមាន ព្រោះវិញ្ញាណជាបច្ច័យ
អាយតនៈទី ៦ កើតមាន ព្រោះនាមជាបច្ច័យ ផស្សៈ កើតមាន ព្រោះ
អាយតនៈទី ៦ ជាបច្ច័យ វេទនា កើតមាន ព្រោះផស្សៈជាបច្ច័យ
បសាទៈ កើតមាន ព្រោះវេទនាជាបច្ច័យ អធិមោក្ខ កើតមាន
ព្រោះបសាទៈជាបច្ច័យ ភព កើតមាន ព្រោះអធិមោក្ខជាបច្ច័យ ជាតិ
កើតមាន ព្រោះភពជាបច្ច័យ ជរានិមរណៈ កើតមាន ព្រោះជាតិ
ជាបច្ច័យ ហេតុជាទីកើតឡើង នៃកងទុក្ខទាំងអស់នេះ រមែងមាន
ដោយអាការយ៉ាងនេះ ។

(១៤៤) ពួកធម៌ជាអព្យាក្រឹត តើដូចម្តេច ។ ក្នុងសម័យ

អភិធម្មបិដកេ វិវត្តោ

សមយេ រូបាវចរំ ឈានំ ភាវេតិ កិរិយំ នេវ
 កុសលំ នាកុសលំ ន ច កម្មវិបាកំ ទិដ្ឋធម្ម-
 សុខវិហារំ វិវិច្ឆេវ កាមេហិ ។ បេ ។ បឋមំ
 ឈានំ ឧបសម្បជ្ឈ វិហារតិ បឋវីកសិណំ តស្មី
 សមយេ សង្ការប្បច្ចយា វិញ្ញាណំ វិញ្ញាណប្បច្ចយា
 នាមំ នាមប្បច្ចយា ធម្មាយតនំ ធម្មាយតនប្បច្ចយា
 ជស្សោ ជស្សប្បច្ចយា វេទនា វេទនាប្បច្ចយា
 បសាទោ បសាទប្បច្ចយា អធិមោក្ខោ អធិមោក្ខា-
 ប្បច្ចយា ករោ កវប្បច្ចយា ជាតិ ជាតិប្បច្ចយា
 ជរាមរណំ ឃ្រៃមេតស្ស កេវលស្ស ទុក្ខក្ខន្ធស្ស
 សមុទយោ ហោតិ^(១) ។

១ ខ. ធិតោ បរំ កតមេ ធម្មា អវិកតា ។ យស្មី សមយេ រូបាវចរំ ឈានំ ភាវេតិ
 កិរិយំ នេវ កុសលំ នាកុសលំ ន ច កម្មវិបាកំ ទិដ្ឋធម្មវិហារំ វិតក្កវិបាកំ វិបសមា...
 ទុតិយំ ឈានំ... តតិយំ ឈានំ... ចតុត្ថំ ឈានំ... បឋមំ ឈានំ... បញ្ចមំ
 ឈានំ ឧបសម្បជ្ឈ វិហារតិ បឋវីកសិណំ តស្មី សមយេ សង្ការប្បច្ចយា វិញ្ញាណំ
 ។ បេ។ តេន វុច្ចតិ ធិវមេតស្ស កេវលស្ស ទុក្ខក្ខន្ធស្ស សមុទយោ ហោតីតិ ធិតិ
 ធិមេ បាវា ទិស្សន្តិ ។

អភិធម្មបិដក វិញ្ញាណ

ណា បុគ្គលចំរើននូវវិញ្ញាណជ្រក ជាភិវិយា មិនមែនកុសល មិន
 មែនអកុសល ទាំងមិនមែនកម្មវិញ្ញាណ មានការនៅជាសុខ ក្នុងបច្ចុប្បន្ន
 ស្ងប់ស្ងាត់ចាកកាមទាំងឡាយ ។ បេ ។ ចូលកាន់បឋមជ្រក មាន
 បឋវិកសិណ (ជាអារម្មណ៍) ក្នុងសម័យនោះ វិញ្ញាណ កើតមាន
 ព្រោះសង្ខារជាបច្ច័យ នាម កើតមាន ព្រោះវិញ្ញាណជាបច្ច័យ
 អាយតនៈទី ៦ កើតមាន ព្រោះនាមជាបច្ច័យ ផស្សៈ កើតមាន
 ព្រោះអាយតនៈទី ៦ ជាបច្ច័យ វេទនា កើតមាន ព្រោះផស្សៈជាបច្ច័យ
 បសាទៈ កើតមាន ព្រោះវេទនាជាបច្ច័យ អធិមោក្ខ កើតមាន
 ព្រោះបសាទៈជាបច្ច័យ ភព កើតមាន ព្រោះអធិមោក្ខជាបច្ច័យ ជាតិ
 កើតមាន ព្រោះភពជាបច្ច័យ ជរានិមរណៈ កើតមាន ព្រោះជាតិ
 ជាបច្ច័យ ហេតុជាទីកើតឡើង នៃកងទុក្ខទាំងអស់នេះ រមែងមាន
 ដោយអាការៈយ៉ាងនេះ ។

បច្ចយាការវិកង្កេ អព្យាកតនិទ្ទេសោ

[១២៥] កតបេ ធម្មា អព្យាកតនា ។ យស្មី
 សមយេ អរូចារចរំ យានំ កាវេតិ កិរិយំ នេវ
 កុសលំ នាកុសលំ ន ច កម្មវិបាកំ ទិដ្ឋធម្ម-
 សុខវិហារំ សព្វសោ អាភិញ្ញញ្ញាយនំ សមតិក្កម្ម
 នេវ សញ្ញា នាសញ្ញាយននសញ្ញា សហគតំ សុខស្ស
 ច បហានា ។ បេ ។ ចតុត្ថំ យានំ ឧបសម្បជ្ជ
 វិហារតិ តស្មី សមយេ សម្ពាវប្បច្ចយា វិញ្ញាណំ
 វិញ្ញាណាប្បច្ចយា នាមំ នាមប្បច្ចយា ធម្មាយនំ
 ធម្មាយនប្បច្ចយា ជស្សោ ជស្សប្បច្ចយា វេទនា
 វេទនាបច្ចយា បសាទោ បសាទប្បច្ចយា អធិមោ-
 ក្ខោ អធិមោក្ខប្បច្ចយា ករោ កវប្បច្ចយា ជាតិ
 ជាតិប្បច្ចយា ជរាមរណំ ឯវមេតស្ស កេវលស្ស
 ទិក្ខុក្ខុទ្ធស្ស សមុទយោ ហោតិ ។

អព្យាកតនិទ្ទេសោ(១) ។

១ ឱ. កិរិយា-សង្ខារមូលកំ និដ្ឋិតំ ។

បច្ចយាការីវង្គ អព្យាកតនិទ្ទេស

(១៤៥) ពួកធម៌ជាអព្យាក្រឹត តើដូចម្តេច ។ ក្នុងសម័យ
ណា បុគ្គលចំរើនអរូបាវចរជ្ឈាន ដែលជាកិរិយា មិនមែនកុសល មិន
មែនអកុសល ទាំងមិនមែនកម្មវិបាក មានការនៅជាសុខ ក្នុងបច្ចុប្បន្ន
កន្លងនូវពាក្យញាយតនៈ ដោយប្រការទាំងពួង ដែលប្រឡំដោយ
នៅ សញ្ញានាសញ្ញាយតនសញ្ញា ព្រោះលះបង់សុខផង ។ បេ ។ ចូល
កាន់ចតុតជ្ឈាន ក្នុងសម័យនោះ វិញ្ញាណ កើតមាន ព្រោះសង្ខារជា
បច្ច័យ នាម កើតមាន ព្រោះវិញ្ញាណជាបច្ច័យ អាយតនៈទី៦ កើតមាន
ព្រោះនាមជាបច្ច័យ ផស្សៈ កើតមាន ព្រោះអាយតនៈទី ៦ ជាបច្ច័យ
វេទនា កើតមាន ព្រោះផស្សៈជាបច្ច័យ បសាទៈកើតមាន ព្រោះវេទ-
នាជាបច្ច័យ អធិមោក្ខ កើតមាន ព្រោះបសាទៈជាបច្ច័យ ភព កើតមាន
ព្រោះអធិមោក្ខជាបច្ច័យ ជាតិ កើតមាន ព្រោះភពជាបច្ច័យ ជវនិធិ
មរណៈ កើតមាន ព្រោះជាតិជាបច្ច័យ ហេតុជាទីកើតឡើង នៃកងទុក្ខ
ទាំងអស់នេះ រមែងមាន ដោយអាការយ៉ាងនេះឯង ។

ចប់ អព្យាកតនិទ្ទេស ។

អភិធម្មបិដកេ វិរាដ្ឋោ

[១៤៦] កតមេ ធម្មា កុសលា ។ យស្មី
សមយេ កាមាវចំ កុសលំ ចិត្តំ ឧប្បន្នំ ហោតិ
សោមនស្សសហគតំ ញាណាសម្បយុត្តំ រូបាវច្ចុណំ
វា ។ បេ ។ ធម្មាវច្ចុណំ វា យំ យំ វា បដាវត្ត តស្មី
សមយេ អវិជ្ជាបច្ចយា សង្ខារោ សង្ខារប្បច្ចយា
វិញ្ញាណំ វិញ្ញាណប្បច្ចយា ធាមិ ធាមប្បច្ចយា
ធម្មាយតនំ ធម្មាយតនប្បច្ចយា ជស្សោ ជស្សប្ប-
ច្ចយា វេទនា វេទនាបច្ចយា បសាទោ បសាទ-
ប្បច្ចយា អធិមោក្ខោ អធិមោក្ខប្បច្ចយា ករោ
កវប្បច្ចយា ជាតិ ជាតិប្បច្ចយា ជរាមរណំ ឃីវេម-
តស្ស កេវលស្ស ទុក្ខក្ខន្ធស្ស សមុទយោ ហោតិ ។

[១៤៧] តត្ថ កតមោ អវិជ្ជាបច្ចយា សង្ខារោ ។
យា ចេតនា សញ្ចេតនា សញ្ចេតយិតត្តំ អយំ
វុច្ចតិ អវិជ្ជាបច្ចយា សង្ខារោ ។ បេ ។ តត្ថ កតមោ
ជស្សប្បច្ចយា វេទនា ។ យំ ចេតស្មីកំ ស្មាតិ

អភិធម្មបិដក វិវាទ

[១៤៦] ពួកធម៌ជាកុសល តើដូចម្តេច ។ ក្នុងសម័យណា
 ចិត្តជាតាមវចរកុសល ប្រឡំដោយសោមនស្ស ប្រកបដោយញ្ញាណ
 មានរូបជាអារម្មណ៍ក្តី ។ បេ ។ មានធម៌ជាអារម្មណ៍ក្តី ឬក៏ ប្រាវពន្យារ
 អារម្មណ៍ណា ។ ហើយកើតឡើង ក្នុងសម័យនោះ សង្ខារ កើតមាន
 ព្រោះអវិជ្ជាជាបច្ច័យ វិញ្ញាណកើតមាន ព្រោះសង្ខារ ជាបច្ច័យ នាម
 កើតមាន ព្រោះវិញ្ញាណជាបច្ច័យ អាយតនៈទី ៦ កើតមាន ព្រោះ
 នាម ជាបច្ច័យ ផស្សៈ កើតមាន ព្រោះអាយតនៈទី ៦ ជាបច្ច័យ
 វេទនា កើតមាន ព្រោះផស្សៈជាបច្ច័យ បសាទៈ កើតមាន ព្រោះ
 វេទនាជាបច្ច័យ អធិមោក្ខ កើតមាន ព្រោះបសាទៈជាបច្ច័យ ភព
 កើតមាន ព្រោះអធិមោក្ខជាបច្ច័យ ជាតិ កើតមាន ព្រោះភពជា
 បច្ច័យ ជរានិមរណៈ កើតមាន ព្រោះជាតិជាបច្ច័យ ហេតុជាទីកើត
 ឡើង នៃកងទុក្ខទាំងអស់នេះ រមែងមាន ដោយអាការយ៉ាងនេះ ។

[១៤៧] បណ្តាបច្ច័យាការទាំងនោះ សង្ខារ កើតមាន ព្រោះ
 អវិជ្ជាជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ ចេតនា ការសន្សំ ភាពនៃការសន្សំ
 (នូវអារម្មណ៍) ណា នេះហៅថា សង្ខារ កើតមាន ព្រោះអវិជ្ជាជា
 បច្ច័យ ។ បេ ។ បណ្តាបច្ច័យាការទាំងនោះ វេទនា កើតមាន ព្រោះ
 ផស្សៈជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ សេចក្តីត្រេកអរ ប្រព្រឹត្តទៅក្នុងចិត្ត

បច្ចយាការីវិវត្តេ អវិជ្ជាប្បលក្កសលនិទ្ទេសោ

ចេតសិកំ សុខំ ចេតោសម្មស្សជំ សាតំ សុខំ
 វេទយិតំ ចេតោសម្មស្សជា សាតា សុខា វេទនា
 អយំ វុច្ចតិ ធម្មប្បដ្ឋយា វេទនា ។ តត្ថ កតមោ
 វេទនាបច្ចយា បសាទោ ។ យា សន្ធា សន្តបាណ
 ឌីកប្បដា អភិប្បសាទោ អយំ វុច្ចតិ វេទនាបច្ចយា
 បសាទោ ។ តត្ថ កតមោ បសាទប្បដ្ឋយា អធិ-
 មោក្ខោ ។ យោ ចិត្តស្ស អធិមោក្ខោ អធិប្បដ្ឋនា
 តទទិម្បត្តតា អយំ វុច្ចតិ បសាទប្បដ្ឋយា អធិមោ-
 ក្ខោ ។ តត្ថ កតមោ អធិមោក្ខប្បដ្ឋយា ភវេ ។
 វេយ្យា អធិមោក្ខំ វេទនាខន្ធា សញ្ញាខន្ធា សម្មា-
 រក្ខន្ធា វិញ្ញាណក្ខន្ធា អយំ វុច្ចតិ អធិមោក្ខប្ប-
 ដ្ឋយា ភវេ ។ បេ ។ តេន វុច្ចតិ ឯវេមេតស្ស
 កេវលស្ស ទិក្ខុក្ខន្ធស្ស សម្មទយោ ហោតីតិ ។

(១២៨) តស្មី សមយេ អវិជ្ជាបច្ចយា សម្មារា

បច្ចយាការវិវត្ត អវិជ្ជាមូលកុសលនិទ្ទេស

សេចក្តីសុខ ប្រព្រឹត្តទៅក្នុងចិត្ត ការទទួលអារម្មណ៍ ជាទីត្រេកអរ ជាសុខ
 ដែលកើតអំពីចេតោសម្ពុស្ស សុខវេទនា ជាទីត្រេកអរ ដែលកើតអំពី
 ចេតោសម្ពុស្ស ណា នេះហៅថា វេទនា កើតមាន ព្រោះផស្សៈជា
 បច្ច័យ ។ បណ្តាធម៌ទាំងនោះ បសាទៈ កើតមាន ព្រោះវេទនា
 ជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ សុទ្ធ ការជឿជាក់ ការជឿស៊ប់
 សេចក្តីជ្រះថ្លាដ៏ក្រៃលែង ណា នេះហៅថា បសាទៈ កើតមាន
 ព្រោះវេទនាជាបច្ច័យ ។ បណ្តាធម៌ទាំងនោះ អធិមោក្ខ កើតមាន
 ព្រោះបសាទៈជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ ការចុះស៊ប់ អាការចុះស៊ប់
 ភាពចុះស៊ប់នៃចិត្ត ក្នុងអារម្មណ៍នោះ ណា នេះហៅថា អធិមោក្ខ
 កើតមាន ព្រោះបសាទៈជាបច្ច័យ ។ បណ្តាបច្ចយាការទាំងនោះ ភព
 កើតមាន ព្រោះអធិមោក្ខជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ វេទនាខន្ធ សញ្ញា-
 ខន្ធ សង្ខារកុន វិញ្ញាណកុន លើកតែអធិមោក្ខចេញ នេះហៅថា
 ភព កើតមាន ព្រោះអធិមោក្ខជាបច្ច័យ ។ បេ ។ ព្រោះហេតុនោះ
 ទើបពោលថា ហេតុជាទីកើតឡើង នៃកងទុក្ខទាំងអស់នេះ រឺមន្តិមាន
 ដោយអាការយ៉ាងនេះ ។

[១៤៤] ក្នុងសម័យនោះ សង្ខារ កើតមាន ព្រោះអវិជ្ជាជាបច្ច័យ

អភិធម្មបិដកេ វិវាដោ

សង្ខារប្បដ្ឋយា វិញ្ញាណំ វិញ្ញាណាប្បដ្ឋយា នាមំ
 នាមប្បដ្ឋយា ជស្សោ ជស្សប្បដ្ឋយា វេទនា វេទ-
 នាបដ្ឋយា បសាទោ បសាទប្បដ្ឋយា អដិមោក្ខា
 អដិមោក្ខប្បដ្ឋយា ករោ កវប្បដ្ឋយា ជាតិ ជាតិប្ប-
 ដ្ឋយា ជរាមរណំ ឃុំមេតស្ស កេវលស្ស ទុក្ខក្ខ-
 ន្ធស្ស សមុទយោ ហោតិ ។

[១២៧] តស្មី សមយេ អវិជ្ជាបដ្ឋយា សង្ខារោ ។

សង្ខារប្បដ្ឋយា វិញ្ញាណំ វិញ្ញាណាប្បដ្ឋយា នាមរូបំ
 នាមរូបប្បដ្ឋយា ធល្គាយតនំ ធល្គាយតនប្បដ្ឋយា
 ជស្សោ ជស្សប្បដ្ឋយា វេទនា វេទនាបដ្ឋយា
 បសាទោ បសាទប្បដ្ឋយា អដិមោក្ខា អដិមោក្ខ-
 ប្បដ្ឋយា ករោ កវប្បដ្ឋយា ជាតិ ជាតិប្បដ្ឋយា
 ជរាមរណំ ឃុំមេតស្ស កេវលស្ស ទុក្ខក្ខន្ធស្ស
 សមុទយោ ហោតិ ។

អភ័ធម្មប្បដិក វិភង្គ

វិញ្ញាណ កើតមាន ព្រោះសង្ខារជាបច្ច័យ នាម កើតមាន ព្រោះ
 វិញ្ញាណជាបច្ច័យ ផស្សៈ កើតមាន ព្រោះនាមជាបច្ច័យ វេទនា
 កើតមាន ព្រោះផស្សៈជាបច្ច័យ បសាទៈ កើតមាន ព្រោះវេទនា
 ជាបច្ច័យ អធិមោក្ខ កើតមាន ព្រោះបសាទៈជាបច្ច័យ ភព កើតមាន
 ព្រោះអធិមោក្ខជាបច្ច័យ ជាតិ កើតមាន ព្រោះភពជាបច្ច័យ ជរានិង
 មរណៈ កើតមាន ព្រោះជាតិជាបច្ច័យ ហេតុជាទីកើតឡើង នៃកង
 ទុក្ខទាំងអស់នេះ រមែងមាន ដោយអាការយ៉ាងនេះ ។

(១៤៧) កងសម័យនោះ សង្ខារ កើតមាន ព្រោះអវិជ្ជាជា
 បច្ច័យ វិញ្ញាណ កើតមាន ព្រោះសង្ខារជាបច្ច័យ នាមនិងរូប កើត
 មាន ព្រោះវិញ្ញាណជាបច្ច័យ អាយតនៈទី ៦ កើតមាន ព្រោះនាម
 និងរូបជាបច្ច័យ ផស្សៈ កើតមាន ព្រោះអាយតនៈទី ៦ ជាបច្ច័យ
 វេទនា កើតមាន ព្រោះផស្សៈជាបច្ច័យ បសាទៈ កើតមាន ព្រោះ
 វេទនាជាបច្ច័យ អធិមោក្ខ កើតមាន ព្រោះបសាទៈជាបច្ច័យ ភព
 កើតមាន ព្រោះអធិមោក្ខជាបច្ច័យ ជាតិ កើតមាន ព្រោះភពជាបច្ច័យ
 ជរានិងមរណៈ កើតមាន ព្រោះជាតិជាបច្ច័យ ហេតុជាទីកើតឡើង
 នៃកងទុក្ខទាំងអស់នេះ រមែងមាន ដោយអាការយ៉ាងនេះ ។

បច្ចយាករវិវត្តិ អវិជ្ជាមូលកុសលសំឡេង

[១៥០] តស្មី សមយេ អវិជ្ជាបច្ចយា សម្ព័រោ
 សម្ព័រាប្បច្ចយា វិញ្ញាណំ វិញ្ញាណាប្បច្ចយា នាមរូបំ
 នាមរូបប្បច្ចយា សន្យាយតនំ សន្យាយតនប្បច្ចយា
 ជស្សោ ជស្សប្បច្ចយា វេទនា វេទនាបច្ចយា
 បសាទោ បសាទប្បច្ចយា អធិមោក្ខោ អធិមោក្ខ-
 ប្បច្ចយា ករោ ករប្បច្ចយា ជាតិ ជាតិប្បច្ចយា
 ជរាមរណំ ឯវេមេតស្ស កេវលស្ស ទុក្ខក្ខន្ធស្ស
 សមុទយោ ហោតិ ។

[១៥១] កតមេ ធម្មា កុសលា ។ យស្មី
 សមយេ កាមាវចំ កុសលំ ចិត្តំ ឧប្បន្នំ
 ហោតិ សោមនស្សសហគតំ ញ្ញាណាសម្បយុត្តំ
 សសម្ព័រោន ។ បេ ។ សោមនស្សសហគតំ ញ្ញា-
 ណាវិប្បយុត្តំ ។ បេ ។ សោមនស្សសហគតំ ញ្ញាណា-
 វិប្បយុត្តំ សសម្ព័រោន ។ បេ ។ ឧបេក្ខាសហគតំ
 ញ្ញាណាសម្បយុត្តំ ។ បេ ។ ឧបេក្ខាសហគតំ ញ្ញា-
 ណាសម្បយុត្តំ សសម្ព័រោន ។ បេ ។ ឧបេក្ខាសហគតំ
 ញ្ញាណាវិប្បយុត្តំ ។ បេ ។ ឧបេក្ខាសហគតំ ញ្ញា-
 ណាវិប្បយុត្តំ សសម្ព័រោន រូបារម្មណំ វា ។ បេ ។

បច្ច័យាការវិវត្ត អវិជ្ជាមូលកុសលនិទ្ទេស

[១៥០] ក្នុងសម័យនោះ សង្ខារ កើតមាន ព្រោះអវិជ្ជាជា
 បច្ច័យ វិញ្ញាណ កើតមាន ព្រោះសង្ខារជាបច្ច័យ នាមនិងរូប កើត
 មាន ព្រោះវិញ្ញាណជាបច្ច័យ អាយតនៈ ៦ កើតមាន ព្រោះនាមនិង
 រូបជាបច្ច័យ ផស្សៈ កើតមាន ព្រោះអាយតនៈ ៦ ជាបច្ច័យ វេទនា
 កើតមាន ព្រោះផស្សៈជាបច្ច័យ បសាទៈ កើតមាន ព្រោះវេទនាជា
 បច្ច័យ អធិមោក្ខ កើតមាន ព្រោះបសាទៈជាបច្ច័យ ភព កើតមាន
 ព្រោះអធិមោក្ខជាបច្ច័យ ជាតិ កើតមាន ព្រោះភពជាបច្ច័យ ជរានិង
 មរណៈ កើតមាន ព្រោះជាតិជាបច្ច័យ ហេតុជាទីកើតឡើង នៃកងទុក្ខ
 ទាំងអស់នេះ រមែងមាន ដោយអាការយ៉ាងនេះ ។

[១៥១] ពួកធម៌ជាតុសល តើដូចម្តេច ។ ក្នុងសម័យណា
 ចិត្តជាតាមារចរកុសល ប្រឡំដោយសោមនស្ស ប្រកបដោយញ្ញាណ
 ប្រកបដោយសង្ខារកើតឡើង ។ បេ ។ ប្រឡំដោយសោមនស្ស ប្រាស
 ចាកញ្ញាណ ។ បេ ។ ប្រឡំដោយសោមនស្ស ប្រាសចាកញ្ញាណ ប្រ-
 កបដោយសង្ខារ ។ បេ ។ ប្រឡំដោយឧបេក្ខា ប្រកបដោយញ្ញាណ ។ បេ ។
 ប្រឡំដោយឧបេក្ខា ប្រកបដោយញ្ញាណ ប្រកបដោយសង្ខារ ។ បេ ។
 ប្រឡំដោយឧបេក្ខា ប្រាសចាកញ្ញាណ ។ បេ ។ ប្រឡំដោយឧបេក្ខា
 ប្រាសចាកញ្ញាណ ប្រកបដោយសង្ខារ មានរូបជាអារម្មណ៍ក្តី ។ បេ ។

អភិធម្មបំណែក វិភង្គោ

ធម្មាវច្ឆណាំ វា យំ យំ វា បនារត្ត តស្មី សមយេ
 អភិជ្ជាបច្ចុយា សង្ខារោ សង្ខារប្បច្ចុយា វិញ្ញាណំ
 វិញ្ញាណាប្បច្ចុយា នាមំ នាមប្បច្ចុយា ធម្មាយតនំ
 ធម្មាយតនប្បច្ចុយា ជស្សោ ជស្សប្បច្ចុយា វេទនា
 វេទនាបច្ចុយា បសាទោ បសាទប្បច្ចុយា អធិមោក្ខា
 អធិមោក្ខប្បច្ចុយា ករោ ករៈប្បច្ចុយា ជាតិ ជាតិប្ប-
 ច្ចុយា ជរាមរណំ ឃុំមេតស្ស កេវលស្ស ទុក្ខក្ខ-
 ន្ធស្ស សមុទយោ ហោតិ ។

(១៥២) កតមេ ធម្មា កុសលា ។ យស្មី
 សមយេ រូប្បបតិយា បក្កំ ភាវេតិ វិវិច្ឆេវ កា-
 មេហិ ។ បេ ។ បវេមំ ណានំ ឧបសម្បជ្ឈ វិហា-
 រតិ បវេកេសិណំ តស្មី សមយេ អភិជ្ជាបច្ចុយា សង្ខា-
 រោ^(១) សង្ខារប្បច្ចុយា វិញ្ញាណំ វិញ្ញាណាប្បច្ចុយា នាមំ
 នាមប្បច្ចុយា ធម្មាយតនំ ធម្មាយតនប្បច្ចុយា ជ-
 ស្សោ ជស្សប្បច្ចុយា វេទនា វេទនាបច្ចុយា បសាទោ

១ ម. សង្ខារ ។

អភិធម្មបំណិក វិភង្គ

មានធម៌ជា អារម្មណ៍ក្តី ឬក៏ ប្រាសាទនូវអារម្មណ៍ណា ។ ហើយ
 កើតឡើង ក្នុងសម័យនោះ សង្ខារ កើតមាន ព្រោះអវិជ្ជា
 ជាបច្ច័យ វិញ្ញាណ កើតមាន ព្រោះសង្ខារជាបច្ច័យ នាម កើត
 មាន ព្រោះវិញ្ញាណជាបច្ច័យ អាយតនៈទី ៦ កើតមាន ព្រោះនាម
 ជាបច្ច័យ ផស្សៈ កើតមាន ព្រោះអាយតនៈទី ៦ ជាបច្ច័យ វេទនា
 កើតមាន ព្រោះផស្សៈជាបច្ច័យ បសាទៈ កើតមាន ព្រោះវេទនា
 ជាបច្ច័យ អធិមោក្ខ កើតមាន ព្រោះបសាទៈជាបច្ច័យ ភព កើតមាន
 ព្រោះអធិមោក្ខជាបច្ច័យ ជាតិ កើតមាន ព្រោះភពជាបច្ច័យ ជរានិ
 មរណៈ កើតមាន ព្រោះជាតិជាបច្ច័យ ហេតុជាទីកើតឡើង នៃកង
 ទុក្ខទាំងអស់នេះ រមែងមាន ដោយអាការយ៉ាងនេះ ។

[១៥២] ពួកធម៌ជា កុសល តើដូចម្តេច ។ ក្នុងសម័យណា
 បុគ្គលចំរើននូវមគ្គ ដើម្បីកើតក្នុងរូបភព ស្ងាត់ចាកកាមទាំងឡាយ
 ។ បេ ។ ចូលកាន់បឋមជ្ឈាន មានបឋវិកសិណ (ជាអារម្មណ៍)
 ក្នុងសម័យនោះ សង្ខារ កើតមាន ព្រោះអវិជ្ជាជាបច្ច័យ វិញ្ញាណ
 កើតមាន ព្រោះសង្ខារជាបច្ច័យ នាម កើតមាន ព្រោះវិញ្ញាណជា
 បច្ច័យ អាយតនៈទី ៦ កើតមាន ព្រោះនាមជាបច្ច័យ ផស្សៈ
 កើតមាន ព្រោះអាយតនៈទី ៦ ជាបច្ច័យ វេទនា កើតមាន ព្រោះ
 ផស្សៈ ជាបច្ច័យ បសាទៈ កើតមាន ព្រោះវេទនា ជាបច្ច័យ

បច្ចយាការវិកង្កេ អវិជ្ជាបូលកកុសលនំទ្កេសោ

បសាទប្បច្ចយា អដិមោក្ខោ អដិមោក្ខេប្បច្ចយា កកោ
កវប្បច្ចយា ជាតិ ជាតិប្បច្ចយា ជរាមរណំ ឯវមេតស្ស
កេវលស្ស ទុក្ខក្ខន្ធស្ស សមុទយោ ហោតិ^(១) ។

[១៥៣] កតត្រេ ធម្មា កុសលា ។ យស្មី
សមយេ អរូបបតិយា មគ្គំ ភាវេតិ សព្វសោ
អាភិញ្ញាញ យតនំ សបតិក្កម្ម ទេវ សញ្ញាណ-
សញ្ញា យតនសញ្ញា សហគតំ សុខស្ស ច បហានា
។ បេ ។ តតត្ថំ ឈានំ ឧបសម្បជ្ឈ វិហារតិ តស្មី
សមយេ អវិជ្ជាបច្ចយា សង្ខារោ សង្ខារប្បច្ចយា
វិញ្ញាណំ វិញ្ញាណាប្បច្ចយា នាមំ នាមប្បច្ចយា ធម្មា-
យតនំ ធម្មាយតនប្បច្ចយា ជស្សោ ជស្សប្បច្ចយា
វេទនា វេទនាបច្ចយា បសាទោ បសាទប្បច្ចយា
អដិមោក្ខោ អដិមោក្ខេប្បច្ចយា កកោ កវប្បច្ចយា
ជាតិ ជាតិប្បច្ចយា ជរាមរណំ ឯវមេតស្ស កេវ-
លស្ស ទុក្ខក្ខន្ធស្ស សមុទយោ ហោតិ ។

១. ឧ. ឥតោ បរិ កតមេ ធម្មា កុសលា ។ យស្មី សមយេ រូបបតិយា មគ្គំ
ភាវេតិ វិតក្កវិបារនំ រូបសមា ។ បេ ។ ទុតិយំ ឈានំ . . . តតិយំ ឈានំ . . . បតុត្ថំ
ឈានំ . . . បបមំ ឈានំ . . . បញ្ចមំ ឈានំ ឧបសម្បជ្ឈ វិហារតិ បបរិកសិណំ
តស្មី សមយេ អវិជ្ជាបច្ចយា សង្ខារោ ។ បេ ។ ជរាមរណំ ។ បេ ។ តេន វុច្ចតិ ធម្ម-
តស្ស កេវលស្ស ទុក្ខក្ខន្ធស្ស សមុទយោ ហោតីតិ ឥតិ ឥមេ បាហំ ទិស្សត្ថិ ។

បច្ចយាការវិភង្គ អវិជ្ជាអូលកុសលនិទ្ទេស

អធិមោក្ខ កើតមាន ព្រោះបសាទៈជាបច្ច័យ ភព កើតមាន ព្រោះ
អធិមោក្ខជាបច្ច័យ ជាតិ កើតមាន ព្រោះភពជាបច្ច័យ ជរានិមរណៈ
កើតមាន ព្រោះជាតិជាបច្ច័យ ហេតុជាទីកើតឡើង នៃកងទុក្ខទាំង
អស់នេះ រមែងមាន ដោយអាការយ៉ាងនេះ ។

[១៥៣] ពួកធម៌ជាគុសល តើដូចម្តេច ។ ក្នុងសម័យណា

បុគ្គលចំរើននូវមគ្គ ដើម្បីកើតក្នុងអរូបភព កន្លងនូវពាក្យញាញយតនៈ
ដោយប្រការទាំងពួង ដែលប្រឡំដោយនេវសញ្ញានាសញ្ញាយតនសញ្ញា
ព្រោះលះបង់នូវសុខផង ។ បេ ។ ចូលកាន់ចតុតដ្ឋាន ក្នុងសម័យ
នោះសង្ខារ កើតមាន ព្រោះអវិជ្ជាជាបច្ច័យ វិញ្ញាណ កើតមាន
ព្រោះសង្ខារ ជាបច្ច័យ នាម កើតមាន ព្រោះវិញ្ញាណ ជាបច្ច័យ
អាយតនៈទី ៦ កើតមាន ព្រោះនាមជាបច្ច័យ ផស្សៈ កើតមាន ព្រោះ
អាយតនៈទី ៦ ជាបច្ច័យ វេទនា កើតមាន ព្រោះផស្សៈ ជាបច្ច័យ
បសាទៈ កើតមាន ព្រោះវេទនាជាបច្ច័យ អធិមោក្ខ កើតមាន
ព្រោះបសាទៈជាបច្ច័យ ភព កើតមាន ព្រោះអធិមោក្ខជាបច្ច័យ ជាតិ
កើតមាន ព្រោះភពជាបច្ច័យ ជរានិមរណៈ កើតមាន ព្រោះជាតិ
ជាបច្ច័យ ហេតុជាទីកើតឡើង នៃកងទុក្ខទាំងអស់នេះ រមែងមាន
ដោយអាការយ៉ាងនេះ ។

អភិធម្មបិដកេ វិរាដ្ឋោ

[១៥៤] តតមេ ធម្មា តុសលា ។ យស្មី
សមយេ លោកុត្តរំ លោនំ ភារេតិ និយ្យានិកំ
អបថយតាមី ទិដ្ឋិតតានំ បហាធាយ បវមាយ
ក្ខមិយា បត្តិយា វិវិច្ឆេវ កាមេហិ ។ បេ ។ បវមិ
យានំ ឧបសម្បជ្ឈ វិហារតិ ទុក្ខាបដិបទំ ទន្ធាភិញ្ញ
តស្មី សមយេ អវិជ្ជាបច្ចយា សង្ខារេ(១) សង្ខារប្ប-
ច្ចយា វិញ្ញាណំ វិញ្ញាណប្បច្ចយា ធាមំ ធាមប្ប-
ច្ចយា ធម្មាយតនំ ធម្មាយតនប្បច្ចយា ដស្សោ
ដស្សប្បច្ចយា វេទនា វេទនាបច្ចយា បសាទោ
បសាទប្បច្ចយា អធិមោក្ខា អធិមោក្ខប្បច្ចយា
ករោ កវប្បច្ចយា ជាតិ ជាតិប្បច្ចយា ជរាមរណំ
ឯវមេតេសំ ធម្មានំ សមុទយោ ហោតិ ។

អវិជ្ជាមូលកកុសលនិទ្ទេសោ ។

១ ម. សង្ខារ ។

អភិធម្មបិដក វិវាដ

[១៥៤] ពួកធម៌ជាតុសល តើដូចម្តេច ។ កងសម័យណា
 បុគ្គលចំរើននូវលោកុត្តរជ្ជាន ជានិយ្យានិកធម៌ ជាគ្រឿងដល់នូវការ
 មិនសន្សំ (នូវកិលេសវដ្តៈ) ដើម្បីលះនូវទិដ្ឋិទាំងឡាយ ។ បេ ។ ចូល
 កាន់បឋមជ្ជាន ជាទេសាបដិបទា ទន្ទាភិញ្ញា កងសម័យនោះ សង្ខារ
 កើតមាន ព្រោះអវិជ្ជាជាបច្ច័យ វិញ្ញាណ កើតមាន ព្រោះសង្ខារជា
 បច្ច័យ នាម កើតមាន ព្រោះវិញ្ញាណជាបច្ច័យ អាយតនៈទី ៦ កើត
 មាន ព្រោះនាមជាបច្ច័យ ផស្សៈ កើតមាន ព្រោះអាយតនៈទី ៦ ជា
 បច្ច័យ វេទនា កើតមាន ព្រោះផស្សៈជាបច្ច័យ បសាទៈ កើតមាន
 ព្រោះវេទនាជាបច្ច័យ អធិមោក្ខ កើតមាន ព្រោះបសាទៈជាបច្ច័យ
 ភព កើតមាន ព្រោះអធិមោក្ខជាបច្ច័យ ជាតិ កើតមាន ព្រោះ
 ភពជាបច្ច័យ ជរានិមរណៈ កើតមាន ព្រោះជាតិជាបច្ច័យ ហេតុ
 ជាទីកើតឡើង នៃធម៌ទាំងនេះ⁺ រមែងមាន ដោយអាការយ៉ាង
 នេះឯង ។

ចប់ អវិជ្ជាមូលកកុសលនិទ្ទេស ។

បច្ចយាការីវិរង្កេ កុសលមូលករិណកន្ថិទ្ធោសោ

(១៥៥) កតមេ ធម្មា អត្យា កតតា ។ យស្មី
សមយេ កាមាវចរស្ស កុសលស្ស កម្មស្ស
កតតតា ឧបចិតតតា វិបាកំ ចក្ខុវិញ្ញាណំ ឧប្បន្នំ
ហោតិ ឧបេក្ខាសហគតំ រូបារម្មណំ តស្មី សមយេ
កុសលមូលប្បច្ចយា សង្ខារោ សង្ខារប្បច្ចយា
វិញ្ញាណំ វិញ្ញាណប្បច្ចយា នាមំ នាមប្បច្ចយា ធម្មា-
យតនំ ធម្មាយតនប្បច្ចយា ជស្សោ ជស្សប្បច្ចយា
វេទនា វេទនាប្បច្ចយា ករោ ករៈប្បច្ចយា ជាតិ ជាតិ-
ប្បច្ចយា ជរាមរណំ ឯវមេតស្ស កេវលស្ស ទុក្ខ-
ក្ខន្ធស្ស សមុទយោ ហោតិ ។

(១៥៦) តត្ថ កតមោ កុសលមូលប្បច្ចយា
សង្ខារោ ។ យា បេតនា សញ្ចេតនា សញ្ចេត-
យិតតំ អយំ វុច្ចតិ កុសលមូលប្បច្ចយា សង្ខារោ
។ បេ ។ តេន វុច្ចតិ ឯវមេតស្ស កេវលស្ស ទុក្ខ-
ក្ខន្ធស្ស សមុទយោ ហោតិតិ ។

បច្ចយាការវិវត្ត កុសលមូលកវិធាកនិទ្ទេស

[១៥៥] ពួកធម៌ជាអព្យាក្រឹត តើដូចម្តេច ។ ក្នុងសម័យ
 ណា ចក្ខុវិញ្ញាណ ជាវិបាក ច្រឡំដោយឧបេក្ខា មានរូបជាអារម្មណ៍
 កើតឡើង ព្រោះភាពនៃកាមាវចរកុសលកម្ម ដែលសត្វធ្វើហើយ សន្សំ
 ហើយ ក្នុងសម័យនោះ សង្ខារ កើតមាន ព្រោះកុសលមូលជាបច្ច័យ
 វិញ្ញាណ កើតមាន ព្រោះសង្ខារជាបច្ច័យ នាម កើតមាន ព្រោះ
 វិញ្ញាណ ជាបច្ច័យ អាយតនៈទី ៦ កើតមាន ព្រោះនាម ជាបច្ច័យ
 ផស្សៈ កើតមាន ព្រោះអាយតនៈទី ៦ ជាបច្ច័យ វេទនា កើតមាន
 ព្រោះផស្សៈជាបច្ច័យ ភព កើតមាន ព្រោះវេទនាជាបច្ច័យ ជាតិ
 កើតមាន ព្រោះភពជាបច្ច័យ ជរានិងមរណៈ កើតមាន ព្រោះជាតិ
 ជាបច្ច័យ ហេតុជាទីកើតឡើង នៃកងទុក្ខទាំងអស់នេះ រមែងមាន
 ដោយអាការយ៉ាងនេះ ។

[១៥៦] បណ្តាបច្ចយាការទាំងនោះ សង្ខារ កើតមាន ព្រោះ
 កុសលមូលជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ ចេតនា ការសន្សំ ភាពនៃ
 ការសន្សំ (នូវអារម្មណ៍) ណា នេះហៅថា សង្ខារ កើតមាន ព្រោះ
 កុសលមូលជាបច្ច័យ ។ បេ ។ ព្រោះហេតុនោះ ទើបពោលថា
 ហេតុជាទីកើតឡើង នៃកងទុក្ខទាំងអស់នេះ រមែងមាន ដោយអាការ
 យ៉ាងនេះ ។

អភិធម្មបិដកេ វិវត្តោ

[១៥៧] តតមេ ធម្មា អស្សា តតតា ។ យស្មី
សមយេ កាយវិចារស្ស កុសលស្ស តតស្ស
តតតា ឧបចិតតា វិចារកំ សោតវិញ្ញាណំ ឧប្បន្នំ
ហោតិ ឧបេក្ខាសហគតំ សន្តារម្មណំ ។ បេ ។
យានវិញ្ញាណំ ឧប្បន្នំ ហោតិ ឧបេក្ខាសហគតំ
តន្តារម្មណំ ។ បេ ។ វិចារវិញ្ញាណំ ឧប្បន្នំ ហោតិ
ឧបេក្ខាសហគតំ រសារម្មណំ ។ បេ ។ កាយវិញ្ញា-
ណំ ឧប្បន្នំ ហោតិ សុខសហគតំ ដោដ្ឋព្វារម្មណំ
។ បេ ។ មនោធាតុ ឧប្បន្នា ហោតិ ឧបេក្ខាស-
ហគតា រូចារម្មណា វា ។ បេ ។ ដោដ្ឋព្វារម្មណា វា
យំ យំ វា បនារត្ត ។ បេ ។ មនោវិញ្ញាណាធាតុ
ឧប្បន្នា ហោតិ សោមនស្សសហគតា រូចារម្មណា
វា ។ បេ ។ ធម្មារម្មណា វា យំ យំ វា បនារត្ត
។ បេ ។ មនោវិញ្ញាណាធាតុ ឧប្បន្នា ហោតិ ឧបេ-
ក្ខាសហគតា រូចារម្មណា វា ។ បេ ។ ធម្មារម្មណា
វា យំ យំ វា បនារត្ត តស្មី សមយេ កុសលម្ម-
លប្បច្ចយា សង្ខារោ សង្ខារប្បច្ចយា វិញ្ញាណំ
វិញ្ញាណាប្បច្ចយា ធាមំ ធាម័ប្បច្ចយា ធម្មាយតនំ

អភិធម្មបិណ្ឌ វិវាទ

(១៥៧) ពួកធម៌ជាអព្យាក្រឹត តើដូចម្តេច ។ ក្នុងសម័យ
 ណា សោតវិញ្ញាណ ជាវិបាក ច្រឡំដោយទេវេត្តា មានសម្បត្តិ
 ជាអារម្មណ៍ កើតឡើង ព្រោះភាពនៃកាមាចារកុសលកម្ម ដែល
 សត្វធ្វើហើយ សន្សំហើយ ។ បេ ។ យានវិញ្ញាណ ច្រឡំដោយ
 ទេវេត្តា មានភ្នំនជាអារម្មណ៍ កើតឡើង ។ បេ ។ ជីវិតវិញ្ញាណ ច្រឡំ
 ដោយទេវេត្តា មានរសជាអារម្មណ៍ កើតឡើង ។ បេ ។ កាយវិញ្ញាណ
 ច្រឡំដោយសុខ មានផ្សព្វជាអារម្មណ៍ កើតឡើង ។ បេ ។ មនោ-
 ធាតុ ច្រឡំដោយទេវេត្តា មានរូបជាអារម្មណ៍ក្តី ។ បេ ។ មានផ្សព្វជា
 អារម្មណ៍ក្តី ឬក៏ ប្រាវព្ននូវអារម្មណ៍ណាៗ ហើយកើតឡើង ។ បេ ។
 មនោវិញ្ញាណធាតុ ច្រឡំដោយសោមនស្ស មានរូបជាអារម្មណ៍ក្តី ។ បេ ។
 មានធម៌ជាអារម្មណ៍ក្តី ឬក៏ ប្រាវព្ននូវអារម្មណ៍ណាៗ ហើយកើតឡើង
 ។ បេ ។ មនោវិញ្ញាណធាតុ ច្រឡំដោយទេវេត្តា មានរូបជាអារម្មណ៍
 ក្តី ។ បេ ។ មានធម៌ជាអារម្មណ៍ក្តី ឬក៏ ប្រាវព្ននូវអារម្មណ៍ ណាៗ
 ហើយកើតឡើង ក្នុងសម័យនោះ សង្ខារ កើតមាន ព្រោះកុសលមូល
 ជាបច្ច័យ វិញ្ញាណ កើតមាន ព្រោះសង្ខារជាបច្ច័យ នាម កើតមាន
 ព្រោះវិញ្ញាណជាបច្ច័យ អាយតនៈទី ៦ កើតមាន ព្រោះនាមជាបច្ច័យ

បច្ចយាការីវិភង្កេ កុសលមូលករិណាភិទ្ទេសោ

នដ្ឋាយតនប្បច្ចយា ជស្មោ ជស្មប្បច្ចយា វេទនា
វេទនាបច្ចយា អធិមោត្តោ អធិមោត្តប្បច្ចយា ករោ
កវប្បច្ចយា ជាតិ ជាតិប្បច្ចយា ជពមរណំ ឃីវេម-
តស្មី កេវលស្មី ទុក្ខក្ខន្ធស្មី សមុទយោ ហោតិ ។

[១៥៨] កតមេ ធម្មា អព្យាកតា ។ យស្មី

សមយេ កាមាវចរស្មី កុសលស្មី កម្មស្មី
កតត្តា ឧបចិតត្តា វិចារកា មរោវិញ្ញណាណាតុ ឧប្បដ្ឋា
ហោតិ សោមនស្មីសហគតា ញាណសម្មយុត្តា
។ បេ ។ សោមនស្មីសហគតា ញាណសម្មយុត្តា
សសង្ខារេន ។ បេ ។ សោមនស្មីសហគតា ញាណ-
វិប្បយុត្តា ។ បេ ។ សោមនស្មីសហគតា ញាណ-
វិប្បយុត្តា សសង្ខារេន ។ បេ ។ ឧបេក្ខាសហគតា
ញាណសម្មយុត្តា ។ បេ ។ ឧបេក្ខាសហគតា ញាណ-
សម្មយុត្តា សសង្ខារេន ។ បេ ។ ឧបេក្ខាសហ-
គតា ញាណវិប្បយុត្តា ។ បេ ។ ឧបេក្ខាសហគតា
ញាណវិប្បយុត្តា សសង្ខារេន រូចារម្ពណា វា ។ បេ ។
ធម្មារម្ពណា វា យំ យំ វា បរាវត្ត តស្មី សមយេ
កុសលមូលប្បច្ចយា សង្ខារេ សង្ខារប្បច្ចយា វិញ្ញណំ

បច្ចុយាការវិវត្តំ កុសលមូលករិយាកនិទ្ទេស

ផស្សៈ កើតមាន ព្រោះអាយតនៈទី ៦ ជាបច្ច័យ វេទនា កើតមាន ព្រោះ
ផស្សៈជាបច្ច័យ អធិមោក្ខ កើតមាន ព្រោះវេទនាជាបច្ច័យ ភព
កើតមាន ព្រោះអធិមោក្ខជាបច្ច័យ ជាតិ កើតមាន ព្រោះភពជាបច្ច័យ
ជរានិមរណៈ កើតមាន ព្រោះជាតិជាបច្ច័យ ហេតុជាទីកើតឡើង
នៃកងទុក្ខទាំងអស់នេះ រមែងមាន ដោយអាការយ៉ាងនេះ ។

[១៥៨] ពួកធម៌ជាអព្យាក្រឹត តើដូចម្តេច ។ កងសម័យ ណា
មនោវិញ្ញាណធាតុ ជាវិបាក ច្រឡំដោយសោមនស្ស ប្រកបដោយ
ញាណ កើតឡើង ព្រោះភាពនៃការវិចារកុសលកម្ម ដែលសត្វធ្វើហើយ
សន្សំហើយ ។ លេ ។ ច្រឡំដោយសោមនស្ស ប្រកបដោយញាណ
ប្រកបដោយសង្ខារ ។ លេ ។ ច្រឡំដោយសោមនស្ស ប្រាសចាក
ញាណ ។ លេ ។ ច្រឡំដោយសោមនស្ស ប្រាសចាកញាណ ប្រកប
ដោយសង្ខារ ។ លេ ។ ច្រឡំដោយទលេក្ខា ប្រកបដោយញាណ
។ លេ ។ ច្រឡំដោយទលេក្ខា ប្រកបដោយញាណ ប្រកបដោយសង្ខារ
។ លេ ។ ច្រឡំដោយទលេក្ខា ប្រាសចាកញាណ ។ លេ ។ ច្រឡំដោយ
ទលេក្ខា ប្រាសចាកញាណ ប្រកបដោយសង្ខារ មានរូបជាអារម្មណ៍
ក៏ ។ លេ ។ មានធម៌ជាអារម្មណ៍ក៏ ឬក៏ ប្រាសចាកអារម្មណ៍ណា
ហើយកើតឡើង កងសម័យនោះ សង្ខារ កើតមាន ព្រោះកុសល-
មូល ជាបច្ច័យ វិញ្ញាណ កើតមាន ព្រោះសង្ខារ ជាបច្ច័យ

អភិធម្មបិដកេ វិរាដ្ឋោ

វិញ្ញាណប្បច្ចុយា នាមំ នាមប្បច្ចុយា ធម្មាយតនំ
 ធម្មាយតនប្បច្ចុយា ជសេស្សា ជស្សប្បច្ចុយា វេទនា
 វេទនាបច្ចុយា បសាទោ បសាទប្បច្ចុយា អធិមោ-
 ក្ខោ អធិមោក្ខប្បច្ចុយា ករោ ករប្បច្ចុយា ជាតិ
 ជាតិប្បច្ចុយា ជរាមរណំ ឃុំមេតស្ស កេវលស្ស
 ទុក្ខក្ខន្ធស្ស សមុទយោ ហោតិ ។

[១២៧] កតមេ ធម្មា អត្យាកតតា ។ យស្មី
 សមយេ រូប្បបតតិយា មក្កំ កាវេតិ វិវិច្ឆេវ កាមេ-
 ហិ ។ បេ ។ បឋមំ យានំ ឧបសម្បជ្ជ វិហារតិ
 បឋវីកសិណំ តស្មី សមយេ ជសេស្សា ហោតិ
 ។ បេ ។ អវិក្ខោទោ ហោតិ ឥមេ ធម្មា កុសលា
 តស្សេវ រូចាវចរស្ស កុសលស្ស កម្មស្ស កតត្តា
 ឧបចិតត្តា វិចាកំ វិវិច្ឆេវ កាមេហិ ។ បេ ។ បឋមំ
 យានំ ឧបសម្បជ្ជ វិហារតិ បឋវីកសិណំ តស្មី
 សមយេ កុសលម្ធូលប្បច្ចុយា សម្ពារោ សម្ពារប្ប-
 ច្ចុយា វិញ្ញាណំ វិញ្ញាណប្បច្ចុយា នាមំ នាមប្ប-
 ច្ចុយា ធម្មាយតនំ ធម្មាយតនប្បច្ចុយា ជសេស្សា
 ជស្សប្បច្ចុយា វេទនា វេទនាបច្ចុយា បសាទោ

អភិធម្មបំណិក វិរាដ្ឋ

នាម កើតមាន ព្រោះវិញ្ញាណជាបច្ច័យ អាយតនៈទី ៦ កើតមាន ព្រោះ
 នាមជាបច្ច័យ ផស្សៈ កើតមានព្រោះអាយតនៈទី៦ជាបច្ច័យ វេទនា កើត
 មាន ព្រោះផស្សៈជាបច្ច័យ បសាទៈ កើតមាន ព្រោះវេទនាជាបច្ច័យ
 អធិមោក្ខ កើតមាន ព្រោះបសាទៈជាបច្ច័យ ភព កើតមាន ព្រោះ
 អធិមោក្ខជាបច្ច័យ ជាតិ កើតមាន ព្រោះភពជាបច្ច័យ ជរានិមរណៈ
 កើតមាន ព្រោះជាតិជាបច្ច័យ ហេតុជាទីកើតឡើង នៃកងទុក្ខទាំងអស់
 † រមែងមាន ដោយអាការយ៉ាងនេះ ។

(១៥៧) ពួកធម៌ជាអព្យាក្រឹត តើដូចម្តេច ។ កងសម័យ
 ណា បុគ្គលបំរើនមគ្គ ដើម្បីកើតកងរូបភព ស្ងប់ស្ងាត់ចាកកាមទាំង-
 ឡាយ ។ បេ ។ ចូលកាន់បឋមជ្ឈាន មានបឋវិកសិណ (ជាអារម្មណ៍)
 កងសម័យនោះ ផស្សៈ ក៏មាន ។ បេ ។ អវិក្ខេបៈ ក៏មាន ធម៌ទាំង
 នេះជាកុសល បុគ្គលស្ងាត់ចាកកាមទាំងឡាយ ។ បេ ។ ចូលកាន់
 បឋមជ្ឈាន ជាវិបាក មានបឋវិកសិណជាអារម្មណ៍ ព្រោះភាពនៃរូបាវចរ-
 កុសលកម្មនោះឯង ដែលខ្លួនធ្វើហើយ សន្សំហើយ កងសម័យនោះ សង្ខារ
 កើតមាន ព្រោះកុសលមូលជាបច្ច័យ វិញ្ញាណ កើតមាន ព្រោះសង្ខារជា
 បច្ច័យ នាម កើតមាន ព្រោះវិញ្ញាណជាបច្ច័យ អាយតនៈទី ៦ កើតមាន
 ព្រោះនាមជាបច្ច័យ ផស្សៈ កើតមាន ព្រោះអាយតនៈទី៦ ជាបច្ច័យ វេទនា
 កើតមាន ព្រោះផស្សៈជាបច្ច័យ បសាទៈ កើតមាន ព្រោះវេទនាជាបច្ច័យ

បច្ចយាការវិរង្គេ កុសលមូលកវិបាកនិទ្ទេសោ

បសាទប្បច្ចយា អដិមោក្ខោ អដិមោក្ខប្បច្ចយា ករោ
កវប្បច្ចយា ជាតិ ជាតិប្បច្ចយា វេទនាណំ ឃីវេមតស្ស
តេវលស្ស ទុក្ខក្ខន្ធស្ស សមុទយោ ហោតិ ។

[១៦០] កតមេ ធម្មា អព្យាកតតា ។ យស្មី
សមយេ អរូប្បបត្តិយា មន្តិ កាវេតិ សព្វសោ
អាភិញ្ញាណយតនំ សមតិក្កម្ម លេវ សញ្ញាណស-
ញ្ញាយតននសញ្ញាសហគតំ សុខស្ស ច បហាណា ។ បេ ។
ចតុតំ ឈានំ ឧបសម្បជ្ឈ វិហារតិ តស្មី សមយេ
ដស្សោ ហោតិ ។ បេ ។ អវិក្ខោចោ ហោតិ វេមេ
ធម្មា កុសលា តស្សវ អរូចារវស្ស កុស-
លស្ស កម្មស្ស កតតត្តា ឧបចិតតត្តា វិចាកំ សព្វ-
សោ អាភិញ្ញាណយតនំ សមតិក្កម្ម លេវ សញ្ញាណ-
សញ្ញាយតននសញ្ញាសហគតំ សុខស្ស ច បហាណា
។ បេ ។ ចតុតំ ឈានំ ឧបសម្បជ្ឈ វិហារតិ តស្មី
សមយេ កុសលមូលប្បច្ចយា សម្មារោ សម្មារ-
ប្បច្ចយា វិញ្ញាណំ វិញ្ញាណាប្បច្ចយា ធម៌ ធម៌-
ប្បច្ចយា ធម្មាយតនំ ធម្មាយតនប្បច្ចយា ដស្សោ
ដស្សប្បច្ចយា វេទនា វេទនាប្បច្ចយា បសាទោ

បច្ចយាការវិភង្គ កុសលមូលកវិបាកនិទ្ទេស

អធិរមាត្ថុ កើតមាន ព្រោះបសាទៈជាបច្ច័យ ភព កើតមាន ព្រោះ
អធិរមាត្ថុជាបច្ច័យ ជាតិ កើតមាន ព្រោះភពជាបច្ច័យ ជរានិវ
មរណៈ កើតមាន ព្រោះជាតិជាបច្ច័យ ហេតុជាទីកើតឡើង នៃកង
ទុក្ខទាំងអស់នេះ រមែងមាន ដោយអាការយ៉ាងនេះ ។

[១៦០] ពួកធម៌ជាអព្យាក្រឹត តើដូចម្តេច ។ ក្នុងសម័យណា
បុគ្គលចំរើនមគ្គ ដើម្បីកើតកងអរូបភព កន្លងនូវអាកិញ្ចញាយតនៈ ដោយ
ប្រការទាំងពួង ដែលប្រឡំដោយនេវសញ្ញានាសញ្ញាយតនសញ្ញា ព្រោះ
លះបង់នូវសុខផង ។ បេ ។ ចូលកាន់ចតុត្ថជ្ឈាន ក្នុងសម័យនោះ ផស្សៈ
ក៏មាន ។ បេ ។ អវិក្ខេបៈ ក៏មាន ធម៌ទាំងនេះជាកុសល បុគ្គលកន្លង
នូវអាកិញ្ចញាយតនៈ ជាវិបាក ដែលប្រឡំដោយនេវសញ្ញានាសញ្ញា-
យតនសញ្ញា ដោយប្រការទាំងពួង ព្រោះភាពនៃអរូបាវចរកុសលនោះ
ឯង ដែលខ្លួនធ្វើហើយ សន្សំហើយ ព្រោះលះបង់នូវសុខផង ។ បេ ។
ចូលកាន់ចតុត្ថជ្ឈាន ក្នុងសម័យនោះ សង្ខារ កើតមាន ព្រោះកុសល-
មូលជាបច្ច័យ វិញ្ញាណ កើតមាន ព្រោះសង្ខារជាបច្ច័យ នាម កើត
មាន ព្រោះវិញ្ញាណជាបច្ច័យ អាយតនៈទី ៦ កើតមាន ព្រោះនាមជា
បច្ច័យ ផស្សៈ កើតមាន ព្រោះអាយតនៈទី ៦ ជាបច្ច័យ វេទនា កើត
មាន ព្រោះផស្សៈជាបច្ច័យ បសាទៈ កើតមាន ព្រោះវេទនាជាបច្ច័យ

អភិធម្មបំណែក វិវត្តោ

បសាទប្បច្ចយា អធិមោក្ខោ អធិមោក្ខប្បច្ចយា ករោ
កវប្បច្ចយា ជាតិ ជាតិប្បច្ចយា ជរាមរណំ ឯវមេ-
តស្ស័ កេវលស្ស័ ទុក្ខក្ខន្ធស្ស័ សមុទយោ ហោតិ ។

[១៦១] កតមេ ធម្មា អព្យាកតា ។ យស្មី
សមយេ លោកុត្តរំ ឈានំ កាវេតិ និយ្យានំ
អបចយតាមី ទិដ្ឋិតតានំ បហានាយ បវមាយ
ភូមិយា បត្តិយា វិវិច្ឆេវ កោមេហិ ។ បេ ។ បវមិ
ឈានំ ឧបសម្បជ្ឈ វិហារតិ ទុក្ខាបដិបទំ ទន្ធា-
ភិញ្ញំ តស្មី សមយេ ជស្សោ ហោតិ ។ បេ ។
អវិក្ខេចោ ហោតិ ឥមេ ធម្មា កុសលា តស្ស័វ
លោកុត្តរស្ស័ កុសលស្ស័ ឈានស្ស័ កតត្តា
ភាវិតត្តា វិចារកំ វិវិច្ឆេវ កោមេហិ ។ បេ ។ បវមិ
ឈានំ ឧបសម្បជ្ឈ វិហារតិ ទុក្ខាបដិបទំ ទន្ធាភិញ្ញំ
សុញ្ញតំ តស្មី សមយេ កុសលម្ធលប្បច្ចយា សម្មារោ
សម្មារប្បច្ចយា វិញ្ញណំ វិញ្ញណាប្បច្ចយា នាមំ
នាមប្បច្ចយា ធម្មាយតនំ ធម្មាយតនប្បច្ចយា ជស្សោ
ជស្សប្បច្ចយា វេទនា វេទនាប្បច្ចយា បសានោ ប-
សាទប្បច្ចយា អធិមោក្ខោ អធិមោក្ខប្បច្ចយា ករោ

អភិធម្មបិដក វិភង្គ

អធិមោក្ខ កើតមាន ព្រោះបសាទៈជាបច្ច័យ ភព កើតមាន ព្រោះ
អធិមោក្ខជាបច្ច័យ ជាតិ កើតមាន ព្រោះភពជាបច្ច័យ ជរានិវ
មរណៈ កើតមាន ព្រោះជាតិជាបច្ច័យ ហេតុជាទីកើតឡើង នៃកង
ទុក្ខទាំងអស់នេះ រមែងមាន ដោយអាការយ៉ាងនេះ ។

[១៦១] ពួកធម៌ជាអព្យាក្រឹត តើដូចម្តេច ។ ក្នុងសម័យណា
បុគ្គលចំរើនលោកុត្តរជ្ជាន ជានិយ្យានិកធម៌ ជាគ្រឿងដល់នូវការមិនសន្សំ
(នូវកិលេសវដ្តៈ) ដើម្បីលះនូវទិដ្ឋិទាំងឡាយ ដើម្បីដល់នូវបឋមភូមិ
ស្ងាត់ចាកកាយទាំងឡាយ ។ បេ ។ ហើយចូលកាន់បឋមជ្ជាន ជាទុក្ខា-
បដិបទា ទន្ទាភិញ្ញា ក្នុងសម័យនោះ ផស្សៈ ក៏មាន ។ បេ ។ អវិក្ខេបៈ
ក៏មាន ធម៌ទាំងនេះជាកុសល បុគ្គលស្ងាត់ចាកកាយទាំងឡាយ ។ បេ ។
ចូលកាន់បឋមជ្ជាន ជាវិបាក ជាទុក្ខាបដិបទា ទន្ទាភិញ្ញា ជាសុញ្ញាតៈ
ព្រោះភាពនៃលោកុត្តរកុសលជ្ជាននោះឯង ដែលខ្លួនធ្វើហើយ ចំរើន
ហើយ ក្នុងសម័យនោះ សង្ខារ កើតមាន ព្រោះកុសលមូលជាបច្ច័យ
វិញ្ញាណ កើតមាន ព្រោះសង្ខារជាបច្ច័យ នាម កើតមាន ព្រោះ
វិញ្ញាណជាបច្ច័យ អាយតនៈទី ៦ កើតមាន ព្រោះនាមជាបច្ច័យ ផស្សៈ
កើតមាន ព្រោះអាយតនៈទី ៦ ជាបច្ច័យ វេទនា កើតមាន ព្រោះ
ផស្សៈជាបច្ច័យ បសាទៈ កើតមាន ព្រោះវេទនាជាបច្ច័យ អធិមោក្ខ
កើតមាន ព្រោះបសាទៈជាបច្ច័យ ភព កើតមាន ព្រោះអធិមោក្ខជាបច្ច័យ

បច្ចយាការវិកង្កេ អកុសលមូលករិបាកនិទ្ទេសោ

កវច្ឆយា ជាតិ ជាតិច្ឆយា ជរាមរណំ ឃុំមេតេសិ
ធម្មានំ សមុទយោ ហោតិ ។

កុសលមូលករិបាកនិទ្ទេសោ(១) ។

[១២២] កតមេ ធម្មា អព្យាកតា ។ យស្មី
សមយេ អកុសលស្ស កម្មស្ស កតត្តា ឧបចិត្តា
វិបាកំ ចក្កវិញ្ញាណំ ឧប្បន្នំ ហោតិ ឧបេក្ខាស-
ហាកតំ រូបារម្មណំ តស្មី សមយេ អកុសលមូល-
ច្ឆយា សង្ខារោ សង្ខារច្ឆយា វិញ្ញាណំ វិញ្ញា-
ណច្ឆយា ធាមំ ធាបច្ឆយា ធម្មាយតនំ ធម្មា-
យតនច្ឆយា ជស្សោ ជស្សច្ឆយា វេទនា វេទ-
នាបច្ឆយា ករោ កវច្ឆយា ជាតិ ជាតិច្ឆយា
ជរាមរណំ ឃុំមេតេស្ស កេវលស្ស ទុក្ខក្ខន្ធស្ស
សមុទយោ ហោតិ ។

១ ឧ. កុសលមូលករិបាកមូលកំ និដ្ឋិតំ ។

បច្ចយាការវិវត្ត អកុសលមូលករិយាករិយាទ្កេស

ជាតិ កើតមាន ព្រោះភពជាបច្ច័យ ជវានិមរណៈ កើតមាន ព្រោះ
ជាតិជាបច្ច័យ ហេតុជាទីកើតឡើង នៃធម៌ទាំងនុ៎ះ រមែងមាន ដោយ
អាការយ៉ាងនេះ ។

ចប់ កុសលមូលករិយាករិយាទ្កេស

(១៦២) ពួកធម៌ជាអព្យាក្រឹត តើដូចម្តេច ។ ក្នុងសម័យ

ណា ចក្ខុវិញ្ញាណ ជាវិបាក ប្រឡំដោយឧបេក្ខា មានរូបជាអា-
រម្មណ៍ កើតឡើង ព្រោះភពនៃអកុសលកម្ម ដែលសត្វធ្វើហើយ សន្សំ
ហើយ ក្នុងសម័យនោះ សង្ខារ កើតមាន ព្រោះអកុសលមូលជា
បច្ច័យ វិញ្ញាណ កើតមាន ព្រោះសង្ខារជាបច្ច័យ នាម កើតមាន
ព្រោះវិញ្ញាណជាបច្ច័យ អាយតនៈទី៦ កើតមាន ព្រោះនាមជាបច្ច័យ
ផស្សៈ កើតមាន ព្រោះអាយតនៈទី៦ ជាបច្ច័យ វេទនា កើតមាន
ព្រោះផស្សៈជាបច្ច័យ ភព កើតមាន ព្រោះវេទនាជាបច្ច័យ ជាតិ
កើតមាន ព្រោះភពជាបច្ច័យ ជវានិមរណៈ កើតមាន ព្រោះជាតិ
ជាបច្ច័យ ហេតុជាទីកើតឡើង នៃកងទុក្ខទាំងអស់នុ៎ះ រមែងមាន
ដោយអាការយ៉ាងនេះ ។

អភិធម្មបិដកេ វិវាដោ

[១៦៣] តត្ថ កតមោ អកុសលមូលប្ប-
 ច្ចយា សង្ខារោ ។ យា ចេតនា សញ្ញេតនា
 សញ្ញេតយំតត្ថំ អយំ វុច្ចតិ អកុសលមូលប្បច្ចយា
 សង្ខារោ ។ បេ ។ តេន វុច្ចតិ ឃុំមេតស្ស កេរ-
 លស្ស ទុក្ខក្ខន្ធស្ស សមុទយោ ហោតីតិ ។

[១៦៤] កតមេ ធម្មា អព្យាកតា ។ យស្មី
 សមយេ អកុសលស្ស កម្មស្ស កតត្តា ឧបចិតត្តា
 វិបាកំ សោតវិញ្ញាណំ ឧប្បន្នំ ហោតិ ឧបេក្ខា-
 សហគតំ សន្តារម្ពណំ ។ បេ ។ យានវិញ្ញាណំ ឧប្បន្នំ
 ហោតិ ឧបេក្ខាសហគតំ កន្តារម្ពណំ ។ បេ ។ ដ៏វា-
 វិញ្ញាណំ ឧប្បន្នំ ហោតិ ឧបេក្ខាសហគតំ រសា-
 រម្ពណំ ។ បេ ។ កាយវិញ្ញាណំ ឧប្បន្នំ ហោតិ
 ទុក្ខសហគតំ ដោដ្ឋញ្ញារម្ពណំ ។ បេ ។ មនោជានុ
 ឧប្បន្នា ហោតិ ឧបេក្ខាសហគតា រូចារម្ពណា វា
 ។ បេ ។ ដោដ្ឋញ្ញារម្ពណា វា យំ យំ វា បដាវត្ត
 តស្មី សមយេ អកុសលមូលប្បច្ចយា សង្ខារោ
 សន្តារប្បច្ចយា វិញ្ញាណំ វិញ្ញាណាប្បច្ចយា លាភំ

អភិធម្មបិដក វិវដ្ត

[១៦៣] បណ្តាបច្ចុយាការទាំងនោះ សង្ខារ កើតមាន ព្រោះ
អកុសលមូលជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ ចេតនា ការសន្សំ ភាពនៃការសន្សំ
(នូវអារម្មណ៍) ណា នេះហៅថា សង្ខារ កើតមាន ព្រោះអកុសល-
មូលជាបច្ច័យ ។ បេ ។ ព្រោះហេតុនោះ ទើបពោលថា ហេតុជា
ទីកើតឡើង នៃកងទុក្ខទាំងអស់នេះ រមែងមាន ដោយអាការយ៉ាងនេះ ។

[១៦៤] ពួកធម៌ជាអព្យាក្រឹត តើដូចម្តេច ។ ក្នុងសម័យ
ណា សោតវិញ្ញាណ ជាវិបាក ច្រឡំដោយឧបេក្ខា មានសម្លេង
ជាអារម្មណ៍ កើតឡើង ព្រោះភាពនៃអកុសលកម្ម ដែលសត្វធ្វើហើយ
សន្សំហើយ ។ បេ ។ យានវិញ្ញាណ ច្រឡំដោយឧបេក្ខា មានក្លិន
ជាអារម្មណ៍ កើតឡើង ។ បេ ។ ជីវិតវិញ្ញាណ ច្រឡំដោយឧបេក្ខា
មានរសជាអារម្មណ៍ កើតឡើង ។ បេ ។ កាយវិញ្ញាណ ច្រឡំដោយ
ទុក្ខ មានផ្សព្វជាអារម្មណ៍ កើតឡើង ។ បេ ។ មនោធាតុ ច្រឡំ
ដោយឧបេក្ខា មានរូបជាអារម្មណ៍ក្តី ។ បេ ។ មានផ្សព្វជាអារម្មណ៍ក្តី
ឬក៏ ប្រាសាទនូវអារម្មណ៍ណា ៗ ហើយកើតឡើង ក្នុងសម័យនោះ
សង្ខារ កើតមាន ព្រោះអកុសលមូលជាបច្ច័យ វិញ្ញាណ កើត
មាន ព្រោះសង្ខារជាបច្ច័យ នាម កើតមាន ព្រោះវិញ្ញាណជាបច្ច័យ

បច្ចយាការវិន្តេ អកុសលមូលកវិបាកនិទ្ទេសោ

នាមប្បដ្ឋយា ឆដ្ឋាយតនំ ឆដ្ឋាយតនប្បដ្ឋយា ដស្សោ
ដស្សប្បដ្ឋយា វេទនា វេទនាបដ្ឋយា អដិមោត្តោ
អដិមោត្តប្បដ្ឋយា ករោ កវប្បដ្ឋយា ជាតិ ជាតិ-
ប្បដ្ឋយា ជរាមរណំ ឃរមេតស្ស កេវលស្ស ទុក្ខ-
ក្ខន្ធស្ស សមុទយោ ហោតិ ។

[១២៥] កតមេ ធម្មា អព្យាកតា ។ យស្មី
សមយេ អកុសលស្ស កម្មស្ស កតត្តា ឧបច្ច-
តត្តា វិបាកា មណវិញ្ញាណនតុ ឧប្បន្នា ហោតិ
ឧបេត្តាសហគតា រូបារម្មណា វា ។ បេ ។ ធម្មា-
រម្មណា វា យំ យំ វា បណារត្ត តស្មី សមយេ អកុ-
សលមូលប្បដ្ឋយា សង្ខារោ សង្ខារប្បដ្ឋយា វិញ្ញាណំ
វិញ្ញាណប្បដ្ឋយា នាមំ នាមប្បដ្ឋយា ឆដ្ឋាយតនំ
ឆដ្ឋាយតនប្បដ្ឋយា ដស្សោ ដស្សប្បដ្ឋយា វេទនា
វេទនាបដ្ឋយា អដិមោត្តោ អដិមោត្តប្បដ្ឋយា ករោ
កវប្បដ្ឋយា ជាតិ ជាតិប្បដ្ឋយា ជរាមរណំ ឃរមេតស្ស
កេវលស្ស ទុក្ខក្ខន្ធស្ស សមុទយោ ហោតិ ។

បច្ចយាការីវិភង្គ អកុសលមូលករិយាករិយស្ថេរ

អាយតនៈទី ៦ កើតមាន ព្រោះនាមជាបច្ច័យ ផស្សៈ កើតមាន ព្រោះ
អាយតនៈទី ៦ ជាបច្ច័យ វេទនា កើតមាន ព្រោះផស្សៈជាបច្ច័យ អធិមោក្ខ
កើតមាន ព្រោះវេទនាជាបច្ច័យ ភព កើតមាន ព្រោះអធិមោក្ខជាបច្ច័យ
ជាតិ កើតមាន ព្រោះភពជាបច្ច័យ ជរានិមរណៈ កើតមាន ព្រោះ
ជាតិជាបច្ច័យ ហេតុជាទីកើតឡើង នៃកងទុក្ខទាំងអស់នុ៎ះ រមែងមាន
ដោយអាការយ៉ាងនេះ ។

[១៦៥] ពួកធម៌ជាអព្យាក្រឹត តើដូចម្តេច ។ ក្នុងសម័យណា
មនោវិញ្ញាណធាតុ ជាវិបាក ច្រឡំដោយឧបេក្ខា មានរូបជាអារម្មណ៍ក្តី
។ បេ ។ មានធម៌ជាអារម្មណ៍ក្តី ឬក៏ ប្រាវត្តនូវអារម្មណ៍ណា ។ ហើយ
កើតឡើង ព្រោះភាពនៃអកុសលកម្ម ដែលសត្វធ្វើហើយ សន្សំហើយ
ក្នុងសម័យនោះ សង្ខារ កើតមាន ព្រោះអកុសលមូលជាបច្ច័យ វិញ្ញាណ
កើតមាន ព្រោះសង្ខារជាបច្ច័យ នាម កើតមាន ព្រោះវិញ្ញាណជា
បច្ច័យ អាយតនៈទី ៦ កើតមាន ព្រោះនាមជាបច្ច័យ ផស្សៈ កើត
មាន ព្រោះអាយតនៈទី ៦ ជាបច្ច័យ វេទនាកើតមាន ព្រោះផស្សៈ
ជាបច្ច័យ អធិមោក្ខ កើតមាន ព្រោះវេទនាជាបច្ច័យ ភព កើត
មាន ព្រោះអធិមោក្ខជាបច្ច័យ ជាតិ កើតមាន ព្រោះភពជាបច្ច័យ
ជរានិមរណៈ កើតមាន ព្រោះជាតិជាបច្ច័យ ហេតុជាទីកើតឡើង
នៃកងទុក្ខទាំងអស់នុ៎ះ រមែងមាន ដោយអាការយ៉ាងនេះ ។

អភិធម្មបិដក វិវដ្តនៃ

(១៦៦) តត្ថ កតមោ អកុសលមូលប្បដ្ឋយា
សង្ខារោ ។ យា ខេតនា សញ្ញេតនា សញ្ញេតយិតត្តំ
អយំ វុច្ចតិ អកុសលមូលប្បដ្ឋយា សង្ខារោ ។

(១៦៧) តត្ថ កតមំ សង្ខារប្បដ្ឋយា វិញ្ញាណំ ។
យំ ចិត្តំ មនោ មាណសំ ។ បេ ។ តដ្ឋា មនោវិ-
ញ្ញាណាណាតុ ឥទំ វុច្ចតិ សង្ខារប្បដ្ឋយា វិញ្ញាណំ ។

(១៦៨) តត្ថ កតមំ វិញ្ញាណប្បដ្ឋយា ជាមំ ។
វេទនាខន្ធិ សញ្ញាខន្ធិ សង្ខារក្ខន្ធិ ឥទំ វុច្ចតិ
វិញ្ញាណប្បដ្ឋយា ជាមំ ។

(១៦៩) តត្ថ កតមំ ជាមប្បដ្ឋយា ធម្មាយ-
តនំ ។ យំ ចិត្តំ មនោ មាណសំ ។ បេ ។ តដ្ឋា
មនោវិញ្ញាណាណាតុ ឥទំ វុច្ចតិ ជាមប្បដ្ឋយា ធម្មាយ-
តនំ ។

(១៧០) តត្ថ កតមោ ធម្មាយតនប្បដ្ឋយា
ជស្សោ ។ យោ ជស្សោ ធុសនា សម្មសនា
សម្មសិតត្តំ អយំ វុច្ចតិ ធម្មាយតនប្បដ្ឋយា ជស្សោ ។

អភិធម្មបិណ្ឌក វិភង្គ

[១៦៦] បណ្តាបច្ចយាការទាំងនោះ សង្ខារ កើតមាន ព្រោះអកុសល-
មូលជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ ចេតនា ការសន្សំ ភាពនៃការសន្សំ (នូវអា-
រម្មណ៍) ណា នេះហៅថា សង្ខារ កើតមាន ព្រោះអកុសលមូលជាបច្ច័យ ។

[១៦៧] បណ្តាបច្ចយាការទាំងនោះ វិញ្ញាណ កើតមាន ព្រោះ
សង្ខារជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ ចិត្ត សេចក្តីដឹងអារម្មណ៍ សេចក្តី
ប្រាថ្នា ។ បេ ។ មនោវិញ្ញាណធាតុ ដែលកើតអំពីវិញ្ញាណនោះ ណា
នេះហៅថា វិញ្ញាណ កើតមាន ព្រោះសង្ខារជាបច្ច័យ ។

[១៦៨] បណ្តាបច្ចយាការទាំងនោះ នាម កើតមាន ព្រោះ
វិញ្ញាណជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ វេទនាខន្ធ សញ្ញាខន្ធ សង្ខារកន្ធ
នេះហៅថា នាម កើតមាន ព្រោះវិញ្ញាណជាបច្ច័យ ។

[១៦៩] បណ្តាបច្ចយាការទាំងនោះ អាយតនៈទី ៦ កើតមាន
ព្រោះនាមជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ ចិត្ត សេចក្តីដឹងអារម្មណ៍ សេចក្តី
ប្រាថ្នា ។ បេ ។ មនោវិញ្ញាណធាតុ ដែលកើតអំពីវិញ្ញាណនោះ ណា
នេះហៅថា អាយតនៈទី ៦ កើតមាន ព្រោះនាមជាបច្ច័យ ។

[១៧០] បណ្តាបច្ចយាការទាំងនោះ ផស្សៈ កើតមាន ព្រោះ
អាយតនៈទី ៦ ជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ ផស្សៈ ការពាល់ត្រូវ ការប៉ះ
ពាល់ ការទង្គិកទង្គិច ណា នេះហៅថា ផស្សៈ កើតមាន
ព្រោះអាយតនៈទី ៦ ជាបច្ច័យ ។

បច្ចយាការវិវត្តេ អកុសលប្បលករិពាកនិទ្ទេសោ

[១៧១] តត្ថ កតមា ធម្មប្បដ្ឋយា វេទនា ។
យំ ចេតសិកំ នេវ សាតំ ជាសាតំ ចេតោសម្មស្សនំ
អទុក្ខមសុខំ វេទយិនំ ចេតោសម្មស្សនំ អទុក្ខម-
សុខា វេទនា អយំ វុច្ចតិ ធម្មប្បដ្ឋយា វេទនា ។

[១៧២] តត្ថ កតមោ វេទនាបច្ចយា អដិ-
មោក្ខោ ។ យោ ចិត្តស្ស អដិមោក្ខោ អដិ-
មុច្ចនា តទទិមុត្តតា អយំ វុច្ចតិ វេទនាបច្ចយា
អដិមោក្ខោ ។

[១៧៣] តត្ថ កតមោ អដិមោក្ខប្បដ្ឋយា
ភវេ ។ វេយ្យា អដិមោក្ខំ វេទនាខន្ទោ សញ្ញា-
ខន្ទោ សម្មាសញ្ញោ វិញ្ញាណក្ខន្ទោ អយំ វុច្ចតិ
អដិមោក្ខប្បដ្ឋយា ភវេ ។

[១៧៤] តត្ថ កតមា កវប្បដ្ឋយា ជាតិ ។
យា តេសំ ធម្មានំ ជាតិ សញ្ញាតិ និព្វតិ អភិ-
ព្វតិ ទានុភាវេ អយំ វុច្ចតិ កវប្បដ្ឋយា ជាតិ ។

បច្ចយាការវិក្កង អកុសលមូលករិយាករិយោស

[១៧១] បណ្តាបច្ចយាការទាំងនោះ វេទនា កើតមាន ព្រោះ ផស្សៈជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ សេចក្តីត្រេកអរ ក៏មិនមែន សេចក្តីមិន មិនត្រេកអរ ក៏មិនមែន ដែលប្រព្រឹត្តទៅក្នុងចិត្ត ការទទួល អារម្មណ៍ មិនជាទុក្ខ មិនជាសុខ ដែលកើតអំពីចេតោសម្ម័ស្ស អទុក្ខមសុខ- វេទនា ដែលកើតអំពីចេតោសម្ម័ស្ស ណា នេះហៅថា វេទនា កើតមាន ព្រោះផស្សៈជាបច្ច័យ ។

[១៧២] បណ្តាធម៌ទាំងនោះ អធិមោក្ខ កើតមាន ព្រោះ វេទនាជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ ការចុះស៊ប់ អាការចុះស៊ប់ ភាព ចុះស៊ប់ នៃចិត្ត ក្នុងអារម្មណ៍នោះ ណា នេះហៅថា អធិមោក្ខ កើតមាន ព្រោះវេទនាជាបច្ច័យ ។

[១៧៣] បណ្តាបច្ចយាការទាំងនោះ ភព កើតមាន ព្រោះ អធិមោក្ខជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ វេទនាខន្ធ សញ្ញាខន្ធ សង្ខារកន្ធ វិញ្ញាណកន្ធ លើកតែអធិមោក្ខចេញ នេះហៅថា ភព កើតមាន ព្រោះអធិមោក្ខជាបច្ច័យ ។

[១៧៤] បណ្តាបច្ចយាការទាំងនោះ ជាតិ កើតមាន ព្រោះភព ជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ ជាតិ ការកើតព្រម ការផ្តួចផ្តើម ការ កើតចំពោះ ការកើតប្រាកដ ណា នៃធម៌ទាំងនោះ នេះហៅថា ជាតិ កើតមាន ព្រោះភពជាបច្ច័យ ។

អភិធម្មប្បដិកេ វិវត្តោ

[១៧៥] តត្ថ កកតមំ ជាតិប្បដ្ឋយា ជរាប-
 រណំ ។ អត្ថំ ជរា អត្ថំ មរណំ ។ តត្ថ កកតមា
 ជរា ។ យា តេសំ ធម្មានំ ជរា ដីរណាតា អា-
 យុទោ សំហានិ អយំ វុច្ចតិ ជរា ។ តត្ថ កកតមំ
 មរណំ ។ យោ តេសំ ធម្មានំ ខយោ វាយោ កេទោ
 បរិកេទោ អនិច្ចតា អន្តរជានំ ឥទំ វុច្ចតិ មរណំ ។
 ឥតិ អយព្វា ជរា ឥទព្វា មរណំ ឥទំ វុច្ចតិ
 ជាតិប្បដ្ឋយា ជរាមរណំ ។

[១៧៦] ឃុំមេតស្ស កេវលស្ស ទុក្ខក្ខន្ធន្ស
 សមុទយោ ហោតីតិ ឃុំមេតស្ស កេវលស្ស
 ទុក្ខក្ខន្ធន្ស សង្កតិ ហោតិ សមាគមោ ហោតិ
 សមោជានំ ហោតិ ទាតុកាវោ ហោតិ តេន វុច្ចតិ
 ឃុំមេតស្ស កេវលស្ស ទុក្ខក្ខន្ធន្ស សមុទយោ
 ហោតីតិ ។

- អកុសលមូលកវិបាកនិទ្ទេសោ(១) ។
- អភិធម្មភាជនីយំ(២) ។
- បច្ចយាការវិវត្តោ សមត្តោ(៣) ។

១ ឱ. អកុសលវិបាកមូលកំ និដ្ឋិតំ ។ ២ ឱ. អភិធម្មភាជនីយំ និដ្ឋិតំ ។ ៣ ឱ. សមត្តោ បដ្ឋោ ។

អភិធម្មបិដក វិវាដ្ឋ

[១៧៥] បណ្តាបច្ចុយាការទាំងនោះ ជរានីមរណៈ កើត
 មាន ព្រោះជាតិជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ ជរា ក៏មាន មរណៈ
 ក៏មាន ។ បណ្តាជរានីមរណៈនោះ ជរា តើដូចម្តេច ។ ការ
 ចាស់ ការគ្រាំគ្រា ការរញ្ជាថយអាយុ ណា នៃធម៌ទាំងនោះ នេះហៅ
 ថា ជរា ។ បណ្តាជរានីមរណៈនោះ មរណៈ តើដូចម្តេច ។
 ការអស់ ការស្លាប់ ការបែកធ្លាយ ការបែកខ្ចាត់ខ្ចាយ ការមិនទៀង
 ការបាត់បង់ ណា នៃធម៌ទាំងនោះ នេះហៅថា មរណៈ ។ ជរានេះ
 ផង មរណៈនេះផង នេះហៅថា ជរានីមរណៈ កើតមាន ព្រោះ
 ជាតិជាបច្ច័យ ដោយប្រការដូច្នោះ ។

[១៧៦] សេចក្តីត្រង់ពាក្យថា ហេតុជាទីកើតឡើង នៃកង
 ទុក្ខទាំងអស់⁺នេះ រមែងមាន ដោយអាការយ៉ាងនេះ ដូចតទៅនេះ ។
 ការច្នៃបង្ក ការមូលមក ការប្រជុំចុះ ការកើតប្រាកដ នៃកងទុក្ខទាំង
 អស់⁺នេះ រមែងមាន ដោយអាការយ៉ាងនេះ ព្រោះហេតុនោះ ទើប
 ពោលថា ហេតុជាទីកើតឡើង នៃកងទុក្ខទាំងអស់⁺នេះ រមែងមាន
 ដោយអាការយ៉ាងនេះឯង ។

- ចប់ អកុសលមូលកវិបាកនិទ្ទេស ។
- ចប់ អភិធម្មភាជនីយ ។
- ចប់ បច្ចុយាការវិវាដ្ឋ ។

សតិប្បដ្ឋានវិវាដោ

(១៧៧) ចត្តារោ សតិប្បដ្ឋានោ វេទ ភិក្ខុ
អដ្ឋតំ កាយេ កាយា នុបស្សី វិហារតិ ពហិទ្ធា
កាយេ កាយា នុបស្សី វិហារតិ អដ្ឋតុពហិទ្ធា
កាយេ កាយា នុបស្សី វិហារតិ អាតាបី សម្មជាតោ
សតិមា វិនេយ្យ លោកេ អភិជ្ឈាទោមនស្សំ ។
អដ្ឋតំ វេទនាសុ វេទនា នុបស្សី វិហារតិ ពហិទ្ធា
វេទនាសុ វេទនា នុបស្សី វិហារតិ អដ្ឋតុពហិទ្ធា
វេទនាសុ វេទនា នុបស្សី វិហារតិ អាតាបី សម្ម-
ជាតោ សតិមា វិនេយ្យ លោកេ អភិជ្ឈាទោម-
នស្សំ ។ អដ្ឋតំ ចិត្តេ ចិត្តា នុបស្សី វិហារតិ ពហិទ្ធា
ចិត្តេ ចិត្តា នុបស្សី វិហារតិ អដ្ឋតុពហិទ្ធា ចិត្តេ
ចិត្តា នុបស្សី វិហារតិ អាតាបី សម្មជាតោ សតិមា
វិនេយ្យ លោកេ អភិជ្ឈាទោមនស្សំ ។ អដ្ឋតំ
ធម្មេសុ ធម្មា នុបស្សី វិហារតិ ពហិទ្ធា ធម្មេសុ
ធម្មា នុបស្សី វិហារតិ អដ្ឋតុពហិទ្ធា ធម្មេសុ ធម្មា-
នុបស្សី វិហារតិ អាតាបី សម្មជាតោ សតិមា
វិនេយ្យ លោកេ អភិជ្ឈាទោមនស្សំ ។

សតិប្បដ្ឋានវិភង្គ

(១៧៧) សតិប្បដ្ឋាន ៤ គឺ ភិក្ខុកងសាសនានេះ ពិចារណា

នូវកាយក្នុងកាយខាងក្នុង ពិចារណានូវកាយក្នុងកាយខាងក្រៅ ពិចារណានូវកាយ ក្នុងកាយ ខាងក្នុងនិងខាងក្រៅ សម្រេចឥរិយាបថ មានព្យាយាមជាគ្រឿងដុតកំដៅកិលេស ជាអ្នកដឹងខ្លួន មានស្មារតី (ជាគ្រឿងកំណត់) កំចាត់បង់អភិជ្ឈាននិងទោមនស្ស ក្នុងលោក ១ ។ ភិក្ខុ ពិចារណានូវវេទនា ក្នុងវេទនាទាំងឡាយខាងក្នុង ពិចារណានូវវេទនា ក្នុងវេទនាទាំងឡាយ ខាងក្រៅ ពិចារណា នូវវេទនា ក្នុងវេទនាទាំងឡាយ ខាងក្នុងនិងខាងក្រៅ សម្រេចឥរិយាបថ មានព្យាយាមជាគ្រឿងដុតកំដៅកិលេស ជាអ្នកដឹងខ្លួន មានស្មារតី (ជាគ្រឿងកំណត់) កំចាត់បង់អភិជ្ឈាននិងទោមនស្ស ក្នុងលោក ១ ។ ភិក្ខុ ពិចារណានូវចិត្ត ក្នុងចិត្តខាងក្នុង ពិចារណានូវចិត្ត ក្នុងចិត្តខាងក្រៅ ពិចារណានូវចិត្ត ក្នុងចិត្ត ខាងក្នុងនិងខាងក្រៅ សម្រេចឥរិយាបថ មានព្យាយាមជាគ្រឿងដុតកំដៅកិលេស ជាអ្នកដឹងខ្លួន មានស្មារតី (ជាគ្រឿងកំណត់) កំចាត់បង់អភិជ្ឈាននិងទោមនស្ស ក្នុងលោក ១ ។ ភិក្ខុ ពិចារណានូវធម៌ ក្នុងធម៌ទាំងឡាយខាងក្នុង ពិចារណានូវធម៌ ក្នុងធម៌ទាំងឡាយខាងក្រៅ ពិចារណានូវធម៌ ក្នុងធម៌ទាំងឡាយ ខាងក្នុងនិងខាងក្រៅ សម្រេចឥរិយាបថ មានព្យាយាមជាគ្រឿងដុតកំដៅកិលេស ជាអ្នកដឹងខ្លួន មានស្មារតី (ជាគ្រឿងកំណត់) កំចាត់បង់អភិជ្ឈាននិងទោមនស្ស ក្នុងលោក ១ ។

អភិធម្មបិដកេ វិរាដ្ឋោ

[១៧៥] កថញ្ច ភិក្ខុ អជ្ឈតំ កាយេ កាយា-
 យានុបស្សី វិហារតិ ។ ឥធិ ភិក្ខុ អជ្ឈតំ កាយំ
 ឧទ្ធិទានតលា អណោកេសមត្តកា តចបរិយន្តំ ប្ប-
 រដ្ឋានប្បការស្ស អស្សចំនោ បច្ចវេក្ខតិ អត្ថិ ឥប-
 ស្មី កាយេ កេសា លោមា នខា ទន្លា តបោ
 មិសំ ញា អដ្ឋិ អដ្ឋិមញ្ញំ វក្កំ ហទយំ យកនិ
 កំលោមកំ បិហាកំ បច្ឆាសំ អន្តំ អន្តកុណំ ឧទ-
 រិយំ កវិសំ បិត្តំ សេម្ហំ បុព្វោ លោហិតំ សេនោ
 មេនោ អស្ស វសា ខេន្នោ សីយានិកា លសិកា
 មុត្តន្តំ ។ សោ តំ និមិត្តំ អាសេវតិ ភាវេតិ ពហុ-
 លីករេតិ ស្សវត្តំ^(១) អវត្តបេតិ សោ តំ និមិត្តំ
 អាសេវត្វា ភាវេត្វា ពហុលីករត្វា ស្សវត្តំ^(១) អវត្ត-
 បេត្វា ពហិទ្ធា កាយេ ចិត្តំ ឧបសំហារតិ ។

[១៧៧] កថញ្ច ភិក្ខុ ពហិទ្ធា កាយេ កាយានុ-
 បស្សី វិហារតិ ។ ឥធិ ភិក្ខុ ពហិទ្ធា កាយំ ឧទ្ធិទាន-
 តលា អណោកេសមត្តកា តចបរិយន្តំ ប្បរដ្ឋានប្បការ-
 ស្ស អស្សចំនោ បច្ចវេក្ខតិ អត្ថិស្ស កាយេ កេសា

១ ឧ. ម. ស្សវត្តំ ។

អភិធម្មបិដក វិវាដ

[១៧៨] ចុះភិក្ខុ ពិចារណានូវកាយ ក្នុងកាយខាងក្នុង តើដូចម្តេច ។ ភិក្ខុក្នុងសាសនានេះ ពិចារណានូវកាយខាងក្នុង (កាយរបស់ខ្លួន) គឺ ខាងលើតាំងអំពីបាតជើងឡើងទៅ ខាងក្រោមតាំងអំពីចុងសក់ចុះមក ដែលមានស្បែកបិទបាំងជុំវិញ ពេញដោយវត្ថុមិនស្អាត មានប្រការផ្សេងៗ ដូច្នោះថា ក្នុងកាយនេះមាន សក់ រោម ក្រចក ធ្មេញ ស្បែក សាច់ សរសៃ ឆ្អឹង ឧរក្នុងឆ្អឹង តម្រងបស្សរវៈ បេះដូង ថ្លើម វាវ ក្រពះ សួត ពោះវៀនធំ ពោះវៀនតូច អាហារថ្មី អាហារចាស់ ប្រមាត់ ស្មៅស្ម ខ្លះ ឈាម ញើស ខ្លាញ់-ខាប់ ទឹកភ្នែក ខ្លាញ់វាវ ទឹកមាត់ ទឹកសំបោរ ទឹកអិល ទឹកមូត្រ ។ ភិក្ខុនោះ រមែងគប់រក អប់រំ ធ្វើឲ្យច្រើន នូវកាយនោះឲ្យជានិមិត្ត កំណត់ចុះនូវកាយ ដែលខ្លួនកំណត់ទុកដោយល្អ ភិក្ខុនោះ លុះគប់រក អប់រំ ធ្វើឲ្យច្រើន នូវកាយនោះឲ្យជានិមិត្ត កំណត់នូវកាយ ដែលខ្លួន កំណត់ទុកដោយល្អហើយ រមែងប្រមូលមក នូវចិត្តក្នុងកាយខាងក្រៅ ។

[១៧៩] ចុះភិក្ខុ ពិចារណានូវកាយក្នុងកាយ ខាងក្រៅ តើដូចម្តេច ។ ភិក្ខុក្នុងសាសនានេះ ពិចារណានូវកាយខាងក្រៅ (កាយរបស់គេ) គឺ ខាងលើតាំងអំពីបាតជើងឡើងទៅ ខាងក្រោមតាំងអំពីចុងសក់ចុះមក ដែលមានស្បែកបិទបាំងជុំវិញ ពេញដោយវត្ថុមិនស្អាត មានប្រការផ្សេងៗ ដូច្នោះថា ក្នុងកាយរបស់បុគ្គលនោះមាន សក់

សតិប្បដ្ឋានវិវត្តោ សុត្តន្តបិដក

លោមា នខា ទន្លា តថោ មំសំ បារា អដ្ឋ
អដ្ឋមំញំ វក្កំ ហទិយំ យកនំ កំលោម-
កំ បីហកំ បទ្ហាសំ អន្តំ អន្តកុណំ ឧទរិយំ
ករិសំ បិត្តំ សេម្ហំ បុព្វោ លោហិតំ សេនោ
មេនោ អស្សំ វិសា ខេន្យោ សីយានិកា លសិ-
កា មិត្តន្តំ ។ សោ តំ និមិត្តំ អាសេវតិ ភាវេតិ
ពហុលីករោតិ ស្វវត្តិតំ អវត្តបេតិ សោ តំ និមិត្តំ
អាសេវិត្វា ភាវេត្វា ពហុលីករិត្វា ស្វវត្តិតំ អវត្តបេត្វា
អដ្ឋត្តពហិទ្ធា កាយេ ចិត្តំ ឧបសំហារតិ ។

[១៨០] កថញ្ច ភិក្ខុ អដ្ឋត្តពហិទ្ធា កាយេ
កាយានុបស្ស្ហំ វិហារតិ ។ ឥធិ ភិក្ខុ អដ្ឋត្តព-
ហិទ្ធា កាយំ ឧទ្ធិទានតលា អរោគេសមត្តកា
តចបរិយន្តំ ប្បវន្នានប្បការស្ស អសុចិណោ បច្ចុវេ-
ត្តិតិ អត្តំ កាយេ កេសា លោមា នខា ទន្លា
តថោ មំសំ បារា អដ្ឋ អដ្ឋមំញំ វក្កំ
ហទិយំ យកនំ កំលោមកំ បីហកំ បទ្ហាសំ

សតិប្បដ្ឋានវិវត្ត សុត្តន្តកថាខណ្ឌ

រោម ក្រចក ធ្មេញ ស្បែក សាច់ សរសៃ ឆ្អឹង ខួរក្នុងឆ្អឹង តម្រង-
 បស្ស្រាវៈ បេះដូង ថ្លើម វាវ ក្រពះ សួត ពោះវៀនធំ ពោះ-
 វៀនតូច អាហារថ្មី អាហារចាស់ ប្រមាត់ ស្មៅស្ម ខ្លុះ ឈាម
 ញើស ខ្លាញ់ខាប់ ទឹកភ្នែក ខ្លាញ់វាវ ទឹកមាត់ ទឹកសំបោរ ទឹក
 រំអិល ទឹកម្រាម ។ ភិក្ខុនោះ រមែងគប់រក អប់រំ ធ្វើឲ្យច្រើន
 នូវកាយនោះឲ្យជានិមិត្ត កំណត់នូវកាយ ដែលខ្លួនកំណត់ទុកដោយល្អ
 ភិក្ខុនោះ លុះគប់រក អប់រំ ធ្វើឲ្យច្រើន នូវកាយនោះឲ្យនិមិត្ត កំណត់
 នូវកាយ ដែលខ្លួនកំណត់ទុកដោយល្អហើយ រមែងប្រមូលមកនូវចិត្ត
 ក្នុងកាយ ខាងក្នុងទាំងខាងក្រៅ ។

(១៨០) ចុះភិក្ខុ ពិចារណានូវកាយ ក្នុងកាយ ខាងក្នុងនិងខាង
 ក្រៅ តើដូចម្តេច ។ ភិក្ខុក្នុងសាសនានេះ ពិចារណានូវកាយ ខាង
 ក្នុងនិងខាងក្រៅ (កាយរបស់ខ្លួនទាំងកាយរបស់គេ) គឺ ខាងលើ
 តាំងអំពីបាតជើងឡើងទៅ ខាងក្រោមតាំងអំពីចុងសក់ចុះមក ដែលមាន
 ស្បែកបិទបាំងជុំវិញ ពេញដោយវត្ថុមិនស្អាត មានប្រការផ្សេងៗ ដូច្នោះ
 ថា ក្នុងកាយមាន សក់ រោម ក្រចក ធ្មេញ ស្បែក សាច់
 សរសៃ ឆ្អឹង ខួរក្នុងឆ្អឹង តម្រងបស្ស្រាវៈ បេះដូង ថ្លើម វាវ ក្រពះ សួត

អភិធម្មបិដកេ វិវាដោ

អន្តិ អន្តកុណំ ឧទរិយំ ករិសំ បិត្តំ សេម្មំ បុព្វា
 លោហិតំ សេនោ មេនោ អស្សុ វិសា ខេន្យោ
 សីយានិកា លសិកា មត្តន្តិ ឃិវំ ភិក្ខុ អជ្ឈត-
 តហិទ្ធោ កាយេ កាយានុបស្សី វិហារតិ អាតាប័
 សម្មជាតោ សតិមា វិនេយ្យ លោកេ អភិជ្ឈា-
 នោមនស្សំ ។

[១៨១] អនុបស្សតិ តត្ថ កតមា អនុបស្ស-
 នា ។ យា បញ្ញា បជាននា ។ បេ ។ អមោ-
 ហោ ធម្មវិចយោ សម្មាទិដ្ឋិ អយំ វុច្ចតិ អនុ-
 បស្សនា តមាយ អនុបស្សនាយ ឧបេតោ ហោតិ
 សម្មបេតោ ឧបាគតោ សម្មបាគតោ ឧបបន្នោ
 សម្មបបន្នោ សមន្នាគតោ តេន វុច្ចតិ អនុប-
 ស្សតិ ។

[១៨២] វិហារតិ វិវិយតិ វុត្តតិ ចាលេតិ
 យបេតិ យាបេតិ ចរតិ វិហារតិ តេន វុច្ចតិ វិហា-
 រតិ ។

អភិធម្មបិដក វិវេក

ពោះវៀនធំ ពោះវៀនតូច អាហារថ្មី អាហារចាស់ ប្រមាត់
 ស្មៅស្ម ខ្លះ ឈាម ញើស ខ្លាញ់ខាប់ ទឹកភ្នែក ខ្លាញ់រាវ
 ទឹកមាត់ ទឹកសំបោរ ទឹករំអិល ទឹកម្រូត ភិក្ខុ ពិចារណា នូវ
 កាយ ក្នុងកាយ ខាងក្នុងនិងខាងក្រៅ សម្រេចឥរិយាបថ មាន
 ព្យាយាមជាគ្រឿងដុតកំដៅកិលេស ជាអ្នកដឹងខ្លួន មានស្មារតី
 (ជាគ្រឿងកំណត់) កំចាត់បង់អភិជ្ឈាននិងទោមនស្ស ក្នុងលោក យ៉ាង
 នេះឯង ។

(១៨១) សេចក្តីត្រង់ពាក្យថា ភិក្ខុពិចារណា ។ សំនួរថា
 ចុះបណ្តាពាក្យទាំងនោះ ការពិចារណា តើដូចម្តេច ។ បញ្ហា ការ-
 ដឹងច្បាស់ ។ បេ ។ សេចក្តីមិនវង្វែង ការពិចារណាធម៌ ការឃើញត្រូវ
 ណា នេះហៅថា ការពិចារណា ភិក្ខុ ជាអ្នកព្រមព្រៀង មូលមិត
 ចូលទៅជិត អែបនែប កៀកកើយ ប្រជិតប្រដី ប្រកបព្រម ដោយ
 បញ្ញាជាគ្រឿងពិចារណានេះ ព្រោះហេតុនោះ ទើបពោលថា ភិក្ខុ
 ពិចារណា ។

(១៨២) ពាក្យថា សម្រេចឥរិយាបថ គឺ សម្រេច ប្រព្រឹត្ត
 រក្សា រស់នៅ ញ៉ាំងអត្តភាពឲ្យរស់នៅ គ្រាប់ទៅ សម្រាក ព្រោះ
 ហេតុនោះ ទើបពោលថា សម្រេចឥរិយាបថ ។

សតិប្បដ្ឋានវិវត្តេ សុត្តន្តបិដក

[១៨៣] អាតាប័តិ តត្ថ កកតមំ អាតប្បំ ។

យោ ចេតសិកោ វិរិយាសម្មោ ។ បេ ។ សម្មា-
វាយាមោ ឥទំ វុច្ចតិ អាតប្បំ ឥមំនា អាតប្បន
ឧបេតោ ហោតិ សមុបេតោ ឧទាគតោ សមុទា-
គតោ ឧបបណ្ណោ សមុបបណ្ណោ សមណ្ឌាគតោ តេន
វុច្ចតិ អាតាប័តិ ។

[១៨៤] សម្មជាណោតិ តត្ថ កកតមំ សម្ម-

ជញ្ញំ ។ យា បញ្ញា បជាណនា ។ បេ ។ អាមា-
ហោ ធម្មវិចយោ សម្មាទិដ្ឋិ ឥទំ វុច្ចតិ សម្មជញ្ញំ
ឥមំនា សម្មជញ្ញាន ឧបេតោ ហោតិ សមុបេតោ
ឧទាគតោ សមុទាគតោ ឧបបណ្ណោ សមុបបណ្ណោ
សមណ្ឌាគតោ តេន វុច្ចតិ សម្មជាណោតិ ។

[១៨៥] សតិមាតិ តត្ថ កកតមា សតិ ។ យា

សតិ អនុស្សតិ ។ បេ ។ សម្មាសតិ អយំ វុច្ចតិ សតិ

សតិប្បដ្ឋានវិវាឌ្ឍ សុត្តន្តភាគទី៧

(១៨៣) សេចក្តីត្រង់ពាក្យថា មានព្យាយាមជាគ្រឿងដុតកំដៅ
 កិលេស ។ សំនួរថា ចុះបណ្តាពាក្យទាំងនោះ សេចក្តីព្យាយាមជាគ្រឿង
 ដុតកំដៅកិលេស តើដូចម្តេច ។ ការប្រារព្ធព្យាយាម ប្រព្រឹត្តទៅក្នុងចិត្ត
 ។ បេ ។ សេចក្តីព្យាយាមត្រូវ ណា នេះហៅថា សេចក្តីព្យាយាមជា
 គ្រឿងដុតកំដៅកិលេស ភិក្ខុ ជាអ្នកព្រមព្រៀង មូលមិត ចូលទៅជិត
 អែបនែប កៀកកើយ ប្រជិតប្រដី ប្រកបព្រម ដោយព្យាយាមជាគ្រឿង
 ដុតកំដៅកិលេសនេះ ព្រោះហេតុនោះ ទើបពោលថា មានព្យាយាម
 ជាគ្រឿងដុតកំដៅកិលេស ។

(១៨៤) សេចក្តីត្រង់ពាក្យថា ជាអ្នកដឹងខ្លួន ។ សំនួរថា ចុះ
 បណ្តាពាក្យទាំងនោះ ពាក្យថា ការដឹងខ្លួន តើដូចម្តេច ។ បញ្ញា
 ការដឹងច្បាស់ ។ បេ ។ សេចក្តីមិនវង្វែង ការពិចារណានូវធម៌ ការ
 ឃើញត្រូវ ណា នេះហៅថា ការដឹងខ្លួន ភិក្ខុ ជាអ្នកព្រមព្រៀង
 មូលមិត ចូលទៅជិត អែបនែប កៀកកើយ ប្រជិតប្រដី ប្រកប
 ព្រម ដោយការដឹងខ្លួននេះ ព្រោះហេតុនោះ ទើបពោលថា ជាអ្នក
 ដឹងខ្លួន ។

(១៨៥) សេចក្តីត្រង់ពាក្យថា មានស្មារតី ។ សំនួរថា ចុះ
 បណ្តាពាក្យទាំងនោះ ពាក្យថា ស្មារតី តើដូចម្តេច ។ ការរត្តក
 ការនឹកឃើញ ។ បេ ។ ការរត្តកត្រូវ ណា នេះហៅថា ស្មារតី

អភិធម្មបិដកេ វិវត្តោ

ស័យាយ សតិយា ឧបេតោ ហោតិ សម្មុបេតោ
ឧបាគតោ សម្មុបាគតោ ឧបបណ្ណោ សម្មុបបណ្ណោ
សមណ្ឌកតោ តេន វុច្ចតិ សតិហតិ ។

[១៨៦] វិនិយោគ លោកេ អភិជ្ឈោនោមន-
ស្សន្និ តត្ថ កតមោ លោកោ ។ ស្មេវ កាយោ
លោកោ បញ្ចបិ ឧបាទានក្ខត្វា លោកោ អយំ
វុច្ចតិ លោកោ ។ តត្ថ កតមា អភិជ្ឈា ។
យោ វាតោ សាវាតោ ។ បេ ។ ចិត្តស្ស សា-
វាតោ អយំ វុច្ចតិ អភិជ្ឈា ។ តត្ថ កតមំ
នោមនស្សំ ។ យំ ចេតសិកំ អសាតំ ចេតសិកំ
ទុក្ខំ ចេតោសម្មស្សជំ អសាតំ ទុក្ខំ វេទយិតំ
ចេតោសម្មស្សជា អសាតា ទុក្ខា វេទនា សទំ
វុច្ចតិ នោមនស្សំ ។ សតិ អយញ្ច អភិជ្ឈា
សទញ្ច នោមនស្សំ សមម្មំ លោកេ វិនិច្ឆិតា ហោន្តិ
បដិវិនិច្ឆិតា សន្តា សមិតា វូបសន្តា អត្តជ្ឈតា អត្ត-
ត្តជ្ឈតា អប្បិតា ព្យប្បិតា សោសិតា វិសោ-
សិតា ព្យន្តិកតា តេន វុច្ចតិ វិនិយោគ លោកេ
អភិជ្ឈោនោមនស្សន្និ ។

កាយាសុបស្សនាទិវុសោ ។

អភិធម្មបិដក វិភង្គ

ភិក្ខុជាអ្នកព្រមព្រៀង មូលមិត ចូលទៅដិត អែបវែប កៀកកើយ
ប្រជិតប្រជី ប្រកបព្រម ដោយស្មារតីនេះ ព្រោះហេតុនោះ ទើប
ពោលថា មានស្មារតី ។

[១៨៦] សេចក្តីត្រង់ពាក្យថា កំចាត់បង់អភិជ្ឈានិន្ទោមនស្ស
ក្នុងលោក ។ សំនួរថា បណ្តាពាក្យទាំងនោះ លោក តើដូចម្តេច ។
កាយនោះឯង ឈ្មោះថា លោក ទបាទានក្ខន្ធទាំង ៥ ឈ្មោះថា លោក
នេះហៅថា លោក ។ បណ្តាពាក្យទាំងនេះ អភិជ្ឈា តើដូចម្តេច ។
តម្រេក តម្រេកខ្លាំង ។ បេ ។ តម្រេកខ្លាំងវិនិច្ឆ័យ ណា នេះហៅថា
អភិជ្ឈា ។ បណ្តាពាក្យទាំងនោះ ទោមនស្ស តើដូចម្តេច ។ សេច-
ក្តីមិនត្រេកអរ ប្រព្រឹត្តទៅក្នុងចិត្ត សេចក្តីទុក ប្រព្រឹត្តទៅក្នុងចិត្ត
ការទទួលអារម្មណ៍ មិនជាទីត្រេកអរ ជាទុក្ខ ដែលកើតអំពីចេតោ-
សម្មស្ស ទុកវេទនា មិនជាទីត្រេកអរ ដែលកើតអំពីចេតោសម្មស្ស
ណា នេះហៅថា ទោមនស្ស ។ ភិក្ខុ ជាអ្នកទូន្មាន កំចាត់បង់ ស្ងប់ រម្ងាប់
ស្ងប់ឈឹង ធ្វើឲ្យវិនាស ធ្វើឲ្យសាបសូន្យ ឲ្យដល់នូវការខូចខាត ឲ្យ
ដល់នូវការហិនហោច ឲ្យរឹងស្អុត ឲ្យហួតហែង ធ្វើឲ្យបាត់បង់ នូវ
អភិជ្ឈានិន្ទោមនស្សនេះ ក្នុងលោកនេះ ដោយប្រការដូច្នោះ ព្រោះ
ហេតុនោះ ទើបពោលថា កំចាត់បង់អភិជ្ឈានិន្ទោមនស្ស ក្នុងលោក ។

ចប់ កាយានុបស្សនានិទ្ទេស ។

សតិប្បដ្ឋានវិវត្តោ សុត្តន្តបិដក

[១៧៧] កថាខណ្ឌ ភិក្ខុ អន្លៀត្តំ វេទនាសុ
វេទនានុបស្សី វិហារតិ ។ ឥធិ ភិក្ខុ សុខំ វេទនំ
វេទយមាណោ សុខំ វេទនំ វេទយាមីតិ បដា-
នាតិ ទុក្ខំ វេទនំ វេទយមាណោ ទុក្ខំ វេទនំ
វេទយាមីតិ បដានាតិ អនុក្ខមសុខំ វេទនំ
វេទយមាណោ អនុក្ខមសុខំ វេទនំ វេទយាមីតិ
បដានាតិ សាមីសំ វា សុខំ វេទនំ វេទយមាណោ
សាមីសំ សុខំ វេទនំ វេទយាមីតិ បដានាតិ
និរាមីសំ វា សុខំ វេទនំ វេទយមាណោ និរា-
មីសំ សុខំ វេទនំ វេទយាមីតិ បដានាតិ សាមី-
សំ វា ទុក្ខំ វេទនំ វេទយមាណោ សាមីសំ
ទុក្ខំ វេទនំ វេទយាមីតិ បដានាតិ និរាមីសំ
វា ទុក្ខំ វេទនំ វេទយមាណោ និរាមីសំ ទុក្ខំ
វេទនំ វេទយាមីតិ បដានាតិ សាមីសំ វា អនុ-
ក្ខមសុខំ វេទនំ វេទយមាណោ សាមីសំ អនុក្ខ-
មសុខំ វេទនំ វេទយាមីតិ បដានាតិ និរាមីសំ វា
អនុក្ខមសុខំ វេទនំ វេទយមាណោ និរាមីសំ អនុ-
ក្ខមសុខំ វេទនំ វេទយាមីតិ បដានាតិ ។ សោ តំ

សតិប្បដ្ឋានវិវត្ត សុត្តន្តភាជនីយ

[១៨៧] ប៉ុន្តែ តិចារណា នូវវេទនា ក្នុងវេទនា ទាំងឡាយ
 ខាងក្នុង តើដូចម្តេច ។ ភិក្ខុក្នុងសាសនានេះ កាលទទួលសុខវេទនា
 ក៏ដឹងច្បាស់ថា អាត្មាអញទទួលសុខវេទនា កាលទទួលទុក្ខវេទនា ក៏
 ដឹងច្បាស់ថា អាត្មាអញទទួលទុក្ខវេទនា កាលទទួលអទុក្ខមសុខវេទនា
 ក៏ដឹងច្បាស់ថា អាត្មាអញទទួលអទុក្ខមសុខវេទនា កាលទទួលសុខ-
 វេទនា ប្រកបដោយអាមិសៈក្តី ក៏ដឹងច្បាស់ថា អាត្មាអញទទួលសុខ-
 វេទនា ប្រកបដោយអាមិសៈ កាលទទួលសុខវេទនា មិនប្រកបដោយ
 អាមិសៈក្តី ក៏ដឹងច្បាស់ថា អាត្មាអញទទួលសុខវេទនា មិនប្រកប
 ដោយអាមិសៈ កាលទទួលទុក្ខវេទនា ប្រកបដោយអាមិសៈក្តី ក៏ដឹង
 ច្បាស់ថា អាត្មាអញទទួលទុក្ខវេទនា ប្រកបដោយអាមិសៈ កាល
 ទទួលទុក្ខវេទនា មិនប្រកបដោយអាមិសៈក្តី ក៏ដឹងច្បាស់ថា អាត្មាអញ
 ទទួលទុក្ខវេទនា មិនប្រកបដោយអាមិសៈ កាលទទួលអទុក្ខមសុខ-
 វេទនាប្រកបដោយអាមិសៈក្តី ក៏ដឹងច្បាស់ថា អាត្មាអញទទួលអទុក្ខ-
 មសុខវេទនា ប្រកបដោយអាមិសៈ កាលទទួលអទុក្ខមសុខវេទនា
 មិនប្រកបដោយអាមិសៈក្តី ក៏ដឹងច្បាស់ថា អាត្មាអញទទួលអទុក្ខ-
 មសុខវេទនា មិនប្រកបដោយអាមិសៈ ។ ភិក្ខុនោះ រមែងគប្បក

អភិធម្មបិដក វិវត្តោ

និមិត្តំ អាសេវតិ ភាវេតិ ពហុលីករោតិ ស្សវត្តំ
អវត្តបេតិ សោ នំ និមិត្តំ អាសេវិត្វា ភាវិត្វា
ពហុលីករិត្វា ស្សវត្តំ អវត្តបេត្វា ពហិទ្ធា វេទ-
នាស្ស ចិត្តំ ឧបសំហារតិ ។

[១៨៨] កថញ្ច ភិក្ខុ ពហិទ្ធា វេទនាស្ស
វេទនាធូបស្សី វិហារតិ ។ ឥធម្ម ភិក្ខុ សុខំ វេទនំ
វេទយមាណំ សុខំ វេទនំ វេទយតីតិ បដាណាតិ ទុក្ខំ
វេទនំ វេទយមាណំ ទុក្ខំ វេទនំ វេទយតីតិ បដាណាតិ
អទុក្ខមសុខំ វេទនំ វេទយមាណំ អទុក្ខមសុខំ វេ-
ទនំ វេទយតីតិ បដាណាតិ សាមិសំ វា សុខំ វេទនំ
វេទយមាណំ សាមិសំ សុខំ វេទនំ វេទយតីតិ
បដាណាតិ និរាមិសំ វា សុខំ វេទនំ វេទយមាណំ
និរាមិសំ សុខំ វេទនំ វេទយតីតិ បដាណាតិ សា-
មិសំ វា ទុក្ខំ វេទនំ វេទយមាណំ សាមិសំ ទុក្ខំ
វេទនំ វេទយតីតិ បដាណាតិ និរាមិសំ វា ទុក្ខំ
វេទនំ វេទយមាណំ និរាមិសំ ទុក្ខំ វេទនំ វេទយ-
តីតិ បដាណាតិ សាមិសំ វា អទុក្ខមសុខំ វេទនំ
វេទយមាណំ សាមិសំ អទុក្ខមសុខំ វេទនំ វេទយតីតិ

អភិធម្មបំណិន វិវត្ត

អប់រំ ធ្វើឲ្យច្រើន នូវវេទនានោះ ឲ្យជានិមិត្ត កំណត់នូវវេទនាដែលខ្លួន
កំណត់ទុកដោយល្អ ភិក្ខុនោះ លុះគប់រក អប់រំ ធ្វើឲ្យច្រើន នូវវេទនា
នោះ ឲ្យជានិមិត្ត កំណត់នូវវេទនា ដែលខ្លួនកំណត់ទុកដោយល្អហើយ
រមែងប្រមូលមក នូវចិត្ត ក្នុងវេទនាខាងក្រៅ ។

(១៨៨) ចុះភិក្ខុ ពិចារណានូវវេទនា ក្នុងវេទនាទាំងឡាយ
ខាងក្រៅ តើដូចម្តេច ។ ភិក្ខុក្នុងសាសនានេះ ដឹងច្បាស់នូវបុគ្គល
កាលទទួលសុខវេទនាថា បុគ្គលនេះទទួលសុខវេទនា ដឹងច្បាស់នូវបុគ្គល
កាលទទួលទុកវេទនាថា បុគ្គលនេះទទួលទុកវេទនា ដឹងច្បាស់នូវបុគ្គល
កាលទទួលអទុកមសុខវេទនាថា បុគ្គលនេះ ទទួលអទុកមសុខវេទនា
ដឹងច្បាស់នូវបុគ្គល កាលទទួលសុខវេទនា ប្រកបដោយអាមិសៈភី ថា
បុគ្គលនេះទទួលសុខវេទនា ប្រកបដោយអាមិសៈ ដឹងច្បាស់នូវបុគ្គល
កាលទទួលសុខវេទនា មិនប្រកបដោយអាមិសៈភីថា បុគ្គលនេះទទួល
សុខវេទនា មិនប្រកបដោយអាមិសៈ ដឹងច្បាស់នូវបុគ្គល កាលទទួល
ទុកវេទនា ប្រកបដោយអាមិសៈភីថា បុគ្គលនេះ ទទួលអទុកវេទនា
ប្រកបដោយអាមិសៈ ដឹងច្បាស់ នូវបុគ្គល កាលទទួលវេទនា
មិនប្រកបដោយអាមិសៈភីថា បុគ្គលនេះទទួលទុកវេទនា មិនប្រកប
ដោយអាមិសៈ ដឹងច្បាស់នូវបុគ្គល កាលទទួលអទុកមសុខវេទនា ប្រ-
កបដោយអាមិសៈភីថា បុគ្គលនេះ ទទួលអទុកមសុខវេទនា ប្រកប
ដោយអាមិសៈ ដឹងច្បាស់ នូវបុគ្គល កាលទទួលអទុកមសុខវេទនា

សតិប្បដ្ឋានវិវត្តោ សុត្តន្តបិដក

បដាណាតិ និរាមិសំ វា អនុក្ខមសុខំ វេទនំ វេទយមាណំ
 និរាមិសំ អនុក្ខមសុខំ វេទនំ វេទយតីតិ បដាណាតិ ។
 សោ តំ និមិត្តំ អាសេវតិ ភាវេតិ ពហុលករោតិ
 ស្សវត្តតិ អវត្តបេតិ សោ តំ និមិត្តំ អាសេវិត្វា
 ភាវិត្វា ពហុលករិត្វា ស្សវត្តតិ អវត្តបេត្វា អជ្ឈត្ត-
 ពហិត្វា វេទនាសុ ចិត្តំ ឧបសំហារតិ ។

[១៧៧] កថញ្ច ភិក្ខុ អជ្ឈត្តពហិត្វា វេទនាសុ
 វេទនាធូបស្សី វិហារតិ ។ ឥធម ភិក្ខុ សុខំ វេទនំ
 សុខា វេទនាតិ បដាណាតិ ទុក្ខំ វេទនំ ទុក្ខា
 វេទនាតិ បដាណាតិ អនុក្ខមសុខំ វេទនំ អនុក្ខម-
 សុខា វេទនាតិ បដាណាតិ សាមិសំ សុខំ វេទនំ
 សាមិសា សុខា វេទនាតិ បដាណាតិ និរាមិសំ
 សុខំ វេទនំ និរាមិសា សុខា វេទនាតិ បដាណាតិ
 សាមិសំ ទុក្ខំ វេទនំ សាមិសា ទុក្ខា វេទនាតិ បដា-
 នាតិ និរាមិសំ ទុក្ខំ វេទនំ និរាមិសា ទុក្ខា វេទនាតិ
 បដាណាតិ សាមិសំ អនុក្ខមសុខំ វេទនំ សាមិសា អ-
 នុក្ខមសុខា វេទនាតិ បដាណាតិ និរាមិសំ អនុក្ខមសុខំ
 វេទនំ និរាមិសា អនុក្ខមសុខា វេទនាតិ បដាណាតិ

សតិប្បដ្ឋានវិវត្ត សុត្តន្តរាជនិយ

មិនប្រកបដោយអាមិសៈក៏ថា បុគ្គលនេះទទួលអទុក្ខសុខវេទនា មិន
 ប្រកបដោយអាមិសៈ ។ ភិក្ខុនោះ រមែងគប់រក អប់រំ ធ្វើឲ្យច្រើន នូវ
 វេទនានោះ ឲ្យជានិមិត្ត កំណត់នូវវេទនា ដែលខ្លួនកំណត់ទុកដោយ
 ល្អ ភិក្ខុនោះ លុះគប់រក អប់រំ ធ្វើឲ្យច្រើន នូវវេទនានោះ ឲ្យ
 ជានិមិត្ត កំណត់នូវវេទនា ដែលខ្លួនកំណត់ទុកដោយល្អហើយ រមែង
 ប្រមូលមកនូវចិត្ត ក្នុងវេទនាទាំងឡាយ ទាំងខាងក្នុងទាំងខាងក្រៅ ។
 [១៨៧] ចុះភិក្ខុ ពិចារណានូវវេទនា ក្នុងវេទនាទាំងឡាយ
 ខាងក្នុងនិងខាងក្រៅ តើដូចម្តេច ។ ភិក្ខុក្នុងសាសនានេះ ដឹងច្បាស់
 នូវសុខវេទនាថា សុខវេទនា ដឹងច្បាស់ នូវទុក្ខវេទនាថា ទុក្ខវេទនា
 ដឹងច្បាស់នូវអទុក្ខមសុខវេទនាថា អទុក្ខមសុខវេទនា ដឹងច្បាស់នូវ
 សុខវេទនា ប្រកបដោយអាមិសៈថា សុខវេទនា ប្រកបដោយអា-
 មិសៈ ដឹងច្បាស់នូវសុខវេទនា មិនប្រកបដោយអាមិសៈថា សុខ-
 វេទនា មិនប្រកបដោយអាមិសៈ ដឹងច្បាស់នូវទុក្ខវេទនា ប្រកបដោយ
 អាមិសៈថា ទុក្ខវេទនា ប្រកបដោយអាមិសៈ ដឹងច្បាស់នូវទុក្ខវេទនា
 មិនប្រកបដោយអាមិសៈថា ទុក្ខវេទនា មិនប្រកបដោយអាមិសៈ ដឹង
 ច្បាស់នូវអទុក្ខមសុខវេទនា ប្រកបដោយអាមិសៈថា អទុក្ខមសុខ-
 វេទនា ប្រកបដោយអាមិសៈ ដឹងច្បាស់នូវអទុក្ខមសុខវេទនា មិន
 ប្រកបដោយអាមិសៈថា អទុក្ខមសុខវេទនា មិនប្រកបដោយអាមិសៈ

អ. ធម្មបិដកេ វិរាដ្ឋោ

ឃុំ ភិក្ខុ អដ្ឋត្តហិទ្ធា វេទនាសុ វេទនានុបស្ស័
វិហារតិ អាតាបិ សម្បជានោ សតិមា វិនេយ្យ
លោកេ អភិជ្ឈោទោមនស្សំ ។

[១៧០] អនុបស្ស័តិ ។ បេ ។ វិហារតិ ។ បេ ។
អាតាបិ ។ បេ ។ សម្បជានោ ។ បេ ។ សតិមា-
តិ ។ បេ ។ វិនេយ្យ លោកេ អភិជ្ឈោទោមនស្ស-
ន្តិ តត្ថ កតមោ លោកោ ។ សាយេវ វេទនា
លោកោ បញ្ចបិ ឧទានានក្ខន្ធា លោកោ អយំ
វុច្ចតិ លោកោ ។ តត្ថ កតមា អភិជ្ឈោ ។ យោ
រាតោ សារាតោ ។ បេ ។ ចិត្តស្ស សារាតោ អយំ
វុច្ចតិ អភិជ្ឈោ ។ តត្ថ កតមំ ទោមនស្សំ ។ យំ
ចេតសិកំ អសាតំ ចេតសិកំ ទុក្ខំ ចេតោ-
សម្មស្សដំ អសាតំ ទុក្ខំ វេទយិតំ ចេតោសម្មស្សជា
អសាតា ទុក្ខា វេទនា វេទំ វុច្ចតិ ទោមនស្សំ ។

អភិធម្មបិដក វិភង្គ

ភិក្ខុវិចារណា នូវវេទនា ក្នុងវេទនាទាំងឡាយ ខាងក្នុងនឹងខាងក្រៅ
សម្រេចឥរិយាបថ មានព្យាយាមជាគ្រឿងដុតកំដៅកិលេស ជាអ្នកដឹង
ខ្លួន មានស្មារតី (ជាគ្រឿងកំណត់) កំចាត់បង់អភិជ្ឈាននិងទោមនស្ស
ក្នុងលោក យ៉ាងនេះឯង ។

[១៧០] សេចក្តីត្រង់ពាក្យថា ភិក្ខុវិចារណា ។ បេ ។ ពាក្យ
ថា សម្រេចឥរិយាបថ ។ បេ ។ សេចក្តីត្រង់ពាក្យថា មានព្យាយាម
ជាគ្រឿងដុតកំដៅកិលេស ។ បេ ។ សេចក្តីត្រង់ពាក្យថា អ្នកដឹងខ្លួន
។ បេ ។ សេចក្តីត្រង់ពាក្យថា មានស្មារតី ។ បេ ។ សេចក្តីត្រង់ពាក្យថា
កំចាត់បង់អភិជ្ឈាននិងទោមនស្ស ក្នុងលោក ។ សំនួរថា ចុះបណ្តា
ពាក្យទាំងនោះ លោក តើដូចម្តេច ។ វេទនានោះឯង ឈ្មោះថា
លោក ។ បុព្វានុក្ខន្ធទាំង ៥ ឈ្មោះថា លោក នេះហៅថា លោក ។
បណ្តាពាក្យទាំងនោះ អភិជ្ឈា តើដូចម្តេច ។ តម្រេក តម្រេកខ្វាំង
។ បេ ។ តម្រេកខ្វាំង នៃចិត្ត ណា នេះហៅថា អភិជ្ឈា ។ បណ្តា
ពាក្យទាំងនោះ ទោមនស្ស តើដូចម្តេច ។ សេចក្តីមិនត្រេកអរ
ប្រព្រឹត្តទៅក្នុងចិត្ត សេចក្តីទុក្ខ ប្រព្រឹត្តទៅក្នុងចិត្ត ការទទួលអារម្មណ៍
មិនជាទីត្រេកអរ ជាទុក្ខដែលកើតអំពីចេតោសម្ព័ស្ស ទុក្ខវេទនា មិន
ជាទីត្រេកអរ ដែលកើតអំពីចេតោសម្ព័ស្ស នេះហៅថា ទោមនស្ស ។

សតិប្បដ្ឋានវិវត្តេ សុត្តន្តភាជនីយំ

ឥតិ អយេវា អភិជ្ឈា ឥទេវា ខោមនស្សំ ឥបរិ លោ-
កេ វិនិតា ហោន្តិ បដិវិនិតា សន្តា សមិតា វ្យុបសន្តា
អត្តផ្គតា អត្តត្ថតា អប្បតា ព្យប្បតា សោសិតា
វិសោសិតា ព្យន្តិកតា តេន វុច្ចតិ វិនេយ្យ លោកេ
អភិជ្ឈាខោមនស្សំន្តិ ។

វេទនាគុបស្សនាទិទ្ទេសោ ។

(១៧១) កថេវា ភិក្ខុ អជ្ឈតំ ចិត្តេ ចិត្តា-
នុបស្សី វិហារតិ ។ ឥធ ភិក្ខុ សរាភំ វា ចិត្តំ
សរាភំ មេ ចិត្តន្តិ បជាណតិ វិតរាភំ វា ចិត្តំ វិត-
រាភំ មេ ចិត្តន្តិ បជាណតិ សនោសំ វា ចិត្តំ ស-
នោសំ មេ ចិត្តន្តិ បជាណតិ វិតនោសំ វា ចិត្តំ
វិតនោសំ មេ ចិត្តន្តិ បជាណតិ សមោហំ វា
ចិត្តំ សមោហំ មេ ចិត្តន្តិ បជាណតិ វិតមោហំ
វា ចិត្តំ វិតមោហំ មេ ចិត្តន្តិ បជាណតិ សដ្ឋិតំ
វា ចិត្តំ សដ្ឋិតំ មេ ចិត្តន្តិ បជាណតិ វិត្តិតំ
វា ចិត្តំ វិត្តិតំ មេ ចិត្តន្តិ បជាណតិ

សតិប្បដ្ឋានវិវត្ត សុត្តន្តកថាខណ្ឌ

ពួកជនក្នុងលោកនេះ ភិក្ខុ ជាអ្នកទូន្មាន កំចាត់បដិស្ចប់ រម្ងាប់ ស្ចប់ ឈឹង ធ្វើឲ្យវិនាស ធ្វើឲ្យសាបសូន្យ ឲ្យដល់នូវការខូចខាត ឲ្យដល់ នូវការហិនហោច ឲ្យរឹងស្ងួត ឲ្យហួតវៃហង់ ធ្វើឲ្យបាត់បដិ នូវអភិជ្ឈាននិងទោមនស្សនេះ ក្នុងលោកនេះ ដោយប្រការដូច្នោះ ព្រោះហេតុនោះ ទើបពោលថា កំចាត់បដិអភិជ្ឈាននិងទោមនស្ស ក្នុងលោក ។

ចប់ វេទនានុបស្សនាធិទ្ទេស ។

(១៧១) ចុះភិក្ខុ ពិចារណានូវចិត្ត ក្នុងចិត្តខាងក្នុង តើដូចម្តេច ។ ភិក្ខុក្នុងសាសនានេះ ទោះចិត្តប្រកបដោយរាគៈ ក៏ដឹងច្បាស់ថា ចិត្តរបស់អាត្មាអញ ប្រកបដោយរាគៈ ទោះចិត្តប្រាសចាករាគៈ ក៏ដឹងច្បាស់ថា ចិត្តរបស់អាត្មាអញ ប្រាសចាករាគៈ ទោះចិត្តប្រកបដោយទោសៈ ក៏ដឹងច្បាស់ថា ចិត្តរបស់អាត្មាអញ ប្រកបដោយទោសៈ ទោះចិត្តប្រាសចាកទោសៈ ក៏ដឹងច្បាស់ថា ចិត្តរបស់អាត្មាអញ ប្រាសចាកទោសៈ ទោះចិត្តប្រកបដោយមោហៈ ក៏ដឹងច្បាស់ថា ចិត្តរបស់អាត្មាអញ ប្រកបដោយមោហៈ ទោះចិត្តប្រាសចាកមោហៈ ក៏ដឹងច្បាស់ថា ចិត្តរបស់អាត្មាអញ ប្រាសចាកមោហៈ ទោះចិត្តរញ្ជា ក៏ដឹងច្បាស់ថា ចិត្តរបស់អាត្មាអញ រញ្ជា ទោះចិត្តរាយមាយ ក៏ដឹងច្បាស់ថា ចិត្តរបស់អាត្មាអញ រាយមាយ

អភិធម្មបិដកេ វិរាដ្ឋោ

បហុក្កំ វា ចិត្តំ បហុក្កំ មេ ចិត្តន្តំ បជាណតិ
 អមហុក្កំ វា ចិត្តំ អមហុក្កំ មេ ចិត្តន្តំ បជា-
 ណតិ សុឡត្តំ វា ចិត្តំ សុឡត្តំ មេ ចិត្តន្តំ បជា-
 ណតិ អនុត្តំ វា ចិត្តំ អនុត្តំ មេ ចិត្តន្តំ បជាណតិ
 សមាហិតំ វា ចិត្តំ សមាហិតំ មេ ចិត្តន្តំ បជា-
 ណតិ អសមាហិតំ វា ចិត្តំ អសមាហិតំ មេ ចិត្តន្តំ
 បជាណតិ វិមុត្តំ វា ចិត្តំ វិមុត្តំ មេ ចិត្តន្តំ បជា-
 ណតិ អវិមុត្តំ វា ចិត្តំ អវិមុត្តំ មេ ចិត្តន្តំ បជា-
 ណតិ ។ សោ តំ ជិមិត្តំ អាសេវតិ ភាវេតិ
 ពហុលីកោតិ ស្វវត្ថុតិ អវត្ថុបេតិ សោ តំ ជិមិត្តំ
 អាសេវិត្វា ភាវេត្វា ពហុលីកវិត្វា ស្វវត្ថុតិ អវត្ថុបេត្វា
 ពហិទ្ធា ចិត្តេ ចិត្តំ ឧបសំហារតិ ។

(១៧២) កថញ្ច ភិក្ខុ ពហិទ្ធា ចិត្តេ ចិត្តា-
 នុបស្ស្គំ វិហារតិ ។ ឥធន ភិក្ខុ សរាភំ វាស្ស្គ
 ចិត្តំ សរាភស្ស្គ ចិត្តន្តំ បជាណតិ វិត្តរាភំ
 វាស្ស្គ ចិត្តំ វិត្តរាភស្ស្គ ចិត្តន្តំ បជាណតិ

អភិធម្មប៊ីដក វិវត្ត

ទោះចិត្តជាមហគ្គតៈ (រូបាវចរនិងអរូបាវចរ) ក៏ដឹងច្បាស់ ថា
 ចិត្តរបស់អាត្មាអញ ជាមហគ្គតៈ ទោះចិត្តមិនមែនជាមហគ្គតៈ (កាមា-
 វចរ) ក៏ដឹងច្បាស់ ថា ចិត្តរបស់អាត្មាអញ មិនមែនជាមហគ្គតៈ
 ទោះចិត្តជាសទ្គតៈ (កាមាវចរ) ក៏ដឹងច្បាស់ថា ចិត្តរបស់អាត្មា
 អញ ជាសទ្គតៈ ទោះចិត្តជាអនុត្តរៈ (រូបាវចរនិងអរូបាវចរ) ក៏ដឹង
 ច្បាស់ ថា ចិត្តរបស់អាត្មាអញ ជាអនុត្តរៈ ទោះចិត្តតាំងនៅមាំ
 ក៏ដឹងច្បាស់ថា ចិត្តរបស់អាត្មាអញ តាំងនៅមាំ ទោះចិត្តមិនតាំងនៅមាំ
 ក៏ដឹងច្បាស់ថា ចិត្តរបស់អាត្មាអញ មិនតាំងនៅមាំ ទោះចិត្តរួចស្រឡះ
 ក៏ដឹងច្បាស់ថា ចិត្តរបស់អាត្មាអញ រួចស្រឡះ ទោះចិត្តមិនទាន់រួច
 ស្រឡះ (ចាកអាសវកិលេស) ក៏ដឹងច្បាស់ថា ចិត្តរបស់អាត្មាអញ មិន
 ទាន់រួចស្រឡះ ។ ភិក្ខុនោះ រមែងគប់រក អប់រំ ធ្វើឲ្យច្រើន នូវចិត្តនោះ ឲ្យ
 ជានិមិត្ត កំណត់នូវចិត្ត ដែលខ្លួនកំណត់ទុកដោយល្អ ភិក្ខុនោះ លុះគប់
 រក អប់រំ ធ្វើឲ្យច្រើន នូវចិត្តនោះ ឲ្យជានិមិត្ត កំណត់នូវចិត្ត ដែលខ្លួន
 កំណត់ទុកដោយល្អហើយ រមែងប្រមូលមកនូវចិត្ត ក្នុងចិត្តខាងក្រៅ ។

(១៧២) ចុះភិក្ខុ ពិចារណានូវចិត្ត ក្នុងចិត្តខាងក្រៅ តើដូច

ម្តេច ។ ភិក្ខុក៏សាសនានេះ ទោះចិត្តរបស់គេ ប្រកបដោយរាគៈ
 ក៏ដឹងច្បាស់ថា ចិត្តរបស់គេ ប្រកបដោយរាគៈ ទោះចិត្តរបស់គេ
 ប្រាសចាករាគៈ ក៏ដឹងច្បាស់ថា ចិត្តរបស់គេ ប្រាសចាករាគៈ

ပထမဦးဆုံးအပိုင်း၊ ပထမအပိုင်း

အသေခံ ဝါဒီ ဝိညာဉ် အသေခံအသေ ဝိညာဉ် ပညာ-
 သာဓိ ဝိညာဉ် ဝါဒီ ဝိညာဉ် ဝိညာဉ် အသေခံ ဝိညာဉ်
 ပညာသာဓိ အသေခံ ဝါဒီ ဝိညာဉ် အသေခံ
 ဝိညာဉ် ပညာသာဓိ ဝိညာဉ် ဝါဒီ ဝိညာဉ် ဝိညာဉ်
 အသေခံ ဝိညာဉ် ပညာသာဓိ ဝိညာဉ် အသေခံ
 ဝိညာဉ် အသေခံ ဝိညာဉ် ပညာသာဓိ ဝိညာဉ်
 အသေခံ ဝိညာဉ် ပညာသာဓိ ဝိညာဉ် အသေခံ
 ဝိညာဉ် အသေခံ ဝိညာဉ် ပညာသာဓိ ဝိညာဉ်
 အသေခံ ဝိညာဉ် ပညာသာဓိ ဝိညာဉ် အသေခံ
 ဝိညာဉ် အသေခံ ဝိညာဉ် ပညာသာဓိ ဝိညာဉ်
 အသေခံ ဝိညာဉ် ပညာသာဓိ ဝိညာဉ် အသေခံ
 ဝိညာဉ် အသေခံ ဝိညာဉ် ပညာသာဓိ ဝိညာဉ်
 အသေခံ ဝိညာဉ် ပညာသာဓိ ဝိညာဉ် အသေခံ
 ဝိညာဉ် အသေခံ ဝိညာဉ် ပညာသာဓိ ဝိညာဉ်

សតិប្បដ្ឋានវិវត្ត សុត្តន្តភាគទី៧

ទោះចិត្តរបស់គេ ប្រកបដោយទោសៈ ក៏ដឹងច្បាស់ថា ចិត្តរបស់គេ
 ប្រកបដោយទោសៈ ទោះចិត្តរបស់គេ ប្រាសចាកទោសៈ ក៏ដឹងច្បាស់ថា
 ចិត្តរបស់គេ ប្រាសចាកទោសៈ ទោះចិត្តរបស់គេ ប្រកបដោយមោហៈ
 ក៏ដឹងច្បាស់ថា ចិត្តរបស់គេ ប្រកបដោយមោហៈ ទោះចិត្តរបស់គេ
 ប្រាសចាកមោហៈ ក៏ដឹងច្បាស់ថា ចិត្តរបស់គេ ប្រាសចាកមោហៈ
 ទោះចិត្តរបស់គេ រួញរា ក៏ដឹងច្បាស់ថា ចិត្តរបស់គេ រួញរា ទោះ
 ចិត្តរបស់គេ រាយមាយ ក៏ដឹងច្បាស់ថា ចិត្តរបស់គេ រាយមាយ
 ទោះចិត្តរបស់គេ ជាមហគ្គតៈ ក៏ដឹងច្បាស់ថា ចិត្តរបស់គេ ជា
 មហគ្គតៈ ទោះចិត្តរបស់គេ មិនមែនជាមហគ្គតៈ ក៏ដឹងច្បាស់ថា ចិត្ត
 របស់គេ មិនមែនជាមហគ្គតៈ ទោះចិត្តរបស់គេ ជាសទ្ធករៈ ក៏ដឹង
 ច្បាស់ថា ចិត្តរបស់គេ ជាសទ្ធករៈ ទោះចិត្តរបស់គេ ជាអនុត្តរៈ
 ក៏ដឹងច្បាស់ថា ចិត្តរបស់គេ ជាអនុត្តរៈ ទោះចិត្តរបស់គេ តាំងនៅមាំ
 ក៏ដឹងច្បាស់ថា ចិត្តរបស់គេ តាំងនៅមាំ ទោះចិត្តរបស់គេ មិនតាំង
 នៅមាំ ក៏ដឹងច្បាស់ថា ចិត្តរបស់គេ មិនតាំងនៅមាំ ទោះចិត្តរបស់គេ
 រួចស្រឡះ ក៏ដឹងច្បាស់ថា ចិត្តរបស់គេ រួចស្រឡះ ទោះចិត្តរបស់គេ
 មិនទាន់រួចស្រឡះ ក៏ដឹងច្បាស់ថា ចិត្តរបស់គេ មិនទាន់រួចស្រឡះ ។

អភិធម្មបិដកេ វិរាដ្ឋោ

សោ តំ និមិត្តំ អាសេវតិ ភាវតិ ពហុលីកាពោតិ
 ស្វវត្ថុតំ អវត្ថុបេតិ សោ តំ និមិត្តំ អាសេវត្វា
 ភាវត្វា ពហុលីកាវត្វា ស្វវត្ថុតំ អវត្ថុបេត្វា អជ្ឈត្ថ-
 ពហិត្វា ចិត្ត ចិត្តំ ឧបសំហាតិ ។

[១៧៣] កថញ្ច ភិក្ខុ អជ្ឈត្ថពហិត្វា ចិត្ត
 ចិត្តានុបស្ស្នំ វិហាតិ ។ ឥធិ ភិក្ខុ សរាភំ វា ចិត្តំ
 សរាភំ ចិត្តន្តំ បជាណាតិ វិតរាភំ វា ចិត្តំ វិតរាភំ
 ចិត្តន្តំ បជាណាតិ សនោសំ វា ចិត្តំ សនោសំ
 ចិត្តន្តំ បជាណាតិ វិតនោសំ វា ចិត្តំ វិតនោសំ ចិត្តន្តំ
 បជាណាតិ សមោហំ វា ចិត្តំ សមោហំ ចិត្តន្តំ
 បជាណាតិ វិតមោហំ វា ចិត្តំ វិតមោហំ ចិត្តន្តំ
 បជាណាតិ សង្ខតំ វា ចិត្តំ សង្ខតំ ចិត្តន្តំ បជាណាតិ
 វិត្តតំ វា ចិត្តំ វិត្តតំ ចិត្តន្តំ បជាណាតិ មហាក្កតំ វា
 ចិត្តំ មហាក្កតំ ចិត្តន្តំ បជាណាតិ អមហាក្កតំ វា ចិត្តំ
 អមហាក្កតំ ចិត្តន្តំ បជាណាតិ សឧត្តរំ វា ចិត្តំ សឧត្តរំ
 ចិត្តន្តំ បជាណាតិ អន្តរំ វា ចិត្តំ អន្តរំ ចិត្តន្តំ បជា-
 ណាតិ សមាហិតំ វា ចិត្តំ សមាហិតំ ចិត្តន្តំ បជាណាតិ

អភិធម្មបិដក វិរាត្ត

ភិក្ខុនោះ វែមងគប់រក អប់រំ ធ្វើឲ្យច្រើន ទូរចិត្តនោះឲ្យជានិមិត្ត
 កំណត់ទូរចិត្ត ដែលខ្លួនកំណត់ទុកដោយល្អ ភិក្ខុនោះ លុះគប់រក
 អប់រំ ធ្វើឲ្យច្រើន ចំពោះចិត្តនោះឲ្យជានិមិត្ត កំណត់ទូរចិត្ត
 ដែលខ្លួនកំណត់ទុកដោយល្អហើយ វែមងប្រមូលមកទូរចិត្ត ក្នុងចិត្ត
 ខាងក្នុងនិងខាងក្រៅ ។

(១៧៣) ចុះភិក្ខុ ពិចារណាទូរចិត្ត ក្នុងចិត្ត ខាងក្នុងនិងខាងក្រៅ
 តើដូចម្តេច ។ ភិក្ខុក្នុងសាសនានេះ ទោះចិត្តប្រកបដោយរាគៈ
 ក៏ដឹងច្បាស់ថា ចិត្តប្រកបដោយរាគៈ ទោះចិត្តប្រាសចាករាគៈ ក៏ដឹង
 ច្បាស់ថា ចិត្តប្រាសចាករាគៈ ទោះចិត្តប្រកបដោយទោសៈ ក៏ដឹង
 ច្បាស់ថា ចិត្តប្រកបដោយទោសៈ ទោះចិត្តប្រាសចាកទោសៈ
 ក៏ដឹងច្បាស់ថា ចិត្តប្រាសចាកទោសៈ ទោះចិត្តប្រកបដោយមោហៈ
 ក៏ដឹងច្បាស់ថា ចិត្តប្រកបដោយមោហៈ ទោះចិត្តប្រាសចាកមោហៈ
 ក៏ដឹងច្បាស់ថា ចិត្តប្រាសចាកមោហៈ ទោះចិត្តរញ្ជា ក៏ដឹងច្បាស់ថា
 ចិត្តរញ្ជា ទោះចិត្តរាយមាយ ក៏ដឹងច្បាស់ថា ចិត្តរាយមាយ ទោះ
 ចិត្តជាមហគ្គតៈ ក៏ដឹងច្បាស់ថា ចិត្តជាមហគ្គតៈ ទោះចិត្តមិនមែនជា
 មហគ្គតៈ ក៏ដឹងច្បាស់ថា ចិត្តមិនមែនជាមហគ្គតៈ ទោះចិត្តជាសឡត្តរៈ
 ក៏ដឹងច្បាស់ថា ចិត្តជាសឡត្តរៈ ទោះចិត្តជាអនត្តរៈ ក៏ដឹងច្បាស់ថា
 ចិត្តជាអនត្តរៈ ទោះចិត្តតាំងនៅមាំ ក៏ដឹងច្បាស់ថា ចិត្តតាំងនៅមាំ

សព្វប្បដ្ឋានវិវត្តេ សុត្តន្តភាជនីយំ

អសមាហិតំ វា ចិត្តំ អសមាហិតំ ចិត្តន្តំ បដាណាតិ
 វិមុត្តំ វា ចិត្តំ វិមុត្តំ ចិត្តន្តំ បដាណាតិ អវិមុត្តំ វា
 ចិត្តំ អវិមុត្តំ ចិត្តន្តំ បដាណាតិ ឃីវំ ភិក្ខុ អន្លៀតតាហ៍-
 ទ្វា ចិត្តំ ចិត្តានុបស្សី វិហារតិ អាតាបី សម្មជាតោ
 សតិមា វិនេយ្យ លោកេ អភិជ្ឈាទោមនស្សំ ។

[១៧៤] អនុបស្សីតិ ។ បេ ។ វិហារតិ ។ បេ ។
 អាតាបីតិ ។ បេ ។ សម្មជាតោតិ ។ បេ ។ សតិមា-
 តិ ។ បេ ។ វិនេយ្យ លោកេ អភិជ្ឈាទោមនស្សន្តិ ។
 តត្ថ កតមោ លោកោ ។ តិយេវ ចិត្តំ លោ-
 កោ បញ្ចបី ឧបាទានក្ខត្តា លោកោ អយំ វុច្ចតិ
 លោកោ ។ តត្ថ កតមា អភិជ្ឈា ។ យោ វាកោ
 សារកោ ។ បេ ។ ចិត្តស្ស សារកោ អយំ វុច្ចតិ
 អភិជ្ឈា ។ តត្ថ កតមំ ទោមនស្សំ ។ យំ ចេត-
 សីកំ អសាតំ ចេតសីកំ ទុក្ខំ ចេតាសម្មស្សជំ
 អសាតំ ទុក្ខំ វេទយំតំ ចេតាសម្មស្សជា អសា-
 តា ទុក្ខា វេទនា ឥទំ វុច្ចតិ ទោមនស្សំ ។

សតិប្បដ្ឋានវិវាឌ្ឍ សុត្តន្តភិក្ខុ

ពោះចិត្តមិនតាំងនៅមាំ ក៏ដឹងច្បាស់ថា ចិត្តមិនតាំងនៅមាំ ពោះចិត្តរួច
 ស្រឡះ ក៏ដឹងច្បាស់ថា ចិត្តរួចស្រឡះ ពោះចិត្តមិនទាន់រួចស្រឡះ
 ក៏ដឹងច្បាស់ថា ចិត្តមិនទាន់រួចស្រឡះ ភិក្ខុ ពិចារណា នូវចិត្ត ក្នុងចិត្ត
 ខាងក្នុងនិងខាងក្រៅ សម្រេចឥរិយាបថ មានព្យាយាមជាគ្រឿងដុត
 កំដៅកិលេស ជាអ្នកដឹងខ្លួន មានស្មារតី កំចាត់បង់ អភិជ្ឈានិនទោម-
 នស្សក្នុងលោក យ៉ាងនេះឯង ។

(១៧៤) សេចក្តីត្រង់ពាក្យថា ភិក្ខុ ពិចារណា ។ បេ ។ សេចក្តីត្រង់
 ពាក្យថា សម្រេចឥរិយាបថ ។ បេ ។ សេចក្តីត្រង់ពាក្យថា មានព្យាយាម
 ជាគ្រឿងដុតកំដៅកិលេស ។ បេ ។ សេចក្តីត្រង់ពាក្យថា ជាអ្នកដឹង
 ខ្លួន ។ បេ ។ សេចក្តីត្រង់ពាក្យថា មានស្មារតី ។ បេ ។ សេចក្តី
 ត្រង់ពាក្យថា កំចាត់បង់អភិជ្ឈានិនទោមនស្ស ក្នុងលោក ។ សំនួរថា
 បណ្តាពាក្យទាំងនោះ លោក តើដូចម្តេច ។ ចិត្តនោះឯង ឈ្មោះ
 ថា លោក ឧបាទានក្នុងទាំង ៥ ឈ្មោះថា លោក នេះហៅថា លោក ។
 បណ្តាពាក្យទាំងនោះ អភិជ្ឈា តើដូចម្តេច ។ តម្រេក តម្រេក
 ខ្លាំង ។ បេ ។ តម្រេកខ្លាំង នៃចិត្ត ណា នេះហៅថា អភិជ្ឈា ។
 បណ្តាពាក្យទាំងនោះ ទោមនស្ស តើដូចម្តេច ។ សេចក្តីមិនត្រេកអរ
 ប្រព្រឹត្តទៅក្នុងចិត្ត សេចក្តីទុក ប្រព្រឹត្តទៅក្នុងចិត្ត ការទទួលអារម្មណ៍
 មិនជាទីត្រេកអរ ជាទុក ដែលកើតអំពីចេតោសម្ម័ស្ស ទុកវេទនា មិនជា
 ទីត្រេកអរ ដែលកើតអំពីចេតោសម្ម័ស្ស ណា នេះហៅថា ទោមនស្ស ។

អភិធម្មបំណែក វិរត្តោ

ឥតិ អយត្តា អភិជ្ឈា ឥទត្តា ទោមនស្សំ ឥបម្មិ
 លោកេ វិនិតា ហោន្តិ បដិវិនិតា សន្តា សមិតា
 វុបសន្តា អត្តត្ថិតា អព្ពត្តត្ថិតា អប្បិតា ព្យប្បិតា
 សោសិតា វិសោសិតា ព្យន្តិកតា តេន វុច្ចតិ
 វិនេយ្យ លោកេ អភិជ្ឈាទោមនស្សន្តិ ។

បិត្តានុបស្សនានិទ្ទេសោ ។

(១៧៥) កថត្តា ភិក្ខុ អជ្ឈតំ ធម្មេសុ ធម្មា-
 នុបស្សំ វិហារតិ ។ ឥធម ភិក្ខុ សន្តំ វា
 អជ្ឈតំ កាមច្ចន្តំ អត្ថំ មេ អជ្ឈតំ កាមច្ចន្តោតិ
 បជាណតិ អសន្តំ វា អជ្ឈតំ កាមច្ចន្តំ នត្ថំ មេ
 អជ្ឈតំ កាមច្ចន្តោតិ បជាណតិ យថា ច អនុប្ប-
 ន្នស្ស កាមច្ចន្នស្ស ឧប្បាទោ ហោតិ តត្តា
 បជាណតិ យថា ច ឧប្បន្នស្ស កាមច្ចន្នស្ស
 បហានំ ហោតិ តត្តា បជាណតិ យថា ច
 បហានស្ស កាមច្ចន្នស្ស អាយតី អនុប្បាទោ
 ហោតិ តត្តា បជាណតិ សន្តំ វា អជ្ឈតំ ព្យា-
 ទានំ ។ បេ ។ សន្តំ វា អជ្ឈតំ បីនមិទ្ធិ ។ បេ ។

អភិធម្មបិដក វិភង្គ

អភិជ្ឈាននេះផង ទោមនស្សនេះផង វមែនមាន ដោយប្រការដូច្នោះ
 ពួកជនក្នុងលោកនេះ ជាអ្នកទូន្មាន កំចាត់បង់ ស្ងប់ រម្ងាប់ ស្ងប់ឈឹង
 ធ្វើឲ្យវិនាស ធ្វើឲ្យសាបសូន្យ ឲ្យដល់នូវការខូចខាត ឲ្យដល់នូវការ
 ហិនហោច ឲ្យរឹងស្នួត ឲ្យហួតវៃហង់ ធ្វើឲ្យបាត់បង់ ព្រោះហេតុ
 នោះ ទើបពោលថា កំចាត់បង់អភិជ្ឈាននិងទោមនស្ស ក្នុងលោក ។

ចប់ ចិត្តានុបស្សនានិទ្ទេស ។

(១៧៥) ចុះភិក្ខុ ពិចារណានូវធម៌ ក្នុងធម៌ទាំងឡាយខាងក្នុង
 តើដូចម្តេច ។ ភិក្ខុក្នុងសាសនានេះ ដឹងច្បាស់នូវកាមច្នន្តៈខាងក្នុង
 កាលមាន ថា កាមច្នន្តៈខាងក្នុងរបស់អាត្មាអញមាន ឬ ដឹងច្បាស់នូវ
 កាមច្នន្តៈខាងក្នុង កាលមិនមាន ថា កាមច្នន្តៈខាងក្នុងរបស់អាត្មាអញ
 មិនមាន ការកើតឡើងនៃកាមច្នន្តៈ ដែលមិនទាន់កើតឡើង ដោយ
 ហេតុណា ក៏ដឹងច្បាស់ នូវហេតុនោះផង ការលះបង់នូវកាមច្នន្តៈ ដែល
 កើតឡើងហើយ ដោយហេតុណា ក៏ដឹងច្បាស់នូវហេតុនោះផង ការ
 មិនកើតតទៅ នៃកាមច្នន្តៈ ដែលខ្លួនលះបង់ហើយ ដោយហេតុណា
 ក៏ដឹងច្បាស់ នូវហេតុនោះផង ភិក្ខុ ដឹងច្បាស់ នូវព្យាបាទខាងក្នុង
 កាលមាន ។ បេ ។ នូវបីនិមិត្តៈខាងក្នុង កាលមាន ។ បេ ។

សតិប្បដ្ឋានវិវត្តេ សុត្តន្តបិដក

សន្តិំ វា អជ្ឈតិំ ឧប្បកក្កត្តិំ ។ បេ ។ សន្តិំ វា
 អជ្ឈតិំ វិចីក្កត្តិំ អត្ថំ មេ អជ្ឈតិំ វិចីក្កត្តិំ បដា-
 នាតិំ អសន្តិំ វា អជ្ឈតិំ វិចីក្កត្តិំ នត្ថំ មេ អជ្ឈតិំ
 វិចីក្កត្តិំ បដានាតិំ យថា ច អនុប្បន្នាយ វិចី-
 ក្កត្តិយ ឧប្បន្នោ ហោតិ តព្វ បដានាតិំ យថា
 ច ឧប្បន្នាយ វិចីក្កត្តិយ បហានំ ហោតិ តព្វ
 បដានាតិំ យថា ច បហីនាយ វិចីក្កត្តិយ អាយ-
 តិំ អនុប្បន្នោ ហោតិ តព្វ បដានាតិំ ។ សន្តិំ
 វា អជ្ឈតិំ សតិសម្មោជ្ឈន្តិំ អត្ថំ មេ អជ្ឈតិំ សតិ-
 សម្មោជ្ឈន្តិំ បដានាតិំ អសន្តិំ វា អជ្ឈតិំ សតិ-
 សម្មោជ្ឈន្តិំ នត្ថំ មេ អជ្ឈតិំ សតិសម្មោជ្ឈន្តិំ
 បដានាតិំ យថា ច អនុប្បន្នស្ស សតិសម្មោជ្ឈ-
 ន្តស្ស ឧប្បន្នោ ហោតិ តព្វ បដានាតិំ យថា
 ច ឧប្បន្នស្ស សតិសម្មោជ្ឈន្តស្ស ភាវនាចារិប្បិ
 ហោតិ តព្វ បដានាតិំ សន្តិំ វា អជ្ឈតិំ ធម្មវិច-
 យសម្មោជ្ឈន្តិំ ។ បេ ។ សន្តិំ វា អជ្ឈតិំ វិយសម្មោ-
 ជ្ឈន្តិំ ។ បេ ។ សន្តិំ វា អជ្ឈតិំ បតិសម្មោជ្ឈន្តិំ ។ បេ ។

សតិប្បដ្ឋានវិភង្គ សុត្តន្តភាគដំបូង

នូវទុច្ចតកកចុះខាងក្រុង កាលមាន ។ បេ ។ នូវវិចិត្រិចារខាងក្រុង កាលមាន
 ២ ៨៦ ១៧៦ ។

ថា វិចិត្រិចារខាងក្រុងរបស់អាត្មាអញមាន ឬ ដឹងច្បាស់ នូវវិចិត្រិចារខាងក្រុង
 កាលមិនមាន ថា វិចិត្រិចារខាងក្រុងរបស់អាត្មាអញមិនមាន ការកើត
 ឡើង នៃវិចិត្រិចារ ដែលមិនទាន់កើតឡើង ដោយហេតុណា ក៏ដឹង
 ច្បាស់ នូវហេតុនោះផង ការលះបង់នូវវិចិត្រិចារ ដែលកើតឡើងហើយ
 ដោយហេតុណា ក៏ដឹងច្បាស់ នូវហេតុនោះផង ការមិនកើតទៅ នៃ
 វិចិត្រិចារដែលខ្លួនលះបង់ហើយ ដោយហេតុណា ក៏ដឹងច្បាស់ នូវហេតុ
 នោះផង ។ ភិក្ខុ ដឹងច្បាស់នូវសតិសម្មាជ្ឈង្គិខាងក្រុង កាលមាន ថា
 សតិសម្មាជ្ឈង្គិខាងក្រុង របស់អាត្មាអញមាន ឬ ដឹងច្បាស់ នូវសតិ-
 សម្មាជ្ឈង្គិខាងក្រុង កាលមិនមាន ថា សតិសម្មាជ្ឈង្គិខាងក្រុង របស់
 អាត្មាអញមិនមាន ការកើតឡើងនៃសតិសម្មាជ្ឈង្គិ ដែលមិនទាន់កើត
 ឡើងហើយ ដោយហេតុណា ក៏ដឹងច្បាស់ នូវហេតុនោះផង ការពេញ
 លេញដោយការវិនា នៃសតិសម្មាជ្ឈង្គិ ដែលកើតឡើងហើយ ដោយ
 ហេតុណា ក៏ដឹងច្បាស់ នូវហេតុនោះផង ដឹងច្បាស់ នូវធម្មវិចយ-
 សម្មាជ្ឈង្គិខាងក្រុង កាលមាន ។ បេ ។ នូវវិវិយសម្មាជ្ឈង្គិខាងក្រុង
 កាលមាន ។ បេ ។ នូវប្រតិសម្មាជ្ឈង្គិខាងក្រុង កាលមាន ។ បេ ។

អភិធម្មបិដកេ វិរាត្តោ

សន្តិំ វា អជ្ឈតិំ បស្សន្តិំ សម្មោជ្ឈន្តិំ ។ បេ ។ សន្តិំ វា
អជ្ឈតិំ សមាជិសម្មោជ្ឈន្តិំ ។ បេ ។ សន្តិំ វា អជ្ឈតិំ
ឧបេក្ខាសម្មោជ្ឈន្តិំ អតិំ បេ អជ្ឈតិំ ឧបេក្ខាស-
ម្មោជ្ឈន្តិំ បដាណតិំ អសន្តិំ វា អជ្ឈតិំ ឧបេក្ខា-
សម្មោជ្ឈន្តិំ ធនតិំ បេ អជ្ឈតិំ ឧបេក្ខាសម្មោជ្ឈន្តិំ បដាណតិំ
យថា ច អនុប្បន្នស្ស ឧបេក្ខាសម្មោ-
ជ្ឈន្តស្ស ឧប្បាទោ ហោតិ តញ្ច បដាណតិំ យថា ច
ឧប្បន្នស្ស ឧបេក្ខាសម្មោជ្ឈន្តស្ស ភាវនាចារិយ្ហិ
ហោតិ តញ្ច បដាណតិំ ។ សោ តំ និមិត្តំ អា-
សេវតិ ភាវតិ ពហុល្លករោតិ ស្វវត្តំ អវត្តបេតិ
សោ តំ និមិត្តំ អាសេវិត្វា ភាវិត្វា ពហុល្លករិត្វា
ស្វវត្តំ អវត្តបេត្វា ពហិម្វា ធម្មេស្ម ចិត្តំ ឧប-
សំហាតិ ។

(១៧៦) កថញ្ច ភិក្ខុ ពហិម្វា ធម្មេស្ម ធម្មា-
នុបស្សន្តិំ វិហាតិ ។ ឥធម ភិក្ខុ សន្តិំ វាស្ស កាមច្ឆន្តិំ
អតិំស្ស កាមច្ឆន្តោតិ បដាណតិ អសន្តិំ វាស្ស
កាមច្ឆន្តិំ ធនតិំស្ស កាមច្ឆន្តោតិ បដាណតិ យថា ច
អនុប្បន្នស្ស កាមច្ឆន្តស្ស ឧប្បាទោ ហោតិ តញ្ច

អភិធម្មបំណង វិវត្ត

នូវសម្បទិសមោជ្ឈន៍ខាងក្នុង កាលមាន ។ បេ ។ នូវសមាធិសមោជ្ឈន៍
 ខាងក្នុង កាលមាន ។ បេ ។ នូវទេវក្ខេត្រសមោជ្ឈន៍ខាងក្នុង កាល
 មាន ថា ទេវក្ខេត្រសមោជ្ឈន៍ខាងក្នុង របស់អាត្មាអញមាន ឬដឹងច្បាស់
 នូវទេវក្ខេត្រសមោជ្ឈន៍ខាងក្នុង កាលមិនមាន ថា ទេវក្ខេត្រសមោជ្ឈន៍
 ខាងក្នុង របស់អាត្មាអញ មិនមាន ការកើតឡើងនៃទេវក្ខេត្រសមោជ្ឈន៍
 ដែលមិនទាន់កើតឡើង ដោយហេតុណា ក៏ដឹងច្បាស់ នូវហេតុនោះផង
 ការពេញលេញដោយការវិនា ៃទេវក្ខេត្រសមោជ្ឈន៍ ដែលកើតឡើង
 ហើយ ដោយហេតុណា ក៏ដឹងច្បាស់ នូវហេតុនោះផង ។ ភិក្ខុនោះ
 រមែងគប់រក អប់រំ ធ្វើឲ្យច្រើន នូវធម៌នោះឲ្យជានិមិត្ត កំណត់នូវធម៌
 ដែលខ្លួនកំណត់ទុកដោយល្អ ភិក្ខុនោះ លុះគប់រក អប់រំ ធ្វើឲ្យច្រើន
 នូវធម៌នោះឲ្យជានិមិត្ត កំណត់នូវធម៌ ដែលខ្លួនកំណត់ទុកដោយល្អហើយ
 រមែងប្រមូលមកនូវបិត្ត ក្នុងធម៌ទាំងឡាយជាខាងក្រៅ ។

(១៧៦) ចុះភិក្ខុ ពិចារណានូវធម៌ ក្នុងធម៌ទាំងឡាយជាខាងក្រៅ
 តើដូចម្តេច ។ ភិក្ខុក្នុងសាសនានេះ ដឹងច្បាស់នូវកាមច្ឆន្ទៈរបស់គេ
 កាលមាន ថា កាមច្ឆន្ទៈរបស់គេមាន ឬ ដឹងច្បាស់នូវកាមច្ឆន្ទៈរបស់
 គេ កាលមិនមាន ថា កាមច្ឆន្ទៈរបស់គេ មិនមាន ការកើត
 ឡើង នៃកាមច្ឆន្ទៈ ដែលមិនទាន់កើតឡើង ដោយហេតុណា

សតិប្បដ្ឋានវិវត្តោ សុត្តន្តបិដក

បដានាតិ យថា ច ឧប្បន្នស្ស កោមច្ឆន្នស្ស ប-
 ហានំ ហោតិ តញ្ច បដានាតិ យថា ច បហំនស្ស
 កោមច្ឆន្នស្ស អាយតិ អនុប្បាទោ ហោតិ តញ្ច
 បដានាតិ សន្តំ វាស្ស ព្យាទានំ ។ បេ ។ សន្តំ
 វាស្ស ជំនមិច្ឆំ ។ បេ ។ សន្តំ វាស្ស ឧទ្ធចក្កក្កច្ឆំ
 ។ បេ ។ សន្តំ វាស្ស វិចិក្កិច្ឆំ អត្ថិស្ស វិចិក្កិច្ឆាតិ
 បដានាតិ អសន្តំ វាស្ស វិចិក្កិច្ឆំ នត្ថិស្ស វិចិក្កិ-
 ច្ឆាតិ បដានាតិ យថា ច អនុប្បន្នាយ វិចិក្កិច្ឆាយ
 ឧប្បាទោ ហោតិ តញ្ច បដានាតិ យថា ច ឧប្បន្នាយ
 វិចិក្កិច្ឆាយ បហានំ ហោតិ តញ្ច បដានាតិ យថា
 ច បហំនាយ វិចិក្កិច្ឆាយ អាយតិ អនុប្បាទោ
 ហោតិ តញ្ច បដានាតិ ។ សន្តំ វាស្ស សតិសម្មោ-
 ជ្ឈន្តំ អត្ថិស្ស សតិសម្មោជ្ឈន្តោតិ បដានាតិ អសន្តំ
 វាស្ស សតិសម្មោជ្ឈន្តំ នត្ថិស្ស សតិសម្មោជ្ឈន្តោតិ
 បដានាតិ យថា ច អនុប្បន្នស្ស សតិសម្មោជ្ឈន្តស្ស
 ឧប្បាទោ ហោតិ តញ្ច បដានាតិ យថា ច ឧប្ប-
 ន្នស្ស សតិសម្មោជ្ឈន្តស្ស កាវនាចារិប្បិ ហោតិ តញ្ច
 បដានាតិ សន្តំ វាស្ស ធម្មិចយសម្មោជ្ឈន្តំ ។ បេ ។

សតិប្បដ្ឋានវិវដ្ត សុត្តន្តភិដ្ឋាន

ក៏ដឹងច្បាស់ នូវហេតុនោះផង ការលះបង់នូវកាមច្នូន្ត្រៈ ដែលកើតឡើង
 ហើយ ដោយហេតុណា ក៏ដឹងច្បាស់នូវហេតុនោះផង ការមិនកើតតទៅ
 នៃកាមច្នូន្ត្រៈ ដែលគេលះបង់ហើយ ដោយហេតុណា ក៏ដឹងច្បាស់ នូវហេតុ
 នោះផង ដឹងច្បាស់ នូវព្យាបាទរបស់គេ កាលមាន ។ បេ ។ នូវ
 បីនម្ព័ររបស់គេ កាលមាន ។ បេ ។ នូវទទួបកកច្នូន្ត្រៈរបស់គេ កាល
 មាន ។ បេ ។ នូវវិចិកិចាររបស់គេ កាលមាន ថា វិចិកិចាររបស់គេ
 មាន ឬ ដឹងច្បាស់ នូវវិចិកិចាររបស់គេ កាលមិនមាន ថា វិចិកិចារ
 របស់គេមិនមាន ការកើតឡើង នៃវិចិកិចារដែលមិនទាន់កើតឡើង ដោយ
 ហេតុណា ក៏ដឹងច្បាស់ នូវហេតុនោះផង ការលះបង់នូវវិចិកិចារ ដែល
 កើតឡើងហើយ ដោយហេតុណា ក៏ដឹងច្បាស់ នូវហេតុនោះផង ការមិន
 កើតតទៅ នៃវិចិកិចារដែលគេលះបង់ហើយ ដោយហេតុណា ក៏ដឹងច្បាស់
 នូវហេតុនោះផង ។ ភិក្ខុ ដឹងច្បាស់ នូវសតិសម្មាជ្ឈង្គរបស់គេ កាល
 មាន ថា សតិសម្មាជ្ឈង្គរបស់គេមាន ឬ ដឹងច្បាស់ នូវសតិសម្មាជ្ឈង្គ
 របស់គេ កាលមិនមាន ថា សតិសម្មាជ្ឈង្គរបស់គេ មិនមាន ការកើត
 ឡើងនៃសតិសម្មាជ្ឈង្គ ដែលមិនទាន់កើតឡើងហើយ ដោយហេតុណា
 ក៏ដឹងច្បាស់ នូវហេតុនោះផង ការពេញលេញដោយការនា នៃសតិស-
 ម្មាជ្ឈង្គ ដែលកើតឡើងហើយ ដោយហេតុណា ក៏ដឹងច្បាស់ នូវហេតុ
 នោះផង ភិក្ខុ ដឹងច្បាស់ នូវធម្មវិចយសម្មាជ្ឈង្គរបស់គេ កាលមាន ។ បេ ។

អភិធម្មបិដកេ វិរាដ្ឋោ

សន្តិំ វាស្សំ វិរិយសម្មោជ្ឈន្តិំ ។ បេ ។ សន្តិំ
 វាស្សំ បតិសម្មោជ្ឈន្តិំ ។ បេ ។ សន្តិំ វាស្សំ
 បស្សន្តិំសម្មោជ្ឈន្តិំ ។ បេ ។ សន្តិំ វាស្សំ សមា-
 ធិសម្មោជ្ឈន្តិំ ។ បេ ។ សន្តិំ វាស្សំ ឧបេក្ខាសម្មោ-
 ជ្ឈន្តិំ អត្តិស្ស ឧបេក្ខាសម្មោជ្ឈន្តិំ បដាណតិ
 អសន្តិំ វាស្សំ ឧបេក្ខាសម្មោជ្ឈន្តិំ នត្តិស្ស ឧបេក្ខា-
 សម្មោជ្ឈន្តិំ បដាណតិ យថា ច អនុប្បន្នស្ស
 ឧបេក្ខាសម្មោជ្ឈន្តិំស្ស ឧប្បនោ ហោតិ តព្វ ប-
 ដាណតិ យថា ច ឧប្បន្នស្ស ឧបេក្ខាសម្មោជ្ឈន្តិំស្ស
 ភាវនាចារិយ្យិ ហោតិ តព្វ បដាណតិ ។ សោ តំ
 និមិត្តំ អាសេវតិ ភាវេតិ ពហុលីកោតិ ស្វវត្តិំ
 អវត្តបេតិ សោ តំ និមិត្តំ អាសេវិត្វា ភាវេត្វា
 ពហុលីកវិត្វា ស្វវត្តិំ អវត្តបេត្វា អជ្ឈត្តហិទ្ធា
 ធម្មេស្ស ចិត្តំ ឧបសំហាតិ ។

(១៧៧) កថព្វ ភិក្ខុ អជ្ឈត្តហិទ្ធា
 ធម្មេស្ស ធម្មានុបស្សំ វិហាតិ ។ ឥធម ភិក្ខុ សន្តិំ
 វា កាមច្ចន្តិំ អត្តិ កាមច្ចន្តិំ បដាណតិ អ-
 សន្តិំ វា កាមច្ចន្តិំ នត្តិ កាមច្ចន្តិំ បដាណតិ

អភិធម្មបិណ្ឌ វិវាទ

នូវវិរិយសម្មាជ្ឈង្គវរបស់គេ កាលមាន ៗ បេ ៗ នូវបីតិសម្មាជ្ឈង្គវរបស់គេ
 កាលមាន ៗ បេ ៗ នូវបស្សន្តិសម្មាជ្ឈង្គវរបស់គេ កាលមាន ៗ បេ ៗ
 នូវសមាធិសម្មាជ្ឈង្គវរបស់គេ កាលមាន ៗ បេ ៗ ដឹងច្បាស់ នូវ
 ទេវក្ខានសម្មាជ្ឈង្គវរបស់គេ កាលមាន ថា ទេវក្ខានសម្មាជ្ឈង្គវរបស់គេមាន
 ឬ ដឹងច្បាស់នូវទេវក្ខានសម្មាជ្ឈង្គវរបស់គេ កាលមិនមាន ថា ទេវក្ខា-
 សម្មាជ្ឈង្គវរបស់គេមិនមាន ការកើតឡើង នៃទេវក្ខានសម្មាជ្ឈង្គ ដែល
 មិនទាន់កើតឡើងហើយ ដោយហេតុណា ក៏ដឹងច្បាស់នូវហេតុនោះផង
 ការពេញលេញដោយការនា នៃទេវក្ខានសម្មាជ្ឈង្គ ដែលកើតឡើងហើយ
 ដោយហេតុណា ក៏ដឹងច្បាស់ នូវហេតុនោះផង ។ ភិក្ខុនោះ រមែងគប្បក
 អប់រំ ធ្វើឲ្យច្រើន នូវធម៌នោះឲ្យជានិមិត្ត កំណត់នូវធម៌ដែលខ្លួនកំណត់
 ទុកដោយល្អ ភិក្ខុនោះ លុះគប្បក អប់រំ ធ្វើឲ្យច្រើន នូវធម៌នោះ
 ឲ្យជានិមិត្ត កំណត់នូវធម៌ដែលខ្លួនកំណត់ទុកដោយល្អហើយ រមែងប្រ-
 មូលមកនូវបិត្ត ក្នុងធម៌ទាំងឡាយ ខាងក្នុងនិងខាងក្រៅ ។

(១៧៧) ពុទ្ធិកុំ ពិចារណានូវធម៌ ក្នុងធម៌ទាំងឡាយ ខាងក្នុងនិងខាង

ក្រៅ តើដូចម្តេច ។ ភិក្ខុក៏សាសនានេះ ដឹងច្បាស់នូវកាមច្ឆន្ទៈ កាលមាន
 ថា កាមច្ឆន្ទៈមាន ឬ ដឹងច្បាស់នូវកាមច្ឆន្ទៈ កាលមិនមាន ថា កាមច្ឆន្ទៈមិនមាន

សតិប្បដ្ឋានវិវដ្តេ សុត្តន្តភិដ្ឋយំ

យថា ច អនុប្បន្នស្ស កាមច្ឆន្នស្ស ឧប្បរោទោ
 ហោតិ តព្វ បដាជាតិ យថា ច ឧប្បន្នស្ស
 កាមច្ឆន្នស្ស បហានំ ហោតិ តព្វ បដាជាតិ យថា
 ច បហ័នស្ស កាមច្ឆន្នស្ស អាយតី អនុប្បរោទោ
 ហោតិ តព្វ បដាជាតិ សន្និំ វា ព្យាទានំ ។ បេ ។
 សន្និំ វា បីនមិទ្ធិំ ។ បេ ។ សន្និំ វា ឧទ្ធចក្កក្កុច្ឆំ
 ។ បេ ។ សន្និំ វា វិចីក្កុច្ឆំ អត្ថំ វិចីក្កុច្ឆាតិ បដា-
 ជាតិ អសន្និំ វា វិចីក្កុច្ឆំ នត្ថំ វិចីក្កុច្ឆាតិ បដាជាតិ
 យថា ច អនុប្បន្នាយ វិចីក្កុច្ឆាយ ឧប្បរោទោ ហោតិ
 តព្វ បដាជាតិ យថា ច ឧប្បន្នាយ វិចីក្កុច្ឆាយ
 បហានំ ហោតិ តព្វ បដាជាតិ យថា ច បហ័នាយ
 វិចីក្កុច្ឆាយ អាយតី អនុប្បរោទោ ហោតិ តព្វ បដា-
 ជាតិ ។ សន្និំ វា សតិសម្មោជ្ឈន្តំ អត្ថំ សតិសម្មោ-
 ជ្ឈន្តាតិ បដាជាតិ អសន្និំ វា សតិសម្មោជ្ឈន្តំ នត្ថំ
 សតិសម្មោជ្ឈន្តាតិ បដាជាតិ យថា ច អនុប្បន្នស្ស
 សតិសម្មោជ្ឈន្តស្ស ឧប្បរោទោ ហោតិ តព្វ បដាជាតិ

សតិប្បដ្ឋានវិរាត្ត សុត្តន្តភាគទី៧

ការកើតឡើងនៃកាមច្នៃ្ខៈ ដែលមិនទាន់កើតឡើងហើយ ដោយហេតុ
ណា ក៏ដឹងច្បាស់នូវហេតុនោះផង ការលះបង់នូវកាមច្នៃ្ខៈ ដែលកើត
ឡើងហើយ ដោយហេតុណា ក៏ដឹងច្បាស់ នូវហេតុនោះផង ការមិន
កើតតទៅ នៃកាមច្នៃ្ខៈ ដែលលះបង់ហើយ ដោយហេតុណា ក៏ដឹង
ច្បាស់ នូវហេតុនោះផង ភិក្ខុដឹងច្បាស់ នូវព្យាបាទ កាលមាន ។ បេ ។
នូវមិនមិច្ឆៈ កាលមាន ។ បេ ។ នូវទទួលចកកច្ចៈ កាលមាន ។ បេ ។ នូវ
វិចិកិច្ចា កាលមាន ថា វិចិកិច្ចាមាន ឬ ដឹងច្បាស់ នូវវិចិកិច្ចា កាលមិន
មាន ថា វិចិកិច្ចាមិនមាន ការកើតឡើងនៃវិចិកិច្ចា ដែលមិនទាន់កើត
ឡើងហើយ ដោយហេតុណា ក៏ដឹងច្បាស់ នូវហេតុនោះផង ការលះបង់
នូវវិចិកិច្ចា ដែលកើតឡើងហើយ ដោយហេតុណា ក៏ដឹងច្បាស់ នូវហេតុ
នោះផង ការមិនកើតតទៅ នៃវិចិកិច្ចា ដែលលះបង់ហើយ ដោយហេតុ
ណា ក៏ដឹងច្បាស់ នូវហេតុនោះផង ។ ភិក្ខុដឹងច្បាស់ នូវសតិសម្មោជ្ឈង្គ
កាលមាន ថា សតិសម្មោជ្ឈង្គមាន ឬ ដឹងច្បាស់ នូវសតិសម្មោជ្ឈង្គ កាល
មិនមាន ថា សតិសម្មោជ្ឈង្គ មិនមាន ការកើតឡើងនៃសតិសម្មោជ្ឈង្គ
ដែលមិនទាន់កើតឡើង ដោយហេតុណា ក៏ដឹងច្បាស់នូវហេតុនោះផង

អភិធម្មបិដកេ វិរដ្ឋោ

យថា ច ឧប្បន្នស្ស សតិសម្មោជ្ឈន្តស្ស ភាវនា-
 ចារិប្បិ ហោតិ តត្ថា បជាណតិ សន្តំ វា ធម្មវិចយ-
 សម្មោជ្ឈន្តំ ។ បេ ។ សន្តំ វា វិរិយសម្មោជ្ឈន្តំ ។ បេ ។
 សន្តំ វា បីតិសម្មោជ្ឈន្តំ ។ បេ ។ សន្តំ វា បស្សន្តិសម្មោ-
 ជ្ឈន្តំ ។ បេ ។ សន្តំ វា សមាធិសម្មោជ្ឈន្តំ ។ បេ ។
 សន្តំ វា ឧបេក្ខាសម្មោជ្ឈន្តំ អត្ថំ ឧបេក្ខាសម្មោជ្ឈ-
 ន្តោតិ បជាណតិ អសន្តំ វា ឧបេក្ខាសម្មោជ្ឈន្តំ នត្ថិ
 ឧបេក្ខាសម្មោជ្ឈន្តោតិ បជាណតិ យថា ច អនុ-
 ប្បន្នស្ស ឧបេក្ខាសម្មោជ្ឈន្តស្ស ឧប្បនោ ហោតិ
 តត្ថា បជាណតិ យថា ច ឧប្បន្នស្ស ឧបេក្ខា-
 សម្មោជ្ឈន្តស្ស ភាវនាចារិប្បិ ហោតិ តត្ថា បជា-
 ណតិ ។ ឃិ វិក្ខុ អជ្ឈត្តហិទ្ធា ធម្មេសុ ធម្មា-
 នុបស្សី វិហារតិ អាតាបី សច្ចជាតោ សតិមា
 វិនេយ្យ លោកេ អភិជ្ឈោនោមនស្សំ ។

(១៧៨) អនុបស្សិតិ តត្ថ កតថា អនុ-
 បស្សនា ។ យា បញ្ញា បជាននា ។ បេ ។
 អមោហោ ធម្មវិចយោ សម្មាទិដ្ឋិ អយំ វិចិត្តិ

អភិធម្មបិដក វិវាដ្ឋ

ការពេញលេញដោយការវិនា នៃសតិសម្មាជ្ឈង្គ ដែលកើតឡើងហើយ
 ដោយហេតុណា ក៏ដឹងច្បាស់នូវហេតុនោះផង ភិក្ខុដឹងច្បាស់ នូវធម្ម-
 វិចយសម្មាជ្ឈង្គ កាលមាន ៗ បេ ៗ នូវវិវិយសម្មាជ្ឈង្គ កាលមាន
 ៗ បេ ៗ នូវបតិសម្មាជ្ឈង្គ កាលមាន ៗ បេ ៗ នូវបស្សនិសម្មា-
 ជ្ឈង្គ កាលមាន ៗ បេ ៗ នូវសមាធិសម្មាជ្ឈង្គ កាលមាន ៗ បេ ៗ
 នូវទេវតាសម្មាជ្ឈង្គ កាលមាន ថា ទេវតាសម្មាជ្ឈង្គមាន ឬ ដឹង
 ច្បាស់នូវទេវតាសម្មាជ្ឈង្គ កាលមិនមាន ថា ទេវតាសម្មាជ្ឈង្គមិនមាន
 ការកើតឡើង នៃទេវតាសម្មាជ្ឈង្គ ដែលមិនទាន់កើតឡើង ដោយ
 ហេតុណា ក៏ដឹងច្បាស់នូវហេតុនោះផង ការពេញលេញដោយការវិនា
 នៃទេវតាសម្មាជ្ឈង្គ ដែលកើតឡើងហើយ ដោយហេតុណា ក៏ដឹង
 ច្បាស់នូវហេតុនោះផង ៗ ភិក្ខុ ពិចារណានូវធម៌ ក្នុងធម៌ទាំងឡាយ
 ខាងក្នុងនិងខាងក្រៅ សម្រេចឥរិយាបថ មានព្យាយាមជាគ្រឿងដុត
 កំដៅកិលេស ជាអ្នកដឹងខ្លួន មានស្មារតី កំចាត់បង់អភិជ្ឈា នឹងទោ-
 មនស្ស ក្នុងលោក យ៉ាងនេះឯង ។

(១៧៨) សេចក្តីត្រង់ពាក្យថា ភិក្ខុពិចារណា ។ ប្រស្នាថា ចុះ
 បណ្តាពាក្យទាំងនោះ ការពិចារណា តើដូចម្តេច ។ បញ្ញា ការដឹងច្បាស់
 ៗ បេ ៗ សេចក្តីមិនវង្វែង ការពិចារណាធម៌ ការឃើញត្រូវ នេះហៅថា

សតិប្បដ្ឋានវិវត្តោ សុត្តន្តបិដក

អនុបស្សនា ឥមាយ អនុបស្សនាយ ឧបេតោ
ហោតិ សមុបេតោ ឧបាគតោ សមុបាគតោ ឧបបដ្ឋោ
សមុបបដ្ឋោ សមដ្ឋាគតោ តេន វុច្ចតិ អនុបស្ស័តិ ។

[១៧៧] វិហារតីតិ ឥរិយតិ វុត្តតិ ចាលេតិ
យបេតិ យាបេតិ ចរតិ វិហារតិ តេន វុច្ចតិ
វិហារតីតិ ។

[២០០] អាតាបីតិ តត្ថ កកតមំ អាតប្បំ ។
យោ ចេតសិកោ វិរិយារម្មោ ។ បេ ។ សម្មាវា-
យាមោ ឥទំ វុច្ចតិ អាតប្បំ ឥមិណ អាតប្បេន
ឧបេតោ ហោតិ ។ បេ ។ សមដ្ឋាគតោ តេន
វុច្ចតិ អាតាបីតិ ។

[២០១] សម្បជានោតិ តត្ថ កកតមំ សម្ប-
ជញ្ញំ ។ យា បញ្ញា បជាននា ។ បេ ។ អមោ-
ហោ ធម្មវិបយោ សម្មាទិដ្ឋិ ឥទំ វុច្ចតិ សម្បជញ្ញំ
ឥមិណ សម្បជញ្ញេន ឧបេតោ ហោតិ ។ បេ ។
សមដ្ឋាគតោ តេន វុច្ចតិ សម្បជានោតិ ។

សតិប្បដ្ឋានវិវត្ត សុត្តន្តភិក្ខុ

ការពិចារណា ភិក្ខុជាអ្នកព្រមព្រៀង មូលមិត ចូលទៅដិត មែបនែប
កៀកកើយ ប្រជិតប្រដី ប្រកបព្រម ដោយបញ្ញាជាគ្រឿងពិចារណា
នេះ ព្រោះហេតុនោះ ទើបពោលថា ភិក្ខុពិចារណា ។

(១៧៧) សេចក្តីត្រង់ពាក្យថា សម្រេចឥរិយាបថ គឺ សម្រេច
ប្រព្រឹត្ត រក្សា រស់នៅ ញ៉ាំងអត្តភាពឲ្យរស់នៅ គ្រាប់ទៅ នៅ
សម្រាក ព្រោះហេតុនោះ ទើបពោលថា សម្រេចឥរិយាបថ ។

(២០០) សេចក្តីត្រង់ពាក្យថា អ្នកមានព្យាយាមជាគ្រឿងដុត
កំដៅកិលេស ។ សំនួរថា ចុះបណ្តាពាក្យទាំងនោះ ការព្យាយាម
ជាគ្រឿងដុតកំដៅកិលេស តើដូចម្តេច ។ ការប្រាសព្វព្យាយាម ប្រព្រឹត្ត
ទៅក្នុងចិត្ត ។ បេ ។ សេចក្តីព្យាយាមត្រូវ ណា នេះហៅថា សេចក្តី
ព្យាយាមជាគ្រឿងដុតកំដៅកិលេស ភិក្ខុ ជាអ្នកព្រមព្រៀង ។ បេ ។
ប្រកប ដោយព្យាយាមជាគ្រឿងដុតកំដៅកិលេសនេះ ព្រោះហេតុនោះ
ទើបពោលថា មានព្យាយាមជាគ្រឿងដុតកំដៅកិលេស ។

(២០១) សេចក្តីត្រង់ពាក្យថា ជាអ្នកដឹងខ្លួន ។ សំនួរថា
ចុះបណ្តាពាក្យទាំងនោះ ការដឹងខ្លួន តើដូចម្តេច ។ បញ្ញា ការដឹង
ច្បាស់ ។ បេ ។ សេចក្តីមិនវង្វែង ការពិចារណាធម៌ ការឃើញត្រូវ
ណា នេះហៅថា ការដឹងខ្លួន ភិក្ខុជាអ្នកព្រមព្រៀង ។ បេ ។ ប្រកប
ដោយ ការដឹងខ្លួននេះ ព្រោះហេតុនោះ ទើបពោលថា ជាអ្នកដឹងខ្លួន ។

អភិធម្មបិដកេ វិរាដ្ឋោ

[២០២] សតិមាតិ តត្ថ កតមា សតិ ។
 យា សតិ អនុស្សតិ ។ បេ ។ សម្មាសតិ
 អយំ វុច្ចតិ សតិ វេហាយ សតិយា ឧបេតា
 ហោតិ ។ បេ ។ សមន្តកតា តេន វុច្ចតិ
 សតិមាតិ ។

[២០៣] វិនេយ្យ លោកេ អភិជ្ឈោនោមន-
 ស្សន្តិ ។ តត្ថ កតមោ លោកោ ។ តេវ ធម្មា
 លោកោ បញ្ចបិ ឧបាទានក្ខត្តា លោកោ អយំ
 វុច្ចតិ លោកោ ។ តត្ថ កតមា អភិជ្ឈា ។ យោ
 រាតោ សារាតោ ។ បេ ។ ចិត្តស្ស សារាតោ
 អយំ វុច្ចតិ អភិជ្ឈា ។ តត្ថ កតមំ នោមនស្សំ ។
 យំ ចេតសិកំ អសាតំ ចេតសិកំ ទុក្ខំ ចេតោ-
 សម្មស្សដំ អសាតំ ទុក្ខំ វេទយំតំ ចេតោ-
 សម្មស្សជា អសាតា ទុក្ខា វេទនា វេទំ វុច្ចតិ
 នោមនស្សំ ។ វេតិ អយញ្ច អភិជ្ឈា វេទញ្ច

អភិធម្មបិដក វិវេក

[២០២] សេចក្តីត្រង់ពាក្យថា មានស្មារតី ។ សំនួរថា ចុះ
 បណ្តាពាក្យទាំងនោះ ស្មារតី តើដូចម្តេច ។ គឺ ការនឹករលឹក ការ
 នឹករឿយ ។ ។ បេ ។ ការរលឹកត្រូវ ណា នេះហៅថា ស្មារតី
 ភិក្ខុជាអ្នកព្រមព្រៀង ។ បេ ។ ប្រកបដោយស្មារតីនេះ ព្រោះហេតុ
 នោះ ទើបពោលថា មានស្មារតី ។

[២០៣] សេចក្តីត្រង់ពាក្យថា កំចាត់បង់អភិជ្ឈានិន្ទោមនស្ស
 កងលោក ។ សំនួរថា ចុះបណ្តាពាក្យទាំងនោះ លោក តើដូចម្តេច ។
 ធម៌ទាំងឡាយនោះឯង ហៅថា លោក ។ បុព្វានុក្ខន្ធទាំង ៥ ហៅថា
 លោក នេះហៅថា លោក ។ បណ្តាពាក្យទាំងនោះ អភិជ្ឈា តើ
 ដូចម្តេច ។ តម្រេក តម្រេកខ្លាំង ។ បេ ។ តម្រេកខ្លាំង នៃចិត្ត
 ណា នេះហៅថា អភិជ្ឈា ។ បណ្តាពាក្យទាំងនោះ ទោមនស្ស
 តើដូចម្តេច ។ សេចក្តីមិនត្រេកអរ ប្រព្រឹត្តទៅក្នុងចិត្ត សេចក្តីទុក
 ប្រព្រឹត្តទៅក្នុងចិត្ត ការទទួលអារម្មណ៍ មិនជាទីត្រេកអរ ជាទុក្ខដែល
 កើតអំពីចេតាសម្មស្ស ទុក្ខវេទនាមិនជាទីត្រេកអរ ដែលកើតអំពីចេតា-
 សម្មស្ស ណា នេះហៅថា ទោមនស្ស ។ ភិក្ខុ ជាអ្នកទូន្មាន កំចាត់បង់

សតិប្បដ្ឋានវិវត្តោ អភំធម្មភាជនីយំ

នោមនស្សំ ឥបម្មិ លោកេ វិនិទា ហោន្តិ បដិវិនិ-
តា សន្តា សមិតា វ្យាបសន្តា អត្តជ័តា អព្ពត្តជ័តា
អប្បតា ព្យប្បតា សោសិតា វិសោសិតា ព្យន្តិ-
កតា តេន វុច្ចតិ វិនេយ្យ លោកេ អភិជ្ឈា-
នោមនស្សន្តិ ។

ធម្មាគុបស្សនានិទ្ទេសោ ។

សុត្តន្តភាជនីយំ ។

[២០៤] ចត្តារោ សតិប្បដ្ឋានា ឥធិ ភិក្ខុ
កាយេ កាយានុបស្សី វិហារតិ វេទនាសុ វេទ-
នានុបស្សី វិហារតិ ចិត្តេ ចិត្តានុបស្សី វិហារតិ
ធម្មេសុ ធម្មានុបស្សី វិហារតិ ។

[២០៥] កថញ្ច ភិក្ខុ កាយេ កាយានុ-
បស្សី វិហារតិ ។ ឥធិ ភិក្ខុ យស្មី សមយេ
លោកុត្តរំ លានំ ភាវេតិ និយ្យានិកំ អបចយ តាមី
ទិដ្ឋិតតានំ បហានាយ បវេនាយ ក្រមិយា បត្តិ-
យា វិវិច្ឆេវ កាមេហិ ។ បេ ។ បវេមំ លានំ
ឧបសម្បជ្ជំ វិហារតិ ទុក្ខាធីបទំ ទន្ធាភិញ្ញា
កាយេ កាយានុបស្សី យា តស្មី សមយេ

សតិប្បដ្ឋានវិវក្ក អភិធម្មភាជនីយ

ស្ងប់ រម្ងាប់ ស្ងប់ឈឹង ធ្វើឲ្យវិនាស ធ្វើឲ្យសាបសូន្យ ឲ្យដល់នូវ
ការខូចខាត ឲ្យដល់នូវការហិនហោច ឲ្យរឹងស្អុត ឲ្យហួតវៃហង់ ធ្វើ
ឲ្យបាត់បង់ នូវអភិជ្ឈាន និងទោមនស្សនេះ ដោយប្រការដូច្នោះ ក្នុង
លោកនេះ ព្រោះហេតុនោះ ទើបពោលថា កំចាត់បង់អភិជ្ឈាននិងទោ-
មនស្ស ក្នុងលោក ។

ចប់ ធម្មានុបស្សនានិទ្ទេស ។

ចប់ សុត្តន្តភាជនីយ ។

[២០៤] សតិប្បដ្ឋាន ៤ ។ ភិក្ខុក្នុងសាសនានេះ ពិចារណា

នូវកាយ ក្នុងកាយ ១ ពិចារណា នូវវេទនា ក្នុងវេទនាទាំងឡាយ ១
ពិចារណា នូវចិត្ត ក្នុងចិត្ត ១ ពិចារណា នូវធម៌ ក្នុងធម៌ទាំងឡាយ ១ ។

[២០៥] ចុះភិក្ខុ ពិចារណា នូវកាយ ក្នុងកាយ តើដូចម្តេច ។

ក្នុងសម័យណា ភិក្ខុក្នុងសាសនានេះ ចំរើនលោកុត្តរជ្ឈាន ជានិយ្យា-
និកធម៌ ជាគ្រឿងដល់នូវការមិនសន្សំ (នូវកិលេសវដ្តៈ) ដើម្បីលះ
ទិដ្ឋិទាំងឡាយ ដើម្បីដល់នូវបឋមភូមិ ស្ងាត់ចាកកាយទាំងឡាយ
។ បេ ។ ហើយចូលកាន់បឋមជ្ឈាន ជាទូលាបដ៏បទានភិក្ខុ (ភិក្ខុ
នេះ) ឈ្មោះថា ពិចារណានូវកាយ ក្នុងកាយ ក្នុងសម័យនោះ

អភិធម្មបិដកេ វិរាដ្ឋោ

សតិ អនុស្សតិ ។ បេ ។ សម្មាសតិ សតិសម្មោ-
 ជ្ឈន្តោ មកុន្តំ មកុបរិយាបន្តំ ឥទំ វុច្ចតិ សតិប្បដ្ឋា-
 នំ អវសេសា ធម្មា សតិប្បដ្ឋានសម្បយុត្តា ។
 កថព្ភា ភិក្ខុ វេទនាសុ វេទនានុបស្សី វិហារតិ ។
 ឥធិ ភិក្ខុ យស្មី សមយេ លោកុត្តរំ ឈានំ
 ភាវេតិ និយ្យានិកំ អបថយតាមី ទិដ្ឋិកតានំ បហា-
 នាយ បវមាយ ក្ខមិយា បត្តិយា វិវិច្ឆេវ កោមេហិ
 ។ បេ ។ បវមំ ឈានំ ឧបសម្បជ្ឈ វិហារតិ ធិត្តា-
 បដិបទំ ទទ្ធភិក្ខា វេទនាសុ វេទនានុបស្សី យា
 តស្មី សមយេ សតិ អនុស្សតិ ។ បេ ។ សម្មា-
 សតិ សតិសម្មោជ្ឈន្តោ មកុន្តំ មកុបរិយាបន្តំ
 ឥទំ វុច្ចតិ សតិប្បដ្ឋានំ អវសេសា ធម្មា សតិ-
 ប្បដ្ឋានសម្បយុត្តា ។ កថព្ភា ភិក្ខុ ចិត្ត ចិត្តា-
 នុបស្សី វិហារតិ ។ ឥធិ ភិក្ខុ យស្មី សមយេ
 លោកុត្តរំ ឈានំ ភាវេតិ និយ្យានិកំ អបថយតាមី
 ទិដ្ឋិកតានំ បហានាយ បវមាយ ក្ខមិយា បត្តិយា
 វិវិច្ឆេវ កោមេហិ ។ បេ ។ បវមំ ឈានំ ឧបសម្បជ្ឈ
 វិហារតិ ធិត្តាបដិបទំ ទទ្ធភិក្ខា ចិត្ត ចិត្តានុបស្សី
 យា តស្មី សមយេ សតិ អនុស្សតិ ។ បេ ។

អភិធម្មបំណិន វិរាង

ការព្រឹត្តិ ការនឹកឃើញ ។ បេ ។ ការព្រឹត្តិគ្រូ សតិសមោជ្ឈន៍ ជា
អង្គនៃមគ្គ រាប់បញ្ចូលកងមគ្គ ណា នេះហៅថា សតិប្បដ្ឋាន ធម៌
ទាំងឡាយដ៏សេស ក៏ឈ្មោះថា ប្រកបដោយសតិប្បដ្ឋាន ។ ចុះភិក្ខុ
ពិចារណា នូវវេទនា កងវេទនាទាំងឡាយ តើដូចម្តេច ។ កង
សម័យ ណា ភិក្ខុកងសាសនានេះ ចំរើនលោកុត្តរដ្ឋាន ជានិយ្យា-
និកធម៌ ជាគ្រឿងដល់នូវការសន្សំ (នូវគិលេសវដ្តៈ) ដើម្បីលះទិដ្ឋិ
ទាំងឡាយ ដើម្បីដល់នូវបឋមភូមិ ស្ងាត់ចាកកាមទាំងឡាយ ។ បេ ។
ហើយចូលកាន់បឋមដ្ឋាន ជាទេកាបដិបទានភិក្ខុ (ភិក្ខុនេះ) ឈ្មោះ
ថាពិចារណា នូវវេទនា កងវេទនាទាំងឡាយ កងសម័យនោះ ការ
នឹកព្រឹត្តិ ការនឹកឃើញ ។ បេ ។ ការព្រឹត្តិគ្រូ សតិសមោជ្ឈន៍
ជាអង្គនៃមគ្គ រាប់បញ្ចូលកងមគ្គ ណា នេះហៅថា សតិប្បដ្ឋាន
ធម៌ទាំងឡាយដ៏សេស ក៏ឈ្មោះថា ប្រកបដោយ សតិប្បដ្ឋាន ។
ចុះភិក្ខុ ពិចារណានូវចិត្ត កងចិត្ត តើដូចម្តេច ។ កងសម័យ ណា
ភិក្ខុកងសាសនានេះ ចំរើនលោកុត្តរដ្ឋាន ជានិយ្យានិកៈ ជាគ្រឿង
ដល់នូវការសន្សំ (នូវគិលេសវដ្តៈ) ដើម្បីលះទិដ្ឋិទាំងឡាយ ដើម្បី
ដល់នូវបឋមភូមិ ស្ងាត់ចាកកាមទាំងឡាយ ។ បេ ។ ហើយចូលកាន់
បឋមដ្ឋាន ជាទេកាបដិបទានភិក្ខុ (ភិក្ខុនេះ) ឈ្មោះថា ពិចារណា
នូវចិត្ត កងចិត្ត កងសម័យនោះ ការព្រឹត្តិ ការនឹកឃើញ ។ បេ ។

សតិប្បដ្ឋានវិវត្តោ អភិធម្មភាជនីយំ

សម្មាសតិ សតិសម្មោធិវ្យាដ្ឋានំ មគ្គំ មគ្គបរិយាបដ្ឋំ
 វេទំ វុច្ចតិ សតិប្បដ្ឋានំ អវសេសា ធម្មា សតិ-
 ប្បដ្ឋានសម្បយុត្តា ។ កតញ្ច ភិក្ខុ ធម្មេសុ
 ធម្មានុបស្ស្គំ វិហារតិ ។ វេទ ភិក្ខុ យស្មី សមយ
 លោកុត្តរំ ឈានំ ភាវេតិ និយ្យានិកំ អបចយ-
 តាមី ទិដ្ឋុកតានំ បហានាយ បវេមាយ ក្រមិយា
 មត្តិយា វិវិច្ឆេវ កោមេហិ ។ បេ ។ បវេមំ ឈានំ
 ឧបសម្បដ្ឋ វិហារតិ ទុក្ខោបដិបទំ ទុក្ខាភិញ្ញំ ធម្មេ-
 សុ ធម្មានុបស្ស្គំ យា តស្មី សមយ សតិ
 អនុស្សតិ ។ បេ ។ សម្មាសតិ សតិសម្មោធិវ្យាដ្ឋានំ
 មគ្គំ មគ្គបរិយាបដ្ឋំ វេទំ វុច្ចតិ សតិប្បដ្ឋានំ
 អវសេសា ធម្មា សតិប្បដ្ឋានសម្បយុត្តា ។ តត
 កតមំ សតិប្បដ្ឋានំ ។ វេទ ភិក្ខុ យស្មី សម-
 យ លោកុត្តរំ ឈានំ ភាវេតិ និយ្យានិកំ អបច-
 យតាមី ទិដ្ឋុកតានំ បហានាយ បវេមាយ ក្រមិយា
 មត្តិយា វិវិច្ឆេវ កោមេហិ ។ បេ ។ បវេមំ ឈានំ
 ឧបសម្បដ្ឋ វិហារតិ ទុក្ខោបដិបទំ ទុក្ខាភិញ្ញំ ធម្មេសុ

សតិប្បដ្ឋានវិវត្ត អភិធម្មភាពនីមួយ

ការព្រឹត្តិកម្ម សតិសម្មាជ្ឈង្គ ជាអង្គនៃមគ្គ រាប់បញ្ចូលក្នុងមគ្គ ណា
នេះហៅថា សតិប្បដ្ឋាន ធម៌ទាំងឡាយដ៏សេស ក៏ឈ្មោះថា ប្រកប
ដោយសតិប្បដ្ឋាន ។ ចុះភិក្ខុ ពិចារណា នូវធម៌ ក្នុងធម៌ទាំងឡាយ
តើដូចម្តេច ។ ក្នុងសម័យ ណា ភិក្ខុក្នុងសាសនានេះ ចំរើនលោកុត្ត-
រជ្ជាន ជានិយ្យានិកៈ ជាគ្រឿងដល់នូវការមិនសន្សំ (នូវកិលេសវដ្តៈ)
ដើម្បីលះទិដ្ឋិទាំងឡាយ ដើម្បីដល់នូវបឋមភូមិ ស្ងាត់ចាកកាមទាំងឡាយ
។ បេ ។ ហើយចូលកាន់បឋមជ្ឈាន ជាទុក្ខាបដិបទន្ទោភិញ្ញា (ភិក្ខុ
នេះ) ឈ្មោះថាពិចារណា នូវធម៌ ក្នុងធម៌ទាំងឡាយ ក្នុងសម័យ
នោះ ការព្រឹត្តិកម្ម ការនឹកឃើញ ។ បេ ។ ការព្រឹត្តិកម្ម សតិសម្មា-
ជ្ឈង្គ ជាអង្គនៃមគ្គ រាប់បញ្ចូលក្នុងមគ្គ ណា នេះហៅថា សតិប្បដ្ឋាន
ធម៌ទាំងឡាយដ៏សេស ក៏ឈ្មោះថា ប្រកបដោយសតិប្បដ្ឋាន ។ បណ្តា
ធម៌ទាំងនោះ សតិប្បដ្ឋាន តើដូចម្តេច ។ ក្នុងសម័យ ណា ភិក្ខុ
ក្នុងសាសនានេះ ចំរើនលោកុត្តរជ្ជាន ជានិយ្យានិកៈ ជាគ្រឿងដល់
នូវការមិនសន្សំ (នូវកិលេសវដ្តៈ) ដើម្បីលះទិដ្ឋិទាំងឡាយ ដើម្បីដល់
នូវបឋមភូមិ ស្ងាត់ចាកកាមទាំងឡាយ ។ បេ ។ ហើយចូលកាន់បឋម-
ជ្ឈាន ជាទុក្ខាបដិបទន្ទោភិញ្ញា (ភិក្ខុនេះ) ឈ្មោះថា ពិចារណា នូវធម៌

អភិធម្មបិដក វិវាដេ

ធម្មានុបស្សី យា តស្មី សមយេ សតិ អនុស្សតិ
។ បេ ។ សម្មាសតិ សតិសម្មាជ្ឈន្តោ មកុដំ មកុបរិ-
យាបន្តំ ឥទំ វុត្តតិ សតិប្បដ្ឋានំ អវសេសា ធម្មា
សតិប្បដ្ឋានសម្មយុត្តា ។

[២០៦] ចត្តារោ សតិប្បដ្ឋានា ។ ឥធិ ភិក្ខុ
កាយេ កាយានុបស្សី វិហារតិ វេទនាសុ វេទនា-
នុបស្សី វិហារតិ ចិត្តេ ចិត្តានុបស្សី វិហារតិ ធម្មេសុ
ធម្មានុបស្សី វិហារតិ ។

[២០៧] កថញ្ច ភិក្ខុ កាយេ កាយានុ-
ស្សី វិហារតិ ។ ឥធិ ភិក្ខុ យស្មី សមយេ
លោកុត្តរំ យានំ កាវេតិ និយ្យានិកំ អបចយ-
តាមី ទិដ្ឋិកតានំ បហានាយ បវេមាយ ភូមិយា
បត្តិយា វិវិច្ឆេវ កាមេហិ ។ បេ ។ បវេមំ យានំ
ឧបសម្បជ្ឈ វិហារតិ ទុក្ខាបដិបទំ ទន្ធាភិញ្ញំ តស្មី
សមយេ ជស្សោ ហោតិ ។ បេ ។ អវិក្ខោទា
ហោតិ ឥមេ ធម្មា កុសលា តស្សេវ លោកុ-
ត្តរស្សំ កុសលស្សំ យានស្សំ កតត្តា ភាវិតត្តា
វិទាកំ វិវិច្ឆេវ កាមេហិ ។ បេ ។ បវេមំ យានំ

អភិធម្មបិដក វិវាដ

ក្នុងធម៌ទាំងឡាយ ក្នុងសម័យនោះ ការព្រតក ការនឹកឃើញ ។ បេ ។

ការព្រតកត្រូវ សតិសម្មាដ្ឋាន ជាអង្គនៃមគ្គ របស់ពាលក្នុងមគ្គ ណា

នេះហៅថា សតិប្បដ្ឋាន ធម៌ទាំងឡាយដ៏សេស ក៏ឈ្មោះថា ប្រកប

ដោយសតិប្បដ្ឋាន ។

[២០៦] សតិប្បដ្ឋាន ៤ ។ ភិក្ខុក្នុងសាសនានេះ ពិចារណា

នូវកាយ ក្នុងកាយ ១ ពិចារណា នូវវេទនា ក្នុងវេទនាទាំងឡាយ ១

ពិចារណា នូវចិត្ត ក្នុងចិត្ត ១ ពិចារណា នូវធម៌ ក្នុងធម៌ទាំងឡាយ ១ ។

[២០៧] ចុះភិក្ខុ ពិចារណានូវកាយ ក្នុងកាយ តើដូចម្តេច ។

ក្នុងសម័យណា ភិក្ខុក្នុងសាសនានេះ ចំរើនលោកុត្តរជ្ឈាន ជា និយ្យា-

និកៈ ជាគ្រឿងដល់នូវការមិនសន្សំ (នូវកិលេសវដ្តៈ) ដើម្បីលះ

ទិដ្ឋិទាំងឡាយ ដើម្បីដល់នូវបឋមភូមិ ស្ងាត់ចាកកាយទាំងឡាយ ។ បេ ។

ហើយចូលកាន់បឋមជ្ឈាន ជាទុក្ខាបដិបទានោភិញ្ញា ក្នុងសម័យនោះ

ផស្សៈ ក៏មាន ។ បេ ។ អវិក្ខេបៈ ក៏មាន ធម៌ទាំងនេះ ជា

កុសល ភិក្ខុស្ងប់ស្ងាត់ចាកកាយទាំងឡាយ ។ បេ ។ ចូលកាន់បឋមជ្ឈាន

សតិប្បដ្ឋានវិវត្តោ អវិជ្ជាបដិបទំ

ឧបសម្ព័ន្ធ វិហារតិ ទុក្ខាបដិបទំ ទន្ធាភិញ្ញំ សុញ្ញ-
 តំ កាយេ កាយានុបស្ស័ យា វស្មី សមយេ
 សតិ អនុស្សតិ ។ បេ ។ សម្មាសតិ សតិសម្មោ-
 ជ្ឈវេទំ មក្កដំ មក្កបរិយាបទំ វទំ វុច្ឆតិ សតិប្ប-
 ដ្ឋានំ អវិសេសា ធម្មា សតិប្បដ្ឋានសម្បយុត្តា ។
 កថញ្ច ភិក្ខុ វេទនាសុ វេទនានុបស្ស័ វិហារតិ ។
 វេទ ភិក្ខុ យស្មី សមយេ លោកុត្តរំ យានំ
 កាវេតិ និយ្យានិកំ អបចយតាមី ទិដ្ឋិតានំ ប-
 ហានាយ បវេមាយ ភូមិយា បត្តិយា វិវិច្ឆេវ កា-
 មេហិ ។ បេ ។ បវេមំ យានំ ឧបសម្ព័ន្ធ វិហារតិ
 ទុក្ខាបដិបទំ ទន្ធាភិញ្ញំ វស្មី សមយេ ជស្សោ
 ហោតិ ។ បេ ។ អវិក្ខេទោ ហោតិ វេមេ ធម្មា
 កុសលា វស្សេវ លោកុត្តរស្ស កុសលស្ស
 យានស្ស កតត្តា ការិតត្តា វិចារកំ វិវិច្ឆេវ
 កាមេហិ ។ បេ ។ បវេមំ យានំ ឧបសម្ព័ន្ធ
 វិហារតិ ទុក្ខាបដិបទំ ទន្ធាភិញ្ញំ សុញ្ញតំ វេទនា-
 សុ វេទនានុបស្ស័ យា វស្មី សមយេ សតិ
 អនុស្សតិ ។ បេ ។ សម្មាសតិ សតិសម្មោជ្ឈវេទំ

សតិប្បដ្ឋានវិវត្ត អភិធម្មរាជនិយម

ជាទុក្ខាបដិបទានាភិញ្ញា ជាសុញាតៈ ជាវិបាក ព្រោះភាពនៃលោកុសលជ្ឈាននោះឯង ដែលលោកបានធ្វើហើយ ចំរើនហើយ (ភិក្ខុនេះ) ឈ្លោះថា ពិចារណានូវកាយ ក្នុងកាយ ក្នុងសម័យនោះ ការព្យាបាល ការនឹកឃើញ ។ បេ ។ ការព្យាបាល គ្រូ សតិសម្មាជ្ឈង្គ ជាអង្គមគ្គ រាប់បញ្ចូលក្នុងមគ្គ ណា នេះហៅថា សតិប្បដ្ឋាន ធម៌ទាំងឡាយដ៏សេស ក៏ឈ្លោះថា ប្រកបដោយសតិប្បដ្ឋាន ។ ចុះភិក្ខុពិចារណា នូវវេទនា ក្នុងវេទនាទាំងឡាយ តើដូចម្តេច ។ ក្នុងសម័យណា ភិក្ខុក្នុងសាសនានេះ ចំរើនលោកុត្តរជ្ឈាន ជានិយ្យានិកៈ ជាគ្រឿងដល់នូវការមិនសន្សំ (នូវកិលេសវដ្តៈ) ដើម្បីលះទិដ្ឋិទាំងឡាយ ដើម្បីដល់នូវបឋមភូមិ ស្ងាត់ចាកកាមទាំងឡាយ ។ បេ ។ ហើយចូលកាន់បឋមជ្ឈាន ជាទុក្ខាបដិបទានាភិញ្ញា ក្នុងសម័យនោះ ផស្សៈក៏មាន ។ បេ ។ អវិភេបៈ ក៏មាន ធម៌ទាំងនេះ ជាកុសលភិក្ខុស្ងប់ស្ងាត់ចាកកាមទាំងឡាយ ។ បេ ។ ចូលកាន់បឋមជ្ឈាន ជាទុក្ខាបដិបទានាភិញ្ញា ជាសុញាតៈ ជាវិបាក ព្រោះភាពនៃលោកុត្តរកុសលជ្ឈាននោះឯង ដែលលោកបានធ្វើហើយ ចំរើនហើយ (ភិក្ខុនេះ) ឈ្លោះថាពិចារណា នូវវេទនា ក្នុងវេទនាទាំងឡាយ ក្នុងសម័យនោះ ការព្យាបាល ការព្យាបាលឃើញ ។ បេ ។ ការព្យាបាល គ្រូ សតិសម្មាជ្ឈង្គ

អភិធម្មបិដកេ វិរដ្ឋោ

មក្កន្តំ មក្កបរិយាបន្តំ ឥទំ វុច្ឆតិ សតិប្បដ្ឋានំ អវ-
 សេសា ធម្មា សតិប្បដ្ឋានសម្បយុត្តា ។ កថញ្ច
 ភិក្ខុ ចិត្ត ចិត្តានុបស្ស្គំ វិហារតិ ។ ឥធិ ភិក្ខុ
 យស្មី សមយេ លោកុត្តរំ ឈានំ ការេតិ
 និយ្យានិកំ អបចយតាមី និដ្ឋិតតានំ បហានាយ
 បវេមាយ ក្ខមិយា បតិយា វិវិច្ឆេវ កាមេហិ
 ។ បេ ។ បវេមំ ឈានំ ឧបសម្បជ្ឈំ វិហារតិ ទុក្ខា-
 បដិបទំ ទណ្ឌកិញ្ញំ តស្មី សមយេ ជស្សោ
 ហោតិ ។ បេ ។ អវិក្ខោចា ហោតិ ឥមេ ធម្មា
 កុសលា តស្សេវ លោកុត្តរស្ស កុសលស្ស
 ឈានស្ស កតត្តា ការិតត្តា វិនាគំ វិវិច្ឆេវ កា-
 មេហិ ។ បេ ។ បវេមំ ឈានំ ឧបសម្បជ្ឈំ វិហា-
 រតិ ទុក្ខាបដិបទំ ទណ្ឌកិញ្ញំ សុញ្ញតំ ចិត្ត ចិត្តា-
 នុបស្ស្គំ យា តស្មី សមយេ សតិ អនុស្សតិ ។ បេ ។
 សម្មាសតិ សតិសម្មាជ្ឈោ មក្កន្តំ មក្កបរិយាបន្តំ
 ឥទំ វុច្ឆតិ សតិប្បដ្ឋានំ អវសេសា ធម្មា សតិ-
 ប្បដ្ឋានសម្បយុត្តា ។ កថញ្ច ភិក្ខុ ធម្មស្ស
 ធម្មានុបស្ស្គំ វិហារតិ ។ ឥធិ ភិក្ខុ យស្មី សមយេ

អភិធម្មបិណ្ឌ វិភង្គ

ជាអង្គនៃមគ្គ រាប់បញ្ចូលកងមគ្គ ណា នេះហៅថា សតិប្បដ្ឋាន ធម៌
 ទាំងឡាយដ៏សេស ក៏ឈ្មោះថា ប្រកបដោយសតិប្បដ្ឋាន ។ ចុះភិក្ខុ
 ពិចារណា នូវចិត្ត កងចិត្ត តើដូចម្តេច ។ កងសម័យណា ភិក្ខុកង
 សាសនានេះ ចំរើនលោកុត្តរជ្ជាន ជានិយ្យានិកៈ ជាគ្រឿងដល់នូវ
 ការមិនសន្សំ (នូវកិលេសវដ្តៈ) ដើម្បីលះទិដ្ឋិទាំងឡាយ ដើម្បី
 ដល់នូវបឋមភូមិ ស្ងាត់ចាកកាមទាំងឡាយ ។ បេ ។ ហើយចូល
 កាន់បឋមជ្ឈាន ជាទុក្ខាបដិបទាទន្ទាភិញ្ញា កងសម័យនោះ ផស្សៈ
 ក៏មាន ។ បេ ។ អវិក្ខេបៈ ក៏មាន ធម៌ទាំងនេះ ជាកុសល
 ភិក្ខុស្ងាត់ចាកកាមទាំងឡាយ ។ បេ ។ ហើយចូលកាន់បឋមជ្ឈាន ជា
 ទុក្ខាបដិបទាទន្ទាភិញ្ញា ជាសុញ្ញតៈ ជាវិបាក ព្រោះភាពនៃលោកុត្តរ-
 កុសលជ្ជាននោះឯង ដែលលោកបានធ្វើហើយ ចំរើនហើយ (ភិក្ខុនេះ)
 ឈ្មោះថា ពិចារណា នូវចិត្ត កងចិត្ត កងសម័យនោះ ការពត្តក ការ
 នឹកឃើញ ។ បេ ។ ការពត្តកត្រូវ សតិសម្មាជ្ឈង្គ ជាអង្គនៃមគ្គ រាប់
 បញ្ចូលកងមគ្គ ណា នេះហៅថា សតិប្បដ្ឋាន ធម៌ទាំងឡាយ ដ៏សេស
 ក៏ឈ្មោះថា ប្រកបដោយសតិប្បដ្ឋាន ។ ចុះភិក្ខុ ពិចារណា នូវធម៌ កង
 ធម៌ទាំងឡាយ តើដូចម្តេច ។ កងសម័យណា ភិក្ខុកងសាសនានេះ

សតិប្បដ្ឋានវិវត្ត អភិធម្មកាជីវិយំ

លោកុត្តរំ ឈានំ ភាវេតិ និយ្យានិកំ អបចយតាមី
 ទិដ្ឋិកតានំ បហាឆាយ បវមាយ ក្រមិយា បត្តិយា
 វិវិច្ឆេវ កាមេហិ ។ បេ ។ បវមំ ឈានំ ឧបសម្បជ្ឈ
 វិហារតិ ទុក្ខាបដិបទំ ទុក្ខាភិញ្ញំ តស្មី សមយេ
 ជស្សោ ហោតិ ។ បេ ។ អវិក្ខេទោ ហោតិ ឥមេ
 ធម្មា កុសលា តស្សេវ លោកុត្តរស្ស កុសលស្ស
 ឈានស្ស កតត្តា ភាវិតត្តា វិទាកំ វិវិច្ឆេវ កាមេហិ
 ។ បេ ។ បវមំ ឈានំ ឧបសម្បជ្ឈ វិហារតិ ទុក្ខាបដិបទំ
 ទុក្ខាភិញ្ញំ សុញ្ញតំ ធម្មេសុ ធម្មាធិបស្សីយា តស្មី
 សមយេ សតិ អនុស្សតិ ។ បេ ។ សម្មាសតិ សតិ-
 សម្ពោជ្ឈន្តោ មកុដ្ឋំ មកុបរិយាបន្តំ ឥទំ វុច្ចតិ សតិ-
 ប្បដ្ឋានំ អវសេសា ធម្មា សតិប្បដ្ឋានសម្បយុត្តា ។
 តត្ថ កតមំ សតិប្បដ្ឋានំ ។ ឥធិ ភិក្ខុ យស្មី
 សមយេ លោកុត្តរំ ឈានំ ភាវេតិ និយ្យានិកំ
 អបចយតាមី ទិដ្ឋិកតានំ បហាឆាយ បវមាយ
 ក្រមិយា បត្តិយា វិវិច្ឆេវ កាមេហិ ។ បេ ។
 បវមំ ឈានំ ឧបសម្បជ្ឈ វិហារតិ ទុក្ខាបដិបទំ
 ទុក្ខាភិញ្ញំ តស្មី សមយេ ជស្សោ ហោតិ ។ បេ ។

សតិប្បដ្ឋានវិវត្ត អភិធម្មភាជនីយ

ចំរើនលោកុត្តរជ្ជាន ជានិយ្យានិកៈ ជាគ្រឿងដល់នូវការមិនសន្សំ
 (នូវកិលេសវដ្តៈ) ដើម្បីលះទិដ្ឋិតាំងឡាយ ដើម្បីដល់នូវបឋមភូមិ
 ស្ងាត់ចាកកាមតាំងឡាយ ។ បេ ។ ហើយចូលកាន់បឋមជ្ជាន ជា
 ទុក្ខាបដិបទាទន្ទាភិញ្ញា ក្នុងសម័យនោះ ផស្សៈ ក៏មាន ។ បេ ។
 អវិភេបៈ ក៏មាន ធម៌តាំងនេះ ជាកុសល ក៏ភ័ក្ត្រស្ងាត់ចាកកាម
 តាំងឡាយ ។ បេ ។ ហើយចូលកាន់បឋមជ្ជាន ជាទុក្ខាបដិបទាទន្ទា-
 ភិញ្ញា ជាសុញ្ញតៈ ជាវិបាក ព្រោះភាពនៃលោកុត្តរកុសលជ្ជាននោះ
 ឯង ដែលលោកបានធ្វើហើយ ចំរើនហើយ (ភិក្ខុនេះ) ឈ្មោះថា
 ពិចារណា នូវធម៌ ក្នុងធម៌តាំងឡាយ ក្នុងសម័យនោះ ការព្យាបាទ
 ការនឹកឃើញ ។ បេ ។ ការព្យាបាទស្រដៀង សតិប្បដ្ឋាន ជាអង្គនៃមគ្គ
 រាប់បញ្ចូលក្នុងមគ្គ ណា នេះហៅថា សតិប្បដ្ឋាន ធម៌តាំងឡាយ
 ដ៏សេស ក៏ឈ្មោះថា ប្រកបដោយសតិប្បដ្ឋាន ។ បណ្ណាធម៌តាំងនោះ
 សតិប្បដ្ឋាន តើដូចម្តេច ។ ក្នុងសម័យណា ភិក្ខុក្នុងសាសនានេះ
 ចំរើនលោកុត្តរជ្ជាន ជានិយ្យានិកៈ ជាគ្រឿងដល់នូវការមិនសន្សំ
 (នូវកិលេសវដ្តៈ) ដើម្បីលះទិដ្ឋិតាំងឡាយ ដើម្បីដល់នូវបឋមភូមិ
 ស្ងាត់ចាកកាមតាំងឡាយ ។ បេ ។ ហើយចូលកាន់បឋមជ្ជាន ជា
 ទុក្ខាបដិបទាទន្ទាភិញ្ញា ក្នុងសម័យនោះ ផស្សៈ ក៏មាន ។ បេ ។

អភិធម្មបំណែក វិវត្តោ

អវិក្ខោទោ ហោតិ វេមេ ធម្មា កុសលា តស្សេវ
 លោកុត្តរស្ស កុសលស្ស យានស្ស កតត្តា
 ភាវិតត្តា វិបាកំ វិវិច្ឆេវ កាមេហិ ។ បេ ។ បវេមិ
 យានំ ឧបសម្មជ្ជ វិហារតិ ទុក្ខាបដិបទំ ទន្ធាភិញ្ញ
 សុញ្ញតំ ធម្មេសុ ធម្មានុបស្សី យា តស្មី សមយេ
 សតិ អនុស្សតិ ។ បេ ។ សម្មាសតិ សតិសម្ពោ-
 ជ្ឈវេន មកុដំ មកុបរិយាបន្តំ វេទំ វេច្ឆតិ សតិប្បដ្ឋានំ
 អវិសេសា ធម្មា សតិប្បដ្ឋានសម្បយុត្តា ។

អភិធម្មភាជនីយំ ។

[២០៨] ចត្តារោ សតិប្បដ្ឋានា វេទ ភិក្ខុ កោយេ
 កាយានុបស្សី វិហារតិ អាតាបី សម្បជានោ សតិមា
 វិនេយ្យ លោកេ អភិជ្ឈោទោមនស្សំ វេទនាសុ
 វេទនានុបស្សី វិហារតិ អាតាបី សម្បជានោ សតិមា
 វិនេយ្យ លោកេ អភិជ្ឈោទោមនស្សំ ចិត្ត ចិត្តា-
 នុបស្សី វិហារតិ អាតាបី សម្បជានោ សតិមា
 វិនេយ្យ លោកេ អភិជ្ឈោទោមនស្សំ ធម្មេសុ ធម្មា-
 នុបស្សី វិហារតិ អាតាបី សម្បជានោ សតិមា វិនេយ្យ
 លោកេ អភិជ្ឈោទោមនស្សំ ។ ចតុន្តំ សតិប្បដ្ឋានំ

អភិធម្មបិដក វិភង្គ

អវិភូបៈ ក៏មាន ធម៌ទាំងនេះ ជាគុសល ភិក្ខុ ស្ងាត់ចាកកាម
 ទាំងឡាយ ។ បេ ។ ហើយចូលកាន់បឋមជ្ឈាន ជាទោសបដិបទាន
 ភិញ្ញា ជាសុញ្ញតៈ ជាវិបាក ព្រោះភាពនៃលោកត្រូវគុសលជ្ឈាននោះ
 ឯង ដែលលោកបានធ្វើហើយ ចំរើនហើយ (ភិក្ខុនេះ) ឈ្មោះថា
 ពិចារណា នូវធម៌ ក្នុងធម៌ទាំងឡាយ ក្នុងសម័យនោះ ការព្យា
 ការនឹកឃើញ ។ បេ ។ ការព្យាគ្រប់ សតិសម្មាជ្ឈង្គ ជាអង្គនៃមគ្គ
 រាប់បញ្ចូលក្នុងមគ្គ ណា នេះហៅថា សតិប្បដ្ឋាន ធម៌ទាំងឡាយដ៏
 សេស ក៏ឈ្មោះថា ប្រកបដោយសតិប្បដ្ឋាន ។

ចប់ អភិធម្មភាសនីយ ។

[២០៨] សតិប្បដ្ឋាន ៤ គឺ ភិក្ខុក្នុងសាសនានេះ ពិចារ-
 ណា នូវកាយ ក្នុងកាយ មានព្យាយាមជាគ្រឿងដុតកំដៅកិលេស
 ជាអ្នកដឹងខ្លួន មានស្មារតី កំចាត់បង់អភិជ្ឈានិន្ទោមនស្ស ក្នុងលោក
 ១ ពិចារណា នូវវេទនា ក្នុងវេទនាទាំងឡាយ មានព្យាយាមជាគ្រឿង
 ដុតកំដៅកិលេស ជាអ្នកដឹងខ្លួន មានស្មារតី កំចាត់បង់អភិជ្ឈានិន្ទោ-
 មនស្ស ក្នុងលោក ១ ពិចារណា នូវចិត្ត ក្នុងចិត្ត មានព្យាយាម
 ជាគ្រឿងដុតកំដៅកិលេស ជាអ្នកដឹងខ្លួន មានស្មារតី កំចាត់បង់អភិជ្ឈា-
 និន្ទោមនស្ស ក្នុងលោក ១ ពិចារណា នូវធម៌ ក្នុងធម៌ទាំងឡាយ
 មានព្យាយាមជាគ្រឿងដុតកំដៅកិលេស ជាអ្នកដឹងខ្លួន មានស្មារតីកំចាត់
 បង់នូវអភិជ្ឈានិន្ទោមនស្ស ក្នុងលោក ១ ។ បណ្ណសតិប្បដ្ឋានទាំង ៤

សតិប្បដ្ឋានវិវដ្តេ បញ្ញាបុច្ចកំ

កតិ ក្យសលា កតិ អក្យសលា កតិ អព្យាកតា
។ បេ ។ កតិ សរណា កតិ អរណា ។

[២០៧] សិយា ក្យសលា សិយា អព្យាកតា
សិយា សុខាយ វេទនាយ សម្បយុត្តា សិយា អនុក្ខ
មសុខាយ វេទនាយ សម្បយុត្តា សិយា វិចារកា
សិយា វិចារកធម្មធម្មា អនុចាទិដ្ឋានុចាទានិយា អ-
សន្តិលិដ្ឋាសន្តិលសិកា សិយា សវិតក្កសវិចារា
សិយា អវិតក្កវិចារមត្តា សិយា អវិតក្កវិចារា
សិយា បីតិសហគតា សិយា សុខសហគតា សិយា
ឧបក្ខាសហគតា នេវ ទស្សនេន ន ភាវនាយ
បហាតត្វា នេវ ទស្សនេន ន ភាវនាយ បហាតត្វ-
ហេតុកា សិយា អបចយតាមិណោ សិយា នេវាចយ-
តាមិណោ នាបចយតាមិណោ សិយា សេត្តា សិយា
អសេត្តា អប្បមាណា អប្បមាណារម្មណា បណីតា
សិយា សម្មត្តនិយតា សិយា អនិយតា មត្តារម្មណា
សិយា មត្តហេតុកា សិយា មត្តាជិបតិណោ សិយា

សតិប្បដ្ឋានវិវត្ត បញ្ញាបុព្វកៈ

សតិប្បដ្ឋាន ជាភិស្សុវិញ្ញាណ ជាអភិស្សុវិញ្ញាណ ជាអព្យាក្រឹតប្បដ្ឋាន
។ បេ ។ ជាសរណៈ^(១)ប្បដ្ឋាន ជាសរណៈ^(២)ប្បដ្ឋាន ។

[២០៧] សតិប្បដ្ឋាន ៤ ជាភិស្សុវិញ្ញាណ ជាអព្យាក្រឹតក៏
មាន ប្រកបដោយសុខវេទនាក៏មាន ប្រកបដោយអទុក្ខមសុខវេទនាក៏
មាន ជាវិបាកក៏មាន ជាធម៌មានវិបាកជាប្រក្រតី តែមិនមានកម្មប្រកប
ដោយកិលេសមានតណ្ហាជាដើមកាន់យកហើយ ទាំងមិនជាប្រយោជន៍
ដល់ទុបាទាន តែមិនសៅហ្មង ទាំងមិនគួរដល់សេចក្តីសៅហ្មង ក៏មាន
ប្រកបដោយវិតក្កៈ ទាំងប្រកបដោយវិចារៈ ក៏មាន មិនមានវិតក្កៈ មាន
ត្រឹមតែវិចារៈ ក៏មាន មិនមានវិតក្កៈ ទាំងមិនមានវិចារៈ ក៏មាន ប្រ-
ឡំដោយបីតិ ក៏មាន ប្រឡំដោយសុខ ក៏មាន ប្រឡំដោយទុក្ខ
ដែលមិនគួរលះ ដោយទស្សនៈ មិនគួរលះ ដោយការវេទនា មានហេតុ
ដែលមិនគួរលះ ដោយទស្សនៈ ទាំងមិនគួរលះ ដោយការវេទនា ក៏មាន
ដល់នូវការមិនសន្សំ ក៏មាន មិនដល់នូវការសន្សំក្នុងឡើង ទាំងមិន
ដល់នូវការមិនសន្សំ ក៏មាន ជាសេដ្ឋកៈ ក៏មាន ជាអសេដ្ឋកៈ ដែល
មិនមានប្រមាណ មានអារម្មណ៍ប្រមាណមិនបាន ជាធម៌ដ៏ប្រសើរ
ក៏មាន មានសភាពត្រូវនឹងឡើង ក៏មាន មិនឡើង ដែលមានមគ្គជា
អារម្មណ៍ ក៏មាន មានមគ្គជាហេតុ ក៏មាន មានមគ្គជាអធិបក្ខី ក៏មាន

១ ប្រែថា ប្រកបដោយធម៌ជាសត្រូវ ថា ញ៉ាំងសត្វឲ្យកន្តក់កន្តេញ ឲ្យស្តាយស្រ-
ណោះ ។ ២ ប្រែថា ធម៌មិនមែនជាសត្រូវ ថា មិនញ៉ាំងសត្វឲ្យកន្តក់កន្តេញ ឬ បិនឲ្យ
ស្តាយស្រណោះ ។

អភិធម្មបិដកេ វិវាដោ

ន វត្តញ្ចា បក្កហេតុកោតិបិ បក្កានិបតិទោតិបិ សិយា
 ឧប្បដ្ឋានា សិយា អនុប្បដ្ឋានា សិយា ឧប្បទិទោ សិយា
 អតីតា សិយា អនាគតា សិយា បច្ចុប្បដ្ឋានា ន វត្តញ្ចា
 អតីតារម្មណាតិបិ អនាគតារម្មណាតិបិ បច្ចុប្បដ្ឋានារម្ម-
 ណាតិបិ សិយា អដ្ឋង្គានា សិយា ពហិទ្ធា សិយា
 អដ្ឋង្គពហិទ្ធា ពហិទ្ធារម្មណា អនិទស្សនាប្បដិយា ។

[២០០] ន ហេតុ សហេតុកា ហេតុសម្ប-
 យុត្តា ន វត្តញ្ចា ហេតុ ចេវ សហេតុកា ចាតិ ស-
 ហេតុកា ចេវ ន ច ហេតុ ន វត្តញ្ចា ហេតុ ចេវ
 ហេតុសម្បយុត្តា ចាតិ ហេតុសម្បយុត្តា ចេវ ន ច
 ហេតុ ន ហេតុ សហេតុកា ។ សប្បច្ចុយា សម្ពុតា
 អនិទស្សនា អប្បដិយា អរូទា លោកុត្តរា កេនចិ
 វិញ្ញាយ្យា កេនចិ ន វិញ្ញាយ្យា ។ នោ អាសវា
 អនាសវា អាសវិប្បយុត្តា ន វត្តញ្ចា អាសវា ចេវ

អភិធម្មបិដក វិវាដ

មិនគួរពោលថា មានមគ្គជាហេតុផល ថា មានមគ្គជាអធិបតីផល ក៏
 មាន កើតឡើងហើយ ក៏មាន មិនទាន់កើតឡើងហើយ ក៏មាន
 បម្រុងនឹងកើតឡើង ក៏មាន ជាអតីត ក៏មាន ជាអនាគត ក៏មាន ជា
 បច្ចុប្បន្ន តែមិនគួរពោលថា មានការម្នាក់ជាអតីតផល ថា មាន
 ការម្នាក់ជាអនាគតផល ថា មានការម្នាក់ជាបច្ចុប្បន្នផល ក៏មាន ជា
 ខាងក្នុង ក៏មាន ជាខាងក្រៅ ក៏មាន ជាខាងក្នុងទាំងខាងក្រៅ ដែល
 មានការម្នាក់ជាខាងក្រៅ មិនប្រកបដោយការឃើញ ទាំងមិនប្រកប
 ដោយការប៉ះពាល់ ក៏មាន ។

[២១០] សតិប្បដ្ឋាន ៤ មិនមែនហេតុ តែប្រព្រឹត្តទៅជាមួយ
 នឹងហេតុ ប្រកបដោយហេតុ មិនគួរពោលថា ជាហេតុ ទាំងប្រព្រឹត្ត
 ទៅជាមួយនឹងហេតុទេ គ្រាន់តែប្រព្រឹត្តទៅជាមួយនឹងហេតុ តែមិន
 មែនហេតុ មិនគួរពោលថា ជាហេតុ ទាំងប្រកបដោយហេតុឡើយ
 គ្រាន់តែប្រកបដោយហេតុ តែមិនមែនហេតុ មិនមែនហេតុ គ្រាន់តែ
 ប្រព្រឹត្តទៅជាមួយនឹងហេតុ ។ សតិប្បដ្ឋាន ៤ ប្រកបដោយបច្ច័យ ត្រូវ
 បច្ច័យតាក់តែង មិនប្រកបដោយការឃើញ មិនប្រកបដោយការប៉ះ
 ពាល់ មិនមានរូប ជាលោកុត្តរ គួរដឹងដោយវិញ្ញាណណាមួយ មិន
 គួរដឹងដោយវិញ្ញាណណាមួយ ។ សតិប្បដ្ឋាន ៤ មិនមែនអាសវៈ
 មិនមានអាសវៈ ប្រាសចាកអាសវៈ មិនគួរពោលថា ជាអាសវៈ ទាំង

សតិប្បដ្ឋានវិវត្តោ បញ្ញាប្បដ្ឋានំ

សាសវា ចាតិបិ សាសវា ចេវ នោ ច អាសវាតិបិ
ន វត្តញ្ចា អាសវា ចេវ អាសវសម្បយ្យត្តា ចាតិបិ
អាសវសម្បយ្យត្តា ចេវ នោ ច អាសវាតិបិ អា-
សវសម្បយ្យត្តាអនាសវា ។ នោ សញ្ញាជនា ។ បេ ។
នោ កន្តា ។ បេ ។ នោ ឌីយា ។ បេ ។ នោ យោតា
។ បេ ។ នោ ធិវណា ។ បេ ។ នោ បរាមាសា ។ បេ ។
សារម្ពណា នោ ចិត្តា ចេតសិកា ចិត្តសម្បយ្យត្តា
ចិត្តសំសដ្ឋា ចិត្តសម្បដ្ឋានា ចិត្តសហកុនោ ចិត្តាទុ-
បវរត្តិនោ ចិត្តសំសដ្ឋសម្បដ្ឋានា ចិត្តសំសដ្ឋសម្បដ្ឋាន-
សហកុនោ ចិត្តសំសដ្ឋសម្បដ្ឋានាទុបវរត្តិនោ ពាហិរា
ទុទានា អនុទានិញ្ចា ។ ទុទានានា ។ បេ ។ នោ កិ-
លេសា ។ បេ ។ ន ទិស្សនេន បហាតញ្ចា ន ភាវ-
នាយ បហាតញ្ចា ន ទិស្សនេន បហាតញ្ចាហេតុកោ ន
ភាវនាយ បហាតញ្ចាហេតុកោ សិយា សវិតក្កា សិ-
យា អវិតក្កា សិយា សវិចារា សិយា អវិចារា សិយា

សតិប្បដ្ឋានវិវាឌំ បញ្ញាបុព្វកំ

ប្រព្រឹត្តទៅជាមួយនឹងអាសវៈផង ថា ប្រព្រឹត្តទៅជាមួយនឹងអាសវៈ តែ
 មិនមែនជាអាសវៈផងទេ មិនគួរពោលថា ជាអាសវៈ ទាំងប្រកបដោយ
 អាសវៈផង ថា ប្រកបដោយអាសវៈ តែមិនមែនអាសវៈផងឡើយ
 គឺជាធម៌ប្រាសចាកអាសវៈ ទាំងមិនមានអាសវៈ ។ សតិប្បដ្ឋាន ៤
 មិនមែនសញ្ញាជនៈ ។ បេ ។ មិនមែនគន្លុះ ។ បេ ។ មិនមែនធុយៈ
 ។ បេ ។ មិនមែនយោគៈ ។ បេ ។ មិនមែននីវរណៈ ។ បេ ។
 មិនមែនបរាមាសៈ ។ បេ ។ ប្រព្រឹត្តទៅជាមួយនឹងអារម្មណ៍ មិនមែន
 ចិត្ត ជាចេតសិក ប្រកបដោយចិត្ត ប្រឡំដោយចិត្ត តាំងឡើងដោយ
 ចិត្ត កើតជាមួយនឹងចិត្ត ប្រព្រឹត្តទៅតាមចិត្ត ប្រឡំទាំងតាំងឡើង
 ដោយចិត្ត ប្រឡំទាំងតាំងឡើងទាំងកើតជាមួយនឹងចិត្ត ប្រឡំទាំង
 តាំងឡើងទាំងប្រព្រឹត្តទៅតាមចិត្ត ជាខាងក្រៅ មិនមែនឧបាទា ដែល
 កិលេសមានតណ្ហាជាដើមមិនកាន់យក ។ សតិប្បដ្ឋាន ៤ មិនមែន
 ឧបាទាន ។ បេ ។ មិនមែនកិលេស ។ បេ ។ មិនគួរលះដោយ
 ទស្សនៈ មិនគួរលះដោយភាវនា មានហេតុមិនគួរលះដោយទស្សនៈ
 មានហេតុមិនគួរលះដោយភាវនា ប្រកបដោយវិតក្កៈ ក៏មាន មិនមាន
 វិតក្កៈ ក៏មាន ប្រកបដោយវិចារៈ ក៏មាន មិនមានវិចារៈ ក៏មាន

អភិធម្មបិដកេ វិរគ្គោ

ស ប្បវ្រឹកា សិយា អ ប្បវ្រឹកា សិយា បីតិសហគតា
 សិយា ន បីតិសហគតា សិយា សុខសហគតា
 សិយា ន សុខសហគតា សិយា ឧបេក្ខាសហគតា
 សិយា ន ឧបេក្ខាសហគតា ន កោមាវចរា ន
 រូមាវចរា ន អរូមាវចរា អបរិយាបដ្ឋា សិយា និ-
 យ្យានិកា សិយា អនិយ្យានិកា សិយា និយតា
 សិយា អនិយតា អនុត្តរា អរណាតិ ។

បញ្ញាបុព្វកំ ។

សតិប្បដ្ឋានវិរគ្គោ សមត្តោ ។

អភិធម្មបិដក វិវត្ត

ប្រកបដោយបីតិក៍មាន មិនមានបីតិក៍មាន ប្រឡំដោយបីតិក៍មាន មិន
 ប្រឡំដោយបីតិក៍មាន ប្រឡំដោយសុខក៍មាន មិនប្រឡំដោយសុខក៍
 មាន ប្រឡំដោយទុក្ខក៍មាន មិនប្រឡំដោយទុក្ខក៍ តែមិនមែន
 កាមាវចរ មិនមែនរូបាវចរ មិនមែនអរូបាវចរ ជាអបរិយាបន្នៈក៍មាន
 ជានិយ្យានិក៍ក៍មាន ជាអនិយ្យានិក៍ក៍មាន ជានិយត៍ក៍មាន ជា
 អនិយត៍ ជាអនុត្តរៈ ជាអរណៈក៍មាន ។

ចប់ បញ្ញាបុគ្គកៈ ។

ចប់ សតិប្បដ្ឋានវិវត្ត ។

សម្មប្បធានវិភង្កោ

[២០០] ចត្តារោ សម្មប្បធានា ឥធ ភិក្ខុ
 អនុប្បដ្ឋានំ ទាបកានំ អកុសលានំ ធម្មានំ អនុ-
 ប្បាទាយ ឆន្ទំ ជនេតិ វាយមតិ វិរិយំ អារកតិ ចិត្តំ
 បក្កណាតិ បទហតិ ឧប្បដ្ឋានំ ទាបកានំ អកុស-
 លានំ ធម្មានំ បហានាយ ឆន្ទំ ជនេតិ វាយមតិ
 វិរិយំ អារកតិ ចិត្តំ បក្កណាតិ បទហតិ អនុប្ប-
 ដ្ឋានំ កុសលានំ ធម្មានំ ឧប្បាទាយ ឆន្ទំ ជនេតិ
 វាយមតិ វិរិយំ អារកតិ ចិត្តំ បក្កណាតិ បទហតិ
 ឧប្បដ្ឋានំ កុសលានំ ធម្មានំ បិតិយា អសម្មោ-
 សាយ ភិយ្យោភាវាយ វេបុល្លាយ ភាវនាយ ចារិប្បិ-
 យា ឆន្ទំ ជនេតិ វាយមតិ វិរិយំ អារកតិ ចិត្តំ
 បក្កណាតិ បទហតិ ។

[២០២] កថញ្ច ភិក្ខុ អនុប្បដ្ឋានំ ទាបកានំ
 អកុសលានំ ធម្មានំ អនុប្បាទាយ ឆន្ទំ ជនេតិ
 វាយមតិ វិរិយំ អារកតិ ចិត្តំ បក្កណាតិ បទហតិ ។
 តត្ថ កតមេ អនុប្បដ្ឋា ទាបកា អកុសលា ធម្មា ។

សម្មប្បធានវិភង្គ

[២១១] សម្មប្បធាន ៤ គឺ ភិក្ខុកងសាសនានេះ ញ៉ាំងឆន្ទៈ
 ឲ្យកើត សង្ខាត ប្រារព្ធព្យាយាម ផ្គងចិត្ត ប្រឹងប្រែង ដើម្បីញ៉ាំង
 ពួកអកុសលធម៌ដ៏លាមក ដែលមិនទាន់កើត មិនឲ្យកើតឡើង ១ ញ៉ាំង
 ឆន្ទៈ ឲ្យកើត សង្ខាត ប្រារព្ធព្យាយាម ផ្គងចិត្ត ប្រឹងប្រែង ដើម្បី
 លះនូវពួកអកុសលធម៌ដ៏លាមក ដែលកើតឡើងហើយ ១ ញ៉ាំងឆន្ទៈ
 ឲ្យកើត សង្ខាត ប្រារព្ធព្យាយាម ផ្គងចិត្ត ប្រឹងប្រែង ដើម្បីញ៉ាំង
 ពួកកុសលធម៌ ដែលមិនទាន់កើត ឲ្យកើតឡើង ១ ញ៉ាំងឆន្ទៈ ឲ្យកើត
 សង្ខាត ប្រារព្ធព្យាយាម ផ្គងចិត្ត ប្រឹងប្រែង ដើម្បីញ៉ាំងពួកកុសល-
 ធម៌ ដែលកើតហើយ ឲ្យបិតនៅ មិនឲ្យវិនាស ឲ្យរឹងរិតតែដុះជាល
 ធំទូលាយ ចំរើន ពេញលេញ ១ ។

[២១២] ចុះភិក្ខុញ៉ាំងឆន្ទៈ ឲ្យកើត សង្ខាត ប្រារព្ធព្យាយាម
 ផ្គងចិត្ត ប្រឹងប្រែង ដើម្បីញ៉ាំងពួកអកុសលធម៌ដ៏លាមក ដែលមិន
 ទាន់កើត មិនឲ្យកើតឡើង តើដូចម្តេច ។ បណ្តាធម៌ទាំងនោះ
 ពួកអកុសលធម៌ដ៏លាមក ដែលមិនទាន់កើតឡើង តើដូចម្តេច ។

អភិធម្មបិដក វិវត្តោ

តិណិ អកុសលមូលានិ លោកោ នោសោ មោហោ
 តទេកដ្ឋា ច កិលេសា តិសម្មយុត្តោ វេទនាខន្តោ
 សញ្ញាខន្តោ សង្ខារក្ខន្តោ វិញ្ញាណក្ខន្តោ តិសម្មជានិ
 កាយកម្មំ វេទកម្មំ មនោកម្មំ ឥមេ វុច្ចនិ អនុ-
 ប្បដ្ឋា ចាបកា អកុសលា ធម្មា ។ ឥតិ ឥមេសំ
 អនុប្បដ្ឋានំ ចាបកោនំ អកុសលានំ ធម្មានំ អនុប្ប-
 ទាយ ធន្ធិ ជនេតិ វាយមតិ វិយំ អារកតិ ចិត្តិ
 បក្កណាតិ បទហតិ ។

[២០៣] ធន្ធិ ជនេតិ តត្ថ កតមោ ធម្មោ ។
 យោ ធម្មោ ធន្ធិកតា កត្តកម្យតា កុសលោ
 ធម្មច្ឆន្តោ អយំ វុច្ចនិ ធម្មោ ឥមំ ធន្ធិ ជនេតិ
 សញ្ញនេតិ ឧដ្ឋាបេតិ សម្មដ្ឋាបេតិ និព្វត្តេតិ អភិ-
 និព្វត្តេតិ តេន វុច្ចនិ ធន្ធិ ជនេតិ ។

[២០៤] វាយមតិ តត្ថ កតមោ វាយាមោ ។
 យោ ចេតសិកោ វិយារម្មោ ។ បេ ។ សម្មាវាយាមោ
 អយំ វុច្ចនិ វាយាមោ ឥមិចា វាយាមេន ឧបេតោ
 ហោតិ សម្មបេតោ ឧចាកតោ សម្មចាកតោ ឧបបន្នោ
 សម្មបបន្នោ សម្មណ្ណកតោ តេន វុច្ចនិ វាយមតិ ។

អភិធម្មបិដក វិរាដ្ឋ

អកុសលមូល ៣ គឺ លោភៈ ទោសៈ មោហៈ និងពួកកិលេស ដែល
 បិតនៅជាមួយនឹងអកុសលមូលនោះ វេទនាខន្ធ សញ្ញាខន្ធ សង្ខារកុន្ធ
 វិញ្ញាណកុន្ធ ដែលប្រកបដោយកិលេសនោះ កាយកម្ម វចីកម្ម មនោ-
 កម្ម ដែលតាំងឡើងដោយខន្ធនោះ ធម៌ទាំងនេះហៅថា អកុសលធម៌
 ដ៏លាមក ដែលមិនទាន់កើតឡើង ។ ភិក្ខុ ញ៉ាំងឆន្ទៈឲ្យកើត សង្ខាត
 ប្រាវព្វព្យាយាម ផ្តង់ចិត្ត ប្រឹងប្រែង ដើម្បីញ៉ាំងអកុសលធម៌ ដ៏លាមក
 ទាំងនេះ ដែលមិនទាន់កើត មិនឲ្យកើតឡើង ដោយប្រការដូច្នោះ ។

(២១៣) ត្រង់ពាក្យថា ញ៉ាំងឆន្ទៈឲ្យកើត មានសេចក្តីថា
 បណ្តាពាក្យទាំងនោះ ឆន្ទៈ តើដូចម្តេច ។ សេចក្តីប្រាថ្នា ភាព
 នៃបុគ្គលមានសេចក្តីប្រាថ្នា ភាពនៃបុគ្គលប្រាថ្នាដើម្បីធ្វើ សេចក្តីប្រា-
 ថ្នាធម៌ជាអកុសល ណា នេះហៅថា ឆន្ទៈ ភិក្ខុញ៉ាំងឆន្ទៈនេះ ឲ្យកើត
 ឲ្យលូតលាស់ ឲ្យដុះដាល ឲ្យតាំងឡើង ឲ្យចំរើនឡើង ឲ្យកើត
 ឡើង ព្រោះហេតុនោះ ទើបពោលថា ញ៉ាំងឆន្ទៈឲ្យកើត ។

(២១៤) ត្រង់ពាក្យថា សង្ខាត មានសេចក្តីថា បណ្តាពាក្យទាំង
 នោះ សេចក្តីសង្ខាត តើដូចម្តេច ។ សេចក្តីប្រាវព្វព្យាយាម ប្រព្រឹត្តទៅក្នុង
 ចិត្ត ។ បេ។ សម្មាវេយាមៈ ណា នេះហៅថា សេចក្តីសង្ខាត ភិក្ខុជាអ្នកព្រម
 ព្រៀង មូលមិត ចូលទៅជិត ផែបនៃប ភ្លៀកភ្លើយ ប្រជិតប្រជី ប្រកប
 ព្រមដោយសេចក្តីសង្ខាតនេះ ព្រោះហេតុនោះ ទើបពោលថា សង្ខាត ។

សម្មប្បជានវិកង្កេ សុត្តន្តបិដក

[២០៥] វិរិយំ អារកតិភិ តត្ថ កតមំ វិរិយំ ។
 យោ ចេតសិកោ វិរិយារម្យោ ។ បេ ។ សម្មាវា-
 យាមោ ឥទំ វុច្ចតិ វិរិយំ ឥមំ វិរិយំ អារកតិ
 សមារកតិ អាសេវតិ កាវេតិ ពហុលីកោតិ តេន
 វុច្ចតិ វិរិយំ អារកតិភិ ។

[២០៦] ចិត្តំ បក្កណាភិភិ តត្ថ កតមំ ចិត្តំ ។
 យំ ចិត្តំ មនោ មាណសំ ។ បេ ។ តដ្ឋា មនោវិញ្ញា-
 ណាណតុ ឥទំ វុច្ចតិ ចិត្តំ ឥមំ ចិត្តំ បក្កណាភិ
 សម្បក្កណាភិ ឧបត្ថម្រេតិ បច្ចុបត្ថម្រេតិ តេន វុច្ចតិ
 ចិត្តំ បក្កណាភិភិ ។

[២០៧] បទហភិភិ តត្ថ កតមំ បដានំ ។
 យោ ចេតសិកោ វិរិយារម្យោ ។ បេ ។ សម្មាវាយា-
 មោ ឥទំ វុច្ចតិ បដានំ ឥមំ បដានេន ឧបេតោ
 ហោតិ ។ បេ ។ សមញ្ញាតតោ តេន វុច្ចតិ បទ-
 ហភិភិ ។

សម្មប្បធានវិវត្ត សុត្តន្តភាគទី៧

[២១៥] ត្រង់ពាក្យថា ប្រាជ្ញាព្រាហ្មណ៍ មានសេចក្តីថា បណ្តា
ពាក្យទាំងនោះ ការព្រាហ្មណ៍ តើដូចម្តេច ។ សេចក្តីប្រាជ្ញាព្រាហ្មណ៍
ប្រព្រឹត្តទៅក្នុងចិត្ត ។ បេ ។ សម្មាសម្ពុទ្ធានុស្សាវរាជៈ ណា នេះហៅថា ការ
ព្រាហ្មណ៍ ភិក្ខុប្រាជ្ញា កាន់យកត្រូវ គប់រក អប់រំ ធ្វើឲ្យច្រើន នូវ
ការព្រាហ្មណ៍នេះ ព្រោះហេតុនោះ ទើបពោលថា ប្រាជ្ញាព្រាហ្មណ៍។

[២១៦] ត្រង់ពាក្យថា ផ្លូវចិត្ត មានសេចក្តីថា បណ្តាពាក្យ
ទាំងនោះ ចិត្ត តើដូចម្តេច ។ ចិត្ត សេចក្តីដឹងអារម្មណ៍ សេចក្តីប្រាថ្នា
។ បេ ។ មនោវិញ្ញាណធាតុ ដែលកើតអំពីវិញ្ញាណនោះ ណា នេះ
ហៅថា ចិត្ត ភិក្ខុផ្លូវ តម្រង់ ជ្រាមជ្រែង ទប់ទល់ទុក នូវចិត្ត
នេះ ព្រោះហេតុនោះ ទើបពោលថា ផ្លូវចិត្ត ។

[២១៧] ត្រង់ពាក្យថា ប្រឹងប្រែង មានសេចក្តីថា បណ្តា
ពាក្យទាំងនោះ ការប្រឹងប្រែង តើដូចម្តេច ។ សេចក្តីប្រាជ្ញាព្រាហ្មណ៍
ប្រព្រឹត្តទៅក្នុងចិត្ត ។ បេ ។ សម្មាសម្ពុទ្ធានុស្សាវរាជៈ ណា នេះហៅថា ការ
ប្រឹងប្រែង ភិក្ខុជាអ្នកព្រមព្រៀង ។ បេ ។ ប្រកបព្រម ដោយការ
ប្រឹងប្រែងនេះ ព្រោះហេតុនោះ ទើបពោលថា ប្រឹងប្រែង ។

អភិធម្មបំណែក វិរាដ្ឋោ

[២០៨] កថញ្ចា ភិក្ខុ ឧប្បន្នានំ ចាបកានំ
 អក្កសលានំ ធម្មានំ បហានាយ ធនំ ជនេតិ
 វាយមតិ វិរយំ អារកតិ ចិត្តំ បក្កណ្ណាតិ បទហតិ ។
 តត្ថ កតមេ ឧប្បន្នា ចាបកា អក្កសលា
 ធម្មា ។ តីណិ អក្កសលម្ពលានិ លោកោ
 នោសោ មោហោ តនេកដ្ឋា ច កិលេសា
 តិសម្បយុត្តោ វេទនាខន្ធលោ សញ្ញាខន្ធលោ សម្ព័រ-
 ក្ខន្ធលោ វិញ្ញាណក្ខន្ធលោ តិសម្បដ្ឋានំ កាយកម្មំ
 វចកម្មំ មនោកម្មំ ឥមេ វុច្ឆន្តិ ឧប្បន្នា ចាបកា
 អក្កសលា ធម្មា ។ ឥតិ ឥមេសំ ឧប្បន្នានំ
 ចាបកានំ អក្កសលានំ ធម្មានំ បហានាយ
 ធនំ ជនេតិ វាយមតិ វិរយំ អារកតិ ចិត្តំ បក្ក-
 ណ្ណាតិ បទហតិ ។

[២០៩] ធនំ ជនេតិ តត្ថ កតមោ
 ធនោ ។ យោ ធនោ ធនំកតា កត្តកម្យតា
 ក្កសលា ធម្មច្ឆន្ទោ អយំ វុច្ឆតិ ធនោ ឥមិ
 ធនំ ជនេតិ សញ្ញនេតិ ឧដ្ឋាបេតិ សម្បដ្ឋាបេតិ
 និព្វត្តេតិ អភិនិព្វត្តេតិ តេន វុច្ឆតិ ធនំ ជនេតិ ។

អភិធម្មបំណង វិក័ត

[២១៨] ចុះភិក្ខុញ៉ាំងឆន្ទៈឲ្យកើត សង្ខត ប្រារព្ធព្យាយាម ផ្គង
 ចិត្ត ប្រឹងប្រែង ដើម្បីលះនូវពួកអកុសលធម៌ដ៏លាមក ដែលកើតឡើង
 ហើយ តើដូចម្តេច ។ បណ្តាធម៌ទាំងនោះ ពួកអកុសលធម៌ដ៏លាមក
 ដែលកើតឡើងហើយ តើដូចម្តេច ។ អកុសលមូល ៣ គឺ លោភៈ
 ទោសៈ មោហៈ និងពួកកិលេស ដែលបិតនៅជាមួយនឹងអកុសល-
 មូលនោះ វេទនាខន្ធ សញ្ញាខន្ធ សង្ខារកុន វិញ្ញាណកុន ដែល
 ប្រកបដោយកិលេសនោះ កាយកម្ម វចីកម្ម មនោកម្ម ដែលតាំង
 ឡើងដោយអកុសលមូលនោះ ធម៌ទាំងនេះ ហៅថា ពួកអកុសលធម៌
 ដ៏លាមក ដែលកើតឡើងហើយ ។ ភិក្ខុញ៉ាំងឆន្ទៈឲ្យកើត សង្ខត
 ប្រារព្ធព្យាយាម ផ្គងចិត្ត ប្រឹងប្រែង ដើម្បីលះនូវពួកអកុសលធម៌ដ៏
 លាមកទាំងនេះ ដែលកើតឡើងហើយ ដោយប្រការដូច្នោះ ។

[២១៩] ត្រង់ពាក្យថា ញ៉ាំងឆន្ទៈឲ្យកើត មានសេចក្តីថា
 បណ្តាបទទាំងនោះ ឆន្ទៈ តើដូចម្តេច ។ សេចក្តីប្រាថ្នា ភាពនៃ
 បុគ្គលមានសេចក្តីប្រាថ្នា ភាពនៃបុគ្គលអ្នកប្រាថ្នាដើម្បីធ្វើ សេចក្តីប្រា-
 ថ្នាធម៌ជាតុសល ណា នេះហៅថា ឆន្ទៈ ភិក្ខុញ៉ាំងឆន្ទៈនេះ ឲ្យកើត
 ឲ្យលូតលាស់ ឲ្យដុះដាល ឲ្យតាំងឡើង ឲ្យបំរើឡើង ឲ្យកើត
 ឡើង ព្រោះហេតុនោះ ទើបពោលថា ញ៉ាំងឆន្ទៈឲ្យកើត ។

សម្មប្បធានវិវត្តេ សុត្តន្តភាគដំបូង

[២២០] វាយមត៌តិ តត្ថ កតមោ វាយា-
 មោ ។ យោ ចេតសិកោ វិយារម្មោ ។ បេ ។
 សម្មាវាយាមោ អយំ វុច្ចតិ វាយាមោ ឥមំនា
 វាយាមេន ឧបេតោ ហោតិ ។ បេ ។ សមណ្ឌកតោ
 តេន វុច្ចតិ វាយមត៌តិ ។

[២២១] វិរិយំ អារកត៌តិ តត្ថ កតមំ
 វិរិយំ ។ យោ ចេតសិកោ វិយារម្មោ ។ បេ ។
 សម្មាវាយាមោ ឥទំ វុច្ចតិ វិរិយំ ឥមំ វិរិយំ
 អារកត៌ សមារកត៌ អាសេវត៌ ភាវេត៌ ហហ្មលីករោត៌
 តេន វុច្ចតិ វិរិយំ អារកត៌តិ ។

[២២២] ចិត្តំ បក្កណាត៌តិ តត្ថ កតមំ
 ចិត្តំ ។ យំ ចិត្តំ មនោ មាណសំ ។ បេ ។
 តជ្ជា មនោវិញ្ញាណាជានុ ឥទំ វុច្ចតិ ចិត្តំ ឥមំ
 ចិត្តំ បក្កណាត៌ សម្មក្កណាត៌ ឧបត្ថក្កេតិ បច្ចុប្ប-
 ត្ថក្កេតិ តេន វុច្ចតិ ចិត្តំ បក្កណាត៌តិ ។

សម្មប្បធានវិវត្ត សុត្តន្តភាគទី៧

[២២០] ត្រង់ពាក្យថា សង្ខត មានសេចក្តីថា បណ្តា
 ពាក្យទាំងនោះ សេចក្តីសង្ខត តើដូចម្តេច ។ សេចក្តីប្រាជ្ញាព្រាជ្ញា-
 យាម ប្រព្រឹត្តទៅក្នុងចិត្ត ។ បេ ។ សម្មាវយាមៈ ណា នេះហៅ
 ថា សេចក្តីសង្ខត ភិក្ខុជាអ្នកព្រមព្រៀង ។ បេ ។ ប្រកបព្រម ដោយ
 សេចក្តីសង្ខតនេះ ព្រោះហេតុនោះ ទើបពោលថា សង្ខត ។

[២២១] ត្រង់ពាក្យថា ប្រាជ្ញាព្រាជ្ញាយាម មានសេចក្តីថា
 បណ្តាពាក្យទាំងនោះ ការព្យាយាម តើដូចម្តេច ។ សេចក្តីប្រាជ្ញា-
 ព្យាយាម ប្រព្រឹត្តទៅក្នុងចិត្ត ។ បេ ។ សម្មាវយាមៈ ណា នេះ
 ហៅថា ការព្យាយាម ភិក្ខុប្រាជ្ញា កាន់យកត្រូវ គប់រក អប់រំ
 ធ្វើឱ្យច្រើន នូវការព្យាយាមនេះ ព្រោះហេតុនោះ ទើបពោលថា
 ប្រាជ្ញាព្រាជ្ញាយាម ។

[២២២] ត្រង់ពាក្យ ផ្គងចិត្ត មានសេចក្តីថា បណ្តាពាក្យ
 ទាំងនោះ ចិត្ត តើដូចម្តេច ។ ចិត្ត សេចក្តីដឹង ការម្ស្នាក់ សេចក្តី
 ប្រាថ្នា ។ បេ ។ មនោវិញ្ញាណធាតុ ដែលកើតអំពីវិញ្ញាណនោះ ណា
 នេះហៅថា ចិត្ត ភិក្ខុផ្គង តម្រង់ ជ្រាមជ្រែង ទប់ទល់ទុក្ខ នូវចិត្ត
 នោះ ព្រោះហេតុនោះ ទើបពោលថា ផ្គងចិត្ត ។

អភិធម្មបំណែក វិវាដ្ឋាន

[២២៣] បទហត្ថិតិ តត្ថ កកតមំ បដានំ ។
យោ ចេតសិកោ វិរិយារម្មោ ។ បេ ។ សម្មាវាយាមោ
សំទំ វុច្ចតិ បដានំ ឥមំនា បដានេន ឧបេតោ ហោតិ
។ បេ ។ សមម្ពាគតោ តេន វុច្ចតិ បទហត្ថិតិ ។

[២២៤] កតញ្ច ភិក្ខុ អនុប្បដ្ឋានំ កុស-
លានំ ធម្មានំ ឧប្បាទាយ ធន្នំ ជនេតិ វាយមតិ
វិរិយំ អារកតិ ចិត្តំ បកុណាតិ បទហតិ ។ តត្ថ
កកតមេ អនុប្បដ្ឋា កុសលា ធម្មា ។ តិណិ
កុសលម្បលានំ អលោកោ អនោសោ អមោហោ
តិសម្បយុត្តោ វេទនាឧដ្ឋោ សញ្ញាឧដ្ឋោ សម្មា-
វត្ថុដ្ឋោ វិញ្ញាណត្ថុដ្ឋោ តិសម្បដ្ឋានំ កោយកម្មំ
វចីកម្មំ មនោកម្មំ ឥមេ វុច្ចនិ អនុប្បដ្ឋា កុសលា
ធម្មា ។ ឥតិ ឥមេសំ អនុប្បដ្ឋានំ កុសលានំ
ធម្មានំ ឧប្បាទាយ ធន្នំ ជនេតិ វាយមតិ វិរិយំ
អារកតិ ចិត្តំ បកុណាតិ បទហតិ ។

[២២៥] ធន្នំ ជនេតតិ ។ បេ ។ វាយមតតិ
។ បេ ។ វិរិយំ អារកតតិ ។ បេ ។ ចិត្តំ បកុណាតតិ
។ បេ ។ បទហតតិ តត្ថ កកតមំ បដានំ ។

អភិធម្មបិដក វិវត្ត

(២២៣) ត្រង់ពាក្យថា ប្រឹងប្រែង មានសេចក្តីថា បណ្តា ពាក្យទាំងនោះ ការប្រឹងប្រែង តើដូចម្តេច ។ សេចក្តីប្រារព្ធព្យាយាម ប្រព្រឹត្តទៅក្នុងចិត្ត ។ បេ ។ សម្មារម្មណៈ ណា នេះហោថា ការ ប្រឹងប្រែង ភិក្ខុជាអ្នកព្រមព្រៀង ។ បេ ។ ប្រកបព្រម ដោយការប្រឹង ប្រែងនេះ ព្រោះហេតុនោះ ទើបពោលថា ប្រឹងប្រែង ។

(២២៤) ចុះភិក្ខុញ៉ាំងឆន្ទៈឲ្យកើត សង្ខត ប្រារព្ធព្យាយាម ផ្តល់ចិត្ត ប្រឹងប្រែង ដើម្បីញ៉ាំងពួកកុសលធម៌ ដែលមិនទាន់កើត ឲ្យ កើតឡើង តើដូចម្តេច ។ បណ្តាធម៌ទាំងនោះ ពួកកុសលធម៌ ដែល មិនទាន់កើតឡើង តើដូចម្តេច ។ កុសលមូល ៣ គឺ អលោកៈ អទោសៈ អមោហៈ និងវេទនាខន្ធ សញ្ញាខន្ធ សង្ខារខន្ធ វិញ្ញាណខន្ធ ដែលប្រកបដោយកុសលមូលនោះ កាយកម្ម វចីកម្ម មនោកម្ម ដែលតាំងឡើងដោយខន្ធនោះ ធម៌ទាំងនេះហៅថា ពួកកុសលធម៌ ដែលមិនទាន់កើតឡើង ។ ភិក្ខុញ៉ាំងឆន្ទៈឲ្យកើត សង្ខត ប្រារព្ធព្យាយាមផ្តល់ចិត្ត ប្រឹងប្រែង ដើម្បីញ៉ាំងពួកកុសលធម៌ទាំងនេះ ដែល មិនទាន់កើត ឲ្យកើតឡើង ដោយប្រការដូច្នោះ ។

(២២៥) ត្រង់ពាក្យថា ញ៉ាំងឆន្ទៈឲ្យកើត ។ បេ ។ ត្រង់ ពាក្យថា សង្ខត ។ បេ ។ ត្រង់ពាក្យថា ប្រារព្ធព្យាយាម ។ បេ ។ ត្រង់ពាក្យថា ផ្តល់ចិត្ត ។ បេ ។ ត្រង់ពាក្យថា ប្រឹងប្រែង មានសេចក្តីថា បណ្តាពាក្យទាំងនោះ ការប្រឹងប្រែង តើដូចម្តេច ។

សម្មប្បជានិរត្តេ សុត្តន្តភិដ្ឋានំ

យោ ចេតសិកោ រិយារម្មោ ។ បេ ។ សម្មា-
វាយាមោ ឥទំ វុច្ចតិ បដានំ ឥមំនា បដានេន
ឧបេតោ ហោតិ ។ បេ ។ សមម្ពន្តាកតោ តេន
វុច្ចតិ បទហតិ ។

(២២៦) កថញ្ច ភិក្ខុ ឧប្បន្នានំ កុសលានំ
ធម្មានំ វិភិយា អសម្មោសាយ ភិយ្យោភាវយ
វេបុល្លាយ ភាវនាយ ចារិប្បិយា ធន្នំ ជនេតិ
វាយមតិ រិយំ អារភតិ ចិត្តំ បក្កណ្ណាតិ បទ-
ហតិ ។ តត្ថ កតមេ ឧប្បន្នា កុសលា ធម្មា ។
តំណី កុសលម្បលានំ អលោកោ អនោសោ
អមោហោ តំសម្បយុត្តោ វេទនាខន្ធា សញ្ញា-
ខន្ធា សម្មារក្ខន្ធា វិញ្ញាណក្ខន្ធា តំសម្បដ្ឋានំ
កាយកម្មំ វចកម្មំ មនោកម្មំ ឥមេ វុច្ចនិ
ឧប្បន្នា កុសលា ធម្មា ។ ឥតិ ឥមេសំ ឧ-
ប្បន្នានំ កុសលានំ ធម្មានំ វិភិយា អសម្មោ-
សាយ ភិយ្យោភាវយ វេបុល្លាយ ភាវនាយ
ចារិប្បិយា ធន្នំ ជនេតិ វាយមតិ រិយំ អារភតិ
ចិត្តំ បក្កណ្ណាតិ បទហតិ ។

សម្មប្បធានវិវត្ត សុត្តន្តបិដក

សេចក្តីប្រាជ្ញាព្រាហ្មណ៍ ប្រព្រឹត្តទៅក្នុងចិត្ត ។ បេ ។ សម្មាវយាមៈ ណា
នេះហៅថា ការប្រឹងប្រែង ភិក្ខុជាអ្នកព្រមព្រៀង ។ បេ ។ ប្រកបព្រម
ដោយការប្រឹងប្រែងនេះ ព្រោះហេតុនោះ ទើបពោលថា ប្រឹងប្រែង ។

(២២៦) ចុះភិក្ខុញ៉ាំងឆន្ទៈឲ្យកើត សង្ខត ប្រាជ្ញាព្រាហ្មណ៍ ផ្តល់
ចិត្ត ប្រឹងប្រែង ដើម្បីញ៉ាំងពួកកុសលធម៌ ដែលកើតហើយ ឲ្យបិត
នៅ មិនឲ្យវិនាស ឲ្យរឹងរិតតែដុះដាល ធំទូលាយ ចំរើន ពេញលេញ
តើដូចម្តេច ។ បណ្តាធម៌ទាំងនោះ ពួកកុសលធម៌ ដែលកើតឡើង
ហើយ តើដូចម្តេច ។ កុសលមូល ៣ គឺ អលោភៈ អទោសៈ
អមោហៈ វេទនាខន្ធ សញ្ញាខន្ធ សង្ខារខន្ធ វិញ្ញាណខន្ធ ដែល
ប្រកបដោយកុសលមូលនោះ កាយកម្ម វចីកម្ម មនោកម្ម ដែល
តាំងឡើងដោយខន្ធនោះ ធម៌ទាំងនេះហៅថា ពួកកុសលធម៌ ដែល
កើតឡើងហើយ ។ ភិក្ខុញ៉ាំងឆន្ទៈឲ្យកើត សង្ខត ប្រាជ្ញាព្រាហ្មណ៍
យាម ផ្តល់ចិត្ត ប្រឹងប្រែង ដើម្បីញ៉ាំងកុសលធម៌ទាំងនេះ ដែលកើត
ហើយ ឲ្យបិតនៅ មិនឲ្យវិនាស ឲ្យរឹងរិតតែដុះដាល ធំទូលាយ
ចំរើន ពេញលេញ ដោយប្រការដូច្នោះ ។

អភិធម្មបិដកេ វិវត្តោ

[២២៧] មីតិយាតិ យា មីតិ សោ អសម្មោ-
សោ យោ អសម្មោសោ សោ ភិយ្យោភារោ យោ
ភិយ្យោភារោ តំ វេធុល្លំ យំ វេធុល្លំ សា ភាវណា
យា ភាវណា សា ចារិច្ចរិ ។

[២២៨] ឆន្ទំ ជនេត្តិ ។ បេ ។ វាយមត្តិ
។ បេ ។ វិរិយំ អារកត្តិ ។ បេ ។ ចិត្តំ បក្កុណ្ណា-
ត្តិ ។ បេ ។ បទហត្តិ តត្ថ កតមំ បណា
យោ ចេតសិកោ វិរិយារម្មោ ។ បេ ។ សម្មាវាយោ
សនំ វុច្ចតិ បណា ឥមំ បណានេន ឧបេតោ
ហោតិ ។ បេ ។ សមម្ពាគតោ តេន វុច្ចតិ បទហ-
ត្តិ ។

សុត្តន្តភិដយំ ។

[២២៩] ចត្តារោ សម្មប្បដាណា ឥធ ភិក្ខុ
អនុប្បន្នានំ ចាបកានំ អក្កសលានំ ធម្មានំ អនុប្បា-
នាយ ឆន្ទំ ជនេត្តិ វាយមត្តិ វិរិយំ អារកតិ ចិត្តំ
បក្កុណ្ណតិ បទហតិ ឧប្បន្នានំ ចាបកានំ អក្កស-
លានំ ធម្មានំ បហានាយ ឆន្ទំ ជនេត្តិ វាយមតិ

អភិធម្មបិដក វិភង្គ

(២២៧) ពាក្យថា ឲ្យបិតនៅ គឺការបិតនៅ ណា នោះ
ឈ្មោះថាសេចក្តីមិនវិនាស ឯសេចក្តីមិនវិនាស ណា នោះឈ្មោះថា
ការរឹងរិតតែដុះដាលឡើង ការរឹងរិតតែដុះដាលឡើង ណា នោះ
ឈ្មោះថាធំទូលាយ ការធំទូលាយ ណា នោះឈ្មោះថា ការចំរើន
ការចំរើន ណា នោះឈ្មោះថា ការពេញលេញ ។

(២២៨) ត្រង់ពាក្យថា ញ៉ាំងឆន្ទៈឲ្យកើត ។ បេ ។ ត្រង់ពាក្យ
ថា សង្វាត ។ បេ ។ ត្រង់ពាក្យថា ប្រាវព្វព្យាយាម ។ បេ ។ ត្រង់
ពាក្យថា ផ្គងចិត្ត ។ បេ ។ ត្រង់ពាក្យថា ប្រឹងប្រែង សេចក្តីថា
បណ្តាពាក្យទាំងនោះ ការប្រឹងប្រែង តើដូចម្តេច សេចក្តីប្រាវព្វ
ព្យាយាម ប្រព្រឹត្តទៅក្នុងចិត្ត ។ បេ ។ សម្មាវាយាមៈ ណា នេះហៅ
ថា ប្រឹងប្រែង ភិក្ខុជាអ្នកព្រមព្រៀង ។ បេ ។ ប្រកបព្រម ដោយ
ការប្រឹងប្រែងនេះ ព្រោះហេតុនោះ ទើបពោលថា ប្រឹងប្រែង ។

ចប់ សុត្តន្តកាណិយ ។

(២២៩) សម្មប្បធាន ៤ គឺ ភិក្ខុកងសាសនានេះ ញ៉ាំងឆន្ទៈ
ឲ្យកើត សង្វាត ប្រាវព្វព្យាយាម ផ្គងចិត្ត ប្រឹងប្រែង ដើម្បីញ៉ាំងពួក
អកុសលធម៌ដ៏លាមក ដែលមិនទាន់កើត មិនឲ្យកើតឡើង ១ ញ៉ាំងឆន្ទៈ
ឲ្យកើត សង្វាត ប្រាវព្វព្យាយាម ផ្គងចិត្ត ប្រឹងប្រែង ដើម្បីលះនូវពួកអកុ-
សលធម៌ដ៏លាមក ដែលកើតឡើងហើយ ១ ញ៉ាំងឆន្ទៈឲ្យកើត សង្វាត

សម្មប្បទានវិភង្គេ អភិធម្មាជីវិយំ

វិរិយំ អារកតិ ចិត្តំ បក្កណាតិ បទហតិ អនុប្ប-
 ណ្ណានំ កុសលានំ ធម្មានំ ឧប្បាទាយ ឆន្ទំ ជនេតិ
 វាយមតិ វិរិយំ អារកតិ ចិត្តំ បក្កណាតិ បទហតិ
 ឧប្បណ្ណានំ កុសលានំ ធម្មានំ វិតិយា អសម្មោ-
 សាយ ភិយ្យោភាវាយ វេប្បល្លាយ ភាវនាយ ចារិប្ប-
 រិយា ឆន្ទំ ជនេតិ វាយមតិ វិរិយំ អារកតិ ចិត្តំ
 បក្កណាតិ បទហតិ ។

(២៣០) កថញ្ច ភិក្ខុ អនុប្បណ្ណានំ ចាប-
 កានំ អកុសលានំ ធម្មានំ អនុប្បាទាយ ឆន្ទំ
 ជនេតិ វាយមតិ វិរិយំ អារកតិ ចិត្តំ បក្កណាតិ
 បទហតិ ។ ឥធិ ភិក្ខុ យស្មី សមយេ លោកុត្តរិ
 លានំ ភាវេតិ និយ្យានិកំ អបចយតាមី ទិដ្ឋិតានំ
 បហានាយ បវេមាយ ក្ខមិយា បត្តិយា វិវិច្ឆវ
 កាមេហិ ។ បេ ។ បវេមំ លានំ ឧបសម្បជ្ជ វិហា-
 រតិ ទុក្ខាបដិបទំ ទន្ធាភិញ្ញំ តស្មី សមយេ អនុ-
 ប្បណ្ណានំ ចាបកានំ អកុសលានំ ធម្មានំ អនុប្បា-
 ទាយ ឆន្ទំ ជនេតិ វាយមតិ វិរិយំ អារកតិ ចិត្តំ
 បក្កណាតិ បទហតិ ។

សម្មប្បធានវិវត្ត អភិធម្មភាជនីយ

ប្រាសាទព្រាហ្មយាម ផ្តង់ចិត្ត ប្រឹងប្រែង ដើម្បីញ៉ាំងពួកកុសលធម៌ ដែល
 មិនទាន់កើត ឲ្យកើតឡើង ១ ញ៉ាំងឆន្ទៈឲ្យកើត សង្ខាត ប្រាសាទ
 ព្រាហ្មយាម ផ្តង់ចិត្ត ប្រឹងប្រែង ដើម្បីញ៉ាំងពួកកុសលធម៌ ដែលកើត
 ហើយ ឲ្យបិតនៅ មិនឲ្យវិនាស ឲ្យរឹងរិតតែដុះដាល ធំទូលាយ
 ចំរើន ពេញលេញ ១ ។

(២៣០) ចុះកិក្ខុញ៉ាំងឆន្ទៈឲ្យកើត សង្ខាត ប្រាសាទព្រាហ្មយាម
 ផ្តង់ចិត្ត ប្រឹងប្រែង ដើម្បីញ៉ាំងពួកអកុសលធម៌ដ៏លាមក ដែលមិនទាន់
 កើត មិនឲ្យកើតឡើង តើដូចម្តេច ។ ក្នុងសម័យណា កិក្ខុក្នុង
 សាសនានេះ ចំរើននូវលោកុត្តរជ្ជាន ជានិយ្យានិកធម៌ ជាគ្រឿងដល់
 នូវការមិនសន្សំ (នូវកិលេស) ដើម្បីលះនូវទិដ្ឋិទាំងឡាយ ដើម្បី
 ដល់នូវបឋមភូមិ ស្ងាត់ចាកកាមទាំងឡាយ ។ បេ ។ ហើយចូលកាន់
 បឋមជ្ឈាន ជាទុក្ខាបដិបទ ទន្ទាភិញ្ញា ក្នុងសម័យនោះ កិក្ខុញ៉ាំងឆន្ទៈ
 ឲ្យកើត សង្ខាត ប្រាសាទព្រាហ្មយាម ផ្តង់ចិត្ត ប្រឹងប្រែង ដើម្បីញ៉ាំង
 ពួកអកុសលធម៌ដ៏លាមក ដែលមិនទាន់កើត មិនឲ្យកើតឡើង ។

អភិធម្មបិដកេ វិវាដោ

[២៣១] ធន្នំ ជនេត្តិ តត្ថ កតមោ ធន្នោ ។
 យោ ធន្នោ ធន្និកតា កត្តកម្យតា កុសលោ
 ធម្មត្ថន្នោ អយំ វុច្ចតិ ធន្នោ សមំ ធន្នំ ជនេត្តិ
 សញ្ញនេតិ ឧដ្ឋាបេតិ សម្មដ្ឋាបេតិ និព្វត្តេតិ អភិ-
 និព្វត្តេតិ តេន វុច្ចតិ ធន្នំ ជនេត្តិ ។

[២៣២] វាយមត្តិ តត្ថ កតមោ វាយាមោ ។
 យោ ចេតសិកោ វិយារម្ភោ និក្កមោ បរក្កមោ
 ឧយ្យមោ វាយាមោ ឧស្សមោ ឧស្សោធិ្នំ មាមោ
 មិតិ អសិលបរក្កមតា អនិក្ខត្តច្ន្នតា អនិក្ខត្ត-
 ធុរតា ធុរសម្បត្តារោ វិយំ វិយំជ្រៃយំ វិយតលំ
 សម្មាវាយាមោ វិយសម្ភោជ្ឈោ មក្កំ មក្កបរិយា-
 បន្នំ អយំ វុច្ចតិ វាយាមោ សមិទា វាយាបេន ឧ-
 បេតោ ហោតិ សម្មបេតោ ឧទាគតោ សម្មទាគតោ
 ឧបបន្នោ សម្មបបន្នោ សបន្នាគតោ តេន វុច្ចតិ
 វាយមត្តិ ។

អភិធម្មបិដក វិវាដ

(២៣១) ត្រង់ពាក្យថា ញ៉ាំងឆន្ទៈឲ្យកើត មានសេចក្តីថា
 បណ្តាពាក្យទាំងនោះ ឆន្ទៈ តើដូចម្តេច ។ សេចក្តីប្រាថ្នា ភាព
 នៃបុគ្គលមានសេចក្តីប្រាថ្នា ភាពនៃបុគ្គលប្រាថ្នាដើម្បីធ្វើ សេចក្តីប្រា-
 ថ្នាធម៌ជាកុសល ណា នេះហៅថា ឆន្ទៈ ភិក្ខុញ៉ាំងឆន្ទៈនេះ ឲ្យ
 កើត ឲ្យលូតលាស់ ឲ្យដុះដាល ឲ្យតាំងឡើង ឲ្យបំរើន ឲ្យកើត
 ឡើង ព្រោះហេតុនោះ ទើបពោលថា ញ៉ាំងឆន្ទៈឲ្យកើត ។

(២៣២) ត្រង់ពាក្យថា សង្ខត មានសេចក្តីថា បណ្តា
 ពាក្យទាំងនោះ សេចក្តីសង្ខត តើដូចម្តេច ។ ការប្រារព្ធព្យាយាម
 ប្រព្រឹត្តទៅក្នុងចិត្ត សេចក្តីឱហាត សង្ខត ខិតខំ ព្យាយាម ទស្សហ៍
 ប្រឹងប្រែង ខ្លីយូរ ខ្លះខ្លះ ខាប់ខ្លួនមិនបន្តបន្ថយ មិនដាក់
 ចោលនូវសេចក្តីប្រាថ្នា មិនទម្លាក់ធុរៈចេញ ផ្គងទុកនូវធុរៈ វិរិយៈ
 វិរិយៈទ្រុយ វិរិយពលៈ សម្មាវាយាមៈ វិរិយសម្មាជ្ឈង្គ ជាអង្គនៃមគ្គ
 រាប់បញ្ចូលក្នុងមគ្គ ណា នេះហៅថា សេចក្តីសង្ខត ភិក្ខុជាអ្នកព្រម
 ព្រៀង មូលមិត ចូលទៅជិត អែបនែប កៀកកើយ ប្រជិតប្រជី
 ប្រកបព្រម ដោយសេចក្តីសង្ខតនេះ ព្រោះហេតុនោះ ទើបពោលថា
 សង្ខត ។

សម្មប្បជានវិកង្កេ អភិធម្មភាវនីយំ

(២៣៣) វីរីយំ អារាភតិភិ ភត្ត កតមំ វីរីយំ ។
 យោ ចេតសិកោ វីរីយារម្យោ ។ បេ ។ សម្មា-
 វាយាមោ វីរីយសម្មោជ្ឈន្តោ មក្កន្តំ មក្កបរិយាបន្តំ ឥទិ
 វុច្ចតិ វីរីយំ ឥមំ វីរីយំ អារាភតិ សមារាភតិ អាសេវតិ
 ភាវេតិ ពហុលីករោតិ តេន វុច្ចតិ វីរីយំ អារាភតិ ។

(២៣៤) ចិត្តំ បក្កណ្ណាភិភិ ភត្ត កតមំ ចិត្តំ ។
 យំ ចិត្តំ មនោ មាណសំ ។ បេ ។ តជ្ជា មនោវិញ្ញា-
 ណាជាតុ ឥទិ វុច្ចតិ ចិត្តំ ឥមំ ចិត្តំ បក្កណ្ណាភិ
 សម្មក្កណ្ណាភិ ឧបត្ថម្ភេតិ បច្ចុបត្ថម្ភេតិ តេន វុច្ចតិ
 ចិត្តំ បក្កណ្ណាភិ ។

(២៣៥) បទហតិភិ ភត្ត កតមំ សម្មប្បជានំ ។
 យោ ចេតសិកោ វីរីយារម្យោ ។ បេ ។ សម្មាវាយាមោ
 វីរីយសម្មោជ្ឈន្តោ មក្កន្តំ មក្កបរិយាបន្តំ ឥទិ វុច្ចតិ
 សម្មប្បជានំ អវសេសា ធម្មា សម្មប្បជានសម្ម-
 យត្តា ។

សម្មប្បធានវិវាទ អភិធម្មកាជនីយ

(២៣៣) ត្រង់ពាក្យថា ប្រារព្ធព្យាយាម មានសេចក្តីថា បណ្តា
 ពាក្យទាំងនោះ ការព្យាយាម តើដូចម្តេច ។ ការប្រារព្ធព្យាយាម
 ប្រព្រឹត្តទៅក្នុងចិត្ត ។ បេ ។ សម្មាវាយាមៈ វិរិយសម្មាជ្ឈង្គ ជាអង្គ
 នៃមគ្គ រាប់បញ្ចូលក្នុងមគ្គ ណា នេះហៅថា ការព្យាយាម ភិក្ខុប្រារព្ធ
 កាន់យកត្រូវ គប់រក អប់រំ ធ្វើឲ្យច្រើន ខ្ញុំការព្យាយាមនេះ ព្រោះ
 ហេតុនោះ ទើបពោលថា ប្រារព្ធព្យាយាម ។

(២៣៤) ត្រង់ពាក្យថា ផ្តងចិត្ត មានសេចក្តីថា បណ្តាពាក្យ
 ទាំងនោះ ចិត្ត តើដូចម្តេច ។ ចិត្ត សេចក្តីដឹងអារម្មណ៍ សេចក្តី
 ប្រាថ្នា ។ បេ ។ មនោវិញ្ញាណធាតុ ដែលកើតអំពីវិញ្ញាណនោះ ណា
 នេះហៅថា ចិត្ត ភិក្ខុ ផ្តង តម្រង់ ជ្រាមជ្រែង ទប់ទល់ទុក ខ្ញុំចិត្ត
 នេះ ព្រោះហេតុនោះ ទើបពោលថា ផ្តងចិត្ត ។

(២៣៥) ត្រង់ពាក្យថា ប្រឹងប្រែង មានសេចក្តីថា បណ្តា
 ពាក្យទាំងនោះ សម្មប្បធាន តើដូចម្តេច ។ សេចក្តីប្រារព្ធព្យាយាម
 ប្រព្រឹត្តទៅក្នុងចិត្ត ។ បេ ។ សម្មាវាយាមៈ វិរិយសម្មាជ្ឈង្គ ជាអង្គនៃ
 មគ្គ រាប់បញ្ចូលក្នុងមគ្គ ណា នេះហៅថា សម្មប្បធាន ពួកធម៌ដ៏សេស
 កំឡោះថា ប្រកបដោយសម្មប្បធាន ។

អភិធម្មបិដកេ វិវត្តោ

[២៣៦] កថញ្ច ភិក្ខុ ឧប្បន្នានំ ចាបកានំ
 អកុសលានំ ធម្មានំ បហានាយ ធន្នំ ជនេតិ វា-
 យមតិ វិរិយំ អារកតិ ចិត្តំ បក្កណ្ណាតិ បទហតិ ។
 វេទ ភិក្ខុ យស្មី សមយេ លោកុត្តរំ ឈានំ
 ការេតិ និយ្យានិកំ អបថយតាមី ទិដ្ឋិតានំ បហា-
 នាយ បវេនាយ ក្រមិយា បត្តិយា វិវិច្ឆេវ កាមេហិ
 ។ បេ ។ បវេមំ ឈានំ ឧបសម្បជ្ឈ វិហារតិ ទុក្ខា-
 បដិបទំ ទន្ធាភិញ្ញា តស្មី សមយេ ឧប្បន្នានំ ចាប-
 កានំ អកុសលានំ ធម្មានំ បហានាយ ធន្នំ ជនេតិ
 វាយមតិ វិរិយំ អារកតិ ចិត្តំ បក្កណ្ណាតិ បទហតិ ។

[២៣៧] ធន្នំ ជនេតិ ។ បេ ។ វាយមតិ តិ
 ។ បេ ។ វិរិយំ អារកតិ ។ បេ ។ ចិត្តំ បក្កណ្ណា-
 តិ ។ បេ ។ បទហតិ តត្ថ កតមំ សម្មប្បធានំ ។
 យោ បេតសិកោ វិរិយារម្មោ ។ បេ ។ សម្មាវា-
 យារមោ វិរិយសម្មាជ្ឈោ មក្កនំ មក្កបរិយាបន្នំ វេទិ
 វិច្ឆតិ សម្មប្បធានំ អវសេសា ធម្មា សម្មប្បធាន-
 សម្បយុត្តា ។

អភិធម្មបិដក វិវាដ

(២៣៦) បុរិកុំ ញ៉ាំងនន្ទៈឲ្យកើត សង្ខត ប្រាវព្វព្យាយាម
 ផ្គងចិត្ត ប្រឹងប្រែង ដើម្បីលះនូវពួកអកុសលធម៌ដ៏លាមក ដែលកើត
 ឡើងហើយ តើដូចម្តេច ។ កងសម័យណា ក៏កុំឆ្កោមសាសនានេះ
 ចំរើននូវលោកុត្តរជ្ជាន ជានិយ្យានិកធម៌ ជាក្រឡឹងដល់នូវការមិនសន្សំ
 (នូវកិលេសវដ្តៈ) ដើម្បីលះនូវទិដ្ឋទាំងឡាយ ដើម្បីដល់នូវបឋមភូមិ
 ស្ងាត់ចាកកាមទាំងឡាយ ។ បេ ។ ហើយចូលកាន់បឋមជ្ជាន ជា
 ទោបដិបទានាភិញ្ញា កងសម័យនោះ ក៏កុំឆ្កោមថា ញ៉ាំងនន្ទៈឲ្យ
 កើត សង្ខត ប្រាវព្វព្យាយាម ផ្គងចិត្ត ប្រឹងប្រែង ដើម្បីលះនូវ
 ពួកអកុសលធម៌ដ៏លាមក ដែលកើតឡើងហើយ ។

(២៣៧) ត្រង់ពាក្យថា ញ៉ាំងនន្ទៈឲ្យកើត ។ បេ ។ ត្រង់
 ពាក្យថា សង្ខត ។ បេ ។ ត្រង់ពាក្យថា ប្រាវព្វព្យាយាម ។ បេ ។
 ត្រង់ពាក្យថា ផ្គងចិត្ត ។ បេ ។ ត្រង់ពាក្យថា ប្រឹងប្រែង មាន
 សេចក្តីថា បណ្តាពាក្យទាំងនោះ សម្មប្បធាន តើដូចម្តេច ។
 សេចក្តីប្រាវព្វព្យាយាម ប្រព្រឹត្តទៅក្នុងចិត្ត ។ បេ ។ សម្មាវាយាមៈ
 វិរិយសម្មាជ្ជង្គ ជាអង្គនៃមគ្គ រាប់បញ្ចូលកងមគ្គ ណា នេះហៅថា
 សម្មប្បធាន ពួកធម៌ដ៏សេស ក៏ឆ្កោមថា ប្រកបដោយសម្មប្បធាន ។

សម្មប្បជានវិកង្កេ អភិធម្មរាជីសីយំ

(២៣៧) កថញ្ច ភិក្ខុ អនុប្បដ្ឋានំ កុសលានំ
 ធម្មានំ ឧប្បាទាយ ធន្តំ ជនេតិ វាយមតិ វិរិយំ
 អារកតិ ចិត្តំ បក្កណាតិ បទហតិ ។ ឥធម ភិក្ខុ
 យស្មី សមយេ លោកុត្តរំ ឈានំ ភារេតិ និយ្យា-
 និកំ អបចយតាមី ទិដ្ឋិកតានំ បហាធាយ បវេមាយ
 ក្ខមិយា បត្តិយា វិវិច្ឆេវ កាមេហំ ។ បេ ។ បវេមិ
 ឈានំ ឧបសម្បជ្ជ វិហារតិ ទុក្ខាបដិពទំ ទន្ធាភិព្វា
 តស្មី សមយេ អនុប្បដ្ឋានំ កុសលានំ ធម្មានំ ឧ-
 ប្បាទាយ ធន្តំ ជនេតិ វាយមតិ វិរិយំ អារកតិ ចិត្តំ
 បក្កណាតិ បទហតិ ។

(២៣៧) ធន្តំ ជនេតិ ។ បេ ។ វាយមតិ តិ
 ។ បេ ។ វិរិយំ អារកតិ ។ បេ ។ ចិត្តំ បក្កណា-
 តិ ។ ប ។ បទហតិ តត្ថ កតមំ សម្មប្ប-
 ជានំ ។ យោ ចេតសិកោ វិរិយារម្មោ ។ បេ ។
 សម្មាវាយារម្មោ វិរិយសម្មោជ្ឈង្កេ មក្កន្តំ មក្កបរិ-
 យាបន្តំ ឥទំ វុច្ចតិ សម្មប្បជានំ អវិសេសា ធម្មា
 សម្មប្បជានសម្មយុត្តា ។

សម្មប្បធានវិវត្ត អភិធម្មភាជនីយ

(២៣៨) ចុះភិក្ខុញ៉ាំងឆន្ទៈឲ្យកើត សង្ខត ប្រាវព្វព្យាយាម
ផ្គង់ចិត្ត ប្រឹងប្រែង ដើម្បីញ៉ាំងពួកកុសលធម៌ ដែលមិនទាន់កើត
ឲ្យកើតឡើង តើដូចម្តេច ។ ក្នុងសម័យណា ភិក្ខុក្នុងស.សនានេះ
ចំរើននូវលោកុត្តរជ្ជាន ជានិយ្យានិកធម៌ ជាគ្រឿងដល់នូវការមិនសន្សំ
(នូវកិលេសវដ្តៈ) ដើម្បីលះបង់នូវទិដ្ឋិទាំងឡាយ ដើម្បីដល់នូវបឋម-
ភូមិ ស្ងាត់ចាកកាយទាំងឡាយ ។ បេ ។ ហើយចូលកាន់បឋមជ្ជាន
ជាទុក្ខាបដិបទានាភិញ្ញា ក្នុងសម័យនោះ ភិក្ខុឈ្មោះថាញ៉ាំងឆន្ទៈឲ្យ
កើត សង្ខត ប្រាវព្វព្យាយាម ផ្គង់ចិត្ត ប្រឹងប្រែង ដើម្បីញ៉ាំងពួក
កុសលធម៌ ដែលមិនទាន់កើត ឲ្យកើតឡើង ។

(២៣៩) ត្រង់ពាក្យថា ញ៉ាំងឆន្ទៈឲ្យកើត ។ បេ ។ ត្រង់
ពាក្យថា សង្ខត ។ បេ ។ ត្រង់ពាក្យថា ប្រាវព្វព្យាយាម ។ បេ ។
ត្រង់ពាក្យថា ផ្គង់ចិត្ត ។ បេ ។ ត្រង់ពាក្យថា ប្រឹងប្រែង មានសេចក្តី
ថា បណ្តាពាក្យទាំងនោះ សម្មប្បធាន តើដូចម្តេច ។ សេចក្តីប្រាវព្វ-
ព្យាយាម ប្រព្រឹត្តទៅក្នុងចិត្ត ។ បេ ។ សម្មាវាយាមៈ វិរិយសម្តោ-
ជ្ជវដ្ត ជាអង្គនៃមគ្គ រាប់បញ្ចូលក្នុងមគ្គ ណា នេះហៅថា សម្មប្ប-
ធាន ពួកធម៌ដ៏សេស ក៏ឈ្មោះថា ប្រកបដោយសម្មប្បធាន ។

អភិធម្មបិដកេ វិវត្តោ

[២២០] កថញ្ច កិក្ខុ ឧប្បន្នានំ កុស-
 លានំ ធម្មានំ វិតិយា អសម្មោសាយ កិយ្យោ-
 ភារាយ វេប្បល្លាយ ភាវនាយ ចារិច្ចរិយា ធន្នំ
 ជនេតិ វាយមតិ វិរិយំ អារកតិ ចិត្តំ បក្កណាតិ
 បទហតិ ។ ឥធន កិក្ខុ យស្មី សមយេ លោកុ-
 ត្តិរំ ឈានំ ភាវេតិ និយ្យានិកំ អបថយតាមី
 ទិដ្ឋិតតានំ បហានាយ បវមាយ ក្ខមិយា បត្តិយា
 វិវិច្ឆេវ កាមេហិ ។ បេ ។ បវមិ ឈានំ ឧបស-
 ប្បជ្ជ វិហារតិ ធុក្ខាបដិបទំ ទណ្ឌកិញ្ញំ តស្មី ស-
 មយេ ឧប្បន្នានំ កុសលានំ ធម្មានំ វិតិយា
 អសម្មោសាយ កិយ្យោភារាយ វេប្បល្លាយ ភាវនាយ
 ចារិច្ចរិយា ធន្នំ ជនេតិ វាយមតិ វិរិយំ អារកតិ
 ចិត្តំ បក្កណាតិ បទហតិ ។

[២២១] វិតិយាតិ យា វិតិ សោ អស-
 ម្មោសោ យោ អសម្មោសោ សោ កិយ្យោភារោ យោ
 កិយ្យោភារោ តំ វេប្បល្លិ យំ វេប្បល្លិ សា ភាវនា
 យា ភាវនា សា ចារិច្ចរិ ។

អភិធម្មបិដក វិភង្គ

[២២០] ចុះកិក្ខុ ញ៉ាំងឆន្ទៈឲ្យកើត សង្ហាត ប្រារព្ធព្យាយាម
ផ្គង់ចិត្ត ប្រឹងប្រែង ដើម្បីញ៉ាំងពួកកុសលធម៌ ដែលកើតហើយ ឲ្យ
បិតនៅ មិនឲ្យវិនាស ឲ្យរឹងរឹតតែដុះដាល ធំទូលាយ ចំរើន ពេញ-
លេញ តើដូចម្តេច ។ ក្នុងសម័យណា កិក្ខុក្នុងសាសនានេះ ចំរើន
នូវលោកុត្តរជ្ជាន ជានិយ្យានិកធម៌ ជាគ្រឿងដល់នូវការមិនសន្សំ
(នូវកិលេសវដ្តៈ) ដើម្បីលះបង់នូវទិដ្ឋិទាំងឡាយ ដើម្បីដល់នូវបឋម-
ភូមិ ស្ងាត់ចាកកាមទាំងឡាយ ។ បេ ។ ហើយចូលកាន់បឋមជ្ជាន
ជាទុក្ខាបដិបទទន្ធាភិញ្ញា ក្នុងសម័យនោះ កិក្ខុឈ្មោះថា ញ៉ាំងឆន្ទៈ
ឲ្យកើត សង្ហាត ប្រារព្ធព្យាយាម ផ្គង់ចិត្ត ប្រឹងប្រែង ដើម្បីញ៉ាំង
ពួកកុសលធម៌ ដែលកើតហើយ ឲ្យបិតនៅ មិនឲ្យវិនាស ឲ្យរឹងរឹត
តែដុះដាល ធំទូលាយ ចំរើន ពេញលេញ ។

[២២១] ត្រង់ពាក្យថា ឲ្យបិតនៅ គឺការបិតនៅ ណា នោះ
ឈ្មោះថា សេចក្តីមិនវិនាស ឯសេចក្តីមិនវិនាស ណា នោះឈ្មោះថា
ការរឹងរឹតតែដុះដាលឡើង ការរឹងរឹតតែដុះដាលឡើង ណា នោះឈ្មោះ
ថា ធំទូលាយ ការធំទូលាយ ណា នោះឈ្មោះថា ការចំរើន ការចំរើន
ណា នោះឈ្មោះថា ការពេញលេញ ។

សម្មប្បធានវិវត្ត អភិធម្មភាជនីយំ

[២២២] ឆន្ទំ ជនេតីតិ តត្ថ កតមោ ឆកោ ។
 យោ ឆន្ទោ ឆន្ទិកតា តត្ថកម្យតា កុសលោ
 ឆម្ពច្ឆន្ទោ អយំ វុច្ឆតិ ឆន្ទោ ឆមំ ឆន្ទំ ជនេតិ
 សញ្ញានេតិ ឧដ្ឋាបេតិ សម្មដ្ឋាបេតិ ធិព្វត្រតិ អភិ-
 ធិព្វត្រតិ តេន វុច្ឆតិ ឆន្ទំ ជនេតីតិ ។

[២២៣] វាយមតីតិ តត្ថ កតមោ វាយា-
 មោ ។ យោ ចេតសិកោ វិយារម្ពោ ។ បេ ។
 សម្មាវាយាមោ វិយសម្ពោជ្ឈន្តោ មក្ខន្ធិ មក្ខបរិ-
 យាបន្ធិ អយំ វុច្ឆតិ វាយាមោ ឆមំ វាយាមេន
 ឧបេតោ ហោតិ ។ បេ ។ សម្មាគតោ តេន វុច្ឆតិ
 វាយមតីតិ ។

[២២៤] វិយំ អារកតីតិ តត្ថ កតមំ វិយំ ។
 យោ ចេតសិកោ វិយារម្ពោ ។ បេ ។ សម្មាវាយា-
 មោ វិយសម្ពោជ្ឈន្តោ មក្ខន្ធិ មក្ខបរិយាបន្ធិ ឆមំ
 វុច្ឆតិ វិយំ ឆមំ វិយំ អារកតិ សមារកតិ អាសេវតិ
 ការេតិ ពហុលករោតិ តេន វុច្ឆតិ វិយំ អារកតីតិ ។

សម្បជញ្ញវិញ្ញាណ អភិធម្មភាពនីយ

(២២២) ត្រង់ពាក្យថា ញ៉ាំងឆន្ទៈឲ្យកើត មានសេចក្តីថា បណ្តា
 ពាក្យទាំងនោះ ឆន្ទៈ តើដូចម្តេច ។ សេចក្តីប្រាថ្នា ភាពនៃបុគ្គល
 មានសេចក្តីប្រាថ្នា ភាពនៃបុគ្គលអ្នកប្រាថ្នាដើម្បីធ្វើ សេចក្តីប្រាថ្នាធម៌
 ជាកុសល ណា នេះហៅថា ឆន្ទៈ ភិក្ខុ ញ៉ាំងឆន្ទៈនេះឲ្យកើត ឲ្យ
 លូតលាស់ ឲ្យដុះដាល ឲ្យតាំងឡើង ឲ្យចម្រើនឡើង ឲ្យកើតឡើង
 ព្រោះហេតុនោះ ទើបពោលថា ញ៉ាំងឆន្ទៈឲ្យកើត ។

(២២៣) ត្រង់ពាក្យថា សង្ខត មានសេចក្តីថា បណ្តា
 ពាក្យទាំងនោះ សេចក្តីសង្ខត តើដូចម្តេច ។ សេចក្តីប្រាព្វព្យាយាម
 ប្រព្រឹត្តទៅក្នុងចិត្ត ។ បេ ។ សម្មាវាយាមៈ គឺវិរយសម្មាជ្ឈង្គ ជា
 អង្គនៃមគ្គ រាប់បញ្ចូលក្នុងមគ្គ ណា នេះហៅថា សេចក្តីសង្ខត ភិក្ខុ
 ជាអ្នកព្រមព្រៀង ។ បេ ។ ប្រកបព្រម ដោយសេចក្តីសង្ខតនេះ ព្រោះ
 ហេតុនោះ ទើបពោលថា សង្ខត ។

(២២៤) ត្រង់ពាក្យថា ប្រាព្វព្យាយាម មានសេចក្តីថា បណ្តា
 ពាក្យទាំងនោះ ការព្យាយាម តើដូចម្តេច ។ សេចក្តីប្រាព្វព្យាយាម
 ប្រព្រឹត្តទៅក្នុងចិត្ត ។ បេ ។ សម្មាវាយាមៈ វិរយសម្មាជ្ឈង្គ ជាអង្គ
 នៃមគ្គ រាប់បញ្ចូលក្នុងមគ្គ ណា នេះហៅថា ការព្យាយាម ភិក្ខុ
 ប្រាព្វ កាន់យកប្រូ គប់រក អប់រំ ធ្វើឲ្យច្រើន នូវការព្យាយាមនេះ
 ព្រោះហេតុនោះ ទើបពោលថា ប្រាព្វព្យាយាម ។

អភិធម្មបិដកេ វិវត្តោ

[២៤៥] ចិត្តំ បក្កណ្ណាភីតិ តត្ថ កេតមំ
 ចិត្តំ ។ យំ ចិត្តំ មនោ មាណសំ ។ បេ ។ តណ្ហា
 មនោវិញ្ញាណាតត្ថ ឥទំ វុច្ចតិ ចិត្តំ ឥមំ ចិត្តំ បក្កណ្ណាភី
 សម្បក្កណ្ណាភី ឧបត្ថម្ភេតិ បច្ចុបត្ថម្ភេតិ តេន វុច្ចតិ
 ចិត្តំ បក្កណ្ណាភីតិ ។

[២៤៦] បទហតីតិ តត្ថ កេតមំ សម្មប្ប-
 ជានំ ។ យោ ចេតសីកោ វីរិយារម្មោ ។ បេ ។
 សម្មាវាយាមោ វីរិយសម្មោជ្ឈរុដ្ឋោ មក្កខំ មក្កបរិយា-
 បទំ ឥទំ វុច្ចតិ សម្មប្បជានំ អវសេសា ធម្មា
 សម្មប្បជានសម្បយុត្តា ។

[២៤៧] តត្ថ កេតមំ សម្មប្បជានំ ។ ឥធន
 ភិក្ខុ យស្មី សមយេ លោកុត្តរំ ឈានំ ភាវេតិ
 និយ្យានិកំ អបតយតាមី ទិដ្ឋិកតានំ បហាធាយ
 បវេមាយ ក្ខមិយា បត្តិយា វីរិច្ឆេវ កាមេហំ ។ បេ ។
 បវេមំ ឈានំ ឧបសម្បជ្ឈ វិហារតិ ទុក្ខាបដិបទិ
 ទន្ធាភិញ្ញំ យោ តស្មី សមយេ ចេតសីកោ វីរិ-
 យារម្មោ ។ បេ ។ សម្មាវាយាមោ វីរិយសម្មោជ្ឈរុដ្ឋោ

អភិធម្មបិដក វិវាដ

[២៤៥] ត្រង់ពាក្យថា ផ្គងចិត្ត មានសេចក្តីថា បណ្តាពាក្យ
 ទាំងនោះ ចិត្ត តើដូចម្តេច ។ ចិត្ត សេចក្តីដឹងអារម្មណ៍ សេចក្តី
 ប្រាថ្នា ។ បេ ។ មនោវិញ្ញាណធាតុ ដែលកើតអំពីវិញ្ញាណនោះ
 ណា នេះហៅថា ចិត្ត ភិក្ខុផ្គង តម្រង់ ជ្រាមជ្រែង ទប់ទល់
 ទុក នូវចិត្តនេះ ព្រោះហេតុនោះ ទើបពោលថា ផ្គងចិត្ត ។

[២៤៦] ត្រង់ពាក្យថា ប្រឹងប្រែង មានសេចក្តីថា បណ្តា
 ពាក្យទាំងនោះ សម្មប្បធាន តើដូចម្តេច ។ សេចក្តីប្រាព្ធព្យាយាម
 ប្រព្រឹត្តទៅក្នុងចិត្ត ។ បេ ។ សម្មាវាយាមៈ វិរិយសម្ពោជ្ឈង្គ ជាអង្គ
 នៃមគ្គ រាប់បញ្ចូលក្នុងមគ្គ ណា នេះហៅថា សម្មប្បធាន ពួក
 ធម៌ដ៏សេស ដែលប្រកបដោយសម្មប្បធាន (ក៏ឈ្មោះថា សម្មប្បធាន
 ដែរ) ។

[២៤៧] បណ្តាពាក្យទាំងនោះ សម្មប្បធាន តើដូចម្តេច ។ ក្នុង
 សម័យណា ភិក្ខុក្នុងសាសនានេះ ចំរើននូវលោកុត្តរជ្ឈាន ជានិយ្យានិក-
 ធម៌ ជាគ្រឿងដល់នូវការមិនសន្សំ (នូវកិលេសវដ្តៈ) ដើម្បីលះនូវទិដ្ឋិ
 ទាំងឡាយ ដើម្បីដល់នូវបឋមភូមិ ស្ងាត់ចាកកាយទាំងឡាយ ។ បេ ។
 ហើយចូលកាន់បឋមជ្ឈាន ជាទុក្ខាបដិបទនោភិញ្ញា ក្នុងសម័យនោះ
 សេចក្តីប្រាព្ធព្យាយាម ប្រព្រឹត្តទៅក្នុងចិត្ត ។ បេ ។ សម្មាវាយាមៈ វិរិយៈ

សម្មប្បជានវិវត្តេ បញ្ញាបុច្ឆកំ

បក្កុដ្ឋំ បក្កុបរិយាប្នំ ឥទ្ធិ វុច្ឆតិ សម្មប្បជានំ អវ-
សេសា ធម្មា សម្មប្បជានសម្បយុត្តា ។

អភិធម្មរាជិយំ ។

[២៤៨] ចត្តារោ សម្មប្បជានា ឥធ ភិក្ខុ
អនុប្បន្នានំ ចាបកានំ អកុសលានំ ធម្មានំ អនុប្ប-
នាយ ធន្នំ ជនេតិ វាយមតិ វិរិយំ អារកតិ ចិត្តំ
បក្កុណ្ណតិ បទហតិ ឧប្បន្នានំ ចាបកានំ អកុស-
លានំ ធម្មានំ បហានាយ ធន្នំ ជនេតិ វាយមតិ
វិរិយំ អារកតិ ចិត្តំ បក្កុណ្ណតិ បទហតិ អនុប្ប-
ន្នានំ កុសលានំ ធម្មានំ ឧប្បនាយ ធន្នំ ជនេតិ
វាយមតិ វិរិយំ អារកតិ ចិត្តំ បក្កុណ្ណតិ បទហតិ
ឧប្បន្នានំ កុសលានំ ធម្មានំ វិតិយា អសម្មោ-
សាយ ភិយ្យភាវាយ វេប្បល្លាយ ភាវនាយ
ចារិប្បិយា ធន្នំ ជនេតិ វាយមតិ វិរិយំ អារកតិ
ចិត្តំ បក្កុណ្ណតិ បទហតិ ។ ចត្តុដ្ឋំ សម្មប្បជានំ
កតិ កុសលា កតិ អកុសលា កតិ អព្យាកតា
។ បេ ។ កតិ សរណា កតិ អរណា ។

សម្មប្បធានវិវាទ្តំ បញ្ញាបុគ្គកៈ

សម្មោជ្ឈន្តំ ជាអង្គនៃមគ្គ រាប់បញ្ចូលក្នុងមគ្គ ណា នេះហៅថាសម្មប្ប-
ធាន ពួកធម៌ដ៏សេស ក៏ឈ្មោះថា ប្រកបដោយសម្មប្បធាន ។

ចប់ អភិធម្មភាជនីយ ។

(២៤៨) សម្មប្បធាន ៤ គឺ ភិក្ខុកង្ខារសាសនានេះ ញ៉ាំងឆន្ទៈឲ្យ
កើត សង្ខត ប្រារព្ធព្យាយាម ផ្តន់ចិត្ត ប្រឹងប្រែង ដើម្បីញ៉ាំងពួក
អកុសលធម៌ដ៏លាមក ដែលមិនទាន់កើត មិនឲ្យកើតឡើង ១ ញ៉ាំង
ឆន្ទៈឲ្យកើត សង្ខត ប្រារព្ធព្យាយាម ផ្តន់ចិត្ត ប្រឹងប្រែង ដើម្បី
លះនូវពួកអកុសលធម៌ដ៏លាមក ដែលកើតឡើងហើយ ១ ញ៉ាំងឆន្ទៈ
ឲ្យកើត សង្ខត ប្រារព្ធព្យាយាម ផ្តន់ចិត្ត ប្រឹងប្រែង ដើម្បីញ៉ាំង
ពួកកុសលធម៌ ដែលមិនទាន់កើត ឲ្យកើតឡើង ១ ញ៉ាំងឆន្ទៈឲ្យកើត
សង្ខត ប្រារព្ធព្យាយាម ផ្តន់ចិត្ត ប្រឹងប្រែង ដើម្បីញ៉ាំងពួកកុសល-
ធម៌ ដែលកើតហើយ ឲ្យបិតនៅ មិនឲ្យវិនាស ឲ្យរឹងរិតតែដុះដាល
ធំទូលាយ ចំរើន ពេញលេញ ។ បណ្តាសម្មប្បធានទាំង ៤ សម្មប្ប-
ធាន ជាកុសលប៉ុន្មាន ជាអកុសលប៉ុន្មាន ជាអព្យាក្រឹតប៉ុន្មាន ។ បេ ។
ជាសរណៈប៉ុន្មាន ជាអរណៈប៉ុន្មាន ។

អភិធម្មបិដកេ វិរាដ្ឋោ

[២៤៧] កុសលាយេវ សិយា សុខាយ វេ-
 ទនាយ សុច្ឆយុត្តា សិយា អនុត្តិមសុខាយ វេទ-
 នាយ សុច្ឆយុត្តា វិចារកងម្មនម្មា អនុចារិណ្ណនុ-
 ចារណិយា អសន្តិលីដ្ឋាសន្តិលេសិកា សិយា
 សវិតក្កសវិចារា សិយា អវិតក្កវិចារមត្តា សិយា
 អវិតក្កវិចារា សិយា បិតិសហគតា សិយា
 សុខសហគតា សិយា ឧបេក្ខាសហគតា នេវ
 ទស្សនេន ន ភាវនាយ បហាតត្វា នេវ ទស្ស-
 នេន ន ភាវនាយ បហាតត្វាហេតុកា អបធមតា-
 មិនោ សេក្ខា អប្បមាណា អប្បមាណារម្មណា
 បណីតា សម្មត្តនិយតា ន បត្តារម្មណា មត្តហេ-
 តុកា សិយា មត្តាធិបតិនោ សិយា ន វត្តត្វា
 មត្តាធិបតិនោតិ សិយា ឧប្បដ្ឋា សិយា អនុប្បដ្ឋា
 ន វត្តត្វា ឧប្បាធិនោតិ សិយា អតីតា សិយា
 អនាគតា សិយា បច្ចុប្បដ្ឋា ន វត្តត្វា អតីតារម្ម-
 ណាតិបិ អនាគតារម្មណាតិបិ បច្ចុប្បដ្ឋារម្មណាតិបិ
 សិយា អជ្ឈត្តា សិយា ពហិម្ហា សិយា អជ្ឈត្ត-
 ពហិម្ហា ពហិម្ហារម្មណា អនិទស្សនាប្បដិយា ។

អភិធម្មបិដក វិរាង

(២៤៧) សម្មប្បធាន ៤ ជាកុសលតែមួយយ៉ាង ប្រកបដោយ
សុខវេទនាក៏មាន ប្រកបដោយអនុក្ខមសុខវេទនា តែមានវិបាកធម៌ជាប្រ-
ក្រតី ដែលកិលេសមានតណ្ហាជាដើមមិនកាន់យក ទាំងមិនជាប្រយោជន៍
ដល់វេទនា មិនសៅហ្មង ទាំងមិនគួរដល់សេចក្តីសៅហ្មងក៏មាន
ប្រកបដោយវិតក្កៈ ប្រកបដោយវិចារៈក៏មាន មិនមានវិតក្កៈ មានត្រឹមតែ
វិចារៈក៏មាន មិនមានវិតក្កៈ មិនមានវិចារៈក៏មាន ប្រឡំដោយប័តិក៏មាន
ប្រឡំដោយសុខក៏មាន ប្រឡំដោយទុក្ខក៏មាន តែមិនគួរលះដោយទេស្យនៈ
ទាំងមិនគួរលះ ដោយការវេទនា មានហេតុមិនគួរលះដោយទេស្យនៈ មិនគួរ
លះដោយការវេទនា ជាគ្រឿងដល់នូវការមិនសន្សំ (នូវកិលេសវដ្តៈ) ជា
របស់សេក្ខបុគ្គល មានប្រមាណមិនបាន មានអារម្មណ៍ប្រមាណមិនបាន
ដ៏ទុក្ខម មានសភាពត្រូវនឹងទៀង មិនមានមគ្គជាអារម្មណ៍ មានមគ្គជា
ហេតុក៏មាន មានមគ្គជាអធិបតីក៏មាន មិនគួរពោលថា មានមគ្គជាអធិបតី
ក៏មាន ដែលកើតឡើងហើយក៏មាន មិនទាន់កើតហើយក៏មាន មិនគួរ
ពោលថា បម្រុងនឹងកើតទេ ជាអតីតក៏មាន ជាអនាគតក៏មាន ជា
បច្ចុប្បន្ន តែមិនគួរពោលថា មានអារម្មណ៍ជាអតីតផង ថា មានអារម្មណ៍
អនាគតផង ថា មានអារម្មណ៍ជាបច្ចុប្បន្នផងក៏មាន ជាខាងក្រីក៏មាន
ជាខាងក្រៅក៏មាន ជាខាងក្នុងនិងខាងក្រៅ មានអារម្មណ៍ជាខាងក្រៅ
មិនប្រកបដោយការឃើញ ទាំងមិនប្រកបដោយការប៉ះពាល់ក៏មាន ។

សម្មប្បធានវិវត្តេ បញ្ញាបុគ្គលំ

[២៥០] ន ហេតុ សហេតុកា ហេតុសម្ប-
 យុត្តា ន វត្ថុញ ហេតុ ចេវ សហេតុកា ចាតិ
 សហេតុកា ចេវ ន ច ហេតុ ន វត្ថុញ ហេតុ
 ចេវ ហេតុសម្បយុត្តា ចាតិ ហេតុសម្បយុត្តា ចេវ
 ន ច ហេតុ ន ហេតុ សហេតុកា ។ សម្បដ្ឋ-
 យា សង្ខតា អនិទស្សនា អប្បដិយា អរូទា លោ-
 កុត្តរា កេនចិ វិញ្ញេយ្យា កេនចិ ន វិញ្ញេយ្យា ។
 នោ អាសវំ អនាសវំ អាសវីប្បយុត្តា ន វត្ថុញ
 អាសវំ ចេវ សាសវំ ចាតិបិ សាសវំ ចេវ នោ
 ច អាសវំតិបិ ន វត្ថុញ អាសវំ ចេវ អាសវ-
 សម្បយុត្តា ចាតិបិ អាសវសម្បយុត្តា ចេវ នោ
 ច អាសវំតិបិ អាសវីប្បយុត្តាអនាសវំ ។ នោ
 សញ្ញាជនា ។ បេ ។ នោ តត្តា ។ បេ ។
 នោ ឡិយា ។ បេ ។ នោ យោតា ។ បេ ។
 នោ និវរណា ។ បេ ។ នោ បរាមាសា ។ បេ ។
 សារម្មណា នោ ចិត្តា ចេតសិកា ចិត្តសម្បយុត្តា

សម្មប្បធានវិរុទ្ឋ បញ្ញាបុព្វកៈ

[២៥០] សម្មប្បធាន ៤ មិនមែនជាហេតុ តែប្រព្រឹត្តទៅជា
 មួយនឹងហេតុ ប្រកបដោយហេតុ មិនគួរពោលថា ជាហេតុ ទាំង
 ប្រព្រឹត្តទៅជាមួយនឹងហេតុទេ គ្រាន់តែប្រព្រឹត្តទៅជាមួយនឹងហេតុ តែ
 មិនមែនហេតុ មិនគួរពោលថា ជាហេតុ ទាំងប្រកបដោយហេតុ
 ឡើយ គ្រាន់តែប្រកបដោយហេតុ តែមិនមែនហេតុ មិនមែនហេតុ
 គ្រាន់តែប្រព្រឹត្តទៅជាមួយនឹងហេតុ ។ សម្មប្បធាន ៤ ប្រកបដោយ
 ច្នៃយ ត្រូវច្នៃយភក់តែង មិនប្រកបដោយការឃើញ មិនប្រកប
 ដោយការប៉ះពាល់ មិនមានរូប ជាលោកុត្តរ គួរជឿដោយវិញ្ញាណ
 ណាមួយ មិនគួរជឿដោយវិញ្ញាណណាមួយ ។ សម្មប្បធាន ៤ មិន
 មែនជាអាសវៈ មិនមានអាសវៈ ប្រាសចាកអាសវៈ មិនគួរពោលថា
 អាសវៈ ទាំងប្រព្រឹត្តទៅជាមួយនឹងអាសវៈផង ថា ប្រព្រឹត្តទៅជាមួយ
 នឹងអាសវៈ តែមិនមែនអាសវៈផងទេ មិនគួរពោលថា អាសវៈ
 ទាំងប្រកបដោយអាសវៈផង ថា ប្រកបដោយអាសវៈ តែមិនមែន
 ជាអាសវៈផងឡើយ គឺជាធម៌ ប្រាសចាកអាសវៈ ទាំងមិនមាន
 អាសវៈ ។ សម្មប្បធាន ៤ មិនមែនសញ្ញាជនៈ ។ លេ ។ មិនមែន
 គន្លុះ ។ លេ ។ មិនមែន ឱយៈ ។ លេ ។ មិនមែនយោគៈ ។ លេ ។
 មិនមែននិវរណៈ ។ លេ ។ មិនមែនបរាមាសៈ ។ លេ ។ ប្រព្រឹត្ត
 ទៅជាមួយនឹងការប្បណ៍ មិនមែនចិត្ត ជាលេគសិក ប្រកបដោយចិត្ត

អភិធម្មប្រដិកេ វិរត្តោ

ចិត្តសំសដ្ឋា ចិត្តសម្មដ្ឋានា ចិត្តសហកុនោ ចិត្តានុបវរត្តិ-
 នោ ចិត្តសំសដ្ឋសម្មដ្ឋានា ចិត្តសំសដ្ឋសម្មដ្ឋានសហ-
 កុនោ ចិត្តសំសដ្ឋសម្មដ្ឋានានុបវរត្តិនោ ពាហិរា នុ-
 ចានា អនុចានិដ្ឋា ។ ទុចានានា ។ បេ ។ នោ កិលេ-
 សា ។ បេ ។ ន ទស្សនេន បហាតព្វា ន ការនាយ
 បហាតព្វា ន ទស្សនេន បហាតព្វហេតុកា ន ការ-
 នាយ បហាតព្វហេតុកា សិយា សវិតក្កា សិយា
 អវិតក្កា សិយា សវិចារា សិយា អវិចារា សិយា
 សប្បវិតកា សិយា អប្បវិតកា សិយា បីតិសហ-
 កតា សិយា ន បីតិសហកតា សិយា សុខសហ-
 កតា សិយា ន សុខសហកតា សិយា ឧបេក្ខា-
 សហកតា សិយា ន ឧបេក្ខាសហកតា ន កាមាវ-
 ចរា ន រូចាវចរា ន អរូចាវចរា អបរិយោបដ្ឋា និ-
 យ្យានិកា និយតា អនុត្តរា អរណាតិ ។

បញ្ញាបុដ្ឋកំ ។

សម្មប្បធានវិរត្តោ សមត្តោ ។

អភិធម្មបិដក វិវត្ត

ប្រឡំដោយចិត្ត តាំងឡើងដោយចិត្ត កើតជាមួយនឹងចិត្ត ប្រព្រឹត្តទៅ
តាមចិត្ត ប្រឡំ ទាំងតាំងឡើងដោយចិត្ត ប្រឡំ ទាំងតាំងឡើង
ទាំងកើតជាមួយនឹងចិត្ត ប្រឡំ ទាំងតាំងឡើង ទាំងប្រព្រឹត្តទៅតាមចិត្ត
ជាខាងក្រៅ មិនមែនទុបាទា ដែលកិលេសមានតណ្ហា ជាដើម មិន
កាន់យក ។ សម្មប្បធាន ៤ មិនមែនទុបាទាន ។ បេ ។ មិនមែន
កិលេស ។ បេ ។ មិនគួរលះដោយទស្សនៈ មិនគួរលះដោយការវិនា
មានហេតុមិនគួរលះដោយទស្សនៈ មានហេតុមិនគួរលះដោយការវិនា
ប្រកបដោយវិតក្កៈក៏មាន មិនមានវិតក្កៈក៏មាន ប្រកបដោយវិចារៈក៏
មាន មិនមានវិចារៈក៏មាន ប្រកបដោយបីតិក៏មាន មិនមានបីតិក៏មាន
ប្រឡំដោយបីតិក៏មាន មិនប្រឡំដោយបីតិក៏មាន ប្រឡំដោយសុខក៏
មាន មិនប្រឡំដោយសុខក៏មាន ប្រឡំដោយទុក្ខក៏មាន មិន
ប្រឡំដោយទុក្ខក៏មាន តែមិនមែនកាមាវចរ មិនមែនរូបាវចរ មិនមែន
អរូបាវចរ ជាអបរិយាបន្នៈ ជានិយ្យានិកៈ ជានិយតៈ ជាអនុត្តរៈ
ជាអរណៈ ក៏មាន ។

ចប់ បញ្ញាបុគ្គកៈ ។

ចប់ សម្មប្បធានវិវត្ត ។

ឥន្ទ្របាណ្ឌវកថា

[២៥០] ចត្តារោ ឥន្ទ្រចានា ឥច ភិក្ខុ ធន្ត-
សមាធិប្បធានសម្ព័ន្ធសមណ្ឌកតំ ឥន្ទ្រចានំ ភាវេតិ
វិរិយសមាធិប្បធានសម្ព័ន្ធសមណ្ឌកតំ ឥន្ទ្រចានំ ភា-
វេតិ ចិត្តសមាធិប្បធានសម្ព័ន្ធសមណ្ឌកតំ ឥន្ទ្រចានំ
ភាវេតិ វិមិសាសមាធិប្បធានសម្ព័ន្ធសមណ្ឌកតំ ឥន្ទ្រ-
ចានំ ភាវេតិ ។

[២៥២] កថញ្ច ភិក្ខុ ធន្តសមាធិប្បធាន-
សម្ព័ន្ធសមណ្ឌកតំ ឥន្ទ្រចានំ ភាវេតិ ។ ធន្តញ្ច
ភិក្ខុ អធិបតី ករិត្តា លកតិ សមាធិ លកតិ
ចិត្តស្ស ឯកកុតំ អយំ វុច្ចតិ ធន្តសមាធិ ។
សោ អនុប្បដ្ឋានំ ចាបកានំ អកុសលានំ ធម្មានំ
អនុប្បនាយ ធន្តំ ជនេតិ វាយមតិ វិរិយំ អារ-
កតិ ចិត្តំ បក្កណ្ណតិ បទហតិ ឧប្បដ្ឋានំ ចាប-
កានំ អកុសលានំ ធម្មានំ បហានាយ ធន្តំ
ជនេតិ វាយមតិ វិរិយំ អារកតិ ចិត្តំ បក្កណ្ណតិ
បទហតិ អនុប្បដ្ឋានំ កុសលានំ ធម្មានំ ឧប្ប-
នាយ ធន្តំ ជនេតិ វាយមតិ វិរិយំ អារកតិ ចិត្តំ

ឥទ្ធិបាទវិវាដ

[២៥១] ឥទ្ធិបាទ ២ គឺ ភិក្ខុកងសាសនានេះ ចំរើននូវឥទ្ធិបាទ ប្រកបដោយឆន្ទសមាធិ និងបធានសង្ខារ ១ ចំរើននូវឥទ្ធិបាទ ប្រកបដោយវិរិយសមាធិ និងបធានសង្ខារ ១ ចំរើននូវឥទ្ធិបាទ ប្រកបដោយចិត្តសមាធិ និងបធានសង្ខារ ១ ចំរើននូវឥទ្ធិបាទ ប្រកបដោយវិមំសាសមាធិ និងបធានសង្ខារ ១ ។

[២៥២] ចុះភិក្ខុ ចំរើននូវឥទ្ធិបាទ ប្រកបដោយឆន្ទសមាធិ និងបធានសង្ខារ តើដូចម្តេច ។ បើភិក្ខុ ធ្វើឆន្ទៈ ឲ្យជាអធិបតី វែមន៍ បាននូវសមាធិ បាននូវភាពនៃចិត្តមានអារម្មណ៍មូលតែមួយ នេះហៅថា ឆន្ទសមាធិ ។ ភិក្ខុនោះ ញ៉ាំងឆន្ទៈឲ្យកើត សង្ខត ប្រារព្ធត្យាយាម ផ្តង់ចិត្ត ប្រឹងប្រែង ដើម្បីញ៉ាំងពួកអកុសលធម៌ដ៏លាមក ដែលមិនទាន់កើត មិនឲ្យកើតឡើង ញ៉ាំងឆន្ទៈឲ្យកើត សង្ខត ប្រារព្ធត្យាយាម ផ្តង់ចិត្ត ប្រឹងប្រែង ដើម្បីលះនូវពួកអកុសលធម៌ដ៏លាមក ដែលកើតហើយ ញ៉ាំងឆន្ទៈឲ្យកើត សង្ខត ប្រារព្ធត្យាយាម ផ្តង់ចិត្ត ប្រឹងប្រែង ដើម្បីញ៉ាំងពួកកុសលធម៌ ដែលមិនទាន់កើត ឲ្យកើតឡើង

អភិធម្មបិដកេ វិរត្តោ

បក្កុណាតិ បទហតិ ឧប្បន្ទានិ កុសលានិ ធម្មានិ
 បិតិយា អសម្មោសាយ ភិយ្យោភារិយ វេទុល្លាយ
 ភាវនាយ ចារិប្បិយា ធន្នំ ជនេតិ វាយមតិ វិរិយំ
 អារកតិ ចិត្តំ បក្កុណាតិ បទហតិ ឥមេ វុច្ឆន្តិ បដាន-
 សម្ព័រោ ។ ឥតិ អយញ្ច ធន្នសមាធិ ឥមេ ច បដាន-
 សម្ព័រោ តទេកជ្ឈិ អភិសញ្ញាហិត្វា អភិសម្ព័រិត្វា
 ធន្នសមាធិប្បដានសម្ព័រោត្រេវ សំឡំ កច្ឆតិ ។

(២៥៣) តត្ថ កតមោ ធន្នោ ។ យោ
 ធន្នោ ធន្និកតា កត្តកម្យតា កុសលោ ធម្ម-
 ច្ន្នោ អយំ វុច្ឆតិ ធន្នោ ។ តត្ថ កតមោ
 សមាធិ ។ យោ ចិត្តស្ស បិតិ សណ្ឌិតិ អវ-
 ដិតិ អវិសាហារោ អវិក្ខេទោ អវិសាហជមាទសតា
 សមថោ សមាធិជ្រ័យំ សមាធិពលំ សម្មាសមាធិ
 អយំ វុច្ឆតិ សមាធិ ។ តត្ថ កតមោ បដាន-
 សម្ព័រោ ។ យោ ចេតសិកោ វិរិយារម្មោ និក្កមោ
 បរក្កមោ ឧយ្យមោ វាយាមោ ឧស្សហោ ឧស្សន្ទិ
 ហិមោ ធិតិ អសិបិលបរក្កមតា អនិក្ខិត្តច្ន្នតា
 អនិក្ខិត្តច្ន្នតា ច្ន្នសម្បត្តាហោ វិរិយំ វិរិយំជ្រ័យំ

អភិធម្មប័ណ្ណ វិវាទ

ញ៉ាំងឆន្ទៈឲ្យកើត សង្ហាត ប្រាសាទព្រាហ្មយាម ផ្គត់ចិត្ត ប្រឹងប្រែង ដើម្បី
 ញ៉ាំងពួកកុសលធម៌ ដែលកើតហើយ ឲ្យបិតនៅ មិនឲ្យវិនាស ឲ្យរឹង
 រឹតតែដុះដាល ធំទូលាយ ចំរើន ពេញលេញ ធម៌ទាំងនេះ ហៅថា
 បធានសង្ហារ ។ ឆន្ទសមាធិនេះផង បធានសង្ហារ នេះផង ដល់នូវការ
 រាប់ថា ឆន្ទសមាធិ និងបធានសង្ហារ ព្រោះប្រមូលរួបរួម នូវធម៌នោះ
 ក្នុងទីជាមួយគ្នា ដោយប្រការដូច្នោះ ។

(២៥៣) បណ្តាធម៌ទាំងនោះ ឆន្ទៈ តើដូចម្តេច ។ សេចក្តី

ប្រាថ្នា ភាពនៃបុគ្គលមានសេចក្តីប្រាថ្នា ភាពនៃបុគ្គលប្រាថ្នាដើម្បីធ្វើ
 ការប្រាថ្នាធម៌ជាកុសល ណា នេះហៅថា ឆន្ទៈ ។ បណ្តាធម៌ទាំង
 នោះ សមាធិ តើដូចម្តេច ។ ការតាំងនៅ ការខ្ជាប់ខ្ជួន ការបិត
 នៅសឹប ការមិនយេឃូងយេឃូង ការមិនរាយមាយ ភាពនៃចិត្តមិនយេឃូង
 យេឃូង ការស្ងប់រម្ងាប់ សមាធិន្ទ្រិយ សមាធិពលៈ សម្មាសមាធិ
 ណា នៃចិត្ត នេះហៅថា សមាធិ ។ បណ្តាធម៌ទាំងនោះ បធាន-
 សង្ហារ តើដូចម្តេច ។ ការប្រាសាទព្រាហ្មយាម ប្រព្រឹត្តទៅក្នុងចិត្ត
 ការទិហាត សង្ហាត ខិតខំ ព្រាហ្មយាម ទស្សាហ៍ ប្រឹងប្រែង ខ្ជិ-
 យាត ខ្ជួនខ្ជួង សេចក្តីសង្ហាតមិនបន្ទុះបន្ទុយ មិនដាក់ចោលនូវ
 សេចក្តីប្រាថ្នា មិនទម្លាក់ផ្កុះចេញ ផ្គត់ទុកនូវផ្កុះ វិរិយៈ វិរិយៈត្រ្រិយ

ពិទ្ធិបារមីកង្កែ សុត្តន្តភាគទីបី

វិរិយពាលំ សម្មាវាយាមោ អយំ វុច្ចតិ បដាន-
 សម្មាវោ ។ ឥតិ ឥមិនា ច ធន្តេន ឥមិនា ច
 សមាធិនា ឥមិនា ច បដានសម្មាវេន ឧបេតោ
 ហោតិ សមុបេតោ ឧទាកតោ សមុទាកតោ
 ឧបបដ្ឋោ សមុបបដ្ឋោ សមដ្ឋាកតោ តេន វុច្ចតិ
 ធន្តសមាធិប្បដានសម្មាវសមដ្ឋាកតោតិ ។

[២៤២] ឥទ្ធិតិ យា តេសំ ធម្មានំ ឥទ្ធិ
 សមិទ្ធិ ឥជ្ឈនា សមិជ្ឈនា លាភោ បដិលាភោ
 បតិ សម្បតិ ដុសនា សច្ចិកិរិយា ឧបសម្បទា ។
 ឥទ្ធិចានោតិ តថាភូតស្ស វេទនាឧទ្ធា សញ្ញាឧទ្ធា
 សម្មាវក្ខន្ធា វិញ្ញាណក្ខន្ធា ។ ឥទ្ធិចានំ ភាវេតិ
 តេ ធម្មំ អាសវតិ ភាវេតិ ពហុលីករោតិ តេន
 វុច្ចតិ ឥទ្ធិចានំ ភាវេតិ ។

[២៤៣] កថព្ភា ភិក្ខុ វិរិយសមាធិប្បដាន-
 សម្មាវសមដ្ឋាកតំ ឥទ្ធិចានំ ភាវេតិ ។ វិរិយពោ
 ភិក្ខុ អធិបតិ កិរិក្ខា លភតិ សមាធិ លភតិ
 ចិត្តស្ស ឯកភ្នតិ អយំ វុច្ចតិ វិរិយសមាធិ ។

សម្បជញ្ញវិវាទំ សុត្តន្តភិដ្ឋយ

វិរិយពលៈ សម្មាវយាមៈ ណា នេះហៅថា បធានសង្ខារ ។ ភិក្ខុ
ជាអ្នកព្រមព្រៀង មូលមិត ចូលទៅជិត អែបនែប កៀកកើយ ប្រ-
ជិតប្រជី ប្រកបព្រម ដោយច្នុះនេះផង ដោយសមាធិនេះផង ដោយ
បធានសង្ខារនេះផង ព្រោះហេតុនោះ ទើបពោលថា ប្រកបដោយធន្ត-
សមាធិ នឹងបធានសង្ខារ ដោយប្រការដូច្នោះ ។

(២៥២) ពាក្យថា ឥទ្ធិ បានដល់ ការសម្រេច ការសម្រេច
ព្រម អាការសម្រេច អាការសម្រេចព្រម ការបាន ការបានចំពោះ
ការដល់ ការដល់ព្រម ការពាល់ត្រូវ កិរិយាធ្វើឲ្យជាក់ច្បាស់ ការ
បានគ្រប់គ្រាន់ នូវធម៌ទាំងឡាយនោះ ។ ពាក្យថា ឥទ្ធិបាទ គឺ
វេទនាខន្ធ សញ្ញាខន្ធ សង្ខារកន្ធ វិញ្ញាណកន្ធ របស់បុគ្គលមាន
សភាពដូច្នោះ ។ ពាក្យថា ចំរើននូវឥទ្ធិបាទ គឺ ភិក្ខុគប្បក អប់រំ
ធ្វើឲ្យច្រើន នូវធម៌ទាំងនោះ ព្រោះហេតុនោះ ទើបពោលថា ចំរើន
នូវឥទ្ធិបាទ ។

(២៥៥) ចុះភិក្ខុចំរើននូវឥទ្ធិបាទ ប្រកបដោយវិរិយសមាធិនឹងបធាន-
សង្ខារ តើដូចម្តេច ។ បើភិក្ខុ ធ្វើវិរិយៈឲ្យជាអធិបតី វែងបាននូវសមាធិ
បាននូវភាពវិនិច្ឆ័យមានអារម្មណ៍មូលតែមួយ នេះហៅថា វិរិយសមាធិ ។

អភិធម្មបិដកេ វិរាដ្ឋោ

សោ អនុប្បដ្ឋានំ ចាបកានំ អកុសលានំ ធម្មានំ
 អនុប្បដ្ឋាយ ធនំ ជនេតិ វាយមតិ វិរិយំ អារកតិ
 ចិត្តំ បក្កណាតិ បទបាតិ ឧប្បដ្ឋានំ អកុសលានំ
 ធម្មានំ បហាធាយ ។ បេ ។ អនុប្បដ្ឋានំ កុសលានំ
 ធម្មានំ ឧប្បដ្ឋាយ ។ បេ ។ ឧប្បដ្ឋានំ កុសលានំ
 ធម្មានំ បិតិយា អសម្មោសាយ ភិយ្យោភារាយ
 វេបុលាយ ភារធាយ ចារិប្បិយា ធនំ ជនេតិ
 វាយមតិ វិរិយំ អារកតិ ចិត្តំ បក្កណាតិ បទបាតិ
 ឥមេ វុច្ចន្តិ បដានសង្ខារ ។ ឥតិ អយព្វ វិរិយ-
 សមាធិ ឥមេ ច បដានសង្ខារ តទេកជ្ឈិ អភិ-
 សញ្ញាហិត្វា អភិសង្ខិបិត្វា វិរិយសមាធិប្បដានសង្ខា-
 រោត្រូវ សំឡំ កច្ចតិ ។

[២៥៦] តត្ថ កតមំ វិរិយំ ។ យោ ចេតសិ-
 កោ វិរិយារម្មោ ។ បេ ។ សម្មារាយាមោ ឥទំ វុច្ចតិ
 វិរិយំ ។ តត្ថ កតមោ សមាធិ ។ យា ចិត្តស្ស
 បិតិ សណ្ឌិតិ អវជ្ជិតិ អវិសាហារោ អវិត្តោចា
 អវិសាហជមាណសតា សមថោ សមាធិជ្រ្មិយំ ស-
 មាធិពលំ សម្មាសមាធិ អយំ វុច្ចតិ សមាធិ ។

អភិធម្មបិដក វិវាដ

ភិក្ខុនោះ ញ៉ាំងឆន្ទៈឲ្យកើត សង្កាត ប្រារព្ធព្យាយាម ផ្គងចិត្ត ប្រឹងប្រែង
 ដើម្បីញ៉ាំងពួកអកុសលធម៌ដ៏លាមក ដែលមិនទាន់កើត មិនឲ្យកើតឡើង
 ដើម្បីលះ នូវពួកអកុសលធម៌ដ៏លាមក ដែលកើតហើយ ។ បេ ។
 ដើម្បីញ៉ាំងពួកកុសលធម៌ ដែលមិនទាន់កើត ឲ្យកើតឡើង ។ បេ ។
 ញ៉ាំងឆន្ទៈឲ្យកើត សង្កាត ប្រារព្ធព្យាយាម ផ្គងចិត្ត ប្រឹងប្រែង
 ដើម្បីញ៉ាំងពួកកុសលធម៌ ដែលកើតហើយ ឲ្យបិតនៅ មិនឲ្យវិនាស
 ឲ្យវិនិរតតែដុះដាល ធំទូលាយ ចំរើន ពេញលេញ ធម៌ទាំងនេះ ហៅ
 ថា បធានសង្ខារ ។ វិរិយសមាធិនេះផង បធានសង្ខារទាំងនេះផង
 ដល់នូវការរាប់ថា វិរិយសមាធិ និងបធានសង្ខារ ព្រោះប្រមូលរូបរម
 នូវធម៌នោះ ក្នុងទីជាមួយគ្នា ដោយប្រការដូច្នោះ ។

[២៥៦] បណ្តាធម៌ទាំងនោះ វិរិយៈ តើដូចម្តេច ។ ការ
 ប្រារព្ធព្យាយាម ប្រព្រឹត្តទៅក្នុងចិត្ត ។ បេ ។ សម្មាវាយាមៈ ណា នេះ
 ហៅថា វិរិយៈ ។ បណ្តាធម៌ទាំងនោះ សមាធិ តើដូចម្តេច ។
 ការតាំងនៅ ការខ្ជាប់ខ្ជួន ការបិតនៅសឹប ការមិនយេឃូងយោង ការ
 មិនរាយមាយ ភាពនៃចិត្តមិនយេឃូងយោង ការស្ងប់រម្ងាប់ សមាធិទ្រុឺយ
 សមាធិពលៈ សម្មាសមាធិ ណា នៃចិត្ត នេះហៅថា សមាធិ ។

ពិទ្ធិបារមីកង្កែ សុត្តន្តបិដក

តត្ថ កតតោ បដានសម្មារោ ។ យោ ចេតសិកោ
 វិរិយារម្មោ ។ បេ ។ សម្មារាយោ អយំ វុច្ចតិ
 បដានសម្មារោ ។ ឥតិ ឥមិនា ច វិរិយេន ឥមិនា
 ច សមាធិនា ឥមិនា ច បដានសម្មារេន ឧបេតោ
 ហោតិ ។ បេ ។ សមណ្ឌកតោ តេន វុច្ចតិ វិរិយ-
 សមាធិប្បដានសម្មារសមណ្ឌកតោតិ ។

(២៥៧) ឥទ្ធិតិ យា តេសំ ធម្មានំ ឥទ្ធិ ស-
 មិទ្ធិ ឥជ្ឈនា សមិជ្ឈនា លាភោ បដិលាភោ បត្តិ
 សម្បត្តិ ដុសនា សច្ចិកិរិយា ឧបសម្បទា ។ ឥទ្ធិ-
 ចារោតិ តថាភូតស្ស វេទនាខន្ធោ សញ្ញាខន្ធោ
 សម្មារក្ខន្ធោ វិញ្ញាណក្ខន្ធោ ។ ឥទ្ធិចានំ ភាវេតីតិ
 តេ ធម្មេ អាសេវតិ ភាវេតិ ពហុលីករោតិ តេន
 វុច្ចតិ ឥទ្ធិចានំ ភាវេតីតិ ។

(២៥៨) កថញ្ច ភិក្ខុ ចិត្តសមាធិប្បដាន-
 សម្មារសមណ្ឌកតំ ឥទ្ធិចានំ ភាវេតិ ។ ចិត្តញ្ច
 ភិក្ខុ អធិបតី ករិត្យា លភតិ សមាធិ លភតិ
 ចិត្តស្ស ឯកក្កតំ អយំ វុច្ចតិ ចិត្តសមាធិ ។

ឥទ្ធិបាទវិវត្ត សុត្តន្តភាគទី៧

បណ្តាធម៌ទាំងនោះ បធានសង្ខារ តើដូចម្តេច ។ ការប្រាសព្វព្យាយាម
ប្រព្រឹត្តទៅក្នុងចិត្ត ។ បេ ។ សម្មាវេយាមៈ ណា នេះហៅថា
បធានសង្ខារ ។ ភិក្ខុជាអ្នកព្រមព្រៀង ។ បេ ។ ប្រកបព្រម ដោយវិរិយៈ
នេះផង ដោយសមាធិនេះផង ដោយបធានសង្ខារនេះផង ព្រោះ
ហេតុនោះ ទើបហៅថា ប្រកបដោយវិរិយសមាធិ និងបធានសង្ខារ
ដោយប្រការដូច្នោះ ។

(២៥៧) ត្រង់ពាក្យថា ឥទ្ធិ បានដល់ ការសម្រេច ការ
សម្រេចព្រម អាការសម្រេច អាការសម្រេចព្រម ការបាទ ការ
បាទចំពោះ ការដល់ ការដល់ព្រម ការពាល់ត្រូវ កិរិយាធ្វើឲ្យ
ជាក់ច្បាស់ ការបាទគ្រប់គ្រាន់ នូវធម៌ទាំងឡាយនោះ ។ ពាក្យថា
ឥទ្ធិបាទ គឺ វេទនាខន្ធ សញ្ញាខន្ធ សង្ខារកុន្ធ វិញ្ញាណកុន្ធ របស់
បុគ្គលមានសភាពដូច្នោះ ។ ពាក្យថា ចំរើននូវឥទ្ធិបាទ គឺ ភិក្ខុគប់
រក អប់រំ ធ្វើឲ្យច្រើន នូវធម៌ទាំងឡាយនោះ ព្រោះហេតុនោះ ទើប
ពោលថា ចំរើននូវឥទ្ធិបាទ ។

(២៥៨) ចុះភិក្ខុចំរើននូវឥទ្ធិបាទ ប្រកបដោយចិត្តសមាធិនិងបធាន-
សង្ខារ តើដូចម្តេច ។ បើភិក្ខុ ធ្វើចិត្តឲ្យជាអធិបតី រមែងបាននូវសមាធិ
បាននូវភាពនៃចិត្តមានអារម្មណ៍មូលតែមួយ នេះហៅថា ចិត្តសមាធិ ។

អភិធម្មបិដកេ វិវត្តោ

សោ អនុប្បដ្ឋានំ ទាបកានំ អកុសលានំ ធម្មានំ
 អនុប្បដ្ឋាយ នន្តំ ជនេតិ វាយមតិ វិរិយំ អា-
 រកតិ ចិត្តំ បកុណាតិ បទហតិ ឧប្បដ្ឋានំ ទាប-
 កានំ អកុសលានំ ធម្មានំ បហានាយ ។ បេ ។
 អនុប្បដ្ឋានំ កុសលានំ ធម្មានំ ឧប្បដ្ឋាយ ។ បេ ។
 ឧប្បដ្ឋានំ កុសលានំ ធម្មានំ វិតិយា អសម្មា-
 សាយ ភិយ្យោភាវាយ វេបុលាយ ភាវនាយ
 ទារិយ្យាយ នន្តំ ជនេតិ វាយមតិ វិរិយំ អា-
 រកតិ ចិត្តំ បកុណាតិ បទហតិ ឥមេ វុច្ចន្តិ បដានសង្ខារ ។
 ឥតិ អយេព្ភា ចិត្តសមាធិ ឥមេ ច បដានសង្ខារ
 តទេកជ្ឈំ អភិសញ្ញាហិត្វា អភិសង្ខីបិត្វា ចិត្តស-
 មាធិប្បដានសង្ខារោត្រូវ សំឡំ កច្ចតិ ។

(២៥៧) តត្ថ កតមំ ចិត្តំ ។ យំ ចិត្តំ
 មនោ មាណសំ ។ បេ ។ តត្ថា មនោវិញ្ញាណជាតុ
 ឥទំ វុច្ចតិ ចិត្តំ ។ តត្ថ កតមោ សមាធិ ។
 យា ចិត្តស្ស វិតិ ។ បេ ។ សម្មាសមាធិ អយំ
 វុច្ចតិ សមាធិ ។ តត្ថ កតមោ បដានសង្ខា-
 រោ យោ ចេតសិកោ វិរិយារម្មា ។ បេ ។
 សម្មាវាយាមោ អយំ វុច្ចតិ បដានសង្ខារោ ។

អភិធម្មបិដក វិវាដ្ឋ

កិក្ខុនោះ ញ៉ាំងឆន្ទៈឲ្យកើត សង្ហាត ប្រារព្ធព្យាយាម ផ្គង់ចិត្ត ប្រឹង
 ប្រែង ដើម្បីញ៉ាំងពួកអកុសលធម៌ដ៏លាមក ដែលមិនទាន់កើត មិនឲ្យ
 កើតឡើង ដើម្បីលះនូវពួកអកុសលធម៌ដ៏លាមក ដែលកើតហើយ
 ។ បេ ។ ដើម្បីញ៉ាំងកុសលធម៌ទាំងឡាយ ដែលមិនទាន់កើត ឲ្យ
 កើតឡើង ។ បេ ។ ញ៉ាំងឆន្ទៈឲ្យកើត សង្ហាត ប្រារព្ធព្យាយាម
 ផ្គង់ចិត្ត ប្រឹងប្រែង ដើម្បីញ៉ាំងពួកកុសលធម៌ ដែលកើតហើយ ឲ្យ
 បិតនៅ មិនឲ្យវិនាស ឲ្យរឹងរិតតែដុះដាល ធំទូលាយ ចំរើន ពេញ
 លេញ ធម៌ទាំងនេះហៅថា បធានសង្ហារ ។ ចិត្តសមាធិនេះផង
 បធានសង្ហារនេះផង ដល់នូវការរាប់ថា ចិត្តសមាធិនិងបធានសង្ហារ
 ព្រោះប្រមូលរូបរមន្តរមន្តនោះ ក្នុងទីជាមួយគ្នា ដោយប្រការដូច្នោះ ។
 (២៥៧) បណ្តាពាក្យទាំងនោះ ចិត្ត តើដូចម្តេច ។ ចិត្ត
 សេចក្តីដឹងអារម្មណ៍ សេចក្តីប្រាថ្នា ។ បេ ។ មនោវិញ្ញាណធាតុ
 ដែលកើតអំពីវិញ្ញាណនោះ ណា នេះហៅថា ចិត្ត ។ បណ្តាធម៌
 ទាំងនោះ សមាធិ តើដូចម្តេច ។ ការតាំងនៅ នៃចិត្ត ។ បេ ។
 សម្មាសមាធិ ណា នេះហៅថា សមាធិ ។ បណ្តាធម៌ទាំងនោះ
 បធានសង្ហារ តើដូចម្តេច ។ ការប្រារព្ធព្យាយាម ប្រព្រឹត្តទៅក្នុង
 ចិត្ត ។ បេ ។ សម្មាវាយាមៈ ណា នេះហៅថា បធានសង្ហារ ។

ឥទ្ធិពលវិភាគ អភិធម្មភាជនីយំ

ឥតិ ឥមិនា ច ចិត្តន ឥមិនា ច សមាធិនា ឥមិនា
ច បដានសង្ខារេន ឧបេតោ ហោតិ ។ បេ ។ ស-
មណ្ឌកតោ តេន វុច្ចតិ ចិត្តសមាធិប្បដានសង្ខារ-
សមណ្ឌកតោតិ ។

[២៦០] ឥទ្ធិតិ យា តេសំ ធម្មានំ ឥទ្ធិ
សមិទ្ធិ ឥជ្ឈនា សមិជ្ឈនា លាភោ បដិលាភោ
បតិ សម្បតិ ដុសនា សច្ចិកិរិយា ឧបសម្បទា ។
ឥទ្ធិនាទោតិ តថាភូតស្ស វេទនាខន្ធនោ សញ្ញាខន្ធនោ
សង្ខារក្ខន្ធនោ វិញ្ញាណក្ខន្ធនោ ។ ឥទ្ធិនាទំ ភាវេតិ
តេ ធម្មេ អាសេវតិ ភាវេតិ ពហុលីករោតិ តេន
វុច្ចតិ ឥទ្ធិនាទំ ភាវេតិ ។

[២៦១] កថញ្ច ភិក្ខុ វីមិសាសមាធិប្បដានស-
ង្ខារសមណ្ឌកតំ ឥទ្ធិនាទំ ភាវេតិ ។ វីមិសញ្ច ភិក្ខុ
អធិបតី ករិត្យា លភតិ សមាធិ លភតិ ចិត្តស្ស
ឯកក្កតំ អយំ វុច្ចតិ វីមិសាសមាធិ ។ សោ អនុ-
ប្បញ្ញនំ ចាបកានំ អកុសលានំ ធម្មានំ អនុប្បនាយ
នន្តំ ជនេតិ វាយមតិ វិរិយំ អារកតិ ចិត្តំ បក្កណ្ណាតិ
បទហតិ ឧប្បញ្ញនំ ចាបកានំ អកុសលានំ ធម្មានំ

ឥទ្ធិបាទវិភង្គ សុត្តន្តភាគដំបូង

ភិក្ខុជាអ្នកព្រមព្រៀង ។ លេ ។ ប្រកបព្រម ដោយចិត្តនេះផង ដោយសមាធិនេះផង ដោយបធានសង្ខារនេះផង ព្រោះហេតុនោះ ទើបពោលថា ចិត្តសមាធិនិងបធានសង្ខារ ដោយប្រការដូច្នោះ ។

[២៦០] ពាក្យថា ឥទ្ធិ បានដល់ការសម្រេច ការសម្រេចព្រម អាភារសម្រេច អាភារសម្រេចព្រម ការបាន ការបានចំពោះការដល់ ការដល់ព្រម ការពាល់គ្រូ ភិរិយាធ្វើឲ្យជាក់ច្បាស់ ការបានគ្រប់គ្រាន់ នូវធម៌ទាំងឡាយនោះ ។ ពាក្យថា ឥទ្ធិបាទ គឺវេទនាខន្ធ សញ្ញាខន្ធ សង្ខារកុន្ធ វិញ្ញាណកុន្ធ របស់បុគ្គលមានសភាពដូច្នោះ ។ ពាក្យថា ចំរើននូវឥទ្ធិបាទ គឺ ភិក្ខុ គប្បក អប្បវធ្វើឲ្យច្រើន នូវធម៌ទាំងនោះ ព្រោះហេតុនោះ ទើបពោលថា ចំរើននូវឥទ្ធិបាទ ។

[២៦១] ចុះភិក្ខុ ចំរើននូវឥទ្ធិបាទ ប្រកបដោយវិមំសាសមាធិនិងបធានសង្ខារ តើដូចម្តេច ។ បើភិក្ខុធ្វើនូវវិមំសាឲ្យជាអធិបតី វេមន៍បាននូវសមាធិ បាននូវភាពនៃចិត្តមានអារម្មណ៍មូលតែមួយ នេះហៅថា វិមំសាសមាធិ ។ ភិក្ខុនោះ ញ៉ាំងឆន្ទៈឲ្យកើត សង្កាត ប្រាវត្តព្យាយាម ផ្តល់ចិត្ត ប្រឹងប្រែង ដើម្បីញ៉ាំងពួកអកុសលធម៌ដ៏លាមក ដែលមិនទាន់កើត មិនឲ្យកើតឡើយ ដើម្បីលះនូវពួកអកុសលធម៌ដ៏លាមក

អភិធម្មបំណែក វិរាដ្ឋោ

បហាធាយ ។ បេ ។ អនុប្បដ្ឋានំ កុសលានំ ធម្មានំ
 ឧប្បាធាយ ។ បេ ។ ឧប្បដ្ឋានំ កុសលានំ ធម្មានំ
 វិតិយា អសម្មាសាយ កិយ្យោភាវាយ វេច្ចុល្លាយ
 ភាវធាយ ចារិច្ចរិយា ធន្នំ ជនេតិ វាយមតិ វិរិយំ អា-
 រកតិ ចិត្តំ បក្កណ្ណាតិ បទហតិ ឥមេ វុច្ចន្តិ បធាន-
 សម្ព័រា ។ ឥតិ អយព្វា វិមិសាសមាធិ ឥមេ ច
 បធានសម្ព័រា តទេកជ្ឈំ អភិសញ្ញាហិត្វា អភិសម្ពិ-
 ចិត្វា វិមិសាសមាធិប្បធានសម្ព័រារោត្វេវ សំឡំ កច្ចតិ ។

(២២២) តត្ថ កតមា វិមិសា ។ យា បញ្ញា

បធាននា ។ បេ ។ អមោហោ ធម្មវិចយោ សម្មា-
 ទិដ្ឋិ អយំ វុច្ចតិ វិមិសា ។ តត្ថ កតមោ សមាធិ ។
 យា ចិត្តស្ស វិតិ ។ បេ ។ សម្មាសមាធិ អយំ
 វុច្ចតិ សមាធិ ។ តត្ថ កតមោ បធានសម្ព័រារោ ។
 យោ ចេតសិកោ វិរិយារម្មោ ។ បេ ។ សម្មាវាយាមោ
 អយំ វុច្ចតិ បធានសម្ព័រារោ ។ ឥតិ ឥមាយ ច
 វិមិសាយ ឥមិណា ច សមាធិណា ឥមិណា ច បធានស-
 ម្ព័រារោ ឧបេតោ ហោតិ ។ បេ ។ សមម្ព័រាកតោ តេន
 វុច្ចតិ វិមិសាសមាធិប្បធានសម្ព័រាសមម្ព័រាកតោតិ ។

អភិធម្មបិដក វិវត្ត

ដែលកើតហើយ ។ បេ ។ ដើម្បីញ៉ាំងពួកកុសលធម៌ ដែលមិន
 ទាន់កើត ឲ្យកើតឡើង ។ បេ ។ ញ៉ាំងធន្ទៈឲ្យកើត សង្ខត ប្រា-
 រាជញ្ញាយាម ផ្គត់ចិត្ត ប្រឹងបែង ដើម្បីញ៉ាំងពួកកុសលធម៌ ដែលកើត
 ហើយ ឲ្យបិតនៅ មិនឲ្យវិនាស ឲ្យរឹងរិតតែដុះវាល ធំទូលាយ ចំ
 រើន ពេញលេញ ធម៌ទាំងនេះហៅថា បធានសង្ខារ ។ វិមំសាសមាធិ
 នេះផង បធានសង្ខារទាំងនេះផង ដល់នូវការរាប់ថា វិមំសាសមាធិ
 នឹងបធានសង្ខារ ព្រោះប្រមូលរូបរមនូវធម៌នោះក្នុងទីជាមួយគ្នា ដោយ
 ប្រការដូច្នោះ ។

(២៦២) បណ្ណាធម៌ទាំងនោះ វិមំសា តើដូចម្តេច ។ បញ្ញា
 ការដឹងច្បាស់ ។ បេ ។ អមោហាៈ ធម្មវិចយៈ សម្មាទិដ្ឋិ ណា
 នេះហៅថា វិមំសា ។ បណ្ណាធម៌ទាំងនោះ សមាធិ តើដូចម្តេច ។
 ការគាំទ្រនៅ នៃចិត្ត ។ បេ ។ សម្មាសមាធិ ណា នេះហៅថា
 សមាធិ ។ បណ្ណាធម៌ទាំងនោះ បធានសង្ខារ តើដូចម្តេច ។
 ការប្រារព្ធភ្នាយាម ប្រព្រឹត្តទៅក្នុងចិត្ត ។ បេ ។ សម្មាវាយាមៈ ណា
 នេះហៅថា បធានសង្ខារ ។ ភិក្ខុ ជាអ្នកព្រមព្រៀង ។ បេ ។ ប្រកប
 ព្រម ដោយវិមំសានេះផង ដោយសមាធិនេះផង ដោយបធានសង្ខារ
 នេះផង ព្រោះហេតុនោះ ទើបពោលថា ប្រកបដោយវិមំសាសមាធិ
 នឹងបធានសង្ខារ ដោយប្រការដូច្នោះ ។

ឥទ្ធិបារវិរង្គេ អភ័ធម្មភាជនីយំ

[២៦៣] ឥទ្ធិតិ យា តេសំ ធម្មានំ ឥទ្ធិ សមិទ្ធិ
 ឥជ្ឈនា សមិជ្ឈនា លាភោ បដិលាភោ បត្តិ សម្បត្តិ
 ដុសនា សន្និករិយា ឧបសម្បទា ។ ឥទ្ធិចានោតិ
 តថាភូតស្ស វេទនាឧទ្ទោ សញ្ញាឧទ្ទោ សម្ពាទ្ធក្ខន្ធា
 វិញ្ញាណក្ខន្ធា ។ ឥទ្ធិចានំ ភាវេតិ តេ ធម្ម
 អាសេវតិ ភាវេតិ ពហុលីកោតិ តេន វុច្ចតិ ឥទ្ធិ-
 ចានំ ភាវេតិ ។

សុត្តន្តភាជនីយំ ។

[២៦៤] ចត្តារោ ឥទ្ធិចានា ឥធ ភិក្ខុ ធន្តសមា-
 ធិប្បដានសម្ពាទ្ធសមណ្ឌកតំ ឥទ្ធិចានំ ភាវេតិ វិរិយស-
 មាធិប្បដានសម្ពាទ្ធសមណ្ឌកតំ ឥទ្ធិចានំ ភាវេតិ ចិត្ត-
 សមាធិប្បដានសម្ពាទ្ធសមណ្ឌកតំ ឥទ្ធិចានំ ភាវេតិ វិម-
 សាសមាធិប្បដានសម្ពាទ្ធសមណ្ឌកតំ ឥទ្ធិចានំ ភាវេតិ ។

[២៦៥] កថញ្ច ភិក្ខុ ធន្តសមាធិប្បដានស-
 ម្ពាទ្ធសមណ្ឌកតំ ឥទ្ធិចានំ ភាវេតិ ។ ឥធ ភិក្ខុ
 យស្មី សមយេ លោក្ខត្តំ យានំ ភាវេតិ និយ្យានិកំ
 អបថយតាមី ទិដ្ឋិតតានំ បហានាយ បវេមាយ ភូមិ-
 យា បត្តិយា វិវិច្ឆេវ កាមេហិ ។ បេ ។ បវេមី យានំ

ឥទ្ធិបាទវិវត្ត អភិធម្មភាជនីយ

[២៦៣] ពាក្យថា ឥទ្ធិ បានដល់ការសម្រេច ការសម្រេច
 ព្រម អាការសម្រេច អាការសម្រេចព្រម ការបាន ការបានចំពោះ
 ការដល់ ការដល់ព្រម ការពាល់ត្រូវ កិរិយាធ្វើឲ្យជាក់ច្បាស់ ការបាន
 គ្រប់គ្រាន់ នូវធម៌ទាំងឡាយនោះ ។ ពាក្យថា ឥទ្ធិបាទ គឺ វេទនាខន្ធ
 សញ្ញាខន្ធ សង្ខារកុន វិញ្ញាណកុន របស់បុគ្គលមានសភាពដូច្នោះ ។
 ពាក្យថា ចំរើននូវឥទ្ធិបាទ គឺ ភិក្ខុគប់រក អប់រំ ធ្វើឲ្យច្រើន នូវធម៌ទាំង
 នោះ ព្រោះហេតុនោះ ទើបពោលថា ចំរើននូវឥទ្ធិបាទ ។

ចប់ សុត្តន្តភាជនីយ ។

[២៦៤] ឥទ្ធិបាទ ៤ គឺ ភិក្ខុកងសាសនានេះ ចំរើននូវឥទ្ធិបាទ
 ប្រកបដោយឆន្ទសមាធិនិងបធានសង្ខារ ១ ចំរើននូវឥទ្ធិបាទ ប្រកប
 ដោយវិរិយសមាធិនិងបធានសង្ខារ ១ ចំរើននូវឥទ្ធិបាទ ប្រកបដោយចិត្ត-
 សមាធិនិងបធានសង្ខារ ១ ចំរើននូវឥទ្ធិបាទ ប្រកបដោយវិមំសាសមាធិ
 និងបធានសង្ខារ ១ ។

[២៦៥] ចុះភិក្ខុ ចំរើននូវឥទ្ធិបាទ ប្រកបដោយឆន្ទសមាធិនិង
 បធានសង្ខារ តើដូចម្តេច ។ កងសម័យ ណា ភិក្ខុកងសាសនា
 នេះ ចំរើននូវលោកុត្តរជ្ឈាន ជានិយ្យានិកធម៌ ជាគ្រឿងដល់នូវការ
 មិនសន្សំ (នូវកិលេសវដ្តៈ) ដើម្បីលះនូវទិដ្ឋិទាំងឡាយ ដើម្បីដល់នូវ
 បឋមភូមិ ស្ងាត់ចាកកាមទាំងឡាយ ។ បេ ។ ហើយចូលកាន់បឋមជ្ឈាន

អភិធម្មបិដកេ វិវាដោ

ឧបសម្ព័ន្ធ វិហារតិ ទុក្ខាបដិបទំ ទន្ធាភិញ្ញា តស្មី
សបយេ ធន្តសមាធិប្បធានសម្ព័ន្ធាសមណ្ឌកតំ ឥទ្ធិទាទំ
ភាវេតិ ។

[២៦៦] តត្ថ កតមោ ធន្តោ ។ យោ ធន្តោ
ធន្តកតា កត្តកម្យតា កុសលោ ធម្មច្ឆន្តោ អយំ
វុច្ចតិ ធន្តោ ។ តត្ថ កតមោ សមាធិ ។ យា
ចិត្តស្ស បិតិ ។ បេ ។ សម្មាសមាធិ សមាធិសម្ពោ-
ជ្ឈន្តោ មក្កន្តំ មក្កបរិយាបន្នំ អយំ វុច្ចតិ សមាធិ ។
តត្ថ កតមោ បធានសម្ព័ន្ធា ។ យោ ចេតសិកោ
វិយារម្តោ ។ បេ ។ សម្មាវាយាមោ វិយសម្ពោជ្ឈន្តោ
មក្កន្តំ មក្កបរិយាបន្នំ អយំ វុច្ចតិ បធានសម្ព័ន្ធា ។
ឥតិ ឥមិនា ច ធន្តន ឥមិនា ច សមាធិនា
ឥមិនា ច បធានសម្ព័ន្ធានេ ឧបេតោ ហោតិ ។ បេ ។
សមណ្ឌកតោ តេន វុច្ចតិ ធន្តសមាធិប្បធានសម្ព័ន្ធា-
សមណ្ឌកតោតិ ។

[២៦៧] ឥទ្ធិតិ យា តេសំ ធម្មានំ ឥទ្ធិ សមិទ្ធិ
ឥជ្ឈនា សមិជ្ឈនា លាភោ បដិលាភោ បត្តិ សម្បត្តិ
ដុសនា សច្ចិកិរិយា ឧបសម្ព័ន្ធា ។ ឥទ្ធិទាទោតិ

អភិធម្មបិដក វិវាដ្ឋ

ជាទុក្ខាបដិបទានាភិញ្ញា កងសម័យនោះ ភិក្ខុ ឈ្មោះថា ចំរើននូវឥទ្ធិ-
បាទ ប្រកបដោយឆន្ទសមាធិនិងបធានសង្ខារ ។

(២៦៦) បណ្ណាធម៌ទាំងនោះ ឆន្ទៈ តើដូចម្តេច ។ សេចក្តី
ប្រាថ្នា ភាពនៃបុគ្គលមានសេចក្តីប្រាថ្នា ភាពនៃបុគ្គលប្រាថ្នាដើម្បីធ្វើ
ការប្រាថ្នាធម៌ជាតុសល ណា នេះហៅថា ឆន្ទៈ ។ បណ្ណាធម៌
ទាំងនោះ សមាធិ តើដូចម្តេច ។ ការតាំងនៅ នៃចិត្ត ។ បេ ។
សម្មាសមាធិ សមាធិសមោជ្ឈន៍ ជាអង្គនៃមគ្គ រាប់បញ្ចូលកងមគ្គ ណា
នេះហៅថា សមាធិ ។ បណ្ណាធម៌ទាំងនោះ បធានសង្ខារ តើដូច
ម្តេច ។ ការប្រាសព្វព្យាយាម ប្រព្រឹត្តទៅកងចិត្ត ។ បេ ។ សម្មា-
រាយាមៈ វិរិយសមោជ្ឈន៍ ជាអង្គនៃមគ្គ រាប់បញ្ចូលកងមគ្គ ណា
នេះហៅថា បធានសង្ខារ ។ ភិក្ខុជាអ្នកព្រមព្រៀង ។ បេ ។ ប្រកប
ព្រម ដោយឆន្ទៈនេះផង ដោយសមាធិនេះផង ដោយបធានសង្ខារ
នេះផង ព្រោះហេតុនោះ ទើបពោលថា ប្រកបដោយឆន្ទសមាធិនិង
បធានសង្ខារ ដោយប្រការដូច្នោះ ។

(២៦៧) ពាក្យថា ឥទ្ធិ បានដល់ការសម្រេច ការសម្រេច
ព្រម អាការសម្រេច អាការសម្រេចព្រម ការបាទ ការបាទចំពោះ
ការដល់ ការដល់ព្រម ការពាល់ត្រូវ កិរិយាធ្វើឲ្យជាក់ច្បាស់ ការ
បានគ្រប់គ្រាន់ នូវធម៌ទាំងឡាយនោះ ។ ពាក្យថា ឥទ្ធិបាទ

ឥទ្ធិពលវិភង្គ អភិធម្មភាគដំបូង

តថាភូតស្ស ជនេស្ស ។ បេ ។ បត្តាហោ អវិក្ខេ-
ហោ ។ ឥទ្ធិពោទំ ភាវេតីតិ តេ ធម្មេ អាសេវេតិ
ភាវេតិ ពហុលីករោតិ តេន វុច្ចតិ ឥទ្ធិពោទំ ភាវេតីតិ ។

(២៦៨) កថញ្ច ភិក្ខុ វិរិយសមាធិប្បធានស-
ម្មារសមដ្ឋានតំ ឥទ្ធិពោទំ ភាវេតី ។ ឥធម ភិក្ខុ យស្មី
សមយេ លោកុត្តរំ ឈានំ ភាវេតិ និយ្យានិកំ អប-
ចយតាមី ទិដ្ឋិតតានំ បហាធាយ បឋមាយ ភូមិយា
បត្តិយា វិវិច្ឆេវ កាមេហិ ។ បេ ។ បឋមំ ឈានំ
ឧបសម្បជ្ឈ វិហារតិ ទុក្ខាបដិបទំ ទន្ធាភិញ្ញំ តស្មី
សមយេ វិរិយសមាធិប្បធានសម្មារសមដ្ឋានតំ ឥទ្ធិ-
ពោទំ ភាវេតី ។

(២៦៩) តត្ថ កតមំ វិរិយំ ។ យោ ចេត-
សិកោ វិរិយារម្មោ ។ បេ ។ សម្មារាយាមោ វិរិយ-
សម្មោជ្ឈវេទ្ធំ មក្កន្តំ មក្កបរិយាបន្នំ ឥទំ វុច្ចតិ វិរិយំ ។
តត្ថ កតមោ សមាធិ ។ យា ចិត្តស្ស ឋិតិ ។ បេ ។
សម្មាសមាធិ សមាធិសម្មោជ្ឈវេទ្ធំ មក្កន្តំ មក្កបរិយា-
បន្នំ អយំ វុច្ចតិ សមាធិ ។ តត្ថ កតមោ បធានស-
ម្មារោ ។ យោ ចេតសិកោ វិរិយារម្មោ ។ បេ ។

ឥទ្ធិបាទវិភង្គ អភិធម្មភាជនីយ

គឺការពាល់ត្រូវ ។ បេ ។ ការផ្គត់ផ្គង់ សេចក្តីមិនរាយមាយ របស់បុគ្គល
មានសភាពដូច្នោះ ។ ពាក្យថា ចំរើននូវឥទ្ធិបាទ គឺ ភិក្ខុគប់រក អប់រំ
ធ្វើឲ្យច្រើន នូវធម៌ទាំងនោះ ព្រោះហេតុនោះ ទើបពោលថា ចំរើន
នូវឥទ្ធិបាទ ។

[២៦៨] ចុះភិក្ខុ ចំរើននូវឥទ្ធិបាទ ប្រកបដោយវិរិយសមាធិនិង
បធានសង្ខារ តើដូចម្តេច ។ កងសម័យណា ភិក្ខុកងសាសនានេះ
ចំរើននូវលោកុត្តរជ្ជាន ជានិយ្យានិកធម៌ ជាគ្រឿងដល់នូវការមិនសន្សំ
(នូវកិលេសវដ្តៈ) ដើម្បីលះនូវទិដ្ឋិទាំងឡាយ ដើម្បីដល់នូវបឋមភូមិ
ស្ងាត់ចាកកាមទាំងឡាយ ។ បេ ។ ហើយចូលកាន់បឋមជ្ជាន ជាទុក្ខា-
បដិបទនាភិញ្ញា កងសម័យនោះ ភិក្ខុ ឈ្មោះថា ចំរើននូវឥទ្ធិបាទ
ប្រកបដោយវិរិយសមាធិនិងបធានសង្ខារ ។

[២៦៩] បណ្តាធម៌ទាំងនោះ វិរិយៈ តើដូចម្តេច ។ ការប្រា-
រាជ្ជព្យាយាម ប្រព្រឹត្តទៅក្នុងចិត្ត ។ បេ ។ សម្មាវាយាមៈ វិរិយសម្ពោ-
ជ្ជៈ ជាអង្គនៃមគ្គ រាប់បញ្ចូលក្នុងមគ្គ ណា នេះហៅថា វិរិយៈ ។
បណ្តាធម៌ទាំងនោះ សមាធិ តើដូចម្តេច ។ ការតាំងនៅ នៃចិត្ត
។ បេ ។ សម្មាសមាធិ សមាធិសម្ពោជ្ជៈ ជាអង្គនៃមគ្គ រាប់បញ្ចូល
ក្នុងមគ្គ ណា នេះហៅថា សមាធិ ។ បណ្តាធម៌ទាំងនោះ បធាន-
សង្ខារ តើដូចម្តេច ។ ការប្រារាជ្ជព្យាយាម ប្រព្រឹត្តទៅក្នុងចិត្ត ។ បេ ។

អភិធម្មប្បដិពេ វិរាដ្ឋោ

សម្មាសម្ពុទ្ធា! មា វិរិយសម្មោជ្ឈន្តោ មក្កន្តំ មក្កបរិយា-
 បន្តំ អយំ វុច្ចតិ បដានសម្មារោ ។ ឥតិ ឥមិនា ច
 វិរិយន ឥមិនា ច សមាធិនា ឥមិនា ច បដាន-
 សម្មារេន ឧបេតោ ហោតិ ។ បេ ។ សមម្ពាគតោ
 តេន វុច្ចតិ វិរិយសមាធិប្បដានសម្មារសមម្ពាគតោតិ ។

[២៧០] ឥទ្ធិតិ យា តេសំ ធម្មានំ ឥទ្ធិ សមិទ្ធិ
 ឥជ្ឈនា សមិជ្ឈនា លាភោ បដិលាភោ បត្តិ សម្បត្តិ
 ដុសនា សច្ចករិយា ឧបសម្បទា ។ ឥទ្ធិចានោតិ
 តថាភូតស្ស ជស្សោ ។ បេ ។ បត្តាហា អវិក្ខោ ។
 ឥទ្ធិចានំ ភាវេតិ តេ ធម្ម អាសេវតិ ភាវេតិ
 ពហុលីកោតិ តេន វុច្ចតិ ឥទ្ធិចានំ ភាវេតិ ។

[២៧១] កថេត្ត ភិក្ខុ ចិត្តសមាធិប្បដានសម្មា-
 រសមម្ពាគតំ ឥទ្ធិចានំ ភាវេតិ ។ ឥធ ភិក្ខុ យស្មី
 សមយេ លោក្កត្តំ ណានំ ភាវេតិ និយ្យានិកំ
 អបចយតាមី និដ្ឋិតានំ បហានាយ បវេនាយ ភូមិ-
 យា បត្តិយា វិវិច្ឆេវ កាមេហិ ។ បេ ។ បវេមំ ណានំ

អភិធម្មបិដក វិវាដ

សម្មាវាយាមៈ វិវិយសមោជ្ឈន្ត ជាអង្គនៃមគ្គ រាប់បញ្ចូលកងមគ្គ ណា
នេះហៅថា បធានសង្ខារ ។ ភិក្ខុជាអ្នកព្រមព្រៀង ។ បេ ។ ប្រកប
ព្រម ដោយវិវិយៈនេះផង ដោយសមាធិនេះផង ដោយបធានសង្ខារ
នេះផង ព្រោះហេតុនោះ ទើបពោលថា ប្រកបដោយវិវិយសមាធិនិង
បធានសង្ខារ ។

[២៧០] ពាក្យថា ឥទ្ធិ គឺ បានដល់ការសម្រេច ការសម្រេច
ព្រម អាការសម្រេច អាការសម្រេចព្រម ការបាន ការបានចំពោះ
ការដល់ ការដល់ព្រម ការពាល់ត្រូវ កិរិយាធ្វើឲ្យជាក់ច្បាស់ ការ
បានគ្រប់គ្រាន់ នូវធម៌ទាំងឡាយនោះ ។ ពាក្យថា ឥទ្ធិបាទ គឺ
ការពាល់ត្រូវ ។ បេ ។ ការផ្តន្ទុក សេចក្តីមិនរាយមាយ របស់
បុគ្គលមានសភាពដូច្នោះ ។ ពាក្យថា ចំរើននូវឥទ្ធិបាទ គឺ ភិក្ខុ
គប់រក អប់រំ ធ្វើឲ្យច្រើន នូវធម៌ទាំងឡាយនោះ ព្រោះហេតុនោះ
ទើបពោលថា ចំរើននូវឥទ្ធិបាទ ។

[២៧១] ចុះភិក្ខុ ចំរើននូវឥទ្ធិបាទ ប្រកបដោយចិត្តសមាធិនិង
បធានសង្ខារ តើដូចម្តេច ។ កងសម័យ ណា ភិក្ខុកងសាសនា
នេះ ចំរើននូវលោកុត្តរជ្ជាន ជានិយ្យានិកធម៌ ជាគ្រឿងដល់នូវការ
មិនសន្សំ (នូវកិលេសវដ្តៈ) ដើម្បីលះនូវទិដ្ឋិទាំងឡាយ ដើម្បីដល់នូវ
បឋមភូមិ ស្ងាត់ចាកកាមទាំងឡាយ ។ បេ ។ ហើយចូលកាន់បឋមជ្ជាន

ឥទ្ធិពលវិភង្គ អរិយធម្មកាដ៏ស្រស់

ឧបសម្ព័ន្ធ វិហារតិ ធុត្តាបដិបទំ ទន្ធាភិញ្ញា តស្មី
សមយេ ចិត្តសមាធិប្បធានសម្ព័ន្ធវសមណ្ឌកតិ ឥទ្ធិ-
បាទំ កាលេតិ ។

[២៧២] តត្ថ កតមំ ចិត្តំ ។ យំ ចិត្តំ មនោ
បាទសំ ។ បេ ។ តជ្ជា មនោវិញ្ញាណាទតុ ឥទ្ធិ វុច្ចតិ
ចិត្តំ ។ តត្ថ កតមោ សមាធិ ។ យា ចិត្តស្ស
វិភិ ។ បេ ។ សម្មាសមាធិ សមាធិសម្ពោជ្ឈន្ត
មក្កដំ មក្កបរិយាបដ្ឋំ អយំ វុច្ចតិ សមាធិ ។ តត្ថ
កតមោ បធានសម្ព័ន្ធវេ ។ យោ ចេតសិកោ វិ-
យារម្ពោ ។ បេ ។ សម្មាវាយាមោ វិរិយសម្ពោជ្ឈន្ត
មក្កដំ មក្កបរិយាបដ្ឋំ អយំ វុច្ចតិ បធានសម្ព័ន្ធវេ ។
ឥតិ ឥមិនា ច ចិត្តន ឥមិនា ច សមាធិនា
ឥមិនា ច បធានសម្ព័ន្ធវេន ឧបេតោ ហោតិ ។ បេ ។
សមណ្ឌកតោ តេន វុច្ចតិ ចិត្តសមាធិប្បធានសម្ព័ន្ធវ-
សមណ្ឌកតោតិ ។

ឥទ្ធិបាទវិក្កង អភិធម្មកាដិន័យ

ជាទុក្ខាបដិបទនាភិញ្ញា កងសម័យនោះ ភិក្ខុ ឈ្មោះថាចំរើនន្ទវ
ឥទ្ធិបាទ ប្រកបដោយចិត្តសមាធិនិងបធានសង្ខារ ។

(២៧២) បណ្ណាធម៌ទាំងនោះ ចិត្ត តើដូចម្តេច ។ ចិត្ត សេចក្តីដឹង
អារម្មណ៍ សេចក្តីប្រាថ្នា ។ បេ ។ មនោវិញ្ញាណធាតុ ដែលកើតអំពី
វិញ្ញាណនោះ ណា នេះហៅថា ចិត្ត ។ បណ្ណាធម៌ទាំងនោះ
សមាធិ តើដូចម្តេច ។ ការតាំងនៅ នៃចិត្ត ។ បេ ។ សម្មាសមាធិ
សមាធិសម្មាជ្ឈង្គ ជាអង្គនៃមគ្គ រាប់បញ្ចូលកងមគ្គ ណា នេះហៅថា
សមាធិ ។ បណ្ណាធម៌ទាំងនោះ បធានសង្ខារ តើដូចម្តេច ។
ការប្រាព្វព្យាយាម ប្រព្រឹត្តទៅក្នុងចិត្ត ។ បេ ។ សម្មាវេយាមៈ វិវិ-
យសម្មាជ្ឈង្គ ជាអង្គនៃមគ្គ រាប់បញ្ចូលកងមគ្គ ណា នេះហៅថា
បធានសង្ខារ ។ ភិក្ខុជាអ្នកព្រមព្រៀង ។ បេ ។ ប្រកបព្រម ដោយ
ចិត្តនេះផង ដោយសមាធិនេះផង ដោយបធានសង្ខារនេះផង ព្រោះ
ហេតុនោះ ទើបពោលថា ប្រកបដោយចិត្តសមាធិនិងបធានសង្ខារ
ដោយប្រការដូច្នោះ ។

អភិធម្មបិណ្ឌកោ វិវត្តោ

(២៧៣) ឥន្ទ្រិតិ យោ តេសំ ធម្មានំ ឥន្ទ្រិ
 សមិទ្ធិ ឥន្ទ្រនា សមិទ្ធិនា លាភោ បដិលាភោ
 បតិ សម្បតិ ធុសនា សច្ចិកិរិយា ឧបសម្បនា ។
 ឥន្ទ្រិចានោតិ តថាក្ខតស្ស ជស្សោ ។ បេ ។ បត្តា-
 យោ អវិក្កោចា ។ ឥន្ទ្រិចានំ ភាវេតិ តេ
 ធម្មោ អាសេវតិ ភាវេតិ ពហុលីកោតិ តេន
 វុច្ចតិ ឥន្ទ្រិចានំ ភាវេតិ ។

(២៧៤) កថញ្ច ភិក្ខុ វីមសាសមាជិប្បនាណ-
 សម្ព័រសមណ្ឌកតំ ឥន្ទ្រិចានំ ភាវេតិ ។ ឥន ភិក្ខុ
 យស្មី សមយេ លោកុត្តរំ ឈានំ ភាវេតិ
 និយ្យានិកំ អបថយតាមី ទិដ្ឋិតានំ បហានាយ
 បវេមាយ ក្រមិយា បតិយា វិវិច្ឆេវ កាមេហិ
 ។ បេ ។ បវេមំ ឈានំ ឧបសម្បជ្ជ វិហារតិ ទុក្ខា-
 បដិបទំ ទុក្ខាភិញ្ញំ តស្មី សមយេ វីមសាសមា-
 ជិប្បនាណសម្ព័រសមណ្ឌកតំ ឥន្ទ្រិចានំ ភាវេតិ ។

អភិធម្មបិដក វិវាដ

(២៧៣) ពាក្យថា ឥទ្ធិ បានដល់ការសម្រេច ការសម្រេច
 ព្រម អាការសម្រេច អាការសម្រេចព្រម ការបាន ការបានចំពោះ
 ការដល់ ការដល់ព្រម ការពាល់ត្រូវ កិរិយាធ្វើឲ្យជាក់ច្បាស់ ការ
 បានគ្រប់គ្រាន់ ទ្រព្យធម៌ទាំងឡាយនោះ ។ ពាក្យថា ឥទ្ធិបាទ គឺ
 ការពាល់ត្រូវ ។ បេ ។ ការផ្គត់ផ្គង់ សេចក្តីមិនរាយមាយ របស់បុគ្គល
 មានសភាពដូច្នោះ ។ ពាក្យថា ចំរើននូវឥទ្ធិបាទ គឺ ភិក្ខុគប់រក
 អប់រំ ធ្វើឲ្យច្រើន ទ្រព្យធម៌ទាំងឡាយនោះ ព្រោះហេតុនោះ ទើបពោល
 ថា ចំរើននូវឥទ្ធិបាទ ។

(២៧៤) ចុះភិក្ខុ ចំរើននូវឥទ្ធិបាទ ប្រកបដោយវិមសាសមាធិ
 នឹងបធានសង្ខារ តើដូចម្តេច ។ កងសម័យណា ភិក្ខុកងសាសនា
 នេះ ចំរើននូវលោកុត្តរជ្ជាន ជានិយ្យានិកធម៌ ជាគ្រឿងដល់នូវការ
 មិនសន្សំ (នូវកិលេសវដ្តៈ) ដើម្បីលះនូវទិដ្ឋិទាំងឡាយ ដើម្បីដល់
 នូវបឋមភូមិ ស្ងាត់ចាកកាមទាំងឡាយ ។ បេ ។ ហើយចូលកាន់
 បឋមជ្ជាន ជាទូកាបដិបទានាភិញ្ញា កងសម័យនោះ ភិក្ខុ ឈ្មោះថា
 ចំរើននូវឥទ្ធិបាទ ប្រកបដោយវិមសាសមាធិនឹងបធានសង្ខារ ។

ពិទ្ធិបាវិកន្តេ អភិធម្មភាជនីយំ

(២៧៥) តត្ថ កកតមា វីមំសា ។ យោ បញ្ញា
 បដាននា ។ បេ ។ អមោហោ ធម្មវិចយោ សម្មា-
 ទិដ្ឋិ ធម្មវិចយ សម្មាជ្ឈង្គោ មក្កន្តំ មក្កបរិយាបន្តំ
 អយំ វុច្ចតិ វីមំសា ។ តត្ថ កកតមោ សមាធិ ។
 យោ ចិត្តស្ស វិតិ ។ បេ ។ សម្មាសមាធិ សមា-
 ធិសម្មាជ្ឈង្គោ មក្កន្តំ មក្កបរិយាបន្តំ អយំ វុច្ចតិ
 សមាធិ ។ តត្ថ កកតមោ បដានសម្ព័នោ ។
 យោ ចេតសិកោ វិរិយារម្មោ ។ បេ ។ សម្មាវា-
 យាមោ វិរិយសម្មាជ្ឈង្គោ មក្កន្តំ មក្កបរិយាបន្តំ
 អយំ វុច្ចតិ បដានសម្ព័នោ ។ ឥតិ ឥមាយ ច
 វីមំសាយ ឥមីនា ច សមាធិនា ឥមីនា ច បដា-
 នសម្ព័នោ ឱបេតោ ហោតិ សម្មបេតោ ឱនាក-
 តោ សម្មនាកតោ ឱបបដ្ឋោ សម្មបបដ្ឋោ ស-
 មដ្ឋាកតោ តេន វុច្ចតិ វីមំសាសមាធិប្បដានសម្ព័ន-
 សមដ្ឋាកតោតិ ។

ឥទ្ធិពលវិក័ត្ត អភិធម្មកាធិនីយ

[២៧៩] បណ្តាធម៌ទាំងនោះ វីរិយសា តើដូចម្តេច ។ បញ្ញា
 ការដឹងច្បាស់ ។ បេ ។ អមោហា: ធម្មវិចយៈ សម្មាទិដ្ឋិ ធម្មវិចយៈ-
 សម្មោជ្ឈន្ត ជាអង្គនៃមគ្គ រាប់បញ្ចូលកងមគ្គ ណា នេះហៅថា វីរិយសា ។
 បណ្តាធម៌ទាំងនោះ សមាធិ តើដូចម្តេច ។ ការតាំងនៅនៃចិត្ត
 ។ បេ ។ សម្មាសមាធិ សមាធិសម្មោជ្ឈន្ត ជាអង្គនៃមគ្គ រាប់បញ្ចូល
 កងមគ្គ ណា នេះហៅថា សមាធិ ។ បណ្តាធម៌ទាំងនោះ បធាន-
 សង្ខារ តើដូចម្តេច ។ ការប្រាសព្វព្យាយាម ប្រព្រឹត្តទៅក្នុងចិត្ត
 ។ បេ ។ សម្មាវាយាម: វិរិយសម្មោជ្ឈន្ត ជាអង្គនៃមគ្គ រាប់បញ្ចូល
 កងមគ្គ ណា នេះហៅថា បធានសង្ខារ ។ ភិក្ខុ ជាអ្នកព្រមព្រៀង
 មូលមិត្ត ចូលទៅជិត អែបនែប កៀកកើយ ប្រជិតប្រដី ប្រកប
 ព្រម ដោយវីរិយសានេះផង ដោយសមាធិនេះផង ដោយបធានសង្ខារ
 នេះផង ព្រោះហេតុនោះ ទើបពោលថា ប្រកបដោយវីរិយសាសមាធិ
 នឹងបធានសង្ខារ ដោយប្រការដូច្នោះ ។

អភិធម្មប្បដិកេ វិវត្តោ

[២៧៦] ឥទ្ធិតិ យា តេសំ ធម្មានំ ឥទ្ធិ
 សមិទ្ធិ ឥជ្ឈនា សមិជ្ឈនា លាភោ បដិលាភោ
 បត្តិ សម្បត្តិ ដុសនា សច្ចិករិយា ឧបសម្បទា ។
 ឥទ្ធិទានោតិ តថាភូតស្ស ដស្សា ។ បេ ។ បត្តា-
 ហោ អវិក្ខេបោ ។ ឥទ្ធិទានំ ភាវេតិ តេ ធម្ម-
 អាសេវតិ ភាវេតិ ពហុលីករោតិ តេន វុច្ចតិ ឥទ្ធិ-
 ទានំ ភាវេតិ ។

[២៧៧] ចត្តារោ ឥទ្ធិទានា នន្ទិទ្ធិទានោ
 វិយិទ្ធិទានោ ចិត្តិទ្ធិទានោ វិមិសិទ្ធិទានោ ។

[២៧៨] តត្ថ កតមោ នន្ទិទ្ធិទានោ ។ ឥធន
 ភិក្ខុ យស្មី សមយេ លោក្ខត្រំ យានំ ភាវេតិ
 និយ្យានំកំ អបចយតាមី ទិដ្ឋិតតានំ បហានាយ
 បវេមាយ ភូមិយា បត្តិយា វិវិច្ឆេវ កោមេហិ
 ។ បេ ។ បវេមំ យានំ ឧបសម្បជ្ជ វិហារតិ
 ទុក្ខាបដិបទំ ទន្ធាភិញ្ញំ យោ តស្មី សមយេ
 នន្ទោ នន្ទិកតា កត្តកម្យតា កុសលោ ធម្មច្ន-
 ្តោ អយំ វុច្ចតិ នន្ទិទ្ធិទានោ អវិសេសា ធម្មា
 នន្ទិទ្ធិទានសម្បយុតា ។

អភិធម្មប័ណ្ណ វិវត្ត

[២៧៦] ពាក្យថា ឥទ្ធិ បានដល់ការសម្រេច ការសម្រេច ព្រម អាការសម្រេច អាការសម្រេចព្រម ការបាន ការបានចំពោះ ការដល់ ការដល់ព្រម ការពាល់ត្រូវ កិរិយាធ្វើឱ្យជាក់ច្បាស់ ការ បានគ្រប់គ្រាន់ នូវធម៌ទាំងឡាយនោះ ។ ពាក្យថា ឥទ្ធិបាទ គឺ ការ ពាល់ត្រូវ ។ បេ ។ ការផ្គងទុក សេចក្តីមិនរាយមាយ របស់បុគ្គល មានសភាពដូច្នោះ ។ ពាក្យថា ចំរើននូវឥទ្ធិបាទ គឺ ភិក្ខុគប់រក អប់រំ ធ្វើឱ្យច្រើន នូវធម៌ទាំងឡាយនោះ ព្រោះហេតុនោះ ទើបពោលថា ចំរើននូវឥទ្ធិបាទ ។

[២៧៧] ឥទ្ធិបាទ ៤ យ៉ាង គឺ ឆន្ទិទ្ធិបាទ ១ វិរិយទ្ធិបាទ ១ បិក្ខុទ្ធិបាទ ១ វិមសិទ្ធិបាទ ១ ។

[២៧៨] បណ្តាឥទ្ធិបាទទាំងនោះ ឆន្ទិទ្ធិបាទ តើដូចម្តេច ។ កងសម័យណា ភិក្ខុកងសាសនានេះ ចំរើននូវលោកុត្តរជ្ឈាន ជា និយ្យានិកធម៌ ជាគ្រឿងដល់នូវការមិនសន្សំ (នូវកិលេសវដ្តៈ) ដើម្បី លះនូវទិដ្ឋិទាំងឡាយ ដើម្បីដល់នូវបឋមភូមិ ស្ងាត់ចាកកាមទាំងឡាយ ។ បេ ។ ហើយចូលកាន់បឋមជ្ឈាន ជាទុក្ខាបដិបទទន្ធាភិញ្ញា កង សម័យនោះ សេចក្តីប្រាថ្នា ភាពនៃបុគ្គលមានសេចក្តីប្រាថ្នា ភាព នៃបុគ្គលប្រាថ្នាដើម្បីធ្វើ ការប្រាថ្នាធម៌ជាកុសល ណា នេះហៅថា ឆន្ទិទ្ធិបាទ ពួកធម៌ដ៏សេស ក៏ឈ្មោះថា ប្រកបដោយឆន្ទិទ្ធិបាទ ។

ពិទ្ធិបាទវិវត្ត អភិធម្មភាជនីយំ

[២៧៧] តត្ថ កកតមោ វិវិយំ ទ្ធិទាទោ ។
 ឥធិ ភិក្ខុ យស្មី សមយេ លោកុត្តរំ ឈានំ
 ភាវេតិ និយ្យានិកំ អបចយតាមី ទិដ្ឋិតតានំ
 បហានាយ បវមាយ ភ្នមិយា បត្តិយា វិវិទ្ធោ
 កាមេហិ ។ បេ ។ បវមំ ឈានំ ឧបសម្បជ្ឈ
 វិហារតិ ទុក្ខាបដិបទំ ទន្ធាភិញ្ញំ យោ តស្មី
 សមយេ ចេតសិកោ វិវិយារម្យោ ។ បេ ។ សម្មា-
 វាយាមោ វិវិយសម្មោជ្ឈន្តោ មក្កនំ មក្កបរិយាបន្តំ
 អយំ វុច្ចតិ វិវិយំ ទ្ធិទាទោ អវសេសា ធម្មា វិវិ-
 យំ ទ្ធិទាទនសម្បយុត្តា ។

[២៧០] តត្ថ កកតមោ ចិត្តិទ្ធិទាទោ ។
 ឥធិ ភិក្ខុ យស្មី សមយេ លោកុត្តរំ ឈានំ
 ភាវេតិ និយ្យានិកំ អបចយតាមី ទិដ្ឋិតតានំ ប-
 ហានាយ បវមាយ ភ្នមិយា បត្តិយា វិវិទ្ធោ
 កាមេហិ ។ បេ ។ បវមំ ឈានំ ឧបសម្បជ្ឈ
 វិហារតិ ទុក្ខាបដិបទំ ទន្ធាភិញ្ញំ យំ តស្មី សមយេ
 ចិត្តំ មនោ មាណសំ ។ បេ ។ តជ្ជា មនោវិញ្ញា-
 ណាធាតុ អយំ វុច្ចតិ ចិត្តិទ្ធិទាទោ អវសេសា
 ធម្មា ចិត្តិទ្ធិទាទនសម្បយុត្តា ។

ឥទ្ធិបាទវិភង្គ អភិធម្មភាជនីយ

[២៧៧] បណ្ណាត៍ទ្ធិបាទទាំងនោះ វិរិយទ្ធិបាទ តើដូចម្តេច ។
 កងសម័យណា ភិក្ខុកងសាសនានេះ ចំរើនលោកុត្តរជ្ជាន ជានិ-
 យ្យានិកធម៌ ជាគ្រឿងដល់នូវការមិនសន្សំ (នូវកិលេសវដ្តៈ) ដើម្បី
 លះទិដ្ឋទាំងឡាយ ដើម្បីដល់នូវបឋមភូមិ ស្ងាត់ចាកកាមទាំងឡាយ
 ។ បេ ។ ហើយចូលកាន់បឋមជ្ជាន ជាទូក្រាបដ៏បទានោភិញ្ញា កង
 សម័យនោះ ការប្រាសព្វព្យាយាម ប្រព្រឹត្តទៅកងចិត្ត ។ បេ ។ សម្មា-
 វាយាមៈ វិរិយសម្មាវដ្តន៍ ជាអង្គនៃមគ្គ រាប់បញ្ចូលកងមគ្គ ណា
 នេះហៅថា វិរិយទ្ធិបាទ ពួកធម៌ដ៏សេស ក៏ឈ្មោះថា ប្រកបដោយ
 វិរិយទ្ធិបាទ ។

[២៨០] បណ្ណាត៍ទ្ធិបាទទាំងនោះ ចិត្តិទ្ធិបាទ តើដូចម្តេច ។
 កងសម័យណា ភិក្ខុកងសាសនានេះ ចំរើនលោកុត្តរជ្ជាន ជានិយ្យា-
 និកធម៌ ជាគ្រឿងដល់នូវការមិនសន្សំ (នូវកិលេសវដ្តៈ) ដើម្បីលះនូវ
 ទិដ្ឋទាំងឡាយ ដើម្បីដល់នូវបឋមភូមិ ស្ងាត់ចាកកាមទាំងឡាយ ។ បេ ។
 ហើយចូលកាន់បឋមជ្ជាន ជាទូក្រាបដ៏បទានោភិញ្ញា កងសម័យនោះ
 ចិត្តិ សេចក្តីដឹងអារម្មណ៍ សេចក្តីប្រាថ្នា ។ បេ ។ មនោវិញ្ញាណ-
 ធាតុ ដែលកើតអំពីវិញ្ញាណធាតុនោះ ណា នេះហៅថា ចិត្តិទ្ធិបាទ
 ពួកធម៌ដ៏សេស ក៏ឈ្មោះថា ប្រកបដោយចិត្តិទ្ធិបាទ ។

អភិធម្មបិដក វិរាដ្ឋោ

[២៥០] តត្ថ កតតោ វីមសិទ្ធិចានោ ។ ឥធិ
 ភិក្ខុ យស្មី សមយេ លោក្យត្ថំ យានំ ភាវេតិ
 និយ្យានំ កំ អបថយតាមី ទិដ្ឋិតតានំ បហានាយ
 បវេមាយ ភូមិយា បតិយា វិវិច្ឆេ កោមេហិ ។ បេ ។
 បវេមំ យានំ ឧបសម្ម័យំ វិហារតិ ទុក្ខោបដិបទំ
 ទត្តាភិក្ខុ យា តស្មី សមយេ បញ្ញា បដានោ ។ បេ ។
 អមោហោ ធម្មវិចយោ សម្មាទិដ្ឋិ ធម្មវិចយសម្មោធឿ-
 វេណំ មក្កនំ មក្កបរិយោបន្នំ អយំ វិច្ឆតិ វីមសិទ្ធិ-
 ចានោ អវិសេសា ធម្មា វីមសិទ្ធិចានិសម្មយុត្តា ។

អភិធម្មភាជីយំ ។

[២៥២] ចត្តារោ ឥទ្ធិចានោ ឥធិ ភិក្ខុ ធម្ម-
 សមាដិប្បនានសម្មារសមញ្ញតតំ ឥទ្ធិចានំ ភាវេតិ
 វីរិយសមាដិ... ចិត្តសមាដិ... វីមសា សមាដិប្ប-
 នានសម្មារសមញ្ញតតំ ឥទ្ធិចានំ ភាវេតិ ។ ចតុទ្ធិ
 ឥទ្ធិចានំ កតិ កុសលា កតិ អកុសលា កតិ
 អព្យាកតា ។ បេ ។ កតិ សរណា កតិ អរណា ។

អភិធម្មបិដក វិភង្គ

[២៨១] បណ្ណាឥទ្ធិបាទទាំងនោះ វិមិសិទ្ធិបាទ តើដូចម្តេច ។
 កងសម័យណា ភិក្ខុកងសាសនានេះ ចំរើនលោកុត្តរជ្ជាន ជានិយ្យា-
 ទិកធម៌ ជាគ្រឿងដល់នូវការមិនសន្សំ (នូវកិលេសវដ្តៈ) ដើម្បីលះ
 ទិដ្ឋិទាំងឡាយ ដើម្បីដល់នូវបឋមភូមិ ស្ងាត់ចាកកាមទាំងឡាយ
 ។ បេ ។ ហើយចូលកាន់បឋមជ្ជាន ជាទុក្ខាបដ៏បទន្ទាតិញ កង
 សម័យនោះ បញ្ញា ការដឹងច្បាស់ ។ បេ ។ អមោហៈ ធម្មវិចយៈ
 សម្មាទិដ្ឋិ ធម្មវិចយសម្ពោជ្ឈន្តិ ជាអង្គនៃមគ្គ រាប់បញ្ចូលកងមគ្គ
 ណា នេះហៅថា វិមិសិទ្ធិបាទ ពួកធម៌ដ៏សេស ក៏ឈ្មោះថា ប្រកប
 ដោយវិមិសិទ្ធិបាទ ។

ចប់ អភិធម្មភាជនីយ ។

[២៨២] ឥទ្ធិបាទ ៤ គឺ ភិក្ខុកងសាសនានេះ ចំរើននូវឥទ្ធិបាទ
 ប្រកបដោយធនូសមាធិនិងបធានសង្ខារ ១ វិវិយសមាធិ... ១ ចិត្ត-
 សមាធិ... ១ ចំរើននូវឥទ្ធិបាទ ប្រកបដោយវិមិសាសមាធិនិងបធាន
 សង្ខារ ១ ។ បណ្ណាឥទ្ធិបាទទាំង ៤ ឥទ្ធិបាទ ជាកុសលប៉ុន្មាន ជា
 អកុសលប៉ុន្មាន ជាអព្យាក្រឹតប៉ុន្មាន ។ បេ ។ ជាសរណៈប៉ុន្មាន ជា
 អរណៈប៉ុន្មាន ។

ឥទ្ធិបាវិត្តេ បញ្ញាបុគ្គលំ

[២៧៣] កុសលាយេវ សិយា សុខាយ វេ-
 ទនាយ សម្មយុត្តា សិយា អនុក្ខមសុខាយ វេទ-
 នាយ សម្មយុត្តា វិបាកធម្មធម្មា អនុទានិញ្ញានុទា-
 នានិយា អសន្តិលិដ្ឋាសន្តិលេសិកា សិយា សវិតក្ក-
 សវិចារា សិយា អវិតក្កវិចារមត្តា សិយា អវិតក្កា-
 វិចារា សិយា បីតិសហគតា សិយា សុខសហគតា
 សិយា ឧបេក្ខាសហគតា នេវ ទិស្សនេន ន កា-
 វនាយ បហាតព្វា នេវ ទិស្សនេន ន កាវនាយ
 បហាតព្វហេតុកា អបចយតាមិនោ សេក្ខា អប្ប-
 មណា អប្បមណារម្មណា បណីតា សម្មត្តនិយ-
 តា ន មត្តារម្មណា មក្កហេតុកា ន មត្តាធិបតិ-
 នោ សិយា ឧប្បន្នា សិយា អនុប្បន្នា ន វត្តព្វា
 ឧប្បាទិនោតិ សិយា អតីតា សិយា អនាគតា
 សិយា បច្ចុប្បន្នា ន វត្តព្វា អតីតារម្មណាតិបិ អនា-
 គតារម្មណាតិបិ បច្ចុប្បន្នារម្មណាតិបិ សិយា អជ្ឈត្តា
 សិយា ពហិទ្ធា សិយា អជ្ឈត្តពហិទ្ធា ពហិទ្ធារម្ម-
 ណា អនិទស្សនាប្បដិយា ។

ឥន្ទ្របិដក បញ្ញាបុគ្គល :

[២៨៣] ឥន្ទ្របិដក ២ ជាភុស្តលតែមួយយ៉ាង ប្រកបដោយសុខ-
 វេទនាក៏មាន ប្រកបដោយអន្តរកម្មសុខវេទនា តែមានវិបាកធម៌ជាប្រក្រតី
 ដែលកិលេសមានតណ្ហា ជាដើមមិនកាន់យក ទាំងមិនជាប្រយោជន៍
 ដល់វុទ្ធានា មិនសៅហ្មង ទាំងមិនគួរដល់នូវសេចក្តីសៅហ្មងក៏មាន
 ប្រកបដោយវិតក្កៈនិងវិចារៈក៏មាន មិនមានវិតក្កៈ មានត្រឹមតែវិចារៈក៏
 មាន មិនមានវិតក្កៈ មិនមានវិចារៈក៏មាន ច្រឡំដោយប័តីក៏មាន ច្រឡំ
 ដោយសុខក៏មាន ច្រឡំដោយទុក្ខក៏មាន ដែលមិនគួរលះដោយទស្សនៈ
 មិនគួរលះដោយការវិនា ជាធម៌មានហេតុដែលមិនគួរលះដោយទស្សនៈ
 មិនគួរលះដោយការវិនា ជាគ្រឿងដល់នូវការមិនសន្សំ (នូវកិលេសវដ្តៈ)
 ជារបស់សេដ្ឋី ជាធម៌មានប្រមាណមិនមាន មានអារម្មណ៍ប្រមាណ
 មិនមាន ជាធម៌ដ៏ទុក្ខម មានសភាពត្រូវនឹងឡើង មិនមែនមានមគ្គជា
 អារម្មណ៍ មានមគ្គជាហេតុ មិនមែនមានមគ្គជាអធិបតី ក៏មាន កើត
 ឡើងហើយ ក៏មាន មិនទាន់កើតឡើង តែមិនគួរពោលថា បម្រុងនឹង
 កើតឡើង ក៏មាន ជាអតីត ក៏មាន ជាអនាគត ក៏មាន ជាបច្ចុប្បន្ន
 តែមិនគួរពោលថា មានអារម្មណ៍ជាអតីតផង ថា មានអារម្មណ៍ជា
 អនាគតផង ថា មានអារម្មណ៍ជាបច្ចុប្បន្នផង ក៏មាន ជាខាងក្នុង ក៏មាន
 ជាខាងក្រៅ ក៏មាន ខាងក្នុងទាំងខាងក្រៅ មានអារម្មណ៍ជាខាងក្រៅ
 មិនប្រកបដោយការយឺត ទាំងមិនប្រកបដោយការប៉ះពាល់ ក៏មាន ។

អភិធម្មចំណែក វិរាស្តោ

(២៨៤) វីមសិទ្ធិនាមោ ហេតុ តយោ ឥទ្ធិនាមោ
 ន ហេតុ ។ សហេតុកា ហេតុសម្បយុត្តា ។ វី-
 មសិទ្ធិនាមោ ហេតុ ចេវ សហេតុកា ច តយោ
 ឥទ្ធិនាមោ ន វត្តញ្ច ហេតុ ចេវ សហេតុកា ចាតិ
 សហេតុកា ចេវ ន ច ហេតុ ។ វីមសិទ្ធិនាមោ
 ហេតុ ចេវ ហេតុសម្បយុត្តា ច តយោ ឥទ្ធិនាមោ
 ន វត្តញ្ច ហេតុ ចេវ ហេតុសម្បយុត្តា ចាតិ ហេតុ-
 សម្បយុត្តា ចេវ ន ច ហេតុ ។ តយោ ឥទ្ធិ-
 នាមោ ន ហេតុ សហេតុកា វីមសិទ្ធិនាមោ ន
 វត្តញ្ច ន ហេតុ សហេតុកាតិចិ ន ហេតុ អ-
 ហេតុកាតិចិ ។

(២៨៥) សប្បដ្ឋយា សម្ពុតា អនិទស្សនា អ-
 ប្បដ្ឋយា អរូទា លោកុត្តរា កេនចិ វិញ្ញយ្យា
 កេនចិ ន វិញ្ញយ្យា ។ នោ អាសវា អនាសវា
 អាសវិប្បយុត្តា ន វត្តញ្ច អាសវា ចេវ សាសវា
 ចាតិចិ សាសវា ចេវ នោ ច អាសវាតិចិ ន
 វត្តញ្ច អាសវា ចេវ អាសវិប្បយុត្តា ចាតិចិ

អភិធម្មបិដក វិវាដ

[២៨៤] វិមំសិទ្ធិបាទ ជាហេតុ ឥទ្ធិបាទ ៣ មិនមែនជាហេតុ ។
 គ្រាន់តែប្រព្រឹត្តទៅជាមួយនឹងហេតុ ប្រកបដោយហេតុ ។ វិមំសិទ្ធិបាទ
 ជាហេតុផង ប្រព្រឹត្តទៅជាមួយនឹងហេតុផង ឥទ្ធិបាទ ៣ មិនគួរពោលថា
 ជាហេតុ ទាំងប្រព្រឹត្តទៅជាមួយនឹងហេតុទេ គឺគ្រាន់តែប្រព្រឹត្តទៅជាមួយ
 នឹងហេតុ តែមិនមែនជាហេតុ ។ វិមំសិទ្ធិបាទ ជាហេតុផង ប្រកប
 ដោយហេតុផង ឥទ្ធិបាទ ៣ មិនគួរពោលថា ជាហេតុ ទាំងប្រកប
 ដោយហេតុឡើយ គ្រាន់តែប្រកបដោយហេតុ តែមិនមែនជាហេតុ ។
 ឥទ្ធិបាទ ៣ មិនមែនជាហេតុ គ្រាន់តែប្រព្រឹត្តទៅជាមួយនឹងហេតុ
 វិមំសិទ្ធិបាទ មិនគួរពោលថា មិនមែនជាហេតុ គ្រាន់តែប្រព្រឹត្តទៅ
 ជាមួយនឹងហេតុផង ថា មិនមែនជាហេតុ ទាំងឥតហេតុផង ។

[២៨៥] ឥទ្ធិបាទ ៤ ប្រកបដោយបច្ច័យ ត្រូវបច្ច័យតាក់តែង
 មិនប្រកបដោយការឃើញ មិនមានការប៉ះពាល់ ជាអរូប ជាលោកុត្តរ
 ដែលគប្បីដឹងដោយវិញ្ញាណណាមួយ (មានចក្ខុវិញ្ញាណជាដើម) មិនគប្បី
 ដឹង ដោយវិញ្ញាណណាមួយ ។ ឥទ្ធិបាទ ៤ មិនមែនអាសវៈ ទាំងមិនមាន
 អាសវៈ ប្រាសចាកអាសវៈ មិនគួរពោលថា ជាអាសវៈ ទាំងប្រព្រឹត្តទៅ
 ជាមួយនឹងអាសវៈផង ថា ប្រព្រឹត្តទៅជាមួយនឹងអាសវៈ តែមិនមែនជា
 អាសវៈផងទេ មិនគួរពោលថា ជាអាសវៈទាំងប្រកបដោយអាសវៈផង

ឥទ្ធិពលវិវត្ត បញ្ញាបុព្វកំ

អាសវសម្បយុត្តា ចេវ នោ ច អាសវតិបិ អាសវវិប្ប-
 យុត្តាអនាសវា ។ នោ សញ្ញាជនា ។ បេ ។ នោ កុត្តា
 ។ បេ ។ នោ ឌីយា ។ បេ ។ នោ យោតា ។ បេ ។
 នោ និវេណា ។ បេ ។ នោ បរាមាសោ ។ បេ ។

[២៨៦] សារម្មណា ។ តយោ ឥទ្ធិទានា នោ
 ចិត្តា ចិត្តិទ្ធិទានោ ចិត្តំ ។ តយោ ឥទ្ធិទានា
 ចេតសិកា ចិត្តិទ្ធិទានោ អចេតសិកោ ។ តយោ
 ឥទ្ធិទានា ចិត្តសម្បយុត្តា ចិត្តិទ្ធិទានោ ន វត្តព្វា
 ចិត្តន សម្បយុត្តាតិបិ ចិត្តន វិប្បយុត្តាតិបិ ។
 តយោ ឥទ្ធិទានា ចិត្តសំសដ្ឋា ចិត្តិទ្ធិទានោ ន
 វត្តព្វា ចិត្តន សំសដ្ឋាតិបិ ចិត្តន វិសំសដ្ឋា-
 តិបិ ។ តយោ ឥទ្ធិទានា ចិត្តសម្មដ្ឋានា ចិត្តិទ្ធិ-
 ទានោ នោ ចិត្តសម្មដ្ឋានោ ។ តយោ ឥទ្ធិទានា
 ចិត្តសហកុនោ ចិត្តិទ្ធិទានោ នោ ចិត្តសហកូ ។
 តយោ ឥទ្ធិទានា ចិត្តានុបវិត្តិនោ ចិត្តិទ្ធិទានោ នោ
 ចិត្តានុបវិត្តិ ។ តយោ ឥទ្ធិទានា ចិត្តសំសដ្ឋស-
 មដ្ឋានា ចិត្តិទ្ធិទានោ នោ ចិត្តសំសដ្ឋសមដ្ឋានោ ។

ឥទ្ធិបាទវិភង្គ បញ្ញាបុព្វកៈ

ថាប្រកបដោយអាសវៈ តែមិនមែនជាអាសវៈផងឡើយ គឺជាធម៌ប្រាស
ចាកអាសវៈ តាំងមិនមានអាវៈ ។ ឥទ្ធិបាទ ៤ មិនមែនសញ្ញាជនៈ
។ បេ ។ មិនមែនគន្លុះ ។ បេ ។ មិនមែនធុយៈ ។ បេ ។ មិនមែន
យោគៈ ។ បេ ។ មិនមែននីវរណៈ ។ បេ ។ មិនមែនបរាមាសៈ ។ បេ ។

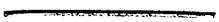
[២៨៦] ឥទ្ធិបាទ ៤ ប្រកបដោយអារម្មណ៍ ។ ឥទ្ធិបាទ
៣ មិនមែនចិត្ត ចិត្តិទ្ធិបាទ ជាចិត្ត ។ ឥទ្ធិបាទ ៣ ជាចេតសិក
ចិត្តិទ្ធិបាទ មិនមែនចេតសិក ។ ឥទ្ធិបាទ ៣ ប្រកបដោយចិត្ត
ចិត្តិទ្ធិបាទ មិនគួរពោលថា ប្រកបដោយចិត្តផង ថា ប្រាសចាកចិត្តផង
ឡើយ ។ ឥទ្ធិបាទ ៣ ប្រឡំដោយចិត្ត ចិត្តិទ្ធិបាទ មិនគួរពោលថា
ប្រឡំដោយចិត្តផង ថា មិនប្រឡំដោយចិត្តផងទេ ។ ឥទ្ធិបាទ ៣ តាំង
ឡើង អំពីចិត្ត ចិត្តិទ្ធិបាទ មិនមែនតាំងឡើង អំពីចិត្ត ។ ឥទ្ធិបាទ ៣
កើតជាមួយនឹងចិត្ត ចិត្តិទ្ធិបាទ មិនមែនកើតជាមួយនឹងចិត្ត ។ ឥទ្ធិបាទ ៣
ប្រព្រឹត្តទៅតាមចិត្ត ចិត្តិទ្ធិបាទ មិនមែនប្រព្រឹត្តទៅតាមចិត្ត ។ ឥទ្ធិបាទ ៣
ប្រឡំតាំងតាំងឡើងអំពីចិត្ត ចិត្តិទ្ធិបាទ មិនប្រឡំមិនតាំងឡើងអំពីចិត្ត ។

អរិយធម៌បដិពេ វិរាដ្ឋោ

តាយោ ឥទ្ធិទានា ចិត្តសំសដ្ឋសម្មដ្ឋានសហក្កនោ ចិត្ត-
 ទ្ធិទានោ នោ ចិត្តសំសដ្ឋសម្មដ្ឋានសហក្ក ។ តាយោ
 ឥទ្ធិទានា ចិត្តសំសដ្ឋសម្មដ្ឋានានុបរិវត្តនោ ចិត្តទ្ធិទា-
 នោ នោ ចិត្តសំសដ្ឋសម្មដ្ឋានានុបរិវត្ត ។ តាយោ
 ឥទ្ធិទានា ពាហិក ចិត្តទ្ធិទានោ អដ្ឋតិកោ ។ ទុទានា
 អនុទានិណ្ណា ។

(២៨៧) ទុទានា ។ បេ ។ នោ កិលេសា
 ។ បេ ។ ន ទិស្សនេន បហាតញ្ច ន ភាវនាយ
 បហាតញ្ច ន ទិស្សនេន បហាតញ្ចហេតុកា ន ភាវ-
 នាយ បហាតញ្ចហេតុកា សិយា សវិតក្កា សិយា
 អវិតក្កា សិយា សវិទារា សិយា អវិទារា សិយា
 សប្បវិតកា សិយា អប្បវិតកា សិយា បីតិសហគ-
 តា សិយា ន បីតិសហគតា សិយា សុខសហគតា
 សិយា ន សុខសហគតា សិយា ឧបេក្ខាសហគតា
 សិយា ន ឧបេក្ខាសហគតា ន កាមាវចរា ន
 រូទាវចរា ន អរូទាវចរា អបរិយាបន្នា និយ្យនិកា
 និយតា អនុត្តរា អរណាតិ ។

បញ្ញបុព្វកំ ។
 ឥទ្ធិពេវិរាដ្ឋោ សមត្តោ ។

អភិធម្មបិដក វិវដ្ត

ឥទ្ធិបាទ ព ប្រឡំ ទាំងតាំងឡើង ទាំងកើតជាមួយនឹងចិត្ត ចិត្តិទ្ធិបាទ
 មិនប្រឡំ មិនតាំងឡើង មិនកើតជាមួយនឹងចិត្ត ។ ឥទ្ធិបាទ ព
 ប្រឡំ ទាំងតាំងឡើង ទាំងប្រព្រឹត្តទៅតាមចិត្ត ចិត្តិទ្ធិបាទ មិនប្រឡំ
 មិនតាំងឡើង មិនប្រព្រឹត្តទៅតាមចិត្ត ។ ឥទ្ធិបាទ ព ជាខាងក្រៅ
 ចិត្តិទ្ធិបាទ ជាខាងក្នុង ។ ឥទ្ធិបាទ ៤ មិនមែនទុបាទា ដែលកិលេស
 មានតណ្ហានិងទិដ្ឋិជាដើមមិនកាន់យកហើយ ។

(២៨៧) ឥទ្ធិបាទ ៤ មិនមែនទុបាទាន ។ បេ ។ មិនមែន
 កិលេស ។ បេ ។ មិនគួរលះដោយទស្សនៈ មិនគួរលះដោយការវិនា
 មានហេតុមិនគួរលះដោយទស្សនៈ មានហេតុមិនគួរលះដោយការវិនា
 ប្រកបដោយវិតក្កៈក៏មាន មិនមានវិតក្កៈក៏មាន ប្រកបដោយវិចារៈ
 ក៏មាន មិនមានវិចារៈក៏មាន ប្រកបដោយបីតិក៏មាន មិនមានបីតិ
 ក៏មាន ប្រឡំដោយបីតិក៏មាន មិនប្រឡំដោយបីតិក៏មាន ប្រឡំដោយ
 សុខក៏មាន មិនប្រឡំដោយសុខក៏មាន ប្រឡំដោយទុបេក្ខាក៏មាន
 មិនប្រឡំដោយទុបេក្ខា តែមិនមែនជាកាមាវចរ មិនមែនជារូបាវចរ មិន
 មែនជាអរូបាវចរ ជាអបរិយាបន្នៈ ជានិយ្យានិកៈ ជានិយតៈ ជាអនុត្តរៈ
 ជាអរណៈ ក៏មាន ។

ចប់ បញ្ហាបុច្ឆកៈ ។

ចប់ ឥទ្ធិបាទវិវដ្ត ។

ពោធិ៍សាត់

[២៨៨] សត្វ ពោធិ៍សាត់ សតិសម្មាសម្ពុទ្ធិ
ធម្មវិចយសម្មាសម្ពុទ្ធិ វិរិយសម្មាសម្ពុទ្ធិ បីតិសម្មា-
សម្ពុទ្ធិ បស្សន្តិសម្មាសម្ពុទ្ធិ សមាធិសម្មាសម្ពុទ្ធិ
ឧបេក្ខាសម្មាសម្ពុទ្ធិ ។

[២៨៩] តត្ថ កតមោ សតិសម្មាសម្ពុទ្ធិ ។
សំណ ភិក្ខុ សតិមា ហោតិ បរមេន សតិនេបក្កេន
សមណ្ឌកតោ ចិរកតម្បិ ចិរកាសិតម្បិ សរិតា អនុ-
ស្សរិតា អយំ វុច្ចតិ សតិសម្មាសម្ពុទ្ធិ ។ សោ
តថាសតោ វិហារន្តោ តំ ធម្មំ បញ្ញាយ វិចិនតិ
បរិចិនតិ(១) បរិវិមសំ អាបជ្ជតិ អយំ វុច្ចតិ ធម្មវិចយ-
សម្មាសម្ពុទ្ធិ ។ តស្ស តំ ធម្មំ បញ្ញាយ វិចិនតោ
បរិចិនតោ(២) បរិវិមសំ អាបជ្ជតោ អារទ្ធិ ហោតិ
វិរិយំ អសល្លំ អយំ វុច្ចតិ វិរិយសម្មាសម្ពុទ្ធិ ។
អារទ្ធិវិរិយស្ស ឧប្បជ្ជតិ បីតិ និវាមិសា អយំ វុច្ចតិ
បីតិសម្មាសម្ពុទ្ធិ ។ បីតិមនស្ស កាយោបិ បស្សន្តិ
ចិត្តិបិ បស្សន្តិ អយំ វុច្ចតិ បស្សន្តិសម្មាសម្ពុទ្ធិ ។

១ ម. បរិបាតិ ។ ២ ម. បរិបាតោ ។

ពោជ្ឈង្គវិភាង

[២៨៨] ពោជ្ឈង្គ ៧ គឺ សតិសម្មាជ្ឈង្គ ១ ធម្មវិចយសម្មា-
ជ្ឈង្គ ១ វិរិយសម្មាជ្ឈង្គ ១ បីតិសម្មាជ្ឈង្គ ១ បស្សន្តិសម្មាជ្ឈង្គ ១
សមាធិសម្មាជ្ឈង្គ ១ ទេវេកាសម្មាជ្ឈង្គ ១ ។

[២៨៩] បណ្តាសម្មាជ្ឈង្គទាំងនោះ សតិសម្មាជ្ឈង្គ តើដូច
មេច ។ ភិក្ខុក៏សាសនានេះ ជាអ្នកមានស្មារតី ប្រកបដោយស្មារតី
នឹងបញ្ញាខាងខ្លួនដ៏ប្រសើរ ជាអ្នករលឹក នឹកឃើញ នូវអំពើដែលខ្លួន
ឬអ្នកដទៃធ្វើហើយ អស់កាលយូរក្តី នូវពាក្យដែលខ្លួន ឬ អ្នកដទៃ
និយាយហើយ អស់កាលយូរក្តី នេះហៅថា សតិសម្មាជ្ឈង្គ ។
ភិក្ខុនោះ ជាអ្នកមានស្មារតី មានសភាពដូច្នោះ វែមន៍ពិនិត្យ សង្កេត
នូវធម៌នោះ ដោយបញ្ញា វែមន៍ដល់នូវការពិចារណាដុំវិញ នេះហៅថា
ធម្មវិចយសម្មាជ្ឈង្គ ។ កាលភិក្ខុនោះ ពិនិត្យ សង្កេត នូវធម៌នោះដោយ
បញ្ញា ដល់នូវការពិចារណាដុំវិញ វិរិយៈជាគុណដែលខ្លួនប្រាប្បហើយ
មិនរញ្ជា ក៏មាន នេះហៅថា វិរិយសម្មាជ្ឈង្គ ។ កាលភិក្ខុ
មានព្យាយាមប្រាប្បហើយ បីតិប្រាសចាកអាមិសៈ ក៏កើតឡើង នេះ
ហៅថា បីតិសម្មាជ្ឈង្គ ។ កាលភិក្ខុ មានចិត្តប្រកបដោយបីតិ
កាយក៏ស្ងប់រម្ងាប់ ចិត្តក៏ស្ងប់រម្ងាប់ នេះហៅថា បស្សន្តិសម្មាជ្ឈង្គ ។

អភិធម្មបំណែក វិរាដ្ឋោ

បស្សន្តិកាយស្ស សុខិនោ ចិត្តំ សមាធិយតិ អយំ
វុច្ចតិ សមាធិសម្ពោជ្ឈន្តោ ។ សោ តថាសមាហិតំ
ចិត្តំ សាធុតិ អជ្ឈបេត្តិតា ហោតិ អយំ វុច្ចតិ
ឧបេក្ខាសម្ពោជ្ឈន្តោ ។

(២៧០) សត្ត ពោជ្ឈន្តោ សតិសម្ពោជ្ឈន្តោ
ធម្មវិចយសម្ពោជ្ឈន្តោ វិរិយសម្ពោជ្ឈន្តោ បីតិសម្ពោ-
ជ្ឈន្តោ បស្សន្តិសម្ពោជ្ឈន្តោ សមាធិសម្ពោជ្ឈន្តោ
ឧបេក្ខាសម្ពោជ្ឈន្តោ ។

(២៧១) តត្ថ កតហោ សតិសម្ពោជ្ឈន្តោ ។
អត្តំ អជ្ឈន្តំ ធម្មសុ សតិ អត្តំ ពហិទ្ធា ធម្ម-
សុ សតិ ។ យទិបិ^(១) អជ្ឈន្តំ ធម្មសុ សតិ
តទិបិ^(២) សតិសម្ពោជ្ឈន្តោ អភិញ្ញាយ សម្ពោជ្ឈន្តោ
និព្វានាយ សំវត្តតិ ។ យទិបិ ពហិទ្ធា ធម្មសុ
សតិ តទិបិ សតិសម្ពោជ្ឈន្តោ អភិញ្ញាយ សម្ពោ-
ជ្ឈន្តោ និព្វានាយ សំវត្តតិ ។

១ ឱ. សព្វត្ថ ហ្មនេសុ យវបីតិ ទិស្សន្តិ ។ ២ ឱ. សព្វត្ថ ហ្មនេសុ តវា-
បីតិ ទិស្សន្តិ ។

អភិធម្មបិដក វិវាដ្ឋ

កាលភិក្ខុមានកាយស្ងប់រម្ងាប់ មានសេចក្តីស្ងប់ ចិត្តក៏តម្កល់នៅមាំ នេះ
ហៅថា សមាធិសម្ពោជ្ឈន្ត ។ ភិក្ខុនោះជាអ្នកតិចារណាយោធាដោយ
ប្រវ័ត ឲ្យចិត្តដែលតម្កល់ទុកល្អ មានសភាពដូច្នោះ នេះហៅថា ទេវតា-
សម្ពោជ្ឈន្ត ។

[២៧០] ពោជ្ឈន្ត ៧ គឺ សតិសម្ពោជ្ឈន្ត ១ ធម្មវិចយសម្ពោ-
ជ្ឈន្ត ១ វិរិយសម្ពោជ្ឈន្ត ១ បតិសម្ពោជ្ឈន្ត ១ បស្សន្តិសម្ពោជ្ឈន្ត ១
សមាធិសម្ពោជ្ឈន្ត ១ ទេវតាសម្ពោជ្ឈន្ត ១ ។

[២៧១] បណ្តាសម្ពោជ្ឈន្តទាំងនោះ សតិសម្ពោជ្ឈន្ត តើដូច
ម្តេច ។ សតិក្នុងធម៌ទាំងឡាយ ខាងក្នុងក៏មាន សតិក្នុងធម៌ទាំង
ឡាយ ខាងក្រៅក៏មាន ។ បើសតិក្នុងធម៌ទាំងឡាយខាងក្នុង មាន
ក្នុងកាលណា សតិសម្ពោជ្ឈន្ត ក៏ប្រព្រឹត្តទៅ ដើម្បីដឹងច្បាស់ ដើម្បី
ត្រាស់ដឹង ដើម្បីនិព្វាន ក្នុងកាលនោះដែរ ។ បើសតិក្នុងធម៌ទាំង
ឡាយខាងក្រៅ មាន ក្នុងកាលណា សតិសម្ពោជ្ឈន្ត ក៏ប្រព្រឹត្តទៅ
ដើម្បីដឹងច្បាស់ ដើម្បីត្រាស់ដឹង ដើម្បីនិព្វាន ក្នុងកាលនោះដែរ ។

ពោធិ៍សាត់ ភ្នំពេញ ភ្នំពេញ

[២៧២] តត្ថ កតមោ ធម្មវិចយ សម្មោជ្ឈ-
 ង្គោ ។ អត្ថំ អដ្ឋត្ថំ ធម្មសុ បរិចយោ អត្ថំ
 ពហិទ្ធោ ធម្មសុ បរិចយោ ។ យទបិ អដ្ឋត្ថំ
 ធម្មសុ បរិចយោ តទបិ ធម្មវិចយ សម្មោជ្ឈ-
 ង្គោ អភិញ្ញាយ សម្មោធាយ និព្វានាយ សំវត្ថុតិ ។
 យទបិ ពហិទ្ធោ ធម្មសុ បរិចយោ តទបិ ធម្ម-
 វិចយ សម្មោជ្ឈង្គោ អភិញ្ញាយ សម្មោធាយ និព្វា-
 នាយ សំវត្ថុតិ ។

[២៧៣] តត្ថ កតមោ វិវិយសម្មោជ្ឈង្គោ ។
 អត្ថំ កាយិកំ វិវិយំ អត្ថំ ចេតសិកំ វិវិយំ ។
 យទបិ កាយិកំ វិវិយំ តទបិ វិវិយសម្មោជ្ឈ-
 ង្គោ អភិញ្ញាយ សម្មោធាយ និព្វានាយ សំវត្ថុតិ ។
 យទបិ ចេតសិកំ វិវិយំ តទបិ វិវិយសម្មោជ្ឈង្គោ
 អភិញ្ញាយ សម្មោធាយ និព្វានាយ សំវត្ថុតិ ។

ពោជ្ឈវិញ្ញាណ សុត្តន្តបិដក

(២៧២) បណ្ណាសម្មាសម្ពុទ្ធិទាំងនោះ ធម្មវិបយសម្មាសម្ពុទ្ធិ តើ
 ដូចម្តេច ។ ការសង្កេតក្នុងធម៌ទាំងឡាយ ខាងក្នុងក៏មាន ការសង្កេត
 ក្នុងធម៌ទាំងឡាយ ខាងក្រៅក៏មាន ។ បើការសង្កេតក្នុងធម៌ទាំង
 ឡាយខាងក្នុង មានក្នុងកាលណា ធម្មវិបយសម្មាសម្ពុទ្ធិ ក៏ប្រព្រឹត្តទៅ
 ដើម្បីដឹងច្បាស់ ដើម្បីត្រាស់ដឹង ដើម្បីនិព្វាន ក្នុងកាលនោះដែរ ។
 បើការសង្កេតក្នុងធម៌ទាំងឡាយខាងក្រៅ មានក្នុងកាលណា ធម្មវិបយ-
 សម្មាសម្ពុទ្ធិ ក៏ប្រព្រឹត្តទៅ ដើម្បីដឹងច្បាស់ ដើម្បីត្រាស់ដឹង ដើម្បី
 និព្វាន ក្នុងកាលនោះដែរ ។

(២៧៣) បណ្ណាសម្មាសម្ពុទ្ធិទាំងនោះ វិរិយសម្មាសម្ពុទ្ធិ តើដូច
 ម្តេច ។ វិរិយៈប្រព្រឹត្តទៅក្នុងកាយក៏មាន វិរិយៈប្រព្រឹត្តទៅក្នុងចិត្តក៏
 មាន ។ បើវិរិយៈប្រព្រឹត្តទៅក្នុងកាយ មានក្នុងកាលណា វិរិយសម្មា-
 សម្ពុទ្ធិ ក៏ប្រព្រឹត្តទៅ ដើម្បីដឹងច្បាស់ ដើម្បីត្រាស់ដឹង ដើម្បីនិព្វាន
 ក្នុងកាលនោះដែរ ។ បើវិរិយៈប្រព្រឹត្តទៅក្នុងចិត្ត មានក្នុងកាលណា
 វិរិយសម្មាសម្ពុទ្ធិ ក៏ប្រព្រឹត្តទៅ ដើម្បីដឹងច្បាស់ ដើម្បីត្រាស់ដឹង ដើម្បី
 និព្វាន ក្នុងកាលនោះដែរ ។

អភិធម្មបិដកេ វិរាដ្ឋោ

[២៧២] តត្ថ កតតមោ បីតិសម្ពោជ្ឈង្គោ ។

អត្ថិ សវិតក្កសវិតារា បីតិ អត្ថិ អវិតក្ការីចារា

បីតិ ។ យទបិ សវិតក្កសវិតារា បីតិ តទបិ

បីតិសម្ពោជ្ឈង្គោ អភិញ្ញាយ សម្ពោជាយ និព្វានាយ

សិវត្ថតិ ។ យទបិ អវិតក្ការីចារា បីតិ តទបិ បីតិ-

សម្ពោជ្ឈង្គោ អភិញ្ញាយ សម្ពោជាយ និព្វានាយ

សិវត្ថតិ ។

[២៧៣] តត្ថ កតតមោ បស្សន្តិសម្ពោជ្ឈង្គោ ។

អត្ថិ កាយប្បស្សន្តិ អត្ថិ ចិត្តប្បស្សន្តិ ។ យទបិ

កាយប្បស្សន្តិ តទបិ បស្សន្តិសម្ពោជ្ឈង្គោ អភិញ្ញា-

យ សម្ពោជាយ និព្វានាយ សិវត្ថតិ ។ យទបិ

ចិត្តប្បស្សន្តិ តទបិ បស្សន្តិសម្ពោជ្ឈង្គោ អភិញ្ញា-

យ សម្ពោជាយ និព្វានាយ សិវត្ថតិ ។

អភិធម្មប្បដិក វិវត្ត

(២៧២) បណ្ណាសម្ពោជ្ឈង្គំទាំងនោះ បីតិសម្ពោជ្ឈង្គំ តើដូចម្តេច ។ បីតិ ប្រកបដោយវិតក្កៈ ប្រកបដោយវិចារៈក៏មាន បីតិ មិនមានវិតក្កៈ មិនមានវិចារៈក៏មាន ។ បើបីតិ ប្រកបដោយវិតក្កៈ ប្រកបដោយវិចារៈ មាន ក្នុងកាលណា បីតិសម្ពោជ្ឈង្គំ ក៏ប្រព្រឹត្តទៅ ដើម្បីដឹងច្បាស់ ដើម្បីត្រាស់ដឹង ដើម្បីនិព្វាន ក្នុងកាលនោះដែរ ។ បើបីតិ មិនមានវិតក្កៈ មិនមានវិចារៈ មាន ក្នុងកាលណា បីតិសម្ពោជ្ឈង្គំ ក៏ប្រព្រឹត្តទៅ ដើម្បីដឹងច្បាស់ ដើម្បីត្រាស់ដឹង ដើម្បីនិព្វាន ក្នុងកាលនោះដែរ ។

(២៧៥) បណ្ណាសម្ពោជ្ឈង្គំទាំងនោះ បស្សន្ទិសម្ពោជ្ឈង្គំ តើដូចម្តេច ។ កាយប្បស្សន្ទិ (សេចក្តីស្ងប់កាយ) ក៏មាន ចិត្តប្បស្សន្ទិ (សេចក្តីស្ងប់ចិត្ត) ក៏មាន ។ បើកាយប្បស្សន្ទិ មាន ក្នុងកាលណា បស្សន្ទិសម្ពោជ្ឈង្គំ ក៏ប្រព្រឹត្តទៅ ដើម្បីដឹងច្បាស់ ដើម្បីត្រាស់ដឹង ដើម្បីនិព្វាន ក្នុងកាលនោះដែរ ។ បើចិត្តប្បស្សន្ទិ មាន ក្នុងកាលណា បស្សន្ទិសម្ពោជ្ឈង្គំ ក៏ប្រព្រឹត្តទៅ ដើម្បីដឹងច្បាស់ ដើម្បីត្រាស់ដឹង ដើម្បីនិព្វាន ក្នុងកាលនោះដែរ ។

ពោជ្ឈង្គិរិក្ខេ សុត្តន្តបិដក

[២៧៦] តត្ថ កតមោ សមាធិសម្មោជ្ឈង្គោ ។
 អត្ថំ សវិតក្កោ សវិតារោ សមាធិ អត្ថំ អវិត-
 ក្កោ អវិតារោ សមាធិ ។ យទបិ សវិតក្កោ
 សវិតារោ សមាធិ តទបិ សមាធិសម្មោជ្ឈង្គោ អ-
 ភិក្ខាយ សម្មោធាយ និព្វានាយ សំវត្ថតិ ។
 យទបិ អវិតក្កោ អវិតារោ សមាធិ តទបិ សមា-
 ធិសម្មោជ្ឈង្គោ អភិក្ខាយ សម្មោធាយ និព្វា-
 នាយ សំវត្ថតិ ។

[២៧៧] តត្ថ កតមោ ឧបេក្ខាសម្មោជ្ឈង្គោ ។
 អត្ថំ អជ្ឈតិ ធម្មសុ ឧបេក្ខា អត្ថំ ពហំឡា
 ធម្មសុ ឧបេក្ខា ។ យទបិ អជ្ឈតិ ធម្មសុ
 ឧបេក្ខា តទបិ ឧបេក្ខាសម្មោជ្ឈង្គោ អភិក្ខាយ
 សម្មោធាយ និព្វានាយ សំវត្ថតិ ។ យទបិ ពហំឡា
 ធម្មសុ ឧបេក្ខា តទបិ ឧបេក្ខាសម្មោជ្ឈង្គោ
 អភិក្ខាយ សម្មោធាយ និព្វានាយ សំវត្ថតិ ។

ពោធិ៍សាត់វិហារ សុត្តន្តបិដក

(២៧៦) បណ្ណាសម្មាសម្ពុទ្ធីតាំងនោះ សមាធិសម្មាសម្ពុទ្ធី តើ
 ដូចម្តេច ។ សមាធិប្រកបដោយវិតក្កៈ ប្រកបដោយវិចារៈក៏មាន
 សមាធិមិនមានវិតក្កៈ មិនមានវិចារៈក៏មាន ។ បើសមាធិប្រកបដោយ
 វិតក្កៈ ប្រកបដោយវិចារៈ មានក្នុងកាលណា សមាធិសម្មាសម្ពុទ្ធី ក៏
 ប្រព្រឹត្តទៅ ដើម្បីដឹងច្បាស់ ដើម្បីត្រាស់ដឹង ដើម្បីនិព្វាន ក្នុងកាល
 នោះដែរ ។ បើសមាធិមិនមានវិតក្កៈ មិនមានវិចារៈ មានក្នុងកាល
 ណា សមាធិសម្មាសម្ពុទ្ធី ក៏ប្រព្រឹត្តទៅ ដើម្បីដឹងច្បាស់ ដើម្បីត្រាស់
 ដឹង ដើម្បីនិព្វាន ក្នុងកាលនោះដែរ ។

(២៧៧) បណ្ណាសម្មាសម្ពុទ្ធីតាំងនោះ ឧបេក្ខាសម្មាសម្ពុទ្ធី តើ
 ដូចម្តេច ។ ឧបេក្ខាក្នុងធម៌ទាំងឡាយខាងក្នុងក៏មាន ឧបេក្ខាក្នុងធម៌
 ទាំងឡាយខាងក្រៅក៏មាន ។ បើឧបេក្ខាក្នុងធម៌ទាំងឡាយខាងក្នុង
 មានក្នុងកាលណា ឧបេក្ខាសម្មាសម្ពុទ្ធី ក៏ប្រព្រឹត្តទៅ ដើម្បីដឹងច្បាស់
 ដើម្បីត្រាស់ដឹង ដើម្បីនិព្វាន ក្នុងកាលនោះដែរ ។ បើឧបេក្ខាក្នុង
 ធម៌ទាំងឡាយខាងក្រៅ មានក្នុងកាលណា ឧបេក្ខាសម្មាសម្ពុទ្ធី ក៏
 ប្រព្រឹត្តទៅ ដើម្បីដឹងច្បាស់ ដើម្បីត្រាស់ដឹង ដើម្បីនិព្វាន ក្នុងកាល
 នោះដែរ ។

អភិធម្មបិដកេ វិរាដ្ឋោ

[២៧៨] សត្ត ពោជ្ឈង្គោ សតិសម្មោជ្ឈង្គោ
 ។ បេ ។ ឧបេក្ខាសម្មោជ្ឈង្គោ ។ តត្ថ កតមេ
 សតិសម្មោជ្ឈង្គោ ។ ឥធិ ភិក្ខុ សតិសម្មោជ្ឈង្គ
 ភាវេតិ វិវេកនិស្ស័តិ វិរាគនិស្ស័តិ និរោធនិស្ស័តិ
 វោស្ស័ក្កបរិណាមី ធម្មវិចយសម្មោជ្ឈង្គ ភាវេតិ
 វិរិយសម្មោជ្ឈង្គ ភាវេតិ បីតិសម្មោជ្ឈង្គ ភាវេតិ
 បស្ស័ទ្ធិសម្មោជ្ឈង្គ ភាវេតិ សមាធិសម្មោជ្ឈង្គ ភាវេតិ
 ឧបេក្ខាសម្មោជ្ឈង្គ ភាវេតិ វិវេកនិស្ស័តិ វិរាគនិ-
 ស្ស័តិ និរោធនិស្ស័តិ វោស្ស័ក្កបរិណាមី ។

សុត្តន្តភាជនីយំ ។

[២៧៩] សត្ត ពោជ្ឈង្គោ សតិសម្មោជ្ឈង្គោ
 ។ បេ ។ ឧបេក្ខាសម្មោជ្ឈង្គោ ។ តត្ថ កតមេ សត្ត
 ពោជ្ឈង្គោ ។ ឥធិ ភិក្ខុ យស្មី សយមេ លោកុត្តរ
 យានំ ភាវេតិ និយ្យានិកំ អបចយតាមី ទិដ្ឋិកតានំ
 បហាធាយ បវេមាយ ក្ខមិយា បត្តិយា វិវិច្ឆេវ កាមេហិ
 ។ បេ ។ បវេមំ យានំ ឧបសម្មជ្ឈ វិហារតិ ទុក្ខាបដិ-
 បទំ ទន្ធាភិញ្ញំ តស្មី សមយេ សត្ត ពោជ្ឈង្គោ ហោន្តិ
 សតិសម្មោជ្ឈង្គោ ។ បេ ។ ឧបេក្ខាសម្មោជ្ឈង្គោ ។

អភិធម្មបិដក វិរាត

(២៧៨) ពោជ្ឈង្គ ៧ គឺ សតិសម្មោជ្ឈង្គ ១ ។ បេ ។ ទបេក្ខា-
 សម្មោជ្ឈង្គ ១ ។ បណ្ណាសម្មោជ្ឈង្គទាំងនោះ សតិសម្មោជ្ឈង្គ
 តើដូចម្តេច ។ ភិក្ខុកងសាសនានេះ ចំរើននូវសតិសម្មោជ្ឈង្គ ដែល
 អាស្រ័យនូវសេចក្តីស្ងប់ស្ងាត់ អាស្រ័យនូវការប្រាសចាកតម្រេក អា-
 ស្រ័យនូវនិរោធដាគ្រឿងឈមទៅកាន់ការលះ ចំរើននូវធម្មវិជយ-
 សម្មោជ្ឈង្គ ចំរើននូវវិរិយសម្មោជ្ឈង្គ ចំរើននូវបីតិសម្មោជ្ឈង្គ ចំរើន
 នូវបស្សន្តិសម្មោជ្ឈង្គ ចំរើននូវសមាធិសម្មោជ្ឈង្គ ចំរើននូវទបេក្ខា-
 សម្មោជ្ឈង្គ ដែលអាស្រ័យនូវសេចក្តីស្ងប់ស្ងាត់ អាស្រ័យនូវការប្រាស
 ចាកតម្រេក អាស្រ័យនូវនិរោធដាគ្រឿងឈមទៅកាន់ការលះ ។
 ចប់ សុត្តន្តករណីយ ។

(២៧៩) ពោជ្ឈង្គ ៧ គឺ សតិសម្មោជ្ឈង្គ ១ ។ បេ ។ ទបេក្ខា-
 សម្មោជ្ឈង្គ ១ ។ បណ្ណាធម៌ទាំងនោះ ពោជ្ឈង្គ ៧ តើដូចម្តេច ។
 កងសម័យណា ភិក្ខុកងសាសនានេះ ចំរើនលោកុត្តរជ្ឈាន ជានិយ្យានិ-
 កធម៌ ជាគ្រឿងដល់នូវការមិនសន្សំ (នូវកិលេសវដ្តៈ) ដើម្បីលះនូវ
 ទិដ្ឋិទាំងឡាយ ដើម្បីដល់នូវបឋមភូមិ ស្ងាត់ចាកកាមទាំងឡាយ ។ បេ ។
 ហើយចូលកាន់បឋមជ្ឈាន ជាទូកាបដិបទានាភិញ្ញា កងសម័យនោះ
 ពោជ្ឈង្គ ៧ យ៉ាង គឺ សតិសម្មោជ្ឈង្គ ១ ។ បេ ។ ទបេក្ខាសម្មោជ្ឈង្គ
 ១ ក៏កើតមាន ។

ពោធិ៍សាត់ អភិធម្មភាជនីយ៍

[៣០០] តត្ថ កតមោ សតិសម្មោជ្ឈន្តោ ។
 យា សតិ អនុស្សតិ ។ បេ ។ សម្មាសតិ សតិសម្មោជ្ឈ-
 ន្តោ មកុដ្ឋំ មកុបរិយាបន្តំ អយំ វុច្ចតិ សតិសម្មោ-
 ជ្ឈន្តោ ។

[៣០១] តត្ថ កតមោ ធម្មវិចយសម្មោជ្ឈន្តោ ។
 យា បញ្ញា បជាទនា ។ បេ ។ អមោហោ ធម្មវិ-
 ចយោ សម្មាទិដ្ឋិ ធម្មវិចយសម្មោជ្ឈន្តោ មកុដ្ឋំ
 មកុបរិយាបន្តំ អយំ វុច្ចតិ ធម្មវិចយសម្មោជ្ឈន្តោ ។

[៣០២] តត្ថ កតមោ វិរិយសម្មោជ្ឈន្តោ ។
 យោ ចេតសិកោ វិរិយារម្មោ ។ បេ ។ សម្មាវាយាមោ
 វិរិយសម្មោជ្ឈន្តោ មកុដ្ឋំ មកុបរិយាបន្តំ អយំ វុច្ចតិ
 វិរិយសម្មោជ្ឈន្តោ ។

[៣០៣] តត្ថ កតមោ បីតិសម្មោជ្ឈន្តោ ។
 យា បីតិ មាមោជ្ជិ អាមោទនា បមោទនា ហារសោ
 បហារសោ វិត្តំ ឡិទក្សំ អត្តមទតា ចិត្តស្ស បីតិ-
 សម្មោជ្ឈន្តោ អយំ វុច្ចតិ បីតិសម្មោជ្ឈន្តោ ។

ពោជ្ឈង្គវិក័ត្ត អភិធម្មភាជនីយ

[៣០០] បណ្ណាសម្ពោជ្ឈង្គំទាំងនោះ សតិសម្ពោជ្ឈង្គំ តើដូចម្តេច ។ ការព្យាគ ការនឹកឃើញ ។ បេ ។ ការព្យាគត្រូវ សតិសម្ពោជ្ឈង្គំ ជាអង្គនៃមគ្គ រាប់បញ្ចូលក្នុងមគ្គ ណា នេះហៅថា សតិសម្ពោជ្ឈង្គំ ។

[៣០១] បណ្ណាសម្ពោជ្ឈង្គំទាំងនោះ ធម្មវិចយសម្ពោជ្ឈង្គំ តើដូចម្តេច ។ ចញ្ញា ការដឹងច្បាស់ ។ បេ ។ ការមិនវង្វេង ការពិចារណានូវធម៌ ការយល់ត្រូវ ធម្មវិចយសម្ពោជ្ឈង្គំ ជាអង្គនៃមគ្គ រាប់បញ្ចូលក្នុងមគ្គ ណា នេះហៅថា ធម្មវិចយសម្ពោជ្ឈង្គំ ។

[៣០២] បណ្ណាសម្ពោជ្ឈង្គំទាំងនោះ វិរិយសម្ពោជ្ឈង្គំ តើដូចម្តេច ។ សេចក្តីព្យាយាម ប្រព្រឹត្តទៅក្នុងចិត្ត ។ បេ ។ សម្មារាមាមៈ វិរិយសម្ពោជ្ឈង្គំ ជាអង្គនៃមគ្គ រាប់បញ្ចូលក្នុងមគ្គ ណា នេះហៅថា វិរិយសម្ពោជ្ឈង្គំ ។

[៣០៣] បណ្ណាសម្ពោជ្ឈង្គំទាំងនោះ បីតិសម្ពោជ្ឈង្គំ តើដូចម្តេច ។ សេចក្តីឆ្លែតចិត្ត សេចក្តីរករាយ សេចក្តីសប្បាយ សេចក្តីស្រួល ការស្រស់ស្រាយ ការញញឹមញញែម អំណរ ការអវណ្ណតអំណរ សេចក្តីត្រេកអរនៃចិត្ត បីតិសម្ពោជ្ឈង្គំ ណា នេះហៅថា បីតិសម្ពោជ្ឈង្គំ ។

អភិធម្មបិដកេ វិរាដ្ឋោ

[៣០៤] តត្ថ កតមោ បស្សនិសម្ពោជ្ឈន្តោ ។

យា វេទនាខន្ធស្ស សញ្ញាខន្ធស្ស សម្មាវត្តន្ធស្ស
វិញ្ញាណត្តន្ធស្ស បស្សនិ បដិប្បស្សនិ បស្សម្ពនា
បដិប្បស្សម្ពនា បដិប្បស្សម្ពនតំ បស្សនិសម្ពោជ្ឈន្តោ
អយំ វុច្ចតិ បស្សនិសម្ពោជ្ឈន្តោ ។

[៣០៥] តត្ថ កតមោ សមាធិសម្ពោជ្ឈន្តោ ។

យា ចិត្តស្ស វិភិ ។ បេ ។ សម្មាសមាធិ សមាធិ-
សម្ពោជ្ឈន្តោ មក្កដំ មក្កបរិយាបន្នំ អយំ វុច្ចតិ
សមាធិសម្ពោជ្ឈន្តោ ។

[៣០៦] តត្ថ កតមោ ឧបេក្ខាសម្ពោជ្ឈន្តោ ។

យា ឧបេក្ខា ឧបេក្ខនា អជ្ឈបេក្ខនា មជ្ឈតតា
ចិត្តស្ស ឧបេក្ខាសម្ពោជ្ឈន្តោ អយំ វុច្ចតិ ឧបេ-
ក្ខាសម្ពោជ្ឈន្តោ ។

ឥមេ វុច្ចនិ សត្ត ពោជ្ឈន្តោ អវសេសា ធម្មា

សត្តវា សម្ពោជ្ឈន្តវា សម្បយុត្តា ។

អភិធម្មបិដក វិវាដ

[៣០៤] បណ្តាសម្ពាជ្ឈន្តំទាំងនោះ បស្សន្តិសម្ពាជ្ឈន្តំ តើ ដូចម្តេច ។ សេវក្តីស្ងប់ សេវក្តីរម្ងាប់ ការស្ងប់ ការរម្ងាប់ ភាពនៃ ការស្ងប់រម្ងាប់ នៃវេទនាខន្ធ សញ្ញាខន្ធ សង្ខារកុន្ធ វិញ្ញាណកុន្ធ បស្សន្តិសម្ពាជ្ឈន្តំ ណា នេះហៅថា បស្សន្តិសម្ពាជ្ឈន្តំ ។

[៣០៥] បណ្តាសម្ពាជ្ឈន្តំទាំងនោះ សមាធិសម្ពាជ្ឈន្តំ តើដូច ម្តេច ។ ការតាំងនៅ នៃចិត្ត ។ បេ ។ ការតំកល់ចិត្តដោយប្រពៃ សមាធិសម្ពាជ្ឈន្តំ ជាអង្គនៃមគ្គ រាប់បញ្ចូលកងមគ្គ ណា នេះហៅថា សមាធិសម្ពាជ្ឈន្តំ ។

[៣០៦] បណ្តាសម្ពាជ្ឈន្តំទាំងនោះ ឧបេក្ខាសម្ពាជ្ឈន្តំ តើ ដូចម្តេច ។ ការរំពឹងឃើញ អាការរំពឹងឃើញ ការរំពឹងឃើញជាក់ ភាពនៃចិត្តតាំងនៅជាកណ្តាល ឧបេក្ខាសម្ពាជ្ឈន្តំ ណា នេះហៅថា ឧបេក្ខាសម្ពាជ្ឈន្តំ ។

ធម៌ទាំងនេះ ហៅថា ពោជ្ឈន្តំ ៧ យ៉ាង ធម៌ទាំងឡាយដ៏សេស ក៏ឈ្មោះថាប្រកបដោយសម្ពាជ្ឈន្តំទាំង ៧ ។

ពោជ្ឈង្គវិរង្កេ អភិធម្មភាជនីយំ

(៣០៧) សត្ត ពោជ្ឈង្គោ សតិសម្មោជ្ឈង្គោ
 ។ បេ ។ ឧបេត្តាសម្មោជ្ឈង្គោ ។ តត្ត កតតោ
 សតិសម្មោជ្ឈង្គោ ។ ឥធិ ភិក្ខុ យស្មី សមយេ
 លោកុត្តរំ ឈានំ ភាវេតិ និយ្យានិកំ អបថយតាមិ
 ទិដ្ឋិតតានំ បហានាយ បឋមាយ ក្ខមិយា បតិយា
 វិវិច្ឆេវ កាមេហិ ។ បេ ។ បឋមំ ឈានំ ឧបសម្មជ្ឈ
 វិហារតិ ទុក្ខាបដិបទំ ទុក្ខាភិញ្ញំ យា តស្មី សមយេ
 សតិ អនុស្សតិ ។ បេ ។ សម្មាសតិ សតិសម្មោជ្ឈង្គោ
 មក្ខន្តំ មក្ខបរិយាបន្តំ អយំ វុច្ចតិ សតិសម្មោជ្ឈង្គោ
 អវសេសា ធម្មា សតិសម្មោជ្ឈង្គសម្មយុត្តា ។ បេ ។
 អវសេសា ធម្មា ធម្មវិចយសម្មោជ្ឈង្គសម្មយុត្តា ។ បេ ។
 អវសេសា ធម្មា វិរិយសម្មោជ្ឈង្គសម្មយុត្តា ។ បេ ។
 អវសេសា ធម្មា បិសិសម្មោជ្ឈង្គសម្មយុត្តា ។ បេ ។
 អវសេសា ធម្មា បស្សនិសម្មោជ្ឈង្គសម្មយុត្តា ។ បេ ។
 អវសេសា ធម្មា សមាធិសម្មោជ្ឈង្គសម្មយុត្តា ។
 តត្ត កតតោ ឧបេត្តាសម្មោជ្ឈង្គោ ។ ឥធិ ភិក្ខុ
 យស្មី សមយេ លោកុត្តរំ ឈានំ ភាវេតិ និយ្យានិកំ

ពោជ្ឈង្គវិវត្ត អភិធម្មភាជនីយ

[៣០៧] ពោជ្ឈង្គ ៧ យ៉ាងគឺ សតិសម្មាដ្ឋង្គ ១ ។ បេ ។

ទេវេក្ខាសម្មាដ្ឋង្គ ១ ។ បណ្ណាសម្មាដ្ឋង្គទាំងនោះ សតិសម្មាដ្ឋង្គ
 តើដូចម្តេច ។ ក្នុងសម័យណា ភិក្ខុក្នុងសាសនានេះ ចំរើននូវលោ-
 កុត្តរជ្ឈាន ជានិយ្យានិកធម៌ ជាគ្រឿងដល់នូវការមិនសន្សំ (នូវតិលេស-
 វដ្តៈ) ដើម្បីលះនូវទិដ្ឋិទាំងឡាយ ដើម្បីដល់នូវបឋមភូមិ ស្ងាត់ចាកកាម
 ទាំងឡាយ ។ បេ ។ ហើយចូលកាន់បឋមជ្ឈាន ជាទុក្ខាបដិបទាទន្ទា-
 ភិញ្ញា ក្នុងសម័យនោះ ការពត្យក ការនឹកឃើញ ។ បេ ។ ការពត្យក
 ត្រូវ សតិសម្មាដ្ឋង្គ ជាអង្គនៃមគ្គ រាប់បញ្ចូលក្នុងមគ្គ ណា នេះហៅ
 ថា សតិសម្មាដ្ឋង្គ ធម៌ទាំងឡាយដ៏សេស ក៏ឈ្មោះថាប្រកបដោយ
 សតិសម្មាដ្ឋង្គ ។ បេ ។ ធម៌ទាំងឡាយដ៏សេស ក៏ឈ្មោះថាប្រកប
 ដោយធម្មវិបយសម្មាដ្ឋង្គ ។ បេ ។ ធម៌ទាំងឡាយដ៏សេស ក៏ឈ្មោះ
 ថាប្រកបដោយវិវិយសម្មាដ្ឋង្គ ។ បេ ។ ធម៌ទាំងឡាយដ៏សេស ក៏
 ឈ្មោះថាប្រកបដោយបីសម្មាដ្ឋង្គ ។ បេ ។ ធម៌ទាំងឡាយដ៏សេស
 ក៏ឈ្មោះថាប្រកបដោយបស្សន្តិសម្មាដ្ឋង្គ ។ បេ ។ ធម៌ទាំងឡាយ
 ដ៏សេស ក៏ឈ្មោះថាប្រកបដោយសមាធិសម្មាដ្ឋង្គ ។ បណ្ណា
 សម្មាដ្ឋង្គទាំងនោះ ទេវេក្ខាសម្មាដ្ឋង្គ តើដូចម្តេច ។ ក្នុងសម័យ
 ណា ភិក្ខុក្នុងសាសនានេះ ចំរើននូវលោកុត្តរជ្ឈាន ជានិយ្យានិកធម៌

អភិធម្មបំណិកេ វិរត្តោ

អបចយតាមី ទិដ្ឋិកតានំ បហានាយ បឋមាយ ក្ខ-
 មិយា បតិយា វិវិច្ឆេវ កាមេហិ ។ បេ ។ បឋមិ
 យានំ ឧបសម្បជ្ឈ វិហារតិ ទុក្ខាបដិបទំ ទុក្ខាភិញ្ញ
 យា តស្មី សមយេ ឧបក្ខា ឧបេក្ខតា អជ្ឈបេ-
 ក្ខតា មជ្ឈតតា ចិត្តស្ស ឧបក្ខាសម្មោជ្ឈេដ្ឋា អយំ
 វច្ឆតិ ឧបក្ខាសម្មោជ្ឈេដ្ឋា អវសេសា ធម្មា ឧ-
 បេក្ខាសម្មោជ្ឈេដ្ឋសម្បយុត្តា ។

[៣០៨] សត្ត ពោជ្ឈេដ្ឋា សតិសម្មោជ្ឈេដ្ឋា
 ។ បេ ។ ឧបក្ខាសម្មោជ្ឈេដ្ឋា ។ តត្ត កតមេ
 សត្ត ពោជ្ឈេដ្ឋា ។ ឥធិ ភិក្ខុ យស្មី សមយេ
 លោកុត្តរំ យានំ ភាវេតិ និយ្យានិកំ អបចយ-
 តាមី ទិដ្ឋិកតានំ បហានាយ បឋមាយ ក្ខមិយា
 បតិយា វិវិច្ឆេវ កាមេហិ ។ បេ ។ បឋមិ
 យានំ ឧបសម្បជ្ឈ វិហារតិ ទុក្ខាបដិបទំ ទុក្ខា-
 ភិញ្ញ តស្មី សមយេ ជស្សោ ហោតិ ។ បេ ។
 អវិក្ខោចោ ហោតិ ឥមេ ធម្មា កុសលា តស្សវរ
 លោកុត្តរស្ស កុសលស្ស យានស្ស កតត្តា
 ភាវិតតា វិហារកំ វិវិច្ឆេវ កាមេហិ ។ បេ ។

អភិធម្មបិដក វិវាដ

ជាគ្រឿងដល់នូវការមិនសន្សំ (នូវកិលេសវដ្តៈ) ដើម្បីលះនូវទិដ្ឋតាំង
ឡាយ ដើម្បីដល់នូវបឋមភូមិ ស្ងាត់ចាកកាមទាំងឡាយ ។ បេ ។ ហើយ
ចូលកាន់បឋមជ្ឈាន ជាទុក្ខាបដិបទានាភិញ្ញា ក្នុងសម័យនោះ ការ
រំពឹងឃើញ ពាការរំពឹងឃើញ ការរំពឹងឃើញជាក់ ភាពនៃចិត្តតាំង
នៅជាកណ្តាល ទេវតាសម្ពោជ្ឈន្ត ណា នេះហៅថា ទេវតាសម្ពោ-
ជ្ឈន្ត ធម៌ទាំងឡាយដ៏សេស ក៏ឈ្មោះថាប្រកបដោយទេវតាសម្ពោជ្ឈន្ត ។
[៣០៨] ពោជ្ឈន្ត ៧ យ៉ាង គឺ សតិសម្ពោជ្ឈន្ត ១ ។ បេ ។
ទេវតាសម្ពោជ្ឈន្ត ១ ។ បណ្តាធម៌ទាំងនោះ ពោជ្ឈន្ត ៧ តើដូចម្តេច ។
ក្នុងសម័យ ណា ភិក្ខុក្នុងសាសនានេះ ចំរើននូវលោកុត្តរជ្ឈាន ជា
និយ្យានិកធម៌ ជាគ្រឿងដល់នូវការមិនសន្សំ (នូវកិលេសវដ្តៈ) ដើម្បី
លះនូវទិដ្ឋតាំងឡាយ ដើម្បីដល់នូវបឋមភូមិ ស្ងាត់ចាកកាមទាំងឡាយ
។ បេ ។ ហើយចូលកាន់បឋមជ្ឈាន ជាទុក្ខាបដិបទានាភិញ្ញា ក្នុង
សម័យនោះ ផស្សៈ ក៏កើតមាន ។ បេ ។ អវិក្ខេបៈ ក៏កើតមាន
ធម៌ទាំងនេះ ជាកុសល ភិក្ខុស្ងាត់ចាកកាមទាំងឡាយ ។ បេ ។

ពោជ្ឈត្តវគ្គំ អភិធម្មភាគីយំ

បឋមំ ណាណំ ឧបសម្ព័ន្ធវិហារតិ ទុក្ខាបដិបទំ ទទ្ធាភិញ្ញា
 សុត្តានំ តស្មី សមយេ សត្ត ពោជ្ឈត្តា ហោនិ
 សតិសម្មោជ្ឈត្តោ ។ បេ ។ ឧបេក្ខាសម្មោជ្ឈត្តោ ។
 តត្ថ កតមោ សតិសម្មោជ្ឈត្តោ ។ យា សតិ
 អនុស្សតិ ។ បេ ។ សម្មាសតិ សតិសម្មោជ្ឈត្តោ
 មក្ខន្ធិ មក្ខបរិយាបន្នំ អយំ វុច្ចតិ សតិសម្មោជ្ឈត្តោ
 ។ បេ ។ តត្ថ កតមោ ឧបេក្ខាសម្មោជ្ឈត្តោ ។
 យា ឧបេក្ខា ឧបេក្ខាណា អជ្ឈបេក្ខាណា មជ្ឈត្តតា
 ចិត្តស្ស ឧបេក្ខាសម្មោជ្ឈត្តោ អយំ វុច្ចតិ ឧបេ-
 ក្ខាសម្មោជ្ឈត្តោ ។ ឥមេ វុច្ចនិ សត្ត ពោជ្ឈត្តា
 អវសេសា ធម្មា សត្តហិ ពោជ្ឈត្តហិ សម្មយុត្តា ។

[៣០៧] សត្ត ពោជ្ឈត្តា សតិសម្មោជ្ឈត្តោ

។ បេ ។ ឧបេក្ខាសម្មោជ្ឈត្តោ ។ តត្ថ កតមោ
 សតិសម្មោជ្ឈត្តោ ។ ឥធិ ភិក្ខុ យស្មី សមយេ
 លោក្យត្តរំ ណាណំ ភាវេតិ និយ្យានិកំ អបថយតា-
 មី ទិដ្ឋិតានំ បហាណយ បឋមាយ ភូមិយា បត្តិ-
 យា វិវិច្ឆេវ កោបេហិ ។ បេ ។ បឋមំ ណាណំ

ពោជ្ឈង្គវិក្កុ អភិធម្មភាជនីយ

ហើយចូលកាន់បឋមជ្ឈាន ជាទុក្ខាបដិបទទន្ទាភិញ្ញា ជាសុភាតៈ ជាវិបាក
 ព្រោះភាពនៃលោកុត្តរកុសលជ្ឈាននោះឯង ដែលលោកបានធ្វើហើយ
 ចំរើនហើយ ក្នុងសម័យនោះ ពោជ្ឈង្គ ៧ គឺ សតិសម្មាជ្ឈង្គ ១ ។ បេ ។
 ឧបេក្ខាសម្មាជ្ឈង្គ ១ ក៏កើតមាន ។ បណ្ណាសម្មាជ្ឈង្គទាំងឡាយនោះ
 សតិសម្មាជ្ឈង្គ តើដូចម្តេច ។ ការព្យាបាទ ការនឹកឃើញ ។ បេ ។
 ការព្យាបាទ សតិសម្មាជ្ឈង្គ ជាអង្គនៃមគ្គ រាប់បញ្ចូលក្នុងមគ្គ ណា
 នេះហៅថា សតិសម្មាជ្ឈង្គ ។ បេ ។ បណ្ណាសម្មាជ្ឈង្គទាំងនោះ
 ឧបេក្ខាសម្មាជ្ឈង្គ តើដូចម្តេច ។ ការរំពឹងឃើញ អាការរំពឹងឃើញ
 ការរំពឹងឃើញជាក់ ភាពនៃចិត្តតាំងនៅជាកណ្តាល ឧបេក្ខាសម្មាជ្ឈង្គ
 ណា នេះហៅថា ឧបេក្ខាសម្មាជ្ឈង្គ ។ ធម៌ទាំងនេះ ហៅថា ពោជ្ឈង្គ
 ៧ ធម៌ទាំងឡាយដ៏សេស ក៏ឈ្មោះថាប្រកបដោយសម្មាជ្ឈង្គ ៧ ។

[៣០៧] ពោជ្ឈង្គ ៧ យ៉ាង គឺ សតិសម្មាជ្ឈង្គ ១ ។ បេ ។

ឧបេក្ខាសម្មាជ្ឈង្គ ១ ។ បណ្ណាសម្មាជ្ឈង្គទាំងនោះ សតិសម្មាជ្ឈង្គ
 តើដូចម្តេច ។ ក្នុងសម័យណា ក៏កក្កសាសនានេះ ចំរើននូវលោ-
 កុត្តរជ្ឈាន ជានិយ្យានិកធម៌ ជាគ្រឿងដល់នូវការមិនសន្សំ (នូវ
 កិលេសវដ្តៈ) ដើម្បីលះនូវទិដ្ឋទាំងឡាយ ដើម្បីដល់នូវបឋម-
 ភូមិ ស្ងួតចាកកាមទាំងឡាយ ។ បេ ។ ហើយចូលកាន់បឋមជ្ឈាន

អភិធម្មបិដកេ វិរាដ្ឋោ

ឧបសម្ព័ន្ធ វិហារតិ ធុត្តោបដិបទំ ទន្ធាភិញ្ញំ តស្មី
 សមយេ ដស្សោ ហោតិ ។ បេ ។ អវិក្ខេហោ ហោតិ
 ឥមេ ធម្មា កុសលា តស្សវេ លោកុត្តរស្ស កុ-
 សលស្ស ឈានស្ស កតត្តា ភារតត្តា វិចារកំ
 វិវិច្ឆេ កាមេហំ ។ បេ ។ បឋមំ ឈានំ ឧបសម្ព័ន្ធ
 វិហារតិ ធុត្តោបដិបទំ ទន្ធាភិញ្ញំ សុពានំ យា តស្មី
 សមយេ សតិ អនុស្សតិ ។ បេ ។ សម្មាសតិ សតិ-
 សម្មោជ្ឈង្គោ មគ្គដំ មគ្គបរិយាបដ្ឋំ អយំ វុច្ឆតិ សតិ-
 សម្មោជ្ឈង្គោ អវសេសា ធម្មា សតិសម្មោជ្ឈង្គសម្ម-
 យុត្តា ។ បេ ។ អវសេសា ធម្មា ធម្មវិចយសម្មោជ្ឈង្គ-
 សម្មយុត្តា ។ បេ ។ អវសេសា ធម្មា វិរិយសម្មោជ្ឈង្គ-
 សម្មយុត្តា ។ បេ ។ អវសេសា ធម្មា បីតិសម្មោជ្ឈង្គ-
 ង្គសម្មយុត្តា ។ បេ ។ អវសេសា ធម្មា បស្សន្តិ-
 សម្មោជ្ឈង្គសម្មយុត្តា ។ បេ ។ អវសេសា ធម្មា
 សមាធិសម្មោជ្ឈង្គសម្មយុត្តា ។ តត្ថ កតមោ ឧ-
 បេក្ខាសម្មោជ្ឈង្គោ ។ ឥធម ភិក្ខុ យស្មី សមយេ
 លោកុត្តរំ ឈានំ ភារតតំ ធិយ្យានិកំ អបថយ កាមី

អភិធម្មបំណក វិភង្គ

ជាទុក្ខាបដិបទនាភិញ្ញា ក្នុងសម័យនោះ ផស្សៈ ក៏កើតមាន ។ បេ ។
អវិក្ខេបៈ ក៏កើតមាន ធម៌ទាំងនេះជាកុសល ភិក្ខុស្ងាត់ចាកកាមទាំងឡាយ
។ បេ ។ ហើយចូលកាន់បឋមជ្ឈាន ជាទុក្ខាបដិបទនាភិញ្ញា ជាសព្វាតៈ
ជាវិបាក ព្រោះភាពនៃលោកុត្តរកុសលជ្ឈាននោះឯង ដែលលោកបាន
ធ្វើហើយ ចំរើនហើយ ក្នុងសម័យនោះ ការរលឹក ការនឹកឃើញ
។ បេ ។ ការរលឹកត្រូវ សតិសម្មាជ្ឈង្គ ជាអង្គនៃមគ្គ រាប់បញ្ចូលក្នុង
មគ្គ ណា នេះហៅថា សតិសម្មាជ្ឈង្គ ធម៌ទាំងឡាយដ៏សេស
ក៏ឈ្មោះថា ប្រកបដោយសតិសម្មាជ្ឈង្គ ។ បេ ។ ធម៌ទាំងឡាយ
ដ៏សេស ក៏ឈ្មោះថា ប្រកបដោយធម្មវិចយសម្មាជ្ឈង្គ ។ បេ ។ ធម៌
ទាំងឡាយដ៏សេស ក៏ឈ្មោះថា ប្រកបដោយវិវិយសម្មាជ្ឈង្គ ។ បេ ។
ធម៌ទាំងឡាយដ៏សេស ក៏ឈ្មោះថាប្រកបដោយបីតិសម្មាជ្ឈង្គ ។ បេ ។
ធម៌ទាំងឡាយដ៏សេស ក៏ឈ្មោះថា ប្រកបដោយបស្សន្តិសម្មាជ្ឈង្គ
។ បេ ។ ធម៌ទាំងឡាយដ៏សេស ក៏ឈ្មោះថាប្រកបដោយសមាធិស-
ម្មាជ្ឈង្គ ។ បណ្តាសម្មាជ្ឈង្គទាំងនោះ ទេវទានសម្មាជ្ឈង្គ តើដូច
ម្តេច ។ ក្នុងសម័យណា ភិក្ខុក្នុងសាសនានេះ ចំរើននូវលោកុត្តរជ្ឈាន
ជានិយ្យានិកធម៌ ជាគ្រឿងដល់នូវការមិនសន្សំ (នូវកិលេសវដ្តៈ)

ពោជ្ឈង្គវិវត្តេ បញ្ញាបុព្វកំ

និដ្ឋិតតានំ បហាឆាយ បវេហាយ ក្ខមិយា បត្តិយា
 វិវិច្ឆេវ កោមេហិ ។ បេ ។ បវេមំ ឈានំ ឧបសម្បដ្ឋ
 វិហារតិ ទុក្ខាបដិបទំ ទន្ធាភិញ្ញំ តស្មី សមយេ ដសេណ
 ហោតិ ។ បេ ។ អវិក្ខេទោ ហោតិ ឥមេ ធម្មា
 កុសលា តស្មីវ លោកុត្តរស្ស កុសលស្ស
 ឈានស្ស កតត្តា ភាវិតត្តា វិទាតំ វិវិច្ឆេវ កោ-
 មេហិ ។ បេ ។ បវេមំ ឈានំ ឧបសម្បដ្ឋ វិហារតិ
 ទុក្ខាបដិបទំ ទន្ធាភិញ្ញំ សុញ្ញតំ យា តស្មី សមយេ
 ឧបេក្ខា ឧបេក្ខនា អដ្ឋបេក្ខនា បដ្ឋតតា ចិត្តស្ស
 ឧបេក្ខាសម្ពោជ្ឈន្តោ អយំ វិច្ឆតិ ឧបេក្ខាសម្ពោជ្ឈ-
 ន្តោ អវិសេសា ធម្មា ឧបេក្ខាសម្ពោជ្ឈន្តសម្បយុត្តា ។

អភិធម្មភាជនីយំ ។

[៣១០] សត្ត ពោជ្ឈង្គនំ សតិសម្ពោជ្ឈន្តោ ធម្ម-
 វិបយសម្ពោជ្ឈន្តោ វិវិយសម្ពោជ្ឈន្តោ បិទិសម្ពោជ្ឈន្តោ
 បស្សន្តិសម្ពោជ្ឈន្តោ សមាធិសម្ពោជ្ឈន្តោ ឧបេក្ខា-
 សម្ពោជ្ឈន្តោ ។ សត្តនំ ពោជ្ឈង្គនំ កតិ កុសលា
 កតិ អកុសលា កតិ អព្យាកតា ។ បេ ។ កតិ
 សវណា កតិ អវណា ។

ពោជ្ជវង្សវិវត្ត បញ្ញាបុព្វកៈ

ដើម្បីលះនូវទិដ្ឋតាំងឡាយ ដើម្បីដល់នូវបឋមភូមិ ស្ងាត់ចាកកាមទាំង-
 ឡាយ ។ បេ ។ ហើយចូលកាន់បឋមជ្ឈាន ជាទូតាបដិបទានោភិញ្ញា
 កងសម័យនោះ ផស្សៈ ក៏កើតមាន ។ បេ ។ អវិភូបៈ ក៏កើតមាន
 ធម៌ទាំងនេះជាកុសល ភិក្ខុស្ងាត់ ចាកកាមទាំងឡាយ ។ បេ ។ ហើយ
 ចូលកាន់បឋមជ្ឈាន ជាទូតាបដិបទានោភិញ្ញា ជាសុញ្ញាតៈ ជាវិបាក
 ព្រោះភាពនៃលោកុត្តរកុសលជ្ឈាននោះឯង ដែលលោកបានធ្វើហើយ
 ចំរើនហើយ កងសម័យនោះ ការរំពឹងឃើញ អាការរំពឹងឃើញ
 ការរំពឹងឃើញជាក់ ភាពនៃចិត្តតាំងនៅជាកណ្តាល ទេវេក្ខាសម្ពោជ្ជវង្ស
 ណា នេះហៅថា ទេវេក្ខាសម្ពោជ្ជវង្ស ធម៌ទាំងឡាយដ៏សេស ក៏
 ឈ្មោះថាប្រកបដោយទេវេក្ខាសម្ពោជ្ជវង្ស ។

ចប់ អភិធម្មកាជំនួយ ។

[៣១០] ពោជ្ជវង្ស ៧ គឺ សតិសម្ពោជ្ជវង្ស ១ ធម្មវិបយសម្ពោ-
 ជ្ជវង្ស ១ វិរិយសម្ពោជ្ជវង្ស ១ បីតិសម្ពោជ្ជវង្ស ១ បស្សន្តិសម្ពោជ្ជវង្ស ១
 សមាធិសម្ពោជ្ជវង្ស ១ ទេវេក្ខាសម្ពោជ្ជវង្ស ១ ។ បណ្តាពោជ្ជវង្ស
 ទាំង ៧ ពោជ្ជវង្ស ជាកុសលប៉ុន្មាន ជាអកុសលប៉ុន្មាន ជាអព្យាក្រឹត
 ប៉ុន្មាន ។ បេ ។ ជាសរណៈប៉ុន្មាន ជាអរណៈប៉ុន្មាន ។

អភិធម្មបិដកេ វិវត្តោ

(៣១១) សិយា កុសលា សិយា អស្សាភកតា ។
 បីតិសម្មោជ្ឈវ្មោ សុខាយ វេទនាយ សម្មយុត្តា
 ន ពោជ្ឈវ្មោ សិយា សុខាយ វេទនាយ សម្មយុត្តា
 សិយា អនុក្ខមសុខាយ វេទនាយ សម្មយុត្តា ។
 សិយា វិបាកា សិយា វិបាកធម្មធម្មា អនុបា-
 ដិដ្ឋានុបាទានិយា អសង្កិលិដ្ឋាសង្កិលសិកា សិយា
 សវិតក្កសវិបាក សិយា អវិតក្កវិបាកត្ថា សិយា
 អវិតក្កវិបាក ។ បីតិសម្មោជ្ឈវ្មោ ន បីតិសហ-
 គតោ សុខសហគតោ ន ឧបេក្ខាសហគតោ
 ន ពោជ្ឈវ្មោ សិយា បីតិសហគតោ សិយា
 សុខសហគតោ សិយា ឧបេក្ខាសហគតោ ។ នេវ
 ទស្សនេន ន ភាវនាយ បហាតញ្ច នេវ ទស្សនេន ន
 ភាវនាយ បហាតញ្ចហេតុកា សិយា អបថយតាមិ-
 នោ សិយា នេវាថយតាមិនោ នាបថយតាមិនោ សិយា
 សេក្ខា សិយា អសេក្ខា អប្បមាណា អប្បមាណា-
 វម្មណា បណីតា សិយា សម្មត្តនិយតា សិយា អនិ-
 យតា ន មត្តាវម្មណា សិយា មត្តហេតុកា សិយា
 មត្តាធិបតិនោ សិយា ន វត្តញ្ច មត្តហេតុកាតិប

អភិធម្មបិដក វិវាទ

[៣១១] ពោជ្ឈង្គ ៧ ជាកុសលក៏មាន ជាអព្យាក្រឹតក៏មាន ។
 បីតិសម្ពោជ្ឈង្គ ប្រកបដោយសុខវេទនា ពោជ្ឈង្គ ៦ ប្រកបដោយសុខ-
 វេទនាក៏មាន ប្រកបដោយអទុក្ខមសុខវេទនាក៏មាន ។ ពោជ្ឈង្គ ៧
 ជាវិបាកក៏មាន មានវិបាកធម៌ជាប្រក្រតី មានកម្មប្រកបដោយកិលេស
 មានតណ្ហាជាដើមមិនកាន់យកហើយ ទាំងមិនជាប្រយោជន៍ដល់ទុក្ខទាន
 ជាធម៌មិនសៅហ្មង ទាំងមិនគួរដល់សេចក្តីសៅហ្មងក៏មាន ប្រកបដោយ
 វិតក្កៈ ប្រកបដោយវិចារក៏មាន មិនមានវិតក្កៈ មានត្រឹមតែវិចារក៏មាន
 មិនមានវិតក្កៈ មិនមានវិចារក៏មាន ។ បីតិសម្ពោជ្ឈង្គ មិនច្រឡំដោយ
 បីតិ តែច្រឡំដោយសុខ មិនច្រឡំដោយទេវតា ពោជ្ឈង្គ ៦ ច្រឡំ
 ដោយបីតិក៏មាន ច្រឡំដោយសុខក៏មាន ច្រឡំដោយទេវតាក៏មាន ។
 ពោជ្ឈង្គ ៧ មិនគួរលះដោយទស្សនៈ ទាំងមិនគួរលះដោយភាវនា
 មានហេតុមិនគួរលះដោយទស្សនៈ ទាំងមិនគួរលះដោយភាវនា មិនដល់
 នូវការសន្សំ (នូវកិលេសវដ្តៈ) ក៏មាន មិនដល់នូវការសន្សំ (នូវកិ-
 លេសវដ្តៈ) ទាំងមិនដល់នូវការមិនសន្សំ (នូវកិលេសវដ្តៈ) ក៏មាន
 ជារបស់សេក្ខៈក៏មាន ជារបស់អសេក្ខៈ មានប្រមាណមិនបាន មានអា-
 រម្មណ៍ប្រមាណមិនបាន ជាសភាពទុក្ខមក៏មាន មានសភាពត្រូវ និង
 ទៀងក៏មាន មិនទៀង មិនមានមគ្គជាអារម្មណ៍ក៏មាន មានមគ្គជាហេតុ
 ក៏មាន មានមគ្គជាអធិបតីក៏មាន មិនគួរពោលថា មានមគ្គជាហេតុផង

ពោជ្ឈង្គវិកង្កេ បញ្ញាបុព្វកំ

បត្តានិបតិទោតិបិ សិយា ឧប្បន្នា សិយា អនុ-
 ប្បន្នា សិយា ឧប្បនិទោ សិយា អតីតា សិយា
 អនាគតា សិយា បច្ចុប្បន្នា ន វត្តញ្ចា អតីតា-
 រម្មណាតិបិ អនាគតារម្មណាតិបិ បច្ចុប្បន្នារម្មណា-
 តិបិ សិយា អជ្ឈត្តា សិយា ពហិទ្ធា សិយា
 អជ្ឈត្តពហិទ្ធា ពហិទ្ធារម្មណា អនិទស្សនាប្បដិយា ។

(៣០២) ធម្មវិចយសម្ពោជ្ឈង្គោ ហេតុ ន ពោ-
 ជ្ឈង្គោ ន ហេតុ ។ សហេតុកា ហេតុសម្បយុត្តា ។
 ធម្មវិចយសម្ពោជ្ឈង្គោ ហេតុ ថេវ សហេតុកោ ច
 ន ពោជ្ឈង្គោ ន វត្តញ្ចា ហេតុ ថេវ សហេតុកា
 ចាតិ សហេតុកា ថេវ ន ច ហេតុ ។ ធម្មវិចយ-
 សម្ពោជ្ឈង្គោ ហេតុ ថេវ ហេតុសម្បយុត្តោ ច ន
 ពោជ្ឈង្គោ ន វត្តញ្ចា ហេតុ ថេវ ហេតុសម្បយុត្តា
 ចាតិ ហេតុសម្បយុត្តា ថេវ ន ច ហេតុ ។ ន
 ពោជ្ឈង្គោ ន ហេតុ សហេតុកា ធម្មវិចយសម្ពោ-
 ជ្ឈង្គោ ន វត្តញ្ចា ន ហេតុ សហេតុកោតិបិ ន ហេតុ
 អហេតុកោតិបិ ។

ពោជ្ឈង្គវិរាត្ត បញ្ញាបុព្វក :

ថា មានមគ្គជាអធិបតីផងក៏មាន កើតឡើងហើយក៏មាន មិនទាន់កើត
ឡើងក៏មាន បម្រុងនឹងកើតឡើងក៏មាន ជាអតីតក៏មាន ជាអនាគតក៏មាន
ជាបច្ចុប្បន្ន តែមិនគួរពោលថា មានអារម្មណ៍ជាអតីតផង ថា មានអារម្មណ៍
ជាអនាគតផង ថា មានអារម្មណ៍ជាបច្ចុប្បន្នផងក៏មាន ជាខាង
ក្នុងក៏មាន ជាខាងក្រៅក៏មាន ទាំងខាងក្នុងទាំងខាងក្រៅ មានអារម្មណ៍
ជាខាងក្រៅ មិនប្រកបដោយការឃើញ ទាំងមិនប្រកបដោយ
ការប៉ះពាល់ក៏មាន ។

[៣១២] ធម្មវិចយសម្ពោជ្ឈង្គ ជាហេតុ ពោជ្ឈង្គ ៦ មិន
មែនហេតុ ។ ពោជ្ឈង្គ ៧ ប្រព្រឹត្តទៅជាមួយនឹងហេតុ ទាំងប្រកប
ដោយហេតុ ។ ធម្មវិចយសម្ពោជ្ឈង្គ ជាហេតុ ទាំងប្រព្រឹត្តទៅជា
មួយនឹងហេតុ ពោជ្ឈង្គ ៦ មិនគួរពោល ថា ជាហេតុ ទាំងប្រព្រឹត្ត
ទៅជាមួយនឹងហេតុទេ គឺ គ្រាន់តែប្រព្រឹត្តទៅជាមួយនឹងហេតុ តែមិន
មែនជាហេតុ ។ ធម្មវិចយសម្ពោជ្ឈង្គ ជាហេតុ ទាំងប្រកបដោយ
ហេតុ ពោជ្ឈង្គ ៦ មិនគួរពោលថា ជាហេតុ ទាំងប្រកបដោយហេតុ
ឡើយ គឺ គ្រាន់តែប្រកបដោយហេតុ តែមិនមែនជាហេតុ ។ ពោ-
ជ្ឈង្គ ៦ មិនមែនហេតុ គ្រាន់តែប្រព្រឹត្តទៅជាមួយនឹងហេតុ ធម្មវិច-
យសម្ពោជ្ឈង្គ មិនគួរពោល ថា មិនមែនហេតុ គ្រាន់តែប្រព្រឹត្តទៅ
ជាមួយនឹងហេតុផង ថា មិនមែនហេតុ ទាំងឥតហេតុដូច្នោះផងទេ ។

អភិធម្មបិដកេ វិកត្តោ

[៣១៣] សយ្យច្ចយោ សម្ពុត្តា អនិទស្សនា
 អប្បដិយា អរូទា លោកុត្តរា កេនចិ វិញ្ញេយ្យា
 កេនចិ ន វិញ្ញេយ្យា ។ នោ អាសវំ អនាសវំ
 អាសវំវិប្បយុត្តា ន វត្តញ្ចា អាសវំ ចេវ សាសវំ
 ចាតិបិ សាសវំ ចេវ នោ ច អាសវំតិបិ ន វត្តញ្ចា
 អាសវំ ចេវ អាសវំសម្បយុត្តា ចាតិបិ អាសវំស-
 ម្បយុត្តា ចេវ នោ ច អាសវំតិបិ អាសវំវិប្បយុត្តាអនា-
 សវំ ។ នោ សញ្ញោជនា ។ បេ ។ នោ កុត្តា ។ បេ ។
 នោ ឡិយា ។ បេ ។ នោ យោតា ។ បេ ។ នោ
 ដីវណា ។ បេ ។ នោ បរាមាសា ។ បេ ។ សារម្មណា
 នោ ចិត្តា ចេតសិកា ចិត្តសម្បយុត្តា ចិត្តសំ-
 សដ្ឋា ចិត្តសម្មដ្ឋានា ចិត្តសហកុរោ ចិត្តានុបវិវត្តនោ
 ចិត្តសំសដ្ឋសម្មដ្ឋានា ចិត្តសំសដ្ឋសម្មដ្ឋានសហកុរោ
 ចិត្តសំសដ្ឋសម្មដ្ឋានានុបវិវត្តនោ ពាហិរា នុទានា អ-
 នុទានិដ្ឋា ។ នុទានានា ។ បេ ។ នោ កិលេសា
 ។ បេ ។

អភិធម្មបិដក វិវត្ត

[៣១៣] ពោជ្ឈង្គី ៧ ប្រកបដោយបច្ច័យ ត្រូវបច្ច័យតាក់តែង
 មិនប្រកបដោយការឃើញ មិនប្រកបដោយការប៉ះពាល់ មិនមានរូប
 ជាលោកុត្តរ ដែលគប្បីដឹងដោយវិញ្ញាណណាមួយ ដែលមិនគប្បីដឹង
 ដោយវិញ្ញាណណាមួយ ។ មិនមែនអាសវៈ ទាំងមិនមានអាសវៈ
 ប្រាសចាកអាសវៈ មិនគួរពោល ថា ជាអាសវៈ ទាំងប្រព្រឹត្តទៅជា
 មួយនឹងអាសវៈផង ថា ប្រព្រឹត្តទៅជាមួយនឹងអាសវៈ តែមិនមែនអាសវៈ
 ផងឡើយ មិនគួរពោល ថា ជាអាសវៈ ទាំងប្រកបដោយអាសវៈផង
 ថា ប្រកបដោយអាសវៈ តែមិនមែនជាអាសវៈផងទេ គឺ ប្រាសចាក
 អាសវៈ ទាំងមិនមានអាសវៈ ។ មិនមែនសញ្ញាជនៈ ។ បេ ។ មិន
 មែនគន្លុះ ។ បេ ។ មិនមែនឈ្មោះ ។ បេ ។ មិនមែនយោគៈ ។ បេ ។
 មិនមែននីវរណៈ ។ បេ ។ មិនមែនបរាមាសៈ ។ បេ ។ ប្រព្រឹត្តទៅជា
 មួយនឹងអារម្មណ៍ មិនមែនចិត្ត ជាចេតសិក ប្រកបដោយចិត្ត ច្រឡំ
 ដោយចិត្ត តាំងឡើងអំពីចិត្ត កើតជាមួយនឹងចិត្ត ប្រព្រឹត្តទៅតាមចិត្ត
 ច្រឡំ ទាំងតាំងឡើងអំពីចិត្ត ច្រឡំ ទាំងតាំងឡើង ទាំងកើតជាមួយនឹង
 ចិត្ត ច្រឡំ ទាំងតាំងឡើង ទាំងប្រព្រឹត្តតាមនូវចិត្ត ជាខាងក្រៅ មិន
 មែនទុបាទា មានកម្មប្រកបដោយកិលេស មានតណ្ហា ជាដើមមិនកាន់
 យកហើយ ។ មិនមែនទុបាទាន ។ បេ ។ មិនមែនកិលេស ។ បេ ។

ពោធិ៍ស្តុករិក្ខេ បញ្ញាបុគ្គលំ

[៣១២] ន ទិស្សនេន បហាតត្វា ន ភាវនាយ
 បហាតត្វា ន ទិស្សនេន បហាតត្វាហេតុកា ន
 ភាវនាយ បហាតត្វាហេតុកា សិយា សវិតក្កា សិយា
 អវិតក្កា សិយា សវិតាវា សិយា អវិតាវា ។
 បីតិសម្ពោជ្ឈន្តោ អប្បីតិកា ន ពោជ្ឈន្តោ សិយា
 សប្បីតិកា សិយា អប្បីតិកា ។ បីតិសម្ពោជ្ឈន្តោ
 ន បីតិសហគតោ ន ពោជ្ឈន្តោ សិយា បីតិសហគតា
 សិយា ន បីតិសហគតា ។ បីតិសម្ពោជ្ឈន្តោ សុខ-
 សហគតោ ន ពោជ្ឈន្តោ សិយា សុខសហគតា
 សិយា ន សុខសហគតា ។ បីតិសម្ពោជ្ឈន្តោ ន
 ឧបេក្ខាសហគតោ ន ពោជ្ឈន្តោ សិយា ឧបេក្ខា-
 សហគតា សិយា ន ឧបេក្ខាសហគតា ។ ន
 កាមាវចរា ន រូចាវចរា ន អរូចាវចរា អបរិយា-
 បន្នា សិយា និយ្យានិកា សិយា អនិយ្យានិកា សិយា
 និយតា សិយា អនិយតា អនុត្តរា អរណាតិ ។

បញ្ញាបុគ្គលំ ។

ពោធិ៍ស្តុករិក្ខេ សមត្តោ ។

ពោជ្ឈង្គវិក័ត្ត បញ្ញាបុព្វកៈ

{ ៣១៤ } ពោជ្ឈង្គ ៧ មិនគួរលះដោយទស្សនៈ ទាំងមិនគួរ
 លះដោយការវិនា មានហេតុមិនគួរលះដោយទស្សនៈ មានហេតុមិនគួរ
 លះដោយការវិនា ប្រកបដោយវិតក្កៈក៏មាន មិនមានវិតក្កៈក៏មាន ប្រកប
 ដោយវិចារៈក៏មាន មិនមានវិចារៈក៏មាន ។ បីតិសម្ពោជ្ឈង្គ មិនមាន
 បីតិ ពោជ្ឈង្គ ៦ ប្រកបដោយបីតិក៏មាន មិនមានបីតិក៏មាន ។ បីតិ
 សម្ពោជ្ឈង្គ មិនប្រឡំដោយបីតិ ពោជ្ឈង្គ ៦ ប្រឡំដោយបីតិក៏មាន
 មិនប្រឡំដោយបីតិក៏មាន ។ បីតិសម្ពោជ្ឈង្គ ប្រឡំដោយសុខ ពោជ្ឈង្គ
 ៦ ប្រឡំដោយសុខក៏មាន មិនប្រឡំដោយសុខក៏មាន ។ បីតិ-
 សម្ពោជ្ឈង្គ មិនប្រឡំដោយទុក្ខ ពោជ្ឈង្គ ៦ ប្រឡំដោយទុក្ខ
 ក៏មាន មិនប្រឡំដោយទុក្ខក៏មាន ។ ពោជ្ឈង្គ ៧ មិនមែនករមា-
 វចរ មិនមែនរូបាវចរ មិនមែនអរូបាវចរ ជាអបរិយាបន្នៈ ជានិយ្យានិកៈ
 ក៏មាន ជានិយ្យានិកៈក៏មាន ជានិយតៈក៏មាន ជាអនិយតៈ ជា
 អនត្តរៈ ជាអរណៈក៏មាន ។

ចប់ បញ្ញាបុព្វកៈ ។

ចប់ ពោជ្ឈង្គវិក័ត្ត ។

មគ្គីវិដ្ឋោ

[៣០៥] អរិយោ អដ្ឋង្គិកោ មត្តោ ។
 សេយ្យប្តីដំ ។ សម្មាទិដ្ឋិ សម្មាសង្កប្បោ សម្មា-
 វាចា សម្មាកម្មត្ថោ សម្មាអាជីវោ សម្មាវាយាមោ
 សម្មាសតិ សម្មាសមាធិ ។

[៣០៦] តត្ថ កតមា សម្មាទិដ្ឋិ ។ ទុក្ខ
 ញាណំ ទុក្ខសមុទយេ ញាណំ ទុក្ខនិរោធ�េ ញាណំ
 ទុក្ខនិរោធតាមិនិយា បដិបទាយ ញាណំ អយំ
 វុច្ចតិ សម្មាទិដ្ឋិ ។

[៣០៧] តត្ថ កតមោ សម្មាសង្កប្បោ ។
 នេក្ខម្ភសង្កប្បោ អព្យាទានសង្កប្បោ អវិហឹសាសង្ក-
 ប្បោ អយំ វុច្ចតិ សម្មាសង្កប្បោ ។

[៣០៨] តត្ថ កតមា សម្មាវាចា ។ មុសា-
 វាទា វេមណី បិសុណាយ វាចាយ វេមណី
 ធរុសាយ វាចាយ វេមណី សម្ពប្បលាទា វេមណី
 អយំ វុច្ចតិ សម្មាវាចា ។

[៣០៩] តត្ថ កតមោ សម្មាកម្មត្ថោ ។

មគ្គវិវាដ

[៣១៥] អរិយមគ្គមានអង្គ ៨ ។ មគ្គមានអង្គ ៨ គឺអ្វីខ្លះ ។

គឺ សម្មាទិដ្ឋិ សម្មាសង្កប្បៈ សម្មាវចា សម្មាគម្មនៈ សម្មាអាជីវៈ
សម្មាវយាមៈ សម្មាសតិ សម្មាសមាធិ ។

[៣១៦] បណ្តាអរិយមគ្គទាំងនោះ សម្មាទិដ្ឋិ តើដូចម្តេច ។

ការដឹងកងកងទុក ការដឹងកងទុកសម្បទ័យ ការដឹងកងទុកនិរោធិ ការ
ដឹងកងទុកនិរោធិតាមនីបដំបទា នេះហៅថា សម្មាទិដ្ឋិ ។

[៣១៧] បណ្តាអរិយមគ្គទាំងនោះ សម្មាសង្កប្បៈ តើដូចម្តេច ។

ការគ្រិះរិះកងការចេញចាកកាម ការគ្រិះរិះកងការមិនព្យាបាទ ការគ្រិះ
រិះកងការមិនបៀតបៀន នេះហៅថា សម្មាសង្កប្បៈ ។

[៣១៨] បណ្តាអរិយមគ្គទាំងនោះ សម្មាវចា តើដូចម្តេច ។

ចេតនាជាហេតុវៀរចាកមុសាវទ ចេតនាជាហេតុវៀរចាកបិសុណាវចា
ចេតនាជាហេតុវៀរចាកផុសវចា ចេតនាជាហេតុវៀរចាកសម្ពប្បលាបៈ
នេះហៅថា សម្មាវចា ។

[៣១៩] បណ្តាអរិយមគ្គទាំងនោះ សម្មាគម្មនៈ តើដូចម្តេច ។

មត្តវិវត្តំ សុត្តន្តបិដកំ

ចាណាតិចាតា វេមណី អនិច្ចាទានា វេមណី កា-
ប្រេសុ មិច្ឆាចារា វេមណី អយំ វុច្ចតិ សម្មាសម្ពុទ្ធោ ។

[៣២០] តត្ថ កតមោ សម្មាសម្ពុទ្ធវោ ។ ឥធន
អរិយសម្មាសម្ពុទ្ធវោ មិច្ឆាសម្ពុទ្ធវោ បហាយ សម្មាសម្ពុទ្ធវោ
សីវតំ កតប្បេតិ អយំ វុច្ចតិ សម្មាសម្ពុទ្ធវោ ។

[៣២១] តត្ថ កតមោ សម្មាសម្ពុទ្ធវោ ។
ឥធន ភិក្ខុ អនុប្បដ្ឋានំ ចាបកានំ អកុសលានំ
ធម្មានំ អនុប្បដ្ឋាយ ធនំ ជនេតិ វាយមតិ វិរិយំ
អារកតិ ចិត្តំ បក្កល្ហាតិ បទហតិ ឧប្បដ្ឋានំ ចា-
បកានំ អកុសលានំ ធម្មានំ បហាយ ធនំ ជ-
នេតិ វាយមតិ វិរិយំ អារកតិ ចិត្តំ បក្ក-
ល្ហាតិ បទហតិ អនុប្បដ្ឋានំ កុសលានំ ធម្មានំ ឧប្បដ្ឋាយ
ធនំ ជនេតិ វាយមតិ វិរិយំ អារកតិ ចិត្តំ បក្ក-
ល្ហាតិ បទហតិ ឧប្បដ្ឋានំ កុសលានំ ធម្មានំ
វិតិយា អសម្មោសាយ ភិយ្យោភាវាយ វេប្បល្លាយ
ភាវនាយ ចារិប្បវិយា ធនំ ជនេតិ វាយមតិ វិរិយំ
អារកតិ ចិត្តំ បក្កល្ហាតិ បទហតិ អយំ វុច្ចតិ
សម្មាសម្ពុទ្ធវោ ។

មត្តវិវត្ត សុត្តន្តភាគទី៧

ចេតនាជាហេតុវៀរចាកបាណាតិបុត ចេតនាជាហេតុវៀរចាកអទិន្នាទាន
ចេតនាជាហេតុវៀរចាកកាមេសុមិច្ឆាចារ នេះហៅថា សម្មាភិមន្តៈ ។

[៣២០] បណ្តាអរិយមគ្គទាំងនោះ សម្មាភិមន្តៈ តើដូចម្តេច ។
អរិយសាវ័កក្នុងសាសនានេះ លះបង់ការចិញ្ចឹមជីវិតខុស សម្រេចជីវិត
ដោយការចិញ្ចឹមជីវិតត្រូវ នេះហៅថា សម្មាភិមន្តៈ ។

[៣២១] បណ្តាអរិយមគ្គទាំងនោះ សម្មាភយាមៈ តើដូចម្តេច ។
ភិក្ខុក្នុងសាសនានេះ ញ៉ាំងឆន្ទៈ (សេចក្តីប្រាថ្នា) ឲ្យកើតឡើង សង្វាត
ប្រារព្ធព្យាយាម ផ្តល់ចិត្ត ប្រឹងប្រែង ដើម្បីញ៉ាំងពួកអកុសលធម៌ដ៏លាមក
ដែលមិនទាន់កើត មិនឲ្យកើតឡើង ញ៉ាំងឆន្ទៈឲ្យកើតឡើង សង្វាត
ប្រារព្ធព្យាយាម ផ្តល់ចិត្ត ប្រឹងប្រែង ដើម្បីលះនូវពួកអកុសលធម៌ដ៏លាមក
ដែលកើតឡើងហើយ ញ៉ាំងឆន្ទៈឲ្យកើតឡើង សង្វាត ប្រារព្ធព្យាយាម
ផ្តល់ចិត្ត ប្រឹងប្រែង ដើម្បីញ៉ាំងពួកអកុសលធម៌ ដែលមិនទាន់កើត ឲ្យកើត
ឡើង ញ៉ាំងឆន្ទៈឲ្យកើតឡើង សង្វាត ប្រារព្ធព្យាយាម ផ្តល់ចិត្ត ប្រឹង
ប្រែង ដើម្បីញ៉ាំងពួកអកុសលធម៌ ដែលកើតឡើងហើយ ឲ្យបិតនៅ មិន
ឲ្យវិនាស ឲ្យរឹងរិតតែដុះដាល ធំទូលាយ ចំរើន ពេញលេញ នេះ
ហៅថា សម្មាភយាមៈ ។

អភិធម្មបដិកេ វិវាដោ

[៣២២] តត្ថ កតតមា សម្មាសតិ ។ វេជ
 ភិក្ខុ កាយេ កាយាទុបស្សី វិហារតិ អាតាប័
 សម្មជាតោ សតិមា វិនេយ្យ លោកេ អភិជ្ឈា-
 ទោមនស្សំ វេទនាសុ វេទនាទុបស្សី វិហារតិ អាតាប័
 សម្មជាតោ សតិមា វិនេយ្យ លោកេ អភិជ្ឈា-
 ទោមនស្សំ ចិត្ត ចិត្តាទុបស្សី វិហារតិ អាតាប័
 សម្មជាតោ សតិមា វិនេយ្យ លោកេ អភិជ្ឈា-
 ទោមនស្សំ ធម្មសុ ធម្មាទុបស្សី វិហារតិ អាតាប័
 សម្មជាតោ សតិមា វិនេយ្យ លោកេ អភិជ្ឈា-
 ទោមនស្សំ អយំ វុច្ចតិ សម្មាសតិ ។

[៣២៣] តត្ថ កតតហោ សម្មាសហិ ។
 វេជ ភិក្ខុ វិវិច្ឆេវ កាយេហិ វិវិច្ឆ អកុសលេហិ
 ធម្មេហិ សវិតក្កំ សវិចារំ វិវេកជំ ប័តិសុទ្ធំ បវេ-
 មំ ឈានំ ទុបសម្មជ្ឈ វិហារតិ វិតក្កវិចារាជំ វុច្ច-
 សមា អជ្ឈត្តំ សម្មសាទនំ បេតសោ ឃកោធិភារំ
 អវិតក្កំ អវិចារំ សមាធិជំ ប័តិសុទ្ធំ ទុតិយំ ឈានំ

អភិធម្មប្បដិក វិវាដ្ត

(៣២២) បណ្តាអរិយមគ្គទាំងនោះ សម្មាសតិ តើដូចម្តេច ។

កិកក្កសាសនានេះ ពិចារណានូវកាយក្នុងកាយ មានព្យាយាមជាគ្រឿង
 ដុតកំដៅកិលេស ជាអ្នកដឹងខ្លួន មានស្មារតី កំចាត់បង់នូវអភិជ្ឈានិង
 ទោមនស្ស ក្នុងលោក ពិចារណានូវវេទនាក្នុងវេទនាទាំងឡាយ មាន
 ព្យាយាមជាគ្រឿងដុតកំដៅកិលេស ជាអ្នកដឹងខ្លួន មានស្មារតី កំចាត់
 បង់នូវអភិជ្ឈានិងទោមនស្ស ក្នុងលោក ពិចារណានូវវត្ថុក្នុងចិត្ត មាន
 ព្យាយាមជាគ្រឿងដុតកំដៅនូវកិលេស ជាអ្នកដឹងខ្លួន មានស្មារតី កំ-
 ចាត់បង់នូវអភិជ្ឈានិងទោមនស្ស ក្នុងលោក ពិចារណានូវធម៌ក្នុងធម៌
 ទាំងឡាយ មានព្យាយាមជាគ្រឿងដុតកំដៅកិលេស ជាអ្នកដឹងខ្លួន
 មានស្មារតី កំចាត់បង់នូវអភិជ្ឈានិងទោមនស្ស ក្នុងលោក នេះហៅ
 ថា សម្មាសតិ ។

(៣២៣) បណ្តាអរិយមគ្គទាំងនោះ សម្មាសមាធិ តើដូចម្តេច ។ កិកក្ក
 សាសនានេះ ស្ងាត់ចាកកាយទាំងឡាយ ស្ងាត់ចាកអកុសលធម៌ទាំងឡាយ
 ចូលកាន់បឋមជ្ឈានប្រកបដោយវិតក្កៈ ប្រកបដោយវិចារៈ មានបីតិ និងសុខ
 ដែលកើតអំពីវិវេក ព្រោះរម្ងាប់នូវវិតក្កៈ និងវិចារៈ ចូលកាន់ទុតិយជ្ឈាន

មត្តវិរត្តេ សុត្តន្តបិដក

ឧបសម្ព័ន្ធ វិហារតិ បីតិយា ច វិរាតា ឧបេត្តកោ
 ច វិហារតិ សតោ ច សម្មជានោ សុខញ្ច កា-
 យេន បដិសំវេទេតិ យន្តំ អរិយា អាចិត្តន្តិ
 ឧបេត្តកោ សតិមា សុខវិហារីតិ តតិយំ ណានិ
 ឧបសម្ព័ន្ធ វិហារតិ សុខស្ស ច បហានា ទុក្ខ-
 ស្ស ច បហានា បុព្វេ សោមនស្សនោមនស្សានិ
 អត្ថដ៏មា អទុក្ខមសុខំ ឧបេក្ខាសតិចារិសុទ្ធិ ចតុត្ថ
 ណានិ ឧបសម្ព័ន្ធ វិហារតិ អយំ វុច្ចតិ សម្មាស-
 មាធិ ។

[៣២២] អរិយោ អដ្ឋង្គិកោ មត្តោ ។ សេយ្យ-
 បំទំ ។ សម្មាទិដ្ឋិ សម្មាសង្កប្បោ សម្មាវាចា សម្មា-
 កម្មន្តោ សម្មាអាជីវោ សម្មាវាយាមោ សម្មាសតិ
 សម្មាសមាធិ ។

[៣២៣] តត្ថ កតមា សម្មាទិដ្ឋិ ។ វេទ
 ភិក្ខុ សម្មាទិដ្ឋិ ភាវេតិ វិវេកនិស្សិតំ វិរាគនិស្សិតំ
 និរោធនិស្សិតំ វេស្សក្កបរិណាមី ។ បេ ។ សម្មា-
 សង្កប្បំ ភាវេតិ ។ បេ ។ សម្មាវាចំ ភាវេតិ ។ បេ ។

មគ្គវិវត្ត សុត្តន្តបិដក

ជាទីផ្លូវផងក្នុងសន្តាន មានភាពនៃចិត្តជ័យស្រីវ មិនមានវិតក្កៈ មិនមាន
 វិចារៈ មានបីតិ និងសុខ ដែលកើតអំពីសមាធិ ព្រោះការវិនាសនៃ
 បីតិ ជាបុគ្គលព្រងើយផង មានសតិ និងសម្បជញ្ញៈផង រមែងទទួល
 នូវសុខដោយនាមកាយផង ចូលកាន់តតិយជ្ឈាន ដែលព្រះអរិយៈទាំង
 ឡាយតែងសរសើរថា បុគ្គលដែលបានតតិយជ្ឈាន តែងមានចិត្តព្រងើយ
 ជាអ្នកមានស្មារតី នៅជាសុខ ព្រោះការលះបង់សុខផង ព្រោះការលះ
 បង់ទុក្ខផង ព្រោះការវិនាសទៅនៃសោមនស្សនិងទោមនស្សក្នុងកាលមុន
 ផង លោកក៏ចូលកាន់ចតុត្ថជ្ឈាន ដែលឥតទុក្ខឥតសុខ មានសតិដ៏បរិសុទ្ធ
 ដោយឧបេក្ខា នេះហៅថា សម្មាសមាធិ ។

[៣២២] អរិយមគ្គមានអង្គ ៨ ។ អរិយមគ្គមានអង្គ ៨ គឺអ្វីខ្លះ ។
 គឺ សម្មាទិដ្ឋិ សម្មាសង្កប្បៈ សម្មាវចា សម្មាកម្មនៈ សម្មាអាជីវៈ
 សម្មាវាយាមៈ សម្មាសតិ សម្មាសមាធិ ។

[៣២៥] បណ្តាអរិយមគ្គទាំងនោះ សម្មាទិដ្ឋិ តើដូចម្តេច ។
 ភិក្ខុក្នុងសាសនានេះ ចំរើនសម្មាទិដ្ឋិ ដែលអាស្រ័យវិវេក អាស្រ័យ
 ការប្រាសចាកតម្រេក អាស្រ័យនិរោធ ឈមទៅក្នុងការលះបង់
 ។ បេ ។ ចំរើនសម្មាសង្កប្បៈ ។ បេ ។ ចំរើនសម្មាវចា ។ បេ ។

អភិធម្មបិដកេ វិវត្តោ

សម្មាសមាធិនំ កាវេតិ ។ បេ ។ សម្មាសមាធិនំ កាវេតិ
។ បេ ។ សម្មាសមាធិនំ កាវេតិ ។ បេ ។ សម្មាសមាធិ
កាវេតិ ។ បេ ។ សម្មាសមាធិ កាវេតិ វិវេកនិស្សិតំ
វិវាទនិស្សិតំ និរោធនិស្សិតំ វេស្សក្កបរិណាមី ។

សុត្តន្តភិដិយំ ។

[៣២៦] អដ្ឋង្គិកោ មត្តោ សម្មាទិដ្ឋិ ។ បេ ។
សម្មាសមាធិ ។ តត្ថ កតមោ អដ្ឋង្គិកោ មត្តោ ។
ឥធិ ភិក្ខុ យស្មី សមយេ លោកុត្តរំ ឈានំ
កាវេតិ និយ្យានិកំ អបចយេតាមី ទិដ្ឋិតតានំ ប-
ហានាយ បវេមាយ ភូមិយា បត្តិយា វិវិច្ឆេវ កា-
មេហំ ។ បេ ។ បវេមំ ឈានំ ឧបសម្មជ្ជ វិហារតិ
ទុក្ខាបដិបទំ ទុក្ខាភិញ្ញំ តស្មី សមយេ អដ្ឋង្គិកោ
មត្តោ ហោតិ សម្មាទិដ្ឋិ ។ បេ ។ សម្មាសមាធិ ។

[៣២៧] តត្ថ កតមោ សម្មាទិដ្ឋិ ។ យា
បញ្ញា បដាននា ។ បេ ។ អមោហោ ធម្មវិចយោ
សម្មាទិដ្ឋិ ធម្មវិចយេ សមោជ្ឈដ្ឋោ មក្កនំ មក្កបរិយា-
បនំ អយំ វុច្ឆតិ សម្មាទិដ្ឋិ ។

អភិធម្មបិដក វិវាដ្ឋ

ចំរើនសម្មាសម្ពុទ្ធៈ ។ បេ ។ ចំរើនសម្មាសម្ពុទ្ធាជីវៈ ។ បេ ។ ចំរើនសម្មាសម្ពុទ្ធាយាមៈ
។ បេ ។ ចំរើនសម្មាសម្ពុទ្ធាសតិ ។ បេ ។ ចំរើនសម្មាសម្ពុទ្ធាសមាធិ ដែលអាស្រ័យ
វិវេក អាស្រ័យការប្រាសចាកតម្រេក អាស្រ័យនិរោធ ឈមទៅក្នុង
ការលះបង់ ។

ចប់ សុត្តន្តរាជនិយ ។

[៣២៦] មគ្គមានអង្គ ៨ គឺ សម្មាទិដ្ឋិ ។ បេ ។ សម្មាសមាធិ ។
បណ្តាធម៌ទាំងនោះ មគ្គមានអង្គ ៨ តើដូចម្តេច ។ ក្នុងសម័យណា ក៏កុ
ក្នុងសាសនានេះ ចំរើននូវលោកុត្តរជ្ជាន ជានិយ្យានិកធម៌ ជាគ្រឿង
ដល់នូវការមិនសន្សំ (នូវកិលេសវដ្តៈ) ដើម្បីលះនូវទិដ្ឋិទាំងឡាយ ដើម្បី
ដល់នូវបឋមភូមិ ស្ងាត់ចាកកាមទាំងឡាយ ។ បេ ។ ហើយចូលកាន់
បឋមជ្ជាន ជាទេវតាបដិបទទេវតាភិញ្ញា ក្នុងសម័យនោះ មគ្គមានអង្គ
៨ គឺ សម្មាទិដ្ឋិ ។ បេ ។ សម្មាសមាធិ ក៏កើតមាន ។

[៣២៧] បណ្តាអរិយមគ្គទាំងនោះ សម្មាទិដ្ឋិ តើដូចម្តេច ។
បញ្ញា ការដឹងច្បាស់ ។ បេ ។ ការមិនវង្វែង ការសង្កត់នូវធម៌
សម្មាទិដ្ឋិ ធម្មវិចយសមោជ្ជវដ្ត ជាអង្គនៃមគ្គ រាប់បញ្ចូលក្នុងមគ្គ ណា
នេះហៅថា សម្មាទិដ្ឋិ ។

មគ្គវិវត្តំ អភិធម្មកាជនីយំ

[៣២៨] តត្ថ កតមោ សម្មាសង្កប្បោ ។
 យោ តក្កោ វិតក្កោ សង្កប្បោ អប្បនា ឲ្យប្បនា
 ចេតសោ អភិទិវោបនា សម្មាសង្កប្បោ មក្កន្តំ
 មក្កបរិយាប្បន្នំ អយំ វុច្ចតិ សម្មាសង្កប្បោ ។

[៣២៩] តត្ថ កតមា សម្មាវាចា ។ យា ចត្វហិ
 វច្ឆិទ្ធុរិតេហិ អារតិ វិរតិ បដិវិរតិ វេរមណី អកិរិយា
 អករណំ អនជ្ឈាបត្តិ វេលាអនតិក្កមោ សេតុយា-
 តោ សម្មាវាចា មក្កន្តំ មក្កបរិយាប្បន្នំ អយំ វុច្ចតិ
 សម្មាវាចា ។

[៣៣០] តត្ថ កតមោ សម្មាកម្មតោ ។ យា
 តហិ កាយទ្ធុរិតេហិ អារតិ វិរតិ បដិវិរតិ វេរមណី
 អកិរិយា អករណំ អនជ្ឈាបត្តិ វេលាអនតិក្កមោ
 សេតុយាតោ សម្មាកម្មតោ មក្កន្តំ មក្កបរិយាប្បន្នំ
 អយំ វុច្ចតិ សម្មាកម្មតោ ។

[៣៣១] តត្ថ កតមោ សម្មាអាជីវោ ។

មគ្គវិវត្ត អភិធម្មភាជនីយ

[៣២៨] បណ្តាអរិយមគ្គទាំងនោះ សម្មាសង្កប្បៈ តើដូចម្តេច ។
សេចក្តីត្រិះរិះ ការរិះគិត ការនឹកភ្នក ការរំពឹង ការជញ្ជឹង ការ
លើកចិត្តឡើង សម្មាសង្កប្បៈ ជាអង្គនៃមគ្គ រាប់បញ្ចូលកងមគ្គ
ណា នេះហៅថា សម្មាសង្កប្បៈ ។

[៣២៩] បណ្តាអរិយមគ្គទាំងនោះ សម្មាវចា តើដូចម្តេច ។
ការរៀរ ការចៀសវាង ការរៀរស្រឡះ ការឆាកចេញ ចាកចំឡូចិត ៤
គឺការមិនសាង ការមិនធ្វើ ការមិនប្រព្រឹត្ត ការមិនល្មើសឲ្យហួសដែន
ការសម្លាប់ហេតុ (ដោយអរិយមគ្គ) សម្មាវចា ជាអង្គនៃមគ្គ រាប់បញ្ចូល
កងមគ្គ ណា នេះហៅថា សម្មាវចា ។

[៣៣០] បណ្តាអរិយមគ្គទាំងនោះ សម្មាកម្មនៈ តើដូចម្តេច ។
ការរៀរ ការចៀសវាង រៀរស្រឡះ ការឆាកចេញ ចាកកាយឡូចិត
៧ គឺ ការមិនសាង ការមិនធ្វើ ការមិនប្រព្រឹត្ត ការមិនល្មើសឲ្យ
ហួសដែន ការសម្លាប់ហេតុ (ដោយអរិយមគ្គ) សម្មាកម្មនៈ ជាអង្គ
នៃមគ្គ រាប់បញ្ចូលកងមគ្គ ណា នេះហៅថា សម្មាកម្មនៈ ។

[៣៣១] បណ្តាអរិយមគ្គទាំងនោះ សម្មាអាជីវៈ តើដូចម្តេច ។

អភិធម្មបិដក វិវត្តោ

យា មិច្ឆាអាជីវោ អារាទិ វិវតិ បដិវិវតិ វេរបណី អភិវិយា
អភរណំ អនុជ្ឈបតិ វេលាអនតិក្កមោ សេតុយាតោ
សម្មាអាជីវោ មកុដ្ឋំ មកុបរិយាបន្នំ អយំ វុច្ចតិ
សម្មាអាជីវោ ។

[៣៣២] តត្ថ កតមោ សម្មាវាយាមោ ។ យោ
ចេតសិកោ វិវិយារម្ពោ ។ បេ ។ សម្មាវាយាមោ
វិវិយសម្ពោជ្ឈន្តោ មកុដ្ឋំ មកុបរិយាបន្នំ អយំ វុច្ចតិ
សម្មាវាយាមោ ។

[៣៣៣] តត្ថ កតមោ សម្មាសមាធិ ។ យា
សតិ អនុស្សតិ ។ បេ ។ សម្មាសតិ សតិសម្ពោជ្ឈន្តោ
មកុដ្ឋំ មកុបរិយាបន្នំ អយំ វុច្ចតិ សម្មាសតិ ។

[៣៣៤] តត្ថ កតមោ សម្មាសមាធិ ។ យា
ចិត្តស្ស វិវតិ ។ បេ ។ សម្មាសមាធិ សមាធិសម្ពោជ្ឈ-
ន្តោ មកុដ្ឋំ មកុបរិយាបន្នំ អយំ វុច្ចតិ សម្មាសមាធិ ។
អយំ វុច្ចតិ អដ្ឋង្គិកោ មត្តោ អវសេសា ធម្មា
អដ្ឋង្គិកេន មត្តេន សម្បយតា ។

អភិធម្មបិដក វិភង្គ

ការវៀរ ការចៀសវាង ការវៀរស្រឡះ ការឆកចេញ ចាកមិច្ឆា-
អាជីវៈ គឺការមិនសាង ការមិនធ្វើ ការមិនប្រព្រឹត្ត ការមិនលើស
ឲ្យហួសដែន ការសម្លាប់ហេតុ (ដោយអរិយមគ្គ) សម្មាអាជីវៈ ជាអង្គ
នៃមគ្គ រាប់បញ្ចូលក្នុងមគ្គ ណា នេះហៅថា សម្មាអាជីវៈ ។

[៣៣២] បណ្ណាអរិយមគ្គទាំងនោះ សម្មាវាយាមៈ តើដូច
ម្តេច ។ ការប្រាសព្វព្យាយាម ប្រព្រឹត្តទៅក្នុងចិត្ត ។ បេ ។ សម្មា-
វាយាមៈ វិរិយសម្មោជ្ឈង្គ ជាអង្គនៃមគ្គ រាប់បញ្ចូលក្នុងមគ្គ ណា នេះ
ហៅថា សម្មាវាយាមៈ ។

[៣៣៣] បណ្ណាអរិយមគ្គទាំងនោះ សម្មាសតិ តើដូចម្តេច ។
ការរត្យក ការនឹកឃើញ ។ បេ ។ សម្មាសតិ សតិសម្មោជ្ឈង្គ ជា
អង្គនៃមគ្គ រាប់បញ្ចូលក្នុងមគ្គ ណា នេះហៅថា សម្មាសតិ ។

[៣៣៤] បណ្ណាអរិយមគ្គទាំងនោះ សម្មាសមាធិ តើដូចម្តេច ។
ការបិតនៅ នៃចិត្ត ។ បេ ។ សម្មាសមាធិ សមាធិសម្មោជ្ឈង្គ
ជាអង្គនៃមគ្គ រាប់បញ្ចូលក្នុងមគ្គ ណា នេះហៅថា សម្មាសមាធិ ។
នេះ ហៅថា មគ្គមានអង្គ ៨ ធម៌ទាំងឡាយដ៏សេស ក៏ឈ្មោះថា
ប្រកបដោយមគ្គមានអង្គ ៨ ។

មន្តវិញ្ញាណ អភិធម្មការវិនិច្ឆ័យ

(៣៣៥) បញ្ចង្គិកោ បត្តោ សម្មាទិដ្ឋិ សម្មា-
 សង្កប្បោ សម្មារាយាមោ សម្មាសតិ សម្មាសមាធិ ។
 តត្ថ កតមោ បញ្ចង្គិកោ បត្តោ ។ វេទ ភិក្ខុ
 យស្មី សមយេ លោកុត្តរំ យានំ ការេតិ និយ្យានិកំ
 អបចយតាមី ទិដ្ឋិកតានំ បហាធាយ បវមាយ
 ភូមិយា បត្តិយា វិវិច្ឆេវ កាមេហិ ។ បេ ។ បវមំ
 យានំ ឧបសម្បជ្ឈំ វិហារតិ ទិក្ខាបដិបទំ ទន្ធាភិញ្ញា
 តស្មី សមយេ បញ្ចង្គិកោ បត្តោ ហោតិ សម្មាទិដ្ឋិ
 សម្មាសង្កប្បោ សម្មារាយាមោ សម្មាសតិ សម្មា-
 សមាធិ ។ តត្ថ កតមោ សម្មាទិដ្ឋិ ។ យោ បញ្ចា
 បដាននា ។ បេ ។ អមោហោ ធម្មវិចយោ សម្មាទិដ្ឋិ
 ធម្មវិចយសម្មោជ្ឈវេណ មក្កន្តំ មក្កបរិយាបន្នំ អយំ
 វុច្ចតិ សម្មាទិដ្ឋិ ។ តត្ថ កតមោ សម្មាសង្កប្បោ ។
 យោ តក្កោ វិតក្កោ សង្កប្បោ ។ បេ ។ មក្កន្តំ
 មក្កបរិយាបន្នំ អយំ វុច្ចតិ សម្មាសង្កប្បោ ។ តត្ថ
 កតមោ សម្មារាយាមោ ។ យោ ចេតសិកោ វិវិយា-
 រមោ ។ បេ ។ សម្មារាយាមោ វិវិយសម្មោជ្ឈវេណ

មត្តវិវត្ត អភិធម្មភាជនីយ

[៣៣៥] មគ្គមានអង្គ ៥ គឺ សម្មាទិដ្ឋិ សម្មាសង្កប្បៈ សម្មា-
 វាយាមៈ សម្មាសតិ សម្មាសមាធិ ។ បណ្តាធម៌ទាំងនោះ មគ្គមានអង្គ
 ៥ តើដូចម្តេច ។ ក្នុងសម័យណា ភិក្ខុក្នុងសាសនានេះ ចំរើននូវ
 លោកុត្តរជ្ជាន ជានិយ្យានិកធម៌ ជាគ្រឿងដល់នូវការមិនសន្សំ (នូវ
 កិលេសវដ្តៈ) ដើម្បីលះនូវទិដ្ឋិទាំងឡាយ ដើម្បីដល់នូវបឋមភូមិ ស្ងាត់
 ចាកកាមទាំងឡាយ ។ បេ ។ ហើយចូលកាន់បឋមជ្ជាន ជាទេក្ខាបដិបទា
 ទន្ធាភិញ្ញា ក្នុងសម័យនោះ មគ្គមានអង្គ ៥ គឺ សម្មាទិដ្ឋិ សម្មាសង្កប្បៈ
 សម្មាវាយាមៈ សម្មាសតិ សម្មាសមាធិ ក៏រមែងមាន ។ បណ្តាអរិយមគ្គ
 ទាំងនោះ សម្មាទិដ្ឋិ តើដូចម្តេច ។ បញ្ញា ការដឹងច្បាស់ ។ បេ ។
 ការមិនវង្វែង ការសង្កេតនូវធម៌ សម្មាទិដ្ឋិ ធម្មវិចយសម្ពោជ្ឈង្គ
 ជាអង្គនៃមគ្គ រាប់បញ្ចូលក្នុងមគ្គ ណា នេះហៅថា សម្មាទិដ្ឋិ ។
 បណ្តាអរិយមគ្គទាំងនោះ សម្មាសង្កប្បៈ តើដូចម្តេច ។ សេចក្តី
 ត្រិះរិះ ការរិះគិត ការនឹកភ្នក ។ បេ ។ ជាអង្គនៃមគ្គ រាប់បញ្ចូល
 ក្នុងមគ្គ ណា នេះហៅថា សម្មាសង្កប្បៈ ។ បណ្តាអរិយមគ្គ
 ទាំងនោះ សម្មាវាយាមៈ តើដូចម្តេច ។ ការប្រាសព្វព្យាយាម
 ប្រព្រឹត្តទៅក្នុងចិត្ត ។ បេ ។ សម្មាវាយាមៈ វិរិយសម្ពោជ្ឈង្គ

អភិធម្មបិដក វិវាដោ

មកដំ មកបរិយាបន្តិ អយំ វុច្ចតិ សម្មាវាយាមោ ។
 តត្ថ កតមា សម្មាសតិ ។ យា សតិ អនុស្សតិ ។ បេ ។
 សម្មាសតិ សតិសម្ពោជ្ឈន្តោ មកដំ មកបរិយាបន្តិ
 អយំ វុច្ចតិ សម្មាសតិ ។ តត្ថ កតមោ សម្មា-
 សមាធិ ។ យា ចិត្តស្ស វិតិ ។ បេ ។ សម្មាសមាធិ
 សមាធិសម្ពោជ្ឈន្តោ មកដំ មកបរិយាបន្តិ អយំ វុច្ចតិ
 សម្មាសមាធិ ។ អយំ វុច្ចតិ បញ្ចង្គិកោ មត្តោ
 អវសេសា ធម្មា បញ្ចង្គិកេន មក្កេន សម្មយុត្តា ។

(៣៣៦) បញ្ចង្គិកោ មត្តោ សម្មាទិដ្ឋិ

សម្មាសង្កប្បោ សម្មាវាយាមោ សម្មាសតិ សម្មាស-
 មាធិ ។ តត្ថ កតមា សម្មាទិដ្ឋិ ។ ឆន ភិក្ខុ
 យស្មី សមយេ លោកុត្តរំ យានំ ភាវេតិ និយ្យា-
 និកំ អបចយតាមី ទិដ្ឋិតានំ បហានាយ បវមាយ
 ភូមិយា បត្តិយា វិវិច្ឆេវ កាមេហិ ។ បេ ។ បវមំ
 យានំ ឧបសម្បជ្ឈ វិហារតិ ទុក្ខាបដិបទំ ទណ្ឌកិញ្ញ
 យា តស្មី សមយេ បញ្ញា បដាននា ។ បេ ។ អមោ-
 ហោ ធម្មវិចយោ សម្មាទិដ្ឋិ ធម្មវិចយសម្ពោជ្ឈន្តោ

អភិធម្មបំណិក វិក័ត្ត

ជាអង្គនៃមគ្គ រាប់បញ្ចូលកងមគ្គ ណា នេះហៅថា សម្មាវាយាមៈ ។
 បណ្តាអរិយមគ្គទាំងនោះ សម្មាសតិ តើដូចម្តេច ។ ការរត្យក ការនឹក
 ឃើញ ។ បេ ។ សម្មាសតិ សតិសម្មាជ្ឈង្គ ជាអង្គនៃមគ្គ រាប់
 បញ្ចូលកងមគ្គ ណា នេះហៅថា សម្មាសតិ ។ បណ្តាអរិយមគ្គទាំង
 នោះ សម្មាសមាធិ តើដូចម្តេច ។ ការបិតនៅនៃចិត្ត ។ បេ ។
 សម្មាសមាធិ សមាធិសម្មាជ្ឈង្គ ជាអង្គនៃមគ្គ រាប់បញ្ចូលកងមគ្គ
 ណា នេះហៅថា សម្មាសមាធិ ។ នេះ ហៅថា មគ្គមានអង្គ ៥
 ធម៌ទាំងឡាយដ៏សេស ក៏ឈ្មោះថាប្រកបដោយមគ្គមានអង្គ ៥ ។

(៣៣៦) មគ្គមានអង្គ ៥ គឺ សម្មាទិដ្ឋិ សម្មាសង្កប្បៈ
 សម្មាវាយាមៈ សម្មាសតិ សម្មាសមាធិ ។ បណ្តាអរិយមគ្គទាំងនោះ
 សម្មាទិដ្ឋិ តើដូចម្តេច ។ កងសម័យណា ក៏កកងសាសនានេះ ចំ-
 រើនលោកុត្តរជ្ឈាន ជានិយ្យានិកធម៌ ជាគ្រឿងដល់នូវការមិនសន្សំ
 (នូវកិលេសវដ្តៈ) ដើម្បីលះទិដ្ឋិទាំងឡាយ ដើម្បីដល់នូវបឋមភូមិ
 ស្ងាត់ចាកកាមទាំងឡាយ ។ បេ ។ ហើយចូលកាន់បឋមជ្ឈាន ជាទុក្ខា-
 បដិបទទន្ធកិញ្ញា កងសម័យនោះ បញ្ចា ការដឹងច្បាស់ ។ បេ ។
 ការមិនវង្វេង ការសង្កេតនូវធម៌ សម្មាទិដ្ឋិ ធម្មវិចយសម្មាជ្ឈង្គ

មង្គលិកង្កែ អភិធម្មភាជនីយំ

មង្គលិកង្កែ មង្គលិកង្កែ មង្គលិកង្កែ អយំ វុច្ចតិ សម្មាទិដ្ឋិ អវសេ-
 សា ធម្មា សម្មាទិដ្ឋិយា សម្មយុត្តា ។ បេ ។
 អវសេសា ធម្មា សម្មាសង្កប្បន សម្មយុត្តា ។ បេ ។
 អវសេសា ធម្មា សម្មាវាយាថេន សម្មយុត្តា
 ។ បេ ។ អវសេសា ធម្មា សម្មាសតិយា សម្ម-
 យុត្តា ។ តត្ថ កតមោ សម្មាសមាធិ ។ ឥធន
 ភិក្ខុ យស្មី សមយេ លោកុត្តរំ ឈានំ ភាវតិ
 និយ្យានិកំ អបចយតាមី ទិដ្ឋិតានំ បហានាយ
 បវមាយ ភូមិយា បតិយា វិវិច្ឆុវ កាមេហិ ។ បេ ។
 បវមំ ឈានំ ឧបសម្មជ្ជ វិហារតិ ទុក្ខាបដិបទំ
 ទណ្ឌភិក្ខុ យា តស្មី សមយេ ចិត្តស្ស បិតិ ។ បេ ។
 សម្មាសមាធិ សមាធិសម្មាជ្ឈន្តោ មង្គលិកង្កែ មង្គលិ-
 កង្កែ មង្គលិកង្កែ អយំ វុច្ចតិ សម្មាសមាធិ អវសេសា
 ធម្មា សម្មាសមាធិនា សម្មយុត្តា ។

(៣៣៧) អង្គជីកោ មក្កោ សម្មាទិដ្ឋិ ។ បេ ។
 សម្មាសមាធិ ។ តត្ថ កតមោ អង្គជីកោ មក្កោ ។
 ឥធន ភិក្ខុ យស្មី សមយេ លោកុត្តរំ ឈានំ

បុគ្គលិក អភិធម្មភាជនីយ

ជាអង្គនៃមគ្គ រាប់បញ្ចូលក្នុងមគ្គ ណា នេះហៅថា សម្មាទិដ្ឋិ
 ធម៌ទាំងឡាយដ៏សេស ក៏ឈ្មោះថាប្រកបដោយសម្មាទិដ្ឋិ ។ បេ ។
 ធម៌ទាំងឡាយដ៏សេស ក៏ឈ្មោះថាប្រកបដោយសម្មាសន្តិប្បៈ ។ បេ ។
 ធម៌ទាំងឡាយដ៏សេស ក៏ឈ្មោះថាប្រកបដោយសម្មាវាយាមៈ ។ បេ ។
 ធម៌ទាំងឡាយដ៏សេស ក៏ឈ្មោះថាប្រកបដោយសម្មាសតិ ។ បណ្ណា
 អរិយមគ្គទាំងនោះ សម្មាសមាធិ តើដូចម្តេច ។ ក្នុងសម័យណា
 កិកក្នុងសាសនានេះ ចំរើនលោកុត្តរជ្ឈាន ជានិយ្យានិកធម៌ ជាគ្រឿង
 ដល់នូវការមិនសន្សំ (នូវកិលេសវដ្តៈ) ដើម្បីលះទិដ្ឋិទាំងឡាយ ដើម្បី
 ដល់នូវបឋមភូមិ ស្ងាត់ចាកកាមទាំងឡាយ ។ បេ ។ ហើយចូលកាន់
 បឋមជ្ឈាន ជាទុក្ខាបដិបទទន្ធាភិញ្ញា ក្នុងសម័យនោះ ការប័តនៅ
 នៃចិត្ត ។ បេ ។ សម្មាសមាធិ សមាធិសម្ពោជ្ឈន្ត ជាអង្គនៃមគ្គ
 រាប់បញ្ចូលក្នុងមគ្គ ណា នេះហៅថា សម្មាសមាធិ ធម៌ទាំងឡាយ
 ដ៏សេស ក៏ឈ្មោះថាប្រកបដោយសម្មាសមាធិ ។

(៣៣៧) មគ្គមានអង្គ ៨ គឺ សម្មាទិដ្ឋិ ។ បេ ។ សម្មា-

សមាធិ ។ បណ្ណាធម៌ទាំងនោះ មគ្គមានអង្គ ៨ តើដូចម្តេច ។ ក្នុង
 សម័យណា កិកក្នុងសាសនានេះ ចំរើនលោកុត្តរជ្ឈាន ជានិយ្យានិក-

អភិធម្មបិដកេ វិវត្តោ

ភារេតិ និយ្យានិកំ អបចយតាបិ ទិដ្ឋិតតានិ ប-
 ហានាយ បវមាយ ភ្លមិយា បត្តិយា វិវិច្ឆេវ កា-
 មេហំ ។ បេ ។ បវមំ ឈានំ ឧបសម្មជ្ឈ វិហារតិ
 ទុក្ខាបដិបទំ ទុក្ខាភិញ្ញំ តស្មី សមយេ ជសេវ្យ
 ហោតិ ។ បេ ។ អវិក្ខេទោ ហោតិ ឥមេ ធម្មា
 កុសលា តសេវ្យេ លោកុត្តរស្ស កុសលស្ស
 ឈានស្ស កតតត្តា ភារិតត្តា វិទាកំ វិវិច្ឆេវ កា-
 មេហំ ។ បេ ។ បវមំ ឈានំ ឧបសម្មជ្ឈ វិហារតិ
 ទុក្ខាបដិបទំ ទុក្ខាភិញ្ញំ សុញ្ញតំ តស្មី សមយេ
 អដ្ឋង្គិកោ មក្កោ ហោតិ សម្មាទិដ្ឋិ ។ បេ ។ សម្មា-
 សមាធិ^(១) អយំ វុច្ចតិ អដ្ឋង្គិកោ មក្កោ អវ-
 សេសា ធម្មា អដ្ឋង្គិកេន មក្កេន សម្មយុត្តា ។

១ ឱ. និគោ បរិ គត្ត កតមា សម្មាទិដ្ឋិ យា បញ្ញា បដាននា... អមោហោ
 ធម្មវិចយោ សម្មាទិដ្ឋិ ធម្មវិចយសម្មោជ្ឈត្តោ មគ្គន្តំ មគ្គបរិយាបន្តំ អយំ វុច្ចតិ សម្មាទិដ្ឋិ ។
 គត្ត កតមោ សម្មាសង្កប្បោ . . . សម្មាវាចា . . . សម្មាកម្មត្តោ . . . សម្មាអាដិហំ
 សម្មាវាយាមោ . . . សម្មាសតិ . . . ។ គត្ត កតមោ សម្មាសមាធិ យា ចិត្តស្ស
 បិតិ . . . សម្មាសមាធិ សមាធិសម្មោជ្ឈត្តោ មគ្គន្តំ មគ្គបរិយាបន្តំ អយំ វុច្ចតិ សម្មាសមាធិតិ
 និមេ បាវា ទិស្សន្តិ ។

អភិធម្មបិដក វិវាដ

ធម៌ ជាគ្រឿងដល់នូវការមិនសន្សំ (នូវកិលេសវដ្តៈ) ដើម្បីលះទិដ្ឋិ

ទាំងឡាយ ដើម្បីដល់នូវរបបមក្ខមិ ស្ងាត់ចាកកាមទាំងឡាយ ។ បេ។

ហើយចូលកាន់របបជ្ជាន ជាទូកាបដិបទានាភិញ្ញា ក្នុងសម័យនោះ

ផស្សៈក៏កើតមាន ។ បេ។ អវិក្ខេបៈក៏កើតមាន ធម៌ទាំងនេះ ជាកុសល

ក៏ក៏ស្ងាត់ចាកកាមទាំងឡាយ ។ បេ។ ហើយចូលកាន់របបជ្ជាន ជា

ទូកាបដិបទានាភិញ្ញា ជស្សញ្ញាតៈ ជាវិបាក ព្រោះភាពនៃលោកុត្តរ-

កុសលជ្ជាននោះឯង ដែលលោកបានធ្វើហើយ ចំរើនហើយ ក្នុង

សម័យនោះ មគ្គ មានអង្គ ៨ គឺ សម្មាទិដ្ឋិ ។ បេ។ សម្មាសមាធិ

ក៏កើតមាន នេះហៅថា មគ្គមានអង្គ ៨ ធម៌ទាំងឡាយដ៏សេស

ក៏ឈ្មោះថាប្រកបដោយមគ្គមានអង្គ ៨ ។

មត្តវិក្កេ អភិធម្មភាជនីយំ

[៣៣៨] បញ្ចង្គិកោ មត្តោ សម្មាទិដ្ឋិ សម្មា-
 សង្កប្បោ សម្មាវាយាមោ សម្មាសតិ សម្មាសមាធិ ។
 តត្ថ កេតមោ បញ្ចង្គិកោ មត្តោ ។ ឥធិ ភិក្ខុ
 យស្មី សមយេ លោកុត្តរំ ឈានំ ភាវេតិ និយ្យា-
 និកំ អបចយតាមី ទិដ្ឋិតតានំ បហានាយ បវេ-
 មាយ ភូមិយា បត្តិយា វិវិច្ឆេវ កាមេហិ ។ បេ ។
 បវេមំ ឈានំ ឧបសម្បជ្ឈ វិហារតិ ទុក្ខាបដិបទំ
 ទន្ធភិញ្ញំ តស្មី សមយេ ជស្សោ ហោតិ ។ បេ ។
 អវិក្ខេទោ ហោតិ ឥមេ ធម្មា កុសលា តស្សេវ
 លោកុត្តរស្ស កុសលស្ស ឈានស្ស កតត្តា
 ភាវិតត្តា វិទាកំ វិវិច្ឆេវ កាមេហិ ។ បេ ។ បវេមំ
 ឈានំ ឧបសម្បជ្ឈ វិហារតិ ទុក្ខាបដិបទំ ទន្ធភិញ្ញំ
 សុញ្ញតំ តស្មី សមយេ បញ្ចង្គិកោ មត្តោ ហោតិ
 សម្មាទិដ្ឋិ សម្មាសង្កប្បោ សម្មាវាយាមោ សម្មាសតិ
 សម្មាសមាធិ អយំ វុច្ចតិ បញ្ចង្គិកោ មត្តោ អវ-
 សេស្យា ធម្មា បញ្ចង្គិកេន មត្តេន សម្បយុត្តា ។

មគ្គវិវត្ត អភិធម្មកាជនីយ

(៣៣៨) មគ្គមានអង្គ ៥ គឺ សម្មាទិដ្ឋិ សម្មាសង្កប្បៈ

សម្មាវាយាមៈ សម្មាសតិ សម្មាសមាធិ ។ បណ្តាធម៌ទាំងនោះ

មគ្គមានអង្គ ៥ តើដូចម្តេច ។ កងសម័យណា ភិក្ខុកងសាសនានេះ

ចំរើនលោកុត្តរជ្ជាន ជានិយ្យានិកធម៌ ជាគ្រឿងដល់នូវការមិនសន្សំ

(នូវកិលេសវដ្តៈ) ដើម្បីលះទិដ្ឋិទាំងឡាយ ដើម្បីដល់នូវបឋមភូមិ

ស្ងាត់ចាកកាមទាំងឡាយ ។ បេ ។ ហើយចូលបឋមជ្ជាន ជាទូតាបដិ-

បទាទន្ទាភិញ្ញា កងសម័យនោះ ផស្សៈក៏កើតមាន ។ បេ ។ អវិក្ខេបៈ

ក៏កើតមាន ធម៌ទាំងនេះជាកុសល ភិក្ខុស្ងាត់ចាកកាមទាំងឡាយ ។ បេ ។

ហើយចូលកាន់បឋមជ្ជាន ជាទូតាបដិបទាទន្ទាភិញ្ញា ជាសុពាតៈ ជា

វិបាក ព្រោះភាពនៃលោកុត្តរកុសលជ្ជាននោះឯង ដែលលោកបានធ្វើ

ហើយ ចំរើនហើយ កងសម័យនោះ មគ្គមានអង្គ ៥ គឺ សម្មាទិដ្ឋិ

សម្មាសង្កប្បៈ សម្មាវាយាមៈ សម្មាសតិ សម្មាសមាធិ ក៏កើតមាន

នេះហៅថា មគ្គមានអង្គ ៥ ធម៌ទាំងឡាយដ៏សេស ក៏ឈ្មោះថា

ប្រកបដោយមគ្គមានអង្គ ៥ ។

អភិធម្មបិដកេ វិវត្តោ

[៣ ៣៧] បញ្ចង្គិកោ បត្តោ សម្មាទិដ្ឋិ សម្មា-
សង្កប្បោ សម្មាភិយាមោ សម្មាសតិ សម្មាសមាធិ ។
តត្ថ កតមា សម្មាទិដ្ឋិ ។ ឥធិ ភិក្ខុ យស្មី សមយេ
លោកុត្តរំ ឈានំ កាវេតិ និយ្យានិកំ អបចយតាមិ
ទិដ្ឋិតតានំ បហានាយ បឋមាយ ភ្នមិយា បតិយា
វិវិច្ឆេវ កាមេហិ ។ បេ ។ បឋមំ ឈានំ ឧបសម្បជ្ជ
វិហារតិ ទុក្ខាបដិបទំ ទុក្ខាភិញ្ញំ តស្មី សមយេ ជស្សោ
ហោតិ ។ បេ ។ អវិក្ខោទោ ហោតិ ឥមេ ធម្មា
កុសលា តស្សេវ លោកុត្តរស្ស កុសលស្ស ឈាន-
ស្ស កតត្តា ភាវិតត្តា វិទាកំ វិវិច្ឆេវ កាមេហិ ។ បេ ។
បឋមំ ឈានំ ឧបសម្បជ្ជ វិហារតិ ទុក្ខាបដិបទំ ទុក្ខាភិ-
ញ្ញំ សុពានំ យា តស្មី សមយេ បញ្ញា បជាននា ។ បេ ។
អមោហោ ធម្មវិចយោ សម្មាទិដ្ឋិ ធម្មវិចយេ សម្មា-
ជ្ឈេត្តោ មក្កង្គំ មក្កបរិយាបដ្ឋំ អយំ វុច្ចតិ សម្មាទិដ្ឋិ
អវិសេសា ធម្មា សម្មាទិដ្ឋិយា សម្បយុត្តា ។ បេ ។
អវិសេសា ធម្មា សម្មាសង្កប្បន សម្បយុត្តា ។ បេ ។
អវិសេសា ធម្មា សម្មាភិយាមេន សម្បយុត្តា ។ បេ ។

អភិធម្មបិដក វិវត្ត

[៣៣៧] មគ្គមានអង្គ ៥ គឺ សម្មាទិដ្ឋិ សម្មាសន្តប្បៈ សម្មា-
 វាយាមៈ សម្មាសតិ សម្មាសមាធិ ។ បណ្តាអរិយមគ្គទាំងនោះ
 សម្មាទិដ្ឋិ តើដូចម្តេច ។ កងសម័យណា កិក្ខុកងសាសនានេះ ចំរើន
 លោកុត្តរជ្ជាន ជានិយ្យានិកធម៌ ជាគ្រឿងដល់នូវការមិនសន្សំ (នូវ
 កិលេសវដ្តៈ) ដើម្បីលះទិដ្ឋិទាំងឡាយ ដើម្បីដល់នូវបឋមភូមិ ស្ងាត់
 ចាកកាមទាំងឡាយ ។ បេ ។ ហើយចូលកាន់បឋមជ្ជាន ជាទុក្ខាបដិ-
 បទាទន្ទាភិញ្ញា កងសម័យនោះ ផស្សៈកំភើតមាន ។ បេ ។ អវិភ្ចេបៈ
 កំភើតមាន ធម៌ទាំងនេះជាកុសល កិក្ខុស្ងាត់ចាកកាមទាំងឡាយ ។ បេ ។
 ហើយចូលកាន់បឋមជ្ជាន ជាទុក្ខាបដិបទាទន្ទាភិញ្ញា ជាសុញ្ញាតៈ ជាវិបាក
 ព្រោះភាពនៃលោកុត្តរកុសលជ្ជាននោះឯង ដែលលោកបានធ្វើហើយ
 ចំរើនហើយ កងសម័យនោះ បញ្ញា ការដឹងច្បាស់ ។ បេ ។ ការមិន
 វង្វែង ការសង្កេតនូវធម៌ សម្មាទិដ្ឋិ ធម្មវិចយសម្មាជ្ជវ្ត ជាអង្គនៃ
 មគ្គ រាប់បញ្ចូលកងមគ្គ ណា នេះហៅថា សម្មាទិដ្ឋិ ធម៌ទាំងឡាយ
 ដ៏សេស ក៏ឈ្មោះថាប្រកបដោយសម្មាទិដ្ឋិ ។ បេ ។ ធម៌ទាំងឡាយ
 ដ៏សេស ក៏ឈ្មោះថាប្រកបដោយសម្មាសន្តប្បៈ ។ បេ ។ ធម៌ទាំង-
 ឡាយដ៏សេស ក៏ឈ្មោះថា ប្រកបដោយសម្មាវាយាមៈ ។ បេ ។

បញ្ជីរង្វង់ អភិធម្មភាជនីយ៍

អវសេសា ធម្មា សម្មាសមាធិយា សម្មយុត្តា ។
 តត្ថ កតមោ សម្មាសមាធិ ។ ឥត ភិក្ខុ យស្មី
 សមយេ លោកុត្តរំ ឈានំ ភាវេតិ និយ្យានិកំ
 អបចយតាមី ទិដ្ឋិតតានំ បហានាយ បវមាយ
 ភូមិយា បតិយា វិវិច្ឆេវ កាមេហិ ។ បេ ។ បវមំ
 ឈានំ ឧបសម្មជ្ឈ វិហារតិ ទុក្ខាបដិបទំ ទន្ធាភិញ្ញំ
 តស្មី សមយេ ជស្សោ ហោតិ ។ បេ ។ អវិក្ខោ
 ហោតិ ឥមេ ធម្មា កុសលា តស្សេវ លោកុត្ត-
 រស្សេ កុសលស្សេ ឈានស្សេ កតត្តា ភាវិតត្តា
 វិទាកំ វិវិច្ឆេវ កាមេហិ ។ បេ ។ បវមំ ឈានំ
 ឧបសម្មជ្ឈ វិហារតិ ទុក្ខាបដិបទំ ទន្ធាភិញ្ញំ សុញ្ញតំ
 យា តស្មី សមយេ ចត្តស្សេ វិតិ សណ្ឌិតិ អវដ្ឋិតិ
 អវិសាហារោ អវិក្ខោ អវិសាហាជមាទសតា
 សមថោ សមាធិជ្រៀយំ សមាធិពលំ សម្មាសមាធិ
 សមាធិសម្ពោជ្ឈោ មក្កដំ មក្កបរិយាបដំ អយំ
 វុត្តិកំ សម្មាសមាធិ អវសេសា ធម្មា សម្មាសមាធិនា
 សម្មយុត្តា ។

មត្តវិវត្ត អភិធម្មភាជនីយ

ធម៌ទាំងឡាយដ៏សេស ក៏ឈ្មោះថាប្រកបដោយសម្មាសតិ ។ បណ្តា
អរិយមគ្គទាំងនោះ សម្មាសមាធិ តើដូចម្តេច ។ ក្នុងសម័យណា ភិក្ខុ
ក្នុងសាសនានេះ ចំរើនលោកុត្តរជ្ជាន ជានិយ្យានិកធម៌ ជាគ្រឿង
ដល់នូវការមិនសន្សំ (នូវកិលេសវដ្តៈ) ដើម្បីលះទិដ្ឋិទាំងឡាយ ដើម្បី
ដល់នូវបឋមភូមិ ស្ងួតចាកកាមទាំងឡាយ ។ បេ ។ ហើយចូលកាន់
បឋមជ្ជាន ជាទុក្ខាបដ៏បទានោភិញ ក្នុងសម័យនោះ ផស្សៈក៏កើត
មាន ។ បេ ។ អវិក្ខបៈក៏កើតមាន ធម៌ទាំងនេះជាកុសល ភិក្ខុស្ងួត
ចាកកាមទាំងឡាយ ។ បេ ។ ហើយចូលកាន់បឋមជ្ជាន ជាទុក្ខាបដ៏បទ
ានោភិញ ជាសុញ្ញតៈ ជាវិបាក ព្រោះភាពនៃលោកុត្តរកុសលជ្ជាននោះ
ឯង ដែលលោកបានធ្វើហើយ ចំរើនហើយ ក្នុងសម័យនោះ ការបិត
នៅនៃចិត្ត ការតាំងនៅ ការតាំងនៅស៊ប់ សេចក្តីមិនរសេមរសាម
សេចក្តីមិនរាយមាយ ភាពនៃចិត្តមិនរញ្ជក សមថៈ សមាធិន្រ្ទិយ
សមាធិពលៈ សម្មាសមាធិ សមាធិសម្ពោជ្ជន្ត ជាអង្គនៃមគ្គ រាប់
បញ្ចូលក្នុងមគ្គ ណា នេះហៅថា សម្មាសមាធិ ធម៌ទាំងឡាយ
ដ៏សេស ក៏ឈ្មោះថាប្រកបដោយសម្មាសមាធិ ។

ចប់ អភិធម្មភាជនីយ ។

អំណាចបំណែក វិវត្ត

[៣២០] អរិយោ អដ្ឋង្គិកោ បាតោ ។ សេ-
 យ្យដិទំ ។ សម្មាទិដ្ឋិ សម្មាសង្កប្បោ សម្មាវាតា
 សម្មាកម្មតោ សម្មាអាជីវោ សម្មាវាយាមោ សម្មា-
 សតិ សម្មាសមាធិ ។ អដ្ឋង្គិ មក្កង្គានំ កតិ កុ-
 សលា កតិ អកុសលា កតិ អព្យាកតា ។ បេ ។
 កតិ សរណា កតិ អរណា ។

[៣២១] សិយា កុសលា សិយា អព្យាកតា ។
 សម្មាសង្កប្បោ សុខាយ វេទនាយ សម្មយុត្តោ សត្ត
 មក្កង្គា សិយា សុខាយ វេទនាយ សម្មយុត្តោ
 សិយា អនុក្ខមសុខាយ វេទនាយ សម្មយុត្តោ ។
 សិយា វិចារកា សិយា វិចារកធម្មដម្មា អនុ-
 ចានិច្ចានិច្ចានិច្ចាយ អសង្កិលិដ្ឋាសង្កិលេសិកា ។
 សម្មាសង្កប្បោ អវិគក្កវិចារមត្តោ សត្ត មក្កង្គា
 សិយា សវិគក្កសវិចារា សិយា អវិគក្កវិចារមត្តោ
 សិយា អវិគក្កាវិចារា ។ សម្មាសង្កប្បោ បីតិ-
 សហគតោ សុខសហគតោ ន ឧបេក្ខាសហ-
 គតោ សត្ត មក្កង្គា សិយា បីតិសហគតោ
 សិយា សុខសហគតោ សិយា ឧបេក្ខាសហគតោ ។

អភិធម្មបិដក វិវត្ត

[៣៤០] អរិយមគ្គមានអង្គ ៨ ។ អរិយមគ្គមានអង្គ ៨ គឺអ្វី
 ខ្លះ ។ សម្មាទិដ្ឋិ សម្មាសង្កប្បៈ សម្មាវេទនា សម្មាភិច្ចាទៈ សម្មា-
 អាជីវៈ សម្មាវាយាមៈ សម្មាសតិ សម្មាសមាធិ ។ បណ្ណាអង្គមគ្គ
 ទាំង ៨ អង្គមគ្គ ជាកុសលប៉ុន្មាន ជាអកុសលប៉ុន្មាន ជាអព្យាក្រឹត
 ប៉ុន្មាន ។ បេ ។ ជាសរណៈប៉ុន្មាន ជាអរណៈប៉ុន្មាន ។

[៣៤១] អង្គមគ្គ ៨ ជាកុសលក៏មាន ជាអព្យាក្រឹតក៏មាន ។
 សម្មាសង្កប្បៈ ប្រកបដោយសុខវេទនា អង្គមគ្គ ៧ ប្រកបដោយសុខវេទ-
 នាក៏មាន ប្រកបដោយអទុក្ខមសុខវេទនាក៏មាន ។ អង្គមគ្គ ៨ ជាវិ-
 បាកក៏មាន មានវិបាកធម៌ជាប្រក្រតី ដែលមានកម្មប្រកបដោយកិលេស
 មានតណ្ហា ជាដើមមិនកាន់យកហើយ ទាំងមិនជាប្រយោជន៍ដល់ទុបាទាន
 ជាធម៌មិនសៅហ្មង ទាំងមិនគួរដល់សេចក្តីសៅហ្មងក៏មាន ។ សម្មា-
 សង្កប្បៈ មិនមានវិតក្កៈ មានត្រឹមតែវិចារៈ អង្គមគ្គ ៧ ប្រកបដោយ
 វិតក្កៈ ប្រកបដោយវិចារៈក៏មាន មិនមានវិតក្កៈ មានត្រឹមតែវិចារៈក៏
 មាន មិនមានវិតក្កៈ មិនមានវិចារៈក៏មាន ។ សម្មាសង្កប្បៈ ច្រឡំ
 ដោយបីតិ ច្រឡំដោយសុខ តែមិនច្រឡំដោយទេវេក្ខា អង្គមគ្គ ៧ ច្រឡំ
 ដោយបីតិក៏មាន ច្រឡំដោយសុខក៏មាន ច្រឡំដោយទេវេក្ខាក៏មាន ។

មគ្គវិវដ្តេ បញ្ញាបញ្ញកំ

នេវ ទិស្សនេន ន ភាវនាយ បហានត្វា នេវ ទិស្ស-
 នេន ន ភាវនាយ បហានត្វាហេតុកា សិយា អបច-
 យតាមិនោ សិយា នេវាចយតាមិនោ នាបចយតាមិ-
 នោ សិយា សេត្វា សិយា អសេត្វា អប្បមាណា
 អប្បមាណារម្មណា បណីតា សិយា សម្មត្តនិយតា
 សិយា អនិយតា ន មត្តារម្មណា សិយា មត្តហេតុ-
 កា សិយា មត្តាធិបតិនោ សិយា ន វត្តញ្ចា មត្តហេ-
 តុកាតិបិ មត្តាធិបតិនោតិបិ សិយា ឧប្បន្នា សិយា
 អនុប្បន្នា សិយា ឧប្បនិទេនោ សិយា អតីតា សិយា
 អនាគតា សិយា បច្ចុប្បន្នា ន វត្តញ្ចា អតីតារម្ម-
 ណាតិបិ អនាគតារម្មណាតិបិ បច្ចុប្បន្នារម្មណាតិបិ
 សិយា អជ្ឈតា សិយា ពហិទ្ធា សិយា អជ្ឈត-
 ហិទ្ធា ពហិទ្ធារម្មណា អនិទិស្សនាប្បដិយា ។

[៣២២] សម្មាទិដ្ឋិ ហេតុ សត្ត មត្តន្តំ ន
 ហេតុ ។ សហេតុកា ហេតុសម្បយុត្តា ។ សម្មាទិដ្ឋិ
 ហេតុ ចេវ សហេតុកា ច សត្ត មត្តន្តំ ន វត្តញ្ចា

មធ្យមវិភង្គ បញ្ញាបុព្វកៈ

អង្គមគ្គ ៨ មិនគួរលះដោយទស្សនៈ មិនគួរលះដោយការវិនា មាន
 ហេតុមិនគួរលះដោយទស្សនៈ មិនគួរលះដោយការវិនា ជាគ្រឿង
 ដល់នូវការមិនសន្សំ (នូវកិលេសវដ្តៈ) ក៏មាន មិនដល់នូវការសន្សំ
 ទាំងមិនដល់នូវការមិនសន្សំក៏មាន ជារបស់សេក្ខៈក៏មាន ជារបស់អសេក្ខៈ
 មានប្រមាណមិនបាន មានអារម្មណ៍ប្រមាណមិនបាន ជាសភាព
 ដ៏ទុក្ខមក៏មាន មានសភាពត្រូវនឹងឡើងក៏មាន មានសភាពមិនឡើង
 មិនមែនមានមគ្គជាអារម្មណ៍ក៏មាន មានមគ្គជាហេតុក៏មាន មាន
 មគ្គជាអធិបតីក៏មាន មិនគួរពោល ថា មានមគ្គជាហេតុផង ថា មាន
 មគ្គជាអធិបតីផងក៏មាន កើតឡើងហើយក៏មាន មិនទាន់កើតឡើងក៏មាន
 បម្រុងនឹងកើតឡើងក៏មាន ជាអតីតក៏មាន ជាអនាគតក៏មាន ជាបច្ចុប្បន្ន
 តែមិនគួរពោល ថា មានអារម្មណ៍ជាអតីតផង ថា មានអារម្មណ៍ជា
 អនាគតផង ថា មានអារម្មណ៍ជាបច្ចុប្បន្នផងក៏មាន ជាខាងក្នុងក៏មាន
 ជាខាងក្រៅក៏មាន ទាំងខាងក្នុងទាំងខាងក្រៅ មានអារម្មណ៍ជាខាងក្រៅ
 មិនប្រកបដោយការឃើញ ទាំងមិនប្រកបដោយការប៉ះពាល់ក៏មាន ។

(៣៤២) សម្មាទិដ្ឋិ ជាហេតុ អង្គមគ្គ ៧ មិនមែនហេតុ ។

អង្គមគ្គ ៨ ប្រព្រឹត្តទៅជាមួយនឹងហេតុ ប្រកបដោយហេតុ ។ សម្មា-
 ទិដ្ឋិ ជាហេតុ ទាំងប្រព្រឹត្តទៅជាមួយនឹងហេតុ អង្គមគ្គ ៧ មិនគួរពោល

អភិធម្មបិដកេ វិវាដោ

ហេតុ ចេវ សហេតុកា ចាតិ សហេតុកា
 ចេវ ន ច ហេតុ ។ សម្មាទិដ្ឋិ ហេតុ ចេវ ហេតុ-
 សម្បយុត្តា ច សត្ត មក្ខង្គា ន វត្តញ ហេតុ
 ចេវ ហេតុសម្បយុត្តា ចាតិ ហេតុសម្បយុត្តា ចេវ
 ន ច ហេតុ ។ សត្ត មក្ខង្គា ន ហេតុ សហេ-
 តុកា សម្មាទិដ្ឋិ ន វត្តញ ន ហេតុ សហេតុកា-
 តិបិ ន ហេតុ អហេតុកាតិបិ ។

[៣៤៣] សប្បច្ចយា សង្ខតា អនិទស្សនា
 អប្បដិយា អរូទា លោកុត្តរា កេនចិ វិញ្ញេយ្យ
 កេនចិ ន វិញ្ញេយ្យ ។ នោ អាសវា អនាសវា
 អាសវវិប្បយុត្តា ន វត្តញ អាសវា ចេវ សាសវា
 ចាតិបិ សាសវា ចេវ នោ ច អាសវាតិបិ ន វត្ត-
 ញ អាសវា ចេវ អាសវសម្បយុត្តា ចាតិបិ អាស-
 វសម្បយុត្តា ចេវ នោ ច អាសវាតិបិ អាសវវិប្បយុត្ត-
 អនាសវា ។ នោ សញ្ញោជនា ។ បេ ។ នោ កត្តា
 ។ បេ ។ នោ ឌីយា ។ បេ ។ នោ យោតា ។ បេ ។

អភ័ធម្មបំណិក វិក័ត្ត

ថា ជាហេតុ ទាំងប្រព្រឹត្តទៅជាមួយនឹងហេតុទេ គឺគ្រាន់តែប្រព្រឹត្តទៅ
 ជាមួយនឹងហេតុ តែមិនមែនជាហេតុ ។ សម្មាទិដ្ឋិ ជាហេតុ ទាំង
 ប្រកបដោយហេតុ អង្គមគ្គ ៧ មិនគួរពោល ថា ជាហេតុ ទាំងប្រកប
 ដោយហេតុដូច្នោះឡើយ គឺគ្រាន់តែប្រកបដោយហេតុ តែមិនមែន
 ជាហេតុ ។ អង្គមគ្គ ៧ មិនមែនហេតុ គ្រាន់តែប្រព្រឹត្តទៅជាមួយ
 នឹងហេតុ សម្មាទិដ្ឋិ មិនគួរពោល ថា មិនមែនហេតុ គ្រាន់តែប្រព្រឹត្ត
 ទៅជាមួយនឹងហេតុផង ថា មិនមែនហេតុ ទាំងឥតហេតុផងឡើយ ។

[៣៤៣] អង្គមគ្គ ៨ ប្រកបដោយបច្ច័យ ត្រូវបច្ច័យតាក់តែង
 មិនប្រកបដោយការឃើញ មិនប្រកបដោយការប៉ះពាល់ មិនមានរូប
 ជាលោកុត្តរ គប្បីដឹងដោយវិញ្ញាណ ណាមួយ មិនគប្បីដឹងដោយវិញ្ញាណ
 ណាមួយ ។ អង្គមគ្គ ៨ មិនមែនអាសវៈ មិនមានអាសវៈ ប្រាសចាក
 អាសវៈ មិនគួរពោល ថា ជាអាសវៈ ទាំងប្រព្រឹត្តទៅជាមួយនឹងអាសវៈ
 ផង ថា ប្រព្រឹត្តទៅជាមួយនឹងអាសវៈ តែមិនមែនអាសវៈផងឡើយ
 មិនគួរពោល ថា ជាអាសវៈ ទាំងប្រកបដោយអាសវៈផង ថា ប្រកប
 ដោយអាសវៈ តែមិនមែនអាសវៈផងទេ គឺប្រាសចាកអាសវៈ ទាំង
 មិនមានអាសវៈ ។ អង្គមគ្គ ៨ មិនមែនសញ្ញាជនៈ ។ បេ ។ មិន
 មែនគន្លុះ ។ បេ ។ មិនមែនធិយៈ ។ បេ ។ មិនមែនយោគៈ ។ បេ ។

មន្តវិក្កេ បញ្ញាបុគ្គកំ

នោ ជីវណា ។ បេ ។ នោ បរមាសា ។ បេ ។
 សារម្មណា នោ ចិត្តា បេតសីកា ចិត្តសម្បយុត្តា
 ចិត្តសំសដ្ឋា ចិត្តសម្បដ្ឋានា ចិត្តសហកុរោ ចិត្តានុ-
 បរិវត្តិនោ ចិត្តសំសដ្ឋសម្បដ្ឋានា ចិត្តសំសដ្ឋសម្បដ្ឋាន-
 សហកុរោ ចិត្តសំសដ្ឋសម្បដ្ឋានានុបរិវត្តិនោ ពាហិរា
 នុចានា អនុចានិន្ទា ។ នុចានានា ។ បេ ។ នោ
 កិលេសា ។ បេ ។

[៣២២] ន ទិស្សនេន បហាតត្វា ន ភាវ-
 នាយ បហាតត្វា ន ទិស្សនេន បហាតត្វាហេតុកោ
 ន ភាវនាយ បហាតត្វាហេតុកោ ។ សម្មាសង្កប្បោ
 អវិគក្កោ សត្ត មក្កដ្ឋា សិយា សវិគក្កោ សិយា
 អវិគក្កោ ។ សម្មាសង្កប្បោ សវិចារោ សត្ត មក្ក-
 ដ្ឋា សិយា សវិចារោ សិយា អវិចារោ ។ សម្មា-
 សង្កប្បោ សប្បវិតិកោ សត្ត មក្កដ្ឋា សិយា សប្ប-
 វិតិកោ សិយា អប្បវិតិកោ ។ សម្មាសង្កប្បោ បីតិ-
 សហគតោ សត្ត មក្កដ្ឋា សិយា បីតិសហគតោ
 សិយា ន បីតិសហគតោ ។ សម្មាសង្កប្បោ

មន្តវិក្ក បញ្ញាបុព្វកៈ

មិនមែននីវរណៈ ។ បេ ។ មិនមែនបរមាសៈ ។ បេ ។ ប្រព្រឹត្តទៅ
 ជាមួយនឹងអារម្មណ៍ មិនមែនចិត្ត ជាចេតសិក ប្រកបដោយចិត្ត ច្រឡំ
 ដោយចិត្ត កើតឡើងអំពីចិត្ត កើតជាមួយនឹងចិត្ត ប្រព្រឹត្តទៅតាមចិត្ត
 ច្រឡំ ទាំងកើតឡើងអំពីចិត្ត ច្រឡំ ទាំងតាំងឡើង ទាំងកើតឡើង
 ជាមួយនឹងចិត្ត ច្រឡំ ទាំងតាំងឡើង ទាំងប្រព្រឹត្តទៅតាមចិត្ត ជា
 ខាងក្រៅ មិនមែនទុបាទា មានកម្មប្រកបដោយកិលេសមានតណ្ហា
 ជាដើមមិនកាន់យក ។ មិនមែនទុបាទាន ។ បេ ។ មិនមែនកិលេស
 ។ បេ ។

[៣៤៤] អង្គមគ្គ ៨ មិនគួរលះដោយទស្សនៈ មិនគួរលះ
 ដោយការវិនា មានហេតុមិនគួរលះដោយទស្សនៈ មានហេតុមិនគួរលះ
 ដោយការវិនា ។ សម្មាសង្កប្បៈ មិនមានវិតក្កៈ អង្គមគ្គ ៧ ប្រកប
 ដោយវិតក្កៈក៏មាន មិនមានវិតក្កៈក៏មាន ។ សម្មាសង្កប្បៈ ប្រកប
 ដោយវិចារៈ អង្គមគ្គ ៧ ប្រកបដោយវិចារៈក៏មាន មិនមានវិចារៈក៏
 មាន ។ សម្មាសង្កប្បៈ ប្រកបដោយបីតិ អង្គមគ្គ ៧ ប្រកបដោយ
 បីតិក៏មាន មិនមានបីតិក៏មាន ។ សម្មាសង្កប្បៈ ច្រឡំដោយបីតិ អង្គមគ្គ
 ៧ ច្រឡំដោយបីតិក៏មាន មិនច្រឡំដោយបីតិក៏មាន ។ សម្មាសង្កប្បៈ

អភិធម្មបិដកេ វិវត្តោ

សុខសហគតោ សត្ត មក្កង្គំ សិយា សុខសហគតា
 សិយា ន សុខសហគតា ។ សម្មាសង្ក័យោ ន
 ឧបេក្ខាសហគតោ សត្ត មក្កង្គំ សិយា ឧបេក្ខាស-
 ហគតា សិយា ន ឧបេក្ខាសហគតា ។ ន កាមា-
 វចន ន រូមាវចន ន អរូមាវចន អបរិយាបន្នា
 សិយា និយ្យានិកា សិយា អនិយ្យានិកា សិយា
 និយតា សិយា អនិយតា អនុត្តរ អរណាតិ ។

បញ្ញាបុព្វកំ ។

មគ្គវិវត្តោ សមត្តោ ។

អភិធម្មបំណង វិវត្ត

ប្រឡំដោយសុខ អង្គមគ្គ ៧ ប្រឡំដោយសុខក៏មាន មិនប្រឡំដោយ
 សុខក៏មាន ។ សម្មាសង្កប្បៈ មិនប្រឡំដោយទេវកា អង្គមគ្គ ៧ ប្រឡំ
 ដោយទេវកាក៏មាន មិនប្រឡំដោយទេវកាក៏មាន ។ មិនមែនកាមា-
 វចរ មិនមែនរូបាវចរ មិនមែនអរូបាវចរ ជាអបរិយាបន្នៈ ជានិយ្យានិកៈ
 ក៏មាន ជាអនិយ្យានិកៈក៏មាន ជានិយតៈក៏មាន ជាអនិយតៈ ជាអនុត្តរៈ
 ជាអរណៈក៏មាន ។

ចប់ បញ្ញាបុច្ឆកៈ ។

ចប់ មគ្គវិវត្ត ។

ឈានវិភង្គោ

[៣២៥] ឥធិ ភិក្ខុ ចាតិមោក្ខសំវរសំវរតោ
វិហារតិ អាចារតោចរសម្មន្នោ អណ្តមត្តេស្ត វិជ្ជេស្ត
ភយទស្សវី សមាធាយ សិក្ខតិ សិក្ខាបទេស្ត ឥ-
ន្ទ្រិយេស្ត កុត្តន្តរោ ភោជនេ មត្តញ្ច បុព្វតាបរតិ
ជាភិយានុយោកមនុយុត្តោ សាតម្មំ នេបក្កំ ពោធិប-
ក្ខិត្តានំ ធម្មានំ ភាវនានុយោកមនុយុត្តោ ។ សោ អ-
ភិក្កន្តេ បដិក្កន្តេ សម្មជានការី ហោតិ អាណេកិតេ
វិលោកិតេ សម្មជានការី ហោតិ សម្មត្ថាន្តេ បសាវិតេ
សម្មជានការី ហោតិ សម្មជីបត្តចិវរិជារណោ សម្ម-
ជានការី ហោតិ អសិតេ បិតេ ខាយិតេ សាយិតេ
សម្មជានការី ហោតិ ឧច្ចារបស្សវកេម្មេ សម្មជាន-
ការី ហោតិ កតេ បិតេ ទិសិន្នេ សុត្តេ ជាភិវតេ ភា-
សិតេ តុល្លិភាវេ សម្មជានការី ហោតិ ។ សោ វិវិតំ
សេនាសនំ កដតិ អរពំ វុក្ខម្មលំ បព្វតំ កន្តំ ភិវ-
កុហំ សុសានំ វនបត្តំ អញ្ញោកាសំ បលាលបុព្វំ អប្ប-
សន្តំ អប្បនិក្ខេសំ វិជនេវតិ មនុស្សរហសេយ្យកំ

ឈានវិភង្គ

(៣៤៥) ភិក្ខុ ក្នុងសាសនានេះ ជាអ្នកសង្រួមក្នុងបាតិមោក្ខសំរិះសម្រេចឥរិយាបថ បរិបូណ៌ដោយអាចារៈនិងគោតវ ឃើញភ័យក្នុងទោសទាំងឡាយមានប្រមាណតិច សមាទានសិក្សា ក្នុងសិក្ខាបទទាំងឡាយ មានទ្វារគ្រប់គ្រងក្នុងឥន្ទ្រិយទាំងឡាយ ជាអ្នកដឹងប្រមាណក្នុងភោជន ប្រកបរឿយៗ ក្នុងការព្យាយាមជាគ្រឿងភ្ញាក់រលឹក ក្នុងពេលមុនព្រឹកនិងក្រោយព្រឹក ប្រកបរឿយៗ ក្នុងការព្យាយាមចំរើន នូវធម៌ទាំងឡាយ ជាចំណែកនៃការត្រាស់ដឹង ជាប់មិនដាច់ ចាស់ក្លា ។ ភិក្ខុនោះ ជាអ្នកធ្វើសេចក្តីដឹងខ្លួន ក្នុងការដើរទៅមុខ និងការឈានថយក្រោយ ធ្វើសេចក្តីដឹងខ្លួន ក្នុងការក្រឡេកមើលទៅមុខ និងការក្រឡេកមើលទៅទិសផ្សេងៗ ធ្វើសេចក្តីដឹងខ្លួន ក្នុងការបត់ដៃជើង និងការលាតដៃជើង ធ្វើសេចក្តីដឹងខ្លួន ក្នុងការទ្រទ្រង់សង្ស័យ បាត្រ និងចីវរ ធ្វើសេចក្តីដឹងខ្លួន ក្នុងការបរិភោគភោជន ការផឹកទឹក ការទំពារស៊ីខាទន័យៈ និងការជញ្ជប់ (នូវភេសជ្ជៈ មានសប្បុរសដើម) ធ្វើសេចក្តីដឹងខ្លួន ក្នុងការបន្ទាបដំបូលរះបស្សៈ ធ្វើសេចក្តីដឹងខ្លួន ក្នុងការដើរ ឈរ អង្គុយ ដេកលក់ ភ្ញាក់ឡើង និយាយ ឬ ការស្ងៀម ។ ភិក្ខុនោះ គប់រក ទីសេនាសនៈដ៏ស្ងាត់ គឺព្រៃតូច គល់ឈើ ភ្នំ ជ្រោះភ្នំ គុហាភ្នំ ព្រៃស្មុសាន ព្រៃញាតស្សាត ទីវាល គំនរចំបើង ទីមិនមានសំឡេង ទីមិនគឺកកង ទីប្រាសចាកខ្យល់ដែលកើតអំពីសំរិះនៃជន ទីស្ងាត់កំបាំងរបស់មនុស្ស

អភិធម្មបិដកេ វិវត្តោ

បដិសល្យានសារ្យបំ ។ សោ អារាហ៍តោ វា រុក្ខ-
 ម្ហូលតតោ វា សុញ្ញាតារតតោ វា និសីទតិ បល្ល័ង្កំ
 អាកុដ្ឋិត្វា ឧដ្ឋំ កាយំ បណីនាយ បរិមុខំ សតិ
 ឧបដ្ឋបេត្វា ។ សោ អភិជ្ឈំ លោកេ បហាយ
 វិតតាភិជ្ឈនំ ចេតសោ វិហារតិ អភិជ្ឈាយ ចិត្តំ ប-
 រិសោធនតិ ព្យាបាទប្បនោសំ បហាយ អព្យាបន្ន-
 ចិត្តោ វិហារតិ សព្វនាណក្ខតហិតានុកម្មំ ព្យាបា-
 ទប្បនោសា ចិត្តំ បរិសោធនតិ ដ៏នមិទ្ធិ បហាយ
 វិតតដ៏នមិទ្ធា វិហារតិ អាលោកសញ្ញំ សតោ សម្ម-
 ជាតោ ដ៏នមិទ្ធា ចិត្តំ បរិសោធនតិ ឧទ្ធចក្កក្កន្តំ
 បហាយ អនុទ្ធតោ វិហារតិ អជ្ឈត្តំ រូបសន្តចិត្តោ
 ឧទ្ធចក្កក្កន្តា ចិត្តំ បរិសោធនតិ វិចិត្តិច្ឆំ បហាយ
 តិណ្ណវិចិត្តិច្ឆា វិហារតិ អកកថ្កដ៏ កុសុលេសុដ ម្មេសុ
 វិចិត្តិច្ឆាយ ចិត្តំ បរិសោធនតិ ។ សោ ឥមេ បញ្ច-
 នីវរណោ បហាយ ចេតសោ ឧបក្កិលេសេ បញ្ញាយ
 ធុត្វលីករណោ វិវិច្ឆេវ កាមេហិ វិវិច្ឆ អកុសុលេហិ
 ធម្មេហិ សវិតក្កំ សវិចារិ វិវេកដំ បិតស្សំ បឋមំ យា នំ

អភិធម្មបិដក វិរាត្ត

ទីសមគ្គិវេលការព្រួនសម្ប ។ ភិក្ខុនោះ ទៅកាន់ព្រៃក្តី ទៅកាន់ម្លប់ឈើក្តី
 ទៅកាន់ផ្ទះស្ងាត់ក្តី អង្គុយផ្តិតកែវក្តី តាំងកាយឲ្យត្រង់ តម្កល់សតិឲ្យ
 មានមុខឆ្ពោះទៅរក (កម្មជាន) ។ ភិក្ខុនោះ លះបង់អភិជ្ឈកុនលោក
 មានចិត្តប្រាសចាកអភិជ្ឈ ជម្រះចិត្តឲ្យស្អាតចាកអភិជ្ឈ លះបង់ព្យា-
 បាទនិងសេចក្តីប្រឡូស មានចិត្តមិនព្យាបាទ មានសេចក្តីអនុគ្រោះនូវ
 ប្រយោជន៍ដល់សត្វមានជីវិតទាំងអស់ ជម្រះចិត្តឲ្យស្អាតចាកព្យាបាទនិង
 សេចក្តីប្រឡូស លះបង់បីនមិទ្ធិៈ ជាអ្នកប្រាសចាកបីនមិទ្ធិៈ មានសេចក្តីសំ-
 គាល់ជាពន្លឺ ជាអ្នកមានសតិទាំងសម្បជញ្ញៈ ជម្រះចិត្តឲ្យស្អាតចាកបីនមិទ្ធិៈ
 លះបង់ទទួចកុកច្នះ ជាអ្នកមិនរាយមាយ មានចិត្តស្ងប់រម្ងាប់ខាងក្នុងសន្តាន
 ជម្រះចិត្តឲ្យស្អាតចាកទទួចកុកច្នះ លះបង់វិចិកិច្ចា ជាអ្នកឆ្លងចាកវិចិកិច្ចា
 មិនមានសេចក្តីឆ្លើងឆ្លល់ ក្នុងកុសលធម៌ទាំងឡាយ ជម្រះចិត្តឲ្យស្អាត
 ចាកវិចិកិច្ចា ។ ភិក្ខុនោះ លុះលះបង់នីវរណៈទាំង ៥ នេះ ដែលជា
 គ្រឿងសៅហ្មងនៃចិត្ត ដែលធ្វើបញ្ញាឲ្យមានកម្លាំងថយ ស្ងាត់ចាកកាម
 ទាំងឡាយ ស្ងាត់ចាកអកុសលធម៌ទាំងឡាយ ហើយចូលកាន់បឋមជ្ឈាន

ឈានវិវត្ត សុត្តន្តបិដក

ឧបសម្ព័ន្ធ វិហារតិ វិតក្កវិចារានំ រូបសមា អជ្ឈតិ
 សម្មសាទនំ ចេតសោ ឯកោទិការំ អវិតក្កិ
 អវិចារំ សមាធិដំ បីតិសុខំ ទុតិយំ ឈានំ ឧបសម្ព័ន្ធ
 វិហារតិ បីតិយា ច វិវាតា ឧបេក្ខកោ ច វិហារតិ
 សតោ ច សម្មជានោ សុខញ្ច កាយេន បដិ-
 សំវេទេតិ យន្តំ អរិយា អាចិក្ខន្តិ ឧបេក្ខកោ សតិមា
 សុខវិហារីតិ តតិយំ ឈានំ ឧបសម្ព័ន្ធ វិហារតិ
 សុខស្ស ច បហានា ទុក្ខស្ស ច បហានា បុព្វ
 សោមនស្សនោមនស្សានំ អត្តន្តមា អទុក្ខមសុខំ
 ឧបេក្ខាសតិចារិសុទ្ធិ ចតុតំ ឈានំ ឧបសម្ព័ន្ធ
 វិហារតិ សព្វសោ រូបសញ្ញានំ សមតិក្កមា បដិយ-
 សញ្ញានំ អត្តន្តមា នានត្តសញ្ញានំ អមនសិការា
 អនន្តោ អាគារសោតិ អាគារសានញ្ញាយននំ ឧប-
 សម្ព័ន្ធ វិហារតិ សព្វសោ អាគារសានញ្ញាយននំ
 សមតិក្កមា អនន្តំ វិញ្ញាណន្តិ វិញ្ញាណញ្ញាយននំ

ឈានវិរាដ្ឋ សុត្តន្តបិដក

ដែលប្រកបដោយវិតក្កៈ ប្រកបដោយវិចារៈ មានបីតិរិទ្ធិសុខ ដែល
 កើតអំពីវិវេក ភិក្ខុនោះ ព្រោះរម្ងាប់វិតក្កៈនិងវិចារៈ ក៏ចូលកាន់ទុតិ-
 យជ្ឈាន ជាធម្មជាតិកើតមានខាងក្នុងសន្តាន ប្រកបដោយសេចក្តីជ្រះថ្លា
 គឺសទ្ធា មានសភាពជាចិត្តខ្ពស់ឯក មិនមានវិតក្កៈ មិនមានវិចារៈ មាន
 តែបីតិរិទ្ធិសុខ ដែលកើតអំពីសមាធិគឺបឋមជ្ឈាន ភិក្ខុនោះ ព្រោះ
 នឿយណាយចាកបីតិរិទ្ធិ ប្រកបដោយឧបេក្ខាផង មានស្មារតីដឹងខ្លួន
 ផង ទទួលសុខដោយនាមកាយផង ក៏ចូលកាន់តតិយជ្ឈាន ដែលព្រះ
 អរិយៈទាំងឡាយតែងសរសើរថា បុគ្គលដែលបានតតិយជ្ឈាន ជាអ្នក
 ប្រកបដោយឧបេក្ខា មានស្មារតីនៅជាសុខ ភិក្ខុនោះ ព្រោះលះសុខ
 ផង ព្រោះលះទុក្ខផង ព្រោះអស់ទៅនៃសោមនស្សនិងទោមនស្ស
 ក្នុងកាលមុនផង ក៏ចូលកាន់ចតុត្ថជ្ឈាន ជាធម្មជាតិមានអារម្មណ៍មិន
 មែនទុក្ខមិនមែនសុខគឺឧបេក្ខា មានសតិដ៏បរិសុទ្ធដោយឧបេក្ខា ភិក្ខុ
 នោះ ព្រោះកន្លងរូបសញ្ញា ព្រោះអស់ទៅនៃបដិយសញ្ញា ព្រោះការ
 មិនធ្វើទុកក្នុងចិត្ត នូវនានត្ថសញ្ញា ដោយសព្វគ្រប់ ក៏ចូលកាន់អា-
 កាសានញ្ញាយតនជ្ឈាន ដោយបរិកម្មថា អាកាសមិនមានទីបំផុត ភិក្ខុ
 នោះ ព្រោះកន្លងអាកាសានញ្ញាយតនជ្ឈាន ដោយសព្វគ្រប់ ក៏ចូល
 កាន់វិញ្ញាណញ្ញាយតនជ្ឈាន ដោយបរិកម្មថា វិញ្ញាណមិនមានទីបំផុត

អភិធម្មបិដកេ វិកង្កោ

ឧបសម្ព័ន្ធ វិហារតិ សព្វសោ វិញ្ញាណញាយននំ
 សបតិក្កម ធន្តិ កិញ្ចតិ អាតិញ្ញញាយននំ ឧប-
 សម្ព័ន្ធ វិហារតិ សព្វសោ អាតិញ្ញញាយននំ សម-
 តិក្កម លេសញាយននំ ឧបសម្ព័ន្ធ
 វិហារតិ ។

មាតិកា ។

[៣៤៦] ឥធាតិ ឥមិស្សា ទិដ្ឋិយា ឥមិស្សា
 ខន្តិយា ឥមិស្សា រុចិយា ឥមស្មី អាណាយ ឥម-
 ស្មី ធម្មេ ឥមស្មី វិនយេ ឥមស្មី ធម្មវិនយេ ឥ-
 មស្មី ចាវចនេ ឥមស្មី ព្រហ្មចរិយេ ឥមស្មី សត្ត-
 សាសនេ តេន វុច្ចតិ ឥធាតិ ។

[៣៤៧] កិក្ខុតិ សមញាយ កិក្ខុ បដិ-
 ញាយ កិក្ខុ កិក្ខុតិ កិក្ខុ កិក្ខុកោតិ កិក្ខុ
 កិក្ខុចរិយំ អន្ស័បកតោតិ កិក្ខុ កិក្ខុបដិធមតិ
 កិក្ខុ កិក្ខុតិ ចាបកេ អក្កសលេ ធម្មតិ
 កិក្ខុ កិក្ខុតា ចាបកានំ អក្កសលានំ ធម្មានំ
 កិក្ខុ ធិធិសោ កិលេសានំ បហាណ កិក្ខុ

អភិធម្មប័ណ្ណ វិភង្គ

ភិក្ខុនោះ ព្រោះកន្លងវិញ្ញាណញាយតនដ្ឋានដោយសព្វគ្រប់ ក៏ចូលកាន់
អាភិក្ខុញាយតនដ្ឋាន ដោយបរិកម្មថា វត្ថុតិចតួចមិនមាន ភិក្ខុនោះ
ព្រោះកន្លងអាភិក្ខុញាយតនដ្ឋានដោយសព្វគ្រប់ ក៏ចូលកាន់នៃសញ្ញា-
នាសញ្ញាយតនដ្ឋាន ។

បឋមាទិកា ។

(៣៤៦) ត្រង់ពាក្យថា នេះ គឺ ក្នុងការឃើញនេះ ក្នុង
ការគាប់ចិត្តនេះ ក្នុងការចូលចិត្តនេះ ក្នុងការប្រកាន់នេះ ក្នុងធម៌នេះ
ក្នុងវិន័យនេះ ក្នុងធម៌និងវិន័យនេះ ក្នុងពាក្យជាប្រធាននេះ ក្នុងព្រហ្មបរិ-
យៈនេះ ក្នុងសាសនានៃព្រះសាស្ត្រនេះ ព្រោះហេតុនោះ ទើបពោល
ថា នេះ ។

(៣៤៧) ត្រង់ពាក្យថា ភិក្ខុ គឺ ឈ្មោះថា ភិក្ខុ ព្រោះ
ឈ្មោះ ឈ្មោះថាភិក្ខុ ព្រោះការប្តេជ្ញា ឈ្មោះថាភិក្ខុ ព្រោះសូម
ឈ្មោះថាភិក្ខុ ព្រោះជាអ្នកសូម ឈ្មោះថាភិក្ខុ ព្រោះជាអ្នកចូលទៅ
កាន់ទីត្រាច់ទៅដើម្បីសូម ឈ្មោះថាភិក្ខុ ព្រោះជាអ្នកទ្រទ្រង់សំពត់
កាត់ដាច់ ឈ្មោះថាភិក្ខុ ព្រោះទម្ងាយអកុសលធម៌ទាំងឡាយដ៏លាមក
ឈ្មោះថាភិក្ខុ ព្រោះហេតុទម្ងាយអកុសលធម៌ទាំងឡាយដ៏លាមក ឈ្មោះ
ថាភិក្ខុ ព្រោះការលះកិលេសទាំងឡាយដោយចំណែក ឈ្មោះថាភិក្ខុ

ឈានវិរាដ្ឋេ សុត្តន្តភិដ្ឋយំ

អនោធិសោ តិលេសានំ បហានា ភិក្ខុ សេត្វោ
ភិក្ខុ អសេត្វោ ភិក្ខុ នេវសេត្វោ នាសេត្វោ ភិក្ខុ
អត្តោ ភិក្ខុ ភប្រោ ភិក្ខុ មណ្ណោ ភិក្ខុ សារោ ភិក្ខុ
សមគ្គនំ សង្ឃនំ ញត្តិចតុត្តនំ កម្មនំ អកុប្បនំ
ហោនារហេនំ ឧបសម្មន្ទោតិ ភិក្ខុ ។

[(៣៤៨) ចាតិមោក្ខន្តិ សំលំ បតិដ្ឋា អាទិ
ចរណំ សញ្ញមោ សំវារោ មុខំ បមុខំ^(១) កុសលានំ
ធម្មានំ សមាបត្តិយា ។ សំវារោតិ កាយិកោ
អវិភិក្កមោ វាចសិកោ អវិភិក្កមោ កាយិកវាច-
សិកោ អវិភិក្កមោ ។ សំវុត្តោតិ ឥមំនា ចាតិ-
មោក្ខសំវារេនំ ឧបេតោ ហោតិ សមុបេតោ ឧចា-
កតោ សមុចាកតោ ឧបបន្ទោ សមុបបន្ទោ សមន្ទា-
កតោ តេន វុច្ចតិ ចាតិមោក្ខសំវារសំវុត្តោតិ ។

[(៣៤៩) វិហារតិតិ វិវិយតិ វត្តតិ ចាលតិ
យបេតិ យាបេតិ ចរតិ វិហារតិ តេន វុច្ចតិ
វិហារតិតិ ។

១ ម. មេត្តំ បមេត្តំ ។

ឈានវិវត្ត សុត្តន្តបិដក

ព្រោះការលះកិលេសទាំងឡាយដោយមិនមានចំណែក បុគ្គលជាសេក្ខៈ
 ឈ្មោះថាភិក្ខុ បុគ្គលជាអសេក្ខៈ ឈ្មោះថាភិក្ខុ បុគ្គលជាសេក្ខៈ ក៏
 មិនមែន ជាអសេក្ខៈក៏មិនមែន ឈ្មោះថាភិក្ខុ បុគ្គលប្រសើរ ឈ្មោះ
 ថាភិក្ខុ បុគ្គលចំរើន ឈ្មោះថាភិក្ខុ បុគ្គលផ្សំផង ឈ្មោះថាភិក្ខុ បុគ្គល
 មានខ្លឹម ឈ្មោះថាភិក្ខុ បុគ្គលដែលសង្ឃព្រមព្រៀងគ្នាឲ្យឧបសម្បទា
 ដោយញត្តិចត្តកម្ម ដែលមិនកម្រើកគួរដល់ហេតុ ឈ្មោះថាភិក្ខុ ។

(៣៤៨) ត្រង់ពាក្យថា បាតិមោក្ខ បានដល់សីល ការតាំង
 មាំ កិច្ចខាងដើម ការប្រព្រឹត្តិ ការសង្រួម ការរាំង ប្រធាន ប្រ-
 មុខ នៃការដល់នូវកុសលធម៌ទាំងឡាយ ។ ពាក្យថា សំវែរៈ គឺការ
 មិនកន្លងដែលប្រព្រឹត្តទៅក្នុងកាយ ការមិនកន្លងដែលប្រព្រឹត្តទៅក្នុងវេទនា
 ការមិនកន្លងដែលប្រព្រឹត្តទៅក្នុងកាយ និងក្នុងវេទនា ។ ពាក្យថា ជា
 អ្នកសង្រួម គឺជាអ្នកព្រមព្រៀង មូលមិត្ត ចូលទៅជិត មែបនែប
 កៀកកើយ ប្រជិតប្រជី ប្រកបព្រម ដោយការសង្រួមក្នុងបាតិមោក្ខនេះ
 ព្រោះហេតុនោះ ទើបពោលថា ជាអ្នកសង្រួមក្នុងបាតិមោក្ខសំវែរៈ ។

(៣៤៩) ត្រង់ពាក្យថា សម្រេចឥរិយាបថ គឺ សម្រេច ប្រ-
 ព្រឹត្តិ រក្សា រស់នៅ ញាំងអត្តភាពឲ្យប្រព្រឹត្តិទៅ គ្រាប់ទៅ នៅ
 ព្រោះហេតុនោះ ទើបពោលថា សម្រេចឥរិយាបថ ។

អភិធម្មបិដក វិរាដ្ឋោ

[៣៥០] អាចារកោចរសម្បជ្ជោតិ អត្ថំ អា-
 ចារោ អត្ថំ អនាចារោ ។ តត្ថ កកមោ អនាចា-
 រោ ។ កាយិកោ វីតិក្កមោ វាចសិកោ វីតិក្កមោ
 កាយិកវាចសិកោ វីតិក្កមោ អយំ វុច្ចតិ អនា-
 ចារោ សព្វម្បំ ទិស្សល្យំ អនាចារោ ឥនេកច្ចោ
 វេទ្យនានេន វា បត្តនានេន វា បុប្ផនានេន វា
 ផលនានេន វា សីនាននានេន វា ទន្ធកដ្ឋនានេន
 វា ចាតុកម្យតាយ^(១) វា មុត្តស្វបតាយ វា ចារិ-
 កជ្យតាយ វា ជង្គុយេសនិកេន វា អញ្ញាតវញ្ញា-
 រេន វា ពុទ្ធប្បដិក្កដ្ឋេន មិច្ឆាអាជីវេន ជីវិតំ ក-
 ម្មេតិ អយំ វុច្ចតិ អនាចារោ ។ តត្ថ កកមោ
 អាចារោ ។ កាយិកោ អវីតិក្កមោ វាចសិកោ
 អវីតិក្កមោ កាយិកវាចសិកោ អវីតិក្កមោ អយំ
 វុច្ចតិ អាចារោ សព្វេបិ សីលសិវោ អាចារោ
 ឥនេកច្ចោ ន វេទ្យនានេន ន បត្តនានេន ន

១ ម. ចាតុកម្យតាយ ។

អភិធម្មបំណិក វិរាត្ត

(៣៥០) ត្រង់ពាក្យថា បរិបូណ៌ដោយអាចារៈនិងគោចរ
អធិប្បាយថា អាចារៈក៏មាន អនាចារៈក៏មាន ។ បណ្តាអាចារៈនិង
អនាចារៈនោះ អនាចារៈ តើដូចម្តេច ។ ការប្រព្រឹត្តិកន្លងប្រកប
ដោយកាយ ការប្រព្រឹត្តិកន្លងប្រកបដោយវាចា ការប្រព្រឹត្តិកន្លងប្រកប
ដោយកាយ និងវាចា នេះហៅថា អនាចារៈ សូម្បីភាពនៃភិក្ខុទ្រុស្ត
សីលទាំងអស់ ក៏ឈ្មោះថាអនាចារៈ គឺ ភិក្ខុខ្លះ ក្នុងសាសនានេះ
ចិញ្ចឹមជីវិតដោយការឲ្យបូស្សីខ្លះ ឲ្យស្លឹកឈើខ្លះ ឲ្យផ្កាឈើខ្លះ ឲ្យផ្លែ
ឈើខ្លះ ឲ្យគ្រឿងលំអិតសម្រាប់លាបខ្លះ ឲ្យឈើស្តុនខ្លះ ដោយភាព
ជាអ្នកបន្ទាបបន្ថន់កាយខ្លះ ដោយការពោលវាចាដូចជាសម្មសវណ្ណកថាយ
ខ្លះ ដោយការបីថ្មមកូនរបស់ត្រកូលខ្លះ ដោយការបម្រើត្រកូលដោយ
កំលាំងស្មន់ខ្លះ ដោយមិច្ឆាអាជីវៈណាមួយ ដែលព្រះពុទ្ធទ្រង់តិះដៀល
ហើយខ្លះ នេះហៅថា អនាចារៈ ។ បណ្តាអនាចារៈ និងអាចារៈ
នោះ អាចារៈ តើដូចម្តេច ។ ការមិនប្រព្រឹត្តិកន្លងប្រកបដោយកាយ
ការមិនប្រព្រឹត្តិកន្លងប្រកបដោយវាចា ការមិនប្រព្រឹត្តិកន្លងប្រកបដោយ
កាយនិងវាចា នេះហៅថា អាចារៈ សូម្បីការសង្រួមកងសីលទាំង
អស់ ក៏ឈ្មោះថាអាចារៈ គឺ ភិក្ខុខ្លះ ក្នុងសាសនានេះ មិនចិញ្ចឹម
ជីវិតដោយការឲ្យបូស្សី មិនចិញ្ចឹមជីវិតដោយការឲ្យស្លឹកឈើ មិន

ឈានវិវត្ត សុត្តន្តបិដក

បុប្ផនានេន ន ជលនានេន ន សីលាននានេន ន ទន្ធក-
 កដ្ឋនានេន ន ចាតុកម្យតាយ ន មុត្តស្វបតាយ ន
 ចារិកដ្យតាយ ន ជង្គ្រេសនីកេន ន អញ្ញត្រញ-
 រេន ពុទ្ធបដិក្កដ្ឋេន មិច្ឆាអាជីវេន ជីវិតំ កប្បេតិ
 អយំ វុច្ចតិ អាចារេ ។ តោចរេតិ អត្ថំ តោចរេ អត្ថំ
 អតោចរេ ។ តត្ថ កតមោ អតោចរេ ។ ឥនេកច្ឆា
 វេសិយាតោចរេ វា ហោតិ វិធិវាតោចរេ វា មុល្ល-
 កុមារីតោចរេ វា បណ្ឌិតតោចរេ វា ភិក្ខុនីតោចរេ
 វា ចានាតារតោចរេ វា សំសដ្ឋោ វិហារតិ រាជ្ជហិ
 រាជមហាមត្តហិ តិក្ខុយេហិ តិក្ខុយស្សវកេហិ អ-
 ននុលោមិកេន ភិហិសំសក្កេន យានិ វា បន តានិ
 កុលានិ អស្សន្ទានិ អប្បសន្ទានិ អនោចានក្ខតានិ
 អក្កាសកបរិកាសកានិ អនត្តកាមានិ អហិតកា-
 មានិ អដាសុកាមានិ អយោគត្តេមកាមានិ ភិក្ខុនិ
 ភិក្ខុនិ ឧចាសកានិ ឧចាសិកានិ តថាវុចានិ

ឈានវិវត្ត សុត្តន្តបិដក

ចិត្តិយវិភង្គដោយការឱ្យជ្រាវឈើ មិនចិត្តិយវិភង្គដោយការឱ្យផ្លែឈើ មិន
 ចិត្តិយវិភង្គដោយការឱ្យគ្រឿងលំអិតសម្រាប់លាប មិនចិត្តិយវិភង្គដោយ
 ការឱ្យឈើស្ងួត មិនចិត្តិយវិភង្គដោយការបន្ទាបបន្ថន់កាយ មិនចិត្តិយវិភង្គ
 ដោយការពោលវាចាដូចជាសម្មសណ្ឋិតបាយ មិនចិត្តិយវិភង្គដោយការ
 បីប្បកម្មរបស់ត្រកូល មិនចិត្តិយវិភង្គដោយការបម្រើត្រកូលដោយកំលាំង
 ស្ម័គ្រ មិនចិត្តិយវិភង្គដោយមិច្ឆាអាជីវៈណាមួយ ដែលព្រះពុទ្ធច្រឿនតិះ
 ដៀលហើយ នេះហៅថា អាចារៈ ។ ពាក្យថាគោចរ មានសេចក្តី
 ថា គោចរក៏មាន អគោចរក៏មាន ។ បណ្ណាគោចរ និងអគោចរ
 នោះ អគោចរ តើដូចម្តេច ។ ភិក្ខុខ្លះ ក្នុងសាសនានេះ ជាអ្នក
 គ្រាប់ទៅកាន់ទីនៃស្រ្តីពស្សខ្លះ គ្រាប់ទៅកាន់ទីនៃស្រ្តីមេម៉ាយខ្លះ គ្រាប់
 ទៅកាន់ទីនៃស្រ្តីក្រមុំខ្លះ គ្រាប់ទៅកាន់ទីនៃមនុស្សបណ្ឌិតខ្លះ គ្រាប់
 ទៅកាន់ទីនៃភិក្ខុនីខ្លះ គ្រាប់ទៅកាន់រោងសុរាខ្លះ ជាអ្នកច្រឡកច្រឡំ
 ដោយពួកស្តេច ដោយពួកមហាមាត្ររបស់ស្តេច ដោយពួកតិរិយ
 ដោយពួកសាវ័ករបស់តិរិយ ឬ ដោយការច្រឡកច្រឡំនឹងគ្រហស្ថ មិន
 សមគួរ មួយទៀត ត្រកូលណាដែលមិនមានសទ្ធា មិនជ្រះថ្លា មិនមែន
 ជាអណ្ណ ជាអ្នកដេរប្រទេចផ្កាសា មិនប្រាថ្នាសេចក្តីចម្រើន មិនប្រាថ្នា
 ប្រយោជន៍ មិនប្រាថ្នាសេចក្តីសប្បាយ មិនប្រាថ្នាសេចក្តីក្សេម ចាក
 យោគៈ ដល់ពួកភិក្ខុ ភិក្ខុនី ឧបាសក ឧបាសិកាឡើយ ភិក្ខុនោះ

អភិធម្មបំណិកេ វិរាត្តោ

កុលានិ សេវតិ ភជតិ បយ័រុទាសតិ អយំ វុច្ចតិ
 អតោចរោ ។ តត្ថ កតមោ តោចរោ ។ ឥន្ទ-
 កថោ ន វេសិយាតោចរោ ហោតិ ន វិជវតោ-
 ចរោ ន ឪល្លកុមារីតោចរោ ន បណ្ឌាកតោចរោ
 ន ភិក្ខុជិតោចរោ ន ទាណតារតោចរោ ន សំ-
 សង្ការិ វិហារតិ រាជ្ជហិ រាជមហាមត្តហិ តិក្ខុយេហិ
 តិក្ខុយស្សារកេហិ អននុលោមិកេន ភិហិសំសក្កេន
 យានិ វា បន តានិ កុលានិ សទ្ធានិ បសទ្ធានិ
 ឪទានភូតានិ កាសាវប្បដ្ឋោតានិ ឥសិវតប្បដិវា-
 តានិ អត្តកាមានិ ហិតកាមានិ ដាសុកោមានិ
 យោគក្ខេមកាមានិ ភិក្ខុនំ ភិក្ខុនំនំ ឧទាសកោនំ
 ឧទាសិកោនំ តថារូទានិ កុលានិ សេវតិ ភជតិ
 បយ័រុទាសតិ អយំ វុច្ចតិ តោចរោ ។ ឥតិ ឥមិនា
 ច អាចារេន ឥមិនា ច តោចរេន ឧបេតោ ហោតិ
 ។ បេ ។ សមណ្ឌកតោ តេន វុច្ចតិ អាចារតោចរ-
 សប្បដ្ឋោតិ ។

អភិធម្មបិដក វិរាត

ចូលចិត្តគប់រក ចូលទៅជិត កាន់ត្រកូលទាំងឡាយមានសភាពដូច្នោះ
 នេះហៅថា អគោចរ ។ បណ្តាគោចរ និងអគោចរទាំងនោះ គោចរ
 តើដូចម្តេច ។ ភិក្ខុខ្លះ ក្នុងសាសនានេះ ជាអ្នកមិនគ្រាប់ទៅកាន់ទីនៃ
 ស្ត្រីពេស្យា មិនគ្រាប់ទៅកាន់ទីនៃស្ត្រីមេម៉ាយ មិនគ្រាប់ទៅកាន់ទីនៃស្ត្រី
 ក្រមុំ មិនគ្រាប់ទៅកាន់ទីនៃមនុស្សប្រណូក មិនគ្រាប់ទៅកាន់ទីនៃភិក្ខុនី
 មិនគ្រាប់ទៅកាន់ពេងស្ករ ជាអ្នកមិនប្រឡូកប្រឡំ ដោយពួកស្តេច
 ដោយពួកមហាមាត្ររបស់ស្តេច ដោយពួកតិរិយ ដោយពួកសាវ័ករបស់
 តិរិយ ឬ ដោយការប្រឡូកប្រឡំនិងគ្រហស្ថ មិនសមគួរ មួយទៀត
 ត្រកូលណា មានសត្វ ជ្រះថ្លា ជាអណ្តូង រុងរឿងដោយសំពត់កាសាវៈ
 ដែលផ្សព្វផ្សាយដោយខ្យល់នៃឥសី ជាអ្នកប្រាថ្នាសេចក្តីចំរើន ប្រាថ្នា
 ប្រយោជន៍ ប្រាថ្នាសេចក្តីសប្បាយ ប្រាថ្នាព្រះនិព្វានជាធម៌ក្សេមចាក
 យោគៈ ដល់ពួកភិក្ខុ ភិក្ខុនី ឧបាសក ឧបាសិកា ភិក្ខុនោះ ចូល
 ចិត្តគប់រក ចូលទៅជិត កាន់ត្រកូលទាំងឡាយមានសភាពដូច្នោះ នេះ
 ហៅថា គោចរ ។ ភិក្ខុ ជាអ្នកព្រមព្រៀង ។ បេ ។ ប្រកបព្រម
 ដោយអាចារៈនេះផង ដោយគោចរនេះផង ព្រោះហេតុនោះ ទើប
 ពោលថា ភិក្ខុនោះ បរិបូណ៌ដោយអាចារៈនិងគោចរ ។

ឈានវិវត្ត សុត្តន្តបិដក

[៣៥០] អណ្តាមត្តេស្តុ វុជ្ជេស្តុ កយទស្សវីតិ
 តត្ថ កតមេ អណ្តាមត្តា វុជ្ជា ។ យានិ តានិ
 វុជ្ជានិ អប្បមត្តកានិ ឡិមត្តកានិ លហុសានិ
 លហុសម្បត្តានិ សញ្ញាមករណីយានិ សំវករណី-
 យានិ ចិត្តប្ប្បនករណីយានិ មនសីការប្បដិសន្ធានិ
 ឥមេ វុច្ឆន្តិ អនុមត្តា វុជ្ជា^(១) ឥមេស្តុ អណ្តាមត្តេស្តុ
 វុជ្ជេស្តុ វុជ្ជទស្សវី ច ហោតិ កយទស្សវី ច អា-
 ទិនវទស្សវី ច ជិស្សរណទស្សវី ច តេន វុច្ឆតិ
 អណ្តាមត្តេស្តុ វុជ្ជេស្តុ កយទស្សវីតិ ។

[៣៥២] សមាទាយ សិក្ខាតិ សិក្ខាបទេស្តុតិ
 តត្ថ កតមា សិក្ខា ។ ចតស្ស្ស សិក្ខា ភិក្ខុនិ
 ភិក្ខុសិក្ខា ភិក្ខុនិ ភិក្ខុនិសិក្ខា ឧទាសកានិ
 ឧទាសកសិក្ខា ឧទាសកានិ ឧទាសកាសិក្ខា
 ឥមា វុច្ឆន្តិ សិក្ខាយោ ឥមាស្តុ សិក្ខាស្តុ
 សព្វេន សព្វំ សព្វថា សព្វំ អសេសំ ជិស្សសំ
 សមាទាយ វុត្តតិ តេន វុច្ឆតិ សមាទាយ សិក្ខាតិ
 សិក្ខាបទេស្តុតិ ។

១ ឧ. ម. ធាតុត្ថេ ពិភិ-សព្វោទិស្សតិ ។

ឈានវិវត្ត សុត្តន្តភាគទី៧

[៣៥១] ត្រង់ពាក្យថា ឃើញភ័យ ក្នុងទោសទាំងឡាយមាន
 ប្រមាណតិច មានសេចក្តីថា បណ្តាពាក្យទាំងនោះ ទោសមានប្រមាណ
 តិច តើដូចម្តេច ។ ទោសទាំងឡាយណា មានប្រមាណតិច ស្តួច
 ស្តើង ស្រាល ដល់នូវអំពើស្រាល គួរធ្វើសេចក្តីសង្រួម គួរធ្វើការប្រ-
 យ័ត្ន គួរធ្វើការកើតឡើងនៃចិត្ត ជាទោសជាប់ចំពោះដោយមនសិការៈ
 ទាំងនេះហៅថា ទោសមានប្រមាណតិច ភិក្ខុ ជាអ្នកឃើញទោស
 ក្នុងទោសទាំងឡាយមានប្រមាណតិចនេះផង ឃើញភ័យផង ឃើញ
 កំហុសផង ឃើញការរលាស់ខ្លួនចេញផង ព្រោះហេតុនោះ ទើប
 ពោលថា ឃើញភ័យ ក្នុងទោសទាំងឡាយមានប្រមាណតិច ។

[៣៥២] ត្រង់ពាក្យថា សមាទានសិក្សា ក្នុងសិក្ខាបទទាំង-
 ឡាយ មានសេចក្តីថា បណ្តាពាក្យទាំងនោះ សិក្ខា តើដូចម្តេច ។
 សិក្ខា មាន ៤ គឺ ភិក្ខុសិក្ខា របស់ពួកភិក្ខុ ១ ភិក្ខុនីសិក្ខា របស់ពួក
 ភិក្ខុនី ១ ឧបាសកសិក្ខា របស់ពួកឧបាសក ១ ឧបាសិកាសិក្ខា របស់
 ពួកឧបាសិកា ១ ទាំងនេះហៅថា សិក្ខា បុគ្គលសមាទានក្នុងសិក្ខាទាំង-
 ឡាយនេះ ដោយសព្វគ្រប់ អស់កាលទាំងពួង ដោយប្រការទាំងពួង
 អស់កិច្ចគ្រប់យ៉ាង មិនមានសល់ ឥតសេសសល់ ហើយប្រព្រឹត្ត ព្រោះ
 ហេតុនោះ ទើបពោលថា សមាទានសិក្សា ក្នុងសិក្ខាបទទាំងឡាយ ។

អភិធម្មបិដកេ វិវាដោ

(៣៥៣) ឥន្ទ្រិយេសុ កុត្តទ្វារោតិ អត្ថិ ឥន្ទ្រិយេសុ
 កុត្តទ្វារតា អត្ថិ ឥន្ទ្រិយេសុ អកុត្តទ្វារតា ។ តត្ថ
 កតមា ឥន្ទ្រិយេសុ អកុត្តទ្វារតា ។ ឥនេកោន្ទោ
 ចក្កុនា រូបំ ទិស្វា និមិត្តត្តាហី ហោតិ អនុព្យញ្ញ-
 នត្តាហី យត្វាធិករណាមេនំ ចក្កុន្ទ្រិយំ អសំវុតំ វិហា-
 រន្តំ អភិជ្ឈាទោមនស្សា ទាបកា អកុសលា ធម្មា
 អន្ទាស្សវេយ្យំ តស្ស វិហារយ ន បដិបដ្ឋតិ ន
 រក្ខតិ ចក្កុន្ទ្រិយំ ចក្កុន្ទ្រិយេ ន សំវិ អាបដ្ឋតិ
 សោតេន សន្និ សុត្វា ។ បេ ។ យានេន កន្ធិ យាយិត្វា
 ។ បេ ។ ជីវ្ហាយ វសំ សាយិត្វា ។ បេ ។ កាយេន
 ដោដ្ឋតំ ធុសិត្វា ។ បេ ។ មនសា ធម្មំ វិញ្ញាយ
 និមិត្តត្តាហី ហោតិ អនុព្យញ្ញនត្តាហី យត្វាធិករណា-
 មេនំ មន្ទ្រិយំ អសំវុតំ វិហារន្តំ អភិជ្ឈាទោមនស្សា
 ទាបកា អកុសលា ធម្មា អន្ទាស្សវេយ្យំ តស្ស
 វិហារយ ន បដិបដ្ឋតិ ន រក្ខតិ មន្ទ្រិយំ ម-
 ន្ទ្រិយេ ន សំវិ អាបដ្ឋតិ យា ឥមេសំ ធម្មំ
 ឥន្ទ្រិយានំ អកត្តិ អតោបថា អនារក្ខោ អសំវិហេ

អភិធម្មបិដក វិវាដ្ឋ

(៣៥៣) គ្រងពាក្យថា មានទ្វារគ្រប់គ្រង ក្នុងឥន្ទ្រិយទាំងឡាយ អធិប្បាយថា ភាពនៃបុគ្គលអ្នកមានទ្វារគ្រប់គ្រង ក្នុងឥន្ទ្រិយទាំងឡាយ ក៏មាន ភាពនៃបុគ្គលអ្នកមានទ្វារមិនគ្រប់គ្រង ក្នុងឥន្ទ្រិយទាំងឡាយ ក៏មាន ។ បណ្តាធម៌ទាំងនោះ ភាពនៃបុគ្គលអ្នកមានទ្វារមិនគ្រប់គ្រង ក្នុងឥន្ទ្រិយទាំងឡាយ តើដូចម្តេច ។ ភិក្ខុកងសាសនានេះ ឃើញរូបដោយភ្នែកហើយ ជាអ្នកកាន់យកនូវនិមិត្ត កាន់យកនូវអនុព្យញ្ជនៈ អកុសលធម៌ទាំងឡាយដ៏លាមក គឺអភិជ្ឈានិន្ទោមនស្សគប្បីជាប់តាម នូវបុគ្គលជាអ្នកមិនសង្រួមកុំឱ្យនិរន្តរៈ ព្រោះហេតុមិនសង្រួមចក្ខុនិរន្តរៈ ណា មិនប្រតិបត្តិដើម្បីសង្រួមចក្ខុនិរន្តរៈនោះ មិនរក្សាចក្ខុនិរន្តរៈ មិនដល់នូវការសង្រួមកងចក្ខុនិរន្តរៈ ពួសំឡេងដោយគ្រចៀក ។ បេ ។ ធំក្នុងដោយច្រមុះ ។ បេ ។ លិទ្ធក្បក្បរសដោយអណ្តាត ។ បេ ។ ពាល់ត្រូវផ្សព្វដោយកាយ ។ បេ ។ ដឹងច្បាស់នូវធម៌ដោយចិត្តហើយ ជាអ្នកកាន់យកនូវនិមិត្ត ជាអ្នកកាន់យកនូវអនុព្យញ្ជនៈ អកុសលធម៌ទាំងឡាយដ៏លាមក គឺអភិជ្ឈានិន្ទោមនស្សគប្បីជាប់តាម នូវបុគ្គលជាអ្នកមិនសង្រួមមនិរន្តរៈ ព្រោះហេតុមិនសង្រួមមនិរន្តរៈ ណា មិនប្រតិបត្តិដើម្បីសង្រួមមនិរន្តរៈនោះ មិនរក្សាមនិរន្តរៈ មិនដល់នូវការសង្រួមកងមនិរន្តរៈ ការមិនថែទាំមិនគ្រប់គ្រង មិនរក្សា មិនសង្រួម នូវឥន្ទ្រិយទាំង ៦ នេះ ណា

ឈានវិវត្ត សុត្តន្តបិដក

អយំ វុច្ចតិ ឥន្ទ្រិយេសុ អកុត្តរាតា ។ តត្ថ
 កតតា ឥន្ទ្រិយេសុ កុត្តរាតា ។ ឥន្ទ្រិយេសុ
 ចក្កុនា រូបំ ទិស្វា ន និមិត្តក្កាហំ ហោតិ នានុព្យាណ-
 នក្កាហំ យត្វាធិករណាមេនំ ចក្កុន្ទ្រិយំ អសំវុត្តិ
 វិហារនំ អភិជ្ឈានោមនស្សា ចាបកា អកុសលា ធម្មា
 អន្ធាស្សវេយ្យំ តស្ស សំវោយ បដិបជ្ជតិ រក្ខតិ ចក្កុ-
 ន្ទ្រិយំ ចក្កុន្ទ្រិយេ សំវំ អាបជ្ជតិ ហោតន ន សន្ទិ
 សុត្វា ។ បេ ។ យានេន កន្ទំ យាយិត្វា ។ បេ ។ ជីវ្ហយ
 រសំ សាយិត្វា ។ បេ ។ កាយេន ដោជ្ជតំ ធុសិត្វា
 ។ បេ ។ មនសា ធម្មំ វិញ្ញាយេ ន និមិត្តក្កាហំ ហោតិ
 នានុព្យាណក្កាហំ យត្វាធិករណាមេនំ មន្ទ្រិយំ
 សំវុត្តិ វិហារនំ អភិជ្ឈានោមនស្សា ចាបកា អកុ-
 សលា ធម្មា អន្ធាស្សវេយ្យំ តស្ស សំវោយ បដិ-
 បជ្ជតិ រក្ខតិ មន្ទ្រិយំ មន្ទ្រិយេ សំវំ អាបជ្ជតិ
 យា ឥមេសំ ធម្មំ ឥន្ទ្រិយានំ កុត្តិ តោបនា អារក្ខោ
 សំវោយ អយំ វុច្ចតិ ឥន្ទ្រិយេសុ កុត្តរាតា ។ ឥន្ទ្រិយេសុ
 កុត្តរាតាយ ឧបេតោ ហោតិ ។ បេ ។

ឈានវិវត្ត សុត្តន្តកថាខណ្ឌ

នេះហៅថា ភាពនៃបុគ្គលមានទ្វារមិនគ្រប់គ្រង ក្នុងឥន្ទ្រិយទាំងឡាយ ។
 បណ្តាធម៌ទាំងនោះ ភាពនៃបុគ្គលអ្នកមានទ្វារគ្រប់គ្រង ក្នុងឥន្ទ្រិយ
 ទាំងឡាយ តើដូចម្តេច ។ ភិក្ខុខ្លះ ក្នុងសាសនានេះ ឃើញរូបដោយ
 ភ្នែកហើយ ជាអ្នកមិនកាន់យកនូវនិមិត្ត មិនកាន់យកនូវអនុព្យញ្ជនៈ
 អកុសលធម៌ទាំងឡាយដ៏លាមក គឺអភិជ្ឈានិងពោមនស្ស គប្បីជាប់តាម
 នូវបុគ្គលជាអ្នកមិនសង្រួមចក្ខុនិយន្ត្រៈ ព្រោះហេតុមិនសង្រួមចក្ខុនិយ
 ណា ក៏ប្រតិបត្តិដើម្បីសង្រួមចក្ខុនិយនោះ រក្សាចក្ខុនិយ ដល់នូវការ
 សង្រួមក្នុងចក្ខុនិយ ពួសំឡេងដោយត្រចៀក ។ បេ ។ ជុំគូនដោយច្រមុះ
 ។ បេ ។ លិទ្ធកូក្សរសដោយអណ្តាត ។ បេ ។ ពាល់ត្រូវផ្សព្វដោយកាយ
 ។ បេ ។ ដឹងច្បាស់នូវធម៌ដោយចិត្តហើយ ជាអ្នកមិនកាន់យកនូវនិមិត្ត
 មិនកាន់យកនូវអនុព្យញ្ជនៈ អកុសលធម៌ទាំងឡាយដ៏លាមក គឺអភិជ្ឈានិង
 ពោមនស្ស គប្បីជាប់តាម នូវបុគ្គលជាអ្នកមិនសង្រួមមនិទ្រិយន្ត្រៈ ព្រោះ
 ហេតុមិនសង្រួមមនិទ្រិយណា ក៏ប្រតិបត្តិដើម្បីសង្រួមមនិទ្រិយនោះ រក្សា
 មនិទ្រិយ ដល់នូវការសង្រួមក្នុងមនិទ្រិយ ការថែទាំ គ្រប់គ្រង រក្សា
 សង្រួម នូវឥន្ទ្រិយទាំង ៦ នេះ ណា នេះហៅថា ភាពនៃបុគ្គលអ្នកមាន
 ទ្វារគ្រប់គ្រង ក្នុងឥន្ទ្រិយទាំងឡាយ ។ ភិក្ខុ ជាអ្នកព្រមព្រៀង ។ បេ ។

អភិធម្មបិដកេ វិវដ្តោ

សមញ្ញកតោ ភោជន វុច្ចតិ ឥន្ទ្រិយេសុ កុត្តាទោតិ ។

(៣៥៤) ភោជនេ មត្តញ្ញាតិ អត្ថំ ភោជនេ

មត្តញ្ញាតា អត្ថំ ភោជនេ អមត្តញ្ញាតា ។ តត្ថ កតមា

ភោជនេ អមត្តញ្ញាតា ។ ឥន្ទេកត្តោ អប្បជិស្គ្នា

អយានិសោ អាហារំ អាហារេតិ ទវាយ មនាយ

មណ្ឌាយ វិក្កុសនាយ យា តត្ថ អសន្តជ្ជិតា

អមត្តញ្ញាតា អប្បជិស្គ្នា ភោជនេ អយំ វុច្ចតិ ភោជនេ

អមត្តញ្ញាតា ។ តត្ថ កតមា ភោជនេ មត្តញ្ញាតា ។

ឥន្ទេកត្តោ មជិស្គ្នា យានិសោ អាហារំ អាហារេតិ

នេវ ទវាយ ន មនាយ ន មណ្ឌាយ ន

វិក្កុសនាយ យាវនេវ ឥមស្ស កាយស្ស វិតិយា

យាមនាយ វិហឹសុបរតិយា ព្រហ្មចរិយានុក្ករាយ

ឥតិ បុរណញ្ច វេទនំ មជិហត្ថាមិ នវញ្ច វេទនំ

ន ឧប្បាទេស្សាមិ យាត្រា ច មេ កវិស្សតិ

អភិធម្មបិដក វិវត្ត

ប្រកបព្រមដោយភាពនៃខ្លួន ជាអ្នកមានទ្វារគ្រប់គ្រង ក្នុងឥន្ទ្រិយទាំង
ឡាយនេះ ព្រោះហេតុនោះ ទើបពោលថា មានទ្វារគ្រប់គ្រង ក្នុង
ឥន្ទ្រិយទាំងឡាយ ។

(៣៥៤) ត្រង់ពាក្យថា អ្នកដឹងប្រមាណ ក្នុងភោជន អធិប្បាយ
ថា ការដឹងប្រមាណ ក្នុងភោជនក៏មាន ការមិនដឹងប្រមាណ ក្នុងភោជន
ក៏មាន ។ បណ្តាធម៌ទាំងនោះ ការមិនដឹងប្រមាណ ក្នុងភោជន តើ
ដូចម្តេច ។ ភិក្ខុខ្លះ ក្នុងសាសនានេះ មិនបានពិចារណាដោយឧបាយ
ហើយបរិភោគអាហារ ដើម្បីលេង ដើម្បីស្រវឹង ដើម្បីប្រដាប់ ដើម្បី
ស្មិតស្មាង សេចក្តីមិនសន្តោស សេចក្តីមិនដឹងប្រមាណ សេចក្តីមិន
ពិចារណា ក្នុងភោជននោះ ណា នេះហៅថា ការមិនដឹងប្រមាណ ក្នុង
ភោជន ។ បណ្តាធម៌ទាំងនោះ ការដឹងប្រមាណ ក្នុងភោជន តើ
ដូចម្តេច ។ ភិក្ខុខ្លះ ក្នុងសាសនានេះ ពិចារណាដោយឧបាយ ហើយបរិ-
ភោគអាហារ មិនមែនដើម្បីលេង មិនមែនដើម្បីស្រវឹង មិនមែនដើម្បី
ប្រដាប់ មិនមែនដើម្បីស្មិតស្មាង (គឺបរិភោគ) ដើម្បីតាំងនៅនៃកាយនេះ
ដើម្បីញ៉ាំងជីវិតឲ្យប្រព្រឹត្តទៅ ដើម្បីកំចាត់បង់សេចក្តីលំបាក ដើម្បីអនុ-
គ្រោះព្រហ្មចារ្យ គឺអាត្មាអញ នឹងបន្ទោបង់វេទនាចាស់ផង នឹងញ៉ាំង
វេទនាថ្មី មិនឲ្យកើតឡើងផង ការគ្រាប់ទៅក្តី សេចក្តីមិនមានទោស

ណាសរិកង្កេ សុត្តន្តករណីយំ

អនុវត្តតា ច ជាសុវិហារោ ចាតិ យា តត្ថ សន្តិ-
 ដ្ឋិតា មគ្គញាតា បនិសម្ពា កោជនេ អយំ វុច្ចតិ
 កោជនេ មគ្គញាតា ។ ឥមាយ កោជនេ មគ្គញាតាយ
 ឧបេតា ហោតិ ។ បេ ។ សមម្ពាគតោ តេន វុច្ចតិ
 កោជនេ មគ្គញាតិ ។

[៣៥៥] កថញ្ច ភិក្ខុ បុព្វត្តាបរវត្តំ ជាគ-
 រិយានុយោគមនុយុត្តោ ហោតិ ។ ឥធិ ភិក្ខុ ទិវសំ
 ចង្ក្រមន និសដ្ឋាយ អាវរណីយេហិ ធម្មហិ ចិត្តំ បរិ-
 សោធនតិ រត្តិយា បឋមំ យាមំ ចង្ក្រមន និសដ្ឋាយ
 អាវរណីយេហិ ធម្មហិ ចិត្តំ បរិសោធនតិ រត្តិយា
 បជ្ឈិមំ យាមំ ទិក្ខុណោន បស្សន ភីហសេយ្យំ
 កប្បតិ ចានេន ចានំ អប្ពាជាយ សតោ សម្ម-
 ជាតោ ឧដ្ឋានសញ្ញំ មនសិករិត្តា រត្តិយា បច្ឆិមំ
 យាមំ បច្ឆុដ្ឋាយ ចង្ក្រមន និសដ្ឋាយ អាវរណីយេហិ
 ធម្មហិ ចិត្តំ បរិសោធនតិ ឃីរំ ភិក្ខុ បុព្វត្តាបរវត្តំ
 ជាគរិយានុយោគមនុយុត្តោ ហោតិ ។

ឈានវិវត្ត សុត្តន្តភាគទី៧

មានមិនប្រក្រតិយកាយជាដើមក្តី ភិវិយានៅជាសុខ (ដោយភិវិយាបថទាំង
 ៤) ក្តី នឹងមានដល់អាត្មាអញ សេចក្តីសន្តោស សេចក្តីដឹងប្រមាណ
 សេចក្តីពិចារណា ក្នុងកោដននោះ ណា នេះហៅថា ការដឹងប្រមាណ
 ក្នុងកោដន ។ ភិក្ខុជាអ្នកព្រមព្រៀង ។ បេ ។ ប្រកបព្រម ដោយ
 សេចក្តីដឹងប្រមាណ ក្នុងកោដននេះ ព្រោះហេតុនោះ ទើបពោលថា
 អ្នកដឹងប្រមាណ ក្នុងកោដន ។

(៣៥៥) ចុះភិក្ខុជាអ្នកប្រកបរឿយៗ ក្នុងការព្យាយាមជាគ្រឿងភ្នាក់
 រតុក ក្នុងពេលមុនពត្រី នឹងក្រោយពត្រី តើដូចម្តេច ។ ភិក្ខុក្នុងសាសនា
 នេះ ញ៉ាំងចិត្តឲ្យស្អាត ចាកធម៌ទាំងឡាយដែលរារាំង ដោយការដើរ
 ទៅមក ដោយការអង្គុយ អស់មួយថ្ងៃ ញ៉ាំងចិត្តឲ្យស្អាត ចាកធម៌ទាំង
 ឡាយដែលរារាំង ដោយការដើរទៅមក ដោយការអង្គុយ អស់បឋម-
 យាមនៃពត្រី សម្រេចសីហសេយ្យដោយចំហៀងខាងស្តាំ អស់មជ្ឈម-
 យាមនៃពត្រី តម្រួតជើងដោយជើង ជាអ្នកមានស្មារតី ដឹងខ្លួន ធ្វើ
 ទុកក្នុងចិត្ត ចំពោះឧដ្ឋានសញ្ញា ហើយក្រោក ក្នុងបឋមយាមនៃពត្រី
 ញ៉ាំងចិត្តឲ្យស្អាត ចាកធម៌ទាំងឡាយដែលរារាំង ដោយការដើរ ដោយ
 ការអង្គុយ ភិក្ខុជាអ្នកប្រកបរឿយៗ ក្នុងការព្យាយាមជាគ្រឿងភ្នាក់រតុក
 ក្នុងពេលមុនពត្រី នឹងក្រោយពត្រី យ៉ាងនេះឯង ។

អភិធម្មបិដកេ វិរាដ្ឋោ

[៣៥៦] សាតច្ឆន្ទិ យោ ចេតសិកោ វិរិយា-
រម្មោ ។ បេ ។ សម្មាវាយាមោ ។ នេបក្កន្ទិ យា
បញ្ញា បជាននោ ។ បេ ។ អមោហោ ធម្មវិចយោ
សម្មាទិដ្ឋិ ។

[៣៥៧] ពោធិបក្ខិកានិ ធម្មានិ ភាវនានុ-
យោគមនុយុត្តាតិ តត្ថ កតមេ ពោធិបក្ខិកា ធម្មា ។
សត្ត ពោជ្ឈង្គា សតិសម្មោជ្ឈង្គា ធម្មវិចយ-
សម្មោជ្ឈង្គា វិរិយសម្មោជ្ឈង្គា បីតិសម្មោជ្ឈង្គា
បស្សន្ធិសម្មោជ្ឈង្គា សមាធិសម្មោជ្ឈង្គា ឧបេក្ខា-
សម្មោជ្ឈង្គា ឥមេ វុច្ឆន្តិ ពោធិបក្ខិកា ធម្មា ឥមេ
ពោធិបក្ខិកេ ធម្មេ អាសេវតិ ភាវេតិ ពហុលីកោតិ
តេន វុច្ឆតិ ពោធិបក្ខិកានិ ធម្មានិ ភាវនានុយោ-
គមនុយុត្តាតិ ។

[៣៥៨] កថញ្ច ភិក្ខុ អភិក្កន្តេ បដិក្កន្តេ
សម្មជានការី ហោតិ អាណាតិកេ វិណាតិកេ
សម្មជានការី ហោតិ សម្មញ្ញតេ បសាវតេ
សម្មជានការី ហោតិ សម្មាដិបត្តបិវរិជារណោ

អភិធម្មបិដក វិវាដ

(៣៥៦) ត្រង់ពាក្យថា ជាប់មិនដាច់ បានដល់ការប្រារព្ធព្យាយាម
ៗ បេ ៗ សេចក្តីព្យាយាមត្រូវ ប្រព្រឹត្តទៅក្នុងចិត្ត ៗ ពាក្យថា ចាស់
ក្លា បានដល់បញ្ញា ការដឹងច្បាស់ ៗ បេ ៗ ការមិនវង្វេង ការ
សង្កេតនូវធម៌ សេចក្តីយល់ត្រូវ ៗ

(៣៥៧) ត្រង់ពាក្យថា ប្រកបរឿយ ៗ ក្នុងការព្យាយាមចំរើន
នូវធម៌ទាំងឡាយ ជាប់ណែនាំនៃការត្រាស់ដឹង មានសេចក្តីថា បណ្តា
ធម៌ទាំងនោះ ពួកធម៌ជាប់ណែនាំនៃការត្រាស់ដឹង តើដូចម្តេច ៗ ពោជ្ឈង្គ
៧ គឺ សតិសម្មាជ្ឈង្គ ធម្មវិចយសម្មាជ្ឈង្គ វិរិយសម្មាជ្ឈង្គ បីតិ-
សម្មាជ្ឈង្គ បស្សន្តិសម្មាជ្ឈង្គ សមាធិសម្មាជ្ឈង្គ ទេវកាសម្មាជ្ឈង្គ
នេះហៅថា ធម៌ជាប់ណែនាំនៃការត្រាស់ដឹង ក៏ក្នុងបរក អប់រំ ធ្វើឱ្យ
ច្រើន ចំពោះភ្នកធម៌ ជាប់ណែនាំនៃការត្រាស់ដឹងទាំងនេះ ព្រោះហេតុ
នោះ ទើបពោលថា ប្រកបរឿយៗ ក្នុងការព្យាយាម ចំរើននូវធម៌
ទាំងឡាយ ជាប់ណែនាំនៃការត្រាស់ដឹង ៗ

(៣៥៨) ចុះក៏ក្នុងអ្នកធ្វើសេចក្តីដឹងខ្លួន ក្នុងការដើរទៅមុខនឹង
ការដើរថយក្រោយ ធ្វើសេចក្តីដឹងខ្លួនក្នុងការក្រឡេកមើលទៅមុខនឹងការ
ក្រឡេកមើលទៅទិសផ្សេងៗ ធ្វើសេចក្តីដឹងខ្លួន ក្នុងការបត់ដៃដើរនឹង
ការលាតដៃដើរ ធ្វើសេចក្តីដឹងខ្លួន ក្នុងការទ្រទ្រង់សង្ស័យ បាត្រនិងបីវា

ឈានវិរាម្តេ សុត្តន្តបិដក

សម្មជានកាវី ហោតិ អសីតេ បីតេ ខាយីតេ
 សាយីតេ សម្មជានកាវី ហោតិ ឧទ្ធារេបស្សាវកេម្ម
 សម្មជានកាវី ហោតិ កតេ បីតេ និសីទ្ធេ សុត្ត
 ជានវិតេ ភាសិតេ តុណ្ណីភាវេ សម្មជានកាវី ហោតិ ។
 ឥធ ភិក្ខុ សតោ សម្មជាដោ អភិក្កមតិ សតោ
 សម្មជាដោ បដិក្កមតិ សតោ សម្មជាដោ អា-
 លោកេតិ សតោ សម្មជាដោ វិលោកេតិ សតោ
 សម្មជាដោ សម្មិញ្ញតិ សតោ សម្មជាដោ ប-
 សារេតិ សតោ សម្មជានកាវី ហោតិ សម្មដិ-
 បត្តបិវាជារណេ សតោ សម្មជានកាវី ហោតិ
 អសីតេ បីតេ ខាយីតេ សាយីតេ សតោ សម្មជាន-
 កាវី ហោតិ ឧទ្ធារេបស្សាវកេម្ម សតោ សម្មជាន-
 កាវី ហោតិ កតេ បីតេ និសីទ្ធេ សុត្ត ជានវិតេ
 ភាសិតេ តុណ្ណីភាវេ ។ សតោតិ តត្ថ កតមា សតិ ។
 យា សតិ អនុស្សតិ បដិស្សតិ សតិ សុរណាតា
 ជារណាតា អបិលាបនតា អសម្មសនតា សតិ សតិ-
 ទ្រិយំ សតិពលំ សម្មាសតិ អយំ វុច្ចតិ សតិ ។

ឈានវិវាឌំ សុត្តន្តភាគដំបូង

ធ្វើសេចក្តីដឹងខ្លួន ក្នុងការបរិភោគភោជន ការផឹកទឹក ការទំពារ
សុខាទន័យៈ និងការជញ្ជាប់ (ភេសជ្ជៈ) ធ្វើសេចក្តីដឹងខ្លួន ក្នុង
ការបន្ទោបង់ចូរៈ បស្សៈ ធ្វើសេចក្តីដឹងខ្លួន ក្នុងការដើរ ឈរ
អង្គុយ ដេកលក់ ក្រាកឡើង និយាយ ឬការស្ងៀម តើដូចម្តេច ។
ភិក្ខុក្នុងសាសនានេះ ឈានដើរទៅមុខ មានស្មារតីដឹងខ្លួន ឈាន
ថយក្រោយ មានស្មារតីដឹងខ្លួន ក្រឡេកមើលទៅមុខ មានស្មារតីដឹង
ខ្លួន ក្រឡេកមើលទៅទិសផ្សេងៗ មានស្មារតីដឹងខ្លួន បត់ដៃជើង
មានស្មារតីដឹងខ្លួន លាតដៃជើង មានស្មារតីដឹងខ្លួន ជាអ្នកមានស្មារ-
តី ធ្វើសេចក្តីដឹងខ្លួន ក្នុងការទ្រទ្រង់សង្ឃដី បាត្រ និងបរិវារ ជាអ្នក
មានស្មារតី ធ្វើសេចក្តីដឹងខ្លួន ក្នុងការបរិភោគ ការផឹក ការទំពារ
សុខាទន័យ ការជញ្ជាប់ ជាអ្នកមានស្មារតី ធ្វើសេចក្តីដឹងខ្លួន ក្នុងការបន្ទោ
បង់ចូរៈ បស្សៈ ជាអ្នកមានស្មារតី ធ្វើសេចក្តីដឹងខ្លួន ក្នុងការដើរ
ឈរ អង្គុយ ដេកលក់ ក្រាកឡើង និយាយ និងការស្ងៀម ។
ពាក្យថា មានស្មារតី សេចក្តីថា បណ្តាធម៌ទាំងនោះ ស្មារតី តើ
ដូចម្តេច ។ ការរលឹក ការនឹកឃើញ ការរលឹកចំពោះ សតិ សេចក្តី
រលឹក សេចក្តីចាំបាច់ សេចក្តីមិនភ្លេច សេចក្តីមិនវង្វែង គឺ សតិ
សតិទ្រុឌុយ សតិពលៈ សម្មាសតិ ណា នេះហៅថា ស្មារតី ។

អភិធម្មបិដកេ វិរាដ្ឋោ

សម្មជានោតិ តត្ថ កតមំ សម្មជញ្ញំ យា បញ្ញា
បដាននា វិចយោ បវិចយោ ធម្មវិចយោ សល្លក្ខ-
ណា ឧបលក្ខណា បច្ចុបលក្ខណា បណ្ឌិត្តំ កោ-
សល្លំ នេប្បញ្ញំ វេកព្យា ចិត្តា ឧបបរិក្ខា ភ្នំ
មេនា បរិណាយិកោ វិបស្សនា សម្មជញ្ញំ បតោ-
នោ បញ្ញា បញ្ញាច្រ្តយំ បញ្ញាតលំ បញ្ញាសន្តំ បញ្ញា-
នាសានោ បញ្ញាអាណោកោ បញ្ញាឱកាសោ បញ្ញា-
បដ្ឋោតោ បញ្ញាវតនំ អមោហោ ធម្មវិចយោ សម្មា-
ទិដ្ឋិ ឥទំ វុច្ចតិ សម្មជញ្ញំ ។ តតិ ឥមាយ
ច សតិយា ឥមីនា ច សម្មជញ្ញោន ទបេតោ
ហោតិ ។ បេ ។ សម្មន្ទាតតោ ។ ឃិ វិក្ខុ សតោ
សម្មជានោ អភិក្កមតិ សតោ សម្មជានោ ប-
ដិក្កមតិ សតោ សម្មជានោ អាណោកតិ សតោ
សម្មជានោ វិណោកតិ សតោ សម្មជានោ
សមិញ្ញតិ សតោ សម្មជានោ បសារតិ សតោ
សម្មជានោកាវី ហោតិ សម្មាដិបត្តបិវាទារលោ

អភិធម្មបិដក វិវាដ

ពាក្យថា អ្នកដឹងខ្លួន មានសេចក្តីថា បណ្តាធម៌ទាំងនោះ ការដឹងខ្លួន
តើដូចម្តេច បញ្ញា ការដឹងច្បាស់ ការរំពឹង ការពិនិត្យ ការ
ពិចារណាធម៌ ការកំណត់ ការកត់សំគាល់ ការកំណត់ចំពោះ ភាព
ជាបណ្ឌិត ការឈ្លាសវៃ គំនិតដ៏ល្អិត គំនិតទូលាយ ការពិចារណា
ឃើញច្បាស់ បញ្ញាដូចជាផែនដី បញ្ញាធូរឆ្ងាយ បញ្ញាទុនទៅ បញ្ញា-
ឃើញវិសេស សេចក្តីដឹងខ្លួន សភាពដូចជាចន្ទញ្ញា គឺ បញ្ញា បញ្ញា-
ទ្រិយ បញ្ញាពលៈ កាំបិត គឺបញ្ញា ប្រាសាទ គឺបញ្ញា ពន្លឺ គឺបញ្ញា
រស្មីគឺបញ្ញា គ្រឿងបំភ្លឺគឺបញ្ញា កែវគឺបញ្ញា ការមិនវង្វែង ការពិចារណា
ធម៌ សេចក្តីឃើញត្រូវ ណា នេះហៅថា សេចក្តីដឹងខ្លួន ។ ភិក្ខុ
ជាអ្នកព្រមព្រៀង ។ បេ ។ ប្រកបព្រមហើយដោយសតិនេះផង ដោយ
សម្បជញ្ញៈនេះផង ដោយប្រការដូច្នោះ ។ ភិក្ខុឈានដើរទៅមុខ មាន
ស្មារតីដឹងខ្លួន ឈានថយក្រោយ មានស្មារតីដឹងខ្លួន ក្រឡេកមើល
ទៅមុខ មានស្មារតីដឹងខ្លួន ក្រឡេកមើលទៅទិសផ្សេងៗ មានសេចក្តី
ដឹងខ្លួន បត់ដៃដើង មានស្មារតីដឹងខ្លួន លាតដៃដើង មានស្មារតីដឹង
ខ្លួន មានស្មារតី ធ្វើសេចក្តីដឹងខ្លួន ក្នុងការទ្រទ្រង់សង្ស័យ បាត្រនិងបរិវារ

ឈានវិភង្គេ សុត្តន្តកថាខណ្ឌ

សេនាសនំ សម្មជានការី ហោតិ អសីតេ បីតេ ខាយិតេ
សាយិតេ សេនាសនំ សម្មជានការី ហោតិ ឧទ្ធារ-
បស្សាវកេស្មេ សេនាសនំ សម្មជានការី ហោតិ កតេ
វីតេ និសិន្នេ សុត្តេ ជានិកេ ភាសិតេ វុណ្ណិ-
ការេ^(១) ។

[៣៥៧] វិវិត្តន្តំ សុត្តន្តកេ ចេបិ សេនាសនំ
ហោតិ តញ្ច អនាគិណ្ណំ កហដ្ឋេហិ បព្វជិតេហិ
តេន តំ វិវិត្តំ ។ ទ្ធិវេ ចេបិ សេនាសនំ ហោតិ តញ្ច
អនាគិណ្ណំ កហដ្ឋេហិ បព្វជិតេហិ តេន តំ វិវិត្តំ ។

[៣៦០] សេនាសនន្តិ មញ្ញាបិ សេនាសនំ
បីបិ សេនាសនំ ភិសិបិ សេនាសនំ តិម្ពោហនិបិ
សេនាសនំ វិហារោបិ សេនាសនំ អឡ្យយោតេបិ
សេនាសនំ មាសាទោបិ សេនាសនំ អន្តោបិ សេ-
នាសនំ មាលោបិ សេនាសនំ លេនិបិ សេនាសនំ
កុហាបិ សេនាសនំ វុត្តម្ហលិបិ សេនាសនំ វេន្យុកុ-
ម្ពោបិ សេនាសនំ យត្ត វា បន ភិក្ខុ បដិក្ខមន្តិ
សព្វមេតិ សេនាសនំ ។

១ ប. ពិគោ បរិ (សតោ) សម្មជានការី ហោតិ វិស្សន្តិ ។

ឈានវិរាត្ត សុត្តន្តភាជនីយ

មានស្មារតី ធ្វើសេចក្តីជំងឺខ្លួន ក្នុងការបរិភោគ ការផឹក ការទំពោរ
ស៊ីខាទន័យៈ និងការដេញប្រាប់ មានស្មារតី ធ្វើសេចក្តីជំងឺខ្លួន ក្នុងការ
ចន្ទាបង់ទុច្ចារៈ ចស្សៈ មានស្មារតី ធ្វើសេចក្តីជំងឺខ្លួន ក្នុងការដើរ
ឈរ អង្គុយ ដេកលក់ ក្រាស់ឡើង និយាយ ឬការស្ងៀម ។

(៣៥៧) ត្រង់ពាក្យថា ស្ងាត់ សេចក្តីថា បើសេនាសនៈ
នៅក្នុងទីជិត តែសេនាសនៈនោះ មិនច្រឡកច្រឡំដោយពួកគ្រហស្ថ
និងពួកបព្វជិត ព្រោះហេតុនោះ ទីនោះឈ្មោះថាស្ងាត់ ។ បើសេនា-
សនៈនៅក្នុងទីឆ្ងាយ តែសេនាសនៈនោះ មិនច្រឡកច្រឡំដោយពួក
គ្រហស្ថ និងពួកបព្វជិត ព្រោះហេតុនោះ ទីនោះឈ្មោះថា ស្ងាត់ ។

(៣៦០) ត្រង់ពាក្យថា សេនាសនៈ គឺ គ្រែ ឈ្មោះថា សេ-
នាសនៈ តាំង ឈ្មោះថា សេនាសនៈ ពួក ឈ្មោះថា សេនាសនៈ
ឡើយ ឈ្មោះថា សេនាសនៈ វិហារ ឈ្មោះថា សេនាសនៈ អង្សយោគ
ឈ្មោះថា សេនាសនៈ ប្រាសាទ ឈ្មោះថា សេនាសនៈ បម ឈ្មោះ
ថា សេនាសនៈ រោង ឈ្មោះថា សេនាសនៈ ទីពួន ឈ្មោះថា សេនា-
សនៈ គុហា ឈ្មោះថា សេនាសនៈ គល់ឈើ ឈ្មោះថា សេនាសនៈ គម្ព
ឬស្សី ក៏ឈ្មោះថា សេនាសនៈ ពុំនោះសោត ពួកភិក្ខុដើរចូលទៅក្នុង
ទីណា ទីទាំងអស់នេះ ក៏ឈ្មោះថា សេនាសនៈដែរ ។

អភិធម្មបិដក វិវត្តោ

[៣៦១] កជតិភិ ឥមំ វិវត្តំ សេនាសនំ
កជតិ សម្ពុជតិ សេវតិ និសេវតិ សំសេវតិ តេន
វុច្ចតិ កជតិភិ ។

[៣៦២] អរញ្ញន្តំ និក្ខមិត្តា ពហិវន្តទីលា
សព្វមេតំ អរញ្ញំ ។

[៣៦៣] វុក្ខម្ភលន្តំ វុក្ខម្ភលំយេវ ។
បព្វតោយេវ បព្វតោ ។ កណ្ណោយេវ កណ្ណោ ។
តិវិកុហាយេវ តិវិកុហា ។ សុសានំយេវ សុសានំ ។
អញ្ញោកាសោយេវ អញ្ញោកាសោ ។ បល្លាលបុញ្ញា-
យេវ បល្លាលបុញ្ញា ។

[៣៦៤] វនបត្តន្តំ ទ្វិរាជមេតំ សេនាសនានំ
អជិវេចនំ ។ វនបត្តន្តំ វនសណ្ឋានមេតំ សេនាសនានំ
អជិវេចនំ ។ វនបត្តន្តំ ភិសនកានមេតំ សេនាសនានំ
អជិវេចនំ ។ វនបត្តន្តំ សលោមហំសានមេតំ សេ-
នាសនានំ អជិវេចនំ ។ វនបត្តន្តំ បរិយញ្ញានមេតំ
សេនាសនានំ អជិវេចនំ ។ វនបត្តន្តំ ន មនុស្ស-
បចារាជមេតំ សេនាសនានំ អជិវេចនំ ។ វនបត្តន្តំ
ទ្វិវតិសម្ពវាជមេតំ សេនាសនានំ អជិវេចនំ ។

អភិធម្មបិដក វិវាដ

(៣៦១) ត្រង់ពាក្យថា គប់រក គឺភ័ក្ត្រ រមែងគប់រក ឈម
ទៅ ចូលចិត្ត អាស្រ័យ ពឹងពាក់ ចំពោះសេនាសនៈដ៏ស្ងួតនេះ ព្រោះ
ហេតុនោះ ទើបពោលថា គប់រក ។

(៣៦២) ត្រង់ពាក្យថា ព្រៃ គឺ ទីទាំងអស់នុ៎ះ ដែលចេញ
ផុតអំពីសសរគោលខាងក្រៅ ឈ្មោះថា ព្រៃ ។

(៣៦៣) ត្រង់ពាក្យថា គល់ឈើ គឺគល់ឈើហ្នឹងឯង ។
ក្នុង គឺក្នុងប្រាកដមែន ។ ជ្រោះ គឺជ្រោះប្រាកដមែន ។ គុហាក្នុង
គឺគុហាក្នុងប្រាកដមែន ។ ព្រៃស្នូសាន គឺព្រៃស្នូសានប្រាកដមែន ។
ទីវល គឺទីវលប្រាកដមែន ។ គំនរចំបើង គឺគំនរចំបើងប្រាកដមែន ។

(៣៦៤) ពាក្យថា ព្រៃញាតស្សាត នុ៎ះជាឈ្មោះនៃសេនាស-
នៈទាំងឡាយដែលឆ្ងាយ ។ ពាក្យថា ព្រៃញាតស្សាត នុ៎ះជាឈ្មោះ
នៃសេនាសនៈទាំងឡាយ ដែលជាដងព្រៃ ។ ពាក្យថា ព្រៃញាត
ស្សាត នុ៎ះជាឈ្មោះនៃសេនាសនៈទាំងឡាយ ដែលគួរខ្លាច ។
ពាក្យថា ព្រៃញាតស្សាត នុ៎ះជាឈ្មោះនៃសេនាសនៈទាំងឡាយ ដែល
ប្រកបដោយសេចក្តីព្រឺរោម ។ ពាក្យថា ព្រៃញាតស្សាត នុ៎ះ
ជាឈ្មោះនៃសេនាសនៈទាំងឡាយ ដែលមានក្នុងទីបំផុត ។ ពាក្យថា
ព្រៃញាតស្សាត នុ៎ះជាឈ្មោះនៃសេនាសនៈទាំងឡាយ ដែលមិនមែន
ជាទបចារៈរបស់មនុស្ស ។ ពាក្យថា ព្រៃញាតស្សាត នុ៎ះជាឈ្មោះនៃ
សេនាសនៈទាំងឡាយ ដែលបុគ្គលសម្បទៅបានដោយគ្រូ ។

ឈានវិវត្ត សុត្តន្តបិដក

[៣៦៥] អប្បសន្តិ សន្តិកេ ចេហិ សេនាស-
នំ ហោតិ តញ្ច អនាគិណ្ណំ កហដ្ឋហិ បព្វជិតេ-
ហិ តេន នំ អប្បសន្តិ ។ ទ្វេ ចេហិ សេនា-
សនំ ហោតិ តញ្ច អនាគិណ្ណំ កហដ្ឋហិ បព្វជិតេ-
តហិ តេន នំ អប្បសន្តិ ។

[៣៦៦] អប្បនិក្សេសន្តិ យទេវ នំ អប្ប-
សន្តិ តទេវ នំ អប្បនិក្សេសំ យទេវ នំ អប្បនិក្សេ-
សំ តទេវ នំ វិជនវានំ យទេវ នំ វិជនវានំ តទេវ
នំ មនុស្សាហសេយ្យកំ យទេវ នំ មនុស្សាហ-
សេយ្យកំ តទេវ នំ បដិសល្លានសារូបំ ។

[៣៦៧] អរញ្ញកតោ វា វុត្តម្ភលកតោ វា
សុញ្ញតារកតោ វាតិ អរញ្ញកតោ វា ហោតិ វុត្ត-
ម្ភលកតោ វា សុញ្ញតារកតោ វា ។

[៣៦៨] និសីទតិ បល្លង្គំ អាភុជិត្វាតិ និ-
សីទ្នោ ហោតិ បល្លង្គំ អាភុជិត្វា ។

[៣៦៩] ឧជុំ កាយំ បណិយាយាតិ ឧជុំកោ
ហោតិ កាយោ វិទោ បណិហិតោ ។

ឈានវិភង្គ សុត្តន្តបិដក

[៣៦៥] ត្រង់ពាក្យថា ទីមិនមានសំឡេង គឺថា បើសេនាសនៈ
 នៅក្នុងទីជិត តែសេនាសនៈនោះ មិនច្រឡំក្រឡំដោយពួកគ្រហស្ថនិង
 ពួកបព្វជិត ព្រោះហេតុនោះ ទីនោះ ឈ្មោះថា ទីមិនមានសំឡេង ។
 បើសេនាសនៈ នៅក្នុងទីឆ្ងាយ តែសេនាសនៈនោះ មិនច្រឡំក្រឡំ
 ដោយពួកគ្រហស្ថ និងពួកបព្វជិត ព្រោះហេតុនោះ ទីនោះឈ្មោះថា
 ទីមិនមានសំឡេង ។

[៣៦៦] ត្រង់ពាក្យថា ទីមិនគឺកកង គឺ ទីណា មិនមានសំឡេង
 ទីនោះឈ្មោះថា ទីមិនគឺកកង ទីណាមិនគឺកកង ទីនោះឈ្មោះថា
 ទីប្រាសចាកខ្យល់ដែលកើតអំពីសរីរៈនៃជន ទីណាដែលប្រាសចាកខ្យល់
 កើតអំពីសរីរៈនៃជន ទីនោះឈ្មោះថា ទីស្ងាត់កំបាំងរបស់មនុស្ស ទីណា
 ដែលស្ងាត់កំបាំងរបស់មនុស្ស ទីនោះឈ្មោះថា ទីសមគួរដល់ការព្យាបាលសម្ងំ ។

[៣៦៧] ត្រង់ពាក្យថា ទៅកាន់ព្រៃក្តី ទៅកាន់ម្លប់ឈើក្តី
 ទៅកាន់ផ្ទះស្ងាត់ក្តី គឺ ភិក្ខុជាអ្នកនៅក្នុងព្រៃក្តី នៅក្រោមម្លប់ឈើក្តី
 នៅក្នុងផ្ទះស្ងាត់ក្តី ។

[៣៦៨] ត្រង់ពាក្យថា អង្គុយផ្គត់ក្តី គឺភិក្ខុជាអ្នកអង្គុយផ្គត់ក្តី ។

[៣៦៩] ត្រង់ពាក្យថា តាំងកាយឲ្យត្រង់ គឺភិក្ខុជាអ្នកមាន
 កាយត្រង់ បិតនៅ តម្កល់នៅមាំមួន ។

អភិធម្មវិនិច្ឆ័យ វិវាដ្ឋាន

[៣៧០] បរិមុខំ សតិ ឧបដ្ឋេបត្វាតិ តត្ថ
 កតមា សតិ ។ យា សតិ អនុស្សតិ ។ បេ ។
 សម្មាសតិ អយំ វុច្ចតិ សតិ អយំ សតិ ឧបដ្ឋេតា
 ហោតិ សុបដ្ឋេតា ធាសិកកេ វា មុខនិមិត្តេ វា
 តេន វុច្ចតិ បរិមុខំ សតិ ឧបដ្ឋេបត្វាតិ ។

[៣៧១] អភិជ្ឈំ លោកេ បហាយាតិ តត្ថ
 កតមា អភិជ្ឈា ។ យោ រាតោ សារាតោ ។ បេ ។
 ចិត្តស្ស សារាតោ អយំ វុច្ចតិ អភិជ្ឈា ។ តត្ថ
 កតមោ លោកោ ។ បញ្ចាទានក្ខត្វា លោកោ
 អយំ វុច្ចតិ លោកោ ។ អយំ អភិជ្ឈា ឥម្មិ
 លោកេ សន្តា ហោតិ សមិតា វុបសន្តា អត្តដ្ឋតា
 អត្តដ្ឋតា អប្បីតា ព្យប្បីតា សោសិតា វិសោសិតា
 ព្យដ្ឋិតតា តេន វុច្ចតិ អភិជ្ឈំ លោកេ បហាយាតិ ។

អភិធម្មបិដក វិវាដ

[៣៧០] ត្រង់ពាក្យថា តំកល់សតិឱ្យមានមុខឆ្ពោះទៅរក(កម្មដាន)
 សេចក្តីថា បណ្តាធម៌ទាំងនោះ សតិ តើដូចម្តេច ។ ការរលឹក
 ការនឹកឃើញ ។ បេ ។ សេចក្តីរលឹកត្រូវ ណា នេះហៅថា សតិ
 សតិនេះ ដែលបុគ្គលតំកល់ទុកហើយ តាំងទុកល្អហើយ ត្រង់ទើបផុត
 នៃច្រមុះក្តី ត្រង់និមិត្តនៃមាត់ក្តី ព្រោះហេតុនោះ ទើបពោលថា តំកល់
 សតិឱ្យមានមុខឆ្ពោះទៅរក (កម្មដាន) ។

[៣៧១] ត្រង់ពាក្យថា លះបង់អភិជ្ឈក្នុងលោក មានសេចក្តី
 ថា បណ្តាធម៌ទាំងនោះ អភិជ្ឈ តើដូចម្តេច ។ តម្រេក តម្រេក
 ខ្លាំង ។ បេ ។ តម្រេកខ្លាំង នៃចិត្ត ណា នេះហៅថា អភិជ្ឈ ។
 បណ្តាធម៌ទាំងនោះ លោក តើដូចម្តេច ។ ឧបាទានក្នុងទាំង ៥
 ឈ្មោះថាលោក នេះហៅថា លោក ។ អភិជ្ឈនេះ ជាធម្មជាតិស្ងប់-
 រម្ងាប់ រលត់ ខ្ចាត់ចេញ វិនាស សាបសូន្យ ខូចខាត ហិន-
 ហោច រីង ស្ងួត ធ្វើឱ្យអស់ទៅ ក្នុងលោកនេះ ព្រោះហេតុនោះ
 ទើបពោលថា លះបង់អភិជ្ឈក្នុងលោក ។

ឈានវិវត្ត សុត្តន្តបិដក

[៣៧២] វិចតានិក្ខេប ចេតសាតិ តត្ថ កតមំ
 ចិត្តំ ។ យំ ចិត្តំ មនោ មាណសំ ។ បេ ។ តជ្ជា
 មនោវិញ្ញាណាទានុ ឥទំ វុច្ចតិ ចិត្តំ ឥទំ ចិត្តំ វិ-
 ចតានិក្ខេបំ ហោតិ តេន វុច្ចតិ វិចតានិក្ខេប ចេត-
 សាតិ ។

[៣៧៣] វិហារតិច្ឆិ ឥរិយតិ វុត្តតិ ចារុលតិ
 យបេតិ យាបេតិ ចរតិ វិហារតិ តេន វុច្ចតិ វិហា-
 រតិច្ឆិ ។

[៣៧៤] អភិជ្ឈាយ ចិត្តំ បរិសោធនីតិ តត្ថ
 កតមា អភិជ្ឈា ។ យោ រាគោ សារាគោ ។ បេ ។
 ចិត្តស្ស សារាគោ អយំ វុច្ចតិ អភិជ្ឈា ។ តត្ថ
 កតមំ ចិត្តំ ។ យំ ចិត្តំ មនោ មាណសំ ។ បេ ។
 តជ្ជា មនោវិញ្ញាណាទានុ ឥទំ វុច្ចតិ ចិត្តំ ។ ឥទំ
 ចិត្តំ ឥមាយ អភិជ្ឈាយ សោធនីតិ វិសោធនីតិ ប-
 រិសោធនីតិ មោចេតិ វិមោចេតិ បរិមោចេតិ តេន
 វុច្ចតិ អភិជ្ឈាយ ចិត្តំ បរិសោធនីតិ ។

ឈានវិវត្ត សុត្តន្តភាគទី៧

[៣៧២] ត្រង់ពាក្យថា មានចិត្តប្រាសចាកអភិជ្ឈា មានសេចក្តីថា បណ្តាធម៌ទាំងនោះ ចិត្ត តើដូចម្តេច ។ ចិត្ត សេចក្តីដឹងអារម្មណ៍ សេចក្តីប្រាថ្នា ។ បេ ។ មនោវិញ្ញាណធាតុ ដែលកើតអំពីវិញ្ញាណនោះ ណា នេះហៅថាចិត្ត ចិត្តនេះ ជាធម្មជាតិមានអភិជ្ឈាទៅប្រាសហើយ ព្រោះហេតុនោះ ទើបពោលថា មានចិត្តប្រាសចាកអភិជ្ឈា ។

[៣៧៣] ត្រង់ពាក្យថា សម្រេចឥរិយាបថ គឺ សម្រេចប្រព្រឹត្ត រក្សា រស់នៅ ញ៉ាំងអត្តភាពឲ្យប្រព្រឹត្តទៅ គ្រាប់ទៅ នៅព្រោះហេតុនោះ ទើបពោលថា សម្រេចឥរិយាបថ ។

[៣៧៤] ត្រង់ពាក្យថា ជម្រះចិត្តឲ្យស្អាតចាកអភិជ្ឈា មានសេចក្តីថា បណ្តាធម៌ទាំងនោះ អភិជ្ឈា តើដូចម្តេច ។ តម្រេកតម្រេកខ្លាំង ។ បេ ។ តម្រេកខ្លាំង ណា នៃចិត្ត នេះហៅថា អភិជ្ឈា ។ បណ្តាធម៌ទាំងនោះ ចិត្ត តើដូចម្តេច ។ ចិត្ត សេចក្តីដឹងអារម្មណ៍ សេចក្តីប្រាថ្នា ។ បេ ។ មនោវិញ្ញាណធាតុ ដែលកើតអំពីវិញ្ញាណនោះ ណា នេះហៅថា ចិត្ត ។ ភិក្ខុញ៉ាំងចិត្តនេះឲ្យស្អាត ឲ្យបរិសុទ្ធឲ្យផ្លូវផង ឲ្យរួច ឲ្យរួចស្រឡះ ឲ្យរួចចេញ ចាកអភិជ្ឈានេះ ព្រោះហេតុនោះ ទើបពោលថា ជម្រះចិត្តឲ្យស្អាតចាកអភិជ្ឈា ។

អភិធម្មប្រដិកេ វិរោធិ៏

(៣៧៥) ព្យាបាទធម្មនោសំ បហាយាតិ អត្ថំ ព្យា-
 បាទោ អត្ថំ បទោសោ ។ តត្ថ កតមោ ព្យាបាទោ ។
 យោ ចិត្តស្ស អាហារោ បដិយារោ បដិយំ បដិវិ-
 រោធា កោចោ បកោចោ សម្មកោចោ នោសោ
 បទោសោ សម្មនោសោ ចិត្តស្ស ព្យាបត្តិ មនោប-
 នោសោ កោធា កុដ្ឋនា កុដ្ឋិតត្ថំ នោសោ ទ្ធិសនា
 ទ្ធិសិតត្ថំ ព្យាបត្តិ ព្យាបដ្ឋនា ព្យាបដ្ឋិតត្ថំ វិរោធា
 បដិវិរោធា ចន្ទ្គិក្កំ អស្សរោចោ អនត្តមនតា ចិត្តស្ស
 អយំ វុច្ចតិ ព្យាបាទោ ។ តត្ថ កតមោ បទោសោ ។
 យោ ព្យាបាទោ សោ បទោសោ យោ បទោសោ
 សោ ព្យាបាទោ ។ ឥតិ អយព្វ ព្យាបាទោ អយព្វ
 បទោសោ សន្តា ហោន្តិ សមិតា វុបសន្តា អត្តដ្ឋតា
 អព្វត្តដ្ឋតា អប្បីតា ព្យប្បីតា សោសិតា វិសោសិតា
 ព្យដ្ឋិតតា តេន វុច្ចតិ ព្យាបាទធម្មនោសំ បហាយាតិ ។

(៣៧៦) អព្យាបន្នចិត្តោតិ តត្ថ កតមំ ចិត្តំ ។
 យំ ចិត្តំ មនោ មាទសំ ។ បេ ។ តដ្ឋា មនោវិញ្ញា-
 ណាជានុ ឥទំ វុច្ចតិ ចិត្តំ ឥទំ ចិត្តំ អព្យាបន្ន ហោតិ
 តេន វុច្ចតិ អព្យាបន្នចិត្តោតិ ។

អភិធម្មបិដក វិក័ត្ត

(៣៧៥) ត្រង់ពាក្យថា លះបង់ព្យាបាទ និងសេចក្តីប្រទូស្ត
 អធិប្បាយថា ព្យាបាទក៏មាន សេចក្តីប្រទូស្តក៏មាន ។ បណ្តាធម៌ទាំង
 នោះ ព្យាបាទ តើដូចម្តេច ។ សេចក្តីគំគុន ចង់គំនុំ ថ្នាំថ្នាក់
 អាក់អន់ កម្រើក ញាប់ញ័រ កម្រើកខ្លាំង ខឹង ខឹងខ្លាំង ខឹងខ្លាំង
 ក្រៃពេកនៃចិត្ត ចង្អៀតចិត្ត ប្រទូស្តក្នុងចិត្ត ក្រោធ អាការក្រោធ ភាព
 ក្រោធ ខឹង អាការខឹង ភាពខឹង ចង្អៀតចិត្ត អាការចង្អៀតចិត្ត
 ភាពចង្អៀតចិត្ត ស្រពនៃចិត្ត អាក់អន់ចិត្ត ភាពនៃចិត្តកាច សេចក្តី
 ខឹង ភាពនៃចិត្តមិនត្រេកអរ ណា នេះហៅថា ព្យាបាទ ។ បណ្តា
 ធម៌ទាំងនោះ សេចក្តីប្រទូស្ត តើដូចម្តេច ។ សេចក្តីព្យាបាទ គឺ
 សេចក្តីប្រទូស្ត សេចក្តីប្រទូស្ត គឺសេចក្តីព្យាបាទ ។ ព្យាបាទនេះ
 ផង សេចក្តីប្រទូស្តនេះផង ជាធម៌ស្ងប់រម្ងាប់ រលត់ ខ្ចាត់ចេញ
 វិនាស សាបសូន្យ ខូចខាត ហិនហោច រឹង ស្ងួត ធ្វើឲ្យអស់ទៅ
 ព្រោះហេតុនោះ ទើបពោលថា លះព្យាបាទ និងសេចក្តីប្រទូស្ត ។

(៣៧៦) ត្រង់ពាក្យថា មានចិត្តមិនព្យាបាទ សេចក្តីថា
 បណ្តាធម៌ទាំងនោះ ចិត្ត តើដូចម្តេច ។ ចិត្ត សេចក្តីដឹងអារម្មណ៍
 សេចក្តីប្រាថ្នា ។ បេ ។ មនោវិញ្ញាណធាតុ ដែលកើតអំពីវិញ្ញាណនោះ
 ណា នេះហៅថា ចិត្ត ចិត្តនេះ ជាធម្មជាតិមិនគំគុន ព្រោះ
 ហេតុនោះ ទើបពោលថា មានចិត្តមិនព្យាបាទ ។

ឈានវិវត្ត សុត្តន្តបិដក

[៣៧៧] វិហារតីតិ វិហារតីតិ ។ បេ ។ វិហារតិ
តេន វុច្ចតិ វិហារតីតិ ។

[៣៧៨] ព្យាទាទប្បនោសា ចិត្តំ បរិសោធនីតិ
អត្ថំ ព្យាទាទា អត្ថំ បនោសោ ។ តត្ថ កតមោ
ព្យាទាទា ។ យោ ចិត្តស្ស អាយាតោ បដិយាតោ
បដិយំ បដិវិរោធា កោចោ បកោចោ សម្បកោ-
ចោ នោសោ បនោសោ សម្បនោសោ ចិត្តស្ស
ព្យាបត្តិ មនោបនោសោ កោធា កុដ្ឋោ កុដ្ឋិតតិ
នោសោ ទ្ធិសនា ទ្ធិសិតតិ ព្យាបត្តិ ព្យាបដ្ឋនា
ព្យាបដ្ឋិតតិ វិរោធា បដិវិរោធា ចណ្ឌិកំ អសុរោ-
ចោ អនត្តមនតា ចិត្តស្ស អយំ វុច្ចតិ ព្យាទាទា ។
តត្ថ កតមោ បនោសោ ។ យោ ព្យាទាទា សោ
បនោសោ យោ បនោសោ សោ ព្យាទាទា ។ តត្ថ
កតមំ ចិត្តំ ។ យំ ចិត្តំ មនោ មាណសំ ។ បេ ។
តដ្ឋា បនោវិញ្ញាណានុ វេទំ វុច្ចតិ ចិត្តំ ។ វេទំ
ចិត្តំ វេទម្ហា ព្យាទាទប្បនោសា សោធនីតិ វិសោធនីតិ
បរិសោធនីតិ មោចេតិ វិមោចេតិ បរិមោចេតិ តេន
វុច្ចតិ ព្យាទាទប្បនោសា ចិត្តំ បរិសោធនីតិ ។

ឈានវិវត្ត សុត្តន្តភាគទី៧

(៣៧៧) ត្រង់ពាក្យថា សម្រេចឥរិយាបថ គឺ សម្រេច ។ បេ ។
នៅ ព្រោះហេតុនោះ ទើបពោលថា សម្រេចឥរិយាបថ ។

(៣៧៨) ត្រង់ពាក្យថា ជម្រះចិត្តឲ្យស្អាត ចាកព្យាបាទនិងសេចក្តី
ប្រទូស្ត អធិប្បាយថា ព្យាបាទក៏មាន សេចក្តីប្រទូស្តក៏មាន ។
បណ្តាធម៌ទាំងនោះ ព្យាបាទ តើដូចម្តេច ។ សេចក្តីគំគុន បង្កគំនុំ
ប៉ាន់ប៉ាក់ អាក់អន់ កម្រើក ញាប់ញ័រ កម្រើកខ្លាំង ខឹង ខឹងខ្លាំង
ខឹងខ្លាំងក្រៃពេកនៃចិត្ត ចង្អៀតចិត្ត ប្រទូស្តក្នុងចិត្ត ក្រោធ អាការ
ក្រោធ ភាពក្រោធ ខឹង អាការខឹង ភាពខឹង ចង្អៀតចិត្ត អាការ
ចង្អៀតចិត្ត ភាពចង្អៀតចិត្ត ស្រពនៃចិត្ត អាក់អន់ចិត្ត ភាពនៃចិត្តភាព
សេចក្តីខឹង ភាពនៃចិត្តមិនត្រេកអរ ណា នេះហៅថា ព្យាបាទ ។
បណ្តាធម៌ទាំងនោះ សេចក្តីប្រទូស្ត តើដូចម្តេច ។ សេចក្តីព្យាបាទ
គឺសេចក្តីប្រទូស្ត សេចក្តីប្រទូស្ត គឺសេចក្តីព្យាបាទ ។ បណ្តាធម៌ទាំងនោះ
ចិត្ត តើដូចម្តេច ។ ចិត្ត សេចក្តីដឹងអារម្មណ៍ សេចក្តីប្រាថ្នា ។ បេ ។
មនោវិញ្ញាណធាតុ ដែលកើតអំពីវិញ្ញាណនោះ ណា នេះហៅថា ចិត្ត ។
ភិក្ខុញ្ញាំងចិត្តនេះឲ្យស្អាត ឲ្យបរិសុទ្ធ ឲ្យផ្លូវផ្សំ ឲ្យរួច ឲ្យរួចស្រឡះ
ឲ្យរួចចេញ ចាកព្យាបាទនិងសេចក្តីប្រទូស្ត ព្រោះហេតុនោះ ទើប
ពោលថា ជម្រះចិត្តឲ្យស្អាត ចាកព្យាបាទនិងសេចក្តីប្រទូស្ត ។

អភិធម្មបំណែក វិវត្តោ

(៣៧៧) ដំនប់្នំ បហាយាតិ អត្ថំ ដំនំ អត្ថំ
 មិទ្ធិ ។ តត្ថ កតមំ ដំនំ ។ យា ចិត្តស្ស អ-
 កល្យាណា អកម្មញ្ញាណា ឌីលីយនា សលីយនា លីនំ
 លីយនា លីយតត្ថំ ដំនំ ដីយនា ដីយតត្ថំ ចិត្ត-
 ស្ស ឥទំ វុច្ចតិ ដំនំ ។ តត្ថ កតមំ មិទ្ធិ ។ យា
 កាយស្ស អកល្យាណា អកម្មញ្ញាណា ឌីនាហោ ប-
 រិយោនាហោ អន្តោសមោរោជោ មិទ្ធិ សោច្ឆំ
 បចលាយីកា សោច្ឆំ សុបនា សុបតត្ថំ ឥទំ វុច្ចតិ
 មិទ្ធិ ។ ឥតិ ឥទញ្ច ដំនំ ឥទញ្ច មិទ្ធិ សន្តា
 ហោន្តិ សមិតា វុបសន្តា អត្ថដ្ឋតា អត្ថត្ថតា
 អប្បីតា ព្យប្បីតា សោសិតា វិសោសិតា ព្យន្តិក-
 តា តេន វុច្ចតិ ដំនប់្នំ បហាយាតិ ។

(៣៧៨) វិភតដំនប់្នំ តស្ស ដំនប់្នំស្ស
 ចត្តតា វុត្តតា មត្តតា បហីនតា បដិទិស្សដ្ឋតា
 បហីនប្បដិទិស្សដ្ឋតា តេន វុច្ចតិ វិភតដំនប់្នំ ។
 វិហារតតិ ។ បេ ។ តេន វុច្ចតិ វិហារតតិ ។

អភិធម្មបិដក វិភង្គ

[៣៧៧] ត្រង់ពាក្យថា លះបង់ជំនះនិងមិទ្ធិៈ សេចក្តីថា ជំនះ ក៏មាន មិទ្ធិៈក៏មាន ។ បណ្តាធម៌ទាំងនោះ ជំនះ តើដូចម្តេច ។ ភាពនៃចិត្តមិនស្រួល ភាពនៃចិត្តមិនគួរដល់ការវិនាស អាការក្រាញ អាការកៀបក្រាញ ការរួញព អាការរួញព ភាពនៃចិត្តរួញព ការរួញថយ អាការរួញថយ ភាពនៃចិត្តរួញថយ ណា នេះហៅថា ជំនះ ។ បណ្តាធម៌ទាំងនោះ មិទ្ធិៈ តើដូចម្តេច ។ ភាពនៃកាយមិនស្រួល ភាពនៃកាយមិនគួរដល់ការវិនាស សេចក្តីឆ្អឹង ការដោតឆក់ ការរលត់សូន្យខាងក្នុង ការជ្រប់ចុះ ការលក់ ការស្រពោនចុះ ការលក់សិប អាការលក់ ភាពនៃការលក់ ណា នេះហៅថា មិទ្ធិៈ ។ ជំនះនេះផង មិទ្ធិៈនេះផង ជាធម្មជាតិស្ងប់រម្ងាប់ រលត់ ខ្ចាត់ចេញវិនាស សាបសូន្យ ខូចខាត ហិនហោច រីង ស្ងួត ធ្វើឲ្យអស់ទៅ ព្រោះហេតុនោះ ទើបពោលថា លះបង់ជំនះនិងមិទ្ធិៈ ។

[៣៧៨] ពាក្យថា ជាអ្នកប្រាសចាកជំនះនិងមិទ្ធិៈ ដូច្នោះ ព្រោះភាពនៃជំនះនិងមិទ្ធិៈនោះ លោកលះបង់ ខ្ចាត់ចេញ រួចស្រឡះ បន្ទាត់បង់ រលាស់ចេញ បន្ទាត់បង់ ទាំងរលាស់ចេញអស់ហើយ ព្រោះហេតុនោះ ទើបពោលថា ជាអ្នកប្រាសចាកជំនះនិងមិទ្ធិៈ ។ ពាក្យថា សម្រេចឥរិយាបថ ។ លេ ។ ព្រោះហេតុនោះ ទើបពោលថា សម្រេចឥរិយាបថ ។

ឈារីកង្កែ សុត្តន្តបិដក

[៣៧១] អាណេកសញ្ញាវិ តត្ថ កតមា
 សញ្ញា ។ យា សញ្ញា សញ្ញាននា សញ្ញានិវត្តំ អយំ
 វុច្ឆតិ សញ្ញា អយំ សញ្ញា អាណេកា ហោតិ
 វិវដា បរិសុទ្ធា បរិយោទិតា តេន វុច្ឆតិ អា-
 ណេកសញ្ញា ។

[៣៧២] សតោ សម្មជានោវិ តត្ថ កតមា
 សតិ ។ យា សតិ អនុស្សវិ ។ បេ ។ សម្មាសតិ
 អយំ វុច្ឆតិ សតិ ។ តត្ថ កតមំ សម្មជញ្ញំ ។
 យា បញ្ញា បដាននា ។ បេ ។ អមោហោ ធម្មវិ-
 ចយោ សម្មាទិដ្ឋិ វេទិ វុច្ឆតិ សម្មជញ្ញំ ។ វតិ
 វមាយ ច សតិយា វេទិនា ច សម្មជញ្ញាន ឧ-
 បេតោ ហោតិ ។ បេ ។ សមម្ពាគតោ តេន វុច្ឆតិ
 សតោ សម្មជានោវិ ។

[៣៧៣] ដីនមិទ្ធា ចិត្តំ បរិសោធនីវិ អត្ថំ
 ដីនំ អត្ថំ មិទ្ធិ ។ តត្ថ កតមំ ដីនំ ។ យា ចិត្តស្ស
 អកល្យតា ។ បេ ។ ដីយតត្តំ ចិត្តស្ស វេទិ វុច្ឆតិ
 ដីនំ ។ តត្ថ កតមំ មិទ្ធិ ។ យា កាយស្ស
 អកល្យតា ។ បេ ។ សុបតត្តំ វេទិ វុច្ឆតិ មិទ្ធិ ។

ឈានវិវត្ត សុត្តន្តភាគធម្ម

[៣៨១] ត្រង់ពាក្យថា មានសេចក្តីសំគាល់ជាពន្លឺ សេចក្តី ថា បណ្តាពាក្យទាំងនោះ សេចក្តីសំគាល់ តើដូចម្តេច ។ សញ្ញា អាការសំគាល់ ភាពនៃការសំគាល់ ណា នេះហៅថា សេចក្តីសំគាល់ សញ្ញានេះ ជាពន្លឺ ដែលរលឹកហើយ បរិសុទ្ធ ផ្លូវផង ព្រោះហេតុនោះ ទើបពោលថា មានសេចក្តីសំគាល់ជាពន្លឺ ។

[៣៨២] ត្រង់ពាក្យថា ជាអ្នកមានសតិ និងសម្បជញ្ញៈ សេចក្តី ថា បណ្តាធម៌ទាំងនោះ សតិ តើដូចម្តេច ។ ការរលឹក ការ នឹកឃើញ ។ បេ ។ ការរលឹកត្រូវ ណា នេះហៅថា សតិ ។ បណ្តាធម៌ទាំងនោះ សម្បជញ្ញៈ តើដូចម្តេច ។ បញ្ញា ការដឹង ច្បាស់ ។ បេ ។ ការមិនវង្វេង ការសង្កេតនូវធម៌ ការយល់ត្រូវ ណា នេះហៅថា សម្បជញ្ញៈ ។ ក៏ក៏ជាអ្នកព្រមព្រៀង ។ បេ ។ ប្រកប ព្រម ដោយសតិនេះផង ដោយសម្បជញ្ញៈនេះផង ព្រោះហេតុនោះ ទើបពោលថា អ្នកមានសតិ និងសម្បជញ្ញៈ ។

[៣៨៣] ត្រង់ពាក្យថា ជម្រះចិត្តឲ្យស្អាត ចាកប៊ែន និងមិទ្ធុៈ សេចក្តី ថា ប៊ែនក៏មាន មិទ្ធុក៏មាន ។ បណ្តាធម៌ទាំងនោះ ប៊ែន តើដូចម្តេច ។ ភាពនៃចិត្តមិនស្រួល ។ បេ ។ ភាពនៃចិត្តរញ្ជ្រួយ ណា នេះហៅថា ប៊ែន ។ បណ្តាធម៌ទាំងនោះ មិទ្ធុ តើដូចម្តេច ។ ភាពនៃ កាយមិនស្រួល ។ បេ ។ ភាពនៃការលក់ ណា នេះហៅថា មិទ្ធុ ។

អភិធម្មបិដកេ វិវាដោ

តត្ថ កតមំ ចិត្តំ ។ យំ ចិត្តំ មនោ មានសំ ។ បេ ។
 តដ្ឋា បដោវិញ្ញាណាជាតុ ឥទំ វុច្ចតិ ចិត្តំ ។ ឥទំ
 ចិត្តំ ឥមម្ហា ដំនមម្ហា សោយេតិ វិសោយេតិ បរិ-
 សោយេតិ មោចេតិ វិមោចេតិ បរិមោចេតិ តេន វុច្ចតិ
 ដំនមម្ហា ចិត្តំ បរិសោយេតិតិ ។

[៣៨៤] ឧទ្ធច្ចកក្កច្ចំ បហាយាតិ អត្ថំ ឧទ្ធច្ចំ
 អត្ថំ កក្កច្ចំ ។ តត្ថ កតមំ ឧទ្ធច្ចំ ។ យំ ចិត្តស្ស
 ឧទ្ធច្ចំ អវ្កបសមោ ចេតសោ វិក្កេចោ កន្តត្តំ ចិត្តស្ស
 ឥទំ វុច្ចតិ ឧទ្ធច្ចំ ។ តត្ថ កតមំ កក្កច្ចំ ។
 អកប្បិយេ កប្បិយសញ្ញតា កប្បិយេ អកប្បិយ-
 សញ្ញតា អវដ្ឋេ វដ្ឋសញ្ញតា វដ្ឋេ អវដ្ឋសញ្ញតា យំ
 ឧវ្កបំ កក្កច្ចំ កក្កច្ចាយោ កក្កច្ចាយតត្ថំ ចេត-
 សោ វិប្បដិសារោ មនោវិលេខោ ឥទំ វុច្ចតិ កក្ក-
 ច្ចំ ។ ឥតិ ឥទញ្ច ឧទ្ធច្ចំ ឥទញ្ច កក្កច្ចំ សន្តា
 ហោន្តិ សមតា វ្កបសន្តា អត្ថដ្ឋតា អត្ថត្ថដ្ឋតា អប្បតា
 ព្យប្បតា សោសតា វិសោសតា ព្យដ្ឋកតា តេន
 វុច្ចតិ ឧទ្ធច្ចកក្កច្ចំ បហាយាតិ ។

អភិធម្មបិដក វិវាដ្ឋ

បណ្ណាធម៌ទាំងនោះ ចិត្ត តើដូចម្តេច ។ ចិត្ត សេចក្តីដឹង អារម្មណ៍
 សេចក្តីប្រាថ្នា ។ បេ ។ មនោវិញ្ញាណធាតុ ដែលកើតអំពីវិញ្ញាណ
 នោះ ណា នេះហៅថា ចិត្ត ។ កិកញ្ញាំងចិត្តនេះឲ្យស្អាត ឲ្យបរិសុទ្ធ
 ឲ្យផ្លូវផង ឲ្យរួច ឲ្យរួចស្រឡះ ឲ្យរួចចេញ ចាកប៊ែននិងមិទ្ធុនេះ
 ព្រោះហេតុនោះ ទើបពោលថា ដម្រះចិត្តឲ្យស្អាត ចាកប៊ែននិងមិទ្ធុ ។

(៣៨៤) ត្រង់ពាក្យថា លះបង់ទុទ្ធច្នះនិងកកច្នះ សេចក្តីថា
 ទុទ្ធច្នះក៏មាន កកច្នះក៏មាន ។ បណ្ណាធម៌ទាំងនោះ ទុទ្ធច្នះ តើដូចម្តេច ។
 សេចក្តីអណ្តែតអណ្តូងនៃចិត្ត ការមិនស្ងប់រម្ងាប់ ការរាយមាយនៃចិត្ត ភាព
 នៃចិត្តភ្ញាក់ផ្អើល ណា នេះហៅថា ទុទ្ធច្នះ ។ បណ្ណាធម៌ទាំងនោះ
 កកច្នះ តើដូចម្តេច ។ សេចក្តីសំគាល់ថាគួរ កងវត្ថុដែលមិនគួរ
 សំគាល់ថាមិនគួរ កងវត្ថុដែលគួរ សំគាល់ថាជាទោស កងវត្ថុ
 ដែលមិនមានទោស សំគាល់ថាមិនមានទោស កងវត្ថុដែលជាទោស
 សេចក្តីរើស អាការរើស ភាពនៃចិត្តរើស សេចក្តីក្តៅក្រហាយ
 នៃចិត្ត សេចក្តីសំញាំងនៃចិត្ត ណា នេះហៅថា កកច្នះ ។ ទុទ្ធច្នះ
 នេះផង កកច្នះនេះផង ជាធម៌ស្ងប់រម្ងាប់ រលត់ ខ្ចាត់ចេញ
 វិនាស សាបសូន្យ ខួចខាត ហ៊ានហោច រឹង ស្ងួត ធ្វើឲ្យអស់ទៅ
 ព្រោះហេតុនោះ ទើបពោលថា លះបង់ទុទ្ធច្នះនិងកកច្នះ ។

ឈានវិក្កេ សុត្តន្តកថាខណ្ឌ

[៣៥៥] អនិច្ចតោតិ តស្ស ឧទ្ធច្ចក្កក្កាច្ចស្ស
ចតតា វនតា មតតា បហនតា បដិនិស្ស័យតា តេន
វុច្ចតិ អនិច្ចតោតិ ។

[៣៥៦] វិហារតីតិ វិហារតិ ។ បេ ។ វិហារតិ
តេន វុច្ចតិ វិហារតីតិ ។

[៣៥៧] អជ្ឈតន្តិ យំ អជ្ឈតំ បច្ចតំ ។ វុ-
បសន្តចិត្តោតិ តត្ថ កតមំ ចិត្តំ ។ យំ ចិត្តំ មនោ
មាណសំ ។ បេ ។ តជ្ជា មនោវិញ្ញាណោត្ថ វេទិ
វុច្ចតិ ចិត្តំ វេទិ ចិត្តំ អជ្ឈតំ សន្តិ ហោតិ សមំ
វុបសន្តិ តេន វុច្ចតិ អជ្ឈតំ វុបសន្តចិត្តោតិ ។

[៣៥៨] ឧទ្ធច្ចក្កក្កាច្ច ចិត្តំ បរិសោយេតីតិ
អត្ថំ ឧទ្ធច្ចំ អត្ថំ ក្កក្កាច្ចំ ។ តត្ថ កតមំ ឧទ្ធច្ចំ ។
យំ ចិត្តស្ស ឧទ្ធច្ចំ អវុបសមោ ចេតសោ វិក្កោចោ
កន្តតំ ចិត្តស្ស វេទិ វុច្ចតិ ឧទ្ធច្ចំ ។ តត្ថ កតមំ
ក្កក្កាច្ចំ ។ អកប្បយេ កប្បយសញ្ញា ។ បេ ។

ឈានវិភង្គ សុត្តន្តបិដក

[៣៨៥] ពាក្យថា ជាអ្នកមិនរាយមាយដូច្នោះ ព្រោះភាពនៃ
ឧទ្ធច្ចៈ នឹងកកច្ចៈនោះ លោកលះបង់ ខ្នាក់ចេញ រួចស្រឡះ បន្ទាត់
បង់ រលស់ចោល ព្រោះហេតុនោះ ទើបពោលថា ជាអ្នកមិនរាយមាយ ។

[៣៨៦] ត្រង់ពាក្យថា សម្រេចឥរិយាបថ គឺ សម្រេច ។ បេ ។
នៅ ព្រោះហេតុនោះ ទើបពោលថា សម្រេចឥរិយាបថ ។

[៣៨៧] ត្រង់ពាក្យថា ខាងក្នុងសន្តាន បានដល់ធម្មជាតិដែល
ជាក់ច្បាស់ខាងក្នុងសន្តាន ។ ពាក្យថា មានចិត្តស្ងប់រម្ងាប់ សេចក្តីថា
បណ្តាពាក្យទាំងនោះ ចិត្ត តើដូចម្តេច ។ ចិត្ត សេចក្តីដឹងអារម្មណ៍
សេចក្តីប្រាថ្នា ។ បេ ។ មនោវិញ្ញាណធាតុ ដែលកើតអំពីវិញ្ញាណ
នោះ ណា នេះហៅថា ចិត្ត ចិត្តនេះ ជាធម្មជាតិស្ងប់ រម្ងាប់
រលត់ ខាងក្នុងសន្តាន ព្រោះហេតុនោះ ទើបពោលថា មានចិត្ត
ស្ងប់រម្ងាប់ខាងក្នុងសន្តាន ។

[៣៨៨] ត្រង់ពាក្យថា ជម្រះចិត្តឲ្យស្អាតចាកឧទ្ធច្ចៈនឹងកកច្ចៈ សេច-
ក្តីថា ឧទ្ធច្ចៈក៏មាន កកច្ចៈក៏មាន ។ បណ្តាធម៌ទាំងនោះ ឧទ្ធច្ចៈ តើដូច
ម្តេច ។ សេចក្តីអវិញ្ញាណនៃចិត្ត ការមិនស្ងប់រម្ងាប់ ការរាយមាយនៃ
ចិត្ត ភាពនៃចិត្តត្រូវផ្តើម ណា នេះហៅថា ឧទ្ធច្ចៈ ។ បណ្តាធម៌ទាំងនោះ
កកច្ចៈ តើដូចម្តេច ។ សេចក្តីសំគាល់ថាគរ ក្នុងវត្ថុដែលមិនគរ ។ បេ ។

អភិធម្មប្បដិកេ វិវាដោ

មនោវិលេខោ ឥទំ វុច្ចតិ កក្កដំ ។ តត្ថ កតមំ
 ចិត្តំ ។ យំ ចិត្តំ មនោ មាណសំ ។ បេ ។ តជ្ជា
 មនោវិញ្ញាណោ ឥទំ វុច្ចតិ ចិត្តំ ។ ឥទំ ចិត្តំ
 ឥមម្ហា ឧទ្ធច្ចកក្កថា សោធនតិ វិសោធនតិ បរិ-
 សោធនតិ មោចេតិ វិមោចេតិ បរិមោចេតិ តេន
 វុច្ចតិ ឧទ្ធច្ចកក្កថា ចិត្តំ បរិសោធនតិ ។

[៣៨៩] វិចិត្តិច្ឆំ បហាយាតិ តត្ថ កតមា
 វិចិត្តិច្ឆា ។ យា កត្វា កត្វាយនា កត្វាយិតត្តំ
 វិមតិ វិចិត្តិច្ឆា ទ្រឡកំ ទ្រឡាបថោ សំសយោ
 អនេកំសត្តាហោ អាសប្បនា បរិសប្បនា អបរិយោ-
 កាហនា ថម្ពិតតំ ចិត្តស្ស មនោវិលេខោ អយំ
 វុច្ចតិ វិចិត្តិច្ឆា ។ អយំ វិចិត្តិច្ឆា សន្តា ហោតិ ស-
 មិតា វ្របសន្តា អត្ថជ្ជតា អព្ពត្ថជ្ជតា អប្បីតា ព្យ-
 ប្បីតា សោសិតា វិសោសិតា ព្យដ្ឋិតតា តេន វុច្ចតិ
 វិចិត្តិច្ឆំ បហាយាតិ ។

[៣៩០] តិណ្ណវិចិត្តិច្ឆាតិ ឥមំ វិចិត្តិច្ឆំ តិណ្ណា
 ហោតិ ឧត្តិណ្ណា ធិត្តិណ្ណា ចារកតោ ចារមនុប្ប-
 តោ តេន វុច្ចតិ តិណ្ណវិចិត្តិច្ឆាតិ ។

អភិធម្មបិដក វិវាដ្ឋ

សេចក្តីសំញ័រនៃចិត្ត ណា នេះហៅថា កកច្ចៈ ។ បណ្តាធម៌
 ទាំងនោះ ចិត្ត តើដូចម្តេច ។ ចិត្ត សេចក្តីដឹងអារម្មណ៍ សេចក្តីប្រាថ្នា
 ។ បេ ។ មនោវិញ្ញាណធាតុ ដែលកើតអំពីវិញ្ញាណនោះ ណា នេះ
 ហៅថា ចិត្ត ។ ភិក្ខុញ៉ាំងចិត្តនេះ ឲ្យស្អាត ឲ្យបរិសុទ្ធ ឲ្យផ្សះផ្សង ឲ្យ
 រួច ឲ្យរួចស្រឡះ ឲ្យរួចចេញ ចាកទង្គច្ចៈនិងកកច្ចៈនេះ ព្រោះហេតុ
 នោះ ទើបពោលថា ជម្រះចិត្តឲ្យស្អាតចាកទង្គច្ចៈនិងកកច្ចៈ ។

[៣៨៩] ត្រង់ពាក្យថា លះបង់វិចិកិច្ចា សេចក្តីថា បណ្តា
 ធម៌ទាំងនោះ វិចិកិច្ចា តើដូចម្តេច ។ ការងឿងឆ្ងល់ អាការ
 ងឿងឆ្ងល់ ភាពងឿងឆ្ងល់ ការប្រាសចាកគំនិត ការសន្ទុះសន្ស័យ
 ការកន្លែកចិត្ត ការរំលោភផ្លូវ ការសន្ស័យ ការកាន់យកចំណែកច្រើន
 យ៉ាង ការអង្គីអង្គី ការអល់ដៃក ការមិនកាន់យកជាកំណត់ ភាព
 នៃចិត្តរឹងត្អឹង ការរសេមរសាមនៃចិត្ត ណា នេះហៅថា វិចិកិច្ចា ។
 វិចិកិច្ចានេះ ជាធម្មជាតិស្ងប់ រម្ងាប់ រលត់ ខ្ចាត់ចេញ វិនាស
 សាបសូន្យ ខូចខាត ហិនហោច រឹង ស្ងួត ធ្វើឲ្យអស់ទៅ ព្រោះ
 ហេតុនោះ ទើបពោលថា លះបង់វិចិកិច្ចា ។

[៣៩០] ត្រង់ពាក្យថា ជាអ្នកឆ្ងល់ផុតចាកវិចិកិច្ចា គឺ ភិក្ខុជា
 អ្នកឆ្ងល់ ឆ្ងល់ឡើង ឆ្ងល់ភាត់ នូវវិចិកិច្ចានេះ ហើយទៅកាន់ត្រ័យ
 ដល់ត្រ័យ ព្រោះហេតុនោះ ទើបពោលថា ជាអ្នកឆ្ងល់ផុតចាកវិចិកិច្ចា ។

ឈានវិវត្ត សុត្តន្តបិដក

[៣៧១] វិហារតិច្ឆា សំយតិ ។ បេ ។ វិហារតិ
តេន វុច្ឆតិ វិហារតិច្ឆា ។

[៣៧២] អកថង្គេយ្យំ កុសលេសុ ធម្មសូតិ
សមាយ វិចីកិច្ចាយ កុសលេសុ ធម្មសុ ន កង្ខតិ
ន វិចីកិច្ចតិ អកថង្គេយ្យំ ហោតិ និក្ខេយ្យោ វិក-
តកថង្គេយ្យោ តេន វុច្ឆតិ អកថង្គេយ្យំ កុសលេសុ
ធម្មសូតិ ។

[៣៧៣] វិចីកិច្ចាយ ចំនុំ បរិសោធនិច្ឆា
តត្ថ កតមា វិចីកិច្ចា ។ យា កង្ខា កង្ខាយនា
កង្ខាយនិច្ឆំ ។ បេ ។ ធម្មតិច្ឆំ ចំនុំស្ស មនោវិលេខា
អយំ វុច្ឆតិ វិចីកិច្ចា ។ តត្ថ កតមំ ចំនុំ ។ យំ
ចំនុំ មនោ មនសំ ។ បេ ។ តជ្ជា បរិណាណាណត្ថ
សំនំ វុច្ឆតិ ចំនុំ ។ សំនំ ចំនុំ សមាយ វិចីកិច្ចាយ
សោធនិ វិសោធនិ បរិសោធនិ មោចេតិ វិមោ-
ចេតិ បរិមោចេតិ តេន វុច្ឆតិ វិចីកិច្ចាយ ចំនុំ
បរិសោធនិច្ឆា ។

ឈានវិវត្ត សុត្តន្តកាណិយ

[៣៧១] ត្រង់ពាក្យថា សម្រេចឥរិយាបថ គឺ សម្រេច ។ បេ ។
នៅ ព្រោះហេតុនោះ ទើបពោលថា សម្រេចឥរិយាបថ ។

[៣៧២] ត្រង់ពាក្យថា អ្នកមិនមានសេចក្តីងឿងឆ្ងល់ ក្នុងពួក
ធម៌ជាកុសល គឺ ភិក្ខុ មិនងឿងឆ្ងល់ មិនសន្និះ ក្នុងពួកធម៌ជាកុសល
ដោយវិចិក្ខុនេះ គឺជាអ្នកមិនសង្ស័យ ឥតមានសេចក្តីងឿងឆ្ងល់ ប្រាស
ចាកសេចក្តីសង្ស័យ ព្រោះហេតុនោះ ទើបពោលថា អ្នកមិនមានសេចក្តី
ងឿងឆ្ងល់ ក្នុងពួកធម៌ជាកុសល ។

[៣៧៣] ត្រង់ពាក្យថា ជម្រះចិត្តឲ្យស្អាត ចាកវិចិក្ខុ ។ សេចក្តី
ថា បណ្តាធម៌ទាំងនោះ វិចិក្ខុ តើដូចម្តេច ។ ការងឿងឆ្ងល់ អាការ
ងឿងឆ្ងល់ ភាពនៃសេចក្តីងឿងឆ្ងល់ ។ បេ ។ ភាពនៃចិត្តរឹងត្អឹង
ការរសេមរសាមនៃចិត្ត ណា នេះហៅថា វិចិក្ខុ ។ បណ្តាធម៌
ទាំងនោះ ចិត្ត តើដូចម្តេច ។ ចិត្ត សេចក្តីជំងឺអារម្មណ៍ សេចក្តីប្រាថ្នា
។ បេ ។ មនោវិញ្ញាណធាតុ ដែលកើតអំពីវិញ្ញាណនោះ ណា នេះ
ហៅថា ចិត្ត ។ ភិក្ខុញ៉ាំងចិត្តនេះ ឲ្យស្អាត ឲ្យបរិសុទ្ធ ឲ្យផ្សះផ្សង
ឲ្យរួច ឲ្យរួចស្រឡះ ឲ្យរួចចេញ ចាកវិចិក្ខុនេះ ព្រោះហេតុនោះ
ទើបពោលថា ជម្រះចិត្តឲ្យស្អាតចាកវិចិក្ខុ ។

អភិធម្មបំជិកេ វិវាដ្តោ

[៣៧៤] ឥមេ បញ្ចុ ជីវេណោ បហាយាតិ
ឥមេ បញ្ចុ ជីវេណា សន្តា ហោន្តិ សមិតា វ្យុ-
សន្តា អត្តជ្ជតា អត្តត្តជ្ជតា អប្បវីតា ព្យប្បវីតា សោ-
សិតា វិសោសិតា ព្យជ្ជិតតា តេន វុច្ចតិ ឥមេ
បញ្ចុ ជីវេណោ បហាយាតិ ។

[៣៧៥] ចេតសោ ឧបក្កិលេសេតិ ឥមេ
បញ្ចុ ជីវេណា ចិត្តស្ស ឧបក្កិលេសា ។

[៣៧៦] បញ្ញាយ ទុព្វលីករណោតិ ឥមេហិ
បញ្ចុហិ ជីវេណោហិ អនុប្បន្នា ចេវ បញ្ញា ន ឧ-
ប្បជ្ជតិ ឧប្បន្នា ច បញ្ញា ជីវជ្ជតិ តេន វុច្ចតិ
បញ្ញាយ ទុព្វលីករណោតិ ។

[៣៧៧] វិវិច្ឆេវ កាមេហិ វិវិច្ឆ អកុសលេហិ
ធម្មេហិតិ តត្ថ កតមេ កាមា ។ ធម្មោ កាមោ
រាតោ កាមោ ធន្តរាតោ កាមោ សង្កប្បោ
កាមោ រាតោ កាមោ សង្កប្បរាតោ កាមោ ឥមេ
វុច្ចន្តិ កាមា ។ តត្ថ កតមេ អកុសលា
ធម្មា ។ កាមច្ចដ្ឋោ ព្យាចារោ បីនមិទ្ធិ ទុទ្ធច្ចុ-
កក្កន្ធិ វិចិត្តិច្ឆា ឥមេ វុច្ចន្តិ អកុសលា ធម្មា ។

អភិធម្មបំណិន វិភង្គ

[៣៧៤] ត្រង់ពាក្យថា លះបង់នីវរណៈទាំង ៥ នេះ សេចក្តីថា នីវរណៈទាំង ៥ នេះ ជាធម៌ស្ងប់រម្ងាប់ រលត់ ខ្ចាត់ចេញ វិនាស សាបសូន្យ ខូចខាត ហិនហោច រឹង ស្ងួត ធ្វើឲ្យអស់ទៅ ព្រោះ ហេតុនោះ ទើបពោលថា លះបង់នីវរណៈទាំង ៥ នេះ ។

[៣៧៥] ត្រង់ពាក្យថា ជាគ្រឿងសៅហ្មងនៃចិត្ត គឺ នីវរណៈ ទាំង ៥ នេះ ជាគ្រឿងសៅហ្មងនៃចិត្ត ។

[៣៧៦] ត្រង់ពាក្យថា ជាគ្រឿងធ្វើបញ្ញាឲ្យមានកម្លាំងថយ គឺ បញ្ញាដែលមិនទាន់កើត ក៏មិនកើតឡើងផង បញ្ញាដែលកើតឡើង ហើយ ក៏រលត់ទៅវិញផង ព្រោះនីវរណៈទាំង ៥ នេះ ព្រោះហេតុនោះ ទើបពោលថា ជាគ្រឿងធ្វើបញ្ញាឲ្យមានកម្លាំងថយ ។

[៣៧៧] ត្រង់ពាក្យថា ស្ងួតចាកកាយទាំងឡាយ ស្ងួតចាកអកុសលធម៌ទាំងឡាយ សេចក្តីថា បណ្តាធម៌ទាំងនោះ កាយទាំងឡាយ តើ ដូចម្តេច ។ ឆន្ទៈ ឈ្មោះថាកាយ រាគៈ ឈ្មោះថាកាយ ឆន្ទរាគៈ ឈ្មោះថា កាយ ការត្រិះរិះ ឈ្មោះថាកាយ រាគៈ ឈ្មោះថាកាយ ការត្រិះរិះនិងរាគៈ ឈ្មោះថាកាយ កិលេសទាំងនេះ ហៅថា កាយ ។ បណ្តាធម៌ទាំងនោះ ពួកធម៌ជាអកុសល តើដូចម្តេច ។ កាយច្នៃ ព្យាបាទៈ មីនមិទ្ធៈ ទទួលកកច្ចៈ វិចិត្តិយា ពួកកិលេសទាំងនេះ ហៅថា អកុសលធម៌ ។

ឈានវិវត្ត សុត្តន្តបិដក

ឥតិ ឥវេហិ ច កាមេហិ ឥមេហិ ច អកុស-
លេហិ ធម្មេហិ វិវិត្តោ ហោតិ តេន វុច្ចតិ វិវិត្តោ
កាមេហិ វិវិត្តោ អកុសលេហិ ធម្មេហិតិ ។

[៣៧៨] សវិតក្កំ សវិតារន្តំ អត្ថំ វិតក្កោ
អត្ថំ វិចារោ ។ តត្ថ កតមោ វិតក្កោ ។ យោ
តក្កោ វិតក្កោ សង្កប្បោ អប្បនា ព្យប្បនា ចេ-
តសោ អភិណិរោបនា សម្មាសង្កប្បោ អយំ វុច្ចតិ
វិតក្កោ ។ តត្ថ កតមោ វិចារោ ។ យោ ចារោ
វិចារោ អនុវិចារោ ឧបវិចារោ ចិត្តស្ស អនុសន្ធន-
នតា អនុបេក្ខនតា អយំ វុច្ចតិ វិចារោ ។ ឥតិ
ឥមីនា ច វិតក្កេន ឥមីនា ច វិចារេន ឧបេតោ
ហោតិ ។ បេ ។ សមណ្ឌកតោ តេន វុច្ចតិ សវិតក្កំ
សវិតារន្តំ ។

[៣៧៩] វិវេកជន្តំ វិតក្កោ វិចារោ បីតិ សុខំ
ចិត្តស្ស ឯកកុតា តេ ឥមម្ហំ វិវេកេ ជាតា ហោន្តិ
សញ្ញតា និព្វតា អភិណិព្វតា ហតុក្ខតា តេន វុច្ចតិ
វិវេកជន្តំ ។

ឈានវិវត្ត សុត្តន្តបិដក

ភិក្ខុជាអ្នកស្ងាត់ ចាកកាយទាំងនេះផង ចាកអកុសលធម៌ទាំងនេះផង ព្រោះហេតុនោះ ទើបពោលថា ស្ងាត់ចាកកាយទាំងឡាយ ស្ងាត់ ចាកអកុសលធម៌ទាំងឡាយ ដោយប្រការដូច្នោះ ។

[៣៧៨] ត្រង់ពាក្យថា ប្រកបដោយវិតក្កៈ ប្រកបដោយវិចារៈ មានសេចក្តីថា វិតក្កៈក៏មាន វិចារៈក៏មាន ។ បណ្តាធម៌ទាំងនោះ វិតក្កៈ តើដូចម្តេច ។ ការត្រិះរិះ ការរិះគិត តម្រិះ រំពឹង ជញ្ជឹង ការលើកឡើងនៃវិចិត្ត សម្មាសង្កប្បៈ ណា នេះហៅថា វិតក្កៈ ។ បណ្តាធម៌ទាំងនោះ វិចារៈ តើដូចម្តេច ។ ការត្រួតត្រា ពិចារណា ពិចារណារឿយៗ ពិនិត្យមើល សម្រឹងរឿយៗនៃចិត្ត សង្កេតឃើញ រឿយៗនៃចិត្ត ណា នេះហៅថា វិចារៈ ។ ភិក្ខុជាអ្នកព្រមព្រៀង ។ បេ ។ ប្រកបព្រម ដោយវិតក្កៈនេះផង ដោយវិចារៈនេះផង ព្រោះ ហេតុនោះ ទើបពោលថា ប្រកបដោយវិតក្កៈ ប្រកបដោយវិចារៈ ដោយប្រការដូច្នោះ ។

[៣៧៩] ត្រង់ពាក្យថា កើតក្នុងវិវេក គឺ វិតក្កៈ វិចារៈ បីតិ សុខ ឯកគ្គតា នៃចិត្ត ធម៌ទាំងនោះ កើត ដុះដាល លូតលាស់ ចម្រើន កើតប្រាកដ ក្នុងវិវេកនេះ ព្រោះហេតុនោះ ទើបពោលថា កើតក្នុងវិវេក ។

អរិយធម៌បំណែក វិក្កេត

[២០០] បីតិសុខន្តិ អត្តិ បីតិ អត្តិ សុខំ ។
 តត្ថ កតតមា បីតិ ។ យា បីតិ ចារោដ្ឋិ អាមោ-
 ទនា បមោទនា ហាសោ បហាសោ វិត្តិ ឡិទ្ធក្សំ
 អត្តបនតា ចិត្តស្ស អយំ វុច្ចតិ បីតិ ។ តត្ថ កតតមំ
 សុខំ ។ យំ ចេតសិកំ សាតំ ចេតសិកំ សុខំ
 ចេតោសម្មស្សជំ សាតំ សុខំ វេទយំតំ ចេតោសម្ម-
 ស្សជា សាតា សុខា វេទនា ឥទំ វុច្ចតិ សុខំ ។
 ឥទំ សុខំ ឥមាយ បីតិយា សហគតំ ហោតិ ស-
 ហាជាតំ សំសជ្ជំ សម្បយុត្តំ តេន វុច្ចតិ បីតិសុខន្តិ ។

[២០១] បឋមន្តិ កណាណានុប្បត្តតោ បឋមំ ឥទំ
 បឋមំ សមាបជ្ជតីតិ បឋមំ ។

[២០២] ឈានន្តិ វិតតោ វិហារោ បីតិ សុខំ
 ចិត្តស្ស ឯកកុតា ។

[២០៣] ឧបសម្បជ្ជតិ យោ បឋមស្ស ឈា-
 នស្ស លាភោ បដិលាភោ បត្តិ សម្បត្តិ ធម្មសនា
 សន្តិកិរិយា ឧបសម្បទា ។

អភិធម្មបំណង វិវាទ

(៤០០) ត្រង់ពាក្យថា បីតិ និន្ទាសុខ សេចក្តីថា បីតិក៏មាន
 សុខក៏មាន ។ បណ្តាធម៌ទាំងនោះ បីតិ តើដូចម្តេច ។ សេចក្តី
 ឆ្កែតចិត្ត រីករាយ សប្បាយ ស្រស់ស្រាយ ញញឹម ស្រស់បស់
 ត្រេកអរ អណ្តែតអណ្តូង ភាពនៃចិត្តត្រេកអរ ណា នេះហៅថា
 បីតិ ។ បណ្តាធម៌ទាំងនោះ សុខ តើដូចម្តេច ។ សេចក្តីត្រេកអរ
 ប្រព្រឹត្តទៅក្នុងចិត្ត សេចក្តីសុខ ប្រព្រឹត្តទៅក្នុងចិត្ត ការទទួលអារម្មណ៍
 ជាទីត្រេកអរ ជាសុខ ដែលកើតអំពីចេតោសម្មិស្ស សុខវេទនាជាទី
 ត្រេកអរ ដែលកើតអំពីចេតោសម្មិស្ស ណា នេះហៅថា សុខ ។
 សេចក្តីសុខនេះ ជាធម្មជាតិប្រព្រឹត្តទៅជាមួយ កើតជាមួយ ប្រឡំ
 ប្រកប ដោយបីតិនេះ ព្រោះហេតុនោះ ទើបពោលថា បីតិនិន្ទាសុខ ។

(៤០១) ត្រង់ពាក្យថា បឋម គឺ ទីមួយ ដោយលំដាប់នៃកិរិយា
 រាប់ បុគ្គលវ័យចូលកាន់ឈានទីមួយនេះ ព្រោះហេតុនោះ ទើបពោល
 ថា បឋម ។

(៤០២) ត្រង់ពាក្យថា ឈាន គឺ វិតក្កៈ វិចារៈ បីតិ សុខ
 ឯកគ្គតា នៃចិត្ត ។

(៤០៣) ត្រង់ពាក្យថា ចូល គឺ ការបាន ការបានបំពោះ
 ការដល់ ការដល់ព្រម ការពាល់ត្រូវ ការធ្វើឲ្យជាក់ច្បាស់ ការបំពេញ
 នូវបឋមជ្ឈាន ។

ឈានវិវត្ត សុត្តន្តបិដក

[២០៤] វិហារតីតិ វេយ្យាគី ។ បេ ។ វិហារតី
តេន វុច្ចតិ វិហារតីតិ ។

[២០៥] វិភក្តិវិចារាណំ វ្រូបសមាតិ អត្តិ វិភក្តោ
អត្តិ វិចារោ ។ តត្ថ កតមោ វិភក្តោ ។ យោ
តក្តោ វិភក្តោ ។ បេ ។ សម្មាសង្កប្បោ អយំ វុច្ចតិ
វិភក្តោ ។ តត្ថ កតមោ វិចារោ ។ យោ ចារោ
វិចារោ អនុវិចារោ ឧបវិចារោ ចិត្តសង្ក អនុសន្ទ-
នតា អនុបេត្តនតា អយំ វុច្ចតិ វិចារោ ។ វេតិ
អយញ្ច វិភក្តោ អយញ្ច វិចារោ សន្តា ហោន្តិ
សមីតា វ្រូបសន្តា អត្តដ្ឋតា អន្តដ្ឋតា អប្បីតា
ព្យប្បីតា សោសីតា វិសោសីតា ព្យន្តិកតា តេន
វុច្ចតិ វិភក្តិវិចារាណំ វ្រូបសមាតិ ។

[២០៦] អជ្ឈត្តន្តិ យំ អជ្ឈត្តំ បច្ចត្តំ ។ ស-
ម្មសាទនន្តិ យា សទ្ធា សទ្ធិហនា ឌីកប្បនា អ-
ភិប្បសាទោ ។

[២០៧] បេតសោ ឯកោទិកាវន្តិ យា ចិត្ត-
សង្ក វេតិ ។ បេ ។ សម្មាសមាជិ ។

ឈានវិភង្គ សុត្តន្តកថាខណ្ឌ

(៤០៤) ត្រង់ពាក្យថា សម្រេចឥរិយាបថ គឺ សម្រេច ។ បេ ។
នៅ ព្រោះហេតុនោះ ទើបពោលថា សម្រេចឥរិយាបថ ។

(៤០៥) ត្រង់ពាក្យថា ព្រោះរម្ងាប់ នូវវិតក្កៈនិងវិចារៈ សេចក្តីថា
វិតក្កៈក៏មាន វិចារៈក៏មាន ។ បណ្តាធម៌ទាំងនោះ វិតក្កៈ តើដូចម្តេច ។
ការត្រិះរិះ ការរិះគិត ។ បេ ។ សម្មាសង្កប្បៈ ណា នេះហៅថា
វិតក្កៈ ។ បណ្តាធម៌ទាំងនោះ វិចារៈ តើដូចម្តេច ។ ការត្រួតត្រា
ពិចារណា ពិចារណារឿយៗ ពិនិត្យមើល សម្រឹងរឿយៗនៃចិត្ត សង្កត
ឃើញរឿយៗនៃចិត្ត ណា នេះហៅថា វិចារៈ ។ វិតក្កៈនេះផង វិចារៈ
នេះផង ជាធម៌ស្ងប់រម្ងាប់ រលត់ ខ្ចាត់ចេញ វិនាស សាបសូន្យ ខួច-
ខាត ហ៊ានហោច រឹង ស្ងួត ធ្វើឲ្យអស់ទៅ ព្រោះហេតុនោះ ទើប
ពោលថា ព្រោះរម្ងាប់ នូវវិតក្កៈនិងវិចារៈ ដោយប្រការដូច្នោះ ។

(៤០៦) ត្រង់ពាក្យថា ខានកង្កសន្តាន គឺ ជាក់ច្បាស់ខានកង្ក
សន្តាន ។ ពាក្យថា ជ្រះថ្លាស៊ីប គឺ សទ្ធា អាការជឿ អាការចុះ
ចិត្តស៊ីប សេចក្តីជ្រះថ្លាក្រៃលង ។

(៤០៧) ត្រង់ពាក្យថា មានសភាពជាចិត្តខ្ពស់ឯក បានដល់
ការបិតនៅនៃចិត្ត ។ បេ ។ សម្មាសមាធិ ។

អភិធម្មបិដកេ វិវត្តោ

[២០៨] អវិភក្តិំ អវិចារន្តិំ អត្ថំ វិភក្តោ អត្ថំ
 វិចារោ ។ តត្ថ កតមោ វិភក្តោ ។ យោ តក្តោ
 វិភក្តោ ។ បេ ។ សម្មាសង្កប្បោ អយំ វុច្ចតិ វិភក្តោ ។
 តត្ថ កតមោ វិចារោ ។ យោ ចារោ វិចារោ
 អនុវិចារោ ឧបវិចារោ ចិត្តស្ស អនុសន្ធនតា អនុ-
 បេក្ខនតា អយំ វុច្ចតិ វិចារោ ។ ឥតិ អយញ្ច
 វិភក្តោ អយញ្ច វិចារោ សន្តា ហោន្តិ សមិតា
 វ្របសន្តា អត្ថដ្ឋតា អព្ភត្ថដ្ឋតា អប្ប័តា ព្យប្ប័តា
 សោសិតា វិសោសិតា ព្យដ្ឋិតតា តេន វុច្ចតិ អ-
 វិភក្តិំ អវិចារន្តិំ ។

[២០៩] សមាធិជន្តិំ សម្មសាទោ បីតិ សុខំ
 ចិត្តស្ស ឯកក្កតា តេ ឥមម្ហិ សមាធិម្ហិ ជាតា
 ហោន្តិ សញ្ញតា ជិត្តតា អភិជិត្តតា ចាត្រក្កតា
 តេន វុច្ចតិ សមាធិជន្តិំ ។

[២១០] បីតិសុខន្តិំ អត្ថំ បីតិ អត្ថំ សុខំ ។
 តត្ថ កតមោ បីតិ ។ យោ បីតិ ចារោជ្ជិ
 ។ បេ ។ អត្ថមនតា ចិត្តស្ស អយំ វុច្ចតិ បីតិ ។

អភិធម្មបិដក វិវដ្ត

[៤០៨] ត្រង់ពាក្យថា មិនមានវិតក្កៈ មិនមានវិចារៈ សេចក្តីថា
 វិតក្កៈក៏មាន វិចារៈក៏មាន ។ បណ្តាធម៌ទាំងនោះ វិតក្កៈ តើដូចម្តេច ។
 ការត្រិះរិះ ការរិះគិត ។ បេ ។ សម្មាសង្កប្បៈ ណា នេះហៅថា
 វិតក្កៈ ។ បណ្តាធម៌ទាំងនោះ វិចារៈ តើដូចម្តេច ។ ការត្រួតត្រា
 ពិចារណា ពិចារណារឿយៗ ពិនិត្យមើល សម្រឹងរឿយៗនៃចិត្ត
 សង្កេតឃើញរឿយៗនៃចិត្ត ណា នេះហៅថា វិចារៈ ។ វិតក្កៈនេះផង
 វិចារៈនេះផង ជាធម៌ស្ងប់រម្ងាប់ រលត់ ខ្ចាត់ចេញ វិនាស សាបសូន្យ
 ខូចខាត ហ៊ានហោច រឹង ស្ងួត ធ្វើឲ្យអស់ទៅ ព្រោះហេតុនោះ
 ទើបពោលថា មិនមានវិតក្កៈ មិនមានវិចារៈ ដោយប្រការដូច្នោះ ។

[៤០៩] ត្រង់ពាក្យថា កើតកង្កសមាធិ គឺ សេចក្តីជ្រះថ្លាស្រប
 បីតិ សុខ ឯកត្តតានៃចិត្ត ធម៌ទាំងនោះ កើត ជុះដាល លូត-
 លាស់ ចម្រើន កើតប្រាកដហើយ កង្កសមាធិនេះ ព្រោះហេតុនោះ
 ទើបពោលថា កើតកង្កសមាធិ ។

[៤១០] ត្រង់ពាក្យថា បីតិនឹងសុខ សេចក្តីថា បីតិក៏មាន
 សុខក៏មាន ។ បណ្តាធម៌ទាំងនោះ បីតិ តើដូចម្តេច ។ បីតិ សេចក្តីឆ្អែត
 ចិត្ត ការរីករាយ ។ បេ ។ កាតនៃចិត្តត្រេកអរ ណា នេះហៅថា បីតិ ។

ឈានវិវត្ត សុត្តន្តបិដក

តត្ថ កតមំ សុខំ ។ យំ ចេតសិកំ សាវំ ។ បេ ។
សុខា វេទនា ឥទំ វុច្ចតិ សុខំ ។ ឥទំ សុខំ ឥហាយ
បីតិយា សហគតំ ហោតិ សហជានំ សំសដ្ឋំ សម្ម-
យុត្តំ តេន វុច្ចតិ បីតិសុខន្តិ ។

[២០០] ទុតិយន្តិ កណាណុប្បព្វតោ ទុតិយំ
ឥទំ ទុតិយំ សហបដ្ឋតិតិ ទុតិយំ ។

[២០២] ឈានន្តិ សម្មសារោ បីតិ សុខំ
ចិត្តស្ស ឯកក្កតា ។

[២០៣] ឧបសម្មជ្ជាតិ យោ ទុតិយស្ស ឈា-
នស្ស លាភោ បដិលោភោ បត្តិ សម្មត្តិ ដុសនា
សច្ចិកិរិយា ឧបសម្មនា ។

[២០៤] វិហារតិ ឥរិយតិ ។ បេ ។ វិហារតិ
តេន វុច្ចតិ វិហារតិ ។

[២០៥] បីតិយា ច វិវតាតិ តត្ថ កតមា
បីតិ ។ យា បីតិ ចារោដ្ឋំ អាមោទនា បមោទ-
នា ហាសោ បហាសោ វិត្តំ ឡិទក្សំ អត្តមនតា
ចិត្តស្ស អយំ វុច្ចតិ បីតិ អយំ បីតិ សន្តិ ហោតិ

ឈានវិវត្ត សុត្តន្តកថាខណ្ឌ

បណ្ណាធមិទាំងនោះ សុខ តើដូចម្តេច ។ សេចក្តីត្រេកអរ
ប្រព្រឹត្តទៅក្នុងចិត្ត ។ បេ ។ សុខវេទនា នេះហៅថា សុខ ។ សុខនេះ
ជាធម្មជាតិប្រព្រឹត្តទៅជាមួយ កើតជាមួយ ប្រឡំ ប្រកប ដោយបីតិ
នេះ ព្រោះហេតុនោះ ទើបពោលថា បីតិនឹងសុខ ។

[៤១១] ត្រង់ពាក្យថា ទុតិយៈ គឺ គំរប់ពីរ ដោយលំដាប់នៃ
កិរិយារាប់ បុគ្គលចូលកាន់ឈានទីពីរនេះ ព្រោះហេតុនោះ ទើបឈ្មោះ
ថា ទុតិយៈ ។

[៤១២] ត្រង់ពាក្យថា ឈាន គឺ សេចក្តីជ្រះថ្លាស្រស់ បីតិ
សុខ ឯកគ្គតានៃចិត្ត ។

[៤១៣] ត្រង់ពាក្យថា ចូល គឺ ការបាន ការបានចំពោះ
ការដល់ ការដល់ព្រម ការពាល់ត្រូវ ការធ្វើឲ្យជាក់ច្បាស់ ការបំពេញ
នូវទុតិយជ្ជាន ។

[៤១៤] ត្រង់ពាក្យថា សម្រេចឥរិយាបថ គឺ សម្រេច ។ បេ ។
នៅ ព្រោះហេតុនោះ ទើបពោលថា សម្រេចឥរិយាបថ ។

[៤១៥] ត្រង់ពាក្យថា ព្រោះឡើយណាយចាកបីតិ សេចក្តីថា បណ្ណា
ធមិទាំងនោះ បីតិ តើដូចម្តេច ។ សេចក្តីត្រេកអរចិត្ត រីករាយ សច្ចុរយ
ស្រស់ស្រាយ ស្រស់បស់ ញញឹម ត្រេកអរ អណ្តែតអណ្តូង ភាព
នៃចិត្តត្រេកអរ ណា នេះហៅថា បីតិ បីតិនេះ ជាធម្មជាតិស្ងប់រម្ងាប់

អភិធម្មបិដកេ វិវត្តោ

សមីតា វ្យាសនា អត្តដ្ឋតា អព្ភត្តដ្ឋតា អប្បីតា
ព្យប្បីតា រសាសិតា វិរសាសិតា ព្យដ្ឋិតតា តេន
វុច្ចតិ បីតិយា ច វិវតាតិ ។

[២០៦] ឧបេក្ខកោតិ តត្ថ កតមា ឧបេក្ខា ។
យា ឧបេក្ខា ឧបេក្ខនា អដ្ឋបេក្ខនា មដ្ឋតតា
ចិត្តស្ស អយំ វុច្ចតិ ឧបេក្ខា ឥមាយ ឧបេក្ខាយ
ឧបេតោ ហោតិ ។ បេ ។ សមណ្ឌកតោ តេន វុច្ចតិ
ឧបេក្ខកោតិ ។

[២០៧] វិហារតីតិ ឥរិយតិ ។ បេ ។ វិហារតិ
តេន វុច្ចតិ វិហារតីតិ ។

[២០៨] សតោ ច សម្មជាលោតិ តត្ថ ក-
តមា សតិ ។ យា សតិ អនុស្សតិ ។ បេ ។
សម្មសតិ អយំ វុច្ចតិ សតិ ។ តត្ថ កតមំ
សម្មជញ្ញំ ។ យា បញ្ញា បជាននា ។ បេ ។ អ-
មោហោ ធម្មវិចយោ សម្មាទិដ្ឋិ ឥទំ វុច្ចតិ សម្ម-
ជញ្ញំ ។ ឥតិ ឥមាយ ច សតិយា ឥមីនា ច
សម្មជញ្ញេន ឧបេតោ ហោតិ ។ បេ ។ សមណ្ឌ-
កតោ តេន វុច្ចតិ សតោ ច សម្មជាលោតិ ។

អភិធម្មបិដក វិភង្គ

រលត់ ខ្ចាត់ចេញ វិនាស សាបសូន្យ ខួបខាត ហ៊ានហោច រឹង
ស្ងួត ធ្វើឲ្យអស់ទៅ ព្រោះហេតុនោះ ទើបពោលថា ព្រោះនឿយ
ណាយចាកបីតិ ។

(៤១៦) ត្រង់ពាក្យថា ប្រកបដោយទេវេក្ខា សេចក្តីថា បណ្តាធម៌
ទាំងនោះ ទេវេក្ខា តើដូចម្តេច ។ ការព្រឺឆើយកន្តើយ អាការព្រឺឆើយ
កន្តើយ អាការសំឡឹងឃើញជាក់ ភាពនៃចិត្តជាគណ្តាល ណា នេះ
ហៅថា ទេវេក្ខា បុគ្គលជាអ្នកព្រមព្រៀង ។ បេ ។ ប្រកបព្រម ដោយ
ទេវេក្ខានេះ ព្រោះហេតុនោះ ទើបពោលថា ប្រកបដោយទេវេក្ខា ។

(៤១៧) ត្រង់ពាក្យថា សម្រេចឥរិយាបថ គឺសម្រេច ។ បេ ។
នៅ ព្រោះហេតុនោះ ទើបពោលថា សម្រេចឥរិយាបថ ។

(៤១៨) ត្រង់ពាក្យថា មានស្មារតី ដឹងខ្លួន ។ បណ្តា
ពាក្យទាំងនោះ ស្មារតី តើដូចម្តេច ។ ការរលឹក ការនឹកឃើញ
។ បេ ។ ការរលឹកត្រូវ ណា នេះហៅថា ស្មារតី ។ បណ្តា
ពាក្យទាំងនោះ ការដឹងខ្លួន តើដូចម្តេច ។ បញ្ញា ការដឹងច្បាស់
។ បេ ។ ការមិនវង្វែង ការសន្តោសឲ្យធម៌ សេចក្តីឃើញត្រូវ ណា
នេះហៅថា ការដឹងខ្លួន ។ បុគ្គលជាអ្នកព្រមព្រៀង ។ បេ ។ ប្រកប
ព្រម ដោយស្មារតីនេះផង ដោយការដឹងខ្លួននេះផង ព្រោះហេតុនោះ
ទើបពោលថា មានស្មារតី ដឹងខ្លួន ។

ឈានវិវត្តេ សុត្តន្តបិដក

[២១៧] សុខញ្ច កាយេន បដិសំវេទេតិ
 តត្ថ កតមំ សុខំ ។ យំ ចេតសិកំ សាតំ ចេ-
 តសិកំ សុខំ ចេតោសម្មស្សជំ សាតំ សុខំ វេទ-
 យំតិ ចេតោសម្មស្សជា សាតា សុខា វេទនា ឥទ្ធ
 វុច្ចតិ សុខំ ។ តត្ថ កតមោ កាយោ ។ សញ្ញាខន្ធា
 សម្មារក្ខន្ធា វិញ្ញាណក្ខន្ធា អយំ វុច្ចតិ កាយោ ។
 ឥទ្ធ សុខំ ឥមិទា កាយេន បដិសំវេទេតិ តេន
 វុច្ចតិ សុខញ្ច កាយេន បដិសំវេទេតិ ។

[២២០] យន្តំ អរិយា អាចិក្ខន្តិ តត្ថ ក-
 តមេ អរិយា ។ អរិយា វុច្ចន្តិ ពុទ្ធា ច ពុទ្ធស្សា-
 វកោ ច តេ ឥមំ អាចិក្ខន្តិ ទេសេន្តិ បញ្ញាបេន្តិ
 បដ្ឋបេន្តិ វិវេន្តិ វិភជន្តិ ឧត្តានិករោន្តិ បកាសេន្តិ
 តេន វុច្ចតិ យន្តំ អរិយា អាចិក្ខន្តិ ។

ឈានវិវត្ត សុត្តន្តភាជនីយ

[៤១៧] ត្រង់ពាក្យថា ទទួលសុខដោយនាមកាយ ។ បណ្តា
 ពាក្យទាំងនោះ សុខ តើដូចម្តេច ។ សេចក្តីត្រេកអរ ប្រព្រឹត្តទៅក្នុង
 ចិត្ត សេចក្តីសុខ ប្រព្រឹត្តទៅក្នុងចិត្ត ការទទួលអារម្មណ៍ ជាទីត្រេក
 អរ ជាសុខ ដែលកើតអំពីចេតោសម្ព័ស្ស សុខវេទនា ជាទីត្រេកអរ
 ដែលកើតអំពីចេតោសម្ព័ស្ស ណា នេះហៅថា សុខ ។ បណ្តា
 ពាក្យទាំងនោះ នាមកាយ តើដូចម្តេច ។ សញ្ញាខន្ធ សង្ខារកន្ធ
 វិញ្ញាណកន្ធ នេះហៅថា នាមកាយ ។ បុគ្គលទទួលសេចក្តីសុខនេះ
 ដោយនាមកាយនេះ ព្រោះហេតុនោះ ទើបពោលថា ទទួលសុខ
 ដោយនាមកាយ ។

[៤២០] ត្រង់ពាក្យថា ព្រះអរិយៈទាំងឡាយ តែងសរសើរ
 នូវបុគ្គលអ្នកព្រមព្រៀងដោយតតិយជ្ឈាននោះ សេចក្តីថា បណ្តាពាក្យ
 ទាំងនោះ ព្រះអរិយៈទាំងឡាយ តើដូចម្តេច ។ ព្រះពុទ្ធទាំងឡាយ
 ក៏ សារឹកនៃព្រះពុទ្ធទាំងឡាយក៏ ហៅថា ព្រះអរិយៈ ពួកព្រះអរិយៈ
 ទាំងនោះ សរសើរ សំដែង បញ្ចត្ត តាំងទុក បើក បែក ធ្វើ
 ឲ្យរាក់ ប្រកាស នូវបុគ្គលអ្នកព្រមព្រៀងដោយតតិយជ្ឈាននេះ ព្រោះ
 ហេតុនោះ ទើបពោលថា ព្រះអរិយៈទាំងឡាយ តែងសរសើរនូវ
 បុគ្គលអ្នកព្រមព្រៀងដោយតតិយជ្ឈាននោះ ។

អភិធម្មប្រដិកេ វិរាដ្ឋោ

[២២០] ឧបេក្ខាកោ សតិមា សុខវិហារីតិ
 តត្ថ កតមា ឧបេក្ខា ។ យា ឧបេក្ខា ឧបេក្ខា-
 នា អជ្ឈបេក្ខនា មជ្ឈតតា ចិត្តស្ស អយំ វុច្ចតិ
 ឧបេក្ខា ។ តត្ថ កតមា សតិ ។ យា សតិ
 អនុស្សតិ ។ បេ ។ សម្មាសតិ អយំ វុច្ចតិ សតិ ។
 តត្ថ កតមំ សុខំ ។ យំ ចេតសិកំ សាតំ ចេ-
 តសិកំ សុខំ ចេតាសម្មស្សជំ សាតំ សុខំ វេទ-
 យំតំ ចេតាសម្មស្សជា សាតា សុខា វេទនា ឥទិ
 វុច្ចតិ សុខំ ។ ឥតិ ឥមាយ ឧបេក្ខាយ ឥមាយ
 ច សតិយា ឥមិនា ច សុខេន សមន្តាគតោ
 ឥវិយតិ វុត្តតិ ចាលេតិ យបេតិ យាបេតិ ចរតិ
 វិហារតិ តេន វុច្ចតិ ឧបេក្ខាកោ សតិមា សុខ-
 វិហារីតិ ។

[២២២] តតិយន្តិ កណានុប្បព្វតោ^(១) តតិយំ
 ឥទិ តតិយំ សមាបជ្ជតីតិ តតិយំ ។

១ ឱ. ម. ពណាសុប្បព្វតាតិ ទិស្សតិ ។

អភ័ធម្មបំណង វិវត្ត

(២២១) ត្រង់បទថា ជាអ្នកប្រកបដោយទេវតា មានស្មារតី នៅជាសុខ សេចក្តីថា បណ្តាពាក្យទាំងនោះ ទេវតា តើដូចម្តេចៗ ការព្រងើយកន្តើយ អាការព្រងើយកន្តើយ អាការសំឡឹងឃើញជាក់ ភាពនៃចិត្តតាំងនៅជាកណ្តាល ណា នេះហៅថា ទេវតា ។ បណ្តា ពាក្យទាំងនោះ ស្មារតី តើដូចម្តេច ។ ការព្រងើយ ការនឹកឃើញ ។ បេ។ ការព្រងើយ ណា នេះហៅថា ស្មារតី ។ បណ្តាពាក្យ ទាំងនោះ សុខ តើដូចម្តេច ។ សេចក្តីត្រេកអរ ប្រព្រឹត្តទៅក្នុង ចិត្ត សេចក្តីសុខ ប្រព្រឹត្តទៅក្នុងចិត្ត ការទទួលបានអរម្មណ៍ ជាទីត្រេក អរ ជាសុខ ដែលកើតអំពីចេតោសម្មិស្ស សុខវេទនា ជាទីត្រេកអរ ដែលកើតអំពីចេតោសម្មិស្ស នេះហៅថា សុខ ។ បុគ្គល ប្រកប ដោយទេវតានេះផង ដោយស្មារតីនេះផង ដោយសុខនេះផង ហើយ សម្រេចឥរិយាបថ ប្រព្រឹត្ត រក្សា រស់នៅ ញ៉ាំងជីវិតឱ្យរស់នៅ ត្រាច់ទៅ សម្រាកនៅ ព្រោះហេតុនោះ ទើបពោលថា ជាអ្នកប្រកប ដោយទេវតា មានស្មារតី នៅជាសុខ ។

(២២២) ត្រង់ពាក្យថា ភតិយៈ គឺជាគំរប់បី ដោយលំដាប់នៃ ភិរិយាភវ បុគ្គលចូលកាន់ភតិយៈជ្ជាននេះ ព្រោះហេតុនោះ ទើបឈ្មោះ ថា ភតិយៈ ។

ឈានវិវត្ត សុត្តន្តបិដក

[២២៣] ឈានន្តិ ឧបេក្ខា សតិ សម្មជញ្ញា
សុខំ ចិត្តស្ស ឯកក្កតា ។

[២២៤] ឧបសម្មជ្ជាតិ យោ តតិយស្ស ឈា-
នស្ស លាភោ បដិលាភោ បត្តិ សម្មត្តិ ធុសោ
សច្ចិកិរិយា ឧបសម្មនា ។

[២២៥] វិហារតីតិ វេទិយតិ ។ បេ ។ វិហារតិ
តេន វុច្ចតិ វិហារតីតិ ។

[២២៦] សុខស្ស ច បហានា ទុក្ខស្ស ច
បហានាតិ អត្តិ សុខំ អត្តិ ទុក្ខំ ។ តត្ថ កតមំ
សុខំ ។ យំ កាយិកំ សាតំ កាយិកំ សុខំ
កាយសម្មស្សជំ សាតំ សុខំ វេទយិតំ កាយសម្ម-
ស្សជា សាតា សុខា វេទនា វេទិ វុច្ចតិ សុខំ ។
តត្ថ កតមំ ទុក្ខំ ។ យំ កាយិកំ អសាតំ
កាយិកំ ទុក្ខំ កាយសម្មស្សជំ អសាតំ ទុក្ខំ
វេទយិតំ កាយសម្មស្សជា អសាតា ទុក្ខា វេទនា

ឈានវិវត្ត សុត្តន្តបិដក

(៤២៣) ត្រង់ពាក្យថា ឈាន គឺ ទេវេក្ខា សតិ សម្ម-
ជញ្ញាៈ សុខ ឯកគុតារិនចិត្ត ។

(៤២៤) ត្រង់ពាក្យថា ចូល គឺ ការបោន ការបោនចំពោះ
ការដល់ ការដល់ព្រម ការពាល់ត្រូវ ការធ្វើឲ្យជាក់ច្បាស់ ការបំ-
ពេញ នូវតតិយជ្ជាន ។

(៤២៥) ត្រង់ពាក្យថា សម្រេចវិញ្ញាបនបត្រ គឺ សម្រេច ។ បេ ។
នៅ ព្រោះហេតុនោះ ទើបពោលថា សម្រេចវិញ្ញាបនបត្រ ។

(៤២៦) ត្រង់ពាក្យថា ព្រោះលះបង់សុខផង ព្រោះលះបង់ទុក្ខ
ផង សេចក្តីថា សុខក៏មាន ទុក្ខក៏មាន ។ បណ្តាពាក្យទាំងនោះ សុខ តើ
ដូចម្តេច ។ សេចក្តីត្រេកអរ ប្រព្រឹត្តទៅក្នុងកាយ សេចក្តីសុខ ប្រព្រឹត្ត
ទៅក្នុងកាយ ការទទួលអារម្មណ៍ ជាទីត្រេកអរ ជាសុខ ដែលកើតអំពី
កាយសម្ផស្ស សុខវេទនា ជាទីត្រេកអរ ដែលកើតអំពីកាយសម្ផស្ស
ណា នេះហៅថា សុខ ។ បណ្តាធម៌ទាំងនោះ ទុក្ខ តើដូចម្តេច ។
សេចក្តីមិនត្រេកអរ ប្រព្រឹត្តទៅក្នុងកាយ សេចក្តីទុក្ខ ប្រព្រឹត្តទៅក្នុង
កាយ ការទទួលអារម្មណ៍ មិនជាទីត្រេកអរ ជាទុក្ខ ដែលកើតអំពីកាយ-
សម្ផស្ស ទុក្ខវេទនា មិនជាទីត្រេកអរ ដែលកើតអំពីកាយសម្ផស្ស ណា

អភិធម្មបិដកេ វិវត្តោ

ឥទ្ធិ វុច្ចតិ ទុក្ខំ ។ ឥតិ ឥទព្វា សុខំ ឥទព្វា
ទុក្ខំ សន្តា ហោន្តិ សមិតា វ្យបសន្តា អត្តជ្ជតា
អព្ភត្តជ្ជតា អប្បីតា ព្យប្បីតា សោសិតា វិសោសិតា
ព្យជ្ជិតតា តេន វុច្ចតិ សុខស្ស ច បហាណ ទុក្ខ-
ស្ស ច បហាណតិ ។

[២២៧] បុព្វេ សោមនស្សនោមនស្សនំ អត្ត-
ជ្ជមាតិ អត្តិ សោមនស្សំ អត្តិ នោមនស្សំ ។ តត្ត
កតមំ សោមនស្សំ ។ យំ ចេតសិកំ សាតំ ចេតសិ-
កំ សុខំ ចេតោសម្មស្សនំ សាតំ សុខំ វេទយំតិ
ចេតោសម្មស្សនា សាតា សុខា វេទនា ឥទ្ធិ វុច្ចតិ
សោមនស្សំ ។ តត្ត កតមំ នោមនស្សំ ។ យំ
ចេតសិកំ អសាតំ ចេតសិកំ ទុក្ខំ ចេតោសម្មស្សនំ
អសាតំ ទុក្ខំ វេទយំតិ ចេតោសម្មស្សនា អសាតា
ទុក្ខា វេទនា ឥទ្ធិ វុច្ចតិ នោមនស្សំ ។ ឥតិ ឥទព្វា
សោមនស្សំ ឥទព្វា នោមនស្សំ បុព្វេ សន្តា ហោន្តិ
សមិតា វ្យបសន្តា អត្តជ្ជតា អព្ភត្តជ្ជតា អប្បីតា
ព្យប្បីតា សោសិតា វិសោសិតា ព្យជ្ជិតតា តេន
វុច្ចតិ បុព្វេ សោមនស្សនោមនស្សនំ អត្តជ្ជមាតិ ។

អភិធម្មបិដក វិភង្គ

នេះហៅថា ទុក្ខ ។ សុខនេះផង ទុក្ខនេះផង ជាធម៌ស្ងប់រម្ងាប់ រលត់
ខ្ចាត់ចេញ វិនាស សាបសូន្យ ខួបខាត ហ៊ានហោច រឹង ស្ងួត
ធ្វើឲ្យអស់ទៅ ព្រោះហេតុនោះ ទើបពោលថា ព្រោះលះបង់សុខ
ផង ព្រោះលះបង់ទុក្ខផង ។

(២២៧) ត្រង់ពាក្យថា ព្រោះវិនាសទៅ នៃសោមនស្ស និង
ទោមនស្ស ក្នុងកាលមុន សេចក្តីថា សោមនស្សក៏មាន ទោមនស្ស
ក៏មាន ។ បណ្តាធម៌ទាំងនោះ សោមនស្ស តើដូចម្តេច ។ សេចក្តី
ត្រេកអរ ប្រព្រឹត្តទៅក្នុងចិត្ត សេចក្តីសុខ ប្រព្រឹត្តទៅក្នុងចិត្ត ការទទួល
អារម្មណ៍ ជាទីត្រេកអរ ជាសុខ ដែលកើតអំពីចេតោសម្ព័ស្ស សុខ-
វេទនា ជាទីត្រេកអរ ដែលកើតអំពីចេតោសម្ព័ស្ស ណា នេះហៅថា
សោមនស្ស ។ បណ្តាធម៌ទាំងនោះ ទោមនស្ស តើដូចម្តេច ។
សេចក្តីមិនត្រេកអរ ប្រព្រឹត្តទៅក្នុងចិត្ត សេចក្តីទុក្ខ ប្រព្រឹត្តទៅក្នុងចិត្ត ការ
ទទួលអារម្មណ៍ មិនជាទីត្រេកអរ ជាទុក្ខ ដែលកើតអំពីចេតោសម្ព័ស្ស
ទុក្ខវេទនា មិនជាទីត្រេកអរ ដែលកើតអំពីចេតោសម្ព័ស្ស ណា នេះ
ហៅថា ទោមនស្ស ។ សោមនស្សនេះផង ទោមនស្សនេះផង ជា
ធម៌ស្ងប់រម្ងាប់ រលត់ ខ្ចាត់ចេញ វិនាស សាបសូន្យ ខួបខាត
ហ៊ានហោច រឹង ស្ងួត ធ្វើឲ្យអស់ទៅ ក្នុងកាលមុន ព្រោះហេតុនោះ ទើប
ពោលថា ព្រោះវិនាសទៅ នៃសោមនស្សនិងទោមនស្ស ក្នុងកាលមុន ។

ឈានវិវត្តេ សុត្តន្តភាជនីយំ

[២២៨] អនុក្ខមសុខន្តិ យំ បេតសិកំ លេវ
សាវំ នាសាវំ បេតោសម្មស្សជំ អនុក្ខមសុខំ វេ-
ទយំតំ បេតោសម្មស្សជា អនុក្ខមសុខា វេទនា
តេន វុច្ចតិ អនុក្ខមសុខន្តិ ។

[២២៩] ឧបេក្ខាសតិចារិសុទ្ធិន្តិ តត្ថ កតមា
ឧបេក្ខា ។ យា ឧបេក្ខា ឧបេក្ខា អដ្ឋបេក្ខា
មដ្ឋតតា ចិត្តស្ស អយំ វុច្ចតិ ឧបេក្ខា ។ តត្ថ
កតមា សតិ ។ យា សតិ អនុស្សតិ ។ បេ ។
សម្មាសតិ អយំ វុច្ចតិ សតិ ។ អយំ សតិ វេ-
មាយ ឧបេក្ខាយ វិវេជា ហោតិ បរិសុទ្ធា បរិយោ-
នាតា តេន វុច្ចតិ ឧបេក្ខាសតិចារិសុទ្ធិន្តិ ។

[២៣០] ចតុត្ថន្តិ កណាណុប្បព្វតោ(១) ចតុត្ថ
វេទិ ចតុត្ថំ សមាបដ្ឋតិវិ ចតុត្ថំ ។

[២៣១] ឈានន្តិ ឧបេក្ខា សតិ ចិត្តស្ស
ឧត្តតតា ។

១ ឧ. ម. គណនាប្បព្វតាវិ វិស្សន្តិ ។

ឈានវិភង្គ សុត្តន្តភាគទី៧

[៤២៨] ត្រង់ពាក្យថា មិនជាទុក្ខ មិនជាសុខ គឺ សេចក្តី
ត្រេកអរ ក៏មិនមែន សេចក្តីមិនត្រេកអរក៏មិនមែន ដែលប្រព្រឹត្តទៅក្នុងចិត្ត
ការទទួលអារម្មណ៍ មិនជាទុក្ខ មិនជាសុខ ដែលកើតអំពីចេតោសម្ពុស្ស
អទុក្ខមសុខវេទនា ដែលកើតអំពីចេតោសម្ពុស្ស ណា ព្រោះហេតុ
នោះ ទើបពោលថា មិនជាទុក្ខ មិនជាសុខ ។

[៤២៩] ត្រង់ពាក្យថា មានសតិដ៏បរិសុទ្ធដោយឧបេក្ខា សេចក្តី
ថា បណ្តាធម៌ទាំងនោះ ឧបេក្ខា តើដូចម្តេច ។ ការព្រងើយកន្តើយ
អាការព្រងើយកន្តើយ អាការសំឡឹងឃើញជាក់ ភាពនៃចិត្តតាំងនៅ
ជាកណ្តាល ណា នេះហៅថា ឧបេក្ខា ។ បណ្តាពាក្យទាំងនោះ
សតិ តើដូចម្តេច ។ ការព្យក ព្យកឃើញ ។ ថេ ។ ការព្យកត្រូវ
ណា នេះហៅថា សតិ ។ សតិនេះ ជាធម្មជាតិរបើក បរិសុទ្ធ ផ្លូវផង
ដោយឧបេក្ខានេះ ព្រោះហេតុនោះ ទើបពោលថា មានសតិដ៏បរិសុទ្ធ
ដោយឧបេក្ខា ។

[៤៣០] ត្រង់ពាក្យថា ចតុត្ថៈ គឺជាគំរប់៤ ដោយលំដាប់នៃ
ភិរិយាភប់ បុគ្គលចូលកាន់ឈានទី ៤ នេះ ព្រោះហេតុនោះ ទើបឈ្មោះ
ថា ចតុត្ថៈ ។

[៤៣១] ត្រង់ពាក្យថា ឈាន គឺ ឧបេក្ខា សតិ ឯកគុតា
នៃចិត្ត ។

អភិធម្មបិដកេ វិវាដោ

[២៣២] ឧបសម្ពជ្ជាតិ យោ ចតុត្ថស្ស ឈា-
នស្ស លាភោ បដិលាភោ បត្តិ សម្បត្តិ ដុសនា
សង្កតិវិយា ឧបសម្ពទា ។

[២៣៣] វិហារតិតិ វិវាយតិ ។ បេ ។ វិហារតិ
តេន វុច្ចតិ វិហារតិ ។

[២៣៤] សព្វសោ រូបសញ្ញានំ សមតិក្កមាតិ
តត្ថ កតមា រូបសញ្ញាយោ ។ យា រូបាវចរស-
មាបត្តិ សមាបន្នស្ស វា ឧបបន្នស្ស វា ទិដ្ឋជម្ម-
សុខវិហារិស្ស វា សញ្ញា សញ្ញាននា សញ្ញានិកត្តិ
ឥមា វុច្ចនិ រូបសញ្ញាយោ ឥមា រូបសញ្ញាយោ
អតិក្កន្តោ ហោតិ វិតិក្កន្តោ សមតិក្កន្តោ តេន
វុច្ចតិ សព្វសោ រូបសញ្ញានំ សមតិក្កមាតិ ។

[២៣៥] បដិយសញ្ញានំ អត្តដមាតិ តត្ថ ក-
តមា បដិយសញ្ញាយោ ។ រូបសញ្ញា សន្តសញ្ញា
តន្តសញ្ញា រសសញ្ញា ដោដព្វសញ្ញា ឥមា វុច្ចនិ

អភិធម្មបំណង វិវាទ

[៤៣២] ត្រង់ពាក្យថា ចូល គឺ ការបាន ការបានចំពោះ ការដល់ ការដល់ព្រម ការពាល់ត្រូវ ការធ្វើឲ្យជាក់ច្បាស់ ការ ចំពេញ នូវចតុត្ថជ្ជាន ។

[៤៣៣] ត្រង់ពាក្យថា សម្រេចឥរិយាបថ គឺ សម្រេច ។ ថេ ។ សម្រាកនៅ ព្រោះហេតុនោះ ទើបពោលថា សម្រេច ឥរិយាបថ ។

[៤៣៤] ត្រង់ពាក្យថា ព្រោះកន្លងរូបសញ្ញា ដោយសព្វគ្រប់ សេចក្តីថា បណ្តាធម៌ទាំងនោះ រូបសញ្ញា តើដូចម្តេច ។ ការ សំគាល់ អាការសំគាល់ ភាពនៃការសំគាល់ ណា របស់បុគ្គលអ្នក ចូលកាន់រូបសមាបត្តិក៏ របស់បុគ្គលអ្នកប្រកប (ដោយរូបសមាបត្តិ) ក៏ របស់បុគ្គលអ្នកនៅជាសុខក្នុងបច្ចុប្បន្ន (ដោយរូបាវចរសមាបត្តិ) ក៏ នេះ ហៅថា រូបសញ្ញា បុគ្គល កន្លង ប្រព្រឹត្តកន្លង ឈានកន្លង នូវរូបសញ្ញាទាំងនេះ ព្រោះហេតុនោះ ទើបពោលថា ព្រោះកន្លងរូប- សញ្ញា ដោយសព្វគ្រប់ ។

[៤៣៥] ត្រង់ពាក្យថា ព្រោះវិនាសទៅនៃបដិយសញ្ញាទាំង- ឡាយ សេចក្តីថា បណ្តាធម៌ទាំងនោះ បដិយសញ្ញា តើដូចម្តេច ។ រូបសញ្ញា សទ្ធសញ្ញា គន្ធសញ្ញា រសសញ្ញា ដោដព្វសញ្ញា នេះហៅថា

ឈានវិវត្ត សុត្តន្តបិដក

បដិយសញ្ញាយោ ឥមា បដិយសញ្ញាយោ សន្តា
ហោន្តិ សមិតា វ្យុបសន្តា អត្តដ្ឋតា អត្តត្តដ្ឋតា អប្ប័តា
ព្យប្ប័តា សោសិតា វិសោសិតា ព្យុដ្ឋិតតា តេន
វុច្ឆតិ បដិយសញ្ញានំ អត្តដ្ឋតាតិ ។

[២៣៦] ឆានត្តសញ្ញានំ អមនសិការាតិ តត្ត
កតមា ឆានត្តសញ្ញាយោ ។ យា អសមាបន្នស្ស
មនោធាតុសមដ្ឋិស្ស វា មនោវិញ្ញាណធាតុសមដ្ឋិស្ស
វា សញ្ញា សញ្ញាននា សញ្ញានិត្តំ ឥមា វុច្ឆតិ
ឆានត្តសញ្ញាយោ ឥមា ឆានត្តសញ្ញាយោ ន មន-
សិការាតិ តេន វុច្ឆតិ ឆានត្តសញ្ញានំ អមនសិ-
ការាតិ ។

[២៣៧] អនន្តោ អាណាសោតិ តត្ត កតមា
អាណាសោ ។ យោ អាណាសោ អាណាសគតំ អយំ
អយគតំ វិវេកា វិវេកតំ អសម្ពុដ្ឋំ ចត្វហិ មហាក្ក-
តេហិ អយំ វុច្ឆតិ អាណាសោ តស្មី អាណាស
ចិត្តំ វេយេតិ សណ្ឌវេតិ អនន្តំ ជរតិ តេន វុច្ឆតិ
អនន្តោ អាណាសោតិ ។

ឈានវិវត្ត សុត្តន្តបិដក

បដិយសញ្ញា បដិយសញ្ញាទាំងនេះ ជាធម៌ស្ងប់រម្ងាប់ រលត់ ខ្ចាត់
ចេញ វិនាស សាបសូន្យ ខូចខាត ហ៊ានហោច រឹង ស្ងួត ធ្វើឲ្យ
អស់ទៅ ព្រោះហេតុនោះ ទើបពោលថា ព្រោះវិនាសទៅនៃបដិ-
យសញ្ញាទាំងឡាយ ។

(៤៣៦) ត្រង់ពាក្យថា ព្រោះមិនធ្វើទុកកងចិត្តនូវនានត្តសញ្ញា
សេចក្តីថា បណ្តាធម៌ទាំងនោះ នានត្តសញ្ញា តើដូចម្តេច ។ ការសំគាល់
អាការសំគាល់ ភាពនៃការសំគាល់ ណា របស់បុគ្គលអ្នកមិនចូលកាន់
(រូបសមាបត្តិ) ជាអ្នកព្រមព្រៀងដោយមនោធាត្តក្តី ព្រមព្រៀងដោយ
មនោវិញ្ញាណធាត្តក្តី នេះហៅថា នានត្តសញ្ញា បុគ្គលមិនធ្វើទុកកងចិត្ត
នូវនានត្តសញ្ញាទាំងនេះ ព្រោះហេតុនោះ ទើបពោលថា ព្រោះមិន
ធ្វើទុកកងចិត្តនូវនានត្តសញ្ញា ។

(៤៣៧) ត្រង់ពាក្យថា អាកាសមិនមានទីបំផុត សេចក្តីថា
បណ្តាធម៌ទាំងនោះ អាកាស តើដូចម្តេច ។ កន្លែងណា ដែលមិន
អាចក្លរាស់បាន អាកាស ទីឥតទើស ទីអាកាស ទីចន្លោះ វាល មិនប៉ះ
ពាល់ដោយមហាក្នករូបទាំង ៤ នេះហៅថា អាកាស ភិក្ខុតំកល់ តាំង
ទុក នូវចិត្ត ក្នុងអាកាសនោះ ផ្សាយចិត្តទៅកាន់ទីដែលមិនមានទីបំផុត
ព្រោះហេតុនោះ ទើបពោលថា អាកាសមិនមានទីបំផុត ។

អភិធម្មបិដកេ វិវាដោ

[២៣៨] អាណាសានញ្ញាយតនន្តិ អាណាសា-
នញ្ញាយតនំ សមាបន្នស្ស វា ឧបបន្នស្ស វា ទិដ្ឋ-
ធម្មសុខវិហារិស្ស វា ចិត្តចេតសិកា ធម្មា ។

[២៣៩] ឧបសម្បជ្ជាតិ យោ អាណាសានញ្ញា-
យតនស្ស លាភោ បដិលាភោ បត្តិ សម្បត្តិ ដុសនា
សម្មិតិវិយា ឧបសម្បទា ។

[២៤០] វិហារតីតិ វិយតិ ។ បេ ។ វិហារតិ
តេន វុច្ចតិ វិហារតីតិ ។

[២៤១] សព្វសោ អាណាសានញ្ញាយតនំ ស-
មតិក្កមាតិ វេមំ អាណាសានញ្ញាយតនំ អតិក្កន្តោ
ហោតិ វិតិក្កន្តោ សមតិក្កន្តោ តេន វុច្ចតិ សព្វ-
សោ អាណាសានញ្ញាយតនំ សមតិក្កមាតិ ។

[២៤២] អនន្តំ វិញ្ញាណន្តំ តំយេវ អាណាសំ
វិញ្ញាណោ ដុដ្ឋំ មនសិករោតិ អនន្តំ ដរតិ តេន
វុច្ចតិ អនន្តំ វិញ្ញាណន្តំ ។

អភិធម្មបិដក វិវេក

(៤៣៨) ត្រង់ពាក្យថា អាកាសានញ្ជាយតនៈ បានដល់ពួកធម៌ គឺចិត្ត និងចេតសិក របស់បុគ្គលអ្នកចូលកាន់អាកាសានញ្ជាយតនៈជ្ជានក្តី របស់បុគ្គលអ្នកប្រកប (ដោយអាកាសានញ្ជាយតនៈជ្ជាន) ក្តី របស់បុគ្គល អ្នកនៅជាសុខក្នុងបច្ចុប្បន្ន (ដោយអាកាសានញ្ជាយតនៈជ្ជាន) ក្តី ។

(៤៣៩) ត្រង់ពាក្យថា ចូល គឺ ការបាន ការបានចំពោះ ការដល់ ការដល់ព្រម ការពាល់ត្រូវ ការធ្វើឲ្យជាក់ច្បាស់ ការ ចំពេញ នូវអាកាសានញ្ជាយតនៈជ្ជាន ។

(៤៤០) ត្រង់ពាក្យថា សម្រេចអរិយាបថ គឺ សម្រេច ។ បេ។ នៅ ព្រោះហេតុនោះ ទើបពោលថា សម្រេចអរិយាបថ ។

(៤៤១) ត្រង់ពាក្យថា ព្រោះកន្លងនូវអាកាសានញ្ជាយតនៈជ្ជាន ដោយប្រការទាំងពួង គឺភិក្ខុជាអ្នកកន្លង ប្រព្រឹត្តកន្លង ឈានកន្លង នូវអាកាសានញ្ជាយតនៈជ្ជាននេះ ព្រោះហេតុនោះ ទើបពោលថា ព្រោះ កន្លងនូវអាកាសានញ្ជាយតនៈជ្ជាន ដោយប្រការទាំងពួង ។

(៤៤២) ត្រង់ពាក្យថា វិញ្ញាណ មិនមានទីបំផុត គឺ ភិក្ខុ ធ្វើ ទុកក្នុងចិត្ត ចំពោះអាកាសនោះឯង ដែលពាល់ត្រូវដោយវិញ្ញាណ ផ្សាយ ទៅកាន់ទីមិនមានទីបំផុត ព្រោះហេតុនោះ ទើបពោលថា វិញ្ញាណ មិនមានទីបំផុត ។

ឈានវិភង្គេ សុត្តន្តបិដក

[៤៤៣] វិញ្ញាណញ្ញាយននន្តិ វិញ្ញាណញ្ញាយ-
ននំ សមាបន្តស្ស វា ឧបបន្តស្ស វា ទិដ្ឋធម្មសុខ-
វិហារិស្ស វា ចិត្តចេតសិកោ ធម្មា ។

[៤៤៤] ឧបសម្បជ្ជាតិ យោ វិញ្ញាណញ្ញាយ-
ននស្ស លាភោ បដិលាភោ បតិ សម្បតិ ដុស្សា
សច្ចិកិរិយា ឧបសម្បទា ។

[៤៤៥] វិហារតិ វិហារតិ វិហារតិ ។ បេ ។ វិហារតិ
តេន វុច្ចតិ វិហារតិ ។

[៤៤៦] សព្វសោ វិញ្ញាណញ្ញាយននំ សម-
តិក្កមាតិ វេ វិញ្ញាណញ្ញាយននំ អតិក្កន្តោ ហោតិ
វិកិក្កន្តោ សមតិក្កន្តោ តេន វុច្ចតិ សព្វសោ វិញ្ញា-
ណញ្ញាយននំ សមតិក្កមាតិ ។

[៤៤៧] នត្តិ កិញ្ចតិ តិយេវ វិញ្ញាណំ អា-
ភារេតិ វិភារេតិ អន្តរជាបេតិ នត្តិ កិញ្ចតិ បស្សតិ
តេន វុច្ចតិ នត្តិ កិញ្ចតិ ។

ឈានវិវត្ត សុត្តន្តបិដក

(៤៤៣) ត្រង់ពាក្យថា វិញ្ញាណញ្ចាយតនៈ បានដល់ពួកធម៌
គឺចិត្ត និងចេតសិក របស់បុគ្គលអ្នកចូលកាន់វិញ្ញាណញ្ចាយតនៈជ្រានក្តី
របស់បុគ្គលអ្នកប្រកប (ដោយវិញ្ញាណញ្ចាយតនៈជ្រាន) ក្តី របស់បុគ្គល
អ្នកនៅជាសុខក្នុងបច្ចុប្បន្ន (ដោយវិញ្ញាណញ្ចាយតនៈជ្រាន) ក្តី ។

(៤៤៤) ត្រង់ពាក្យថា ចូល គឺ ការបាន ការបានចំពោះ
ការដល់ ការដល់ព្រម ការពាល់ត្រូវ ការធ្វើឲ្យជាក់ច្បាស់ ការ
បំពេញ នូវវិញ្ញាណញ្ចាយតនៈជ្រាន ។

(៤៤៥) ត្រង់ពាក្យថា សម្រេចឥរិយាបថ គឺសម្រេច ។ មេម
នៅ ព្រោះហេតុនោះ ទើបពោលថា សម្រេចឥរិយាបថ ។

(៤៤៦) ត្រង់ពាក្យថា ព្រោះកន្លងនូវវិញ្ញាណញ្ចាយតនៈ ដោយ
ប្រការទាំងពួង គឺ ភិក្ខុជាអ្នកកន្លង ប្រព្រឹត្តកន្លង ឈានកន្លង នូវ
វិញ្ញាណញ្ចាយតនៈជ្រាននេះ ព្រោះហេតុនោះ ទើបពោលថា ព្រោះ
កន្លងនូវវិញ្ញាណញ្ចាយតនៈជ្រាន ដោយប្រការទាំងពួង ។

(៤៤៧) ត្រង់ពាក្យថា វត្ថុតិចតួចមិនមាន គឺ ភិក្ខុ ចំរើនទូទៅ
ចំរើនវិសេស នូវវិញ្ញាណនោះឯង ធ្វើឲ្យបាត់វិញ្ញាណ រមែងឃើញថា
វត្ថុតិចតួច មិនមាន ព្រោះហេតុនោះ ទើបពោលថា វត្ថុតិចតួច មិនមាន ។

អភិធម្មបំណែក វិវត្តោ

[២២៨] អាគីញ្ចញ្ញាយតនំ អាគីញ្ចញ្ញាយតនំ សមាបន្នស្ស វា ឧបបន្នស្ស វា ទិដ្ឋធម្មស្ស ខ-
វិហារិស្ស វា ចិត្តចេតសិកា ធម្មា ។

[២២៩] ឧបសម្មជ្ជាតិ យោ អាគីញ្ចញ្ញាយតនស្ស លាភោ បដិលាភោ បត្តិ សម្មត្តិ
ដុសនា សច្ចិកិរិយា ឧបសម្មនា ។

[២៣០] វិហារតីតិ វិហារតីតិ ។ បេ ។ វិហារតិ
តេន វុច្ចតិ វិហារតីតិ ។

[២៣១] សព្វសោ អាគីញ្ចញ្ញាយតនំ សម-
តិក្កមាតិ វេមំ អាគីញ្ចញ្ញាយតនំ អតិក្កន្តោ
ហោតិ វីតិក្កន្តោ សមតិក្កន្តោ តេន វុច្ចតិ
សព្វសោ អាគីញ្ចញ្ញាយតនំ សមតិក្កមាតិ ។

[២៣២] នេវសញ្ញាសញ្ញាតិ តំយេវ អាគីញ្ច-
ញ្ញាយតនំ សន្តតោ មនសិករោតិ សង្ខារវសេស-
សមាបត្តិ កាវេតិ តេន វុច្ចតិ នេវសញ្ញាសញ្ញាតិ ។

អភិធម្មបិដក វិវាដ្ឋ

[២៤៨] ត្រង់ពាក្យថា អាកិញ្ចញ្ញាយតនៈ បានដល់ពួកធម៌
គឺចិត្ត និងចេតសិក របស់បុគ្គលអ្នកចូលកាន់អាកិញ្ចញ្ញាយតនៈជ្ជានកិ
របស់បុគ្គលអ្នកប្រកប (ដោយអាកិញ្ចញ្ញាយតនៈជ្ជាន) ក៏ របស់បុគ្គល
អ្នកនៅជាសុខក្នុងចច្ចុប្បន្ន (ដោយអាកិញ្ចញ្ញាយតនៈជ្ជាន) ក៏ ។

[២៤៩] ត្រង់ពាក្យថា ចូល គឺ ការបាន ការបានចំពោះ
ការដល់ ការដល់ព្រម ការពាលត្រូវ ការធ្វើឲ្យជាក់ច្បាស់ ការបំពេញ
នូវអាកិញ្ចញ្ញាយតនៈជ្ជាន ។

[២៥០] ត្រង់ពាក្យថា សម្រេចឥរិយាបថ គឺ សម្រេច ។ បេ។
នៅ ព្រោះហេតុនោះ ទើបពោលថា សម្រេចឥរិយាបថ ។

[២៥១] ត្រង់ពាក្យថា ព្រោះកន្លងនូវអាកិញ្ចញ្ញាយតនៈ ដោយ
ប្រការទាំងពួង គឺ ភិក្ខុជាអ្នកកន្លង ប្រព្រឹត្តកន្លង ឈានកន្លង នូវអាកិ-
ញ្ចញ្ញាយតនៈជ្ជាននេះ ព្រោះហេតុនោះ ទើបពោលថា ព្រោះកន្លង
នូវអាកិញ្ចញ្ញាយតនៈជ្ជាន ដោយប្រការទាំងពួង ។

[២៥២] ត្រង់ពាក្យថា នៅសញ្ញាសញ្ញា គឺ ភិក្ខុធ្វើទឹកក្នុងចិត្ត
នូវអាកិញ្ចញ្ញាយតនៈជ្ជាននោះឯង ដោយល្អិត ចំរើននូវសមាបត្តិមាន
សង្ខារសល់នៅ ព្រោះហេតុនោះ ទើបពោលថា នៅសញ្ញាសញ្ញា ។

ឈានវិវត្ត អភិធម្មភាជនីយំ

[២៥៣] នេវសញ្ញាណសញ្ញាយតននិច្ចំ នេវ-
សញ្ញាណសញ្ញាយតនំ សមាបន្តស្ស វា ឧបបន្តស្ស
វា ទិដ្ឋជម្ពស្សុខវិហារស្ស វា ចិត្តចេតសិកោ ជម្មា ។

[២៥៤] ឧបសម្មជ្ជាតិ យោ នេវសញ្ញាណ-
សញ្ញាយតនស្ស លាភោ បដិលាភោ បត្តិ សម្មត្តិ
ដុសនា សច្ចិកិរិយា ឧបសម្មនា ។

[២៥៥] វិហារតីតិ វេរិយតិ វុត្តតិ ចាលេតិ
យបេតិ យាបេតិ ចរតិ វិហារតិ តេន វុត្តតិ
វិហារតីតិ ។

សុត្តន្តភាជនីយំ ។

[២៥៦] ចត្តារិ ឈាននិ បវេមំ ឈានំ
ទុតិយំ ឈានំ តតិយំ ឈានំ ចតុត្ថំ ឈានំ ។

[២៥៧] តត្ថ កតមំ បវេមំ ឈានំ ។
វេជ ភិក្ខុ យស្មី សមយេ រូប្មបបត្តិយា មក្ក
ភារេតិ វិវិច្ឆេវ កោមេហិ ។ បេ ។ បវេមំ ឈានំ
ឧបសម្មជ្ជ វិហារតិ បវេកសិណំ តស្មី សមយេ

ឈានវិវត្ត អភិធម្មភាជនីយ

(៤៥៣) ត្រង់ពាក្យថា នៅសញ្ញានាសញ្ញាយតនៈ បានដល់
ពួកធម៌ គឺបំណងចេតសិក របស់បុគ្គលអ្នកចូលកាន់នៅសញ្ញានាសញ្ញា-
យតនជ្ឈានក្តី របស់បុគ្គលអ្នកប្រកប (ដោយនៅសញ្ញានាសញ្ញាយតន-
ជ្ឈាន) ក្តី របស់បុគ្គលអ្នកនៅជាសុខក្នុងបច្ចុប្បន្ន (ដោយនៅសញ្ញា-
សញ្ញាយតនជ្ឈាន) ក្តី ។

(៤៥៤) ត្រង់ពាក្យថា ចូល គឺ ការបាន ការបានចំពោះ
ការដល់ ការដល់ព្រម ការរាល់ត្រូវ ការធ្វើឲ្យជាក់ច្បាស់ ការ
បំពេញ នូវនៅសញ្ញានាសញ្ញាយតនជ្ឈាន ។

(៤៥៥) ត្រង់ពាក្យថា សម្រេចឥរិយាបថ គឺ សម្រេច ប្រព្រឹត្ត
រក្សា រស់នៅ ញ៉ាំងជីវិតឲ្យរស់នៅ គ្រាប់ទៅ សម្រាកនៅ ព្រោះ
ហេតុនោះ ទើបពោលថា សម្រេចឥរិយាបថ ។

ចប់ សុត្តន្តភាជនីយ ។

(៤៥៦) ឈាន ៤ យ៉ាង គឺបឋមជ្ឈាន ១ ទុតិយជ្ឈាន ១
តតិយជ្ឈាន ១ ចតុត្ថជ្ឈាន ១ ។

(៤៥៧) បណ្តាឈានទាំងនោះ បឋមជ្ឈាន តើដូចម្តេច ។
ក្នុងសម័យណា ក៏ក្នុងសាសនានេះ ចំរើនមគ្គ ដើម្បីកើតក្នុងរូប-
ភព ស្ងាត់ចាកកាយទាំងឡាយ ។ បេ ។ ចូលកាន់បឋមជ្ឈាន មាន
បឋមិកសិណ (ជាអារម្មណ៍) ហើយសម្រាកនៅ ក្នុងសម័យនោះ

អភិធម្មបិដកេ វិវាដោ

បញ្ចង្គិកំ ឈានំ ហោតិ វិតក្កោ វិចារោ បិត សុខំ
ចិត្តស្ស ឯកក្កតា ឥទំ វុច្ចតិ បឋមំ ឈានំ អវ-
សេសា ធម្មា ឈានសម្បយុត្តា ។

[៤៥៥] តត្ថ កតមំ ទុតិយំ ឈានំ ។ ឥធ
កិក្ក យស្មី សមយេ រូប្បបត្តិយា បក្កំ កាវេតិ
វិតក្កវិចារានំ វុបសមា ។ បេ ។ ទុតិយំ ឈានំ
ឧបសម្បជ្ឈ វិហារតិ បឋវកសិណំ តស្មី សមយេ
តវង្គិកំ ឈានំ ហោតិ បិត សុខំ ចិត្តស្ស ឯ-
កក្កតា ឥទំ វុច្ចតិ ទុតិយំ ឈានំ អវសេសា
ធម្មា ឈានសម្បយុត្តា ។

[៤៥៧] តត្ថ កតមំ តតិយំ ឈានំ ។ ឥធ
កិក្ក យស្មី សមយេ រូប្បបត្តិយា បក្កំ កាវេតិ
បិតិយា ច វិវាតា ។ បេ ។ តតិយំ ឈានំ ឧបសម្ប-
ជ្ឈ វិហារតិ បឋវកសិណំ តស្មី សមយេ ទុវង្គិកំ
ឈានំ ហោតិ សុខំ ចិត្តស្ស ឯកក្កតា ឥទំ
វុច្ចតិ តតិយំ ឈានំ អវសេសា ធម្មា ឈាន-
សម្បយុត្តា ។

[៤៦០] តត្ថ កតមំ ចតុត្ថំ ឈានំ ។

អភិធម្មបិដក វិវាដ

ឈានមានអង្គ ៥ គឺ វិតក្កៈ វិចារៈ បីតិ សុខ ចិត្តកគ្គតា កំកើត
មាន នេះហៅថា បឋមជ្ឈាន ធម៌ទាំងឡាយដ៏សេស ក៏ឈ្មោះថា ប្រកប
ដោយឈាន ។

[២៥៨] បណ្តា ឈានទាំងនោះ ទុតិយជ្ឈាន តើដូចម្តេច ។
ក្នុងសម័យណា កិកក្នុងសាសនានេះ ចំរើនមគ្គ ដើម្បីកើតក្នុងរូបភព
ព្រោះរម្ងាប់វិតក្កៈនិងវិចារៈ ។ បេ ។ ចូលកាន់ទុតិយជ្ឈាន មានបឋមវិ-
កសិណ (ជាអារម្មណ៍) ហើយសម្រាកនៅ ក្នុងសម័យនោះ ឈាន
មានអង្គ ៣ គឺ បីតិ សុខ ចិត្តកគ្គតា កំកើតមាន នេះហៅថា
ទុតិយជ្ឈាន ធម៌ទាំងឡាយដ៏សេស ក៏ឈ្មោះថា ប្រកបដោយឈាន ។

[២៥៩] បណ្តា ឈានទាំងនោះ តតិយជ្ឈាន តើដូចម្តេច ។
ក្នុងសម័យណា កិកក្នុងសាសនានេះ ចំរើនមគ្គ ដើម្បីកើតក្នុងរូបភព
ព្រោះនឿយណាយចាកបីតិ ។ បេ ។ ចូលកាន់តតិយជ្ឈាន មានបឋមវិ-
កសិណ (ជាអារម្មណ៍) ហើយសម្រាកនៅ ក្នុងសម័យនោះ ឈាន
មានអង្គ ២ គឺ សុខ ចិត្តកគ្គតា កំកើតមាន នេះហៅថា តតិ-
យជ្ឈាន ធម៌ទាំងឡាយដ៏សេស ក៏ឈ្មោះថា ប្រកបដោយឈាន ។

[២៦០] បណ្តា ឈានទាំងនោះ ចតុត្ថជ្ឈាន តើដូចម្តេច ។

ឈានវិវត្ត អភិធម្មកាជីវិយំ

ឥត ភិក្ខុ យស្មី សមយេ រូប្ខបបត្តិយា មក្ខំ ភារេតិ
 សុខស្ស ច បហានា ។ បេ ។ ចតុត្ថំ ឈានំ ឧប-
 សម្បជ្ជ វិហារតិ បឋវីកសិណំ តស្មី សមយេ
 ទុវដ្ឋិកំ ឈានំ ហោតិ ឧបេក្ខា ចិត្តស្ស ឯក-
 កុតា ឥទំ វុច្ចតិ ចតុត្ថំ ឈានំ អវសេសា ធម្មា
 ឈានសម្បយុត្តា ។

(២៦១) ឥត ភិក្ខុ យស្មី សមយេ រូប្ខប-
 ត្តិយា មក្ខំ ភារេតិ វិវិច្ឆេវ កាមេហំ ។ បេ ។
 បឋមំ ឈានំ ឧបសម្បជ្ជ វិហារតិ បឋវីកសិណំ
 តស្មី សមយេ បញ្ចដ្ឋិកំ ឈានំ ហោតិ វិតក្កោ
 វិចារោ ប័តិ សុខំ ចិត្តស្ស ឯកកុតា ឥទំ វុច្ចតិ
 បឋមំ ឈានំ អវសេសា ធម្មា ឈានសម្បយុត្តា ។

(២៦២) ឥត ភិក្ខុ យស្មី សមយេ រូប្ខបបត្តិយា
 មក្ខំ ភារេតិ អវិតក្កំ វិចារមត្តំ វិវេកជំ ប័តិសុខំ
 ទុតិយំ ឈានំ ឧបសម្បជ្ជ វិហារតិ បឋវីកសិណំ
 តស្មី សមយេ ចតុវដ្ឋិកំ ឈានំ ហោតិ វិចារោ
 ប័តិ សុខំ ចិត្តស្ស ឯកកុតា ឥទំ វុច្ចតិ ទុតិយំ
 ឈានំ អវសេសា ធម្មា ឈានសម្បយុត្តា ។

ឈានវិភង្គ អភិធម្មភាជនីយ

កងសម័យណា ភិក្ខុកងសាសនានេះ ចំរើនមគ្គ ដើម្បីកើតកងរូបភព
ព្រោះលះបង់នូវសុខផង ។ បេ ។ ចូលកាន់ចតុត្ថជ្ឈាន មានបឋវីកសិណ
(ជាអារម្មណ៍) ហើយសម្រាកនៅ កងសម័យនោះ ឈានមានអង្គ ២
គឺ ទេវតា ចិត្តកត្តតា ក៏កើតមាន នេះហៅថា ចតុត្ថជ្ឈាន ធម៌
ទាំងឡាយដ៏សេស ក៏ឈ្មោះថា ប្រកបដោយឈាន ។

[៤៦១] កងសម័យណា ភិក្ខុកងសាសនានេះ ចំរើនមគ្គដើម្បី
កើតកងរូបភព ស្ងួតចាកកាមទាំងឡាយ ។ បេ ។ ចូលកាន់បឋមជ្ឈាន
មានបឋវីកសិណ (ជាអារម្មណ៍) ហើយសម្រាកនៅ កងសម័យនោះ
ឈានមានអង្គ ៥ គឺ វិតក្កៈ វិចារៈ បីតិ សុខ ចិត្តកត្តតា ក៏
កើតមាន នេះហៅថា បឋមជ្ឈាន ធម៌ទាំងឡាយដ៏សេស ក៏ឈ្មោះ
ថា ប្រកបដោយឈាន ។

[៤៦២] កងសម័យណា ភិក្ខុកងសាសនានេះ ចំរើនមគ្គ
ដើម្បីកើតកងរូបភព ចូលកាន់ទុតិយជ្ឈាន មិនមានវិតក្កៈ មានត្រឹមតែ
វិចារៈ មានបីតិនិងសុខកើតអំពីសេចក្តីស្ងួត មានបឋវីកសិណ (ជា
អារម្មណ៍) ហើយសម្រាកនៅ កងសម័យនោះ ឈានមានអង្គ ៤ គឺ
វិចារៈ បីតិ សុខ ចិត្តកត្តតា ក៏កើតមាន នេះហៅថា ទុតិយជ្ឈាន
ធម៌ទាំងឡាយដ៏សេស ក៏ឈ្មោះថា ប្រកបដោយឈាន ។

អភិធម្មបិដក វិវាដ្ឋាន

(២៦៣) ឥធិ ភិក្ខុ យស្មី សមយេ រូប្មប-
 បត្តិយា មក្កំ ភាវេតិ វិតក្កវិចារាណំ រូបសមា ។ បេ ។
 តតិយំ ឈានំ ឧបសម្បជ្ជ វិហារតិ បឋវីកសិណំ
 តស្មី សមយេ តវដ្ឋីកំ ឈានំ ហោតិ បីតិ សុខំ
 ចិត្តស្ស ឯកកុតា ឥទំ វុច្ចតិ តតិយំ ឈានំ អវ-
 សេសាធម្មា ឈានសម្បយុត្តា ។

(២៦៤) ឥធិ ភិក្ខុ យស្មី សមយេ រូប្មប-
 បត្តិយា មក្កំ ភាវេតិ បីតិយា ច វិវាតា ។ បេ ។
 ចតុតំ ឈានំ ឧបសម្បជ្ជ វិហារតិ បឋវីកសិណំ
 តស្មី សមយេ ធិវដ្ឋីកំ ឈានំ ហោតិ សុខំ ចិ-
 ត្តស្ស ឯកកុតា ឥទំ វុច្ចតិ ចតុតំ ឈានំ អវ-
 សេសា ធម្មា ឈានសម្បយុត្តា ។

(២៦៥) ឥធិ ភិក្ខុ យស្មី សមយេ រូប្មប-
 បត្តិយា មក្កំ ភាវេតិ សុខស្ស ច បហានា ។ បេ ។
 បញ្ចមំ ឈានំ ឧបសម្បជ្ជ វិហារតិ បឋវីកសិណំ
 តស្មី សមយេ ធិវដ្ឋីកំ ឈានំ ហោតិ ឧបេក្ខា
 ចិត្តស្ស ឯកកុតា ឥទំ វុច្ចតិ បញ្ចមំ ឈានំ អ-
 វសេសា ធម្មា ឈានសម្បយុត្តា ។

អភិធម្មបិដក វិវត្ត

[៤៦៣] កងសម័យណា ភិក្ខុកងសាសនានេះ ចំរើនមគ្គ
 ដើម្បីកើតកងរូបភព ព្រោះរម្ងាប់វិភក្តៈ នឹងវិចារៈ ។ បេ ។ ចូលកាន់
 ភតិយជ្ឈាន មានបបរិកសិណ (ជាអារម្មណ៍) ហើយសម្រាកនៅ
 កងសម័យនោះ ឈានមានអង្គ ៣ គឺ បីតិ សុខ ចិត្តកក្កតា ក៏
 កើតមាន នេះហៅថា ភតិយជ្ឈាន ធម៌ទាំងឡាយដ៏សេស ក៏ឈ្មោះ
 ថា ប្រកបដោយឈាន ។

[៤៦៤] កងសម័យណា ភិក្ខុកងសាសនានេះ ចំរើនមគ្គ
 ដើម្បីកើតកងរូបភព ព្រោះនឿយណាយចាកបីតិផង ។ បេ ។ ចូល
 កាន់ចតុត្ថជ្ឈាន មានបបរិកសិណ (ជាអារម្មណ៍) ហើយសម្រាកនៅ
 កងសម័យនោះ ឈានមានអង្គ ២ គឺ សុខ ចិត្តកក្កតា ក៏កើត
 មាន នេះហៅថា ចតុត្ថជ្ឈាន ធម៌ទាំងឡាយដ៏សេស ក៏ឈ្មោះថា
 ប្រកបដោយឈាន ។

[៤៦៥] កងសម័យណា ភិក្ខុកងសាសនានេះ ចំរើនមគ្គ
 ដើម្បីកើតកងរូបភព ព្រោះលះបង់សុខផង ។ បេ ។ ចូលកាន់បព្វាម-
 ជ្ឈាន មានបបរិកសិណ (ជាអារម្មណ៍) ហើយសម្រាកនៅ កង
 សម័យនោះ ឈានមានអង្គ ២ គឺ ទេវតា ចិត្តកក្កតា ក៏កើតមាន
 នេះហៅថា បព្វាមជ្ឈាន ធម៌ទាំងឡាយដ៏សេស ក៏ឈ្មោះថា ប្រកប
 ដោយឈាន ។

ឈានវិវត្ត អភិធម្មភាជនីយំ

[៤៦៦] ឥត ភិក្ខុ យស្មី សមយេ អរូប្ប-
 បត្តិយា មកំ ភារេតិ សព្វសោ អាតិញ្ចាណា យតនំ
 សមតិក្កម លេសពាណា សព្វា យតនំ សព្វា សហា-
 តំ សុខស្ស ច បហាណា ។ ប ។ ចតុត្ថំ ឈានំ
 ឧបសម្បជ្ជ វិហារតិ តស្មី សមយេ ធុដ្ឋីកំ ឈានំ
 ហោតិ ឧបេក្ខា ចិត្តស្ស ឯកក្កតា ឥទំ វុច្ចតិ
 ចតុត្ថំ ឈានំ អវសេសា ធម្មា ឈានសម្បយុត្តា ។

[៤៦៧] ចត្តារិ ឈានានំ បវេមំ ឈានំ ធុ-
 តិយំ ឈានំ តតិយំ ឈានំ ចតុត្ថំ ឈានំ ។

[៤៦៨] តត្ថ កតមំ បវេមំ ឈានំ ។ ឥត
 ភិក្ខុ យស្មី សមយេ លោកុត្តរំ ឈានំ ភារេតិ
 និយ្យានិកំ អបចយតាមី ទិដ្ឋិកតានំ បហាណាយ
 បវេមាយ ក្ខមិយា បត្តិយា វិវិច្ឆុវ កាមេហិ ។ បេ ។
 បវេមំ ឈានំ ឧបសម្បជ្ជ វិហារតិ ធុក្ខាបដិបទំ
 ទន្ធាភិញ្ញំ តស្មី សមយេ បញ្ចដ្ឋីកំ ឈានំ ហោតិ
 វិតក្កោ វិចារោ បតិ សុខំ ចិត្តស្ស ឯកក្កតា ឥទំ
 វុច្ចតិ បវេមំ ឈានំ អវសេសា ធម្មា ឈានសម្ប-
 យុត្តា ។

ឈានវិវត្ត អភិធម្មភាជនីយ

(២៦៦) ក្នុងសម័យណា ភិក្ខុក្នុងសាសនានេះ ចំរើនមគ្គ
 ដើម្បីកើតក្នុងអរូបភព កន្លងនូវភាគិញ្ចញ្ញាយតនៈ ដែលប្រឡំដោយនៅ-
 សញ្ញានាសញ្ញាយតនសញ្ញា ដោយប្រការទាំងឡាយ ព្រោះលះបង់សុខ
 ផង ។ បេ ។ ចូលកាន់ចតុតជ្ឈាន ហើយសម្រាកនៅ ក្នុងសម័យនោះ
 ឈានមានអង្គ ២ គឺ ទេវតា ចិត្តកត្តតា ក៏កើតមាន នេះហៅថា
 ចតុតជ្ឈាន ធម៌ទាំងឡាយដ៏សេស ក៏ឈ្មោះថា ប្រកបដោយឈាន ។

(២៦៧) ឈាន ៤ គឺ បឋមជ្ឈាន ១ ទុតិយជ្ឈាន ១ តតិ-
 យជ្ឈាន ១ ចតុតជ្ឈាន ១ ។

(២៦៨) បណ្តាឈានទាំងនោះ បឋមជ្ឈាន តើដូចម្តេច ។
 ក្នុងសម័យណា ភិក្ខុក្នុងសាសនានេះ ចំរើនលោកុត្តរជ្ឈាន ជានិយ្យា-
 និកធម៌ ជាគ្រឿងដល់នូវការមិនសឡំ (នូវកម្មកិលេស) ដើម្បីលះ
 ទិដ្ឋិទាំងឡាយ ដើម្បីដល់នូវបឋមភូមិ ស្ងាត់ចាកកាមទាំងឡាយ ។ បេ ។
 ចូលកាន់បឋមជ្ឈាន ជាទ្រុកាបដិបទនោកិញ្ញា ហើយសម្រាកនៅ
 ក្នុងសម័យនោះ ឈានមានអង្គ ៥ គឺ វិតក្កៈ វិចារៈ បីតិ សុខ
 ចិត្តកត្តតា ក៏កើតមាន នេះហៅថា បឋមជ្ឈាន ធម៌ទាំងឡាយដ៏
 សេស ក៏ឈ្មោះថា ប្រកបដោយឈាន ។

អភិធម្មបិដកេ វិវដ្តោ

(២៦៧) តត្ថ កតមំ ទុតិយំ ឈានំ ។
 ឥធិ ភិក្ខុ យស្មី សមយេ លោកុត្តរំ ឈានំ
 ភារេតិ និយ្យានិកំ អបចយតាមី ទិដ្ឋិតតានំ
 បហានាយ បវេនាយ ក្រមិយា បត្តិយា វិតក្ក-
 វិចារានំ វ្រូបសមា ។ បេ ។ ទុតិយំ ឈានំ ឧបសម្បជ្ជ
 វិហារតិ ទុក្ខាបដិបទំ ទន្ធាភិញ្ញំ តស្មី សមយេ
 តវដ្ឋីកំ ឈានំ ហោតិ បីតិ សុខំ ចិត្តស្ស
 ឯកក្កតា ឥទំ វ្រូតិ ទុតិយំ ឈានំ អវសេសា
 ធម្មា ឈានសម្បយុត្តា ។

(២៦៨) តត្ថ កតមំ តតិយំ ឈានំ ។
 ឥធិ ភិក្ខុ យស្មី សមយេ លោកុត្តរំ ឈានំ
 ភារេតិ និយ្យានិកំ អបចយតាមី ទិដ្ឋិតតានំ បហា-
 នាយ បវេនាយ ក្រមិយា បត្តិយា បីតិយា ច
 វិវតា ។ បេ ។ តតិយំ ឈានំ ឧបសម្បជ្ជ វិហារតិ
 ទុក្ខាបដិបទំ ទន្ធាភិញ្ញំ តស្មី សមយេ ទុវដ្ឋីកំ
 ឈានំ ហោតិ សុខំ ចិត្តស្ស ឯកក្កតា ឥទំ វ្រូតិ
 តតិយំ ឈានំ អវសេសា ធម្មា ឈានសម្បយុត្តា ។

(២៦៩) តត្ថ កតមំ ចតុត្ថំ ឈានំ ។

អភិធម្មបិដក វិវាដ

(៤៦៧) បណ្ណា ឈានទាំងនោះ ទុតិយជ្ឈាន តើដូចម្តេច ។
 ក្នុងសម័យណា ភិក្ខុក្នុងសាសនានេះ ចំរើនលោកុត្តរជ្ឈាន ជានិយ្យាន-
 កធម៌ ជាគ្រឿងដល់នូវការមិនសន្សំ (នូវកម្មកិលេស) ដើម្បីលះទិដ្ឋិ
 ទាំងឡាយ ដើម្បីដល់នូវបឋមភូមិ ព្រោះរម្ងាប់នូវវិតក្កៈ និងវិចារៈ
 ។ បេ ។ ចូលកាន់ទុតិយជ្ឈាន ជាទុក្ខាបដិបទទន្ធាភិញ្ញា ហើយ
 សម្រាកនៅ ក្នុងសម័យនោះ ឈានមានអង្គ ៣ គឺ បីតិ សុខ
 ចិត្តកក្កតា នេះហៅថា ទុតិយជ្ឈាន ធម៌ទាំងឡាយដ៏សេស ក៏ឈ្មោះ
 ថា ប្រកបដោយឈាន ។

(៤៧០) បណ្ណា ឈានទាំងនោះ តតិយជ្ឈាន តើដូចម្តេច ។
 ក្នុងសម័យណា ភិក្ខុក្នុងសាសនានេះ ចំរើនលោកុត្តរជ្ឈាន ជានិយ្យា-
 និកធម៌ ជាគ្រឿងដល់នូវការមិនសន្សំ (នូវកម្មកិលេស) ដើម្បីលះ
 ទិដ្ឋិទាំងឡាយ ដើម្បីដល់នូវបឋមភូមិ ព្រោះនឿយណាយចាកបីតិផង
 ។ បេ ។ ចូលកាន់តតិយជ្ឈាន ជាទុក្ខាបដិបទទន្ធាភិញ្ញា ហើយ
 សម្រាកនៅ ក្នុងសម័យនោះ ឈានមានអង្គ ២ គឺ សុខ ចិត្ត-
 កក្កតា ក៏កើតមាន នេះហៅថា តតិយជ្ឈាន ធម៌ទាំងឡាយដ៏សេស
 ក៏ឈ្មោះថា ប្រកបដោយឈាន ។

(៤៧១) បណ្ណា ឈានទាំងនោះ ចតុត្ថជ្ឈាន តើដូចម្តេច ។

ឈានវិភង្គ អភិធម្មាជនីយំ

ឥត ភិក្ខុ យស្មី សមយេ លោកុត្តរំ ឈានំ ភាវេតិ
 និយ្យានិកំ អបចយតាមី ទិដ្ឋិតតានំ បហានាយ
 បវេមាយ ក្រមិយា បត្តិយា សុខស្ស ច បហានា
 ។ បេ ។ ចតុត្ថំ ឈានំ ឧបសម្បជ្ជ វិហារតិ ទុក្ខា-
 បដិបទំ ទណ្ឌកិញ្ញំ តស្មី សមយេ ទុវ្ម័កំ ឈានំ
 ហោតិ ឧបេក្ខា ចិត្តស្ស ឯកក្កតា ឥទំ វុច្ចតិ
 ចតុត្ថំ ឈានំ អវសេសា ធម្មា ណានសម្បយុត្តា ។

(២៧២) ឥត ភិក្ខុ យស្មី សមយេ លោកុ-
 ត្តរំ ឈានំ ភាវេតិ និយ្យានិកំ អបចយតាមី
 ទិដ្ឋិតតានំ បហានាយ បវេមាយ ក្រមិយា បត្តិយា
 វិវិច្ឆេវ កាមេហា ។ បេ ។ បវេមំ ឈានំ ឧប-
 សម្បជ្ជ វិហារតិ ទុក្ខាបដិបទំ ទណ្ឌកិញ្ញំ តស្មី
 សមយេ បញ្ចុដ្ឋិកំ ឈានំ ហោតិ វិតក្កោ
 វិចារោ បីតិ សុខំ ចិត្តស្ស ឯកក្កតា ឥទំ វុច្ចតិ
 បវេមំ ឈានំ អវសេសា ធម្មា ណានសម្បយុត្តា ។

(២៧៣) ឥត ភិក្ខុ យស្មី សមយេ លោ-
 កុត្តរំ ឈានំ ភាវេតិ និយ្យានិកំ អបចយតាមី
 ទិដ្ឋិតតានំ បហានាយ បវេមាយ ក្រមិយា

ឈានវិវត្ត អភិធម្មភាជនីយ

ក្នុងសម័យណា ភិក្ខុក្នុងសាសនានេះ ចំរើនលោកុត្តរជ្ជាន ជានិយ្យា-
 និកធម៌ ជាគ្រឿងដល់នូវការមិនសន្សំ (នូវកម្មកិលេស) ដើម្បីលះ
 ទិដ្ឋតាំងឡាយ ដើម្បីដល់នូវបឋមភូមិ ព្រោះលះសុខផង ។ បេ ។ ចូល
 កាន់ចតុត្ថជ្ជាន ជាទុក្ខាបដិទាទន្ទាភិញ្ញា ហើយសម្រាកនៅ ក្នុង
 សម័យនោះ ឈានមានអង្គ ២ គឺ ទេវក្ខា ចិត្តកត្តតា ក៏កើតមាន
 នេះហៅថា ចតុត្ថជ្ជាន ធម៌តាំងឡាយដ៏សេស ក៏ឈ្មោះថា ប្រកប
 ដោយឈាន ។

(២៧២) ក្នុងសម័យណា ភិក្ខុក្នុងសាសនានេះ ចំរើនលោ-
 កុត្តរជ្ជាន ជានិយ្យានិកធម៌ ជាគ្រឿងដល់នូវការមិនសន្សំ (នូវកម្មកិ-
 លេស) ដើម្បីលះទិដ្ឋតាំងឡាយ ដើម្បីដល់នូវបឋមភូមិ ស្ងាត់ចាក
 កាមតាំងឡាយ ។ បេ ។ ចូលកាន់បឋមជ្ជាន ជាទុក្ខាបដិទាទន្ទា-
 ភិញ្ញា ហើយសម្រាកនៅ ក្នុងសម័យនោះ ឈានមានអង្គ ៤ គឺ
 វិតក្កៈ វិចារៈ បីតិ សុខ ចិត្តកត្តតា ក៏កើតមាន នេះហៅថា
 បឋមជ្ជាន ធម៌តាំងឡាយដ៏សេស ក៏ឈ្មោះថា ប្រកបដោយឈាន ។

(២៧៣) ក្នុងសម័យណា ភិក្ខុក្នុងសាសនានេះ ចំរើន
 លោកុត្តរជ្ជាន ជានិយ្យានិកធម៌ ជាគ្រឿងដល់នូវការមិនសន្សំ
 (នូវកម្មកិលេស) ដើម្បីលះទិដ្ឋតាំងឡាយ ដើម្បីដល់នូវបឋមភូមិ
 (លុះស្ងាត់ចាកកាមតាំងឡាយ ស្ងាត់ចាកអកុសលធម៌តាំងឡាយហើយ)

អភិធម្មបិដកេ វិរាដ្ឋោ

បត្តិយា (១) អវិតក្កំ វិចារបត្តំ វិវេកដំ បតិស្សុខំ
 ទុតិយំ ឈានំ ឧបសម្បជ្ឈ វិហារតិ ទុក្ខាបដិបទំ
 ទន្ធាភិញ្ញំ តស្មី សមយេ ចតុវដ្តិកំ ឈានំ ហោតិ
 វិចារោ បតិស្សុខំ ចិត្តស្ស ឯកកុតា ឥទំ វុច្ចតិ
 ទុតិយំ ឈានំ អវសេសា ធម្មា ឈានសម្បយុត្តា ។

[២៧២] ឥធម ភិក្ខុ យស្មី សមយេ លោ-
 កុត្តរំ ឈានំ ភាវេតិ និយ្យានិកំ អបចយតាមី
 ទិដ្ឋិតតានំ បហានាយ បវមាយ ភ្លមិយា បត្តិយា
 វិតក្កវិចារានំ វុបសមា ។ បេ ។ ទុតិយំ ឈានំ
 ឧបសម្បជ្ឈ វិហារតិ ទុក្ខាបដិបទំ ទន្ធាភិញ្ញំ តស្មី
 សមយេ តុវដ្តិកំ ឈានំ ហោតិ បតិស្សុខំ
 ចិត្តស្ស ឯកកុតា ឥទំ វុច្ចតិ ទុតិយំ ឈានំ
 អវសេសា ធម្មា ឈានសម្បយុត្តា ។

[២៧៥] ឥធម ភិក្ខុ យស្មី សមយេ លោកុត្តរំ
 ឈានំ ភាវេតិ និយ្យានិកំ អបចយតាមី ទិដ្ឋិ-
 តតានំ បហានាយ បវមាយ ភ្លមិយា បត្តិយា
 បតិយា ច វិរាតា ។ បេ ។ ចតុត្តំ ឈានំ

១ ម. ឯត្តន្តរេ វិវិច្ឆរិ កាមេហិ វិវិច្ឆ អកុសលេហិ ធម្មេហិ ទិស្សន្តិ ។

អភិធម្មបិដក វិវាទ្គ

ចូលកាន់ទុតិយជ្ឈាន មិនមានវិតក្កៈ មានត្រឹមតែវិចារៈ មានបីតិ និងសុខ
កើតក្នុងវិវេក ជាទុក្ខាបដិបទាទន្ទាភិញ្ញា ហើយសម្រាកនៅ ក្នុងសម័យ
នោះ ឈានមានអង្គ ៤ គឺ វិចារៈ បីតិ សុខ ចិត្តកក្កតា ក៏
កើតមាន នេះហៅថា ទុតិយជ្ឈាន ធម៌ទាំងឡាយដ៏សេស ក៏ឈ្មោះ
ថា ប្រកបដោយឈាន ។

(៤៧៤) ក្នុងសម័យណា ភិក្ខុក្នុងសាសនានេះ ចំរើនលោ-
កុត្តរជ្ឈាន ជានិយ្យានិកធម៌ ជាគ្រឿងដល់នូវការមិនសន្សំ (នូវកម្មកិ-
លេស) ដើម្បីលះទិដ្ឋទាំងឡាយ ដើម្បីដល់នូវបឋមភូមិ ព្រោះរម្ងាប់
វិតក្កៈនិងវិចារៈ ។ បេ ។ ចូលកាន់តតិយជ្ឈាន ជាទុក្ខាបដិបទាទន្ទា-
ភិញ្ញា ហើយសម្រាកនៅ ក្នុងសម័យនោះ ឈានមានអង្គ ៧ គឺ បីតិ
សុខ ចិត្តកក្កតា ក៏កើតមាន នេះហៅថា តតិយជ្ឈាន ធម៌ទាំង
ឡាយដ៏សេស ក៏ឈ្មោះថា ប្រកបដោយឈាន ។

(៤៧៥) ក្នុងសម័យណា ភិក្ខុក្នុងសាសនានេះ ចំរើន
លោកុត្តរជ្ឈាន ជានិយ្យានិកធម៌ ជាគ្រឿងដល់ នូវការមិនសន្សំ
(នូវកម្មកិលេស) ដើម្បីលះទិដ្ឋទាំងឡាយ ដើម្បីដល់នូវបឋមភូមិ
ព្រោះនឿយណាយ ចាកបីតិផង ។ បេ ។ ចូលកាន់ចតុត្តជ្ឈាន

ឈានវិវត្ត អភិធម្មភាជនីយំ

ឧបសម្ព័ន្ធ វិហារតិ ទុក្ខោបដិបទំ ទន្ធាភិញ្ញំ តស្មី
សមយេ ទុវដ្តិកំ ឈានំ ហោតិ សុខំ ចិត្តស្ស
ឯកកុតា ឥទំ វុច្ចតិ ចតុតំ ឈានំ អវសេសា
ធម្មា ឈានសម្មយុត្តា ។

[២៧៦] ឥធិ ភិក្ខុ យស្មី សមយេ លោក្យ-
ត្តំ ឈានំ ភាវេតិ និយ្យានិកំ អបចយតាមី ទិដ្ឋិ-
កតានំ បហានាយ បវេមាយ ក្រមិយា បត្តិយា
សុខស្ស ច បហានា ។ បេ ។ បញ្ចមំ ឈានំ
ឧបសម្ព័ន្ធ វិហារតិ ទុក្ខោបដិបទំ ទន្ធាភិញ្ញំ តស្មី
សមយេ ទុវដ្តិកំ ឈានំ ហោតិ ឧបេក្ខា ចិត្តស្ស
ឯកកុតា ឥទំ វុច្ចតិ បញ្ចមំ ឈានំ អវសេសា
ធម្មា ឈានសម្មយុត្តា ។

[២៧៧] ចត្តារិ ឈានានិ បវេមំ ឈានំ
ទុតិយំ ឈានំ តតិយំ ឈានំ ចតុតំ ឈានំ ។

[២៧៨] តត្ថ កតមិ បវេមំ ឈានំ ។ ឥធិ
ភិក្ខុ យស្មី សមយេ រូបបបត្តិយា មក្កំ ភាវេតិ
វិវិច្ឆេវ កាមេហិ ។ បេ ។ បវេមំ ឈានំ ឧបសម្ព័-
ន្ធ វិហារតិ បវេកសិណំ តស្មី សមយេ ជស្សោ

ឈានវិវត្ត អភិធម្មភាជនីយ

ជាទុក្ខាបដិបទាទន្ទាភិញ្ញា ហើយសម្រាកនៅ ក្នុងសម័យនោះ ឈាន
មានអង្គ ២ គឺ សុខ ចិត្តកគ្គតា ក៏កើតមាន នេះហៅថា ចតុត្ថជ្ជាន
ធម៌ទាំងឡាយដ៏សេស ក៏ឈ្មោះថា ប្រកបដោយឈាន ។

(៤៧៦) ក្នុងសម័យណា ភិក្ខុក្នុងសាសនានេះ ចំរើនលា-
ក្ខត្តជ្ជាន ជានិយ្យានិកធម៌ ជាគ្រឿងដល់នូវការមិនសន្សំ (នូវកម្មកិ-
លេស) ដើម្បីលះទិដ្ឋិទាំងឡាយ ដើម្បីដល់នូវបឋមភូមិ ព្រោះលះបង់
សុខផង ។ បេ ។ ចូលកាន់បញ្ចមជ្ជាន ជាទុក្ខាបដិបទាទន្ទាភិញ្ញា
ហើយសម្រាកនៅ ក្នុងសម័យនោះ ឈានមានអង្គ ២ គឺ ទេវកា
ចិត្តកគ្គតា ក៏កើតមាន នេះហៅថា បញ្ចមជ្ជាន ធម៌ទាំងឡាយដ៏
សេស ក៏ឈ្មោះថា ប្រកបដោយឈាន ។

(៤៧៧) ឈាន ៤ គឺ បឋមជ្ជាន ១ ទុតិយជ្ជាន ១ តតិ-
យជ្ជាន ១ ចតុត្ថជ្ជាន ១ ។

(៤៧៨) បណ្តាឈានទាំងនោះ បឋមជ្ជាន តើដូចម្តេច ។
ក្នុងសម័យណា ភិក្ខុក្នុងសាសនានេះ ចំរើនមគ្គ ដើម្បីកើតក្នុងរូបភិព
ស្ងាត់ចាកកាយទាំងឡាយ ។ បេ ។ ចូលកាន់បឋមជ្ជាន មានបឋវីក-
សិណ (ជាអារម្មណ៍) ហើយសម្រាកនៅ ក្នុងសម័យនោះ ផស្សៈ

អភិធម្មបិដកេ វិវាដោ

ហោតិ ។ បេ ។ អវិក្ខោទោ ហោតិ វេមេ ធម្មា
 កុសលា តស្សេវ រូបាវចរស្ស កុសលស្ស កម្មស្ស
 កតត្តា ឧបចិតត្តា វិបាកំ វិវិច្ឆេវ កាមេហិ ។ បេ ។
 បឋមំ ឈានំ ឧបសម្បជ្ឈ វិហារតិ បឋវីកសិណំ
 តស្មី សមយេ បញ្ចង្កិកំ ឈានំ ហោតិ វិតក្កោ
 វិចារោ បីតិ សុខំ ចិត្តស្ស ឯកកុតា វេទិ វុច្ចតិ
 បឋមំ ឈានំ អវិសេសា ធម្មា ឈានសម្បយុត្តា ។

[៤៧៧] តត្ថ កតមំ ទុតិយំ ឈានំ ។ វេ

ភិក្ខុ យស្មី សមយេ រូបបចិត្តិយា មក្កំ ភាវេតិ វិតក្កោ
 វិចារោ វុបសមា ។ បេ ។ ទុតិយំ ឧបសម្បជ្ឈ វិហារតិ
 បឋវីកសិណំ តស្មី សមយេ ជន្សោ ហោតិ ។ បេ ។
 អវិក្ខោទោ ហោតិ វេមេ ធម្មា កុសលា តស្សេវ
 រូបាវចរស្ស កុសលស្ស កម្មស្ស កតត្តា ឧបចិតត្តា
 វិបាកំ វិតក្កោវិចារោ វុបសមា ។ បេ ។ ទុតិយំ ឈានំ
 ។ បេ ។ តតិយំ ឈានំ ។ បេ ។ ចតុត្ថំ ឈានំ ។ បេ ។
 បឋមំ ឈានំ ។ បេ ។ បញ្ចមំ ឈានំ ឧបសម្បជ្ឈ
 វិហារតិ បឋវីកសិណំ តស្មី សមយេ ទុវង្កិកំ ឈានំ

អភិធម្មបិណ្ឌ វិរាត្ត

ក៏កើតមាន ។ បេ ។ អវិក្ខេបៈ (ការមិនរាយមាយ) ក៏កើតមាន ធម៌ទាំងនេះ
 ឈ្មោះថាជាកុសល ក៏ក្សត្រាចាកកាយទាំងឡាយ ។ បេ ។ ចូលកាន់
 បឋមជ្ឈាន ជាវិបាក មានបឋវិកសិណ (ជាអារម្មណ៍) ហើយសម្រាក
 នៅ ព្រោះភាពនៃកម្ម ជាវិបាកកុសលនោះឯង ដែលលោកធ្វើហើយ
 សន្សំហើយ ក្នុងសម័យនោះ ឈានមានអង្គ ៥ គឺ វិតក្កៈ វិចារៈ
 បីតិ សុខ ចិត្តកត្តតា ក៏កើតមាន នេះហៅថា បឋមជ្ឈាន ធម៌
 ទាំងឡាយដ៏សេស ក៏ឈ្មោះថា ប្រកបដោយឈាន ។

(៤៧៧) បណ្ណា ឈានទាំងនោះ ទុតិយជ្ឈាន តើដូចម្តេច ។
 ក្នុងសម័យណា ក៏ក្នុងសាសនានេះ ចំរើនមគ្គ ដើម្បីកើតក្នុងរូបកត
 ព្រោះរម្ងាប់វិតក្កៈនិងវិចារៈ ។ បេ ។ ចូលកាន់ទុតិយជ្ឈាន មានបឋវិក-
 សិណ (ជាអារម្មណ៍) ហើយសម្រាកនៅ ក្នុងសម័យនោះ ផស្សៈ
 ក៏កើតមាន ។ បេ ។ អវិក្ខេបៈ ក៏កើតមាន ធម៌ទាំងនេះឈ្មោះថាជា
 កុសល ព្រោះរម្ងាប់វិតក្កៈនិងវិចារៈ ។ បេ ។ ចូលកាន់ទុតិយជ្ឈាន
 ។ បេ ។ តតិយជ្ឈាន ។ បេ ។ ចតុត្ថជ្ឈាន ។ បេ ។ បឋមជ្ឈាន
 ។ បេ ។ ចូលកាន់បញ្ចមជ្ឈាន ជាវិបាក ព្រោះភាពនៃកម្មជាវិបាកកុសល
 នោះឯង ដែលលោកធ្វើហើយ សន្សំហើយ មានបឋវិកសិណ (ជាអារ-
 ម្មណ៍) ហើយសម្រាកនៅ ក្នុងសម័យនោះ ឈានមានអង្គ ២ គឺ

ឈានវិវត្ត អភិធម្មភាជនីយំ

ហោតិ ឧបេក្ខា ចិត្តស្ស ឯកក្កតា ឥទំ វុច្ចតិ
 បញ្ចមំ ឈានំ អវសេសា ធម្មា ឈានសម្បយុត្តា
 ។ បេ ។ ឥធ ភិក្ខុ យស្មី សមយេ អរូបបធិយា
 មកំ ភាវេតិ សព្វសោ អាគីញ្ចញ្ញាយនំ ស-
 មតិក្កម លេសញ្ញា នាសញ្ញាយននសញ្ញាសហកតិ
 សុខស្ស ច បហានា ។ បេ ។ ចតុតំ ឈានំ
 ឧបសម្បជ្ជ វិហារតិ តស្មី សមយេ ជស្សា
 ហោតិ ។ បេ ។ អវិក្ខេហោ ហោតិ ឥមេ ធម្មា
 កុសលា តស្សវ អរូទាវចរស្ស កុសលស្ស
 កម្មស្ស កតត្តា ឧបចិតត្តា វិហាកំ សព្វសោ
 អាគីញ្ចញ្ញាយនំ សមតិក្កម លេសញ្ញា នាសញ្ញា-
 យននសញ្ញាសហកតិ សុខស្ស ច បហានា ។ បេ ។
 ចតុតំ ឈានំ ឧបសម្បជ្ជ វិហារតិ តស្មី សមយេ
 ទុវ្មីកំ ឈានំ ហោតិ ឧបេក្ខា ចិត្តស្ស ឯក-
 ក្កតា ឥទំ វុច្ចតិ ចតុតំ ឈានំ អវសេសា ធម្មា
 ឈានសម្បយុត្តា ។

[៤៨០] ចត្តាវិ ឈានានិ បឋមំ ឈានំ
 ទុតិយំ ឈានំ តតិយំ ឈានំ ចតុតំ ឈានំ ។

ឈានវិភង្គ អភិធម្មកាជនីយ

ទម្រង់ ចិត្តកត្តា កំភើតមាន នេះហៅថា បញ្ចមជ្ឈាន ធម៌
 ទាំងឡាយដ៏សេស ក៏ឈ្មោះថា ប្រកបដោយឈាន ។ បេ ។ ក្នុង
 សម័យណា ក៏ក្នុងសាសនានេះ ចំរើនមត្ត ដើម្បីកើតក្នុងអរូបភ័ព កន្លង
 អាកិញ្ចញ្ញាយតនៈ ដែលប្រឡំដោយនេវសញ្ញានាសញ្ញាយតនសញ្ញា
 ដោយប្រការទាំងពួង ព្រោះលះលះសុខផង ។ បេ ។ ចូលកាន់ចតុត្ថជ្ឈាន
 ហើយសម្រាកនៅ ក្នុងសម័យនោះ ផស្សៈ កំភើតមាន ។ បេ ។ អវិក្ខេបៈ
 កំភើតមាន ធម៌ទាំងនេះ ឈ្មោះថាជាកុសល កន្លងអាកិញ្ចញ្ញាយតនៈ
 ដែលប្រឡំដោយនេវសញ្ញានាសញ្ញាយតនសញ្ញា ដោយប្រការទាំងពួង
 ព្រោះលះសុខផង ។ បេ ។ ចូលកាន់ចតុត្ថជ្ឈាន ជាវិបាក ព្រោះភាព
 នៃកម្មជាអរូបាវចរកុសលនោះឯង ដែលលោកធ្វើហើយ សន្សំហើយ
 ក្នុងសម័យនោះ ឈានមានអង្គ ២ គឺ ទម្រង់ ចិត្តកត្តា កំភើត
 មាន នេះហៅថា ចតុត្ថជ្ឈាន ធម៌ទាំងឡាយដ៏សេស ក៏ឈ្មោះថា
 ប្រកបដោយឈាន ។

(៤៨០) ឈាន ៤ គឺ បឋមជ្ឈាន ១ ទុតិយជ្ឈាន ១ តតិ-

យជ្ឈាន ១ ចតុត្ថជ្ឈាន ១ ។

អភិធម្មបិដកេ វិវត្តោ

(២៨១) តត្ថ កតមំ បឋមំ ឈានំ ។ ឥធម
 ភិក្ខុ យស្មី សមយេ លោកុត្តរំ ឈានំ ភាវេតិ
 និយ្យានិកំ អបចយកាមី ទិដ្ឋិកតានំ បហានាយ
 បឋមាយ ក្ខមិយា បត្តិយា វិវិច្ឆេវ កាមេហិ ។ បេ ។
 បឋមំ ឈានំ ឧបសម្មវ្ក្ខ វិហារតិ ទុក្ខាបដិបទំ
 ទន្ធាភិញ្ញំ តស្មី យមយេ ជស្សោ ហោតិ ។ បេ ។
 អវិក្ខេចោ ហោតិ ឥមេ ធម្មា កុសលា តស្សេវ
 លោកុត្តរស្សី កុសលស្សី ឈានស្សី កតត្តា
 ភាវិតត្តា វិចារកំ វិវិច្ឆេវ កាមេហិ ។ បេ ។ បឋមំ
 ឈានំ ឧបសម្មវ្ក្ខ វិហារតិ ទុក្ខាបដិបទំ ទន្ធាភិញ្ញំ
 សុពានំ តស្មី សមយេ បញ្ចដ្ឋិកំ ឈានំ ហោតិ
 វិតត្តោ វិចារោ បីតិ សុខំ ចិត្តស្សី ឯកកុតា
 ឥទំ វុច្ឆតិ បឋមំ ឈានំ អវសេសា ធម្មា
 ឈានសម្មយុត្តា ។

(២៨២) តត្ថ កតមំ ទុតិយំ ឈានំ ។ ឥធម
 ភិក្ខុ យស្មី សមយេ លោកុត្តរំ ឈានំ ភាវេតិ
 និយ្យានិកំ អបចយកាមី ទិដ្ឋិកតានំ បហានាយ

អភិធម្មបិដក វិវាដ្ឋ

[៤៨១] បណ្តា ឈានទាំងនោះ បឋមជ្ឈាន តើដូចម្តេច ។

កងសម័យណា ភិក្ខុកងសាសនានេះ ចំរើនលោកុត្តរជ្ឈាន ជានិយ្យានិក-

ធម៌ ជាគ្រឿងដល់នូវការមិនសន្សំ (នូវកម្មកិលេស) ដើម្បីលះទិដ្ឋិ

ទាំងឡាយ ដើម្បីដល់នូវបឋមភូមិ ស្ងាត់ចាកកាមទាំងឡាយ ។ បេ ។

ចូលកាន់បឋមជ្ឈាន ជាទេសាបដិបទាទន្ធភិញ្ញា ហើយសម្រាកនៅ កង

សម័យនោះ ផស្សៈ ក៏កើតមាន ។ បេ ។ អវិភេទៈ ក៏កើតមាន ធម៌ទាំង

នេះ ឈ្មោះថា ជាកុសល ភិក្ខុស្ងាត់ចាកកាមទាំងឡាយ ។ បេ ។ ចូល

កាន់បឋមជ្ឈាន ជាវិបាក ព្រោះភាពនៃឈានជាលោកុត្តរកុសលនោះឯង

ដែលលោកធ្វើហើយ អបរំហើយ ជាទេសាបដិបទាទន្ធភិញ្ញា ជាសុញ្ញតៈ

កងសម័យនោះ ឈានមានអង្គ ៥ គឺ វិតក្កៈ វិចារៈ ចីតិ សុខ

ចិត្តកគ្គតា ក៏កើតមាន នេះហៅថា បឋមជ្ឈាន ធម៌ទាំងឡាយដ៏សេស

ក៏ឈ្មោះថា ប្រកបដោយឈាន ។

[៤៨២] បណ្តា ឈានទាំងនោះ ទុតិយជ្ឈាន តើដូចម្តេច ។

កងសម័យណា ភិក្ខុកងសាសនានេះ ចំរើនលោកុត្តរជ្ឈាន ជានិយ្យានិកធម៌

ជាគ្រឿងដល់នូវការមិនសន្សំ ដើម្បីលះទិដ្ឋិទាំងឡាយ ដើម្បីដល់

ឈានវិវត្ត អភិធម្មភាជនីយំ

បឋមាយ ក្ខម័យោ បត្តិយា វិតក្កវិចារានំ វុបសមា
 ។ បេ ។ ទុតិយំ ឈានំ ឧបសម្បជ្ឈ វិហារតិ ទុក្ខា-
 បដិបទំ ទុក្ខាភិញ្ញំ តស្មី សមយេ ជស្សោ ហោតិ
 ។ បេ ។ អវិក្ខេចោ ហោតិ ឥមេ ធម្មា កុសលា
 តស្សេវ លោកុត្តរស្ស កុសលស្ស ឈានស្ស
 កតត្តា ការិតត្តា វិចារកំ វិតក្កវិចារានំ វុបសមា
 ។ បេ ។ បឋមំ ឈានំ ។ បេ ។ បញ្ចមំ ឈានំ
 ឧបសម្បជ្ឈ វិហារតិ ទុក្ខាបដិបទំ ទុក្ខាភិញ្ញំ សុញ្ញតំ
 តស្មី សមយេ ទុវដ្ឋីកំ ឈានំ ហោតិ ឧបេក្ខា
 ចិត្តស្ស ឧកក្កតា ឥទំ វុច្ឆតិ បញ្ចមំ ឈានំ
 អវសេសា ធម្មា ឈានសម្បយុត្តា ។

(៤៨៣) ចត្តារិ ឈានានិ បឋមំ ឈានំ
 ទុតិយំ ឈានំ តតិយំ ឈានំ ចតុត្ថំ ឈានំ ។

(៤៨៤) តត្ថ កតមំ បឋមំ ឈានំ ។ ឥធម
 ភិក្ខុ យស្មី សមយេ វុចារចរំ ឈានំ ការេតិ
 កិរិយំ នេវ កុសលំ នាកុសលំ ន ច កម្មវិ-
 ចារកំ ទិដ្ឋធម្មសុខវិហារំ វិវិច្ឆេវ កាមេហិ ។ បេ ។
 បឋមំ ឈានំ ឧបសម្បជ្ឈ វិហារតិ បឋវិកសិណំ

ឈានវិរាធ្ត អភិធម្មកាជនីយ

នូវបឋមភូមិ ព្រោះរម្ងាប់វិតក្កៈ និនិវិចារៈ ។ បេ ។ ចូលកាន់ទុតិយជ្ឈាន
 ជាទុក្ខាបដិបទានោភិញ្ញា ហើយសម្រាកនៅ ក្នុងសម័យនោះ ផស្សៈ
 ក៏កើតមាន ។ បេ ។ អវិក្ខេបៈ ក៏កើតមាន ធម៌ទាំងនេះ ឈ្មោះថា
 ជាកុសល ព្រោះរម្ងាប់វិតក្កៈ និនិវិចារៈ ។ បេ ។ ចូលកាន់បឋម-
 ជ្ឈាន ។ បេ ។ ចូលកាន់បញ្ចមជ្ឈាន ជាវិបាក ព្រោះភាពនៃឈាន
 ជាលោកុត្តរកុសលនោះឯង ដែលលោកធ្វើហើយ អប់រំហើយ ជាទុក្ខា-
 បដិបទានោភិញ្ញា ជាសុញ្ញាតៈ ក្នុងសម័យនោះ ឈានមានអង្គ ២ គឺ
 ទេវទ្វី ចិត្តកត្តតា ក៏កើតមាន នេះហៅថា បញ្ចមជ្ឈាន ធម៌ទាំង
 ឡាយដ៏សេស ក៏ឈ្មោះថា ប្រកបដោយឈាន ។

[៤៨៣] ឈាន ៤ គឺ បឋមជ្ឈាន ១ ទុតិយជ្ឈាន ១ តតិ-
 យជ្ឈាន ១ ចតុត្ថជ្ឈាន ១ ។

[៤៨៤] បណ្តាឈានទាំងនោះ បឋមជ្ឈាន តើដូចម្តេច ។
 ក្នុងសម័យណា កិកក្នុងសាសនានេះ ចំរើនរូបាវចរជ្ឈាន ជាកិរិយា
 មិនមែនកុសល មិនមែនអកុសល ទាំងមិនមែនជាកម្មវិបាក ជាគ្រឿង
 នៅជាសុខក្នុងបច្ចុប្បន្ន ស្ងាត់ចាកកាមទាំងឡាយ ។ បេ ។ ចូលកាន់
 បឋមជ្ឈាន មានបុរិកសុណិ (ជាអារម្មណ៍) ហើយសម្រាកនៅ

អភិធម្មបិដកេ វិវត្តោ

តស្មី សមយេ បញ្ចដ្ឋីកំ ឈានំ ហោតិ វិតក្កោ
វិចារោ បិតិ សុខំ ចិត្តស្ស ឯកក្កតា ឥទំ វុច្ចតិ
បឋមំ ឈានំ អវសេសា ធម្មា ឈានសម្មយុត្តា ។

(៤៨៥) តត្ថ កតមំ ទុតិយំ ឈានំ ។ ឥធម

ភិក្ខុ យស្មី សមយេ អរូចារិចរំ ឈានំ ភារេតិ
កិរិយំ នេវ កុសលំ នាកុសលំ ន ច កក្កវិចារិកំ
ទិដ្ឋធម្មសុខវិហារំ វិតក្កវិចារានំ វុបសមា ។ បេ ។

ទុតិយំ ឈានំ ។ បេ ។ តតិយំ ឈានំ ។ បេ ។

ចតុត្ថំ ឈានំ ។ បេ ។ បឋមំ ឈានំ ។ បេ ។

បញ្ចមំ ឈានំ ឧបសម្មជ្ជំ វិហារតិ បឋវិកសិណំ

តស្មី សមយេ ទុវដ្ឋីកំ ឈានំ ហោតិ ឧបេក្កា

ចិត្តស្ស ឯកក្កតា ឥទំ វុច្ចតិ បញ្ចមំ ឈានំ

អវសេសា ធម្មា ឈានសម្មយុត្តា ។ បេ ។ ឥធម

ភិក្ខុ យស្មី សមយេ អរូចារិចរំ ឈានំ ភារេ-

តិ កិរិយំ នេវ កុសលំ នាកុសលំ ន ច

កក្កវិចារិកំ ទិដ្ឋធម្មសុខវិហារំ សព្វសោ អាតិ-

ញញាយននិ សមតិក្កម្ម នេវសញ្ញានសញ្ញាយនន-

សញ្ញាសហគុតិ សុខស្ស ច បហាវា ។ បេ ។

អភិធម្មបំណិន វិភង្គ

កងសម័យនោះ ឈានមានអង្គ ៥ គឺ វិតក្កៈ វិចារៈ បីតិ សុខ
ចិត្តកត្តកា កំភើតមាន នេះហៅថា បឋមជ្ឈាន ធម៌ទាំងឡាយដ៏
សេស ក៏ឈ្មោះថា ប្រកបដោយឈាន ។

[៤៨៥] បណ្តា ឈានទាំងនោះ ទុតិយជ្ឈាន តើដូចម្តេច ។

កងសម័យណា ភិក្ខុកងសាសនានេះ ចំរើនរូបាវចរជ្ឈាន ជាកិរិយា
មិនមែនកុសល មិនមែនអកុសល ទាំងមិនមែនជាកម្មវិបាក ជាគ្រឿង
នៅជាសុខកងបច្ចុប្បន្ន ព្រោះរម្ងាប់វិតក្កៈនិងវិចារៈ ។ បេ ។ ចូលកាន់
ទុតិយជ្ឈាន ។ បេ ។ តតិយជ្ឈាន ។ បេ ។ ចតុត្ថជ្ឈាន ។ បេ ។
បឋមជ្ឈាន ។ បេ ។ បញ្ចមជ្ឈាន មានបឋវិកសិណ (ជាអារម្មណ៍)

ហើយសម្រាកនៅ កងសម័យនោះ ឈានមានអង្គ ២ គឺ ទេវេក្ខា
ចិត្តកត្តកា កំភើតមាន នេះហៅថា បញ្ចមជ្ឈាន ធម៌ទាំងឡាយដ៏
សេស ក៏ឈ្មោះថា ប្រកបដោយឈាន ។ បេ ។ កងសម័យណា
ភិក្ខុកងសាសនានេះ ចំរើនអរូបាវចរជ្ឈាន ជាកិរិយា មិនមែនកុសល
មិនមែនអកុសល ទាំងមិនមែនជាកម្មវិបាក ជាគ្រឿងនៅជាសុខកងបច្ចុ-
ប្បន្ន កន្លងនូវអាភិព្វញ្ញាយតនៈ ដែលប្រឡំដោយនៅសញ្ញានាសញ្ញា-
យតនសញ្ញា ដោយប្រការទាំងពួង ព្រោះលះសុខផង ។ បេ ។

ឈានវិរាដ្ឋេ អភិធម្មរាជនីយំ

ចតុត្ថំ ឈានំ ឧបសម្បជ្ឈ វិហារតិ តស្មី សមយេ
ទុវុត្តំ ឈានំ ហោតិ ឧបេក្ខា ចិត្តស្ស ឯកក្ក-
តា ឥទំ វុច្ចតិ ចតុត្ថំ ឈានំ អវសេសា ធម្មា
ឈានសម្បយុត្តា ។

អភិធម្មរាជនីយំ ។

[២៨៦] ចត្តារិ ឈានានិ ឥធិ ភិក្ខុ វិវិច្ឆេវ
កាមេហិ វិវិច្ឆ អកុសលេហិ ធម្មេហិ សវិតក្កិ
សវិចារំ វិវេកេនិ បីតិសុខំ បឋមំ ឈានំ ឧប-
សម្បជ្ឈ វិហារតិ វិតក្កវិចារេនិ វ្រូបសមា អជ្ឈត្តិ
សម្បសាទនំ ចេតសោ ឯកោទិការំ អវិតក្កិ អវិ-
ចារំ សមាធិជំ បីតិសុខំ ទុតិយំ ឈានំ ឧបសម្បជ្ឈ
វិហារតិ បីតិយា ច វិរាតា ឧបេក្ខកោ ច វិហារតិ
សតោ ច សម្បជានោ សុខញ្ច កាយេន បដិ-
សំវេទេតិ យន្តិ អរិយា អាចិត្តន្តិ ឧបេក្ខកោ
សតិមា សុខវិហារីតិ តតិយំ ឈានំ ឧបសម្បជ្ឈ
វិហារតិ សុខស្ស ច បហាណា ទុក្ខស្ស ច បហាណា

ឈានវិវាឌំ បញ្ញាបុច្ឆកៈ

ចូលកាន់ចតុត្ថជ្ឈាន ហើយសម្រាកនៅ ក្នុងសម័យនោះ ឈានមាន
អង្គ ២ គឺ ឧបេក្ខា ចិត្តកត្តា ក៏កើតមាន នេះហៅថា ចតុត្ថជ្ឈាន
ធម៌ទាំងឡាយដ៏សេស ក៏ឈ្មោះថា ប្រកបដោយឈាន ។

ចប់ អភិធម្មភាជនីយ ។

[៤៨៦] ឈាន ២ គឺ ភិក្ខុកងសាសនានេះ ស្ងាត់ចាកកាម
ទាំងឡាយ ស្ងាត់ចាកអកុសលធម៌ទាំងឡាយ ហើយចូលកាន់បឋម-
ជ្ឈាន ប្រកបដោយវិតក្កៈនិងវិចារៈ មានបីតិបិដក្ខន្ធសុខកើតក្នុងវិវេក ភិក្ខុ
ព្រោះរម្ងាប់វិតក្កៈនិងវិចារៈហើយ ក៏ចូលកាន់ទុតិយជ្ឈាន ជាធម្មជាតិ
កើតមានកងសន្តាន ប្រកបដោយសេចក្តីជ្រះថ្លាគឺសុទ្ធ មានភាពជាចិត្ត
ខ្ពស់ឯក មិនមានវិតក្កៈ មិនមានវិចារៈ មានតែបីតិបិដក្ខន្ធសុខ ដែល
កើតកងសមាធិគឺបឋមជ្ឈាន ព្រោះឡើយណាយចាកបីតិបិដក្ខន្ធ ប្រកប
ដោយឧបេក្ខាផង មានសតិវិនិច្ឆ័យ សម្បជញ្ញៈផង ទទួលសុខដោយ
នាមកាយផង ព្រះអរិយៈទាំងឡាយ តែងសរសើរ នូវបុគ្គលដែល
ព្រមព្រៀង ដោយតតិយជ្ឈាននោះថា បុគ្គល ប្រកបដោយឧបេក្ខា
មានស្មារតី មានធម៌ជាគ្រឿងនៅជាសុខដូច្នោះ ព្រោះតតិយជ្ឈានណា
ក៏ចូលកាន់តតិយជ្ឈាននោះ ព្រោះលះសុខផង ព្រោះលះទុក្ខផង

អភិធម្មបិដកេ វិរាដ្ឋោ

បុព្វេ វេសាមនស្សនោមនស្សានំ អត្តជ្ជមា អនុក្ខ-
មស្សំ ឧបេក្ខាសតិចារិស្សន្តិ ចតុត្ថំ ឈានំ ឧប-
សម្បជ្ជំ វិហារតិ ។ ចតុត្ថំ ឈានានំ កតិ កុស-
លា កតិ អកុសលា កតិ អព្យាកតា ។ បេ ។
កតិ សរណា កតិ អរណា ។

[៤៧៧] សិយា កុសលា សិយា អព្យាកតា ។
តិណិ ឈានា ឧត្តប្បជ្ជំ ស្សំ វេទនំ វេបេត្វា
ស្សងាយ វេទនាយ សម្បយុត្តា ចតុត្ថំ ឈានំ
ឧត្តប្បជ្ជំ អនុក្ខមស្សំ វេទនំ វេបេត្វា អនុក្ខ-
មស្សងាយ វេទនាយ សម្បយុត្តំ ។ សិយា
វិចារកា សិយា វិចារកធម្មធម្មា សិយា នេវ
វិចារកនវិចារកធម្មធម្មា សិយា ឧចានិទ្ធុចានានិយា
សិយា អនុចានិទ្ធុចានានិយា សិយា អនុចា-
និទ្ធុចានានិយា សិយា អសន្តិលិដ្ឋសន្តិលេ-
សិកា សិយា អសន្តិលិដ្ឋសន្តិលេសិកា ។
បឋមំ ឈានំ ឧត្តប្បជ្ជំ វិតក្កវិចារេ វេបេត្វា សវិ-
តក្កសវិចារំ តិណិ ឈានា អវិតក្កវិចារា ។

អភិធម្មបិដក វិវាដ

ព្រោះវិនាសទៅនៃសោមនស្សនិងទោមនស្សក្នុងកាលមុនផង ហើយចូល
កាន់ចតុត្ថជ្ឈាន មានអារម្មណ៍មិនមែនទុក្ខមិនមែនសុខ មានសតិដ៏បរិ-
សុទ្ធដោយឧបេក្ខា ។ បណ្តាឈានទាំង៤ ឈាន ជាកុសលប៉ុន្មាន
ជាអកុសលប៉ុន្មាន ជាអព្យាក្រឹតប៉ុន្មាន ។ បេ ។ ជាសរណៈប៉ុន្មាន ជា
អរណៈប៉ុន្មាន ។

(៤៨៧) ឈានជាកុសលក៏មាន ជាអព្យាក្រឹតក៏មាន ។ ឈាន ៣
ប្រកបដោយសុខវេទនា វៀរលែងតែសុខវេទនា ដែលកើតក្នុងឈាននុ៎ះ
ចេញ ឈានទី ៤ ប្រកបដោយអទុក្ខមសុខវេទនា វៀរលែងតែអទុក្ខ-
មសុខវេទនា ដែលកើតក្នុងឈាននុ៎ះចេញ ។ ឈាន ជាវិបាកក៏មាន
មានវិបាកធម៌ជាប្រក្រតីក៏មាន មិនមែនជាវិបាក ទាំងមិនមែនមានវិបាក-
ធម៌ជាប្រក្រតីក៏មាន មានកម្មប្រកបដោយកិលេសមានតណ្ហាជាដើមកាន់
យកហើយ ទាំងជាប្រយោជន៍ដល់ឧបាទានក៏មាន មានកម្មប្រកបដោយ
កិលេសមានតណ្ហាជាដើមមិនកាន់យក តែជាប្រយោជន៍ដល់ឧបាទាន ក៏
មាន មានកម្មប្រកបដោយកិលេសមានតណ្ហាជាដើមមិនកាន់យក ទាំងមិន
ជាប្រយោជន៍ដល់ឧបាទានក៏មាន មិនសៅហ្មងតែគួរដល់សេចក្តីសៅហ្មង
ក៏មាន មិនសៅហ្មងទាំងមិនគួរដល់សេចក្តីសៅហ្មងក៏មាន ។ ឈាន
ទី ១ ប្រកបដោយវិតក្កៈ ប្រកបដោយវិចារៈ វៀរលែងតែវិតក្កៈនិងវិចារៈ
ដែលកើតក្នុងឈាននុ៎ះចេញ ឈាន ៣ មិនមានវិតក្កៈ មិនមានវិចារៈ ។

ឈានវិវត្ត បញ្ញាបុព្វកំ

ទ្វេ ឈាន ឧប្បវ្មន្តំ បីតិ វេយ្យា បីតិសហគតា
 តីណិ ឈាន ឧប្បវ្មន្តំ សុខំ វេយ្យា សុខស-
 ហគតា ចតុត្ថំ ឈានំ ឧប្បវ្មន្តំ ឧបេក្ខំ វេយ្យា
 ឧបេក្ខាសហគតំ ។ នេវ ទិស្សនេន ន ភាវនាយ
 បហាតត្វា នេវ ទិស្សនេន ន ភាវនាយ បហាតត្វ-
 ហេតុកា សិយា អាចយតាមិនោ សិយា អប-
 ចយតាមិនោ សិយា នេវាចយតាមិនោ នាប-
 ចយតាមិនោ សិយា សេត្វា សិយា អសេត្វា
 សិយា នេវ សេត្វា នាសេត្វា សិយា មហាក្ក-
 តា សិយា អប្បមាណា ។ តីណិ ឈាន ន
 វត្តត្វា បរិត្តារម្មណាតិបិ មហាក្កតារម្មណាតិបិ សិយា
 អប្បមាណារម្មណា សិយា ន វត្តត្វា អប្បមា-
 ណារម្មណាតិ ចតុត្ថំ ឈានំ សិយា បរិត្តារម្មណំ
 សិយា មហាក្កតារម្មណំ សិយា អប្បមាណារម្មណំ
 សិយា ន វត្តត្វំ បរិត្តារម្មណានិបិ មហាក្កតារម្មណានិបិ
 អប្បមាណារម្មណានិបិ ។ សិយា មជ្ឈិមា សិយា
 បណីតា សិយា សម្មត្តនិយតា សិយា អនិយតា ។

ឈានវិវត្ត បញ្ញាបុព្វកៈ

ឈា ២ ច្រឡំដោយបីតិ វៀរលែងតែបីតិដែលកើតក្នុងឈាននុ៎ះចេញ⁺
ឈាន ៣ ច្រឡំដោយសុខ វៀរលែងតែសុខដែលកើតក្នុងឈាននុ៎ះ⁺
ចេញ ឈានទី ៤ ច្រឡំដោយទុក្ខ វៀរលែងតែទុក្ខដែលកើត
ក្នុងឈាននុ៎ះចេញ⁺ ។ ឈាន ដែលមិនគួរលះដោយទស្សនៈ ទាំងមិន
គួរលះដោយការវិនា មានហេតុមិនគួរលះដោយទស្សនៈ ទាំងមិនគួរ
លះដោយការវិនា ដល់នូវការសន្សំ (នូវកម្មកិលេស) ក៏មាន ដល់នូវ
ការមិនសន្សំក៏មាន មិនដល់នូវការសន្សំ ទាំងមិនដល់នូវការមិនសន្សំក៏
មាន ជារបស់សេក្ខបុគ្គលក៏មាន ជារបស់អសេក្ខបុគ្គលក៏មាន មិនមែន
ជារបស់សេក្ខបុគ្គល ទាំងមិនមែនជារបស់អសេក្ខបុគ្គលក៏មាន ដល់នូវ
សភាពធំក៏មាន មិនមានប្រមាណក៏មាន ។ ឈាន ៣ មិនគួរពោលថា
មានអារម្មណ៍តូចផង ថា មានអារម្មណ៍ដល់នូវសភាពធំផងឡើយ មាន
អារម្មណ៍ប្រមាណមិនបានក៏មាន មិនគួរពោលថា មានអារម្មណ៍មិនមាន
ប្រមាណក៏មាន ឈានទី ៤ មានអារម្មណ៍តូចឆ្មារក៏មាន មានអារម្មណ៍
ដល់នូវសភាពធំក៏មាន មានអារម្មណ៍មិនមានប្រមាណក៏មាន មិនគួរ
ពោលថា មានអារម្មណ៍តូចឆ្មារផង ថា មានអារម្មណ៍ដល់នូវភាពធំផង
ថា មានអារម្មណ៍មិនមានប្រមាណផងក៏មាន ។ ឈានជាកណ្តាលក៏មាន
ទុត្តមក៏មាន មានសភាពត្រូវនឹងទៀងក៏មាន មានសភាពមិនទៀងក៏មាន

អភិធម្មបិដកេ វិរាដ្ឋោ

តំណី ឈានា ន មគ្គារម្មណា សិយា មក្កហេតុកា
 សិយា មគ្គាធិបតិណោ សិយា ន វត្តញ្ច មក្កហេតុ-
 កាតិបិ មគ្គាធិបតិណោតិបិ ចតុត្ថំ ឈានំ សិយា មគ្គា-
 រម្មណំ សិយា មក្កហេតុកំ សិយា មគ្គាធិបតិ សិយា
 ន វត្តញ្ចំ មគ្គារម្មណានិបិ មក្កហេតុកនិបិ មគ្គាធិបតិ-
 តិបិ ។ សិយា ឧប្បដ្ឋា សិយា អនុប្បដ្ឋា សិយា ឧប្ប-
 ទិណោ សិយា អតីតា សិយា អនាគតា សិយា បច្ចុ-
 ប្បដ្ឋា ។ តំណី ឈានា ន វត្តញ្ច អតីតារម្មណាតិបិ
 អនាគតារម្មណាតិបិ បច្ចុប្បដ្ឋារម្មណាតិបិ ចតុត្ថំ ឈានំ
 សិយា អតីតារម្មណំ សិយា អនាគតារម្មណំ សិយា
 បច្ចុប្បដ្ឋារម្មណំ សិយា ន វត្តញ្ចំ អតីតារម្មណានិបិ អ-
 នាគតារម្មណានិបិ បច្ចុប្បដ្ឋារម្មណានិបិ ។ សិយា អដ្ឋ-
 ត្តា សិយា ពហិទ្ធា សិយា អដ្ឋត្តពហិទ្ធា ។ តំណី
 ឈានា ពហិទ្ធារម្មណា ចតុត្ថំ ឈានំ សិយា អដ្ឋត្តា-
 រម្មណំ សិយា ពហិទ្ធារម្មណំ សិយា អដ្ឋត្តពហិទ្ធារម្ម-
 ណំ សិយា ន វត្តញ្ចំ អដ្ឋត្តារម្មណានិបិ ពហិទ្ធារម្មណា-
 និបិ អដ្ឋត្តពហិទ្ធារម្មណានិបិ ។ អនិទស្សនាប្បដិយា ។

អំណាចបំណង វិក្ក

ឈាន ៣ មិនមានមគ្គជាអារម្មណ៍ តែមានមគ្គជាហេតុក៏មាន មានមគ្គជា
អធិបតីក៏មាន មិនគួរពោលថា មានមគ្គជាហេតុផង ថា មានមគ្គជាអធិបតី
ផងក៏មាន ឈានទី ៤ មានមគ្គជាអារម្មណ៍ក៏មាន មានមគ្គជាហេតុក៏មាន
មានមគ្គជាអធិបតីក៏មាន មិនគួរពោលថា មានមគ្គជាអារម្មណ៍ផង ថា មាន
មគ្គជាហេតុផង ថា មានមគ្គជាអធិបតីផងក៏មាន ។ ឈាន ដែលកើត
ហើយក៏មាន មិនទាន់កើតក៏មាន បម្រុងនឹងកើតក៏មាន ជាអតីតក៏មាន ជា
អនាគតក៏មាន ជាបច្ចុប្បន្នក៏មាន ។ ឈាន ៣ មិនគួរពោលថា មាន
អារម្មណ៍ជាអតីតផង ថា មានអារម្មណ៍ជាអនាគតផង ថា មានអារម្មណ៍
ជាបច្ចុប្បន្នផងឡើយ ឈានទី ៤ មានអារម្មណ៍ជាអតីតក៏មាន មាន
អារម្មណ៍ជាអនាគតក៏មាន មានអារម្មណ៍ជាបច្ចុប្បន្នក៏មាន មិនគួរពោល
ថា មានអារម្មណ៍ជាអតីតផង ថា មានអារម្មណ៍ជាអនាគតផង ថា
មានអារម្មណ៍ជាបច្ចុប្បន្នផងក៏មាន ។ ឈាន ខាងក្នុងក៏មាន ខាងក្រៅ
ក៏មាន ទាំងខាងក្នុងទាំងខាងក្រៅក៏មាន ។ ឈាន ៣ មានអារម្មណ៍
ខាងក្រៅ ឈានទី ៤ មានអារម្មណ៍ខាងក្នុងក៏មាន មានអារម្មណ៍ខាង
ក្រៅក៏មាន មានអារម្មណ៍ខាងក្នុងនិងខាងក្រៅក៏មាន មិនគួរពោលថា
មានអារម្មណ៍ខាងក្នុងផង ថា មានអារម្មណ៍ខាងក្រៅផង ថា មាន
អារម្មណ៍ខាងក្នុងនិងខាងក្រៅផងក៏មាន ។ ឈាន មិនប្រកបដោយ
ការឃើញ ទាំងមិនប្រកបដោយការប៉ះពាល់ ។

ឈានវិវត្ត បញ្ញាបច្ចេកៈ

[៤៨៨] ពួកឈានមិនមែនហេតុ តែប្រព្រឹត្តទៅជាមួយនឹងហេតុ ប្រកបដោយហេតុ មិនគួរពោលថា ជាហេតុ ទាំងប្រព្រឹត្តទៅជាមួយនឹង ហេតុទេ គ្រាន់តែប្រព្រឹត្តទៅជាមួយនឹងហេតុ តែមិនមែនហេតុ មិនគួរ ពោលថា ជាហេតុ ទាំងប្រកបដោយហេតុឡើយ គ្រាន់តែប្រកបដោយ ហេតុ តែមិនមែនហេតុ គឺមិនមែនហេតុ គ្រាន់តែប្រព្រឹត្តទៅជាមួយនឹង ហេតុ ។ ពួកឈាន ប្រកបដោយបច្ច័យ ត្រូវបច្ច័យតាក់តែង មិនប្រកប ដោយការឃើញ មិនប្រកបដោយការប៉ះពាល់ ឥតរូប ជាលោកិយក៏មាន ជាលោកុត្តរក៏មាន ដែលបុគ្គលគប្បីដឹងដោយវិញ្ញាណណាមួយ ដែល បុគ្គលមិនគប្បីដឹងដោយវិញ្ញាណណាមួយក៏មាន ។ ពួកឈាន មិនមែន អាសវៈ តែប្រព្រឹត្តទៅជាមួយនឹងអាសវៈក៏មាន មិនមានអាសវៈ ទាំង- ប្រាសចាកអាសវៈ តែមិនគួរពោលថា ជាអាសវៈ ទាំងប្រព្រឹត្តទៅជាមួយ នឹងអាសវៈក៏មាន គ្រាន់តែប្រព្រឹត្តទៅជាមួយនឹងអាសវៈ តែមិនមែនអាសវៈក៏មាន មិនគួរពោលថា ប្រព្រឹត្តទៅជាមួយនឹងអាសវៈ តែមិនមែន ជាអាសវៈ ក៏មាន មិនគួរពោលថា ជាអាសវៈ ទាំងប្រកបដោយអាសវៈ ផង ថា ប្រកបដោយអាសវៈ តែមិនមែនជាអាសវៈផងក៏មាន ប្រាស ចាកអាសវៈ តែប្រព្រឹត្តទៅជាមួយនឹងអាសវៈក៏មាន ប្រាសចាកអាសវៈ ទាំងមិនមានអាសវៈក៏មាន ។ ពួកឈាន មិនមែនសុំយោជនៈ ។ បេ ។

អភិធម្មបិដកេ វិវត្តោ

លោ កត្តា ។ បេ ។ លោ ឡិយា ។ បេ ។ លោ
 យោតា ។ បេ ។ លោ និវរណា ។ បេ ។ លោ បរា-
 មាសា ។ បេ ។ សារម្មណា លោ ចិត្តា ចេតសិ-
 កា ចិត្តសម្បយុត្តា ចិត្តសំសដ្ឋា ចិត្តសម្មដ្ឋាណ
 ចិត្តសហកុណោ ចិត្តានុបវិត្តោ ចិត្តសំសដ្ឋសម្មដ្ឋាណ
 ចិត្តសំសដ្ឋសម្មដ្ឋានសហកុណោ ចិត្តសំសដ្ឋានុ-
 បវិត្តោ ពាហិរា នុទាណា សិយា ឧទានិដ្ឋា
 សិយា អនុទានិដ្ឋា ។ នុទាណា ។ បេ ។ លោ
 កិលេសា ។ បេ ។

[៤៨៧] ន ទស្សនេន បហាតត្វា ន ភាវនាយ
 បហាតត្វា ន ទស្សនេន បហាតត្វាហេតុកា ។ បឋមំ
 យានំ ឯត្តប្បន្នំ វិតក្កំ វេបេត្វា សវិតក្កំ តីណិ យាណ
 អវិតក្កា ។ បឋមំ យានំ ឯត្តប្បន្នំ វិចារំ វេបេត្វា
 សវិចារំ តីណិ យាណ អវិចារា ។ ទ្វេ យាណ
 ឯត្តប្បន្នំ បីតិ វេបេត្វា សប្បីតិកា ទ្វេ យាណ
 អប្បីតិកា ។ ទ្វេ យាណ ឯត្តប្បន្នំ បីតិ វេបេត្វា
 បីតិសហគតា ទ្វេ យាណ ន បីតិសហគតា ។

អភិធម្មបិដក វិវាដ

មិនមែនគន្លង ៗ បេ ៗ មិនមែនឱយៈ ៗ បេ ៗ មិនមែនយោគៈ ៗ បេ ៗ
 មិនមែននីវរណៈ ៗ បេ ៗ មិនមែនបរាមាសៈ ៗ បេ ៗ ពួកឈាន
 ប្រព្រឹត្តទៅជាមួយនឹងការម្នាក់ មិនមែនចិត្ត ជាចេតសិក ប្រកបដោយ
 ចិត្ត ប្រឡំដោយចិត្ត តាំងឡើងអំពីចិត្ត កើតជាមួយនឹងចិត្ត ប្រព្រឹត្ត
 ទៅតាមនូវចិត្ត ប្រឡំទាំងតាំងឡើងអំពីចិត្ត ប្រឡំទាំងតាំងឡើងទាំង
 កើតជាមួយនឹងចិត្ត ប្រឡំទាំងប្រព្រឹត្តទៅតាមចិត្ត ជាខាងក្រៅ មិនមែន
 ទុបាទា មានកម្មប្រកបដោយកិលេសមានតណ្ហាជាដើមកាន់យកហើយក៏
 មាន មិនមានកម្មប្រកបដោយកិលេសមានតណ្ហាជាដើមកាន់យកហើយក៏
 មាន ៗ ពួកឈាន មិនមែនទុបាទាន ៗ បេ ៗ មិនមែនកិលេស ៗ បេ ៗ

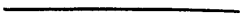
(៤៨៧) ពួកឈានមិនគួរលះដោយទស្សនៈ មិនគួរលះដោយ
 ភាវនា មានហេតុមិនគួរលះដោយទស្សនៈ ៗ ឈានទី ១ ប្រកប
 ដោយវិតក្កៈ វៀរលែងតែវិតក្កៈដែលកើតក្នុងឈាននុ៎ះចេញ ឈាន ៣
 មិនមានវិតក្កៈទេ ៗ ឈានទី ១ ប្រកបដោយវិចារៈ វៀរលែង
 តែវិចារៈដែលកើតក្នុងឈាននុ៎ះចេញ ឈាន ៣ មិនមានវិចារៈទេ ៗ
 ឈាន ២ ប្រកបដោយបីតិ វៀរលែងតែបីតិដែលកើតក្នុងឈាននុ៎ះចេញ
 ឈាន ២ មិនមានបីតិទេ ៗ ឈាន ២ ប្រឡំដោយបីតិ វៀរលែង
 តែបីតិដែលកើតក្នុងឈាននុ៎ះចេញ ឈាន ២ មិនប្រឡំដោយបីតិទេ ៗ

ឈានវិវត្តោ បញ្ញាបុព្វកំ

តីណិ ឈានា ឧត្តប្បន្នំ សុខំ វេយ្យា សុខសហ-
 គតា ចតុត្ថំ ឈានំ ន សុខសហគតំ ។ ចតុត្ថំ
 ឈានំ ឧត្តប្បន្នំ ឧបេក្ខំ វេយ្យា ឧបេក្ខាសហគតំ
 តីណិ ឈានា ន ឧបេក្ខាសហគតា ។ ន កាមា-
 វចរា សិយា រូចាវចរា សិយា ន រូចាវចរា ។
 តីណិ ឈានា ន អរូចាវចរា ចតុត្ថំ ឈានំ សិយា
 អរូចាវចរំ សិយា ន អរូចាវចរំ ។ សិយា បរិយាបដ្ឋា
 សិយា អបរិយាបដ្ឋា សិយា និយ្យានិកា សិយា
 អនិយ្យានិកា សិយា និយតា សិយា អនិយតា
 សិយា សឧត្តរា សិយា អនុត្តរា អរណាតិ ។

បញ្ញាបុព្វកំ ។

ឈានវិវត្តោ សមត្តោ ។

ឈានវិភង្គ បញ្ញាបុព្វកៈ

ឈាន ៣ ច្រឡំដោយសុខ វៀរលែងតែសុខដែលកើតក្នុងឈាននេះចេញ⁺
ឈានទី ៤ មិនច្រឡំដោយសុខទេ ។ ឈានទី ៤ ច្រឡំដោយទេវេក្ខា
វៀរលែងតែទេវេក្ខាដែលកើតក្នុងឈាននេះចេញ⁺ ឈាន ៣ មិនច្រឡំ
ដោយទេវេក្ខាទេ ។ ពួកឈានមិនមែនជាកាមាវចរ តែជារូបាវចរក៏មាន
មិនមែនរូបាវចរក៏មាន ។ ឈាន ៣ មិនមែនអរូបាវចរ ឈានទី ៤
ជាអរូបាវចរក៏មាន មិនមែនអរូបាវចរក៏មាន ។ ពួកឈាន ជាបរិយា-
បន្នៈក៏មាន ជាអបរិយាបន្នៈក៏មាន ជានិយ្យានិកៈក៏មាន ជាអនិយ្យានិកៈ
ក៏មាន ជានិយតៈក៏មាន ជាអនិយតៈក៏មាន ជាសទត្តៈក៏មាន ជាអនត្តៈ
ជាអរណៈក៏មាន ។

ចប់ បញ្ញាបុព្វកៈ ។

ចប់ ឈានវិភង្គ ។

អប្បមញ្ញវិវដ្តិ

[២៧០] ចតុស្សោ អប្បមញ្ញោ ។ ឥន កិក្ខុ
 មេត្តាសហគុតន ចេតសា ឯកំ ទិសំ ជវិត្តា វិហា-
 រតិ តថា ទុតិយំ តថា តតិយំ តថា ចតុត្ថំ ឥតិ
 ឧទ្ធមណ តិវិយំ សព្វជិ សព្វត្តតាយ សញ្ញវន្តិ
 លោកំ មេត្តាសហគុតន ចេតសា វិបុលេន
 មហក្កុតន អប្បមណោន អវេរេន អព្យាបជ្ឈេន
 ជវិត្តា វិហារតិ ។ កក្កុណាសហគុតន ចេតសា
 ឯកំ ទិសំ ជវិត្តា វិហារតិ តថា ទុតិយំ តថា
 តតិយំ តថា ចតុត្ថំ ឥតិ ឧទ្ធមណ តិវិយំ សព្វជិ
 សព្វត្តតាយ សញ្ញវន្តិ លោកំ កក្កុណាសហគុតន
 ចេតសា វិបុលេន មហក្កុតន អប្បមណោន អវេ-
 រេន អព្យាបជ្ឈេន ជវិត្តា វិហារតិ ។ មុទិតាសហគុ-
 តន ចេតសា ឯកំ ទិសំ ជវិត្តា វិហារតិ តថា ទុតិ-
 យំ តថា តតិយំ តថា ចតុត្ថំ ឥតិ ឧទ្ធមណ តិវិយំ

អប្បមញ្ញវិវាទ

(៤៧០) អប្បមញ្ញ ៤ យ៉ាង ។ គឺ ភិក្ខុក្នុងសាសនានេះ
 មានចិត្តប្រកបដោយមេត្តា ផ្សាយទៅកាន់ទិស ១ ផ្សាយទៅកាន់ទិស
 ទី ២ ទិសទី ៣ ទិសទី ៤ ក៏ដូចគ្នា ផ្សាយទៅកាន់ទិសខាងលើ
 ទិសខាងក្រោម ទិសទទឹងគឺទិសតូច មានចិត្តប្រកបដោយមេត្តា ដ៏ធំ
 ទូលាយ មិនមានប្រមាណ មិនមានពៀរ មិនមានព្យាបាទ ផ្សាយ
 ទៅកាន់សត្វលោកទាំងពួង ដោយការយកខ្លួនទៅប្រៀបផ្ទឹមនឹងសត្វទាំង
 អស់ ក្នុងទីទាំងពួង ហើយសម្រាកនៅ ១ ។ ភិក្ខុ មានចិត្តប្រកប
 ដោយករុណា ផ្សាយទៅកាន់ទិស ១ ផ្សាយទៅកាន់ទិសទី ២ ទិស
 ទី ៣ ទិសទី ៤ ក៏ដូចគ្នា ផ្សាយទៅកាន់ទិសខាងលើ ទិសខាងក្រោម
 ទិសទទឹងគឺទិសតូច មានចិត្តប្រកបដោយករុណា ដ៏ធំ ទូលាយ មិនមាន
 ប្រមាណ មិនមានពៀរ មិនមានព្យាបាទ ផ្សាយទៅកាន់សត្វលោក
 ទាំងពួង ដោយការយកខ្លួនទៅប្រៀបផ្ទឹមនឹងសត្វទាំងអស់ ក្នុងទីទាំងពួង
 ហើយសម្រាកនៅ ១ ។ ភិក្ខុ មានចិត្តប្រកបដោយអុទិសា ផ្សាយទៅ
 កាន់ទិស ១ ផ្សាយទៅកាន់ទិសទី ២ ទិសទី ៣ ទិសទី ៤ ក៏ដូច
 គ្នា ផ្សាយទៅកាន់ទិសខាងលើ ទិសខាងក្រោម ទិសទទឹងគឺទិសតូច

អប្បមញ្ញវិវដ្តេ សុត្តន្តកថា ជំពូកទី

សព្វដំ សព្វត្តតាយ សព្វាវុទ្ធិំ លោកំ មុទិកាស-
 ហគតេន ចេតសា វិបុលេន មហាក្កតេន អប្បមា-
 ណោន អវេរេន អព្យាបជ្ឈេន ដវិត្វា វិហារតិ ។
 ឧបេក្ខាសហគតេន ចេតសា ឯកំ ទិសំ ដវិត្វា
 វិហារតិ តថា ទុតិយំ តថា តតិយំ តថា ចតុត្ថំ
 ភតិ ឧទ្ធុមដោ តិរិយំ សព្វដំ សព្វត្តតាយ សព្វា-
 វុទ្ធិំ លោកំ ឧបេក្ខាសហគតេន ចេតសា វិបុលេន
 មហាក្កតេន អប្បមាណោន អវេរេន អព្យាបជ្ឈេន
 ដវិត្វា វិហារតិ ។

[២៧០] កថញ្ច កិក្ខុ មេត្តាសហគតេន
 ចេតសា ឯកំ ទិសំ ដវិត្វា វិហារតិ ។ សេយ្យថាបិ
 ធាម ឯកំ បុគ្គលំ បិយំ មធាបិ ទិស្វា មេត្តា-
 យេយ្យ ឯវមេវ សព្វេ សត្តេ មេត្តាយ ដវតិ ។

[២៧២] តត្ថ កតមា មេត្តា ។ យា សត្តសុ
 មេត្តិ មេត្តាយនា មេត្តាយិត្តិ មេត្តា ចេតោវិបត្តិ
 អយំ វុច្ចតិ មេត្តា ។ តត្ថ កតមំ ចិត្តំ ។

អប្បមញ្ញាវិវត្ត សុត្តន្តភិដ្ឋាន

មានចិត្តប្រកបដោយមុទិតា ដ៏ធំ ទូលាយ មិនមានប្រមាណ មិនមាន
 ពៀរ មិនមានព្យាបាទ ផ្សាយទៅកាន់សត្វលោកទាំងពួង ដោយការ
 យកខ្លួនទៅប្រៀបផ្ទឹមនឹងសត្វទាំងអស់ ក្នុងទីទាំងពួង ហើយសម្រាក
 នៅ ១ ។ ភិក្ខុ មានចិត្តប្រកបដោយឧបេក្ខា ផ្សាយទៅកាន់ទិស ១
 ផ្សាយទៅកាន់ទិសទី ២ ទិសទី ៣ ទិសទី ៤ ក៏ដូចគ្នា ផ្សាយទៅ
 កាន់ទិសខាងលើ ទិសខាងក្រោម ទិសទទឹងគឺទិសតូច មានចិត្តប្រកប
 ដោយឧបេក្ខា ដ៏ធំ ទូលាយ មិនមានប្រមាណ មិនមានពៀរ មិនមាន
 ព្យាបាទ ផ្សាយទៅកាន់សត្វលោកទាំងពួង ដោយការយកខ្លួនទៅប្រៀប
 ផ្ទឹមនឹងសត្វទាំងអស់ ក្នុងទីទាំងពួង ហើយសម្រាកនៅ ១ ។

[៤៧១] ចុះភិក្ខុមានចិត្តប្រកបដោយមេត្តា ផ្សាយទៅកាន់ទិស ១
 តើដូចម្តេច ។ បុគ្គលឃើញបុគ្គលម្នាក់ ជាទីស្រឡាញ់ ជាទីពេញ
 ចិត្ត គប្បីផ្សាយមេត្តា យ៉ាងណា ភិក្ខុរមែងផ្សាយមេត្តា ចំពោះពួក
 សត្វទាំងពួង ក៏យ៉ាងនោះឯង ។

[៤៧២] បណ្ណាអប្បមញ្ញាទាំងនោះ មេត្តា តើដូចម្តេច ។
 ការរាប់អាន អាការរាប់អាន ភាពនៃការរាប់អាន ការរាប់រក ចេតោ-
 វិមុត្តិ (ការរួចស្រឡះចាកព្យាបាទដោយអំណាចចិត្ត) ណា ចំពោះពួក
 សត្វ នេះហៅថា មេត្តា ។ បណ្ណាធម៌ទាំងនោះ ចិត្ត តើដូចម្តេច ។

អភិធម្មបំណែក វិវត្តោ

យំ ចិត្តំ មនោ មាណសំ ហធិយំ បណ្ឌារំ មនោ
 មនាយតនំ មនិជ្ឈ្រយំ វិញ្ញាណំ វិញ្ញាណក្ខន្ធា តដ្ឋា
 មនោវិញ្ញាណាធាតុ ឥទំ វុច្ចតិ ចិត្តំ ។ ឥទំ ចិត្តំ
 ឥមាយ មេត្តាយ សហគតិ យោតិ សហជាតិ
 សំសដ្ឋំ សម្បយុតិ តេន វុច្ចតិ មេត្តាសហគតេន
 ចេតសាតិ ។ ឯកំ ទិសន្តិ បុត្តមំ វា ទិសំ បច្ចមំ
 វា ទិសំ ឧត្តំ វា ទិសំ ធុក្ខណំ វា ទិសំ
 ឧទ្ធិ វា អនោ វា តិរិយំ វា វិទិសំ វា ។ ដរត្វាតិ
 ដរត្វា អធិប្បច្ចត្វា ។ វិហារតីតិ ឥរិយតិ វុត្តតិ ចា-
 លេតិ យចេតិ យាចេតិ ចរតិ វិហារតិ តេន វុច្ចតិ
 វិហារតីតិ ។ តថា ទុតិយន្តិ យចេវ ឯកំ ទិសំ
 តថា ទុតិយំ ទិសំ តថា តតិយំ ទិសំ តថា
 ចតុត្ថំ ទិសំ តថា ឧទ្ធិ តថា អនោ តថា តិរិយំ
 តថា វិទិសំ ។ សព្វដិ សព្វត្តតាយ សព្វារន្តិ
 លោកន្តិ សព្វេន សព្វំ សព្វថា សព្វំ អសេ-
 សំ ទិស្សសំ បរិយាទាយ វចនមេតិ សព្វដិ

អភិធម្មបិដក វិវត្ត

ចិត្ត សេចក្តីដឹងអារម្មណ៍ សេចក្តីប្រាថ្នា ហឫទ័យៈ បណ្ណោះ (ធម្មជាតិដ៏ផ្លូវ
 ផង) មនោ មនោយតនៈ មនិទ្រូយ វិញ្ញាណ វិញ្ញាណកុន មនោវិញ្ញាណ-
 ធាតុ ដែលកើតអំពីវិញ្ញាណនោះ ណា នេះហៅថា ចិត្ត ។ ចិត្ត
 នេះ ជាធម្មជាតិទៅជាមួយគ្នា កើតជាមួយគ្នា ប្រឡំគ្នា ប្រកបព្រម
 ដោយមេត្តានេះ ព្រោះហេតុនោះ ទើបពោលថា មានចិត្តប្រកបដោយ
 មេត្តា ។ ពាក្យថា ទិស ១ គឺ ទិសខាងកើតក្តី ទិសខាងលិចក្តី
 ទិសខាងជើងក្តី ទិសខាងត្បូងក្តី ទិសខាងលើក្តី ទិសខាងក្រោមក្តី
 ទិសទទឹងក្តី ទិសផ្សេងៗក្តី ។ ពាក្យថា ផ្សាយ គឺ ផ្សាយចិត្តទៅ
 បញ្ជូនចិត្តទៅ ។ ពាក្យថា សម្រាកនៅ គឺ សម្រេចឥរិយាបថ
 ប្រព្រឹត្ត រក្សា រស់នៅ ញ៉ាំងដីវិតឲ្យរស់នៅ គ្រាប់ទៅ សម្រាន្ត
 នៅ ព្រោះហេតុនោះ ទើបពោលថា សម្រាកនៅ ។ ពាក្យថា
 ទិសទី ២ ក៏ដូចគ្នា គឺ ផ្សាយចិត្តទៅកាន់ទិស ១ យ៉ាងណា ផ្សាយ
 ចិត្តទៅកាន់ទិសទី ២ ទិសទី ៣ ទិសទី ៤ ទិសខាងលើ ទិសខាង
 ក្រោម ទិសទទឹង ទិសផ្សេងៗ ក៏យ៉ាងនោះដែរ ។ ពាក្យថា
 ផ្សាយទៅកាន់សត្វលោកទាំងពួង ដោយការយកខ្លួនទៅប្រៀបផ្ទឹមនឹង
 សត្វទាំងអស់ ក្នុងទីទាំងពួង មានសេចក្តីថា ពាក្យថា ផ្សាយទៅ
 កាន់សត្វលោកទាំងពួង ដោយការយកខ្លួនទៅប្រៀបផ្ទឹមនឹងសត្វទាំងអស់
 ក្នុងទីទាំងពួង ។ នេះជាពាក្យរបរមសត្វទាំងពួង ទាំងអស់ រាល់រូប គ្រប់រូប

អប្បមញ្ញវិវដ្តេ សុត្តន្តភិដ្ឋយំ

សព្វគ្គតាយ សញ្ញាវន្តំ លោកវន្តំ ។ មេត្តាសហគតេន
 ចេតសាតិ តត្ថ កេតមា មេត្តា ។ យា សត្តេស្ស
 មេត្តិ មេត្តាយនា មេត្តាយំតត្ថិ មេត្តា ចេតោវិមុត្តិ
 អយំ វុច្ចតិ មេត្តា ។ តត្ថ កេតមំ ចិត្តំ ។ យំ
 ចិត្តំ មនោ មាណសំ ។ បេ ។ តជ្ជា មនោវិញ្ញាណា-
 នាតុ ឥទំ វុច្ចតិ ចិត្តំ ។ ឥទំ ចិត្តំ ឥមាយ មេត្តា-
 យ សហគតំ ហោតិ សហជាតំ សំសដ្ឋំ សម្ម-
 យុត្តំ តេន វុច្ចតិ មេត្តាសហគតេន ចេតសាតិ ។
 វិបុលេនាតិ យំ វិបុលំ តិ មហក្កតំ យំ មហក្កតំ
 តិ អប្បមាណំ យំ អប្បមាណំ សោ អវេរោ យោ
 អវេរោ សោ អព្យាបជ្ឈោ ។ ជរិត្វាតិ ជរិត្វា អជិ-
 មុច្ចិត្វា ។ វិហារតីតិ ឥរិយតិ ។ បេ ។ វិហារតិ
 តេន វុច្ចតិ វិហារតីតិ ។

(៤៧៣) កថញ្ច ភិក្ខុ ករុណាសហគតេន
 ចេតសា ឯកំ ទិសំ ជរិត្វា វិហារតិ ។ សេយ្យថាបិ
 នាម ឯកំ បុគ្គលំ ទុក្ខតំ ទុរុបេតំ ទិស្វា ករុណា-
 យេយ្យ ឯវមេវ សព្វេ សត្តេ ករុណាយ ជរតិ ។

អប្បមញ្ញារិក្ខុ សុត្តន្តកថាខណ្ឌ

មិនមានសល់ ឥតសេសសល់ ។ ពាក្យថា មានចិត្តប្រកបដោយ មេត្តា
 សេចក្តីថា បណ្តាអប្បមញ្ញាទាំងនោះ មេត្តា តើដូចម្តេច ។ ការរាប់អាន
 អាការរាប់អាន ភាពនៃការរាប់អាន ការរាប់រក ចេតនារឹមុត្តិ ណា ចំពោះ
 ពួកសត្វ នេះហៅថា មេត្តា ។ បណ្តាធម៌ទាំងនោះ ចិត្ត តើដូចម្តេច ។
 ចិត្ត សេចក្តីដឹងអារម្មណ៍ សេចក្តីប្រាថ្នា ។ បេ ។ មនោវិញ្ញាណធាតុ
 ដែលកើតអំពីវិញ្ញាណនោះ ណា នេះហៅថា ចិត្ត ។ ចិត្តនេះ ជាធម្ម-
 ជាតទៅជាមួយគ្នា កើតជាមួយគ្នា ប្រឡំគ្នា ប្រកបព្រម ដោយមេត្តានេះ
 ព្រោះហេតុនោះ ទើបពោលថា មានចិត្តប្រកបដោយមេត្តា ។ ពាក្យថា
 ទូលាយ គឺ គុណជាតណា ដ៏ទូលាយ គុណជាតនោះ ដល់នូវភាពជាធំ
 គុណជាតណា ដល់នូវភាពជាធំ គុណជាតនោះ មិនមានប្រមាណ គុណ-
 ជាតណា មិនមានប្រមាណ សភាវៈនោះ មិនមានពៀវ សភាវៈណា
 មិនមានពៀវ សភាវៈនោះ មិនមានព្យាបាទ ។ ពាក្យថា ផ្សាយ គឺ
 ផ្សាយចិត្តទៅ បញ្ជូនចិត្តទៅ ។ ពាក្យថា សម្រាកនៅ គឺ សម្រេចឥរិយា-
 បថ ។ បេ ។ សម្រាន្តនៅ ព្រោះហេតុនោះ ទើបពោលថា សម្រាកនៅ ។

(៤៧៣) ចុះភិក្ខុ មានចិត្តប្រកបដោយករុណា ផ្សាយទៅកាន់
 ទិស ១ តើដូចម្តេច ។ បុគ្គល ឃើញបុគ្គលម្នាក់ ជាអ្នកក្រីក្រ ដល់
 នូវសេចក្តីលំបាក ហើយផ្សាយករុណា យ៉ាងណា ភិក្ខុផ្សាយករុណា
 ចំពោះពួកសត្វទាំងពួង ក៏យ៉ាងនោះឯង ។

អភិធម្មបិដកេ វិវាដោ

[៤៧៤] តត្ថ កតមា ករុណា ។ យា
សត្តេសុ ករុណា ករុណាយ ជា ករុណាយ តត្ថ
ករុណា ចេតោវិមុត្តិ អយំ វុច្ចតិ ករុណា ។ តត្ថ
កតមំ ចិត្តំ ។ យំ ចិត្តំ មនោ មាណសំ ។ បេ ។
តដ្ឋា មនោវិញ្ញាណាណតុ ឥទំ វុច្ចតិ ចិត្តំ ។ ឥទំ
ចិត្តំ ឥមាយ ករុណាយ សហគតំ ហោតិ សហ-
ជាតិ សំសដ្ឋិ សម្បយុត្តំ តេន វុច្ចតិ ករុណា-
សហគតេន ចេតសាតិ ។ ឯកំ ទិសន្តិ បុរត្តមំ វា
ទិសំ បច្ចមំ វា ទិសំ ឧត្តរំ វា ទិសំ ទក្ខិណំ វា
ទិសំ ឧទ្ទិ វា អដា វា តិរិយំ វា វិទិសំ វា ។ ដរត្វាតិ
ដរត្វា អធិមុច្ចត្វា ។ វិហារតីតិ ឥរិយតិ វត្តតិ ចាលេតិ
យបេតិ យាបេតិ ចរតិ វិហារតិ តេន វុច្ចតិ វិហារ-
តីតិ ។ តថា ទុតិយន្តិ យបេវ ឯកំ ទិសំ តថា
ទុតិយំ ទិសំ តថា តតិយំ ទិសំ តថា ចតុត្តំ ទិសំ
តថា ឧទ្ទិ តថា អដា តថា តិរិយំ តថា វិទិ-
សំ ។ សព្វដំ សព្វត្តតាយ សញ្ញវន្តំ លោកន្តិ

អភិធម្មបិដក វិក្កង

[៤៧៤] បណ្តាធម៌ទាំងនោះ ករុណា តើដូចម្តេច ។ ការ
 អាណិត អាការអាណិត ភាពនៃការអាណិត ការអាណិតអាសូរ
 ចេតោវិមុត្តិ ណា ចំពោះពួកសត្វ នេះហៅថា ករុណា ។ បណ្តា
 ធម៌ទាំងនោះ ចិត្ត តើដូចម្តេច ។ ចិត្ត សេចក្តីដឹងអារម្មណ៍ សេចក្តី
 ប្រាថ្នា ។ បេ ។ មនោវិញ្ញាណធាតុ ដែលកើតអំពីវិញ្ញាណនោះ ណា
 នេះហៅថា ចិត្ត ។ ចិត្តនេះ ជាធម្មជាតិទៅជាមួយគ្នា កើតជា
 មួយគ្នា ប្រឡំគ្នា ប្រកបព្រម ដោយករុណានេះ ព្រោះហេតុនោះ
 ទើបពោលថា មានចិត្តប្រកបដោយករុណា ។ ពាក្យថា ទិស ១
 គឺ ទិសខាងកើតក្តី ទិសខាងលិចក្តី ទិសខាងជើងក្តី ទិសខាងត្បូងក្តី
 ទិសខាងលើក្តី ទិសខាងក្រោមក្តី ទិសទទឹងក្តី ទិសផ្សេងៗក្តី ។
 ពាក្យថា ផ្សាយ គឺ ផ្សាយចិត្តទៅ បញ្ជូនចិត្តទៅ ។ ពាក្យថា
 សម្រាកនៅ គឺ សម្រេចឥរិយាបថ ប្រព្រឹត្ត រក្សា រស់នៅ ញ៉ាំង
 ដីវិតឲ្យរស់នៅ គ្រាប់ទៅ សម្រាន្តនៅ ព្រោះហេតុនោះ ទើបពោល
 ថា សម្រាកនៅ ។ ពាក្យថា ទិសទី ២ ក៏ដូចគ្នា គឺ ផ្សាយ
 ចិត្តទៅកាន់ទិស ១ យ៉ាងណា ផ្សាយចិត្តទៅកាន់ទិសទី ២ ទិសទី៣
 ទិសទី ៤ ទិសខាងលើ ទិសខាងក្រោម ទិសទទឹង ទិសផ្សេង ។
 ក៏យ៉ាងនោះដែរ ។ ពាក្យថា ផ្សាយទៅកាន់សត្វលោកទាំងពួង
 ដោយការយកខ្លួនទៅប្រៀបផ្ទឹមនឹងសត្វលោកទាំងអស់ ក្នុងទីទាំងពួង

អប្បមញ្ញវិវត្តេ សុត្តន្តបិដក

សព្វេន សព្វំ សព្វុជា សព្វំ អសេសំ និស្សេសំ
 បរិយាទាយ វេទនមេតំ សព្វុដិ សព្វុត្តតាយ សព្វារុត្តំ
 លោកុត្តិ ។ ករុណាសហគតេន ចេតសាតិ តត្ថ
 កតមា ករុណា ។ យា សត្តេសុ ករុណា ករុណា-
 យនា ករុណាយិតត្តំ ករុណា ចេតោវិមុត្តិ អយំ វុច្ចតិ
 ករុណា ។ តត្ថ កតមំ ចិត្តំ ។ យំ ចិត្តំ មនោ
 មាណសំ ។ បេ ។ តដ្ឋា មនោវិញ្ញាណនាតុ ឥទំ វុច្ចតិ
 ចិត្តំ ។ ឥទំ ចិត្តំ ឥមាយ ករុណាយ សហគតិ
 ហោតិ សហជាតិ សំសដ្ឋិ សម្បយុត្តិ តេន វុច្ចតិ
 ករុណាសហគតេន ចេតសាតិ ។ វិបុលេនាតិ យំ
 វិបុលំ តិ មហក្កតំ យំ មហក្កតំ តិ អប្បមាណំ យំ
 អប្បមាណំ សោ អវេរោ យោ អវេរោ សោ អព្យា-
 បជ្ឈោ ។ ជរិត្វាតិ ជរិត្វា អធិមុច្ចិត្វា ។ វិហារតិតិ
 ឥរិយតិ ។ បេ ។ វិហារតិ តេន វុច្ចតិ វិហារតិតិ ។

អប្បមញ្ញវិវត្ត សុត្តន្តភាគទី១៧

មានសេចក្តីថា ពាក្យថា ផ្សាយទៅកាន់សត្វលោកទាំងពួង ដោយការ
យកខ្លួនទៅប្រៀបផ្ទឹមនឹងសត្វទាំងអស់ ក្នុងទីទាំងពួង ខ្លះជាពាក្យរូបរួម
សត្វទាំងពួង ទាំងអស់ រាល់រូប គ្រប់រូប មិនមានសល់ ឥតសេស
សល់ ។ ពាក្យថា មានចិត្តប្រកបដោយករុណា សេចក្តីថា បណ្តា
អប្បមញ្ញទាំងនោះ ករុណា តើដូចម្តេច ។ ការអាណិត អាការ
អាណិត ភាពនៃការអាណិត ការអាណិតអាសូរ ចេតនាវិមុត្តិ ណា
ចំពោះពួកសត្វ នេះហៅថា ករុណា ។ បណ្តាធម៌ទាំងនោះ ចិត្ត
តើដូចម្តេច ។ ចិត្ត សេចក្តីដឹងអារម្មណ៍ សេចក្តីប្រាថ្នា ។ បេ ។
មនោវិញ្ញាណធាតុដែលកើតអំពីវិញ្ញាណនោះ ណា នេះហៅថា ចិត្ត ។
ចិត្តនេះ ជាធម្មជាតិទៅជាមួយគ្នា កើតជាមួយគ្នា ប្រឡំគ្នា ប្រកប
ព្រម ដោយករុណានេះ ព្រោះហេតុនោះ ទើបពោលថា មានចិត្ត
ប្រកបដោយករុណា ។ ពាក្យថា ទូលាយ គឺ គុណជាតណា ដ៏
ទូលាយ គុណជាតនោះ ដល់នូវភាពជាធំ គុណជាតណា ដល់នូវ
ភាពជាធំ គុណជាតនោះ មានប្រមាណមិនបាន គុណជាតណា មិន
មានប្រមាណ សភាវៈនោះ មិនមានពៀរ សភាវៈណា មិនមានពៀរ
សភាវៈនោះ មិនមានព្យាបាទ ។ ពាក្យថា ផ្សាយ គឺ ផ្សាយចិត្តទៅ
បញ្ជូនចិត្តទៅ ។ ពាក្យថា សម្រាកនៅ គឺ សម្រេចឥរិយាបថ
។ បេ ។ សម្រាន្តនៅ ព្រោះហេតុនោះ ទើបពោលថា សម្រាកនៅ ។

អភិធម្មបិដក វិវាដ្ឋាន

(២៧៥) កថញ្ច ភិក្ខុ មុទិតាសហគរោន
 ចេតសា ឯកំ ទិសំ ជវិត្តា វិហារតិ ។ សេយ្យ-
 ថាបិ នាម ឯកំ បុគ្គលំ បិយំ មណបំ ទិស្វា
 មុទិតោ អស្ស ឯវមេវ សព្វេ សត្តេ មុទិ-
 តាយ ជវតិ ។

(២៧៦) តត្ថ កតមា មុទិតា ។ យា សត្តសុ
 មុទិតា មុទិតាយនា មុទិតាយិតត្តំ មុទិតា ចេតា-
 វិមុត្តិ អយំ វុច្ចតិ មុទិតា ។ តត្ថ កតមំ ចិត្តំ ។
 យំ ចិត្តំ មណោ មនសំ ។ បេ ។ តជ្ជា មណា-
 វិញ្ញាណាជាតុ ឥទំ វុច្ចតិ ចិត្តំ ។ ឥទំ ចិត្តំ ឥមាយ
 មុទិតាយ សហគតំ ហោតិ សហជាតំ សំសដ្ឋិ
 សម្បយុត្តំ តេន វុច្ចតិ មុទិតាសហគរោន ចេត-
 សាតិ ។ ឯកំ ទិសន្តិ បុរត្តិមំ វា ទិសំ បច្ចិមំ
 វា ទិសំ ឧត្តរំ វា ទិសំ ទក្ខិណំ វា ទិសំ ឧទ្ទិ
 វា អណោ វា តិរិយំ វា វិទិសំ វា ។ ជវិត្តាតិ ជវិត្តា
 អធិមុច្ចិត្តា ។ វិហារតីតិ ឥរិយតិ ។ បេ ។ វិហារតិ
 តេន វុច្ចតិ វិហារតីតិ ។ តថា ទុតិយន្តិ
 យថេវ ឯកំ ទិសំ តថា ទុតិយំ ទិសំ តថា

អភិធម្មបិដក វិវាដ

[៤៧៥] ចុះភិក្ខុ មានចិត្តប្រកបដោយមុទិសា ផ្សាយទៅកាន់
ទិស ១ តើដូចម្តេច ។ បុគ្គលឃើញបុគ្គលម្នាក់ ជាទីស្រឡាញ់ ជា
ទីពេញចិត្ត ហើយជាអ្នករីករាយ យ៉ាងណា ភិក្ខុផ្សាយមុទិសា ចំពោះ
ពួកសត្វទាំងពួង ក៏យ៉ាងនោះឯង ។

[៤៧៦] បណ្តាអប្បមញ្ញាទាំងនោះ មុទិសា តើដូចម្តេច ។ ការរីក
រាយ អាការរីករាយ ភាពនៃការរីករាយ ការស្រស់ស្រាយ ចេតនាវិមុត្តិ
ណា ចំពោះពួកសត្វ នេះហៅថា មុទិសា ។ បណ្តាធម៌ទាំងនោះ ចិត្ត
តើដូចម្តេច ។ ចិត្ត សេចក្តីដឹងអារម្មណ៍ សេចក្តីប្រាថ្នា ។ បេ ។ មនោ-
វិញ្ញាណធាតុ ដែលកើតអំពីវិញ្ញាណ ណា នេះហៅថា ចិត្ត ។ ចិត្តនេះ
ជាធម្មជាតិទៅជាមួយគ្នា កើតជាមួយគ្នា ប្រឡូត្នា ប្រកបព្រម ដោយ
មុទិសានេះ ព្រោះហេតុនោះ ទើបពោលថា មានចិត្តប្រកបដោយមុទិសា ។
ពាក្យថា ទិស ១ គឺទិសខាងកើតក្តី ទិសខាងលិចក្តី ទិសខាងជើង
ក្តី ទិសខាងត្បូងក្តី ទិសខាងលើក្តី ទិសខាងក្រោមក្តី ទិសទទឹងក្តី
ទិសផ្សេងៗ ក្តី ។ ពាក្យថា ផ្សាយ គឺ ផ្សាយចិត្តទៅ បញ្ជូនចិត្តទៅ ។
ពាក្យថា សម្រាកនៅ គឺ សម្រេចឥរិយាបថ ។ បេ ។ សម្រាន្តនៅ
ព្រោះហេតុនោះ ទើបពោលថា សម្រាកនៅ ។ ពាក្យថា ទិសទី ២ ក៏ដូច
គ្នា គឺ ផ្សាយចិត្តទៅកាន់ទិស ១ យ៉ាងណា ផ្សាយចិត្តទៅកាន់ទិសទី ២

អប្បមញ្ញវិវត្តេ សុត្តន្តករណីយំ

តតិយំ ទិសំ តថា ចតុត្ថំ ទិសំ តថា ឧទ្ធិំ តថា អរោ
 តថា តិរិយំ តថា វិទិសំ ។ សព្វដំ សព្វត្តតាយ សព្វា-
 វុទ្ធិំ លោកុទ្ធិំ សព្វេន សព្វំ សព្វថា សព្វំ អសេសំ
 ធិស្សសំ បរិយាធាយ វចនមេតំ សព្វដំ សព្វត្ត-
 តាយ សព្វាវុទ្ធិំ លោកុទ្ធិំ ។ មុទិតាសហគគោន
 ចេតសាតិ តត្ថ កតមា មុទិតា ។ យា សត្តសុ
 មុទិតា មុទិតាយនា មុទិតាយិត្តំ មុទិតា ចេតាវិ-
 មុតិ អយំ វុច្ឆតិ មុទិតា ។ តត្ថ កតមំ ចិត្តំ ។
 យំ ចិត្តំ មរោ មរណសំ ។ បេ ។ តដ្ឋា មរោវិញ្ញា-
 ណាតតុ ឥទិ វុច្ឆតិ ចិត្តំ ។ ឥទិ ចិត្តំ ឥមាយ
 មុទិតាយ សហគតំ ហោតិ សហជាតំ សំសដ្ឋិ
 សម្បយុត្តំ គោន វុច្ឆតិ មុទិតាសហគគោន ចេត-
 សាតិ ។ វិបុលេនាតិ យំ វិបុលំ តំ មហាក្កតិ
 យំ មហាក្កតំ តំ អប្បមណំ យំ អប្បមណំ
 សោ អវេរោ យោ អវេរោ សោ អព្យាបដ្ឋោ ។

អប្បមញ្ញវិវាឌំ សុត្តន្តបិដក

ទិសទី ៣ ទិសទី ៤ ទិសខាងលើ ទិសខាងក្រោម ទិសទី ទិស
 ផ្សេងៗ ក៏យ៉ាងនោះដែរ ។ ពាក្យថា ផ្សាយទៅកាន់សត្វលោកទាំងពួង
 ដោយការយកខ្លួនទៅប្រៀបផ្ទឹម នឹងសត្វទាំងអស់ ក្នុងទីទាំងពួង មាន
 សេចក្តីថា ពាក្យថា ផ្សាយទៅកាន់សត្វលោកទាំងពួង ដោយការយក
 ខ្លួនទៅប្រៀបផ្ទឹម នឹងសត្វទាំងអស់ ក្នុងទីទាំងពួង នេះជាពាក្យបរមសត្វ
 ទាំងពួង ទាំងអស់ រាល់រូប គ្រប់រូប មិនមានសល់ ឥតសេសសល់ ។
 ពាក្យថាមានចិត្តប្រកបដោយមុទិតា សេចក្តីថា បណ្តាអប្បមញ្ញទាំងនោះ
 មុទិតា តើដូចម្តេច ។ ការរីករាយ អាការរីករាយ ភាពនៃការរីករាយ ការ
 ស្រស់ស្រាយ ចេតោវិមុត្តិ ណា ចំពោះពួកសត្វ នេះហៅថា មុទិតា ។
 បណ្តាធម៌ទាំងនោះ ចិត្ត តើដូចម្តេច ។ ចិត្ត សេចក្តីដឹងអារម្មណ៍
 សេចក្តីប្រាថ្នា ។ បេ ។ មនោវិញ្ញាណធាតុ ដែលកើតអំពីវិញ្ញាណ
 នោះ ណា នេះហៅថា ចិត្ត ។ ចិត្តនេះ ជាធម្មជាតិទៅជាមួយ
 គ្នា កើតជាមួយគ្នា ប្រឡំគ្នា ប្រកបព្រម ដោយមុទិតានេះ ព្រោះ
 ហេតុនោះ ទើបពោលថា មានចិត្តប្រកប ដោយមុទិតា ។ ពាក្យថា
 ទូលាយ គឺ គុណជាតណា ដ៏ទូលាយ គុណជាតនោះ ដល់នូវ
 ភាពជាធំ គុណជាតណា ដល់នូវភាពជាធំ គុណជាតនោះ មិន
 មានប្រមាណ គុណជាតណា មិនមានប្រមាណ សភាវៈនោះ មិន
 មានពៀរ សភាវៈណា មិនមានពៀរ សភាវៈនោះ មិនមានព្យាបាទ ។

អភិធម្មបិដកេ វិវាដោ

ជវិត្តាតិ ជវិត្តា អធិម្ពុត្តិក្ខា ។ វិហារតីតិ វិហារតិ ។
។ បេ ។ វិហារតិ តេន វុច្ចតិ វិហារតីតិ ។

[៤៧៧] កថញ្ច ភិក្ខុ ឧបេក្ខាសហកតេន
ចេតសា ឯកំ ទិសំ ជវិត្តា វិហារតិ ។ សេយ្យ-
បាបំ នាម ឯកំ បុគ្គលំ នេវ មនាបំ ន អមនាបំ
ទិស្វា ឧបេក្ខាកោ អស្ស ឯវមេវ សព្វេ សត្តេ
ឧបេក្ខាយ ជវតិ ។

[៤៧៨] តត្ថ កតតមា ឧបេក្ខា ។ យា សត្តេស្ស
ឧបេក្ខា ឧបេក្ខាយនា ឧបេក្ខាយិតត្តំ ឧបេក្ខា
ចេតោវម្ពុត្តិ អយំ វុច្ចតិ ឧបេក្ខា ។ តត្ថ កតតមំ
ចិត្តំ ។ យំ ចិត្តំ មនោ មានសំ ។ បេ ។ តជ្ជា
មនោវិញ្ញាណាតត្ថ ឥទិ វុច្ចតិ ចិត្តំ ។ ឥទិ ចិត្តំ
ឥមាយ ឧបេក្ខាយ សហកតំ ហោតិ សហជានំ
សំសដ្ឋំ សម្បយុត្តំ តេន វុច្ចតិ ឧបេក្ខាសហកតេន
ចេតសាតិ ។ ឯកំ ទិសន្តំ បុគ្គតិមំ វា ទិសំ បច្ចិមំ
វា ទិសំ ឧត្តរំ វា ទិសំ ទក្ខិណំ វា ទិសំ ឧទ្ទិ
វា អនោ វា តិរិយំ វា វិទិសំ វា ។ ជវិត្តាតិ ជវិត្តា

អភិធម្មបិដក វិវាដ

ពាក្យថា ផ្សាយ គឺ ផ្សាយចិត្តទៅ បញ្ជូនចិត្តទៅ ។ ពាក្យថា សម្រាកនៅ គឺ សម្រេចឥរិយាបថ ។ បេ ។ សម្រាន្តនៅ ព្រោះ ហេតុនោះ ទើបពោលថា សម្រាកនៅ ។

[៤៧៧] ចុះភិក្ខុ មានចិត្តប្រកបដោយឧបេក្ខា ផ្សាយទៅកាន់ ទិស ១ តើដូចម្តេច ។ បុគ្គល ឃើញបុគ្គលម្នាក់ ជាទីពេញចិត្តក៏មិន មែន មិនជាទីពេញចិត្តក៏មិនមែន ហើយជាអ្នកព្រងើយកន្តើយ យ៉ាងណា ភិក្ខុផ្សាយឧបេក្ខា ចំពោះសត្វទាំងពួង យ៉ាងនោះឯង ។

[៤៧៨] បណ្តាអប្បមញ្ញាទាំងនោះ ឧបេក្ខា តើដូចម្តេច ។ ការ ព្រងើយ អាការព្រងើយ ភាពនៃការព្រងើយ ការរតោះតើយ ចេតោ- វិមុត្តិ ណា ចំពោះពួកសត្វ នេះហៅថា ឧបេក្ខា ។ បណ្តាធម៌ទាំងនោះ ចិត្ត តើដូចម្តេច ។ ចិត្ត សេចក្តីដឹងអារម្មណ៍ សេចក្តីប្រាថ្នា ។ បេ ។ មនោវិញ្ញាណធាតុ ដែលកើតអំពីវិញ្ញាណនោះ ណា នេះហៅថា ចិត្ត ។ ចិត្តនេះ ជាធម្មជាតិទៅជាមួយគ្នា កើតជាមួយគ្នា ប្រឡំគ្នា ប្រកបព្រម ដោយឧបេក្ខានេះ ព្រោះហេតុនោះ ទើបពោលថា មានចិត្តប្រកប ដោយឧបេក្ខា ។ ពាក្យថា ទិស ១ គឺ ទិសខាងកើតក្តី ទិសខាងលិច ក្តី ទិសខាងជើងក្តី ទិសខាងត្បូងក្តី ទិសខាងលើក្តី ទិសខាងក្រោមក្តី ទិសទទឹងក្តី ទិសផ្សេងៗ ក្តី ។ ពាក្យថា ផ្សាយ គឺ ផ្សាយចិត្តទៅ

អប្បមញ្ញវិវត្តេ សុត្តន្តភាជនីយំ

អធិប្បដ្ឋិតា ។ វិហារតីតិ វិហារតិ ។ បេ ។ វិហារតិ
 តេន វុច្ចតិ វិហារតីតិ ។ តថា ទុតិយន្តិ យថេវ
 ឯកំ ទិសំ តថា ទុតិយំ ទិសំ តថា តតិយំ ទិសំ
 តថា ចតុត្ថំ ទិសំ តថា ឧទ្ធិ តថា អដា តថា
 តិវយំ តថា វិទិសំ ។ សព្វជិ សព្វត្តតាយ សញ្ញាវន្តិ
 លោកន្តិ សព្វេន សព្វំ សព្វថា សព្វំ អសេសំ
 និស្សេសំ បរិយាទាយ វចនមេតំ សព្វជិ សព្វត្ត-
 តាយ សញ្ញាវន្តិ លោកន្តិ ។ ឧបេក្ខាសហគតេន
 ចេតសាតិ តត្ថ កតមា ឧបេក្ខា ។ យា សត្តសុ
 ឧបេក្ខា ឧបេក្ខាយនា ឧបេក្ខាយតត្ថំ ឧបេក្ខា
 ចេតោវុច្ចតិ អយំ វុច្ចតិ ឧបេក្ខា ។ តត្ថ កតមំ
 ចិត្តំ ។ យំ ចិត្តំ មនោ មនសំ ។ បេ ។ តជ្ជា មនោ-
 វិញ្ញាណាទតុ ឥទំ វុច្ចតិ ចិត្តំ ។ ឥទំ ចិត្តំ ឥមាយ
 ឧបេក្ខាយ សហគតំ ហោតិ សហជាតំ សំសដ្ឋំ
 សម្បយុត្តំ តេន វុច្ចតិ ឧបេក្ខាសហគតេន ចេតសាតិ ។

អប្បមញ្ញាវិវត្ត សុត្តន្តភាគទី៧

បពានចិត្តទៅ ។ ពាក្យថា សម្រាកនៅ គឺ សម្រេចឥរិយាបថ ។ បេ ។
 សម្រាន្តនៅ ព្រោះហេតុនោះ ទើបពោលថា សម្រាកនៅ ។ ពាក្យថា
 ទិសទី២ ក៏ដូចគ្នា គឺ ផ្សាយចិត្តទៅកាន់ទិស ១ យ៉ាងណា ទិសទី២
 ទិសទី៣ ទិសទី៤ ទិសខាងលើ ទិសខាងក្រោម ទិសទទឹង ឬ
 ទិសផ្សេងៗ ក៏យ៉ាងនោះដែរ ។ ពាក្យថា ផ្សាយទៅកាន់សត្វលោក
 ទាំងពួង ដោយការយកខ្លួនទៅប្រៀបផ្ទឹមនឹងសត្វទាំងអស់ ក្នុងទីទាំងពួង
 មានសេចក្តីថា ពាក្យថា ផ្សាយទៅកាន់សត្វលោកទាំងពួង ដោយការ
 យកខ្លួនទៅប្រៀបផ្ទឹម នឹងសត្វទាំងអស់ ក្នុងទីទាំងពួង ។ នេះជាពាក្យរួប
 រួមសត្វទាំងពួង ទាំងអស់ ពលរូប គ្រប់រូប មិនសល់ ឥតសេស
 សល់ ។ ពាក្យថា មានចិត្តប្រកបដោយទុច្ចរិត សេចក្តីថា បណ្តាអប្ប-
 មញ្ញាទាំងនោះ ទុច្ចរិត តើដូចម្តេច ។ ការព្រងើយ អាការព្រងើយ
 ភាពនៃការព្រងើយ ការគោះតើយ ចេតោវិមុត្តិ ណា ចំពោះពួកសត្វ
 នេះហៅថា ទុច្ចរិត ។ បណ្តាធម៌ទាំងនោះ ចិត្ត តើដូចម្តេច ។ ចិត្ត
 សេចក្តីដឹងអារម្មណ៍ សេចក្តីប្រាថ្នា ។ បេ ។ មនោវិញ្ញាណធាតុ ដែល
 កើតអំពីវិញ្ញាណនោះ ណា នេះហៅថា ចិត្ត ។ ចិត្តនេះ ជាធម្មជាតិ
 ទៅជាមួយគ្នា កើតជាមួយគ្នា ច្រឡំគ្នា ប្រកបព្រម ដោយទុច្ចរិត
 នេះ ព្រោះហេតុនោះ ទើបពោលថា មានចិត្តប្រកបដោយទុច្ចរិត ។

អភិធម្មបិដកេ វិរាត្តោ

វិបុលេនាតិ យំ វិបុលំ តំ មហាក្កតំ យំ មហាក្កតំ
 តំ អប្បមាណំ យំ អប្បមាណំ សោ អវេរោ យោ
 អវេរោ សោ អព្យាបជ្ឈោ ។ ជវិត្តាតិ ជវិត្តា អធិ-
 មុច្ឆិត្តា ។ វិហារតីតិ វិហារតិ ។ បេ ។ វិហារតិ តេន
 វុច្ឆិតិ វិហារតីតិ ។

សុត្តន្តភិដ្ឋយំ ។

(២៧៧) ចតុស្សោ អប្បមញ្ញាយោ មេត្តា កក្កុណា
 មុទិតា ឧបេក្ខា ។

(២០០) តត្ថ កកតមា មេត្តា ។ វេជ ភិក្ខុ
 យស្មី សមយេ រូប្បបបត្តិយា មក្កំ កាវេតិ វិវិច្ឆេវ
 កាមេហំ ។ បេ ។ បវេមំ ណាទំ ឧបសម្បជ្ឈ វិហារតិ
 មេត្តាសហកតំ យា តស្មី សមយេ មេត្តិ មេត្តា-
 យនា មេត្តាយិតតំ មេត្តា ចេតោវិមុត្តិ អយំ វុច្ឆិតិ
 មេត្តា អវេសេសា ជម្មា មេត្តាយ សម្បយុត្តា ។
 តត្ថ កកតមា មេត្តា ។ វេជ ភិក្ខុ យស្មី សមយេ

អភិធម្មបិដក វិវាដ

ពាក្យថា ទូលាយ គឺ គុណជាតណា ដ៏ទូលាយ គុណជាតនោះ ដល់
 នូវភាពជាធំ គុណជាតណា ដល់នូវភាពជាធំ គុណជាតនោះ មិន
 មានប្រមាណ គុណជាតណា មិនមានប្រមាណ សភាវៈនោះ មិន
 មានពៀរ សភាវៈណា មិនមានពៀរ សភាវៈនោះ មិនមានព្យា-
 បាទ ។ ពាក្យថា ផ្សាយ គឺ ផ្សាយចិត្តទៅ បញ្ជូនចិត្តទៅ ។
 ពាក្យថា សម្រាកនៅ គឺ សម្រេចឥរិយាបថ ។ បេ ។ សម្រាន្ត
 នៅ ព្រោះហេតុនោះ ទើបពោលថា សម្រាកនៅ ។

ចប់ សុត្តន្តរាជនិយ ។

[៤៩៩] អប្បមញ្ញា ៤ យ៉ាង គឺ មេត្តា ១ ករុណា ១ មុទិតា ១

ទរេត្តា ១ ។

[៥០០] បណ្ណាអប្បមញ្ញាទាំងនោះ មេត្តា តើដូចម្តេច ។
 ក្នុងសម័យណា ភិក្ខុក្នុងសាសនានេះ ចំរើនមគ្គ ដើម្បីកើតក្នុងរូបភព
 ស្ងួតចាកកាយទាំងឡាយ ។ បេ ។ ចូលកាន់បឋមជ្ឈាន ប្រកបដោយ
 មេត្តា ក្នុងសម័យនោះ ការរាប់អាន អាការរាប់អាន ភាពនៃការរាប់
 អាន ការរាប់រក ចេតនាវិមុត្តិ ណា នេះហៅថា មេត្តា ធម៌ទាំង-
 ឡាយដ៏សេស ក៏ឈ្មោះថា ប្រកបដោយមេត្តា ។ បណ្ណាអប្បមញ្ញា
 ទាំងនោះ មេត្តា តើដូចម្តេច ។ ក្នុងសម័យណា ភិក្ខុក្នុងសាសនានេះ

អប្បមញ្ញវិវរោ អភិធម្មភាជនីយំ

រូប្ខបបត្តិយា មក្កំ ភារេតិ វិតក្កវិចារា នំ វ្រុបសមា ។ បេ ។
 ធុតិយំ ណានំ ឧបសម្បជ្ជ វិហារតិ មេត្តាសហ-
 គតំ យា តស្មី សមយេ មេតិ មេត្តាយនា មេត្តា-
 យិតតំ មេត្តា ចេតោវិមុត្តិ អយំ វុច្ចតិ មេត្តា អវ-
 សេសា ធម្មា មេត្តាយ សម្បយុត្តា ។ តត្ថ កតមា
 មេត្តា ។ វេធិ ភិក្ខុ យស្មី សមយេ រូប្ខបបត្តិយា
 មក្កំ ភារេតិ បិតយា ច វិវាតា ។ បេ ។ តតិយំ
 ណានំ ឧបសម្បជ្ជ វិហារតិ មេត្តាសហគតំ យា
 តស្មី សមយេ មេតិ មេត្តាយនា មេត្តាយិតតំ មេត្តា
 ចេតោវិមុត្តិ អយំ វុច្ចតិ មេត្តា អវសេសា ធម្មា
 មេត្តាយ សម្បយុត្តា ។ វេធិ ភិក្ខុ យស្មី សមយេ
 រូប្ខបបត្តិយា មក្កំ ភារេតិ វិវិច្ឆេវ កោមេហិ ។ បេ ។
 បវេមំ ណានំ ឧបសម្បជ្ជ វិហារតិ មេត្តាសហគតំ
 យា តស្មី សមយេ មេតិ មេត្តាយនា មេត្តាយិតតំ
 មេត្តា ចេតោវិមុត្តិ អយំ វុច្ចតិ មេត្តា អវសេសា ធម្មា
 មេត្តាយ សម្បយុត្តា ។ វេធិ ភិក្ខុ យស្មី សមយេ

អប្បមញ្ញវិវាទ អភិធម្មាជនីយ

ចំរើនមគ្គ ដើម្បីកើតក្នុងរូបភព ព្រោះរម្ងាប់នូវវិតក្កៈនិងវិចារៈ ។ បេ ។
 ចូលកាន់ទុតិយជ្ឈាន ប្រកបដោយមេត្តា ក្នុងសម័យនោះ ការរាប់អាន
 អាការរាប់អាន ភាពនៃការរាប់អាន ការរាប់រក ចេតោវិមុត្តិ ណា នេះ
 ហៅថា មេត្តា ធម៌ទាំងឡាយដ៏សេស ក៏ឈ្មោះថា ប្រកបដោយមេត្តា ។
 បណ្ណាអប្បមញ្ញទាំងនោះ មេត្តា តើដូចម្តេច ។ ក្នុងសម័យណា ភិក្ខុ
 ក្នុងសាសនានេះ ចំរើនមគ្គ ដើម្បីកើតក្នុងរូបភព ព្រោះនឿយណាយ
 ចាកបីតិផង ។ បេ ។ ចូលកាន់តតិយជ្ឈាន ប្រកបដោយមេត្តា ក្នុង
 សម័យនោះ ការរាប់អាន អាការរាប់អាន ភាពនៃការរាប់អាន ការ
 រាប់រក ចេតោវិមុត្តិ ណា នេះហៅថា មេត្តា ធម៌ទាំងឡាយដ៏
 សេស ក៏ឈ្មោះថា ប្រកបដោយមេត្តា ។ ក្នុងសម័យណា ភិក្ខុក្នុង
 សាសនានេះ ចំរើនមគ្គ ដើម្បីកើតក្នុងរូបភព ស្ងាត់ចាកកាយទាំងឡាយ
 ។ បេ ។ ចូលកាន់បឋមជ្ឈាន ប្រកបដោយមេត្តា ក្នុងសម័យនោះ
 ការរាប់អាន អាការរាប់អាន ភាពនៃការរាប់អាន ការរាប់រក ចេតោ-
 វិមុត្តិ ណា នេះហៅថា មេត្តា ធម៌ទាំងឡាយដ៏សេស ក៏ឈ្មោះ
 ថា ប្រកបដោយមេត្តា ។ ក្នុងសម័យណា ភិក្ខុក្នុងសាសនានេះ

អភិធម្មបិដក វិវាដេ

រូបបឋតិយា មក្កំ កាវេតិ អវិគក្កំ វិហារមតិ វិវេក-
 ដំ បតិសុខំ ធុតិយំ ណាដំ ឧបសម្បជ្ជ វិហារតិ
 មេត្តាសហកតំ យា តស្មី សមយេ មេតិ មេត្តាយនា
 មេត្តាយតតិ មេត្តា ចេតោវម្មតិ អយំ វុច្ចតិ មេត្តា
 អវិសេសា ធម្មា មេត្តាយ សម្បយុត្តា ។ វេទ ភិក្ខុ
 យស្មី សមយេ រូបបឋតិយា មក្កំ កាវេតិ វិគក្ក-
 វិហារាដំ វុបសមា ។ បេ ។ តតិយំ ណាដំ ឧប-
 សម្បជ្ជ វិហារតិ មេត្តាសហកតំ យា តស្មី សមយេ
 មេតិ មេត្តាយនា មេត្តាយតតិ មេត្តា ចេតោវម្មតិ
 អយំ វុច្ចតិ មេត្តា អវិសេសា ធម្មា មេត្តាយ សម្ប-
 យុត្តា ។ វេទ ភិក្ខុ យស្មី សមយេ រូបបឋតិយា
 មក្កំ កាវេតិ បតិយា ច វិវាតា ។ បេ ។ ចតតិ
 ណាដំ ឧបសម្បជ្ជ វិហារតិ មេត្តាសហកតំ យា
 តស្មី សមយេ មេតិ មេត្តាយនា មេត្តាយតតិ មេត្តា
 ចេតោវម្មតិ អយំ វុច្ចតិ មេត្តា អវិសេសា ធម្មា
 មេត្តាយ សម្បយុត្តា ។

អភិធម្មប័ណ្ណ វិវាទ

ចំរើនមគ្គ ដើម្បីកើតកង្ការុបកត ចូលកាន់ទុតិយជ្ឈាន មិនមានវិតក្កៈ មាន
 ត្រឹមតែវិចារៈ មានបីតិរិទ្ធិសុខកើតកង្ការុវិវេក ប្រកបដោយមេត្តា កង
 សម័យនោះ ការរាប់អាន អាការរាប់អាន ភាពនៃការរាប់អាន ការ
 រាប់រក ចេតនាវិមុត្តិ ណា នេះហៅថា មេត្តា ធម៌ទាំងឡាយដ៏សេស
 ក៏ឈ្មោះថា ប្រកបដោយមេត្តា ។ កងសម័យណា ភិក្កកងសាសនានេះ
 ចំរើនមគ្គ ដើម្បីកើតកង្ការុបកត ព្រោះរម្ងាប់នូវវិតក្កៈនិងវិចារៈ ។ បេ ។
 ចូលកាន់ទុតិយជ្ឈាន ប្រកបដោយមេត្តា កងសម័យនោះ ការរាប់អាន
 អាការរាប់អាន ភាពនៃការរាប់អាន ការរាប់រក ចេតនាវិមុត្តិ ណា
 នេះហៅថា មេត្តា ធម៌ទាំងឡាយដ៏សេស ក៏ឈ្មោះថា ប្រកបដោយ
 មេត្តា ។ កងសម័យណា ភិក្កកងសាសនានេះ ចំរើនមគ្គ ដើម្បីកើត
 កង្ការុបកត ព្រោះនឿយណាយចាកបីតិរិទ្ធិ ។ បេ ។ ចូលកាន់ចតុត្ថ-
 ជ្ឈានប្រកបដោយមេត្តា កងសម័យនោះ ការរាប់អាន អាការរាប់អាន
 ភាពនៃការរាប់អាន ការរាប់រក ចេតនាវិមុត្តិ ណា នេះហៅថា មេត្តា
 ធម៌ទាំងឡាយដ៏សេស ក៏ឈ្មោះថា ប្រកបដោយមេត្តា ។

អប្បមញ្ញាវិវត្តំ អភិធម្មាជនីយំ

[៤០០] តត្ថ កតមា ករុណា ។ ឥធិ ភិក្ខុ
 យស្មី សមយេ រូប្បបតតិយា មក្កំ ភាវេតិ វិវិច្ឆេវ
 កាមេហំ ។ បេ ។ បវមំ ណា ធិ ឧបសម្បជ្ជ វិហារតិ
 ករុណា សហគតំ យា តស្មី សមយេ ករុណា
 ករុណាយនា ករុណាយិតតំ ករុណា ចេតោវិមត្តិ
 អយំ វុច្ឆតិ ករុណា អវសេសា ធម្មា ករុណាយ
 សម្បយុត្តា ។ តត្ថ កតមា ករុណា ។ ឥធិ ភិក្ខុ
 យស្មី សមយេ រូប្បបតតិយា មក្កំ ភាវេតិ វិតក្ក-
 វិចារាធិ រូបសមា ។ បេ ។ ធិតិយំ ណា ធិ ឧបសម្បជ្ជ
 វិហារតិ ករុណា សហគតំ យា តស្មី សមយេ ករុ-
 ណា ករុណាយនា ករុណាយិតតំ ករុណា ចេតោ-
 វិមត្តិ អយំ វុច្ឆតិ ករុណា អវសេសា ធម្មា
 ករុណាយ សម្បយុត្តា ។ តត្ថ កតមា ករុណា ។
 ឥធិ ភិក្ខុ យស្មី សមយេ រូប្បបតតិយា មក្កំ ភាវេតិ
 បីតិយា ច វិវតា ។ បេ ។ ធិតិយំ ណា ធិ ឧបសម្បជ្ជ
 វិហារតិ ករុណា សហគតំ យា តស្មី សមយេ
 ករុណា ករុណាយនា ករុណាយិតតំ ករុណា
 ចេតោវិមត្តិ អយំ វុច្ឆតិ ករុណា អវសេសា ធម្មា

អប្បមញ្ញាវិក្កត្ត អភិធម្មភាជនីយ

[៥០១] បណ្ណាអប្បមញ្ញាទាំងនោះ ករុណា តើដូចម្តេច ។
 ក្នុងសម័យណា ភិក្ខុក្នុងសាសនានេះ ចំរើនមគ្គ ដើម្បីកើតក្នុងរូបភព
 ស្ងាត់ចាកកាយទាំងឡាយ ។ បេ ។ ចូលកាន់បឋមជ្ឈាន ប្រកបដោយ
 ករុណា ក្នុងសម័យនោះ ការអាណិត អាការអាណិត ភាពនៃការ
 អាណិត ការអាណិតអាសូរ ចេតនាវិមុត្តិ ណា នេះហៅថា ករុណា
 ធម៌ទាំងឡាយដ៏សេស ក៏ឈ្មោះថា ប្រកបដោយករុណា ។ បណ្ណា
 អប្បមញ្ញាទាំងនោះ ករុណា តើដូចម្តេច ។ ក្នុងសម័យណា ភិក្ខុ
 ក្នុងសាសនានេះ ចំរើនមគ្គ ដើម្បីកើតក្នុងរូបភព ព្រោះរម្ងាប់វិតក្កៈនិង
 វិចារៈ ។ បេ ។ ចូលកាន់ទុតិយជ្ឈាន ប្រកបដោយករុណា ក្នុង
 សម័យនោះ ការអាណិត អាការអាណិត ភាពនៃការអាណិត ការ
 អាណិតអាសូរ ចេតនាវិមុត្តិ ណា នេះហៅថា ករុណា ធម៌ទាំងឡាយ
 ដ៏សេស ក៏ឈ្មោះថា ប្រកបដោយករុណា ។ បណ្ណាអប្បមញ្ញា
 ទាំងនោះ ករុណា តើដូចម្តេច ។ ក្នុងសម័យណា ភិក្ខុក្នុងសាសនា
 នេះ ចំរើនមគ្គ ដើម្បីកើតក្នុងរូបភព ព្រោះនឿយណាយចាកបីតិផ្សំ
 ។ បេ ។ ចូលកាន់តតិយជ្ឈាន ប្រកបដោយករុណា ក្នុងសម័យនោះ
 ការអាណិត អាការអាណិត ភាពនៃការអាណិត ការអាណិតអាសូរ
 ចេតនាវិមុត្តិ ណា នេះហៅថា ករុណា ធម៌ទាំងឡាយដ៏សេស

អភិធម្មបិដកេ វិរាដ្ឋោ

ករុណាយ សម្បយុត្តា ។ ឥធិ ភិក្ខុ យស្មី សម-
 យេ រូប្ខបបត្តិយា មក្កំ ភារេតិ វិវិច្ឆេវ កោមេហិ
 ។ បេ ។ បវេមំ យានំ ឧបសម្បជ្ជំ វិហារតិ ករុ-
 ណា សហគតំ យា តស្មី សមយេ ករុណា
 ករុណាយនា ករុណាយិតតំ ករុណា ចេតោវិមុត្តិ
 អយំ វុច្ចតិ ករុណា អវសេសា ធម្មា ករុណាយ
 សម្បយុត្តា ។ ឥធិ ភិក្ខុ យស្មី សមយេ រូប្ខបបត្តិ-
 យា មក្កំ ភារេតិ អវិតក្កំ វិហារមត្តំ វិវេកនំ បតិ-
 សុខំ ទុតិយំ យានំ ឧបសម្បជ្ជំ វិហារតិ ករុណា-
 សហគតំ យា តស្មី សមយេ ករុណា ករុណា-
 យនា ករុណាយិតតំ ករុណា ចេតោវិមុត្តិ អយំ
 វុច្ចតិ ករុណា អវសេសា ធម្មា ករុណាយ សម្ប-
 យុត្តា ។ ឥធិ ភិក្ខុ យស្មី សមយេ រូប្ខបបត្តិ-
 យា មក្កំ ភារេតិ វិតក្កវិហារនំ រូបសមា ។ បេ ។
 តតិយំ យានំ ឧបសម្បជ្ជំ វិហារតិ ករុណា សហ-
 គតំ យា តស្មី សមយេ ករុណា ករុណាយនា
 ករុណាយិតតំ ករុណា ចេតោវិមុត្តិ អយំ វុច្ចតិ
 ករុណា អវសេសា ធម្មា ករុណាយ សម្បយុត្តា ។

អភិធម្មបិដក វិវាដ

ក៏ឈ្មោះថា ប្រកបដោយករុណា ។ ក្នុងសម័យណា ភិក្ខុក្នុង
សាសនានេះ ចំរើនមត្ត ដើម្បីកើតក្នុងរូបភព ស្ងាត់ចាកកាយទាំងឡាយ
។ បេ ។ ចូលកាន់បឋមជ្ឈាន ប្រកបដោយករុណា ក្នុងសម័យនោះ ការ
អាណិត អាការអាណិត ភាពនៃការអាណិត ការអាណិតអាសូរ ចេតនា-
វិមុត្តិ ណា នេះហៅថា ករុណា ធម៌ទាំងឡាយដ៏សេស ក៏ឈ្មោះថា
ប្រកបដោយករុណា ។ ក្នុងសម័យណា ភិក្ខុក្នុងសាសនានេះ ចំរើន
មត្ត ដើម្បីកើតក្នុងរូបភព ចូលកាន់ទុតិយជ្ឈាន មិនមានវិតក្កៈ
មានត្រឹមតែវិចារៈ មានបីតិទិន្ទសុខ កើតក្នុងវិវេក ប្រកបដោយ
ករុណា ក្នុងសម័យនោះ ការអាណិត អាការអាណិត ភាពនៃការ
អាណិត ការអាណិតអាសូរ ចេតនាវិមុត្តិ ណា នេះហៅថា ករុណា
ធម៌ទាំងឡាយដ៏សេស ក៏ឈ្មោះថា ប្រកបដោយករុណា ។ ក្នុង
សម័យណា ភិក្ខុក្នុងសាសនានេះ ចំរើនមត្ត ដើម្បីកើតក្នុងរូបភព
ព្រោះរម្ងាប់វិតក្កៈនិងវិចារៈ ។ បេ ។ ចូលកាន់តតិយជ្ឈាន ប្រកប
ដោយករុណា ក្នុងសម័យនោះ ការអាណិត អាការអាណិត ភាព
នៃការអាណិត ការអាណិតអាសូរ ចេតនាវិមុត្តិ ណា នេះហៅថា
ករុណា ធម៌ទាំងឡាយដ៏សេស ក៏ឈ្មោះថា ប្រកបដោយករុណា ។

អប្បមញ្ញវិវត្ត អភិធម្មាជនីយំ

ឥធិ ភិក្ខុ យស្មី សមយេ រូប្បបឋតិយា មក្កំ
 កាវេតិ បិតិយា ច វិវាតា ។ បេ ។ ចតុត្ថំ លាជំ
 ឧបសម្បជ្ជ វិហារតិ ករុណា សហគតំ យា តស្មី
 សមយេ ករុណា ករុណាយនា ករុណាយិតតិ
 ករុណា ចេតាវិមុត្តិ អយំ វុច្ចតិ ករុណា អវ-
 សេសា ធម្មា ករុណាយ សម្បយុត្តា ។

[៥០២] តត្ថ កតមា មុទិតា ។ ឥធិ ភិក្ខុ
 យស្មី សមយេ រូប្បបឋតិយា មក្កំ កាវេតិ វិវេច្ឆា
 កាមេហិ ។ បេ ។ បឋមំ លាជំ ឧបសម្បជ្ជ
 វិហារតិ មុទិតាសហគតំ យា តស្មី សមយេ មុទិតា
 មុទិតាយនា មុទិតាយិតតិ មុទិតា ចេតាវិមុត្តិ អយំ
 វុច្ចតិ មុទិតា អវសេសា ធម្មា មុទិតាយ សម្ប-
 យុត្តា ។ តត្ថ កតមា មុទិតា ។ ឥធិ ភិក្ខុ
 យស្មី សមយេ រូប្បបឋតិយា មក្កំ កាវេតិ វិតក្ក-
 វិចារាជំ វុបសមា ។ បេ ។ ទិតិយំ លាជំ
 ឧបសម្បជ្ជ វិហារតិ មុទិតាសហគតំ យា តស្មី
 សមយេ មុទិតា មុទិតាយនា មុទិតាយិតតិ មុទិតា

អប្បមញ្ញវិវាទ្ត អភិធម្មភាជនីយ

ក្នុងសម័យណា ភិក្ខុក្នុងសាសនានេះ ចំរើនមគ្គ ដើម្បីកើតក្នុងរូបភព
ព្រោះនឿយណាយចាកបីតិផង ។ បេ ។ ចូលកាន់បត្តជ្ជាន ប្រកប
ដោយករុណា ក្នុងសម័យនោះ ការអាណិត អាការអាណិត ភាព
នៃការអាណិត ការអាណិតអាសូរ ចេតនាវិមុត្តិ ណា នេះហៅថា
ករុណា ធម៌ទាំងឡាយដ៏សេស ក៏ឈ្មោះថា ប្រកបដោយករុណា ។

[៥០២] បណ្តាអប្បមញ្ញទាំងនោះ មុទិតា តើដូចម្តេច ។

ក្នុងសម័យណា ភិក្ខុក្នុងសាសនានេះ ចំរើនមគ្គ ដើម្បីកើតក្នុងរូបភព
ស្ងាត់ចាកកាមទាំងឡាយ ។ បេ ។ ចូលកាន់បឋមជ្ជាន ប្រកបដោយ
មុទិតា ក្នុងសម័យនោះ ការរីករាយ អាការរីករាយ ភាពនៃការរីក
រាយ ការស្រស់ស្រាយ ចេតនាវិមុត្តិ ណា នេះហៅថា មុទិតា
ធម៌ទាំងឡាយដ៏សេស ក៏ឈ្មោះថា ប្រកបដោយមុទិតា ។ បណ្តា
អប្បមញ្ញទាំងនោះ មុទិតា តើដូចម្តេច ។ ក្នុងសម័យណា ភិក្ខុក្នុង
សាសនានេះ ចំរើនមគ្គ ដើម្បីកើតក្នុងរូបភព ព្រោះរម្ងាប់វិតក្កៈនិងវិចារៈ
។ បេ ។ ចូលកាន់ទុតិយជ្ជាន ប្រកបដោយមុទិតា ក្នុងសម័យនោះ
ការរីករាយ អាការរីករាយ ភាពនៃការរីករាយ ការស្រស់ស្រាយ

អភិធម្មបិដកេ វិរាដ្ឋោ

ចេតោវិមុត្តិ អយំ វុច្ចតិ មុទិតា អវសេសា ធម្មា
 មុទិតាយ សម្បយុត្តា ។ តត្ថ កកតមា មុទិតា ។
 ឥធន ភិក្ខុ យស្មី សមយេ រូប្ខបបត្តិយា មក្ក
 ការេតិ បតិយា ច វិរាតា ។ បេ ។ តតិយំ
 ណាទំ ឧបសម្បជ្ជ វិហារតិ មុទិតាសហគតំ យា
 តស្មី សមយេ មុទិតា មុទិតាយនា មុទិតាយតត្ថ
 មុទិតា ចេតោវិមុត្តិ អយំ វុច្ចតិ មុទិតា អវសេសា
 ធម្មា មុទិតាយ សម្បយុត្តា ។ ឥធន ភិក្ខុ យស្មី
 សមយេ រូប្ខបបត្តិយា មក្ក ការេតិ វិវិច្ឆេ កាមេ-
 ហិ ។ បេ ។ បឋមំ ណាទំ ឧបសម្បជ្ជ វិហារតិ
 មុទិតាសហគតំ យា តស្មី សមយេ មុទិតា មុទិតា-
 យនា មុទិតាយតត្ថ មុទិតា ចេតោវិមុត្តិ អយំ វុច្ចតិ
 មុទិតា អវសេសា ធម្មា មុទិតាយ សម្បយុត្តា ។
 ឥធន ភិក្ខុ យស្មី សមយេ រូប្ខបបត្តិយា មក្ក
 ការេតិ អវតក្កំ វិហារមត្តំ វិវេកជំ បតិសុខំ ទុតិយំ
 ណាទំ ឧបសម្បជ្ជ វិហារតិ មុទិតាសហគតំ យា
 តស្មី សមយេ មុទិតា មុទិតាយនា មុទិតាយតត្ថ
 មុទិតា ចេតោវិមុត្តិ អយំ វុច្ចតិ មុទិតា អវសេសា ធម្មា

អភិធម្មបិណ្ឌ វិរាត្ត

ចេតោវិមុត្តិ ណា នេះហៅថា មុទិតា ធម៌ទាំងឡាយដ៏សេស ក៏
 ឈ្មោះថា ប្រកបដោយមុទិតា ។ បណ្តាអប្បមញ្ញាទាំងនោះ មុទិតា
 តើដូចម្តេច ។ កងសម័យណា ភិក្ខុកងសាសនានេះ ចំរើនមគ្គ ដើម្បី
 កើតកងរូបភព ព្រោះនឿយណាយចាកបីតិផង ។ បេ ។ ចូលកាន់
 តតិយជ្ជាន ប្រកបដោយមុទិតា កងសម័យនោះ ការរីករាយ អាការ
 រីករាយ ភាពនៃការរីករាយ ការស្រស់ស្រាយ ចេតោវិមុត្តិ ណា
 នេះហៅថា មុទិតា ធម៌ទាំងឡាយដ៏សេស ក៏ឈ្មោះថា ប្រកបដោយ
 មុទិតា ។ កងសម័យណា ភិក្ខុកងសាសនានេះ ចំរើនមគ្គ ដើម្បីកើត
 កងរូបភព ស្ងួតចាកកាមទាំងឡាយ ។ បេ ។ ចូលកាន់បឋមជ្ជាន
 ប្រកបដោយមុទិតា កងសម័យនោះ ការរីករាយ អាការរីករាយ ភាព
 នៃការរីករាយ ការស្រស់ស្រាយ ចេតោវិមុត្តិ ណា នេះហៅថា
 មុទិតា ធម៌ទាំងឡាយដ៏សេស ក៏ឈ្មោះថា ប្រកបដោយមុទិតា ។
 កងសម័យណា ភិក្ខុកងសាសនានេះ ចំរើនមគ្គ ដើម្បីកើតកងរូបភព
 ចូលកាន់ទុតិយជ្ជាន មិនមានវិតក្កៈ មានត្រឹមតែវិចារៈ មានបីតិទាំង
 សុខ កើតអំពីសេចក្តីស្ងួតស្ងួត ប្រកបដោយមុទិតា កងសម័យនោះ
 ការរីករាយ អាការរីករាយ ភាពនៃការរីករាយ ការស្រស់ស្រាយ
 ចេតោវិមុត្តិ ណា នេះហៅថា មុទិតា ធម៌ទាំងឡាយដ៏សេស

អប្បមញ្ញវិវត្ត អភិធម្មាជីវីយំ

មុទិកាយ សម្បយុត្តា ។ ឥធិ ភិក្ខុ យស្មី សមយេ
 រូប្បបត្តិយា មក្កំ ភារេតិ វិតក្កវិចារាទំ រូបសមា
 ។ បេ ។ តតិយំ ឈានំ ឧបសម្បជ្ជ វិហារតិ មុទិកាស-
 ហាគតំ យា តស្មី សមយេ មុទិកា មុទិកាយនា មុទិកា-
 យិតតំ មុទិកា ចេតោវិមុត្តិ អយំ វុច្ចតិ មុទិកា
 អវសេសា ធម្មា មុទិកាយ សម្បយុត្តា ។ ឥធិ ភិក្ខុ
 យស្មី សមយេ រូប្បបត្តិយា មក្កំ ភារេតិ បតិយា ច
 វិវាតា ។ បេ ។ ចតុត្ថំ ឈានំ ឧបសម្បជ្ជ វិហារតិ
 មុទិកាសហាគតំ យា តស្មី សមយេ មុទិកា មុទិកា-
 យនា មុទិកាយិតតំ មុទិកា ចេតោវិមុត្តិ អយំ វុច្ចតិ
 មុទិកា អវសេសា ធម្មា មុទិកាយ សម្បយុត្តា ។

[៥០៣] តត្ថ កតមា ឧបេក្ខា ។ ឥធិ

ភិក្ខុ យស្មី សមយេ រូប្បបត្តិយា មក្កំ ភារេតិ
 សុខស្ស ច បហានា ។ បេ ។ ចតុត្ថំ ឈានំ ឧ-
 បសម្បជ្ជ វិហារតិ ឧបេក្ខា សហាគតំ យា តស្មី
 សមយេ ឧបេក្ខា ឧបេក្ខាយនា ឧបេក្ខាយិតតំ
 ឧបេក្ខា ចេតោវិមុត្តិ អយំ វុច្ចតិ ឧបេក្ខា អវសេ-
 សា ធម្មា ឧបេក្ខាយ សម្បយុត្តា ។

អប្បមញ្ញវិវត្ត អភិធម្មភាជនីយ

កំណ្លោះថា ប្រកបដោយមុទិតា ។ ក្នុងសម័យណា ភិក្ខុក្នុងសាសនានេះ
 ចំរើនមគ្គ ដើម្បីកើតក្នុងរូបភព ព្រោះរម្ងាប់វិភក្តៈនិងវិចារៈ ។ បេ ។
 ចូលកាន់តតិយជ្ឈាន ប្រកបដោយមុទិតា ក្នុងសម័យនោះ ការរីករាយ
 អាការរីករាយ ភាពនៃការរីករាយ ការស្រសស្រាយ ចេតោវិមុត្តិ
 ណា នេះហៅថា មុទិតា ធម៌ទាំងឡាយដ៏សេស កំណ្លោះថា ប្រកប
 ដោយមុទិតា ។ ក្នុងសម័យណា ភិក្ខុក្នុងសាសនានេះ ចំរើនមគ្គ
 ដើម្បីកើតក្នុងរូបភព ព្រោះនឿយណាយចាកបតីផង ។ បេ ។ ចូល
 កាន់ចតុតជ្ឈាន ប្រកបដោយមុទិតា ក្នុងសម័យនោះ ការរីករាយ អ-
 ការរីករាយ ភាពនៃការរីករាយ ការស្រសស្រាយ ចេតោវិមុត្តិ ណា
 នេះហៅថា មុទិតា ធម៌ទាំងឡាយដ៏សេស កំណ្លោះថា ប្រកបដោយ
 មុទិតា ។

[៥០៣] បណ្ណាអប្បមញ្ញទាំងនោះ ឧបេក្ខា តើដូចម្តេច ។
 ក្នុងសម័យណា ភិក្ខុក្នុងសាសនានេះ ចំរើនមគ្គ ដើម្បីកើតក្នុងរូបភព
 ព្រោះលះបង់សុខផង ។ បេ ។ ចូលកាន់ចតុតជ្ឈាន ប្រកបដោយ
 ឧបេក្ខា ក្នុងសម័យនោះ ការព្រងើយ អាការព្រងើយ ភាពនៃការ
 ព្រងើយ ការតោះតើយ ចេតោវិមុត្តិ ណា នេះហៅថា ឧបេក្ខា
 ធម៌ទាំងឡាយដ៏សេស កំណ្លោះថា ប្រកបដោយឧបេក្ខា ។

អភិធម្មបិដកេ វិរាដ្ឋោ

[៥០៤] ចតុស្សោ អប្បមញ្ញាយោ មេត្តា ក-
រុណា មុទិតា ឧបេក្ខា ។

[៥០៥] តត្ថ កតមា មេត្តា ។ ឥធម្ម ភិក្ខុ
យស្មី សមយេ រូប្បបតតិយា មក្កំ កាវេតិ វិវិច្ឆេ
កាមេហិ ។ បេ ។ បឋមំ ឈានំ ឧបសម្បជ្ជ វិ-
ហារតិ មេត្តាសហគតំ តស្មី សមយេ ជស្សោ
ហោតិ ។ បេ ។ អវិក្ខេចោ ហោតិ ឥមេ ធម្មា
កុសលា តស្សេវ រូចារាចរស្ស កុសលស្ស កម្មស្ស
កតត្តា ឧបចិតត្តា វិនាកំ វិវិច្ឆេ កាមេហិ ។ បេ ។
បឋមំ ឈានំ ឧបសម្បជ្ជ វិហារតិ មេត្តាសហគតំ
យា តស្មី សមយេ មេត្ត មេត្តាយនា មេត្តាយតត្តំ
មេត្តា ចេតាវមុតិ អយំ វុច្ឆតិ មេត្តា អវសេសា
ធម្មា មេត្តាយ សម្បយុត្តា ។ តត្ថ កតមា មេត្តា ។
ឥធម្ម ភិក្ខុ យស្មី សមយេ រូប្បបតតិយា មក្កំ កាវេតិ
វិតក្កវិចារានំ រូបសមា ។ បេ ។ ទុតិយំ ឈានំ ឧ-
បសម្បជ្ជ វិហារតិ មេត្តាសហគតំ តស្មី សមយេ
ជស្សោ ហោតិ ។ បេ ។ អវិក្ខេចោ ហោតិ ឥមេ
ធម្មា កុសលា តស្សេវ រូចារាចរស្ស កុសលស្ស

អភិធម្មប័ណ្ណ វិវាទ

(៥០៤) អប្បមញ្ញា ៤ យ៉ាង គឺ មេត្តា ១ ករុណា ១ មុទិតា ១
ឧបេក្ខា ១ ។

(៥០៥) បណ្ណាអប្បមញ្ញាទាំងនោះ មេត្តា តើដូចម្តេច ។ កង
សម័យណា ភិក្ខុកងសាសនានេះ បំរើមគ្គ ដើម្បីកើតកងរូបភព ស្ងាត់
ចាកកាមទាំងឡាយ ។ បេ ។ ចូលកាន់បឋមជ្ឈាន ប្រកបដោយមេត្តា
កងសម័យនោះ ផស្សៈក៏កើតមាន ។ បេ ។ អវិក្ខេបៈក៏កើតមាន ធម៌
ទាំងនេះ ឈ្មោះថាជាកុសល ភិក្ខុ ស្ងាត់ចាកកាមទាំងឡាយ ។ បេ ។
ចូលកាន់បឋមជ្ឈាន ជាវិបាក ប្រកបដោយមេត្តា ព្រោះភាពនៃកម្មជា
រូបាវចរកុសលនោះឯង ដែលលោកធ្វើហើយ សន្សំហើយ កងសម័យ
នោះ ការរាប់អាន អាការរាប់អាន ភាពនៃការរាប់អាន ការរាប់រក
បេតាវិមុត្តិ ណា នេះហៅថា មេត្តា ធម៌ទាំងឡាយដ៏សេស ក៏ឈ្មោះ
ថា ប្រកបដោយមេត្តា ។ បណ្ណាអប្បមញ្ញាទាំងនោះ មេត្តា តើដូច
ម្តេច ។ កងសម័យណា ភិក្ខុកងសាសនានេះ បំរើមគ្គ ដើម្បី
កើតកងរូបភព ព្រោះរម្ងាប់វិតក្កៈនិងវិចារៈ ។ បេ ។ ចូលកាន់
ទុតិយជ្ឈាន ប្រកបដោយមេត្តា កងសម័យនោះ ផស្សៈក៏កើតមាន
។ បេ ។ អវិក្ខេបៈក៏កើតមាន ធម៌ទាំងនេះ ឈ្មោះថាជាកុសល ភិក្ខុ

អប្បមញ្ញវិវត្តេ អភិធម្មាជនីយំ

កម្មស្ស កតត្តា ឧបចិតត្តា វិទាកំ វិតក្កវិហារំ
 រូបសមា ។ បេ ។ ទុតិយំ ឈានំ ។ បេ ។ តតិយំ
 ឈានំ ។ បេ ។ បឋមំ ឈានំ ។ បេ ។ ចតុត្ថំ ឈានំ
 ឧបសម្បជ្ជំ វិហារតិ មេត្តាសហគតំ យា តស្មី សមយេ
 មេត្តិ មេត្តាយនា មេត្តាយិតត្ថំ មេត្តា ចេតោវិមុត្តិ
 អយំ វុច្ចតិ មេត្តា អវសេសា ធម្មា មេត្តាយ
 សម្បយុត្តា ។

[៥០៦] តត្ថ កតមា ករុណា ។ ឥធិ ភិក្ខុ
 យស្មី សមយេ រូបបឋមិយា មក្កំ កាវេតិ វិវិច្ឆេវ
 កាមេហិ ។ បេ ។ បឋមំ ឈានំ ឧបសម្បជ្ជំ វិហារតិ
 ករុណាសហគតំ តស្មី សមយេ ជស្សោ ហោតិ
 ។ បេ ។ អវិក្ខេទោ ហោតិ ឥមេ ធម្មា កុសលា
 តស្សេវ រូចាវចរស្ស កុសលស្ស កម្មស្ស កតត្តា
 ឧបចិតត្តា វិទាកំ វិវិច្ឆេវ កាមេហិ ។ បេ ។ បឋមំ
 ឈានំ ឧបសម្បជ្ជំ វិហារតិ ករុណាសហគតំ យា
 តស្មី សមយេ ករុណា ករុណាយនា ករុណា-
 យិតត្ថំ ករុណា ចេតោវិមុត្តិ អយំ វុច្ចតិ ករុណា
 អវសេសា ធម្មា ករុណាយ សម្បយុត្តា ។ តត្ថ

អប្បមញ្ញវិវត្ត អភិធម្មកាជនីយ

ព្រោះរម្ងាប់វិតក្កៈនិងវិចារៈ ។ បេ ។ ចូលកាន់ទុតិយជ្ឈាន ។ បេ ។
 តតិយជ្ឈាន ។ បេ ។ បឋមជ្ឈាន ។ បេ ។ ចតុត្ថជ្ឈាន ជាវិបាក ប្រកប
 ដោយមេត្តា ព្រោះភាពនៃកម្មជាវុប្បាវចរកុសលនោះឯង ដែលលោកធ្វើ
 ហើយ សន្សំហើយ ក្នុងសម័យនោះ ការរាប់អាន អាការរាប់អាន ភាព
 នៃការរាប់អាន ការរាប់រក ចេតោវិមុត្តិ ណា នេះហៅថា មេត្តា ធម៌
 ទាំងឡាយដ៏សេស ក៏ឈ្មោះថា ប្រកបដោយមេត្តា ។

[៥០៦] បណ្ណាអប្បមញ្ញទាំងនោះ ករុណា តើដូចម្តេច ។

ក្នុងសម័យណា ភិក្ខុក្នុងសាសនានេះ ចំរើនមគ្គ ដើម្បីកើតក្នុងរូបភព
 ស្ងាត់ចាកកាយទាំងឡាយ ។ បេ ។ ចូលកាន់បឋមជ្ឈាន ប្រកបដោយ
 ករុណា ក្នុងសម័យនោះ ផស្សៈក៏កើតមាន ។ បេ ។ អវិភេបៈក៏
 កើតមាន ធម៌ទាំងនេះ ឈ្មោះថាជាកុសល ភិក្ខុ ព្រោះស្ងាត់ចាក
 កាយទាំងឡាយ ។ បេ ។ ចូលកាន់បឋមជ្ឈាន ជាវិបាក ប្រកបដោយ
 ករុណា ព្រោះភាពនៃកម្មជាវុប្បាវចរកុសលនោះឯង ដែលលោកធ្វើហើយ
 សន្សំហើយ ក្នុងសម័យនោះ ការអាណិត អាការអាណិត ភាពនៃការ
 អាណិត ការអាណិតអាសូរ ចេតោវិមុត្តិ ណា នេះហៅថា ករុណា
 ធម៌ទាំងឡាយដ៏សេស ក៏ឈ្មោះថា ប្រកបដោយករុណា ។ បណ្ណា

អភិធម្មបិដកេ វិរាដ្ឋោ

កតមា ករុណា ។ ឥធិ ភិក្ខុ យស្មី សមយេ
 រូប្មបបត្តិយា មក្កំ ភារេតិ វិតក្កវិចារាណំ រូបសមា
 ។ បេ ។ ធិតិយំ ឈានំ ឧបសម្បជ្ជ វិហារតិ
 ករុណាសហគតំ តស្មី សមយេ ជស្សោ ហោតិ
 ។ បេ ។ អវិក្កោចោ ហោតិ ឥមេ ធម្មា កុសលា
 តស្សេវ រូចារាវចរស្ស កុសលស្ស កម្មស្ស កតត្តា
 ឧបចិតត្តា វិចារកំ វិតក្កវិចារាណំ រូបសមា ។ បេ ។
 ធិតិយំ ឈានំ ។ បេ ។ តតិយំ ឈានំ ។ បេ ។
 បឋមំ ឈានំ ។ បេ ។ ចតុត្ថំ ឈានំ ឧបសម្បជ្ជ
 វិហារតិ ករុណាសហគតំ យា តស្មី សមយេ ក-
 រុណា ករុណាយនា ករុណាយិតត្តំ ករុណា ចេតោ-
 វិមុត្តិ អយំ រូចុតិ ករុណា អវសេសា ធម្មា ករុ-
 ណាយ សម្បយុត្តា ។

[៥០៧] តត្ថ កតមា មុទិតា ។ ឥធិ ភិក្ខុ
 យស្មី សមយេ រូប្មបបត្តិយា មក្កំ ភារេតិ វិវិច្ឆេវ
 កាមេហិ ។ បេ ។ បឋមំ ឈានំ ឧបសម្បជ្ជ វិហារតិ
 មុទិតាសហគតំ តស្មី សមយេ ជស្សោ ហោតិ ។ បេ ។

អភិធម្មបិដក វិវាដ្ត

អប្បមញ្ញាទាំងនោះ ករុណា តើដូចម្តេច ។ ក្នុងសម័យណា ភិក្ខុក្នុង
សាសនានេះ ចំរើនមត្ត ដើម្បីកើតក្នុងរូបភព ព្រោះរម្ងាប់វិតក្កៈនិង
វិចារៈ ។ បេ ។ ចូលកាន់ទុតិយជ្ឈាន ប្រកបដោយករុណា ក្នុង
សម័យនោះ ផស្សៈក៏កើតមាន ។ បេ ។ អវិក្ខេបៈក៏កើតមាន ធម៌
ទាំងនេះ ឈ្មោះថាជាកុសល ភិក្ខុ ព្រោះរម្ងាប់វិតក្កៈនិងវិចារៈ ។ បេ ។
ចូលកាន់ទុតិយជ្ឈាន ។ បេ ។ តតិយជ្ឈាន ។ បេ ។ បឋមជ្ឈាន ។ បេ ។
ចតុត្ថជ្ឈាន ជាវិបាក ប្រកបដោយករុណា ព្រោះភាពនៃកម្មដ្ឋានរូបាវចរ-
កុសលនោះឯង ដែលលោកធ្វើហើយ សន្សំហើយ ក្នុងសម័យនោះ
ការអាណិត អាការអាណិត ភាពនៃការអាណិត ការអាណិតអាសូរ
ចេតនាវិមុត្តិ ណា នេះហៅថា ករុណា ធម៌ទាំងឡាយដ៏សេស ក៏
ឈ្មោះថា ប្រកបដោយករុណា ។

[៥០៧] បណ្តាអប្បមញ្ញាទាំងនោះ មុទិតា តើដូចម្តេច ។
ក្នុងសម័យណា ភិក្ខុក្នុងសាសនានេះ ចំរើនមត្ត ដើម្បីកើតក្នុង
រូបភព ស្ងាត់ចាកកាមទាំងឡាយ ។ បេ ។ ចូលកាន់បឋមជ្ឈាន
ប្រកបដោយមុទិតា ក្នុងសម័យនោះ ផស្សៈក៏កើតមាន ។ បេ ។

អប្បមញ្ញវិវរោ អភិធម្មភាជនីយំ

អភិក្ខេវោ ហោតិ ឥមេ ធម្មា កុសលា តស្សេវ រូបា-
 វចរស្ស កុសលស្ស កម្មស្ស កតត្តា ឧបចិតត្តា
 វិទាកំ វិវិច្ឆេវ កាមេហំ ។ បេ ។ បឋមំ ឈានំ
 ឧបសម្បជ្ជ វិហារតិ មុទិតាសហគតំ យា តស្មី សម-
 យេ មុទិតា មុទិតាយនា មុទិតាយិតត្តំ មុទិតា បេ-
 តោវមុត្តំ អយំ វុច្ឆតិ មុទិតា អវសេសា ធម្មា មុទិតាយ
 សម្បយុត្តា ។ តត្ថ កតមា មុទិតា ។ ឥធ ភិក្ខុ យស្មី
 សមយេ រូបបបតិយា មក្កំ ភាវេតិ វិតក្កវិចារាទំ រូប-
 សមា ។ បេ ។ ទិតិយំ ឈានំ ឧបសម្បជ្ជ វិហារតិ
 មុទិតាសហគតំ តស្មី សមយេ ជស្សោ ហោតិ
 ។ បេ ។ អភិក្ខេវោ ហោតិ ឥមេ ធម្មា កុសលា
 តស្សេវ រូបាវចរស្ស កុសលស្ស កម្មស្ស កតត្តា
 ឧបចិតត្តា វិទាកំ វិតក្កវិចារាទំ រូបសមា ។ បេ ។
 ទិតិយំ ឈានំ ។ បេ ។ តតិយំ ឈានំ ។ បេ ។ បឋមំ
 ឈានំ ។ បេ ។ ចតុត្តំ ឈានំ ឧបសម្បជ្ជ វិហារតិ
 មុទិតាសហគតំ យា តស្មី សមយេ មុទិតា មុទិតា-
 យនា មុទិតាយិតត្តំ មុទិតា បេតោវមុត្តំ អយំ វុច្ឆតិ
 មុទិតា អវសេសា ធម្មា មុទិតាយ សម្បយុត្តា ។

អប្បមេត្តាវិវត្ត អភិធម្មភាជីនីយ

អវិក្ខេបៈកំកើតមាន ធម៌ទាំងនេះ ឈ្មោះថាជាកុសល ភិក្ខុស្ងាត់ចាកកាម
 ទាំងឡាយ ។ បេ ។ ចូលកាន់បឋមជ្ឈាន ជាវិបាក ប្រកបដោយមុទិតា
 ព្រោះភាពនៃកម្មជាទូបារាចរកុសលនោះឯង ដែលលោកធ្វើហើយ សន្សំ
 ហើយ ក្នុងសម័យនោះ ការរីករាយ អាការរីករាយ ភាពនៃការរីករាយ
 ការស្រស់ស្រាយ ចេតនាវិមុត្តិ ណា នេះហៅថា មុទិតា ធម៌ទាំង-
 ឡាយដ៏សេស ក៏ឈ្មោះថា ប្រកបដោយមុទិតា ។ បណ្តាអប្បមេត្តា
 ទាំងនោះ មុទិតា តើដូចម្តេច ។ ក្នុងសម័យណា ភិក្ខុក្នុងសាសនានេះ
 ចំរើនមគ្គ ដើម្បីកើតក្នុងរូបភព ព្រោះរម្ងាប់វិតក្កៈនិងវិចារៈ ។ បេ ។
 ចូលកាន់ទុតិយជ្ឈាន ប្រកបដោយមុទិតា ក្នុងសម័យនោះ ផស្សៈកំកើត
 មាន ។ បេ ។ អវិក្ខេបៈកំកើតមាន ធម៌ទាំងនេះ ឈ្មោះថាជាកុសល
 ភិក្ខុ ព្រោះរម្ងាប់វិតក្កៈនិងវិចារៈ ។ បេ ។ ចូលកាន់ទុតិយជ្ឈាន ។ បេ ។
 តតិយជ្ឈាន ។ បេ ។ បឋមជ្ឈាន ។ បេ ។ ចតុត្ថជ្ឈាន ជាវិបាក
 ប្រកបដោយមុទិតា ព្រោះភាពនៃកម្មជាទូបារាចរកុសលនោះឯង ដែល
 លោកធ្វើហើយ សន្សំហើយ ក្នុងសម័យនោះ ការរីករាយ អាការ
 រីករាយ ភាពនៃការរីករាយ ការស្រស់ស្រាយ ចេតនាវិមុត្តិ ណា
 នេះហៅថា មុទិតា ធម៌ទាំងឡាយដ៏សេស ក៏ឈ្មោះថា ប្រកបដោយ
 មុទិតា ។

អភិធម្មបិដកេ វិរាត្តោ

[៥០៨] តត្ថ កតមា ឧបេក្ខា ។ ភិក្ខុ យស្មី
 សមយេ រូប្យបតតិយា មក្កំ ភារេតិ សុខស្ស ច
 បហាណា ។ បេ ។ ចតុត្ថំ ឈានំ ឧបសម្បជ្ជ វិហារតិ
 ឧបេក្ខាសហគតំ តស្មី សមយេ ជស្សោ ហោតិ
 ។ បេ ។ អវិក្កេចោ ហោតិ ឥមេ ធម្មា កុសលា
 តស្សេវ រូទាវចរស្ស កុសលស្ស កម្មស្ស កតត្តា
 ឧបចិតតត្តា វិទាកំ សុខស្ស ច បហាណា ។ បេ ។
 ចតុត្ថំ ឈានំ ឧបសម្បជ្ជ វិហារតិ ឧបេក្ខាសហគតំ
 យា តស្មី សមយេ ឧបេក្ខា ឧបេក្ខាយនា ឧ-
 បេក្ខាយិតត្ថំ ឧបេក្ខា ចេតាវម្មតិ អយំ វុច្ចតិ ឧ-
 បេក្ខា អវិសេសា ធម្មា ឧបេក្ខាយ សម្បយុត្តា ។

[៥០៩] ចតស្សោ អប្បមញ្ញាយោ មេត្តា
 ករុណា មុទិតា ឧបេក្ខា ។

[៥១០] តត្ថ កតមា មេត្តា ។ ឥធ ភិក្ខុ
 យស្មី សមយេ រូទាវចរំ ឈានំ ភារេតិ កិរិយំ
 នេវ កុសលំ នាកុសលំ ន ច កម្មវិទាកំ ទិដ្ឋធម្មសុ-
 ខវិហារំ វិវិច្ឆេវ កាមេហិ ។ បេ ។ បឋមំ ឈានំ ឧប-
 សម្បជ្ជ វិហារតិ មេត្តាសហគតំ យា តស្មី សមយេ មេត្ត

អភិធម្មបិដក វិវត្ត

[៥០៨] បណ្ណាអប្បមញ្ញាទាំងនោះ ទេវេក្ខា តើដូចម្តេច ។
 ក្នុងសម័យណា ភិក្ខុក្នុងសាសនានេះ ចំរើនមគ្គ ដើម្បីកើតក្នុងរូបភព
 ព្រោះលះសុខផង ។ បេ ។ ចូលកាន់ចតុត្ថជ្ឈាន ប្រកបដោយទេវេក្ខា
 ក្នុងសម័យនោះ ផស្សៈក៏កើតមាន ។ បេ ។ អវិក្ខុបៈក៏កើតមាន ធម៌
 ទាំងនេះ ឈ្មោះថាជាកុសល ភិក្ខុ ព្រោះលះសុខផង ។ បេ ។ ចូល
 កាន់ចតុត្ថជ្ឈាន ជាវិបាក ប្រកបដោយទេវេក្ខា ព្រោះភាពនៃកម្ម ជា
 រូបាវចរកុសលនោះឯង ដែលលោកធ្វើហើយ សន្សំហើយ ក្នុងសម័យ
 នោះ ការព្រងើយ អាការព្រងើយ ភាពនៃការព្រងើយ ការតោះ
 តើយ ចេតោវិមុត្តិ ណា នេះហៅថា ទេវេក្ខា ធម៌ទាំងឡាយដ៏សេស
 ក៏ឈ្មោះថា ប្រកបដោយទេវេក្ខា ។

[៥០៩] អប្បមញ្ញា ៤ យ៉ាង គឺ មេត្តា ១ ករុណា ១ មុទិតា ១
 ទេវេក្ខា ១ ។

[៥១០] បណ្ណាអប្បមញ្ញាទាំងនោះ មេត្តា តើដូចម្តេច ។
 ក្នុងសម័យណា ភិក្ខុក្នុងសាសនានេះ ចំរើនរូបាវចរជ្ឈាន ជាកិរិយា
 មិនមែនកុសល មិនមែនអកុសល ទាំងមិនមែនកម្មវិបាក គឺជាគ្រឿង
 នៅជាសុខក្នុងបច្ចុប្បន្ន ស្ងាត់ចាកកាយទាំងឡាយ ។ បេ ។ ចូល
 កាន់បឋមជ្ឈាន ប្រកបដោយមេត្តា ក្នុងសម័យនោះ ការរាប់អាន

អប្បមញ្ញវិវត្តោ អភិធម្មកាជីវិយំ

មេត្តាយោ មេត្តាយិត្តំ មេត្តា ចេតោវិមុត្តិ អយំ
វុច្ចតិ មេត្តា អវសេសា ធម្មា មេត្តាយ សម្មយុត្តា ។
តត្ថ កកតមា មេត្តា ។ ឥធិ ភិក្ខុ យស្មី សមយេ
រូចាវចំ ឈានំ កាលេតិ កិរិយំ នេវ កុសលំ
នា កុសលំ ន ច កម្មវិទាកំ ទិដ្ឋជម្មសុខវិហារំ វិតក្កវិ-
ចារាទំ រូបសមា ។ មេ ។ ទុតិយំ ឈានំ ។ មេ ។ តតិយំ
ឈានំ ។ មេ ។ បឋមំ ឈានំ ។ មេ ។ ចតុត្ថំ
ឈានំ ឧបសម្ព័ន្ធ វិហារតិ មេត្តាសហគតំ យា
តស្មី សមយេ មេត្តិ មេត្តាយោ មេត្តាយិត្តំ
មេត្តា ចេតោវិមុត្តិ អយំ វុច្ចតិ មេត្តា អវសេសា
ធម្មា មេត្តាយ សម្មយុត្តា ។ តត្ថ កកតមា កក-
ណា ។ មេ ។ តត្ថ កកតមា មុទិតា ។ មេ ។ តត្ថ
កកតមា ឧបេក្ខា ។ ឥធិ ភិក្ខុ យស្មី សមយេ រូចាវចំ
ឈានំ កាលេតិ កិរិយំ នេវ កុសលំ នា កុសលំ
ន ច កម្មវិទាកំ ទិដ្ឋជម្មសុខវិហារំ សុខស្ស ច
បហាណា ។ មេ ។ ចតុត្ថំ ឈានំ ឧបសម្ព័ន្ធ វិហារតិ
ឧបេក្ខាសហគតំ យា តស្មី សមយេ ឧបេក្ខា
ឧបេក្ខាយោ ឧបេក្ខាយិត្តំ ឧបេក្ខា ចេតោវិមុត្តិ

អប្បមញ្ញាវិវត្ត អភិធម្មភាជនីយ

អាការរាប់អាន ភាពនៃការរាប់អាន ការរាប់អាន ចេតនាវិមុត្តិ ណា នេះ
 ហៅថា មេត្តា ធម៌ទាំងឡាយដ៏សេស ក៏ឈ្មោះថា ប្រកបដោយមេត្តា ។
 បណ្តាអប្បមញ្ញាទាំងនោះ មេត្តា តើដូចម្តេច ។ ក្នុងសម័យណា
 ភិក្ខុក្នុងសាសនានេះ ចំរើនរូបារាជ្យាន ជាកិរិយា មិនមែនកុសល មិន
 មែនអកុសល ទាំងមិនមែនកម្មវិបាក គឺជាគ្រឿងនៅជាសុខក្នុងបច្ចុប្បន្ន
 ព្រោះរម្ងាប់វិតក្កៈនិងវិចារៈ ។ បេ ។ ចូលកាន់ទុតិយជ្ឈាន ។ បេ ។
 តតិយជ្ឈាន ។ បេ ។ បឋមជ្ឈាន ។ បេ ។ ចតុត្ថជ្ឈាន ប្រកប
 ដោយមេត្តា ក្នុងសម័យនោះ ការរាប់អាន អាការរាប់អាន ភាពនៃការ
 រាប់អាន ការរាប់អាន ចេតនាវិមុត្តិ ណា នេះហៅថា មេត្តា ធម៌
 ទាំងឡាយដ៏សេស ក៏ឈ្មោះថា ប្រកបដោយមេត្តា ។ បណ្តា
 អប្បមញ្ញាទាំងនោះ ករុណា តើដូចម្តេច ។ បេ ។ បណ្តាអប្បមញ្ញា
 ទាំងនោះ មុទិតា តើដូចម្តេច ។ បេ ។ បណ្តាអប្បមញ្ញាទាំងនោះ
 ឧបេក្ខា តើដូចម្តេច ។ ក្នុងសម័យណា ភិក្ខុក្នុងសាសនានេះ ចំរើន
 រូបារាជ្យាន ជាកិរិយា មិនមែនកុសល មិនមែនអកុសល ទាំងមិនមែន
 កម្មវិបាក គឺជាគ្រឿងនៅជាសុខក្នុងបច្ចុប្បន្ន ព្រោះលះសុខផង ។ បេ ។
 ចូលកាន់ចតុត្ថជ្ឈាន ប្រកបដោយឧបេក្ខា ក្នុងសម័យនោះ ការព្រងើយ
 អាការព្រងើយ ភាពនៃការព្រងើយ ការគោរពត្រងើយ ចេតនាវិមុត្តិ ណា

អភិធម្មបិដក វិវត្តោ

អយំ វុច្ចតិ ឧបេក្ខា អវសេសា ធម្មា ឧបេក្ខាយ
សម្បយុត្តា ។

អភិធម្មរាជីយំ ។

[៥០០] ចតុស្សោ អប្បមញ្ញាយោ ។ ឥធិ
កិក្ខុ មេត្តាសហគុតោ ចេតសា ឯកំ ទិសំ ជវិត្វា
វិហារតិ តថា ទុតិយំ តថា តតិយំ តថា ចតុត្ថំ
ឥតិ ឧទ្ធមណោ តិរិយំ សព្វដិ សព្វត្ថតាយ សព្វាវន្តំ
លោកំ មេត្តាសហគុតោ ចេតសា វិបុលេន មហក្ក-
តោន អប្បមណោន អវេរេន អព្យាបជ្ឈេន ជវិត្វា
វិហារតិ ។ កកុណាសហគុតោ ចេតសា ឯកំ
ទិសំ ជវិត្វា វិហារតិ តថា ទុតិយំ តថា តតិយំ
តថា ចតុត្ថំ ឥតិ ឧទ្ធមណោ តិរិយំ សព្វដិ សព្វត្ថ-
តាយ សព្វាវន្តំ លោកំ កកុណាសហគុតោ
ចេតសា វិបុលេន មហក្កុតោន អប្បមណោន អវេរេន
អព្យាបជ្ឈេន ជវិត្វា វិហារតិ ។ មុទិតាសហគុតោ
ចេតសា ឯកំ ទិសំ ជវិត្វា វិហារតិ តថា ទុតិយំ
តថា តតិយំ តថា ចតុត្ថំ ឥតិ ឧទ្ធមណោ តិរិយំ

អភិធម្មបិដក វិវាដ្ត

នេះហៅថា ឧបេក្ខា ធម៌ទាំងឡាយដ៏សេស ក៏ឈ្មោះថា ប្រកប
ដោយឧបេក្ខា ។

ចប់ អភិធម្មភាគនិយម ។

[៥១១] អប្បមញ្ញា ៤ យ៉ាង ។ គឺ ភិក្ខុកងសាសនានេះ
មានចិត្តប្រកបដោយមេត្តា ផ្សាយទៅកាន់ទិស ១ ទិសទី ២ ទិសទី ៣
ទិសទី ៤ ក៏ដូចគ្នា ផ្សាយទៅកាន់ទិសខាងលើ ទិសខាងក្រោម ទិស
ទទឹងគឺទិសតូច មានចិត្តប្រកបដោយមេត្តា ជាចិត្តធំ ទូលាយ មិន
មានប្រមាណ មិនមានពៀរ មិនមានព្យាបាទ ផ្សាយទៅកាន់សត្វ-
លោកទាំងពួង ដោយការយកខ្លួនទៅប្រៀបផ្ទឹមនឹងសត្វទាំងអស់ ក្នុង
ទីទាំងពួង ១ ។ ភិក្ខុ មានចិត្តប្រកបដោយករុណា ផ្សាយទៅកាន់
ទិស ១ ទិសទី ២ ទិសទី ៣ ទិសទី ៤ ក៏ដូចគ្នា ផ្សាយទៅកាន់ទិស
ខាងលើ ទិសខាងក្រោម ទិសទទឹងគឺទិសតូច មានចិត្តប្រកបដោយ
ករុណា ជាចិត្តធំ ទូលាយ មិនមានប្រមាណ មិនមានពៀរ មិន
មានព្យាបាទ ផ្សាយទៅកាន់សត្វលោកទាំងពួង ដោយការយកខ្លួនទៅ
ប្រៀបផ្ទឹមនឹងសត្វទាំងអស់ ក្នុងទីទាំងពួង ១ ។ ភិក្ខុ មានចិត្តប្រកបដោយ
មុទិតា ផ្សាយទៅកាន់ទិស ១ ទិសទី ២ ទិសទី ៣ ទិសទី ៤ ក៏ដូច
គ្នា ផ្សាយទៅកាន់ទិសខាងលើ ទិសខាងក្រោម ទិសទទឹងគឺទិសតូច

អប្បមញ្ញវិវត្តេ បញ្ញាបុព្វកំ

សព្វដំ សព្វត្ថតាយ សព្វាវុទ្ធិំ លោកំ មុទិតាសហគ-
 ភេន ចេតសា វិបុលេន មហក្កុភេន អប្បមាណេន
 អវេរេន អព្យាបជ្ឈេន ជវិត្វា វិហារតិ ។ ឧបេក្ខាសហ-
 គភេន ចេតសា ឯកំ ទិសំ ជវិត្វា វិហារតិ តថា ទុតិ-
 យំ តថា តតិយំ តថា ចតុត្ថំ វតិ ឧទ្ធិមជា តិវិយំ
 សព្វដំ សព្វត្ថតាយ សព្វាវុទ្ធិំ លោកំ ឧបេក្ខាសហ-
 គភេន ចេតសា វិបុលេន មហក្កុភេន អប្បមាណេន
 អវេរេន អព្យាបជ្ឈេន ជវិត្វា វិហារតិ ។ ចតុទ្ធិំ អប្ប-
 មញ្ញំ កតិ កុសលា កតិ អកុសលា កតិ
 អព្យាកតា ។ បេ ។ កតិ សរណា កតិ អរណា ។

[៥០២] សិយា កុសលា សិយា អព្យាកតា ។

តិស្សោ អប្បមញ្ញាយោ សុខាយ វេទិយាយ សម្ម-
 យុត្តា ឧបេក្ខា អនុក្ខមសុខាយ វេទិយាយ សម្ម-
 យុត្តា ។ សិយា វិចាកា សិយា វិចាកធម្មធម្មា
 សិយា លេវិចាកធម្មធម្មា សិយា ឧទានិទ្ធិ-
 ទានានិយា សិយា អនុទានិទ្ធិទានានិយា អសុត្តិ-
 លិដ្ឋសុត្តិលេសិកា ។ តិស្សោ អប្បមញ្ញាយោ

អប្បមញ្ញវិវត្ត បញ្ញាបច្ចេកៈ

មានចិត្តប្រកបដោយមុទិតា ជាចិត្តធំ ទូលាយ មិនមានប្រមាណ មិន
 មានពៀវ មិនមានព្យាបាទ ផ្សាយទៅកាន់សត្វលោកទាំងពួង ដោយ
 ការយកខ្លួនទៅប្រៀបផ្ទឹមនឹងសត្វទាំងអស់ ក្នុងទីទាំងពួង ១ ។ ក៏ក្នុង
 ចិត្តប្រកបដោយឧបេក្ខា ផ្សាយទៅកាន់ទិស ១ ទិសទី ២ ទិសទី ៣
 ទិសទី ៤ ក៏ដូចគ្នា ផ្សាយទៅកាន់ទិសខាងលើ ទិសខាងក្រោម ទិស
 ទទឹងគឺទិសតូច មានចិត្តប្រកបដោយឧបេក្ខា ជាចិត្តធំ ទូលាយ មិនមាន
 ប្រមាណ មិនមានពៀវ មិនមានព្យាបាទ ផ្សាយទៅកាន់សត្វលោកទាំងពួង
 ដោយការយកខ្លួនទៅប្រៀបផ្ទឹមនឹងសត្វទាំងអស់ ក្នុងទីទាំងពួង ១ ។
 បណ្ណាអប្បមញ្ញ ៤ យ៉ាង អប្បមញ្ញ ជាកុសលប៉ុន្មាន ជាអកុសលប៉ុន្មាន
 ជាអព្យាក្រឹតប៉ុន្មាន ។ បេ ។ ជាសរណៈប៉ុន្មាន ជាអរណៈប៉ុន្មាន ។

(៥១២) ពួកអប្បមញ្ញ ជាកុសល ក៏មាន ជាអព្យាក្រឹត ក៏
 មាន ។ អប្បមញ្ញ ៣ ប្រកបដោយសុខវេទនា ឧបេក្ខា ប្រកប
 ដោយអទុក្ខមសុខវេទនា ។ អប្បមញ្ញ ជាវិបាកក៏មាន មានវិបាកធម៌
 ជាប្រក្រតី ក៏មាន មិនមែនជាវិបាក ទាំងមិនមែនមានវិបាកធម៌ជាប្រក្រតី
 ក៏មាន មានកម្មប្រកបដោយកិលេសមានតណ្ហាជាដើមកាន់យក ទាំងជា
 ប្រយោជន៍ដល់ឧបាទាន ក៏មាន មានកម្មប្រកបដោយកិលេសមាន
 តណ្ហាជាដើមមិនបានកាន់យក តែជាប្រយោជន៍ដល់ឧបាទាន ដែល
 មិនសៅហ្មង តែគួរដល់សេចក្តីសៅហ្មង ក៏មាន ។ អប្បមញ្ញ ៣

អភិធម្មបិដកេ វិវត្តោ

សិយា សវិតក្កសវិតាវា សិយា អវិតក្កវិចារមត្តា
 សិយា អវិតក្កវិចារា ឧបេក្ខា អវិតក្កវិចារា ។
 តិស្សោ អប្បមញ្ញាយោ សិយា បីតិសហគតា សិ-
 យា សុខសហគតា ន ឧបេក្ខាសហគតា សិយា
 ន វត្តញ្ចា បីតិសហគតាតិ ឧបេក្ខា ឧបេក្ខាសហ-
 គតា ។ នេវ និស្សនេន ន ការិយាយ បហាតញ្ចា
 នេវ និស្សនេន ន ការិយាយ បហាតញ្ចាហេតុកា
 សិយា អាចយតាមិនោ សិយា នេវេយតាមិនោ
 ជាបចយតាមិនោ នេវ សេក្ខា ជាសេក្ខា ម-
 ហក្កតា ន វត្តញ្ចា បវត្តារម្មណាតិបិ មហក្កតារម្ម-
 ណាតិបិ អប្បមណារម្មណាតិបិ មជ្ឈិមា អនិយតា
 ន វត្តញ្ចា មត្តារម្មណាតិបិ មក្កហេតុកាតិបិ មត្តា-
 ធិបតិនោតិបិ សិយា ឧប្បដ្ឋា សិយា អនុប្បដ្ឋា
 សិយា ឧប្បាទិនោ សិយា អតីតា សិយា អនា-
 គតា សិយា បច្ចុប្បដ្ឋា ន វត្តញ្ចា អតីតារម្មណា-
 តិបិ អនាគតារម្មណាតិបិ បច្ចុប្បដ្ឋារម្មណាតិបិ សិ-
 យា អជ្ឈត្តា សិយា ពហិទ្ធា សិយា អជ្ឈត្តព-
 ហិទ្ធា ពហិទ្ធារម្មណា អនិទស្សនាប្បដិយា ។

អភិធម្មបិណ្ឌ វិរាង្គ

ប្រកបដោយវិតក្កៈ ប្រកបដោយវិចារៈក៏មាន មិនមានវិតក្កៈមានត្រឹមតែ
 វិចារៈក៏មាន មិនមានវិតក្កៈមិនមានវិចារៈក៏មាន ឧបេក្ខា មិនមានវិតក្កៈ
 មិនមានវិចារៈ ។ អប្បមញ្ញា ៣ ប្រឡំដោយបីត្រឹមត្រូវ ប្រឡំដោយ
 សុខ តែមិនប្រឡំដោយឧបេក្ខាក៏មាន មិនគួរពោលថា ប្រឡំដោយ
 បីត្រឹមត្រូវ ឧបេក្ខា ប្រឡំដោយឧបេក្ខា ។ ពួកអប្បមញ្ញា មិនគួរលះ
 ដោយទស្សនៈ ទាំងមិនគួរលះដោយការវិនា មានហេតុមិនគួរលះដោយ
 ទស្សនៈ ទាំងមិនគួរលះដោយការវិនា ដល់នូវការសន្សំ (នូវកម្មកិលេស)
 ក៏មាន មិនដល់នូវការសន្សំ ទាំងមិនដល់នូវការមិនសន្សំ មិនមែនជា
 របស់សេក្ខបុគ្គល ទាំងមិនមែនជារបស់អសេក្ខបុគ្គល ដល់នូវភាពធំ មិន
 គួរពោលថា មានអារម្មណ៍ដ៏តូចតាវផង ថា មានអារម្មណ៍ដល់នូវភាព
 ធំផង ថា មានអារម្មណ៍មិនមានប្រមាណផង ជាកណ្តាល ជាសភាព
 មិនទៀង មិនគួរពោលថា មានមគ្គជាអារម្មណ៍ផង ថា មានមគ្គជាហេតុ
 ផង ថា មានមគ្គជាអធិបតីផងក៏មាន ដែលកើតហើយក៏មាន មិនទាន់
 កើតក៏មាន ប្រម្រិននឹងកើតក៏មាន ជាអតីតក៏មាន ជាអនាគតក៏មាន
 ជាបច្ចុប្បន្ន តែមិនគួរពោលថា មានអារម្មណ៍ជាអតីតផង ថា មានអារម្មណ៍
 ជាអនាគតផង មានអារម្មណ៍ជាបច្ចុប្បន្នផងក៏មាន ជាខាងក្នុងក៏មាន
 ជាខាងក្រៅក៏មាន ជាខាងក្នុងនិងខាងក្រៅ មានអារម្មណ៍ជាខាងក្រៅ
 មិនប្រកបដោយការឃើញ មិនប្រកបដោយការប៉ះពាល់ ក៏មាន ។

អប្បមញ្ញវិវត្តំ បញ្ញាបុព្វកំ

[៥០៣] មេត្តា ហេតុ តិស្សោ អប្បមញ្ញ-
 យោ ន ហេតុ ។ សហេតុកា ហេតុសម្បយុត្តា ។
 មេត្តា ហេតុ ចេវ សហេតុកា តិស្សោ អប្បមញ្ញ-
 យោ ន វត្តញ្ចា ហេតុ ចេវ សហេតុកា ចាតិ
 សហេតុកា ចេវ ន ច ហេតុ ។ មេត្តា ហេតុ
 ចេវ ហេតុសម្បយុត្តា ច តិស្សោ អប្បមញ្ញយោ
 ន វត្តញ្ចា ហេតុ ចេវ ហេតុសម្បយុត្តា ចាតិ ហេ-
 តុសម្បយុត្តា ចេវ ន ច ហេតុ ។ តិស្សោ អប្ប-
 មញ្ញយោ ន ហេតុ សហេតុកា មេត្តា ន វត្តញ្ចា
 ន ហេតុ សហេតុកាតិបិ ន ហេតុ អហេតុ-
 កាតិបិ ។

[៥០៤] សប្បដ្ឋយា សម្ពុតា អនិទស្សនា
 អប្បដិយា អរូទា លោកិយា កេនចិ វិញ្ញេយ្យា
 កេនចិ ន វិញ្ញេយ្យា ។ នោ អាសវំ សាសវំ
 អាសវិប្បយុត្តា ន វត្តញ្ចា អាសវំ ចេវ សាសវំ
 ចាតិ សាសវំ ចេវ នោ ច អាសវំ ន វត្តញ្ចា

អប្បមញ្ញវិវត្តំ បញ្ញាបុព្វតៈ

(៥១៣) មេត្តា ជាហេតុ អប្បមញ្ញា ៣ មិនមែនហេតុ ។
 ពួកអប្បមញ្ញា ប្រព្រឹត្តទៅជាមួយនឹងហេតុ ប្រកបដោយហេតុ ។
 មេត្តា ជាហេតុ ទាំងប្រព្រឹត្តទៅជាមួយនឹងហេតុ អប្បមញ្ញា ៣ មិន
 គួរពោលថា ជាហេតុ ទាំងប្រព្រឹត្តទៅជាមួយនឹងហេតុទេ គ្រាន់តែ
 ប្រព្រឹត្តទៅជាមួយនឹងហេតុ តែមិនមែនហេតុ ។ មេត្តា ជាហេតុ
 ទាំងប្រកបដោយហេតុ អប្បមញ្ញា ៣ មិនគួរពោលថា ជាហេតុ ទាំង
 ប្រកបដោយហេតុទេ គ្រាន់តែប្រកបដោយហេតុ តែមិនមែនហេតុ ។
 អប្បមញ្ញា ៣ មិនមែនហេតុ គ្រាន់តែប្រព្រឹត្តទៅជាមួយនឹងហេតុ
 មេត្តា មិនគួរពោលថា មិនមែនហេតុ គ្រាន់តែប្រព្រឹត្តទៅជាមួយនឹង
 ហេតុផង ថា មិនមែនហេតុ ទាំងឥតមានហេតុដូច្នោះផង ។

(៥១៤) ពួកអប្បមញ្ញា ប្រកបដោយបច្ច័យ ត្រូវបច្ច័យតាក់
 តែង មិនប្រកបដោយការឃើញ មិនប្រកបដោយការប៉ះពាល់ ឥត
 រូប ជាលោកិយ ដែលគប្បីដឹងដោយវិញ្ញាណណាមួយ ដែលមិន
 គប្បីដឹងដោយវិញ្ញាណណាមួយ ។ ពួកអប្បមញ្ញា មិនមែនអាសវៈ
 គ្រាន់តែប្រព្រឹត្តទៅជាមួយនឹងអាសវៈ ប្រាសចាកអាសវៈ មិនគួរពោល
 ថា ជាអាសវៈ ទាំងប្រព្រឹត្តទៅជាមួយនឹងអាសវៈឡើយ គ្រាន់តែ
 ប្រព្រឹត្តទៅជាមួយនឹងអាសវៈ តែមិនមែនជាអាសវៈ មិនគួរពោលថា

អរិយធម៌បដិពេ វិវត្តោ

អាសវា បេវ អាសវសម្បយុត្តា ចាតិបិ អាសវសម្ប-
 យុត្តា បេវ នោ ច អាសវតិបិ អាសវសម្បយុត្ត-
 សាសវា ។ នោ សញ្ញាជនា ។ បេ ។ នោ កន្តា
 ។ បេ ។ នោ ឌីយា ។ បេ ។ នោ យោតា ។ បេ ។
 នោ ជីវណា ។ បេ ។ នោ បរាមាសា ។ បេ ។
 សារម្ពណា នោ ចិត្តា ចេតសិកា ចិត្តសម្បយុត្តា
 ចិត្តសំសដ្ឋា ចិត្តសម្បដ្ឋានា ចិត្តសហកុដោ ចិត្តា-
 បរិវត្តនោ ចិត្តសំសដ្ឋសម្បដ្ឋានា ចិត្តសំសដ្ឋសម្បដ្ឋា-
 នសហកុដោ ចិត្តសំសដ្ឋសម្បដ្ឋានា ចិត្តសំសដ្ឋសម្បដ្ឋា-
 ហិក ធុនាណា សិយា ធុនាទិដ្ឋា សិយា អធុនា-
 ទិដ្ឋា ។ ធុនាណា ។ បេ ។ នោ កិលេសា ។ បេ ។

[៥០៥] ន ទស្សនេន បហាតព្វា ន ភាវ-
 នាយ បហាតព្វា ន ទស្សនេន បហាតព្វហេតុកា
 ន ភាវនាយ បហាតព្វហេតុកា ។ តិស្សោ អប្ប-
 មញ្ញាយោ សិយា សវិតក្កា សិយា អវិតក្កា ឧ-
 បេក្ខា អវិតក្កា ។ តិស្សោ អប្បមញ្ញាយោ សិយា
 សវិតាវា សិយា អវិតាវា ឧបេក្ខា អវិតាវា ។

អភិធម្មបិដក វិវាទ

ជាអាសវៈ ទាំងប្រកបដោយអាសវៈផង ថា ប្រកបដោយអាសវៈ តែ
 មិនមែនជាអាសវៈផងទេ ប្រាសចាកអាសវៈ គ្រាន់តែប្រព្រឹត្តទៅជាមួយ
 នឹងអាសវៈ ។ ពួកអប្បមញ្ញា មិនមែនសំយោជនៈ ។ បេ ។ មិនមែន
 គន្លុះ ។ បេ ។ មិនមែនឈ្មុយៈ ។ បេ ។ មិនមែនយោគៈ ។ បេ ។
 មិនមែននិវរណៈ ។ បេ ។ មិនមែនបរាមាសៈ ។ បេ ។ ប្រកបដោយ
 អារម្មណ៍ មិនមែនចិត្ត ជាចេតសិក ប្រកបដោយចិត្ត ច្រឡំដោយចិត្ត
 តាំងឡើងដោយចិត្ត កើតជាមួយនឹងចិត្ត ប្រព្រឹត្តទៅតាមចិត្ត ច្រឡំ
 ទាំងតាំងឡើងដោយចិត្ត ច្រឡំ ទាំងតាំងឡើង ទាំងកើតជាមួយនឹង
 ចិត្ត ច្រឡំ ទាំងតាំងឡើង ទាំងប្រព្រឹត្តទៅតាមចិត្ត ជាខាងក្រៅ
 មិនមែនឧបាទា មានកម្មប្រកបដោយកិលេសមានតណ្ហា ជាដើមកាន់យក
 ក៏មាន មានកម្មប្រកបដោយកិលេសមានតណ្ហា ជាដើមមិនបានកាន់យក
 ក៏មាន ។ មិនមែនឧបាទាន ។ បេ ។ មិនមែនកិលេស ។ បេ ។

(៥១៥) ពួកអប្បមញ្ញា មិនគួរលះដោយទស្សនៈ មិនគួរលះ
 ដោយការវិនា មានហេតុមិនគួរលះដោយទស្សនៈ មានហេតុមិនគួរលះ
 ដោយការវិនា ។ អប្បមញ្ញា ៣ ប្រកបដោយវិតក្កៈក៏មាន មិនមាន
 វិតក្កៈក៏មាន ឧបេក្ខា មិនមានវិតក្កៈ ។ អប្បមញ្ញា ៣ ប្រកប
 ដោយវិចារៈក៏មាន មិនមានវិចារៈក៏មាន ឧបេក្ខា មិនមានវិចារៈ ។

អប្បមញ្ញវិរុទ្ធិ បញ្ញាបុច្ឆកំ

តិស្សេន្ត អប្បមញ្ញាយោ សិយា សប្បតិកា សិយា
 អប្បតិកា ឧបេក្ខា អប្បតិកា ។ តិស្សេន្ត អប្ប-
 មញ្ញាយោ សិយា បីតិសហគតា សិយា ន បីតិ-
 សហគតា ឧបេក្ខា ន បីតិសហគតា ។ តិស្សេន្ត
 អប្បមញ្ញាយោ សុខសហគតា ឧបេក្ខា ន សុខ-
 សហគតា ។ ឧបេក្ខា ឧបេក្ខាសហគតា តិស្សេន្ត
 អប្បមញ្ញាយោ ន ឧបេក្ខាសហគតា ។ ន កាមា-
 វចន រូចាវចន ន អរូចាវចន បរិយាបដ្ឋា អនិយ្យា-
 និកា អនិយតា សឧត្តរ អរណាតិ ។

បញ្ញាបុច្ឆកំ ។

អប្បមញ្ញវិរុទ្ធិ សមត្តោ ។

អប្បមញ្ញវិវត្ត បញ្ញាបុព្វកៈ

អប្បមញ្ញ ៣ ប្រកបដោយបីតិក៍មាន មិនមានបីតិក៍មាន ទេវេត្តា
 មិនមានបីតិ ។ អប្បមញ្ញ ៣ ច្រឡំដោយបីតិក៍មាន មិនច្រឡំដោយ
 បីតិក៍មាន ទេវេត្តា មិនច្រឡំដោយបីតិ ។ អប្បមញ្ញ ៣ ច្រឡំ
 ដោយសុខ ទេវេត្តា មិនច្រឡំដោយសុខ ។ ទេវេត្តា ច្រឡំដោយ
 ទេវេត្តា អប្បមញ្ញ ៣ មិនច្រឡំដោយទេវេត្តា ។ អប្បមញ្ញ មិន
 មែនកាមាវចរ តែជារូបាវចរ មិនមែនអរូបាវចរ តែជាបរិយាបន្នៈ
 ជាអនិយ្យានិកៈ ជាអនិយតៈ ជាសទ្ធកៈ ជាអរណៈ ។

ចប់ បញ្ញាបុព្វកៈ ។

ចប់ អប្បមញ្ញវិវត្ត ។

អភិធម្មបិដកេ
វិភង្គស្ស ទុតិយោ ភាគោ

មាតិកាបត្រានិ

មាតិកា		អង្កេត
	បច្ចុយាការវិភង្គោ	
បច្ចុយាកា វិភង្គេ	សុត្តន្តភាជនីយំ	១
	អភិធម្មមាតិកា	៨
	អកុសលនិទ្ទេសោ	១៧
	កុសលនិទ្ទេសោ	៣៥
	អព្យាកតនិទ្ទេសោ	៨៧
	អវិជ្ជាមូលកុសលនិទ្ទេសោ	១១២
	កុសលមូលកវិបាកនិទ្ទេសោ	១១៧
	អកុសលមូលកវិបាកនិទ្ទេសោ	១២៥
	សតិប្បដ្ឋានវិភង្គោ	
សតិប្បដ្ឋាន វិភង្គេ	សុត្តន្តភាជនីយំ	១៣១
	អភិធម្មភាជនីយំ	១៥៥
	បញ្ចាបចកំ ហ 1១	១៦២

អភិធម្មបិដក
វិភង្គ ទុតិយភាគ
សន្លឹកប្រាប់មាតិកា

មាតិកា

ទំព័រ

បច្ចយាការវិភង្គ

បច្ចយាការវិភង្គ	សុតនកាជនីយ	១
	អភិធម្មមាតិកា	៨
	អកុសលនិទ្ទេស	១៧
	កុសលនិទ្ទេស	៧៥
	អព្យាកុតនិទ្ទេស	៨៧
	អវិជ្ជាមូលកុសលនិទ្ទេស	១១២
	កុសលមូលកវិបាកនិទ្ទេស	១១៧
	អកុសលមូលកវិបាកនិទ្ទេស	១២៥

សតិប្បដ្ឋានវិភង្គ

សតិប្បដ្ឋានវិភង្គ	សុតនកាជនីយ	១៣១
	អភិធម្មកាជនីយ	១៥៥
	បញ្ហាបច្ចកៈ	៦២២

មាតិកាបត្រានិ

មាតិកា

អង្កេត

សម្បជញ្ញធានវិភង្គោ

សម្បជញ្ញធានវិភង្គោ	សុតនភាជនីយំ	១៦៧
	អភិធម្មភាជនីយំ	១៧៤
	បញ្ចាបថកំ ហ 1៩	១៨៣

ឥទ្ធិបាទវិភង្គោ

ឥទ្ធិបាទវិភង្គោ	សុតនភាជនីយំ	១៨៧
	អភិធម្មភាជនីយំ	១៩៥
	បញ្ចាបថកំ ហ 1៩	២០៤

ពោជ្ឈង្គវិភង្គោ

ពោជ្ឈង្គវិភង្គោ	សុតនភាជនីយំ	២០៧
	អភិធម្មភាជនីយំ	២១៤
	បញ្ចាបថកំ ហ 1៩	២២១

សន្លឹកប្រាប់មាតិកា

មាតិកា

ទំព័រ

សម្បជញ្ញវិភាគ

សម្បជញ្ញវិភាគ	សក្កនភាជនីយ	១៦៧
	អភិធម្មភាជនីយ	១៧៤
	បញ្ហាបចកៈ	១៨៣

ឥទ្ធិបាទវិភាគ

ឥទ្ធិបាទវិភាគ	សក្កនភាជនីយ	១៨៧
	អភិធម្មភាជនីយ	១៩៥
	បញ្ហាបចកៈ	២០៤

ពោជ្ឈង្គវិភាគ

ពោជ្ឈង្គវិភាគ	សក្កនភាជនីយ	២០៧
	អភិធម្មភាជនីយ	២១៤
	បញ្ហាបចកៈ	២២១

មាតិកាបន្តានិ

មាតិកា

អង្កែ

មគ្គវិភង្គ

មគ្គវិភង្គ

សុត្តន្តកថាដនីយំ	២២៦
អភិធម្មកថាដនីយំ	២៣០
បញ្ចាបចកំ	២៤០

ឈានវិភង្គ

ឈានវិភង្គ

សុត្តន្តកថាដនីយំ	២៤៩
អភិធម្មកថាដនីយំ	២៩១
បញ្ចាបចកំ	៣០៥

អប្បមញ្ញវិភង្គ

អប្បមញ្ញវិភង្គ

សុត្តន្តកថាដនីយំ	៣១២
អភិធម្មកថាដនីយំ	៣២២
បញ្ចាបចកំ	៣៣៦

សន្លឹកប្រាប់មាតិកា

មាតិកា

ទំព័រ

មគ្គវិភង្គ

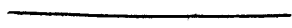
មគ្គវិភង្គ	សុតនកាជនីយ	២២៦
	អភិធម្មកាជនីយ	២៣០
	បញ្ហាបឋកៈ	២៤០

ឈានវិភង្គ

ឈានវិភង្គ	សុតនកាជនីយ	២៤៥
	អភិធម្មកាជនីយ	២៧១
	បញ្ហាបឋកៈ	៣០៥

អប្បមញ្ញវិភង្គ

អប្បមញ្ញវិភង្គ	សុតនកាជនីយ	៣១២
	អភិធម្មកាជនីយ	៣២២
	បញ្ហាបឋកៈ	៣៣៦

វិវិទ្ធាវិវិទ្ធិបត្តិ

វិវិទ្ធាវិវិទ្ធិបត្តិ	អវិវិទ្ធាវិវិទ្ធិបត្តិ	អង្កេត	រដ្ឋលេខាយិ
សុតន្តកាជនីយ៍	អភិធម្មមាតិកា	៧	១
បច្ចយាការវិកង្ក	បច្ចយាការវិកង្ក		
អកុសលនិទ្ទេស	អកុសលនិទ្ទេសោ	២៣	១
សង្ខារោ ។	សង្ខារោ		
អវិជ្ជាហេតុកោ	អវិជ្ជាហេតុកោ	៣០	៥
វិញ្ញាណំ	វិញ្ញាណំ ។	៦០	១៦
សង្ខារោ ។	សង្ខារោ	១១៤	៨
ហាត្ថិ	ហេត្ថិ	១៣០	១១
ធនំ	ធនំ	១៥២	១៣
បធានសង្ខារោ	បធានសង្ខារោ ។	១៧២	១៧
សម្មាសមាធិ	សម្មាសតិ	២៣២	១០
កុសលេសុធម្មេសុ	កុសលេសុ ធម្មេសុ	២៤៦	១៤
ឈានវិកង្ក	ឈានវិកង្ក	២៦៧	១
អភិធម្មកាជនីយ៍	បញ្ញាបច្ចកំ	៣០៥	១

សន្និកម្រាបពាក្យខុស-ត្រូវ

ពាក្យខុស	ពាក្យត្រូវ	ទំព័រ	បន្ទាត់
នៅសញ្ញានៅសញ្ញាកត	នៅសញ្ញានៅសញ្ញាកត	៥	៣
សេចក្តីតានតឹងចិត្ត	សេចក្តីតានតឹងចិត្ត		
	សេចក្តីបង្រៀតបង្រួលចិត្ត	៨	៣
សត្វនកាជនីយ	អភិធម្មមាតិកា	៧	១
តើដូចម្តេច	តើដូចម្តេច ។	២៤	៤
ព្រោះសង្ខារជាបច្ច័យ	ព្រោះសង្ខារជាបច្ច័យ ។	៣៤	៣
ព្រោះនាមជាបច្ច័យ ។	ព្រោះនាមជាបច្ច័យ ។ បេ។	៣៤	១៣
អាយតនៈ	អាយតនៈ ៦	៣៧	១២
បណ្តាកុសលទាំងមូល	បណ្តាកុសលមូល	៧៦	៨
អាយតនៈទី ៦ កើតមាន	នាមកើតមាន		
	ព្រោះវិញ្ញាណជាបច្ច័យ	៨២	៦
កុសលនិទ្ទេស	អព្យាកតនិទ្ទេស	៨៧	១
ដើម្បីលះនូវទិដ្ឋិទាំងឡាយ	ដើម្បីដល់នូវបឋមក្ខមិស្វាត់		
។ បេ។	ចាកកាមទាំងឡាយ ។ បេ។	១១៨	៤
ការឃើញត្រូវ	ការឃើញត្រូវ ណា	១៥២	១៨

សន្និកម្រាបពាក្យខុស - ត្រូវ

ពាក្យខុស	ពាក្យត្រូវ	ទំព័រ	បន្ទាត់
បញ្ចាបចក់ <small>ហ ១៩</small>	បញ្ចាបចកៈ <small>ហ ១៩</small>	១៦៥	១
ដោយអកុសលមូលនោះ	ដោយខន្ធនោះ	១៧០	៧
សម្បជ្ឈានវិកង្គ	ឥទ្ធិបាទវិកង្គ	១៨៧	១
និងបធានសង្ខារ ។	និងបធានសង្ខារ ដោយ ប្រការដូច្នោះ ។	១៧៨	៦
សេចក្តីព្យាយាម	ការប្រារព្ធព្យាយាម	២១៥	១១
បានដល់ការប្រារព្ធ ព្យាយាម ។ បេ ។	បានដល់ការប្រារព្ធព្យាយាម ប្រព្រឹត្តទៅក្នុងចិត្ត ។ បេ ។	២៥៨	២
ជាធម្មជាតិស្ងប់ រម្ងាប់ រលត់	ជាធម្មជាតិស្ងប់រម្ងាប់ រលត់ ខ្លាត់ចេញ	២៧១	១១ ១២
ជាធម្មជាតិស្ងប់ រម្ងាប់	ជាធម្មជាតិស្ងប់រម្ងាប់	២៧២	១២
បីតិ សេចក្តីឆ្អែតចិត្ត	បីតិ (សេចក្តីឆ្អែតចិត្ត)	២៧៨	១៥
ចិត្តកគុតា	ចិត្តកគុតា ក៏កើតមាន	២៧៦	៨
ព្រោះស្ងួត់ចាក	ស្ងួត់ចាក	៣៣១	១២

សៀវភៅនេះ ត្រូវបានបោះពុម្ពឡើងវិញ ដោយប្រាក់អំណោយនៃ
អ្នកខាងក្រោមនេះ ៖

Printing costs were met through the gift of

BUKKYŌ DENDŌ KYŌKAI

Society for the Promotion of Buddhism

Toshihide Numata, Chairman

3-14, Shiba 4-chome, Minato-ku, Tokyo 108 Japan

TEL03-3455-5851

FAX03-3798-2758

この本は次の方によって復刻されました。

財団法人 仏教伝道教会 会長 沼田智秀

〒108 東京都港区芝4丁目3-14

TEL03-3455-5851

FAX03-3798-2758

ព្រះត្រៃបិដក ភាគទី ១១០ " អភិធម្មបិដក "

ការផ្សាយរបស់ពុទ្ធសាសនចណ្ឌិត្យ, ភ្នំពេញ

ការបោះពុម្ពជាថ្មីឡើងវិញ របស់សមាគមជំនួយដល់ការបោះពុម្ពព្រះត្រៃបិដកឡើងវិញ

បោះពុម្ព ថ្ងៃទី ១០ កក្កដា ឆ្នាំ ១៩៩៤

សហប្រតិបត្តិការរៀបរៀង និងបោះពុម្ពនៅប្រទេសជប៉ុន

TRIPITAKA VOL. 81 (of 110 volumes total)

"ABHIDHAMMA PITAKA"

Published by the Buddhist Institute, Phnom Penh

Reproduced with the kind cooperation of the

TRIPITAKA PUBLISHING COMMITTEE

First edition December 8, 1994

Printed in Japan by Hirosaki Sogo Printing Ltd.

トリピタカ（南伝大蔵経）全110巻・第81巻アビダンマピタカ（論部）

発行：ブノンベン仏教研究所

復刻救援：カンボジア版トリピタカ（南伝大蔵経）復刻救援委員会

発行：1994年12月8日

印刷・製本／弘前相互印刷株式会社

製作にあたり弘前相互印刷株式会社の多大な協力を得ました。

